

**UJEDINJENE
NACIJE**

Međunarodni rezidualni mehanizam
za krivične sudove

Predmet br. MICT-15-96-A

Datum: 31. maj 2023.

Original: engleski

PRED ŽALBENIM VEĆEM

U sastavu:

**sudija Graciela Gatti Santana, predsedavajuća
sudija Lee G. Muthoga
sudija Aminatta Lois Runeni N'gum
sudija Yusuf Aksar
sudija Claudia Hofer**

Sekretar:

g. Abubacarr M. Tambaou

Presuda od:

31. maja 2023.

TUŽILAC

protiv

**JOVICE STANIŠIĆA
FRANKA SIMATOVIĆA**

JAVNO REDIGOVANO

PRESUDA

Tužilaštvo:

g. Serge Brammertz
gđa Laurel Baig

Obrana g. Jovice Stanišića:

g. Wayne Jordash

Obrana g. Franka Simatovića:

g. Mihajlo Bakrač
g. Vladimir Petrović

SADRŽAJ

I. UVOD	1
A. ISTORIJAT POSTUPKA	1
B. ŽALBE	2
II. STANDARDI PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU	4
III. ŽALBA JOVICE STANIŠIĆA	7
A. NAVODNE GREŠKE U VEZI S <i>ACTUS REUSOM</i> ZA POMAGANJE I PODRŽAVANJE (OSNOVE 1 I 2).....	7
1. Navodne greške u primeni prava u vezi s <i>actus reusom</i> za pomaganje i podržavanje (Osnova 1)	8
2. Navodne greške u utvrđivanju činjeničnog stanja u vezi s <i>actus reusom</i> za pomaganje i podržavanje (Osnova 2)	13
(a) Navodne greške u zaključku da je Stanišić odgovoran za obuku (podosnova A).....	14
(b) Navodne greške u zaključku da je Stanišić odgovoran za raspoređivanje na teren (podosnova B)	21
(c) Navodne greške u zaključku o znatnom uticaju na potonje zločine (podosnova C)	32
(d) Zaključak	40
B. NAVODNE GREŠKE U VEZI S <i>MENS REA</i> ZA POMAGANJE I PODRŽAVANJE (OSNOVE 3 I 4)	40
1. Navodne greške u primeni prava u vezi s <i>mens rea</i> za pomaganje i podržavanje (Osnova 3).....	41
2. Navodne greške u utvrđivanju činjeničnog stanja za <i>mens rea</i> za pomaganje i podržavanje (Osnova 4)	45
IV. ŽALBA FRANKA SIMATOVIĆA.....	54
A. NAVODNE GREŠKE U UTVRĐIVANJU ČINJENIČNOG STANJA I PRIMENI PRAVA U UTVRĐIVANJU SIMATOVIĆEVIH POLOŽAJA I ULOGA (OSNOVA 1).....	54
1. Navodne greške u konstatacijama koje nisu vezane za Bosanski Šamac (podosnove 3, 6 do 9 i 13 do 16)	54
2. Navodne greške u vezi sa Simatovićevim položajima i ovlašćenjima u Službi i Resoru državne bezbednosti (podosnove 1 i 2)	59
3. Navodne greške u vezi sa zaključkom da je Simatović formirao Jedinicu i imao nadležnost nad njom (podosnove 4, 5 i 10).....	63
B. NAVODNE GREŠKE U VEZI S POMAGANJEM I PODRŽAVANJEM KRIVIČNIH DELA POČINJENIH U BOSANSKOM ŠAMCU (Podosnove 11 i 12 Osnove 1 i OSNOVA 2).....	66
1. Navodne greške u vezi sa svedocima Todorovićem i RFJ-035 (podosnova 1 Osnove 2).....	68
2. Navodne greške u vezi sa centrima Pajzoš i Ležimir (podosnova 11 Osnove 1, podosnove 3, 4 (delimično), 5 (delimično), 7 (delimično) i 12 (delimično) Osnove 2).....	72
(a) Centar za obuku Pajzoš	72
(b) Centar za obuku Ležimir	76
(c) Zaključak	77
3. Navodne greške u vezi sa Simatovićevim postupcima i ulogom koji su prethodili zločinima (podosnova 12 Osnove 1, podosnove 2 (delimično), 6 (delimično), 7, 8, 10 (delimično), 11, 12, 13 (delimično) i 14 (delimično) Osnove 2)	78
(a) Nadležnost nad centrima za obuku i Jedinicom	78
(b) Informativni sastanak i raspoređivanje na teren.....	82
(c) Svest o pružanju podrške počinjenju krivičnih dela.....	88
(d) Uloga u preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu.....	92
(e) Zaključak	92
4. Navodne greške u vezi s Jedinicom i njenim pripadnicima (podosnove 2 (delimično), 4 (delimično), 5 (delimično), (6 delimično), 9, 10 (delimično) i 14 (delimično) Osnove 2).....	93

5. Navodne greške u vezi s ulogom JNA i drugih snaga u obuci i raspoređivanju na teren u Bosanski Šamac (podosnove 12 (delimično) i 13 Osnove 2).....	101
6. Kumulativni argumenti (podosnove 14 (delimično) i 15 Osnove 2).....	105
7. Zaključak	106
C. NAVODNE GREŠKE U VEZI S PRAVOM O POMAGANJU I PODRŽAVANJU I ODLUKAMA O PRIHVATANJU DOKAZA (PODOSNOVA 14 (DELIMIČNO) OSNOVE 2 I OSNOVA 4)	106
1. Navodna greška u primeni prava zbog odbijanja da se primeni konkretna usmerenost (podosnova 14 (delimično) Osnove 2 i podosnova 1 Osnove 4)	106
2. Navodna greška u primeni prava zbog odbijanja da se primeni načelo <i>lex mitior</i> (podosnova 14 (delimično) Osnove 2 i podosnova 2 Osnove 4)	109
3. Navodne greške u vezi s odlukama o prihvatanju dokaza (podosnova 3 Osnove 4).....	112
4. Zaključak	119
V. ŽALBE NA KAZNU	119
A. ŽALBA NA KAZNU JOVICE STANIŠIĆA (OSNOVE 5 DO 8).....	120
1. Navodne greške u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja prilikom izricanja očigledno nerazumne kazne (Osnova 5)	120
2. Navodne greške u primeni prava prilikom ocenjivanja olakšavajućih faktora (osnove 6 do 8).....	127
B. ŽALBA NA KAZNU FRANKA SIMATOVIĆA (OSNOVA 3)	132
1. Navodne greške u ocenjivanju težine krivičnih dela (podosnova 2)	133
2. Navodne greške u ocenjivanju otežavajućih okolnosti (podosnova 3).....	135
3. Navodne greške u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja prilikom ocenjivanja olakšavajućih faktora (podosnove 4 do 7).....	137
4. Navodne greške u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja prilikom upoređivanja kazni iz drugih predmeta pred MKSJ (podosnova 8).....	142
5. Navodne greške u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja kod odmeravanja iste kazne i jednom i drugom optuženom (podosnova 9)	145
VI. ŽALBA TUŽILAŠTVA	146
A. NAVODNE GREŠKE U VEZI S DOPRINOSOM UDRUŽENOM ZLOČINAČKOM PODUH VATU (PODOSNOVA A OSNOVE 1)	146
1. Navodne greške u ocenjivanju doprinosa udruženom zločinačkom poduhvatu (podosnova A(i)).....	148
(a) Navodne greške u vezi s operacijama i zločinima koji nisu navedeni u Optužnici (podosnove A(i)(a), A(i)(a)(i) do A(i)(a)(iv))	149
(b) Navodne greške u ocenjivanju kontakata s Radovanom Karadžićem i veza s obavještajnim grupama Republike Srpske (podosnove A(i)(a)(vi) i A(i)(a)(vii))	157
(c) Navodne greške u ocenjivanju značaja Stanišićevog i Simatovićevog doprinosa (podosnova A(i)(b)).....	160
(d) Zaključak	162
2. Navodna greška u tome što nije presuđeno o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu krivičnim delima ili što nije izneto obrazloženje o tome (podosnova A(ii))	162
(a) Bilje (podosnova A(ii)(a))	163
(b) Doboj (podosnova A(ii)(b))	166
(c) Sanski Most (podosnova A(ii)(c))	169
(d) Zaključak	173
3. Navodne greške u isključivanju Stanišićevog i Simatovićevog doprinosa zločinima prisilnog raseljavanja u Sanskom Mostu 1995. iz presuđivanja (podosnova A(iii))	173
4. Navodna greška u tome što nije konstatovan doprinos zajedničkom zločinačkom cilju u vezi sa zapadnim Sremom, Dobojem, Sanskim Mostom i Biljem (podosnova A(iv))	178
(a) Zapadni Srem (podosnove A(i)(a)(v) i A(iv)(a)).....	178
(b) Doboj (podosnova A(iv)(b)).....	184

(c) Sanski Most (podosnove A(i)(a)(iii) (delimično) i A(iv)(c))	191
(d) Dodatni doprinos u Bilju, Doboju i Sanskom Mostu (podosnova A(iv)(d)).....	203
(e) Zaključak	204
B. EFEKAT KONSTATACIJA ŽALBENOG VEĆA U ODNOSU NA ODGOVORNOST ZA UDRUŽENI	
ZLOČINAČKI PODUH VAT	204
1. Stanišićeva i Simatovićeve <i>mens rea</i> za odgovornost za udruženi zločinački poduhvat	204
2. Krivična dela koja se mogu pripisati Stanišiću i Simatoviću kao učesnicima udruženog	
zločinačkog poduhvata	214
(a) Uvod	214
(b) Bosanski Šamac i Sanski Most (1995).....	217
(c) Bijeljina	219
(d) Zvornik	220
(e) Doboju	221
(f) Sanski Most (1992)	223
(g) Trnovo	225
(h) Zločini počinjeni u Hrvatskoj nakon marta 1992. godine	226
3. Zaključak	227
C. NAVODNE GREŠKE U VEZI S NOVIM DOKAZIMA (PODOSNOVA C OSNOVE 1 I PODOSNOVA C	
OSNOVE 2)	228
D. NAVODNE GREŠKE U VEZI S POMAGANJEM I PODRŽAVANJEM (OSNOVA 2)	239
1. Navodna greška u tome što nije presuđeno da li su Stanišić i Simatović pomagali i	
podržavali zločine u SAO Krajini i SAO SBZS ili što nije izneto obrazloženje o tome	
(podosnova A)	240
2. Navodna greška u tome što nije konstatovano da su Stanišić i Simatović pomagali i	
podržavali zločine u SAO Krajini i SAO SBZS (podosnova B).....	244
(a) Navodna greška u tome što nije konstatovano da su Stanišić i Simatović pomagali i	
podržavali zločine koje su pripadnici Jedinice i policija i Teritorijalna odbrana SAO	
Krajine počinili u SAO Krajini (podosnova B(i))	245
(b) Navodna greška u tome što nije konstatovano da je Stanišić pomagao i podržavao	
zločine koje su bezbednosne snage SAO SBZS počinile u SAO SBZS (podosnova	
B(ii))	252
(c) Navodna greška u tome što nije konstatovano da su Stanišić i Simatović pomagali i	
podržavali zločine koje je Jedinica počinila u SAO SBZS (podosnova B(iii)).....	259
E. EFEKAT ZAKLJUČAKA ŽALBENOG VEĆA NA ODMERAVANJE KAZNE.....	263
VII. DISPOZITIV	266
VIII. DODATAK A – ISTORIJAT POSTUPKA	268
A. SASTAV ŽALBENOG VEĆA	268
B. ŽALBE	268
C. ODLUKE NA OSNOVU PRAVILA 142 PRAVILNIKA	269
D. STATUSNE KONFERENCIJE	269
E. ŽALBENI PRETRES	269
IX. DODATAK B – REFERENTNI IZVORI I DEFINISANI POJMOVI	270
A. SUDSKA PRAKSA	270
1. Mehanizam.....	270
2. MKSR	272
3. MKSJ	275
B. ODABRANI PODNESCI.....	279
C. DEFININISANI POJMOVI I SKRAĆENICE	279

1. Žalbeno veće Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove (dalje u tekstu: Žalbeno veće, odnosno Mehanizam) rešava po žalbama g. Jovice Stanišića (dalje u tekstu: Stanišić), g. Franka Simatovića (dalje u tekstu: Simatović) i Tužilaštva Mehanizma (dalje u tekstu: tužilaštvo) na presudu Pretresnog veća Mehanizma (dalje u tekstu: Pretresno veće) u predmetu *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, izrečenu 30. juna 2021, a u pismenom obliku zavedenu 6. avgusta 2021. (dalje u tekstu: Prvostepena presuda).

I. UVOD

A. Istorijat postupka

2. Stanišić je rođen 30. jula 1950. u Ratkovu, u Autonomnoj Pokrajini Vojvodini, Republika Srbija (dalje u tekstu: Srbija).¹ Simatović je rođen 1. aprila 1950. u Beogradu, u Srbiji.² Tokom događaja relevantnih za ovaj predmet Stanišić je bio na dužnosti zamenika načelnika i kasnije načelnika Službe državne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (dalje u tekstu: Služba državne bezbednosti),³ a Simatović je bio jedan od viših obaveštajnih radnika Službe državne bezbednosti.⁴

3. Nakon što je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (dalje u tekstu: MKSJ) dana 1. maja 2003. izdao naloge za njihovo hapšenje, Simatović je prebačen u pritvor MKSJ 30. maja 2003, a pred sud je prvi put stupio 2. juna 2003.⁵ Stanišić je prebačen u pritvor MKSJ 11. juna 2003, a prvi put je stupio pred sud 13. juna 2003.⁶

4. Nakon izmena i dopuna, važeća optužnica protiv Stanišića i Simatovića zavedena je 10. jula 2008.⁷ Tužilaštvo je Stanišića i Simatovića teretilo individualnom odgovornošću na osnovu člana 7(1) Statuta MKSJ, po pet tačaka Optužnice na osnovu članova 3 i 5 Statuta MKSJ, i to za: progon kao zločin protiv čovečnosti, ubistvo kao zločin protiv čovečnosti, ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, deportaciju kao zločin protiv čovečnosti i nehumana dela (prisilno premeštanje)

¹ Prvostepena presuda, par. 342.

² Prvostepena presuda, par. 351.

³ Prvostepena presuda, par. 2. V. takođe Prvostepena presuda, par. 342-350. Služba državne bezbednosti je 1992. godine preimenovana u Resor državne bezbednosti. V. Prvostepena presuda, par. 332. Radi lakšeg snalaženja, za oba ova organa će se koristiti naziv Služba državne bezbednosti u celoj ovoj Presudi, izuzev u podosnovama 1 i 2 Osnove 1 Simatovićeve žalbe, koje se odnose na njegove konkretne dužnosti u oba organa.

⁴ Prvostepena presuda, par. 2. V. takođe Prvostepena presuda, par. 351-354.

⁵ Prvostepena presuda, par. 638. V. takođe Prvostepena presuda, par. 6, fusnota 9 i tamo navedene reference.

⁶ Prvostepena presuda, par. 638. V. takođe Prvostepena presuda, par. 6, fusnota 9 i tamo navedene reference.

⁷ Prvostepena presuda, par. 638, fusnota 2431, gde se upućuje, između ostalog, na *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. IT-03-69-PT, Obaveštenje tužilaštva o podnošenju Treće izmenjene optužnice, 10. jul 2008. (dalje u tekstu: Optužnica).

kao zločin protiv čovečnosti.⁸ Zločini na koje se odnosi Optužnica su, prema navodima, počinjeni u periodu od aprila 1991. do decembra 1995. na teritoriji Hrvatske i Bosne i Hercegovine.⁹ U Hrvatskoj su se ti zločini, prema navodima, odigrali na teritoriji bivše Srpske Autonomne Oblasti Krajina (dalje u tekstu: SAO Krajina) i Srpske Autonomne Oblasti Slavonija, Baranja i Zapadni Srem (dalje u tekstu: SAO SBZS).¹⁰ U Bosni i Hercegovini zločini su, prema navodima, bili ograničeni na opštine Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Doboj i Sanski Most, kao i na područje u blizini sela Trnovo.¹¹

5. Suđenje Stanišiću i Simatoviću pred MKSJ započelo je uvodnim rečima 9. i 10. juna 2009, a izvođenje dokaza počelo je 29. juna 2009.¹² Dana 30. maja 2013. Pretresno veće MKSJ oslobodilo je Stanišića i Simatovića krivice po svim tačkama Optužnice.¹³ Dana 9. decembra 2015. Žalbeno veće MKSJ delimično je prihvatilo žalbu tužilaštva, poništilo Stanišićevu i Simatovićevu oslobađajuću presudu i naložilo da se suđenje ponovi po svim tačkama Optužnice.¹⁴

6. Ponovno suđenje započelo je uvodnom rečju tužilaštva 13. i 14. juna 2017. i izvođenjem dokaza tužilaštva 14. juna 2017.¹⁵ Dana 30. juna 2021. Pretresno veće je zaključilo da su Stanišić i Simatović krivi po tačkama 1 do 5 Optužnice za pomaganje i podržavanje zločina za koje ih Optužnica tereti, a koji su počinjeni u opštini Bosanski Šamac, u Bosni i Hercegovini, i osudilo i jednog i drugog na jedinstvenu kaznu od 12 godina zatvora.¹⁶ Stanišić i Simatović nisu proglašeni krivim za zločine počinjene u drugim opštinama u Bosni i Hercegovini, kao ni za zločine počinjene u SAO Krajini i SAO SBZS.¹⁷

B. Žalbe

7. Stanišić iznosi osam žalbenih osnova kojima osporava osuđujuće presude i kaznu.¹⁸ Stanišić traži da Žalbeno veće poništi osuđujuće presude koje mu je izreklo za pomaganje i podržavanje

⁸ Optužnica, par. 22-66. V. takođe Prvostepena presuda, par. 3, 280. U Prvostepenoj presudi se u vezi s tačkom 5 Optužnice naizmenično koriste izrazi “prisilno premeštanje”, “nehumana dela (prisilno premeštanje)” i “nehumana dela (prisilna premeštanja)”. Žalbeno veće u ovoj Presudi naizmenično koristi izraze “prisilno premeštanje” i “nehumana dela (prisilno premeštanje)”.

⁹ Prvostepena presuda, par. 3 i tamo navedene reference.

¹⁰ Prvostepena presuda, par. 3 i tamo navedene reference.

¹¹ Prvostepena presuda, par. 3 i tamo navedene reference.

¹² Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 2430. Početak suđenja pred MKSJ bio je prvobitno zakazan za 14. april 2008, ali je odgođen zbog Stanišićevog zdravstvenog stanja. V. Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 2429, 2430.

¹³ Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 2362, 2363. V. takođe Prvostepena presuda, par. 6.

¹⁴ Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 131. V. takođe Prvostepena presuda, par. 6.

¹⁵ Prvostepena presuda, par. 646.

¹⁶ Prvostepena presuda, par. 608, str. 270.

¹⁷ V. Prvostepena presuda, par. 597, 598, 608.

¹⁸ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 14-36; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 2-256; T. 24. januar 2023, str. 6-36.

zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu po tačkama 1 do 5 Optužnice, ili da, alternativno, poništi kaznu koju je izreklo Pretresno veće i da izrekne blažu kaznu.¹⁹ Tužilaštvo odgovara da Stanišićevu žalbu treba odbaciti u celosti.²⁰ Simatović osporava neke delove Stanišićeve žalbe koji, po njegovom mišljenju, treba da budu odbačeni.²¹

8. Simatović iznosi četiri žalbene osnove kojima osporava osuđujuće presude i kaznu.²² Simatović traži da Žalbeno veće ukine osuđujuće presude koje mu je izreklo za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu po tačkama 1 do 5 Optužnice i da donese oslobađajuću presudu ili da, alternativno, poništi osuđujuće presude koje mu je izreklo i naloži novo suđenje, ili pak da, ako osuđujuće presude budu potvrđene, poništi kaznu i izrekne mu blažu kaznu.²³ Tužilaštvo odgovara da Simatovićevu žalbu treba odaciti u celosti.²⁴

9. Tužilaštvo iznosi dve žalbene osnove kojima osporava to što Pretresno veće Stanišića i Simatovića nije proglasilo odgovornim kao učesnike u udruženom zločinačkom poduhvatu, što nije konstatovalo da su oni odgovorni za pomaganje i podržavanje zločina u SAO Krajini, SAO SBZS, Doboju i Sanskom Mostu i što nije postupilo u skladu s uputstvima Žalbenog veća MKSJ iz Drugostepene presude MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović* u vezi s obimom ponovnog suđenja.²⁵ Tužilaštvo traži da Žalbeno veće konstatuje da su Stanišić i Simatović značajno doprineli udruženom zločinačkom poduhvatu, dodatno uz njihov doprinos događajima u Bosanskom Šamcu, da konstatuje da su delili nameru za ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja i da ih osudi kao učesnike u udruženom zločinačkom poduhvatu za krivična dela iz tačaka 1 do 5 Optužnice.²⁶ Alternativno, tužilaštvo traži da Žalbeno veće konstatuje da su Stanišić i Simatović bitno doprineli zločinima u SAO Krajini, SAO SBZS, Doboju i Sanskom Mostu, da konstatuje da su posedovali potrebnu *mens rea* i da ih osudi za pomaganje i podržavanje krivičnih dela iz tačaka 1 do 5

¹⁹ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 17, 19, 22, 24, 27, 30, 33, 35; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 257; T. 24. januar 2023, str. 36.

²⁰ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 7, 191; T. 24. januar 2023, str. 63-77.

²¹ V. Simatovićev odgovor, par. 462-514, 517.

²² V. Simatovićeva najava žalbe, par. 8-50; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 7-342; T. 24. januar 2023, str. 37-62.

²³ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 51, 52; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 343, 344; T. 24. januar 2023, str. 62.

²⁴ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 4, 9, 210; T. 24. januar 2023, str. 77-99.

²⁵ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 3-14, 16-20; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 15-117, 128-148, 153-166, 168-174, 177-217, 220, 221; T. 25. januar 2023, str. 2-30. Žalbeno veće primećuje da je tužilaštvo u svojoj Najavi žalbe kao grešku navelo i to što nisu donete osuđujuće presude za pomaganje i podržavanje u vezi s događajima u Zvorniku, ali da u svom Žalbenom podnesku nije iznelo argumente u vezi s tom opštinom. Uporedi Najava žalbe tužilaštva, par. 16, 18, 19, 21, sa Žalbenim podneskom tužilaštva, par. 13, 168-219. Žalbeno veće smatra da je tužilaštvo odustalo od svojih tvrdnji u vezi sa Zvornikom. V. Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 39, 78 i tamo navedene reference.

²⁶ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 15; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 14, 118-127, 149-152, 222; T. 25. januar 2023, str. 3-21, 26-30.

Optužnice.²⁷ Tužilaštvo traži da im Žalbeno veće u skladu s tim povisi kazne.²⁸ Tužilaštvo dalje traži da Žalbeno veće jasno kaže da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što je tužilaštvu ograničilo mogućnost da na ponovnom suđenju predoči nove dokaze.²⁹ Stanišić i Simatović odgovaraju da žalba tužilaštva treba da bude odbačena u celosti.³⁰

10. Žalbeno veće je usmenu argumentaciju u vezi s ovim žalbama saslušalo 24. i 25. januara 2023.³¹

II. STANDARDI PREISPITIVANJA U ŽALBENOM POSTUPKU

11. Mehanizam je osnovan na osnovu Rezolucije Saveta bezbednosti 1966 (2010) i nastavlja materijalnu, teritorijalnu, vremensku i personalnu nadležnost Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (dalje u tekstu: MKSR) i MKSJ.³² Statut i Pravilnik o postupku i dokazima Mehanizma (dalje u tekstu: Pravilnik) odražavaju normativni kontinuitet statutâ i pravilnikâ o postupku i dokazima MKSR i MKSJ (dalje u tekstu: Pravilnik MKSR, odnosno Pravilnik MKSJ).³³ Žalbeno veće smatra da je dužno da tumači Statut i Pravilnik dosledno sudskoj praksi MKSR i MKSJ.³⁴

12. Mada nije dužno da se pridržava sudske prakse MKSR i MKSJ, Žalbeno veće se rukovodi načelom da, u interesu pravne sigurnosti i predvidljivosti, treba da sledi prethodne odluke žalbenih veća MKSR i MKSJ i da od njih odstupa samo ako za to postoje uverljivi razlozi u interesu pravde, dakle ako je prethodna sudska odluka doneta na osnovu pogrešnog pravnog načela ili ako se u njoj “pogrešno odlučilo, obično zato što su sudije bile pogrešno informisane o primjenjivom pravu”.³⁵

²⁷ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 21; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 14, 175, 176, 218, 219, 222; T. 25. januar 2023, str. 3, 21-26.

²⁸ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 15, 21; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 127, 152, 176, 219.

²⁹ V. T. 25. januar 2023, str. 3, 4. Tužilaštvo je prvobitno zatražilo da Žalbeno veće dokaze koje je Pretresno veće greškom isključilo prihvati kao dodatne dokaze na osnovu pravila 142 Pravilnika. V. Najava žalbe tužilaštva, par. 14; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 14, 167, 220, 222. Međutim, Žalbeno veće je odbilo zahtev tužilaštva da prihvati dodatne dokaze u žalbenom postupku, pa tužilaštvo sada, shodno tome, ulaže samo zahtev za utvrđenje činjenica. V. Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dodatnih dokaza, 20. decembar 2022. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 20. decembra 2022), par. 64, 65; T. 25. januar 2023, str. 3, 4.

³⁰ V. Stanišićev odgovor, par. 497; Simatovićev odgovor, par. 6, 516; T. 25. januar 2023, str. 31-75.

³¹ T. 24. januar 2023, str. 1-117; T. 25. januar 2023, str. 1-83. V. takođe Nalog o rasporedu za žalbeni pretres, 5. decembar 2022, str. 1, 2; Nalog za pripremu žalbenog pretresa, 13. januar 2023, str. 1.

³² Rezolucija 1966 Saveta bezbednosti, U.N. Doc. S/RES/1966, 22. decembar 2010. (dalje u tekstu: Rezolucija 1966 Saveta bezbednosti), par. 1, 4, Dodatak 1, Statut Mehanizma (dalje u tekstu: Statut), Preambula, član 1. V. takođe Rezolucija 1966 Saveta bezbednosti, Dodatak 2, član 2(2); Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 13 i tamo navedene reference.

³³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 13 i tamo navedene reference.

³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 13 i tamo navedene reference. Kada su u pitanju Statut MKSR i Pravilnik MKSR, ili pak Statut MKSJ i Pravilnik MKSJ, Žalbeno veće je dužno da ih tumači uzimajući u obzir relevantne presedane tih sudova. V. Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 13 i tamo navedene reference.

³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 14 i tamo navedene reference.

Strana koja tvrdi da Žalbena veće treba da odstupa od date sudske prakse mora da pokaže da za to postoje uverljivi razlozi koji su u interesu pravde.³⁶

13. Član 23(2) Statuta predviđa da Žalbena veće može da potvrdi, poništi ili preinači odluke pretresnog veća. Žalbeni postupak nije suđenje *de novo*.³⁷ Žalbena veće razmatra samo greške u primeni prava koje mogu obesnažiti odluku pretresnog veća i greške u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog kojih je došlo do neostvarenja pravde.³⁸ Ti kriterijumi navedeni su u članu 23 Statuta i čvrsto su utvrđeni u sudskoj praksi.³⁹

14. Strana u postupku koja tvrdi da je napravljena greška u primeni prava mora da navede o kojoj je grešci reč, da iznese argumente u prilog svojoj tvrdnji i objasni kako ta greška obesnažuje sudsku odluku.⁴⁰ Navod o pogrešnoj primeni prava koji nema izgleda da promeni ishod sudske odluke može biti odbačen po toj osnovi.⁴¹ Međutim, čak i ako argumenti te strane nisu dovoljni da potkrepe navod o grešci, Žalbena veće može iz drugih razloga da zaključi da je greška u primeni prava ipak napravljena.⁴² Svaki žalilac koji tvrdi da je pretresno veće pogrešilo u primeni prava zbog toga što nije dalo obrazloženje mora da navede konkretna pitanja, zaključke o činjenicama ili argumente koje pretresno veće navodno nije razmotrilo, te da objasni zbog čega taj propust obesnažuje presudu.⁴³

15. U slučaju da u prvostepenoj presudi pronađe grešku u primeni prava do koje je došlo zbog primene pogrešnog pravnog standarda, Žalbena veće će formulisati ispravan pravni standard i s tim u skladu preispitati relevantne činjenične zaključke pretresnog veća.⁴⁴ Na taj način Žalbena veće ne samo da ispravlja grešku u primeni prava, nego, kada je potrebno, primenjuje ispravan pravni standard na dokaze u spisu prvostepenog postupka i utvrđuje da li se i samo van razumne sumnje uverilo u zaključak o činjenicama koji žalilac osporava, pa tek onda potvrđuje sporni zaključak u žalbenom postupku.⁴⁵ Žalbena veće ne preispituje ceo spis prvostepenog postupka *de novo*, već, u načelu, razmatra samo dokaze na koje pretresno veće upućuje u tekstu presude ili u pratećim

³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 14 i tamo navedene reference.

³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 15 i tamo navedene reference.

³⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 15 i tamo navedene reference.

³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 15 i tamo navedene reference.

⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 16 i tamo navedene reference.

⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 16 i tamo navedene reference.

⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 16 i tamo navedene reference.

⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 16 i tamo navedene reference.

⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 17 i tamo navedene reference.

⁴⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 17 i tamo navedene reference.

fusnotama, dokaze iz spisa prvostepenog postupka koje su u svojim žalbama navele strane u postupku i, prema potrebi, eventualne dodatne dokaze uvrštene u spis žalbenog postupka.⁴⁶

16. Prilikom razmatranja navodnih grešaka u utvrđivanju činjeničnog stanja, Žalbeno veće će zaključiti da je takva greška napravljena samo ako utvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao doći do osporavanog zaključka.⁴⁷ Žalbeno veće isti standard razumnosti primenjuje na navodne greške u utvrđivanju činjeničnog stanja bez obzira na to da li je činjenični zaključak donet na osnovu neposrednih ili na osnovu posrednih dokaza.⁴⁸ Žalbeno veće neće poništiti odluku pretresnog veća zbog svake greške u utvrđivanju činjeničnog stanja, nego samo zbog one koja je dovela do neostvarenja pravde.⁴⁹ Kad utvrđuje da li je zaključak pretresnog veća razuman, Žalbeno veće neće olako poništavati činjenične zaključke pretresnog veća.⁵⁰

17. Isti standard razumnosti i uvažavanja činjeničnih zaključaka pretresnog veća važi i u slučaju kada tužilaštvo uloži žalbu na oslobađajuću presudu.⁵¹ Žalbeno veće će smatrati da je napravljena greška u utvrđivanju činjeničnog stanja samo ako utvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao doći do osporavanog zaključka.⁵² Međutim, budući da u prvostepenom postupku tužilaštvo snosi teret dokazivanja krivice optuženog van razumne sumnje, značaj greške u utvrđivanju činjeničnog stanja koja dovodi do neostvarenja pravde donekle se razlikuje u slučaju žalbe tužilaštva na oslobađajuću presudu i u slučaju žalbe odbrane na osuđujuću presudu.⁵³ Dok osuđena osoba mora da pokaže da činjenične greške pretresnog veća izazivaju razumnu sumnju u pogledu njene krivice,⁵⁴ tužilaštvo mora da pokaže da je, kada se uzmu u obzir greške u utvrđivanju činjeničnog stanja pretresnog veća, razumna sumnja u krivicu u potpunosti otklonjena.⁵⁵

18. Strana u postupku ne može naprosto da ponavlja argumente koji nisu prihvaćeni u prvostepenom postupku, osim ako ne može da pokaže da to što je pretresno veće odbacilo te argumente predstavlja grešku koja zahteva intervenciju Žalbenog veća.⁵⁶ Argumente koji nemaju

⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 17 i tamo navedene reference.

⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 18 i tamo navedene reference.

⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 18 i tamo navedene reference.

⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 18 i tamo navedene reference.

⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 18 i tamo navedene reference.

⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 19 i tamo navedene reference.

⁵² Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 19 i tamo navedene reference.

⁵³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 19 i tamo navedene reference.

⁵⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 19 i tamo navedene reference.

⁵⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 19 i tamo navedene reference.

⁵⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 20 i tamo navedene reference.

potencijal da dovedu do poništenja ili preinačenja pobijane odluke Žalbena veće može odmah da odbaci i ne mora da razmatra njihov meritum.⁵⁷

19. Da bi Žalbena veće ocenilo argumente u žalbenom postupku, strana koja ulaže žalbu mora precizno da navede relevantne stranice transkripta ili paragrafe odluke ili presude koju osporava.⁵⁸ Osim toga, od Žalbenog veća se ne može očekivati da detaljno razmatra tvrdnje strane u postupku ako su one nerazumljive, protivrečne, nejasne ili imaju druge formalne ili očigledne nedostatke.⁵⁹ I konačno, Žalbena veće ima inherentno diskreciono ovlašćenje da odredi koje tvrdnje zaslužuju iscrpno pismeno obrazloženje, i bez detaljnog obrazloženja će odbaciti argumente koji su očigledno neutemeljeni.⁶⁰

III. ŽALBA JOVICE STANIŠIĆA

A. Navodne greške u vezi s *actus reusom* za pomaganje i podržavanje (osnove 1 i 2)

20. Prilikom razmatranja Stanišićeve i Simatovićeve odgovornosti za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu, Pretresno veće je podsetilo na svoj zaključak da su rano ujutro 17. aprila 1992. vlast u Bosanskom Šamcu silom preuzele srpske snage, među kojima je bila i grupa pod komandom pripadnika Jedinice Dragana Đorđevića (Crnog).⁶¹ Pretresno veće je napomenulo da su u sastavu te grupe bili, između ostalih, pripadnici Jedinice Srećko Radovanović (Debeli) i Slobodan Miljković (Lugar), kao i oko 20 Srba iz Bosanskog Šamca.⁶² Pretresno veće je dalje podsetilo da su nakon preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu Dragan Đorđević (Crni), Srećko Radovanović (Debeli) i Slobodan Miljković (Lugar), kao i drugi pripadnici Jedinice, počinili zločine nad nesrpskim civilima, i to, između ostalog, masakr u kom je Slobodan Miljković (Lugar) ubio 16 muškaraca Muslimana ili Hrvata i druge zločine u zatočeničkom objektu u Crkvini 7. maja 1992. ili približno tog datuma.⁶³

21. Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović odgovorni za pomaganje i podržavanje krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja koje su počinile srpske snage u Bosanskom Šamcu i osudilo i jednog i drugog po tačkama 1 do 5 Optužnice za ta krivična dela.⁶⁴ U vezi s *actus reusom* za ovaj vid odgovornosti, Pretresno veće je zaključilo da su

⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 20 i tamo navedene reference.

⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 21 i tamo navedene reference.

⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 21 i tamo navedene reference.

⁶⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 21 i tamo navedene reference.

⁶¹ Prvostepena presuda, par. 604.

⁶² Prvostepena presuda, par. 604.

⁶³ Prvostepena presuda, par. 604.

⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 608, str. 270.

Stanišić i Simatović, organizovanjem obuke za pripadnike Jedinice i snaga lokalnih Srba u centru za obuku Pajzoš, pored Iloka, u Hrvatskoj, i kasnijim angažovanjem tih ljudi za vreme preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac u aprilu 1992, pružali praktičnu pomoć koja je znatno uticala na to da pripadnici Jedinice i snaga lokalnih Srba počine krivična dela progona, ubistva i prisilnog raseljavanja.⁶⁵ Pretresno veće je dalje zaključilo da je činjenica da su pripadnici Jedinice, pošto su raspoređeni na teren, prepotčinjeni Jugoslovenskoj narodnoj armiji (dalje u tekstu: JNA) irelevantna, s obzirom na to da se Stanišićev i Simatovićev doprinos sastojao od obuke i stavljanja tih snaga na raspolaganje, a ne od rukovođenja tim snagama za vreme operacije.⁶⁶

22. U osnovama 1 i 2 svoje žalbe Stanišić tvrdi da je Pretresno veće u svojim zaključcima o *actus reusu* pogrešilo i u primeni prava i u utvrđivanju činjeničnog stanja. Žalbena veće će te prigovore razmotriti redom.⁶⁷

1. Navodne greške u primeni prava u vezi s *actus reusom* za pomaganje i podržavanje (Osnova 1)

23. Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kada je konstatovalo da su obuka i slanje pripadnika Jedinice i lokalnih Srba na teren predstavljali praktičnu pomoć koja je znatno uticala na zločine počinjene u vezi s preuzimanjem Bosanskog Šamca.⁶⁸ On konkretno tvrdi da Pretresno veće nije ocenilo njegovu “udaljenost” od praktične pomoći koju je, kako je konstatovano, pružao, kao ni “udaljenost” te pomoći od počinjenih zločina, što je dovelo do pogrešnog zaključka o postojanju “kažnjive veze *actus reusa*” sa zločinima.⁶⁹

24. Što se tiče njegove udaljenosti od praktične pomoći koju je, kako je konstatovano, pružao, Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što nije uzelo u obzir zaključke koji pokazuju da on nije bio u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš i da nije direktno učestvovao u obuci i raspoređivanju pripadnika Jedinice i snaga lokalnih Srba na teren, te što, u tom smislu, njegovu odgovornost nije razmatralo odvojeno od Simatovićeve.⁷⁰ On takođe tvrdi da zaključku Pretresnog veća da je on organizovao obuku pripadnika Jedinice i snaga lokalnih Srba u centru za

⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 605.

⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 605.

⁶⁷ U svojoj replici i tokom usmene argumentacije Stanišić osporava obaveštenje dato u vezi sa zaključcima o *actus reusu* i *mens rea* koji su poslužili kao osnov za osudu za pomaganje i podržavanje. V. Stanišićeva replika, par. 4-13; T. 24. januar 2023, str. 11-13. Žalbena veće odbacuje ovu tvrdnju bez daljeg razmatranja, budući da Stanišić tužilaštvu nije dao adekvatnu priliku da odgovori. V. Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 283, fusnota 881.

⁶⁸ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 16; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 2-50. V. takođe Stanišićeva replika, par. 14.

⁶⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 3, 28, 50. V. takođe Stanišićeva replika, par. 15, 18. Iako prihvata da “konkretna usmerenost” nije traženi element za pomaganje i podržavanje, Stanišić tvrdi da u slučajevima u kojima je doprinos udaljen primenu uslova znatnog uticaja za *actus reus* pomaganja i podržavanja treba tumačiti strogo i s uverenošću u postojanje uzročno-posledične i kažnjive veze. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 10-27; Stanišićeva replika, par. 17, 18.

⁷⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 4, 28, 34-41, 48. V. takođe Stanišićeva replika, par. 21-23.

obuku Pajzoš protivreći zaključak Pretresnog veća da je obuka bila organizovana na više nivoa oblasne komande JNA i zvaničnih struktura u Beogradu.⁷¹

25. Što se tiče “udaljenosti” praktične pomoći od zločina, Stanišić tvrdi da je Pretresno veće nije razmotrilo faktore kao što su: (i) vremenska udaljenost; (ii) prostorna udaljenost; (iii) njegov položaj u komandnom lancu; i (iv) pitanje da li su radnje pomaganja bile rutinske i zakonite dužnosti.⁷² On tvrdi da je Pretresno veće, budući da nije razmatralo pomenute faktore, pogrešilo time što je: (i) zaključilo da je nebitno to što su pripadnici Jedinice i snaga lokalnih Srba prepotčinjeni JNA kada su poslani na teren;⁷³ i time što (ii) nije uzelo u obzir dokaze i zaključke da obuka u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš nije bila osmišljena za zločinačku svrhu i da nije imala nikakve sličnosti s počinjenim zločinima.⁷⁴ S obzirom na greške identifikovane u Osnovi 1 njegove žalbe, Stanišić traži da Žalbeno veće zaključi da on nije počinio *actus reus* potreban za odgovornost putem pomaganja i podržavanja i da zaključi da nije kriv po tačkama 1 do 5 Optužnice.⁷⁵

26. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće ispravno ocenilo Stanišićevo ponašanje i ispravno konstatovalo da je on pružio praktičnu pomoć koja je znatno uticala na činjenje zločina u Bosanskom Šamcu.⁷⁶ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće, na osnovu Stanišićeve uloge u organizovanju obuke za pripadnike Jedinice i meštane Bosanskog Šamca i na osnovu toga što je te snage kasnije rasporedio na teren u Bosanskom Šamcu, gde su njihovi pripadnici, zajedno s drugim srpskim snagama, počinili zločine, ispravno konstatovalo da je Stanišić pomagao i podržavao te zločine.⁷⁷ Tužilaštvo osporava Stanišićevu tvrdnju da su elementi odgovornosti za pomaganje i podržavanje drugačiji kada su dela pomagača i podržavaoca vremenski i prostorno udaljena od zločina.⁷⁸

⁷¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 30, 34, 35, 41, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 418. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 23; Stanišićeva replika, par. 23.

⁷² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 28, 43, 44.

⁷³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 40, 41, 47; Stanišićeva replika, par. 18. Stanišić tvrdi da on, nakon što su pripadnici Jedinice i snaga lokalnih Srba iz Bosanskog Šamca prepotčinjeni JNA, nije imao kontrolu nad njima. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 39-41.

⁷⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 4, 5, 46-49; Stanišićeva replika, par. 26-28. V. takođe Stanišićeva najava žalbe, par. 16(i)(a) (gde se tvrdi da Pretresno veće nije dalo obrazloženje u vezi s tim kako je pomoć znatno uticala na pripremu svih zločina).

⁷⁵ Stanišićeva najava žalbe, par. 17.

⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 8, 18. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 19-26; T. 24. januar 2023, str. 74-76.

⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 8. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 74-76.

⁷⁸ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 15; T. 24. januar 2023, str. 73, 74. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 23. Tužilaštvo dalje tvrdi da konkretna usmerenost nije element pomaganja i podržavanja ni u slučaju kada su dela optuženog udaljena od zločina, i da je Pretresno veće korektno sledilo uputstvo Žalbenog veća MKSJ da ne traži konkretnu usmerenost kao element odgovornosti za pomaganje i podržavanje, par. 10, 12, 13, 16, 17.

27. Stanišić replicira da tužilaštvo pogrešno tumači njegove argumente⁷⁹ i ponavlja da Pretresno veće nije ispravno primenilo pravo⁸⁰ ni analiziralo pitanje da li je njegovo ponašanje pomoglo činjenju zločina.⁸¹ On naročito naglašava da se u zaključcima Pretresnog veća ne utvrđuje kažnjiva veza između pružene obuke i zločinâ⁸² i tvrdi da se tužilaštvo ne bavi protivrečnim zaključcima iznetim u Prvostepenoj presudi.⁸³ Stanišić ističe da Pretresno veće nije sprovelo istragu, zasnovanu na činjenicama, u kojoj bi razmotrilo sve materijalne činjenice kako bi ocenilo njegov *actus reus*,⁸⁴ kao i da nije donelo nikakve zaključke u vezi s njegovom ulogom, odvojeno od Simatovića, niti pak o tome kako se njegova vlast nad Simatovićem manifestovala u vezi sa zločinima.⁸⁵

28. Žalbeno veće podseća da se *actus reus* pomaganja i podržavanja sastoji od praktične pomoći, ohrabrivanja ili moralne podrške koji znatno utiču na izvršenje krivičnog dela.⁸⁶ Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće ispravno izložilo pravo relevantno za elemente odgovornosti za pomaganje i podržavanje⁸⁷ i da je izričito donelo zaključke u vezi s praktičnom pomoći koju su pružili Stanišić i Simatović, a na osnovu koje je utvrđen *actus reus* na kojem se temelji njihova odgovornost za pomaganje i podržavanje.⁸⁸

29. Prilikom iznošenja većine svojih argumenata Stanišić se oslanja na zaključke iz Prvostepene presude kojima je, po njegovom mišljenju, utvrđena “udaljenost” i koji su, formalnopravno, nalagali da Pretresno veće izvrši dodatnu analizu. Međutim, Žalbeno veće podseća da Pretresno veće nije dužno da objasni svaki korak svog rezonovanja⁸⁹ i da se prvostepena presuda mora čitati kao celina.⁹⁰ Žalbeno veće se nije uverilo da je Pretresno veće zanemarilo dokaze ili činjenične

⁷⁹ Stanišićeva replika, par. 16-18. Stanišić pojašnjava, između ostalog, da on u svojoj žalbi ne tvrdi da je konkretna usmerenost potreban element odgovornosti za pomaganje i podržavanje ili da se elementi za pomaganje i podržavanje menjaju ako su dela udaljena od zločina, već da rasprava o tim pitanjima pokazuje da je udaljenost “odlučujuće pitanje za kažnjivu vezu”. V. Stanišićeva replika, par. 17, 18.

⁸⁰ Stanišićeva replika, par. 14.

⁸¹ Stanišićeva replika, par. 21-23.

⁸² Stanišićeva replika, par. 24-28.

⁸³ Stanišićeva replika, par. 23.

⁸⁴ Stanišićeva replika, par. 19.

⁸⁵ Stanišićeva replika, par. 20-23.

⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, fusnota 594; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3343; Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 104; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1758, 1783; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1649.

⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 601-603.

⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 605. V. takođe Prvostepena presuda, par. 424 (“Međutim, obuka novih pripadnika Jedinice, oko 20 meštana Bosanskog Šamca i njihovo slanje na teren u Bosanski Šamac pružilo je praktičnu pomoć koja je imala znatan učinak na zločine koji su tamo počinjeni”).

⁸⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 339, 423 i tamo navedene reference.

⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 258, 339, 380, 423, 425, 440 i tamo navedene reference.

zaključke na koje Stanišić upućuje u žalbi, niti se uverilo da su zaključci Pretresnog veća u vezi s *actus reusom* formalnopravno manjkavi.⁹¹

30. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što nije ocenilo njegovu udaljenost od praktične pomoći koju je on, kako je konstatovano, pružio, Žalbeno veće primećuje da zaključci Pretresnog veća ne pokazuju da je on bio fizički prisutan: (i) tokom obuke u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš u martu i aprilu 1992; (ii) tokom Simatovićevog govora pripadnicima Jedinice i meštanima iz Bosanskog Šamca koji su obučavani u centrima za obuku, održanom oko 10. aprila 1992; ni (iii) tokom raspoređivanja pripadnika Jedinice i snaga lokalnih Srba 11. aprila 1992.⁹² Međutim, zaključci Pretresnog veća pokazuju da je, u relevantno vreme: (i) Stanišić bio načelnik Službe državne bezbednosti i da je imao znatna ovlašćenja i autoritet u Službi i u Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije;⁹³ (ii) da su on i Simatović imali nadležnost nad Jedinicom i centrima za obuku Ležimir i Pajzoš, u kojima se obuka izvodila pod Stanišićevim i Simatovićevim rukovođenjem, s njihovim odobrenjem i s njihovom finansijskom i logističkom podrškom;⁹⁴ (iii) da su Stanišić i Simatović, iako je obuka meštana Bosanskog Šamca bila organizovana na više nivoa oblasne komande JNA i zvaničnih struktura u Beogradu, bili svesni takvog dogovora o obuci i da su pristali na njega, kao i da su obojica bila svesna da time što dozvoljavaju korišćenje svojih objekata i instruktora daju podršku vojnoj akciji i, u kontekstu tadašnjeg sukoba, činjenju zločina od strane tih snaga;⁹⁵ (iv) da su odobrili raspoređivanje pripadnika Jedinice i meštana iz Bosanskog Šamca na teren;⁹⁶ i (v) da su, s obzirom na kontekst tadašnjeg sukoba, Stanišić i Simatović bili svesni da se tokom operacije čine zločini.⁹⁷

31. S obzirom na ove zaključke, Stanišić nije pokazao da je Pretresno veće prilikom donošenja zaključaka u vezi s *actus reusom* formalnopravno bilo dužno da dalje analizira Stanišićevu udaljenost od obuke i slanja na teren. Isto tako, Stanišić nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo time što njegovu praktičnu pomoć nije ocenjivalo nezavisno od Simatovićeve, jer se tim

⁹¹ Žalbeno veće primećuje da sudska praksa žalbenih postupaka na koju se poziva Stanišić ne pokazuje da je Pretresno veće prilikom donošenja zaključaka u vezi *actus reusom* bilo formalnopravno dužno da razmatra sledeće faktore: (i) vremensku udaljenost; (ii) prostornu udaljenost; (iii) Stanišićev položaj u komandnom lancu; i (iv) pitanje da li su radnje pomaganja bile rutinske i zakonske dužnosti. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 17, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Perišić*, par. 40, Drugostepenu presudu u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189, Drugostepenu presudu u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 275-277.

⁹² V. Prvostepena presuda, par. 208-234, 416-424.

⁹³ V. npr. Prvostepena presuda, par. 350.

⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 409, 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 416, 417.

⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416, 419. Žalbeno veće je konstatovalo da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da su meštani Bosanskog Šamca obučavani u centru za obuku Ležimir, ali je konstatovalo i da ta greška nije dovela do neostvarenja pravde. V. dole, Odeljak IV.B.2(b).

⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 419. Donoseći taj zaključak Pretresno veće je podsetilo da pripadnici Jedinice nisu mogli da učestvuju u borbenim operacijama bez Stanišićevog i Simatovićevog odobrenja. V. Prvostepena presuda, par. 419.

⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 419.

argumentom ignorišu zaključci Pretresnog veća o njihovim zajedničkim ovlašćenjima nad pripadnicima Jedinice i centrima za obuku, kao i o Stanišićevom položaju vlasti nad Simatovićem.⁹⁸ Konačno, i s obzirom na već sažeto iznete zaključke Pretresnog veća, Stanišić ne pokazuje nikakvu protivrečnost u zaključcima Pretresnog veća o njegovim ovlašćenjima nad centrima za obuku, bez obzira na umešanost oblasne komande JNA i zvaničnih struktura u Beogradu.

32. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da je Pretresno veće pogrešilo time što nije ocenilo udaljenost pomoći koju je on pružio od zločina koji su iz nje proistekli, Žalbeno veće ne vidi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kad je zaključilo da je nebitno to što su ljudi koji su raspoređeni na teren bili pod nadležnošću JNA. Žalbeno veće podseća da *actus reus* pomaganja i podržavanja može biti ispunjen kada komandant dozvoli korišćenje sredstava pod svojom kontrolom kako bi se omogućilo činjenje krivičnog dela.⁹⁹ S tim u vezi, Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće zaključilo da se Stanišićev doprinos zločinima sastojao od obučavanja i stavljanja snaga na raspolaganje tokom preuzimanja vlasti, a ne od rukovođenja tim snagama za vreme operacije.¹⁰⁰

33. Isto tako, Stanišićevi argumenti o ograničenom broju lica koja je, kako je konstatovano, rasporedio na teren ili o karakteru pružene obuke ne pokazuju da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo u zaključcima o *actus reusu*. Žalbeno veće podseća da ne postoji uslov uzročno-posledične veze između ponašanja pomagača i podržavaoca i počinjenja krivičnog dela, kao i da se ne traži da takvo ponašanje prethodi počinjenju krivičnog dela.¹⁰¹ Dovoljno je da je pomaganje ili ohrabrivanje od strane pomagača i podržavaoca znatno uticalo na izvršenje tog zločina, što se utvrđuje istragom zasnovanom na činjenicama.¹⁰² Kako je već napomenuto, Stanišić tvrdi da je broj ljudi koje je, kako je konstatovano, on poslao na teren bio ograničen u poređenju s brojnim ljudstvom JNA i drugih srpskih snaga koje su učestvovala u preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu, te da to dovodi u pitanje razumnost zaključka da je pomoć koju je on pružio znatno uticala na zločine. Međutim, Žalbeno veće podseća da “ograničeni obim” pružene praktične pomoći ne sprečava donošenje zaključka da je ta pomoć znatno uticala na činjenje krivičnog dela.¹⁰³

⁹⁸ V. Prvostepena presuda, par. 342, 350-352, 354, 409, 416, 418, 419, 605. Žalbeno veće ne vidi protivrečnost ni pravno relevantan propust u zaključcima Pretresnog veća u vezi sa Stanišićevim *actus reusom*, s obzirom na to da je Pretresno veće ranije reklo da će “u nastavku ispitati kako su se [Stanišićeva] ovlašćenja i autoritet manifestovali u vezi s konkretnim događajima navedenim u Optužnici”. V. Prvostepena presuda, par. 350.

⁹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 127 i tamo navedene reference.

¹⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 605.

¹⁰¹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1783; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, fusnota 5336; Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 52. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3343; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindilyimana i drugi*, par. 373.

¹⁰² Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, fusnota 5336; Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 52.

¹⁰³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 134.

34. U svakom slučaju, Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće smatralo verodostojnim dokaze da su ljudi koje su Stanišić i Simatović rasporedili na teren imali značajnu ulogu u preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu i da su tamo počinili zločine.¹⁰⁴ U tom smislu, Stanišić nije potkrepio svoje argumente da su događaji koji su usledili i vreme proteklo od obuke do počinjenja zločina nekako umanjili uticaj praktične pomoći koju je, kako je konstatovano, on pružio.

35. Isto tako, dokazi u spisu i diskusija Pretresnog veća u Prvostepenoj presudi u vezi s karakterom obuke, na koje Stanišić upućuje, ne ukazuju na grešku u primeni prava proisteklu iz toga što nije donet zaključak da su zločini bili planirani za vreme obuke ili da je cilj obuke bilo kažnjivo ponašanje. Ne postoji pravni uslov da je obuka, na primer, morala obuhvatati planiranje zločina.¹⁰⁵

36. S obzirom na navedeno, Žalbena veće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno veće u zaključcima o *actus reusu* u vezi s njegovom odgovornošću za pomaganje i podržavanje pogrešilo u primeni prava. Shodno tome, Pretresno veće odbija Osnovu 1 Stanišićeve žalbe.

2. Navodne greške u utvrđivanju činjeničnog stanja u vezi s *actus reusom* za pomaganje i podržavanje (Osnova 2)

37. Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje u zaključcima u vezi s *actus reusom* pomaganja i podržavanja zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu.¹⁰⁶ On tvrdi da Pretresno veće: (i) nije identifikovalo i ocenilo sva dela i ponašanje kada je konstatovalo da je Stanišić, nevezano sa Simatovićem, odgovoran za organizovanje obuke pripadnikâ Jedinice i snaga lokalnih Srba (podosnova A);¹⁰⁷ (ii) nije valjano ocenilo i analiziralo ukupne dokaze kada je konstatovalo da je Stanišić, nevezano sa Simatovićem, odgovoran za slanje pripadnikâ jedinice i snaga lokalnih Srba na teren (podosnova B);¹⁰⁸ i (iii) pogrešilo zaključivši da su obuka i/ili inicijalno raspoređivanje pripadnikâ Jedinice na teren znatno uticali na zločine počinjene u

¹⁰⁴ V. npr. Prvostepena presuda, par. 206, 209-211, 215, 216, 218, 219, 222-225, 229-234, 407, 416-418, 424, 436, 604.

¹⁰⁵ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 172 (gde se napominje da pitanje da li su “aktivnosti [optuženog] mogle biti zakonite i [...] vršene kao legitimna podrška ratnom naporu nije, sam[o] po sebi, odlučujuć[e] za donošenje ocene o tome da li se učešće [tog optuženog] u tim aktivnostima može okarakterisati kao nezakonito”) (oznake za fusnote unutar citata izostavljene); Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189 (gde se zaključuje: “kada je optuženi svjesno učestvovao u počinjenju krivičnog djela i kada je njegovo učestvovanje znatno uticalo na počinjenje tog krivičnog djela, činjenica da se njegovo učestvovanje svodilo samo na ‘rutinske dužnosti’ optuženog ne oslobađa krivice”); Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 163(iv) (gde se napominje da “nije potrebno pokazati postojanje zajedničkog usklađenog plana između glavnog počinioca i saučesnika”).

¹⁰⁶ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 18; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 51-126. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 12, 13.

¹⁰⁷ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 18(a); Stanišićev žalbeni podnesak, par. 51, 52, 54-67. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 12, 13.

Bosanskom Šamcu (podosnova C).¹⁰⁹ Stanišić traži da se zaključci Pretresnog veća ponište u odnosu na identifikovane greške i da se konstatuje da on nije kriv po tačkama 1 do 5 Optužnice.¹¹⁰ Žalbena veće će Stanišićeve argumente razmotriti redom.

(a) Navodne greške u zaključku da je Stanišić odgovoran za obuku (podosnova A)

38. Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović najkasnije u avgustu ili septembru 1991. formirali Jedinicu od najperspektivnijih regruta obučavanih u centru za obuku Golubić u periodu od maja do kraja jula/početka avgusta 1991.¹¹¹ Pretresno veće je dalje zaključilo da je Jedinica formirana kao borbena jedinica Službe državne bezbednosti, da su Stanišić i Simatović imali nadležnost nad njom i da je ona od avgusta ili septembra 1991. delovala pod njihovim rukovođenjem i komandovanjem, te da su Stanišić i Simatović određivali njenu upotrebu i raspoređivanje barem do sredina aprila 1992.¹¹²

39. Pretresno veće je dalje konstatovalo da su centri za obuku u Ležimiru i na Pajzošu funkcionisali pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću i kontrolom barem u prvoj polovini 1992, i to najmanje do marta ili aprila, te da se obuka koja je tamo izvođena obavljala pod Stanišićevim i Simatovićevim rukovođenjem, s njihovim odobrenjem i njihovom finansijskom i logističkom podrškom.¹¹³ Konkretno, Pretresno veće je zaključilo da su pripadnici Jedinice u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš obučavali nove pripadnike, ali i meštane iz Bosanskog Šamca.¹¹⁴ Pretresno veće je takođe konstatovalo da je obuka meštana iz Bosanskog Šamca “organizovana na više nivoa oblasne komande JNA i zvaničnih struktura u Beogradu” i da je obuhvatala transport, koji je obezbedila JNA.¹¹⁵ Pretresno veće je konstatovalo da, s obzirom na Stanišićevu i Simatovićevu nadležnost nad Jedinicom i centrima za obuku u Ležimiru i na Pajzošu, samo može “da zaključi da su oni bili svesni tog dogovora i da su na njega pristali”, i dalje je utvrdilo da su i Stanišić i Simatović “bili svesni da time što dozvoljavaju korišćenje svojih objekata i instruktora daju podršku vojnoj akciji i, u kontekstu tadašnjeg sukoba, činjenju zločina od strane

¹⁰⁸ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 18(b); Stanišićev žalbeni podnesak, par. 51, 52, 68-91. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 12, 13.

¹⁰⁹ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 18(c); Stanišićev žalbeni podnesak, par. 53, 92-126.

¹¹⁰ Stanišićeva najava žalbe, par. 19.

¹¹¹ Prvostepena presuda, par. 388. Pretresno veće je uzelo u obzir dokaze da se centar za obuku Golubić nalazio blizu Knina, u Hrvatskoj. V. Prvostepena presuda, par. 396. V. takođe Prvostepena presuda, par. 382.

¹¹² Prvostepena presuda, par. 388, 405. V. takođe Prvostepena presuda, par. 418, 590.

¹¹³ Prvostepena presuda, par. 409. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 418. Pretresno veće je imalo u vidu Stanišićevu tvrdnju da je Ležimir na Fruškoj Gori, u Srbiji, a da je Pajzoš u okolini Iloka, u Hrvatskoj. V. Prvostepena presuda, par. 385.

¹¹⁴ Prvostepena presuda, par. 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416.

¹¹⁵ Prvostepena presuda, par. 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416, 419.

tih snaga”.¹¹⁶ Pretresno veće je takođe konstatovalo da je u martu 1992, pošto je prošla obuku od strane Jedinice u pomenutim centrima, grupa bivših policajaca iz SAO SBZS, uključujući Slobodana Miljkovića (Lugara), Srećka Radovanovića (Debelog) i svedoka RFJ-035, uključena u sastav Jedinice i da je bila pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću pre nego što je raspoređena na teren.¹¹⁷

40. Stanišić tvrdi da je konstatacija u paragrafu 409 Prvostepene presude (naime, da su centri za obuku Ležimir i Pajzoš delovali pod njegovom nadležnošću početkom 1992, i to najmanje do marta ili aprila te godine) nedovoljna za zaključak da se obuka obavljala pod njegovim i Simatovićevim rukovođenjem, s njihovim odobrenjem i s njihovom finansijskom i logističkom podrškom.¹¹⁸ Stanišić dalje tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da dođe do ovog zaključka i do protivrečne konstatacije u paragrafu 418 Prvostepene presude da je obuka organizovana na više nivoa oblasne komande JNA i zvaničnih struktura u Beogradu, a da su on i Simatović bili svesni takvog dogovora o obuci i da su na njega pristali.¹¹⁹

41. Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u utvrđivanju činjeničnog stanja time što nije identifikovalo nijedno njegovo delo ili ponašanje koje bi, nezvano sa Simatovićem, pokazalo njegovu odgovornost za obuku.¹²⁰ Prvo, on tvrdi da Pretresno veće nije razmotrilo da li je on i kako odgovoran za Simatovićeve dela.¹²¹ S tim u vezi, Stanišić tvrdi da su njegov *de jure* odnos sa Simatovićem i njegova ranija nadležnost nad “novoformiranom Jedinicom” nedovoljni da bi se izveo bilo kakav zaključak o njegovoj ulozi.¹²² On takođe tvrdi i da nema dokaza: (i) da je on bio prisutan za vreme obuke; (ii) da je komunicirao sa Simatovićem ili da mu je davao uputstva u vezi s obukom; ni dokaza (iii) koji bi išli u prilog zaključku da je obuka obavljana pod njegovim rukovođenjem, s njegovim odobrenjem i s njegovom finansijskom i logističkom podrškom, kao ni zaključku da je on bio svestan dogovora o obuci ili da je na njega pristao.¹²³

42. Stanišić dalje tvrdi da su konstatacije Pretresnog veća u vezi s njegovom nadležnošću nad “novoformiranom Jedinicom” nedovoljne da se zaključi da je on i dalje imao vlast nad

¹¹⁶ Prvostepena presuda, par. 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 419.

¹¹⁷ Prvostepena presuda, par. 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 416.

¹¹⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 55.

¹¹⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 34, 35, 56. V. takođe Stanišićeva replika, par. 43, 44.

¹²⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 57, 58. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 12, 13.

¹²¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 59.

¹²² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 60.

¹²³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 57, 60, 61. Stanišić tvrdi da su neprecizni zaključci Pretresnog veća u vezi s njegovom nadležnošću nad centrima za obuku Ležimir i Pajzoš i Jedinicom bili nedovoljni da bi mu se pripisala odgovornost za obuku i raspoređivanje. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 62, 63.

pripadnicima Jedinice koji su bili na obuci u martu i aprilu 1992.¹²⁴ U tom smislu, on tvrdi da je Pretresno veće bilo dužno da oceni njegov, Stanišićev, odnos sa svakim pripadnikom Jedinice u vreme obuke, ali da to nije uradilo.¹²⁵ Pored toga, on tvrdi da dokazi pokazuju da su jedini pripadnici “novoformirane Jedinice” koji su zatim otišli u Bosanski Šamac bili Dragan Đorđević (Crni) i Aleksandar Vuković (Vuk), te tvrdi da Pretresno veće nije istražilo njihovo učešće u obuci ili bilo koje od njegovih dela koje je omogućilo njihovu obuku.¹²⁶ S tim u vezi, Stanišić tvrdi da nema dokaza koji pokazuju njegovu nadležnost nad “bivšim pripadnicima Jedinice” tokom obuke i da se zaključak o njegovoj odgovornosti ne može izvesti iz ranijih odnosa ili *de jure* položaja.¹²⁷ Konačno, u nedostatku dokaza da je on bio svestan toga da se sprovodi obuka meštana Bosanskog Šamca i ljudi pod vođstvom Srećka Radovanovića (Debelog), Pretresno veće je pogrešilo u utvrđivanju činjeničnog stanja kad je zaključilo da je Stanišić pristao na organizaciju njihove obuke i bio za nju odgovoran tokom relevantnog perioda.¹²⁸

43. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće imalo u vidu različite uloge koje su imali Stanišić i Simatović, da je razmotrilo Stanišićevu individualnu odgovornost i razumno došlo do istog zaključka u vezi i s jednim i s drugim.¹²⁹ Tužilaštvo tvrdi, između ostalog, da spis pokazuje da je Stanišić bio u kontaktu s pripadnicima Jedinice u centru za obuku Ležimir oko septembra 1991, da je vršio vlast nad Simatovićem i da je, kao načelnik Sužbe državne bezbednosti, neposredniji nadzor nad obukom delegirao na Simatovića, svog potčinjenog u kojeg je imao poverenje.¹³⁰ Tužilaštvo tvrdi da je Stanišić barem do sredine aprila 1992. imao nadležnost nad pripadnicima Jedinice¹³¹ i da ih je, s takvom nadležnošću, “sigurno uputio da izvode obuku ili je odobrio Simatoviću da ih uputi” da to urade.¹³²

44. Tužilaštvo takođe odgovara da je Pretresno veće razumno zaključilo da je Stanišić imao kontrolu nad Jedinicom u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš u vreme obuke i pre raspoređivanja na teren, te da je pružao finansijsku i logističku podršku.¹³³ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće razumno zaključilo da je 30 bivših policajaca iz SAO SBZS, uključujući Srećka Radovanovića (Debelog), Slobodana Miljkovića (Lugara) i svedoka RFJ-035, obučavano od strane pripadnika

¹²⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 65. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 64.

¹²⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 65.

¹²⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 39, 66.

¹²⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 39, 67.

¹²⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 67, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 418.

¹²⁹ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 30-35.

¹³⁰ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 30, 32-35.

¹³¹ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 36-41.

¹³² Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 36.

¹³³ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 42-48.

Jedinice u martu 1992. i da je uvedeno u njen sastav,¹³⁴ te da je, s obzirom na Stanišićevu nadležnost nad celom Jedinicom, bilo nepotrebno da Pretresno veće analizira njegov odnos s pojedinim pripadnicima.¹³⁵ Tužilaštvo takođe odgovara da uključenost JNA i zvaničnih struktura u Beogradu ne dovodi u pitanje Stanišićevu ulogu u obuci niti to da je on bio svestan dogovora o obuci i da je pristao na njega.¹³⁶ Po mišljenju tužilaštva, s obzirom na Stanišićevu nadležnost nad Jedinicom, centrima za obuku i obukom izvođenom u njima, Pretresno veće je razumno zaključilo da je Stanišić bio svestan obuke, da je pružao podršku i da je pristao na obuku, te da je stoga krivično odgovoran za njenu organizaciju.¹³⁷

45. Simatović na Osnovu 2 Stanišićeve žalbe odgovara tvrdnjom da Stanišić neprimereno nastoji da svoju odgovornost prebaci na njega, Simatovića.¹³⁸

46. Stanišić replicira da tužilaštvo ne navodi ništa u prilog svojoj tvrdnji da je Pretresno veće Stanišića i Simatovića razmatralo odvojeno.¹³⁹ Stanišić tvrdi da se odgovor tužilaštva u vezi s njegovom kontrolom nad centrima za obuku, obukom i raspoređivanjem na teren oslanja na navode o njegovoj *de jure* kontroli nad pripadnicima Jedinice, a ne na *de facto* nadležnosti.¹⁴⁰ Stanišić ponavlja da je Pretresno veće pogrešilo time što nije identifikovalo nijedno njegovo delo na osnovu kog bi razuman presuditelj o činjenicama mogao da zaključi da je on vršio vlast ili da je na drugi način bio odgovoran za obuku.¹⁴¹

47. Žalbeno veće prvo razmatra Stanišićev argument da je konstatacija u paragrafu 409 Prvostepene presude (naime, da su centri za obuku Ležimir i Pajzoš funkcionisali pod njegovom nadležnošću početkom 1992, i to najmanje do marta ili aprila te godine) nedovoljna za zaključak da je obuka samim tim obavljena pod njegovim i Simatovićevim rukovođenjem, kao i s njihovom finansijskom i logističkom podrškom. Žalbeno veće konstatuje da Stanišić pogrešno tumači Prvostepenu presudu. Kako se detaljno navodi niže u tekstu, ovaj zaključak je zasnovan na širem korpusu dokaza i konstatacija. Pomenuta Stanišićeva tvrdnja se, shodno tome, odbija.

48. Žalbeno veće prelazi na Stanišićev argument da su zaključci u paragrafima 409 i 418 Prvostepene presude protivrečni. Žalbeno veće konstatuje da Stanišić ne pokazuje inherentnu protivrečnost između zaključka u paragrafu 418 (da je obuka meštana iz Bosanskog Šamca u

¹³⁴ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 49-52.

¹³⁵ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 52.

¹³⁶ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 53-56.

¹³⁷ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 56.

¹³⁸ V. Simatovićev odgovor, par. 481, 484-500.

¹³⁹ V. Stanišićeva replika, par. 30-33.

¹⁴⁰ Stanišićeva replika, par. 34, 37, 40.

centrima za obuku Ležimir i Pajzoš “organizovana na više nivoa oblasne komande JNA i zvaničnih struktura u Beogradu” i da su Stanišić i Simatović bili svesni takvog dogovora i da su na njega pristali)¹⁴² i zaključka u paragrafu 409 (da je obuka obavljena pod Stanišićevim i Simatovićevim rukovođenjem, s njihovim odobrenjem, kao i s njihovom finansijskom i logističkom podrškom).¹⁴³ Pomenuta Stanišićeva tvrdnja se stoga odbija.

49. Žalbeno veće zatim razmatra Stanišićevu tvrdnju da je Pretresno veće pogrešilo u utvrđivanju činjeničnog stanja time što nije identifikovalo nijedno njegovo delo ili ponašanje koje bi, nezvano sa Simatovićem, pokazalo njegovu odgovornost za obuku. Žalbeno veće smatra da Stanišić nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da donese zajedničke zaključke u vezi sa Stanišićevom i Simatovićevom zajedničkom odgovornošću za obuku.¹⁴⁴ Bez obzira na to, Žalbeno veće primećuje da Pretresno veće nije donelo precizne zaključke u vezi sa Stanišićevim konkretnim delima ili ponašanjem na kojima se zasnivaju ti zaključci. Na primer, Pretresno veće nije ukazalo na dokaze niti je zaključilo da je Stanišić u martu i aprilu 1992. bio prisutan u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš, da je organizovao obuku, davao uputstva ili direktno nadgledao centre za obuku. Pretresno veće nije donelo izričite zaključke da je Stanišić komunicirao sa Simatovićem, instruktorima ili polaznicima, ili im davao uputstva u vezi s obukom u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš u martu i aprilu 1992. Pretresno veće nije donelo ni konkretne zaključke o tome da je Stanišić doprinosa logističkoj i/ili finansijskoj podršci centrima za obuku. Pretresno veće je, kao jedini moguć, izvelo zaključak da je Stanišić imao nadležnost nad centrima za obuku, da se obuka obavljala pod njegovim rukovođenjem, s njegovim odobrenjem i s njegovom logističkom i finansijskom podrškom.¹⁴⁵

50. Imajući to na umu, Žalbeno veće podseća na zaključke Pretresnog veća da je Stanišić bio na dužnosti zamenika načelnika Službe državne bezbednosti 1991. i da je kasnije, od decembra 1991. do oktobra 1998, bio njen načelnik, što znači da je bio na visokim položajima sa znatnim ovlašćenjima i autoritetom u Službi državne bezbednosti i Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije.¹⁴⁶ Pretresno veće je odbacilo Stanišićevu tvrdnju da je sistem u Službi državne bezbednosti omogućavao da se on zaobiđe i da je postojala mogućnost zloupotrebe,¹⁴⁷ a sam Stanišić u žalbi ne

¹⁴¹ Stanišićeva replika, par. 46.

¹⁴² V. Prvostepena presuda, par. 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416, 419. Žalbeno veće je konstatovalo da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da su meštani Bosanskog Šamca obučavani u centru za obuku Ležimir, ali je konstatovalo i da ta greška nije dovela do neostvarenja pravde. V. dole, Odeljak IV.B.2(b).

¹⁴³ V. Prvostepena presuda, par. 409.

¹⁴⁴ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 140.

¹⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 409. V. takođe Prvostepena presuda, par. 418.

¹⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 350.

¹⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 350.

pokazuje da je taj zaključak nerazuman. Nadalje, Simatović je u relevantno vreme bio Stanišićev potčinjeni u Službi državne bezbednosti,¹⁴⁸ i Žalbeno veće smatra da dokazi u spisu na koje se oslonilo Pretresno veće razumno idu u prilog zaključcima, donetim van razumne sumnje, da je Stanišić imao stvarnu vlast kako nad Simatovićem,¹⁴⁹ tako i u vezi s aktivnostima Jedinice.¹⁵⁰ Shodno tome, Stanišić, time što sugerise da se Pretresno veće oslonilo samo na njegovu *de jure* vlast nad Simatovićem da bi utvrdilo njegovu odgovornost, ignoriše dokaze i zaključke Pretresnog veća i ne uspeva da pokaže grešku.

51. Prilikom donošenja konstatacija, Pretresno veće je uzelo u obzir sledeće: (i) krajem avgusta 1991. Stanišić i Simatović formirali su Jedinicu kada je Simatović odabrao 28 ljudi iz raznih formacija koji su prošli kroz Golubić;¹⁵¹ (ii) Jedinica je formirana sa ciljem da bude borbena jedinica Službe državne bezbednosti;¹⁵² (iii) tri do četiri dana nakon što su pripadnici Jedinice došli u centar za obuku Ležimir, u septembru 1991, Simatović je predstavio Stanišića, a ovaj je održao govor u kom je pripadnicima Jedinice rekao koja je njihova svrha;¹⁵³ i (iv) samo su Stanišić i Simatović “dolazili u posetu” u Ležimir,¹⁵⁴ a u decembru 1991. ili januaru 1992. pripadnici Jedinice imali su dalju obuku i postali instruktori, te su obučavali druge ljude iz Srbije i Bosne i Hercegovine.¹⁵⁵ Pretresno veće je konstatovalo da je Jedinica najkasnije od avgusta ili septembra 1991. delovala pod Stanišićevim i Simatovićevim rukovođenjem i komandovanjem i da su samo oni mogli da izdaju naređenja njenim pripadnicima.¹⁵⁶ S tim u vezi, Pretresno veće je podsetilo na dokaze da Jedinica nije mogla da učestvuje u borbenim operacijama bez Stanišićevog i Simatovićevog odobrenja.¹⁵⁷ U vezi s navedenim konstatacijama, Pretresno veće se uglavnom

¹⁴⁸ V. Prvostepena presuda, par. 351-354.

¹⁴⁹ V. npr. svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 7, 37; svedok Todorović, T. 3. jul 2019, str. 36; svedok RFJ-088, dokazni predmet P02310, str. 19448, 19566. V. takođe svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 57; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13524, 13525; svedok RFJ-037, T. 6. februar 2018, str. 44, T. 13. februar 2018, str. 20.

¹⁵⁰ V. npr. svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 6, 7, 37, 50, 70, dokazni predmet 2D00012, str. 81, T. 18. jul 2017, str. 29-32.

¹⁵¹ Prvostepena presuda, par. 405, fusnota 1631, gde se upućuje na svedoka RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 13, 22, 29, 30, T. 18. jul 2017, str. 24, 25, 53, 56. V. takođe Prvostepena presuda, par. 395, 412 (gde se napominje da je Stanišić prihvatio da je formirao “novoformiranu Jedinicu” i da je nad njom imao privremenu komandu).

¹⁵² Prvostepena presuda, par. 405, fusnota. 1632, gde se upućuje na svedoka RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 30, 31.

¹⁵³ Prvostepena presuda, par. 406, fusnote 1635-1637, gde se upućuje na svedoka RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 22, 32, 34, 36, 37, T. 18. jul 2017, str. 25, 26, 29.

¹⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 406, fusnota 1638, gde se upućuje na svedoka RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 41, T. 20. jul 2017, str. 30.

¹⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 407, fusnote 1640-1643, gde se upućuje na svedoka RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 33, 42, P00246, par. 5, T. 19. jul 2017, str. 36.

¹⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 405, fusnote 1631, 1633, gde se upućuje na svedoka RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 13, 22, 29, 30, 50, T. 18. jul 2017, str. 24, 25, 28, 29, 53, 56.

¹⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 419, fusnota 1679, gde se upućuje na svedoka RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 29-32.

oslonilo na svedočenje svedoka RFJ-137,¹⁵⁸ a Stanišić nije pokazao da je bilo koji od ovih zaključaka, s obzirom na dokaze, nerazuman.¹⁵⁹ Konkretno, Pretresno veće je imalo u vidu svedočenje svedoka RFJ-137, koji je izjavio da je Stanišić “par puta došao” u centar za obuku Ležimir.¹⁶⁰ Stanišić je na suđenju priznao da je privremeno komandovao Jedinicom, koja je formirana u septembru 1991,¹⁶¹ a Pretresno veće je, imajući u vidu dokaze i konstatacije u vezi s Jedinicom i obukom u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš u martu i aprilu 1992,¹⁶² razumno odbacilo njegove tvrdnje da je on naredio rasformiranje jedinice u martu 1992.

52. Konstatacije Pretresnog veća u vezi s učestvovanjem Jedinice u izvođenju obuke u centrima za obuku od centralne su važnosti za zaključke o Stanišićevom i Simatovićevom angažovanju u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš u martu i aprilu 1992.¹⁶³ Dokazi koje je Pretresno veće razmotrilo razumno potkrepljuju njegove zaključke, budući da pokazuju da su obuku izvodili pripadnici Jedinice¹⁶⁴ koji su delovali pod direktnim Simatovićevim nadzorom i uz njegovo fizičko prisustvo u centrima za obuku ili blizu njih,¹⁶⁵ te s logističkom i finansijskom podrškom Službe državne bezbednosti pod Stanišićevim vođstvom.¹⁶⁶

53. Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće, s obzirom na navedeno, razumno zaključilo da se kao jedini razuman može izvesti zaključak da je Stanišić imao nadležnost nad centrima za obuku, da se obuka obavljala pod njegovim rukovođenjem, s njegovim odobrenjem i logističkom i finansijskom podrškom, i da je on bio svestan dogovora o obuci i da je na njega pristao.¹⁶⁷ Kako je

¹⁵⁸ V. npr. Prvostepena presuda, par. 396, 399, 402-407, 419.

¹⁵⁹ Stanišić u podosnovi B Osnove 2 svoje žalbe osporava to što se Pretresno veće oslonilo na svedočenje svedoka RFJ-137, o čemu se govori niže u tekstu.

¹⁶⁰ V. Prvostepena presuda, par. 406, fusnota 1638, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-137, T. 20. jul 2017, str. 30.

¹⁶¹ V. Prvostepena presuda, par. 395, gde se upućuje na Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 54, 55.

¹⁶² V. Prvostepena presuda, par. 209, 407, 409, 416-419.

¹⁶³ V. Prvostepena presuda, par. 209, 407, 409, 416.

¹⁶⁴ V. svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 29, 30, dokazni predmet P02028, str. 7630, 7804, T. 17. april 2018, str. 9-12; dokazni predmet P00846, str. 3; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23432, 23433, 23437, 23438, P01922. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416.

¹⁶⁵ V. svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 32, 34, T. 17. april 2018, str. 14-16, dokazni predmet P02028, str. 7623-7625, 7679, 7680, 7801; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23434, 23436, 23437, 23519.

¹⁶⁶ V. Prvostepena presuda, par. 405, 406; svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 6, 7, 29-32, 35, 37, 38, 40-44 (gde svedok kaže da su pripadnici Jedinice, poznati i kao “Crvene beretke”: (i) bili pod komandom Stanišića i njegovog potčinjenog Simatovića “pod okriljem [Službe državne bezbednosti] Srbije”; (ii) da ih je Simatović formirao kao borbenu jedinicu Službe državne bezbednosti i da su prebačeni na Frušku Goru (Ležimir) na obuku; (iii) da su bili “tajna jedinica i nismo pominjali naše veze sa [Službom državne bezbednosti] Srbije”; i da su (iv) dobili po pištolj na poklon od Stanišića i Simatovića, kao i opremu, uniforme i crvene beretke, dok su platu dobijali od Službe državne bezbednosti). V. takođe npr. dokazni predmet P00268, str. 9 (dokument koji je potpisao Stanišić, kojim traži operativnu proveru za, između ostalih, Aleksandra Vukovića (Vuka) kao kandidata za aktivni i rezervni sastav Jedinice); dokazni predmet P00845, str. 2 (dokument koji je potpisao Stanišić, kojim traži od Službe državne bezbednosti da izvrši operativnu proveru Dragana Đorđevića (Crnog) kao kandidata za aktivni i rezervni sastav Jedinice); svedok Nielsen, dokazni predmet P00850, par. 204.

¹⁶⁷ V. Prvostepena presuda, par. 409, 418.

već napomenuto, ti zaključci se u velikoj meri oslanjaju na Stanišićevu stvarnu vlast u Službi državne bezbednosti i nad Simatovićem, koji je imao direktniju ulogu u radu centara za obuku u Ležimiru i na Pajzošu. To što Pretresno veće nije zaključilo da je Stanišić bio fizički prisutan u centrima za obuku u martu i aprilu 1992. ne pokazuje da su ti zaključci nerazumni.

54. S obzirom na navedene konstatacije i dokaze u vezi sa Stanišićevom stvarnom vlašću nad Simatovićem, Jedinicom, centrima za obuku i obukom koja se u njima izvodila, Žalbeno veće takođe odbacuje Stanišićeve tvrdnje da se zaključci Pretresnog veća zasnivaju samo na njegovom *de jure* položaju ili na njegovoj vlasti nad Jedinicom. Nadalje, Žalbeno veće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno veće bilo dužno da donese zaključke u vezi s njegovim direktnim odnosima s pojedinim pripadnicima Jedinice ili instruktorima koji su učestvovali u izvođenju obuke i, na istoj osnovi, odbacuje njegovu tvrdnju da je Pretresno veće pogrešilo time što nije konkretno istražilo dela Dragana Đorđevića (Crnog) i Aleksandra Vukovića (Vuka) u vezi s obukom pre njihovog raspoređivanja u Bosanski Šamac. Isto tako, Stanišić nije pokazao da Pretresno veće: (i) nije ocenilo njegov odnos s meštanima iz Bosanskog Šamca i bivšim policajcima iz SAO SBZS, uključujući Srećka Radovanovića (Debelog), koji su bili na obuci; ni (ii) da je Pretresno veće bilo dužno da konstatuje da je on bio svestan njihove konkretne uključenosti u obuku kako bi utvrdilo njegovu stvarnu vlast u pogledu obuke izvođene u centrima za obuku i na osnovu toga donelo zaključak o njegovoj odgovornosti za pomaganje i podržavanje. Ti argumenti se takođe odbijaju.

55. S obzirom na navedeno, Žalbeno veće odbija Stanišićeve tvrdnje u podosnovi A Osnove 2 njegove žalbe.

(b) Navodne greške u zaključku da je Stanišić odgovoran za raspoređivanje na teren (podosnova B)

56. Pretresno veće je podsetilo na dokaze koji pokazuju da je Simatović oko 10. aprila 1992. na Pajzošu održao govor pripadnicima Jedinice, među kojima su bili Srećko Radovanović (Debeli), Slobodan Miljković (Lugar) i svedok RFJ-035, kao i polaznicima obuke iz Bosanskog Šamca, i obavestio ih da će biti upućeni na teren u Bosanski Šamac.¹⁶⁸ Pretresno veće je dalje imalo u vidu dokaze da je dana 11. aprila 1992. grupa od oko 50 ljudi, od kojih je 30 bilo iz Srbije, a ostali iz Bosanskog Šamca, s jedne lokacije u blizini Ležimira helikopterima JNA prebačena u Batkušu, srpsko selo u blizini Bosanskog Šamca.¹⁶⁹ Pretresno veće je takođe navelo da su u toj grupi bili Dragan Đorđević (Crni), Srećko Radovanović (Debeli) i Slobodan Miljković (Lugar) i da su među

¹⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 417. V. takođe Prvostepena presuda, par. 209.

¹⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 209, 417.

drugim pripadnicima Jedinice bili Aleksandar Vuković (Vuk), Predrag Lazarević (Laki), Goran Simović (Tralja) i Živomir Avramović (Avram).¹⁷⁰

57. U tom kontekstu, Pretresno veće je navelo da se uverilo da su Srećko Radovanović (Debeli), Slobodan Miljković (Lugar) i svedok RFJ-035 u martu 1992, pošto su prošli obuku od strane Jedinice u centrima, uključeni u sastav Jedinice i da su bili pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću pre nego što su raspoređeni na teren.¹⁷¹ Pretresno veće je takođe napomenulo da je JNA imala veliku ulogu u transportu pripadnika Jedinice i njihovom učešću u napadu, ali je podsetilo na svedočenje svedoka RFJ-137, koji je rekao da pripadnici Jedinice nisu mogli da učestvuju u borbenim operacijama bez Stanišićevog i Simatovićevog odobrenja.¹⁷² Pretresno veće je konstatovalo da je Simatović, budući da se radilo o značajnom kontingentu, s tim ljudim lično održao informativni sastanak pre odlaska i da su oni krenuli s Pajzoša, te se uverilo da su Stanišić i Simatović odobrili taj odlazak na teren.¹⁷³ Pretresno veće je potom zaključilo da su Stanišić i Simatović obučavali pripadnike Jedinice i meštane iz Bosanskog Šamca i poslali ih na teren da pomognu u operaciji zauzimanja Bosanskog Šamca i da su Stanišić i Simatović, s obzirom na kontekst tadašnjeg sukoba, bili svesni da se tokom operacije čine zločini.¹⁷⁴

58. Na kraju, Pretresno veće je konstatovalo da su, po dolasku u Bosanski Šamac, ljudi koji su raspoređeni na teren iz centara za obuku Pajzoš i Ležimir tokom preuzimanja vlasti u toj opštini bili potčinjeni JNA.¹⁷⁵ Shodno tome, Pretresno veće se nije uverilo da su Stanišić i Simatović rukovodili i komandovali Jedinicom nakon što je ona raspoređena na teren ni da su tokom operacije ili činjenja zločina u Bosanskom Šamcu imali nadležnost nad njom ili nad srpskim snagama, ili pak da su im izdavali uputstva.¹⁷⁶ Međutim, prilikom izricanja osuđujuće presude za pomaganje i podržavanje Pretresno veće je zaključilo da je činjenica da su pripadnici Jedinice posle raspoređivanja prepotčinjeni JNA irelevantna, s obzirom na to da se Stanišićev i Simatovićev

¹⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 209, 417.

¹⁷¹ Prvostepena presuda, par. 419.

¹⁷² Prvostepena presuda, par. 419.

¹⁷³ Prvostepena presuda, par. 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 388 (“Pretresno veće se uverilo da su Stanišić i Simatović, najkasnije u avgustu ili septembru 1991, formirali Jedinicu od najperspektivnijih regruta obučavanih u Golubiću u periodu od maja do kraja jula/početka avgusta 1991. Pretresno veće se takođe uverilo da su [Stanišić i Simatović] imali nadležnost nad ovim snagama i da su određivali njihovu upotrebu i raspoređivanje do najmanje sredine aprila 1992”), par. 590 (“U vezi s Jedinicom, tužilaštvo je van razumne sumnje dokazalo da su jednom prilikom, u kontekstu operacije preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac u aprilu 1992, [Stanišić i Simatović] angažovali pripadnike Jedinice, zajedno s otprilike 20 lokalnih stanovnika Bosanskog Šamca koje su pripadnici Jedinice obučavali, iz svog centra na Pajzošu, pored Iloka, u Hrvatskoj. Za vreme i posle operacije, ova grupa, koju je predvodio Dragan Đorđević zvani Crni, pripadnik Jedinice, počinila je zločine progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja, kako je navedeno u Optužnici”).

¹⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 419.

¹⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 218, 605.

¹⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 424, 436.

doprinos sastojao od obučavanja i stavljanja tih snaga na raspolaganje za vreme preuzimanja vlasti, a ne od rukovođenja tim snagama za vreme te operacije.¹⁷⁷

59. Stanišić tvrdi da ga nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi proglasio odgovornim za raspoređivanje pripadnika Jedinice i snaga lokalnih Srba na teren u Bosanski Šamac.¹⁷⁸ On navodi da je taj zaključak zasnovan na kratkom informativnom sastanku koji je Simatović održao pre odlaska iz centra za obuku Pajzoš, pa Stanišić u tom kontekstu tvrdi da je Pretresno veće njemu pogrešno pripisalo Simatovićevo ponašanje.¹⁷⁹ On ovu tvrdnju potkrepljuje istučući argumente koje su strane u postupku iznele tokom suđenja a koji su se pre svega ticali Simatovićeve direktne uloge u raspoređivanju na teren, dok Stanišićev angažman nisu pominjali.¹⁸⁰ Stanišić takođe tvrdi da je Pretresno veće zanemarilo “sopstvenu napomenu” iz paragrafa 350 Prvostepene presude (naime, da treba da oceni njegova ovlašćenja i autoritet konkretno u vezi s događajima u Bosanskom Šamcu) i da je pogrešilo što nije uzelo u obzir njegovu udaljenost od raspoređivanja kad je donelo zaključak da ga je on odobrio.¹⁸¹ Po Stanišićevom mišljenju, Pretresno veće je, čak i ako se uverilo da je Simatović bio prisutan i da je učestvovao u obuci i raspoređivanju na teren, trebalo da se uveri i da je to učinjeno na “Stanišićev izričit zahtev”.¹⁸²

60. Stanišić dalje tvrdi da je Simatovićev informativni sastanak predstavljao, u najboljem slučaju, “kratkotrajnu intervenciju” ili komandovanje u “izuzetno ograničenom periodu”, a ne vršenje ikakve stvarne vlasti u vezi s tim raspoređivanjem na teren.¹⁸³ Stanišić tvrdi da svedočenje svedoka RFJ-035 u vezi s ovim pitanjem ne pokazuje uverljivo da je Simatović održao “informativni sastanak” dana 10. aprila 1992. ili oko tog datuma i da je taj “informativni sastanak” u svakom slučaju trajao samo 37 minuta i bio “kratkotrajno komandovanje s malo ili nimalo uticaja na zločine koji su na kraju počinjeni”, da nije sadržao vojna uputstva ni uputstva da se počine zločini i da nije bio povezan sa Stanišićevim delima i ponašanjem.¹⁸⁴ U tom kontekstu, i s obzirom

¹⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 605. V. takođe Prvostepena presuda, par. 590 (“Međutim, Pretresno veće podseća da je ova grupa za vreme operacije bila prepotčinjena 17. taktičkoj grupi JNA i da nema dovoljno dokaza o tome da su [Stanišić i Simatović] izdavali naređenja, instrukcije ili da su na bilo koji način uticali na ponašanje pripadnika Jedinice za vreme i posle preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac”).

¹⁷⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 71-91. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 3, 4, 6, 35-43, 47, 48, 50.

¹⁷⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 37, 42, 48, 82-91.

¹⁸⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 82-86. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 91.

¹⁸¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 87-89. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 3, 4, 6, 36, 43, 50.

¹⁸² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 36, 91.

¹⁸³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 4, 38, 71, 72, 74, 75, 81, 105, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 419. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 107.

¹⁸⁴ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 72, 76-81, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 417, 419, svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 15, 16, dokazni predmet P02026, par. 32, 39-41, 43, P02028, str. 7631, 7632, 7756, P02040, str. 1. Stanišić tvrdi da se taj informativni sastanak ne može smatrati “raspoređivanjem” od strane Simatovića ili pak njega samog, i ono što je Simatović rekao tokom informativnog sastanka upoređuje sa “pravim vojnim informisanjem” kakvo je održao potpukovnik Stevan Nikolić (Kriger), komandant 17. taktičke grupe JNA, noć

na zaključke Pretresnog veća da nije imao kontrolu nad pripadnicima Jedinice kada su raspoređeni na teren, Stanišić tvrdi da je stvarnu komandu nad ljudima raspoređenim na teren imala JNA.¹⁸⁵

61. Stanišić takođe tvrdi da je, pošto su samo dva pripadnika Jedinice (Dragan Đorđević (Crni) i Aleksandar Vuković (Vuk)) imala veze sa Stanišićem jer su ranije bila uključena u “novoformiranu Jedinicu”, očigledno da se raspoređivanje ne može shvatiti kao išta više od Simatovićevo kratkotrajno komandovanje.¹⁸⁶ On dalje osporava zaključak Pretresnog veća da je imao ikakvu nadležnost nad grupom bivših policajaca iz SAO SBZS, među kojima je bio i Srećko Radovanović (Debeli), s obzirom na to da su oni kasno uključeni u sastav Jedinice i da nijedan od tih ljudi nije imao nikakav raniji odnos ni sa Stanišićem ni sa Simatovićem.¹⁸⁷ Stanišić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da se osloni na bilo kakvu *de jure* nadležnost koju je on imao nad Simatovićem ili nad Jedinicom kako bi mu pripisao odgovornost za raspoređivanje na teren.¹⁸⁸

62. Na kraju, Stanišić osporava to što se Pretresno veće u paragrafu 419 Prvostepene presude oslonilo na nepotkrepljeno svedočenje svedoka RFJ-137 kada je zaključilo da pripadnici Jedinice nisu mogli da učestvuju u borbenim operacijama bez Stanišićevog i Simatovićevo odobrenja.¹⁸⁹ On tvrdi da je ovaj zaključak nerazuman, s obzirom na to da je svedok [REDIGOVANO].¹⁹⁰ Bez obzira na to, on tvrdi da je svedočenje svedoka RFJ-137 u skladu s njegovom odbranom i da pokazuje da je Stanišić mogao da izdaje naređenja Jedinici, ali da je samo Simatović to zaista radio.¹⁹¹ Stanišić tvrdi da je on, “iako je imao određenu ukupnu nadležnost nad ljudima, bio udaljen od njihovih svakodnevnih aktivnosti”.¹⁹²

63. Tužilaštvo odgovara da Stanišić ne uspeva da dovede u pitanje razuman zaključak Pretresnog veća da je Stanišić rasporedio pripadnike Jedinice i snage lokalnih Srba na teren u Bosanski Šamac i tvrdi da je Pretresno veće napravilo razliku između Stanišićeve i Simatovićeve uloge.¹⁹³ Tužilaštvo tvrdi sledeće: (i) informativni sastanak koji je Simatović, kao Stanišićev

pre preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 77, 81. V. takođe Prvostepena presuda, par. 208.

¹⁸⁵ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 81; Stanišićeva replika, par. 51. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 4, 30, 32, 40, 41, 48, 74, 77, 105, 106. Prema Stanišićevim rečima, “[r]aspoređivanje nije bilo ništa više od vraćanja ljudi u JNA nakon završene obuke”. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 105.

¹⁸⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 106. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 4, 39, 74, 81; Stanišićeva replika, par. 51.

¹⁸⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 4, 39, 74, 81.

¹⁸⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 81.

¹⁸⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 90, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 419, fusnota 1679.

¹⁹⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 90.

¹⁹¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 91, gde se upućuje na svedoka RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 29.

¹⁹² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 91.

¹⁹³ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 57-75.

potčinjeni, održao pre raspoređivanja na teren potvrđuje Stanišićevu odgovornost; (ii) Stanišićeva nadležnost za raspoređivanje na teren potkrepljena je time što je on imao kontrolu nad centrima za obuku Pajzoš i Ležimir; i (iii) njegovo odsustvo u relevantno vreme ne dovodi u pitanje zaključke Pretresnog veća, s obzirom na njegovu rukovodeću ulogu u Službi državne bezbednosti.¹⁹⁴ Tužilaštvo tvrdi da, u vezi s konkretnim tačkama Simatovićevo informativnog sastanka pre odlaska, vojna uputstva ili uputstva da se počine zločini nisu potrebna da bi se došlo do zaključka da je Stanišić rasporedio Jedinicu i snage lokalnih Srba na teren u Bosanski Šamac.¹⁹⁵ Tužilaštvo dalje tvrdi da to što je Jedinica tokom operacije u Bosanskom Šamcu bila potčinjena JNA ne dovodi u pitanje zaključak Pretresnog veća u vezi s doprinosom koji je Stanišić dao putem raspoređivanja na teren i kontrole nad operacijama pripadnika Jedinice,¹⁹⁶ i dodaje da svedočenje svedoka RFJ-137 predstavlja pouzdanu osnovu za donošenje konstatacije o Stanišićevoj kontroli.¹⁹⁷

64. Simatović na Osnovu 2 Stanišićeve žalbe odgovara tvrdnjom da, suprotno Stanišićevoj argumentaciji, njegov “informativni sastanak” nije bio doprinos raspoređivanju na teren i da oni koji su raspoređeni nisu bili pod njegovom komandom, čak ni u ograničenom periodu.¹⁹⁸ On dodaje i da Stanišićeva tvrdnja da je samo Simatović izdavao naređenja Jedinici iskrivljeno prikazuje svedočenje svedoka RFJ-137.¹⁹⁹

65. Stanišić replicira da je tvrdnja tužilaštva da je Pretresno veće napravilo razliku između Stanišićeve i Simatovićeve uloge nepotkrepljena i osporava stav tužilaštva da je Pretresno veće zaključak o njegovom ponašanju i odgovornosti moglo da izvede na osnovu njegove *de jure* nadležnosti.²⁰⁰ Stanišić ponavlja da on, s obzirom na ukupnu komandu JNA, nikada nije imao “stvarnu vlast nad ljudima (izuzev nad [Draganom Đorđevićem] Crnim i [Aleksandrom Vukovićem] Vukom, koji su imali ranije veze s Jedinicom)”.²⁰¹ On tvrdi da je Pretresno veće trebalo da ispita da li se raspoređivanje na teren može shvatiti kao ograničena nadležnost u okviru koje su pripadnici Jedinice stavljeni na raspolaganje JNA, čemu Pretresno veće nije moglo da prida nikakav stvarni značaj.²⁰²

66. Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće, oslanjajući se na svedočenje svedoka RFJ-035, uzelo u obzir da je Simatović oko 10. aprila 1992. održao govor pripadnicima Jedinice,

¹⁹⁴ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 70, 71, 73. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 59.

¹⁹⁵ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 72.

¹⁹⁶ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 66-68.

¹⁹⁷ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 60, 61.

¹⁹⁸ Simatovićev odgovor, par. 504, 505.

¹⁹⁹ V. Simatovićev odgovor, par. 506-513.

²⁰⁰ V. Stanišićeva replika, par. 47-50.

²⁰¹ Stanišićeva replika, par. 51.

među kojima su bili Srećko Radovanović (Debeli), Slobodan Miljković (Lugar) i svedok RFJ-035, kao i polaznicima obuke iz Bosanskog Šamca na Pajzošu, i informisao ih o njihovom raspoređivanju u Bosanski Šamac.²⁰³ Čitanje celokupne Prvostepene presude pokazuje da se Pretresno veće oslonilo na svedočenje svedoka RFJ-035 kad je donelo zaključak da je Simatović informisao pripadnike Jedinice i lokalne Srbe pre njihovog raspoređivanja u Batkušu 11. aprila 1992.²⁰⁴ Pretresno veće se delimično oslonilo na ovu konstataciju da bi zaključilo da su Stanišić i Simatović odobrili to raspoređivanje.²⁰⁵

67. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da mu je Pretresno veće pogrešno pripisalo Simatovićevo ponašanje, Žalbeno veće primećuje da Pretresno veće nije ukazalo na konkretne dokaze niti je donelo zaključke u vezi s nekim konkretnim ponašanjem koje bi pokazivalo da je Stanišić odobrio to raspoređivanje. Shodno tome, očigledno je da je Pretresno veće, kao jedini moguć, izvelo zaključak da je Stanišić, zajedno sa Simatovićem, koji je bio fizički prisutan na Pajzošu i održao govor ljudima koji će biti raspoređeni, odobrio raspoređivanje.

68. Žalbeno veće podseća na konstatacije Pretresnog veća o opštoj organizaciji Službe državne bezbednosti, Stanišićevom položaju vlasti nad Simatovićem i njihovoj bliskoj saradnji u Službi državne bezbednosti tokom relevantnog perioda.²⁰⁶ Pored toga, Pretresno veće je odbacilo Stanišićeve tvrdnje da su razne karakteristike strukturnog sistema Službe državne bezbednosti omogućavale da se on zaobiđe i da je postojala mogućnost zloupotrebe, na primer, u vezi s ulogom zamenika načelnika i načelnika uprava.²⁰⁷ Stanišić u žalbi nije pokazao da je taj zaključak nerazuman.

69. Nadalje, Žalbeno veće smatra da su dokazi u spisu na koje se oslonilo Pretresno veće opravdano mogli ići u prilog zaključcima, donetim van razumne sumnje, da je Stanišić imao stvarnu vlast nad Simatovićem²⁰⁸ i zaključcima u vezi s aktivnostima Jedinice.²⁰⁹ Pretresno veće se oslonilo

²⁰² V. Stanišićeva replika, par. 50-52.

²⁰³ Prvostepena presuda, par. 417, fusnota 1672, gde se upućuje na svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 14, 15, dokazni predmet P02026, par. 32-34, dokazni predmet P02028, str. 7623, 7624. V. takođe Prvostepena presuda, par. 209, fusnota 943, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 6, 16, T. 19. april 2018, str. 14.

²⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 209, 417, 419.

²⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 419.

²⁰⁶ V. Prvostepena presuda, par. 329-338, 342, 348-351, 354.

²⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 350.

²⁰⁸ V. npr. svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 7, 37; svedok Todorović, T. 3. jul 2019, str. 36; svedok RFJ-088, dokazni predmet P02310, str. 19448, 19566. V. takođe svedok RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 57; svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13524, 13525; svedok RFJ-037, T. 6. februar 2018, str. 44, T. 13. februar 2018, str. 20.

²⁰⁹ V. npr. svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 6, 7, 37, 50, 70, dokazni predmet 2D00012, str. 81, T. 18. jul 2017, str. 29-32.

na dokaze o povezanim ulogama koje su Stanišić i Simatović imali kod formiranja Jedinice i centara za obuku i kontrole nad njima.²¹⁰ Nadalje, Stanišić je na suđenju priznao da je imao kontrolu nad Jedinicom u periodu od septembra 1991. do marta 1992.,²¹¹ a Pretresno veće je postupilo razumno kad je odbacilo njegovu tvrdnju da je naredio rasformiranje Jedinice u martu 1992.²¹² U tom kontekstu, Pretresno veće je zaključilo da su centri za obuku delovali pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću,²¹³ što je zaljučak koji Žalbena veće potvrđuje. Žalbena veće dalje podseća da je Pretresno veće istaklo dokaze da su samo Stanišić i Simatović mogli da odobre borbene operacije Jedinice i da je nakon Simatovićevog informativnog sastanka raspoređen “značajan kontingent” ljudi.²¹⁴

70. S obzirom na navedeno, Žalbena veće Stanišićevu tvrdnju da je Pretresno veće pogrešilo time što nije napravilo razliku između njega i Simatovića jer je njemu “pripisalo” Simatovićevo ponašanje smatra neutemeljenom. Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće u svojim zaključcima o Stanišiću i Simatoviću često diskutovalo zajedno.²¹⁵ Međutim, s obzirom na dokaze i zaključke o kojima je već bilo reči, Žalbena veće ne vidi osnovu za Stanišićevu tvrdnju da je Pretresno veće bilo dužno da donese konkretne činjenične zaključke da je Simatović u raspoređivanju angažovan na Stanišićev “izričit zahtev” ili da je bilo dužno da dalje analizira Stanišićevu navodnu “udaljenost” od raspoređivanja. Valja primetiti da Stanišić ne tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što nije razmotrilo dokaze o bilo kom događaju u periodu od kraja 1991. do aprila 1992. koji bi ukazao na prekid u njegovoj nadležnosti nad Simatovićem, Jedinicom ili centrima za obuku, ili pak na to da je Simatović u vreme raspoređivanja delovao svojom voljom van komandnog lanca. Shodno tome, Žalbena veće konstatuje da, izuzev konkretnih prigovora u vezi s dokazima, o čemu se govori niže u tekstu, Stanišić nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo time što je, kao jedini moguć, izvelo zaključak da je Stanišić, pored Simatovića, koji je bio fizički prisutan na Pajzošu, odobrio raspoređivanje u Bosanski Šamac. Isto tako, Stanišić nije pokazao da se Pretresno veće oslonilo samo na njegovu *de jure* nadležnost nad Simatovićem kad je zaključilo da je on odobrio raspoređivanje.

71. Žalbena veće zatim razmatra Stanišićevu tvrdnju da informativni sastanak predstavlja “kratkotrajnu intervenciju” i da svedočenje svedoka RFJ-035 ne pokazuje uverljivo da je Simatović održao “informativni sastanak” 10. aprila 1992. ili oko tog datuma. Kako je već napomenuto,

²¹⁰ Prvostepena presuda, par. 405-407.

²¹¹ Prvostepena presuda, par. 412. V. takođe Prvostepena presuda, par. 385, 395.

²¹² V. gore, par. 51.

²¹³ Prvostepena presuda, par. 409, 418.

²¹⁴ Prvostepena presuda, par. 419.

²¹⁵ V. npr. Prvostepena presuda, par. 388, 409, 418, 419, 424, 435, 436, 605.

Pretno veće se delimično oslonilo na to svedočenje da bi konstatovalo da su Stanišić i Simatović odobrili raspoređivanje na teren. Žalbeno veće primećuje da svedočenje svedoka RFJ-035, na koje upućuju i Pretresno veće i Stanišić, pokazuje sledeće: (i) nakon otprilike dve nedelje obuke na Pajzošu, Simatović je došao na poligon i “[o]držao [informativni] sastanak” na kojem je “rekao [...] grupi da [će] biti poslat[a] u Bosanski Šamac helikopterima” i da im je “zadatak da obezbed[e] Bosanski Šamac i okolna srpska sela”;²¹⁶ (ii) informativni sastanak je trajao 30 do 40 minuta;²¹⁷ (iii) među učesnicima na sastanku bili su Dragan Đorđević (Crni), Srećko Radovanović (Debeli) i njegova jedinica, u čijem sastavu je bio i svedok, kao i meštani iz Bosanskog Šamca;²¹⁸ (iv) sudeći po tome kako su se svi odnosili prema Simatoviću, svedok RFJ-035 je mislio da je Simatović “komandant” i “pretpostavljeni” Draganu Đorđeviću (Crnom),²¹⁹ koji je pak bio pretpostavljeni Srećku Radovanoviću (Debelom);²²⁰ i (v) na dan sastanka ili dan nakon sastanka, svedok i ostali su helikopterom odvezeni u Batkušu, u Bosni i Hercegovini.²²¹ U vezi sa Simatovićevom ulogom “komandanta”, svedok RFJ-035 je izjavio sledeće: “Ja mislim da je Simatović bio pretpostavljen ‘Crnom’, jer je on držao sastanak pre našeg odlaska u Batkušu”.²²²

72. Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće u zaključku da su Stanišić i Simatović “odobrili taj odlazak na teren” razumno stavilo naglasak na informativni sastanak koji je Simatović održao s pripadnicima Jedinice i lokalnim Srbima pre njihovog odlaska.²²³ Imajući u vidu da svedok RFJ-035 u opisu tog događaja koristi reč “sastanak”,²²⁴ Žalbeno veće neutemeljenom smatra i Stanišićevu sugestiju da ta reč, kako je koristi Pretresno veće, ne odražava valjano spis. Nadalje, Stanišić ne pokazuje da trajanje Simatovićevog govora ili sadržaj tog govora dovodi u pitanje razumnost zaključka Pretresnog veća da su on i Simatović odobrili raspoređivanje na teren.²²⁵ Pokušavajući da sugeriše da spis samo ukazuje na “kratkotrajno komandovanje” ili nešto drugo, a ne “raspoređivanje na teren”,²²⁶ Stanišić ignoriše zaključke Pretresnog veća o njegovoj i Simatovićevoj nadležnosti nad Jedinicom generalno i nad obukom u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš pre raspoređivanja na teren.²²⁷ Isto tako, sugerišući da nije imao stvarnu nadležnost, jer su

²¹⁶ Svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 32, dokazni predmet P02028, str. 7624, T. 17. april 2018, str. 15.

²¹⁷ Svedok RFJ-035, dokazni predmet P02028, str. 7624.

²¹⁸ Svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 33, dokazni predmet P02028, str. 7624, T. 17. april 2018, str. 14, 15.

²¹⁹ Svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 32, 34, T. 17. april 2018, 14, 16.

²²⁰ Svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 34, T. 17. april 2018, str. 16.

²²¹ Svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 35, T. 17. april 2018, str. 15, 16.

²²² Svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 34.

²²³ V. Prvostepena presuda, par. 419.

²²⁴ Svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 32, 34, dokazni predmet P02028, str. 7624.

²²⁵ U kontekstu zaključka Pretresnog veća da su Stanišić i Simatović odobrili raspoređivanje, Žalbeno veće ne vidi značaj u eventualnim razlikama između Simatovićevog govora pre raspoređivanja na teren i govora potpukovnika Stevana Nikolića (Križera), komandanta 17. taktičke grupe JNA, veče pre preuzimanja Bosanskog Šamca.

²²⁶ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 4, 38, 71, 72, 74, 75, 81, 105.

²²⁷ V. Prvostepena presuda, par. 405, 409, 418, 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 406, 407.

ljudi koji su raspoređeni na teren prepotčinjeni JNA, Stanišić ignoriše i to što je Pretresno veće utvrdilo da se Stanišićev i Simatovićev doprinos zločinima za koje su osuđeni sastojao od obučavanja i stavljanja tih snaga na raspolaganje za vreme preuzimanja vlasti, a ne od rukovođenja tim snagama za vreme te operacije.²²⁸

73. Žalbeno veće prelazi na Stanišićevu tvrdnju da nije imao nadležnost u vezi s raspoređivanjem na teren zato što je: (i) imao veze samo s Draganom Đorđevićem (Crnim) i Aleksandrom Vukovićem (Vukom), budući da su oni ranije bili angažovani u Jedinici; i zato što (ii) nije imao nadležnost nad grupom bivših policajaca iz SAO SBZS, među kojima je bio i Srećko Radovanović (Debeli), s obzirom na to da je ta grupa kasno uključena u sastav Jedinice. Žalbeno veće je ranije razmotrilo dokaze i konstatacije koji pokazuju razumnost zaključaka Pretresnog veća u vezi sa Stanišićevom nadležnošću nad centrima za obuku Ležimir i Pajzoš i odbacilo je suštinski slične argumente.²²⁹ Stanišić ne ukazuje ni na jedan dokaz ili događaj kako bi pokazao da je Pretresno veće postupilo nerazumno kad je utvrdilo da su on i Simatović zadržali nadležnost nad centrima za obuku. To što su neki ljudi formalno uključeni u sastav Jedinice u martu 1992. nije važno za to što je Stanišić mogao da odobri njihovo raspoređivanje na teren u aprilu 1992. Nadalje, i kako je već rečeno, Pretresno veće se prilikom donošenja tih zaključaka nije oslonilo samo na Stanišićevu *de jure* nadležnost nad Simatovićem i pripadnicima Jedinice. Ovi argumenti se odbacuju.

74. Žalbeno veće prelazi na Stanišićevu tvrdnju da se Pretresno veće pogrešno oslonilo na svedočenje svedoka RFJ-137, [REDIGOVANO], da bi u paragrafu 419 Prvostepene presude konstatovalo da pripadnici Jedinice nisu mogli da učestvuju u borbenim operacijama bez Stanišićevog i Simatovićevog odobrenja. Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće delimično oslonilo na ovo svedočenje kada je zaključilo da su Stanišić i Simatović odobrili raspoređivanje na teren u aprilu 1992.²³⁰

75. Žalbeno veće primećuje da svedočenje svedoka RFJ-137, na koje se oslonilo Pretresno veće, pokazuje da su, dok je on bio u Jedinici, Stanišić i Simatović bili vođe Jedinice i da su “samo oni mogli da izdaju naređenja njenim pripadnicima”.²³¹ Taj svedok je izjavio da su, nakon jedne operacije u jesen 1991. koja je trebalo da bude izvedena u koordinaciji s JNA, “Jovica i Frenki došli iz Beograda”, da su bili “izuzetno ljuti” i da su ljudima “rekli [...] da više od danas ne sme[ju] da

²²⁸ Prvostepena presuda, par. 605.

²²⁹ V. gore, par. 50-54.

²³⁰ Prvostepena presuda, par. 419.

²³¹ V. Prvostepena presuda, par. 405, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 50, T. 18. jul 2017, str. 29.

id[u] u bilo kakvu akciju bez da njih dvojica to odobre”.²³² Svedok je ukazao na to da je Stanišić mogao da izdaje naređenja, ali da ih nije izdavao dok je svedok bio prisutan, da su samo Stanišić i Simatović mogli da izdaju naređenja u vezi s operacijama u kojima Jedinica može da učestvuje i da je Jedinica uvek izvršavala njihova naređenja, te da nije išla u operacije bez Simatovićevog odobrenja.²³³ Žalbeno veće smatra da je, bez obzira na to da li je svedok RFJ-137 video da Stanišić izdaje naređenja, razumno to što se Pretresno veće oslonilo na svedočenje ovog svedoka da “pripadnici Jedinice nisu mogli da učestvuju u borbenim operacijama bez odobrenja” Stanišića i Simatovića kada je konstatovalo da su oni odobrili raspoređivanje na teren u aprilu 1992.²³⁴

76. Dalji pregled svedočenja svedoka RFJ-137 ukazuje na to da je [REDIGOVANO],²³⁵ [REDIGOVANO],²³⁶ [REDIGOVANO].²³⁷ Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće u Prvostepenoj presudi nije bavilo ovim aspektom svedočenja svedoka RFJ-137. Međutim, Žalbeno veće podseća da polazi od toga da je Pretresno veće ocenilo sve relevantne dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.²³⁸ Nakon što je razmotrilo relevantne delove Prvostepene presude, Žalbeno veće konstatuje da to što Pretresno veće nije uputilo na [REDIGOVANO] pre raspoređivanja na teren u aprilu 1992. i što se oslonilo na njegovo svedočenje u paragrafu 419 Prvostepene presude, u kom se govori o raspoređivanju na teren [REDIGOVANO], nije bilo nerazumno. Iz razloga navedenih niže u tekstu, Žalbeno veće, naprotiv, smatra da je Pretresno veće vodilo računa o tome da sažeto iznese relevantne aspekte svedočenja svedoka RFJ-137 i da se osloni na njih.

77. Pregledom Prvostepene presude pokazuje se da se Pretresno veće u velikoj meri oslonilo na svedočenje svedoka RFJ-137 u vezi sa, između ostalog, formiranjem Jedinice u avgustu 1991, njenim delovanjem pod Stanišićevom i Simatovićevom komandom, formiranjem centara za obuku Ležimir i Pajzoš i obukom u tim centrima do januara 1992.²³⁹ Međutim, Pretresno veće nije uputilo na svedočenje svedoka RFJ-137 kada je razmatralo događaje u proleće 1992. vezane za obuku meštana iz Bosanskog Šamca i bivših policajaca iz SAO SBZS, razmeštanje pripadnika Jedinice (uključujući i one koji su ušli u sastav Jedinice) i meštana na teren u Bosanski Šamac, kao i za

²³² V. Prvostepena presuda, par. 405, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 29, dokazni predmet P00245, par. 50. V. takođe svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 6, 7, 51, 68-70; svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 31, 61, 62, T. 19. jul 2017, str. 27-29, T. 20. jul 2017, str. 51.

²³³ V. Prvostepena presuda, par. 419, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 29-32. V. takođe T. 19. jul 2017, str. 27-29, T. 20. jul 2017, str. 51.

²³⁴ Prvostepena presuda, par. 419.

²³⁵ Svedok RFJ-137, T. 19. jul 2017, str. 47, 48, dokazni predmet P00245, par. 55, dokazni predmet 2D00012, str. 7459, 7495.

²³⁶ Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 31, 32.

²³⁷ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 55, dokazni predmet 2D00012, str. 7459.

²³⁸ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 423 i tamo navedene reference.

preuzimanje vlasti u toj opštini i počinjene zločine.²⁴⁰ Kao što je istakao Stanišić, jedini izuzetak od ovoga nalazi se u paragrafu 419, fusnota 1679, Prvostepene presude. U relevantnom delu tog paragrafa piše sledeće:

[...] Pretresno veće ima u vidu to da je JNA imala veliku ulogu u njihovom transportu i, kako se govori niže u tekstu, njihovom učešću u napadu. Međutim, Pretresno veće podseća na dokaze da pripadnici Jedinice nisu mogli da učestvuju u borbenim operacijama bez odobrenja optuženih. [...] (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

U fusnoti piše sledeće:

Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 29 (gde svedok izjavljuje sledeće: (i) “Ja sam vam pričao o onom incidentu tamo, kad nas je vojska zvala za... kad su hrvatske snage... jedna ta akcija kad smo bili na Fruškoj Gori. I tada su Jovica i Frenki došli iz Beograda, i oni su bili izuzetno ljuti što smo mi išli u tu akciju i rekli da više od danas ne smemo da idemo u bilo kakvu akciju bez da njih dvojica to odobre”; i (ii) da su samo “Frenki” i “Jovica” mogli da odluče u kojim će operacijama Jedinica učestvovati), 30 (gde svedok izjavljuje da je njegova jedinica uvek izvršavala naređenja optuženih), 31 (gde svedok izjavljuje sledeće: “Ako mislite na neku akciju, tu nismo išli bez odobrenja Frenkija”), 32 (gde svedok izjavljuje da su svi pripadnici Jedinice, dok je on bio tamo, slušali naređenja optuženih).

78. Uzimajući u obzir relevantne delove paragrafa 419 u njihovom kontekstu, Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće preko svedočenja svedoka RFJ-137 razmotrilo dokaze o stepenu povezanosti JNA s Jedinicom pre njenog raspoređivanja na teren. S obzirom na dosledno svedočenje svedoka o Stanišićevom i Simatovićevom rukovođenju i komandovanju operacijama Jedinice [REDIGOVANO], uključujući i incident kada su Stanišić i Simatović odbili zahtev jednog generala JNA da stave Jedinicu na raspolaganje, rekli da “više neć[e] imati nikakva posla s JNA” i bili “izričiti da [se] ne id[e] u akciju bez naređenja jednog od njih dvojice”,²⁴¹ nije nerazumno to što je Pretresno veće uzelo u obzir svedočenje svedoka RFJ-137 kada je zaključilo da su Stanišić i Simatović odobrili raspoređivanje na teren nekoliko meseci kasnije. Naročito treba naglasiti da se Pretresno veće oslonilo na potkrepljujuće svedočenje svedoka RFJ-035 da je Simatović obavestio pripadnike Jedinice o njihovom raspoređivanju na teren u aprilu 1992. kada je zaključilo da su Stanišić i Simatović odobrili raspoređivanje na teren.²⁴²

²³⁹ V. Prvostepena presuda, par. 405-407.

²⁴⁰ V. Prvostepena presuda, par. 416-424.

²⁴¹ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 45, 50, 51, 55, 70, T. 18. jul 2017, str. 14, 29, 57. V. takođe Prvostepena presuda, par. 405, 419, fusnote 1633, 1679.

²⁴² Prvostepena presuda, par. 417, 419, fusnota 1672, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-035, dikazni predmet P02026, par. 32, 34, T. 17. april 2018, str. 14, 15.

79. S obzirom na navedeno, Žalbeno veće konstatuje da Stanišić nije pokazao da, na osnovu spisa, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi, kao jedini razuman, izveo zaključak da je Stanišić, uz Simatovića, odobrio raspoređivanje pripadnika Jedinice i snaga lokalnih Srba na teren u Bosanski Šamac u aprilu 1992. Žalbeno veće odbija podosnovu B Osnove 2 Stanišićeve žalbe.

(c) Navodne greške u zaključku o znatnom uticaju na potonje zločine (podosnova C)

80. Kako je već rečeno, Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović najkasnije u avgustu ili septembru 1991. formirali Jedinicu, koja je delovala isključivo pod njihovim rukovođenjem i komandovanjem i čiji je pripadnik, između ostalih, bio Dragan Đorđević (Crni).²⁴³ Pretresno veće se takođe uverilo da su i Ležimir i Pajzoš barem do marta ili aprila 1992. funkcionisali kao centri za obuku pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću i kontrolom i da je obuka koja je izvođena u tim centrima obavljana pod njihovim “rukovođenjem, s njihovim odobrenjem, kao i s njihovom finansijskom i logističkom podrškom”.²⁴⁴ Pripadnici Jedinice su u centrima za obuku obučavali meštane iz Bosanskog Šamca, kao i grupu bivših policajaca SAO SBZS pod vođstvom Srećka Radovanovića (Debelog), među kojima su bili i Slobodan Miljković (Lugar) i svedok RFJ-035.²⁴⁵ Kako navodi Pretresno veće, Srećko Radovanović (Debeli), Slobodan Miljković (Lugar) i svedok RFJ-035 uključeni su u sastav Jedinice u martu 1992. i bili su pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću pre nego što su raspoređeni na teren u aprilu 1992.²⁴⁶

81. Pretresno veće je dalje konstatovalo da su Stanišić i Simatović odobrili raspoređivanje na teren pripadnika Jedinice i meštana iz Bosanskog Šamca, koji su 11. aprila 1992. prebačeni u Batkušu, selo u blizini Bosanskog Šamca.²⁴⁷ Pretresno veće je zaključilo da je obuka novih pripadnika Jedinice i meštana iz Bosanskog Šamca i njihovo slanje na teren u Bosanski Šamac pružilo praktičnu pomoć koja je znatno uticala na zločine koji su tamo počinjeni.²⁴⁸

82. Prilikom razmatranja zločina u Bosni i Hercegovini, Pretresno veće je konstatovalo da su srpska policija i Teritorijalna odbrana 17. aprila 1992. napale grad Bosanski Šamac i preuzele vlast u njemu.²⁴⁹ Pre preuzimanja vlasti, u Batkušu su došli pripadnici paravojnih snaga, uključujući 30 ljudi iz Srbije pod komandom Dragana Đorđevića (Crnog), pripadnika Jedinice, i oko 20 meštana iz

²⁴³ V. Prvostepena presuda, par. 417, 419, 590, 604. V. takođe Prvostepena presuda, par. 211, 218, 412.

²⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 409. V. takođe Prvostepena presuda, par. 385, 407.

²⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 418, 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416.

²⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 416.

²⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 209, 417, 419, 436, 590.

²⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 424, 605. V. takođe Prvostepena presuda, par. 436, 590.

²⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 218, 604. V. takođe Prvostepena presuda, par. 215.

Bosanskog Šamca.²⁵⁰ Pretresno veće je konstatovalo da je ta grupa od oko 50 ljudi učestvovala u napadu dok je bila prepotčinjena 17. taktičkoj grupi JNA.²⁵¹ Pretresno veće je dalje konstatovalo da su u napadu pod komandom Dragana Đorđevića (Crnog) učestvovali i Srećko Radovanović (Debeli) i Slobodan Miljković (Lugar).²⁵² Pretresno veće je imalo u vidu dokaze da je s ovom paravojnom grupom došao, između ostalih, i Goran Simović (Tralja).²⁵³

83. Pretresno veće je konstatovalo da je van razumne sumnje dokazano da su, u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu, srpske snage držale u zatočeništvu muškarce nesrpske nacionalnosti i da su pripadnici tih snaga, uključujući Dragana Đorđevića (Crnog) i ljude pod njegovom komandom, učestvovali u kriminalnim radnjama, kao što su surovo zlostavljanje i ubijanje zatočenika u raznim pritvorskim objektima širom Bosanskog Šamca.²⁵⁴ Pretresno veće je dalje konstatovalo da su dana 7. maja 1992, ili oko tog datuma, Slobodan Miljković (Lugar) i Goran Simović (Tralja) učestvovali u premlaćivanju nesrpskih zatočenika, kao i u ubistvu 16 muškaraca Muslimana ili Hrvata u zatočeničkom objektu u Crkvini, i da te žrtve u vreme zlostavljanja i ubistva nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima.²⁵⁵ Pored toga, nakon što je razmotrilo dokaze i okolnosti povezane s odlaskom lokalnog stanovništva iz Bosanskog Šamca, Pretresno veće je konstatovalo da je van razumne sumnje dokazano da su dela nasilja koja su srpske snage počinile tokom i nakon preuzimanja vlasti primorala znatan broj nesrpskih stanovnika da napuste opštinu Bosanski Šamac.²⁵⁶

84. Na osnovu navedenog, Pretresno veće je zaključilo da su Stanišić i Simatović organizovanjem obuke za pripadnike Jedinice i snage lokalnih Srba, te raspoređivanjem tih ljudi na teren u Bosanski Šamac u aprilu 1992, pružali praktičnu pomoć koja je znatno uticala na to da pripadnici Jedinice i snaga lokalnih Srba počine krivična dela progona, ubistva i prisilnog raseljavanja.²⁵⁷ Pretresno veće je dalje zaključilo da je činjenica da su pripadnici Jedinice, pošto su

²⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 209, 218.

²⁵¹ Prvostepena presuda, par. 218, 604, 605. V. takođe Prvostepena presuda, par. 209, 211, 215, 590.

²⁵² Prvostepena presuda, par. 218, 604. V. takođe Prvostepena presuda, par. 202, 209, 211, 216.

²⁵³ Prvostepena presuda, par. 209.

²⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 233, 590, 604. V. takođe Prvostepena presuda, par. 221-229. Pretresno veće je uzelo u obzir dokaze da su srpske snage, uključujući i paravojne formacije, počev od 17. aprila 1992. proizvoljno pritvarale Muslimane i Hrvate u zatočeničke objekte u celom Bosanskom Šamcu i da su zatočenici držani u lošim i nehigijenskim uslovima, kao i da su tokom zatočeništva, između ostalog, ubijani, podvrgavani premlaćivanju i mučenju i primoravani na polne radnje. V. Prvostepena presuda, par. 222. Konkretno, Pretresnom veću su predloženi dalji dokazi, uključujući svedočenja zatočenika, da su premlaćivanja vršile paravojne snage iz Srbije, da su među onima koji su zlostavljali zatočenike bili pripadnici grupe iz Srbije koja je došla iz Batkuše, kao i meštani Bosanskog Šamca, i da su, između ostalih, Dragan Đorđević (Crni), Slobodan Miljković (Lugar) i Stevan Todorović premlaćivali zatočenike u Bosanskom Šamcu, što je u nekim slučajevima imalo smrtni ishod. V. Prvostepena presuda, par. 223, 224.

²⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 229, 232, 604. V. takođe Prvostepena presuda, par. 225-228.

²⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 234. V. takođe Prvostepena presuda, par. 221, 231.

²⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 605. V. takođe Prvostepena presuda, par. 232-234, 409, 418, 419, 424, 436.

raspoređeni, prepotčinjeni JNA, nebitna, s obzirom na to da se Stanišićev i Simatovićev doprinos sastojao od obuke i stavljanja tih snaga na raspolaganje za vreme preuzimanja vlasti, a ne od rukovođenja tim snagama za vreme te operacije.²⁵⁸

85. Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da su obuka i raspoređivanje pripadnika Jedinice i snaga lokalnih Srba na teren znatno uticala na zločine počinjene u Bosanskom Šamcu.²⁵⁹ On tvrdi da su zaključci Pretresnog veća “slabi”, da se u njima izraz “znatan” koristi samo u paragrafu 424 Prvostepene presude, te da pokazuju da Pretresno veće nije obavilo istragu zasnovanu na činjenicama u vezi sa znatnim obimom praktične pomoći u odnosu na “ukupne” zločine.²⁶⁰ On takođe sugeriše da je Pretresno veće pogrešilo kad se oslonilo na svedočenje svedoka Stevana Todorovića, koje ukazuje na to da je 30 ljudi iz Srbije pod komandom JNA imalo “značajnu ulogu” u preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu, i tvrdi da se taj aspekt svedočenja svedoka odnosi samo na noć u kojoj je vlast preuzeta, a ne na zločine koji su počinjeni nakon toga, a za koje je on osuđen.²⁶¹

86. Konkretno, Stanišić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je obuka bila “specijalna” ili da je znatno uticala na potonje zločine.²⁶² On tvrdi da ništa u karakteru te obuke (“uglavnom fizičke obuke s elementima vojne obuke”) ne ukazuje na planiranje, pripremu ni uzročno-posledičnu vezu s kasnije počinjenim zločinima, koji su uključivali i divljačko premlaćivanje i proizvoljna ubistva.²⁶³ Naprotiv, on tvrdi da se iz karaktera obuke može izvesti razuman zaključak da je obuka izvođena sa ciljem ostvarivanja legitimnih vojnih operacija zarad odbrane Srba iz Bosanskog Šamca od pretnji i priprema za rat koje su sprovodili Muslimani iz Bosne i Hercegovine i Hrvati.²⁶⁴ U tom smislu, Stanišić tvrdi da je Pretresno veće konstatovalo da su on i Simatović rasporedili na teren pripadnike Jedinice i meštane iz Bosanskog Šamca da pomognu u preuzimanju vlasti u toj opštini, te naglašava da je ta operacija trajala samo 37 minuta i da u njoj nije bilo ni žrtava ni zločina.²⁶⁵ On zatim ponavlja argumente iz podosnove B Osnove 2 svoje žalbe (da se raspoređivanje na teren u najboljem slučaju može shvatiti kao kratkotrajno

²⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 605. V. takođe Prvostepena presuda, par. 424, 436, 590.

²⁵⁹ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 18; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 53, 92-126. V. takođe Stanišićeva replika, par. 69. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 3-6, 28, 30-33, 37, 40, 41, 44, 46, 48-50; T. 24. januar 2023, str. 15, 106.

²⁶⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 94, 95.

²⁶¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 96, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 216, P01916, str. 23457.

²⁶² V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 5, 46, 95, 97-101, 104, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 411, 415, 416, 418, 419, 424, svedoka RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 20, 29, dokazni predmet P02028, str. 7623, 7671, T. 17. april 2018, str. 56, 57. V. takođe Stanišićeva replika, par. 61.

²⁶³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 31, 46, 49, 50, 97, 102, 104, 158; Stanišićeva replika, par. 54, 61, 63.

²⁶⁴ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 6, 46, 102. Stanišić ističe da su od 208 poginulih u Bosanskom Šamcu 1992. većina bili Srbi. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 102.

²⁶⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 103, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 419.

vršenje vlasti) i tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao smatrati da su Simatovićev informativni sastanak i kasnije “vraćanje ljudi u JNA” doprineli zločinima.²⁶⁶

87. Pored toga, Stanišić tvrdi da Pretresno veće nije ocenilo kako su obuka i raspoređivanje na teren imali uzročno-posledičnu vezu na osnovu koje je donelo zaključke van razumne sumnje i da nije uzelo u obzir vremensku i prostornu udaljenost između obuke i zločina.²⁶⁷ Stanišić se usredsređuje na masakr u zatočeničkom objektu u Crkvini 7. maja 1992. i na zatočenje muškaraca nesrpske nacionalnosti koji su zlostavljani i ubijani u zatočeničkim objektima širom Bosanskog Šamca.²⁶⁸ U vezi s masakrom 16 muškaraca u zatočeničkom objektu u Crkvini 7. maja 1992.,²⁶⁹ Stanišić o zločinima koji su tamo počinjeni tvrdi sledeće: (i) zločini su se odigrali skoro mesec dana nakon završetka obuke i raspoređivanja na teren, a dokazi pokazuju da je do ubijanja došlo u znak odmazde za Srbe ubijene “na Grebnici”; (ii) zločini nisu zahtevali “specijalne veštine” i ni po čemu ne “nalikuju” na obuku izvođenu u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš; i (iii) zločini nisu povezani sa Stanišićem, izuzev činjenice da je tri počinioca (Slobodana Miljkovića (Lugara), Gorana Simovića (Tralju) i Debelog Musu) obučavao Simatović, koji im je održao i “kratkotrajni informativni sastanak”.²⁷⁰

88. U vezi sa zlostavljanjem i ubijanjem muškaraca nesrpske nacionalnosti u zatočeničkim centrima, Stanišić tvrdi da su, prema dokazima, neki pripadnici Jedinice učestvovali u premlaćivanjima a da drugi nisu, i dodaje da zaključci Pretresnog veća ne pokazuju vezu između zločinâ i obuke ili raspoređivanja na teren.²⁷¹ Što se tiče drugih ubijanja, Stanišić upućuje na incidente u kojima je učestvovao, između ostalih, Slobodan Miljković (Lugar) i tvrdi da nijedan dokaz ne pokazuje vezu između obuke i raspoređivanja na teren, s jedne strane, i zločinâ, s druge.²⁷²

89. Tužilaštvo odgovara da Stanišić ne pokazuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da je on, putem obuke i raspoređivanja pripadnika Jedinice i snaga lokalnih Srba na teren, pružao praktičnu pomoć koja je znatno uticala na zločine u Bosanskom

²⁶⁶ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 4, 49, 105-107, 114. V. takođe Stanišićeva replika, par. 39, 51, 58.

²⁶⁷ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 3-6, 28, 30, 32, 33, 37, 44, 48-50, 108-126.

²⁶⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 109-126, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 222-224, 229, 232, 234, 301, 620. Stanišić takođe ima u vidu zaključke Pretresnog veća u vezi s potonjim raseljavanjem značajnog broja nesrba iz Bosanskog Šamca, ali tvrdi da su, pošto je to “očekivani rezultat” nasilja i ubijanja koje su počinile srpske snage, o čemu je Pretresno veće donelo zaključke, njegovi argumenti usredsređeni na dokaze u vezi s tim zaključcima. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 110. Bez obzira na to, on ima u vidu dokaze da su 1992. godine iz Bosanskog Šamca otišla samo 92 lica, dok ih je u periodu od 1992. do 1995. otišlo 129. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 110.

²⁶⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 109-114.

²⁷⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 49, 113, 114.

²⁷¹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 109, 115-118.

²⁷² V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 109, 119-126.

Šamcu.²⁷³ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće u vezi sa Stanišićevim doprinosom sprovelo istragu zasnovanu na činjenicama²⁷⁴ i da je postupilo razumno kad je konstatovalo da je obuka, koja je obuhvatala širok dijapazon veština, uključujući rukovanje oružjem, operacije čišćenja terena i pretraživanje i zauzimanje kuća, znatno uticala na zločine.²⁷⁵ Tužilaštvo tvrdi da je, bez obzira na prepotčinjavanje tih ljudi JNA i na broj lica koja su Stanišić i Simatović rasporedili na teren u poređenju s brojem pripadnika ostalih srpskih snaga u Bosanskom Šamcu, raspoređivanje na teren znatno uticalo na zločine, pošto je nekoliko pripadnika grupe imalo vodeću ulogu u pomenutoj operaciji i zločinima.²⁷⁶ Tužilaštvo tvrdi da raspoređivanje Jedinice i snaga lokalnih Srba na teren nije izvršeno samo zarad vojne kontrole nad Bosanskim Šamcem, pošto su zločini počinjeni u okviru ostvarivanja zajedničkog zločinačkog plana da se trajno uklone nesrbi, te da je Stanišić bio svestan tog plana.²⁷⁷ Tužilaštvo dalje tvrdi da pripadnici Jedinice i snage lokalnih Srba nisu bili samo obučeni pa vraćeni pod komandu JNA, pošto Stanišić nije pokazao da je iko od njih bio u sastavu JNA pre obuke u centrima za obuku.²⁷⁸

90. Stanišić replicira da argumenti tužilaštva ne pokazuju ni da su zaključci Pretresnog veća o bitnom doprinosu razumni, ni da je Pretresno veće sprovelo istragu zasnovanu na činjenicama.²⁷⁹ On tvrdi da tužilaštvo nije pokazalo ni veze između obuke i raspoređivanja na teren i počinjenih zločina, te tvrdi da se tužilaštvo oslanja samo na njegovu *de jure* nadležnost.²⁸⁰ Ponavljajući argumentaciju iz Osnove 1 žalbe, Stanišić tvrdi da se Pretresno veće u svom rezonovanju ne bavi ključnim pitanjem njegove “udaljenosti”.²⁸¹

91. Kao prvo, u vezi sa Stanišićevom generalnom tvrdnjom da su zaključci Pretresnog veća o znatnom uticaju obuke i raspoređivanja na teren na zločine u počinjene u Bosanskom Šamcu “slabi”, ograničeni na paragraf 424 Prvostepene presude ili da ne počivaju na istrazi zasnovanoj na činjenicama, Žalbeno veće konstatuje da ovaj argument odražava pogrešno tumačenje Prvostepene presude i ignoriše načelo da se prvostepena presuda mora čitati kao celina.²⁸² Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće oslonilo na širok korpus dokaza iz više izvora i da je u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu donelo brojne zaključke koji pokazuju da su, između ostalog, pripadnici Jedinice i pojedinci, između ostalih i Dragan Đorđević (Crni), Srećko

²⁷³ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 76-102.

²⁷⁴ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 78, 79.

²⁷⁵ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 80-85, 101.

²⁷⁶ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 80, 86-93, 97-99.

²⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 94, 100.

²⁷⁸ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 96.

²⁷⁹ V. Stanišićeva replika, par. 53, 56, 57.

²⁸⁰ V. Stanišićeva replika, par. 54, 58-65.

²⁸¹ Stanišićeva replika, par. 67.

Radovanović (Debeli), svedok RFJ-035 i Slobodan Miljković (Lugar), učestvovali u obuci ili polazili obuku u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš i da su, kada su raspoređeni na teren, počinili zločine u Bosanskom Šamcu.²⁸³ Isto tako, Stanišićeva tvrdnja da se zaključci o znatnom uticaju pogrešno zasnivaju na svedočenju svedoka Todorovića da je 30 ljudi iz Srbije pod komandom JNA imalo “značajnu ulogu” u noći preuzimanja Bosanskog Šamca, kada nije počinjen nijedan zločin, takođe pokazuje nerazumevanje detaljnih zaključaka Pretresnog veća. Stanišić ne potkrepljuje tvrdnju da su zaključci Pretresnog veća o znatnom uticaju ograničeni na razmatranje tog konkretnog svedočenja, niti pokazuje da je ono bilo irelevantno za te zaključke. Te tvrdnje se stoga odbacuju.

92. Žalbeno veće zatim prelazi na argument kojim Stanišić sugerise da ni obuka ni raspoređivanje na teren nisu bili u uzročno-posledičnoj vezi sa zločinima koji su usledili. Stanišić tvrdi da pružena obuka nije bila “specijalna”, da se sastojala uglavnom od “fizičke obuke s nekim elementima vojne obuke” i da nije bila u uzročno-posledičnoj vezi sa, na primer, premlaćivanjima i ubijanjem, jer ni po čemu ne “nalikuje” na same zločine. Žalbeno veće konstatuje da Pretresno veće nigde nije iznelo zaključak da je obuka bila “specijalna”, niti je takav opis u osnovi zaključka da su Stanišić i Simatović pružali praktičnu pomoć koja je znatno uticala na potonje zločine.²⁸⁴ Bez obzira na to, Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće uzelo u obzir svedočenje svedoka RFJ-035, koje pokazuje da je obuka obuhvatala fizičku obuku, operacije čišćenja terena, zauzimanje i pretraživanje kuća, rukovanje oružjem i vojnu taktiku.²⁸⁵ Nadalje, Pretresno veće je smatralo verodostojnim dokaze da su ljudi koje su Stanišić i Simatović rasporedili na teren imali značajnu ulogu u preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu i da su zatim počinili zločine u toj opštini.²⁸⁶ U tom kontekstu i iz razloga navedenih niže u tekstu, Žalbeno veće konstatuje da Stanišić ne pokazuje da je Pretresno veće postupilo nerazumno kada je zaključilo da je obuka, zajedno s raspoređivanjem na teren, znatno uticala na zločine za koje je on osuđen.

93. Žalbeno veće podseća da se *actus reus* pomaganja i podržavanja sastoji od praktične pomoći, ohrabrivanja ili moralne podrške koja znatno utiče na izvršenje zločina.²⁸⁷ Ne traži se postojanje uzročno-posledične veze između ponašanja pomagača i podržavaoca i počinjenja

²⁸² Drugostepena presuda u premetu *Mladić*, par. 258, 339, 380, 423, 425, 440 i tamo navedene reference.

²⁸³ V. Prvostepena presuda, par. 221-234, 407, 416, 417, 419, 590, 604.

²⁸⁴ V. Prvostepena presuda, par. 214, 422.

²⁸⁵ V. Prvostepena presuda, par. 416, fusnote 1670, 1671, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 30, P02028, str. 7623.

²⁸⁶ V. npr. Prvostepena presuda, par. 206, 209-211, 215, 216, 218, 219, 222-225, 229-234, 407, 416-418, 424, 436, 604. V. takođe Prvostepena presuda, fusnota 972 (“Pretresno veće takođe konstatuje da, suprotno Simatovićevoj tvrdnji [...], spis ne ukazuje na ‘beznačajnost’ uloge koju su paravojne formacije koje su stigle 11. aprila 1992. odigrale tokom preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu”).

krivičnog dela niti da je takvo ponašanje bilo uslov koji je prethodio počinjenju krivičnog dela.²⁸⁸ Stanišićev stav sugerise da je tužilaštvo bilo dužno da dokaže, a da je Pretresno veće bilo dužno da konstatuje, da je obuka uključivala, na primer, ciljane uputstva za zločine koji su se odigrali, kao što su premlaćivanje i/ili ubijanje zarobljenih civila u zatočeničkim centrima, ali on to ne potkrepljuje ničim iz sudske prakse.

94. Žalbeno veće dalje odbacuje Stanišićevu tvrdnju da je Pretresno veće pogrešilo zato što postoji i drugi razuman zaključak – naime, taj da je cilj obuke bila legitimna odbrana Srba u Bosanskom Šamcu od bosanskih Muslimana i Hrvata. To da je obuka izvođena u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš mogla služiti ostvarivanju zakonitih vojnih operacija nije odlučujući faktor, s obzirom na to da je Pretresno veće utvrdilo da su Stanišić i Simatović u vreme obuke bili svesni toga da dozvoljavanjem upotrebe svojih objekata i instruktora daju podršku vojnoj akciji i, u kontekstu sukoba, zločinima koje čine te snage.²⁸⁹

95. Žalbeno veće dalje razmatra Stanišićevu tvrdnju da se raspoređivanje na teren u najboljem slučaju može shvatiti kao kratkotrajno vršenje vlasti kojim su ljudi vraćeni u JNA i da ono nije bilo u direktnoj uzročno-posledičnoj vezi, te da nije moglo da ima znatan uticaj na zločine. Na početku, Žalbeno veće primećuje da Pretresno veće nije konstatovalo da su bivši policajci iz SAO SBZS i meštani Bosanskog Šamca na obuci u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš bili pod nadležnošću JNA pre obuke, a ni Stanišić ne upućuje ni na jedan dokaz o tome. Nadalje, Stanišić tim argumentom ignoriše zaključke Pretresnog veća u vezi s njegovom i Simatovićevom kontinuiranom nadležnošću nad centrima za obuku Ležimir i Pajzoš u prvom delu 1992, a najmanje do marta ili aprila 1992.²⁹⁰ On takođe ignoriše zaključke Pretresnog veća da se ono, s obzirom na to da je Simatović lično održao informativni sastanak s grupom kratko pre odlaska na teren, uverilo da su Stanišić i Simatović odobrili razmeštanje na teren.²⁹¹ S tim u vezi, Stanišićeva nadležnost, prema zaključcima Pretresnog veća, nije bila kratkotrajna ni zasnovana samo na kratkom informativnom sastanku koji je Simatović održao pre nego što je te ljude rasporedio na teren, već je trajala sve dok

²⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, fusnota 594; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3343; Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 104; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1758, 1783; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1649.

²⁸⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1783; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, fusnota 5336; Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 52. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3343; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 373.

²⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 418. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 172 (gde se napominje da pitanje da li su “aktivnosti [optuženog] mogle biti zakonite i da [li] su vršene kao legitimna podrška ratnom naporu nije sam[o] po sebi odlučujuć[e] za donošenje ocene o tome da li se [...] učešće [optuženog] u tim aktivnostima može okarakterisati kao nezakonito”) (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

²⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 409.

²⁹¹ Prvostepena presuda, par. 419.

raspoređeni ljudi nisu prepotčinjeni JNA.²⁹² U tom kontekstu, Žalbeno veće podseća da je stavljanje na raspolaganje resursa koji na kraju omogućavaju počinjenje zločina dovoljno da se utvrdi bitan doprinos zločinima,²⁹³ i zaključci Pretresnog veća to pokazuju za Stanišića.²⁹⁴ Ove njegove tvrdnje se stoga odbacuju.

96. Žalbeno veće sada prelazi na Stanišićeve tvrdnje da Pretresno veće nije ocenilo kako su obuka i raspoređivanje na teren bili u uzročno-posledičnoj vezi s masakrom u zatočeničkom objektu u Crkvini 7. maja 1992. i sa zlostavljanjem i ubijanjem muškaraca nesrpske nacionalnosti širom Bosanskog Šamca. Iznoseći tu tvrdnju, Stanišić ukazuje na delove spisa koje je Pretresno veće uzelo u obzir prilikom donošenja zaključaka.²⁹⁵ On ne pokazuje da je Pretresno veće pogrešilo time što je zanemarilo te dokaze ili da je, s obzirom na sudsku praksu, bila potrebna direktna uzročno-posledična veza da se konstatuje da su obuka i raspoređivanje na teren znatno uticali na počinjenje zločina.

97. Žalbeno veće ima u vidu da Pretresno veće nije konstatovalo da je obuka uključivala uputstvo za protivpravno premlaćivanje ili ubijanje. Isto tako, Pretresno veće nije zaključilo ni da je Simatović ljudima koji su raspoređeni na teren s Pajzoša dao uputstvo da počine zločine. Bez obzira na to, u Stanišićevim argumentima se prihvata ono što je i Pretresno veće zaključilo i konstatovalo, naime, da su ljudi koji su bili na obuci u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš i koji su zatim raspoređeni na teren u Bosanski Šamac učestvovali u zločinima počinjenim u toj opštini.²⁹⁶ Ponavljajući da ne postoji uslov uzročno-posledične veze između ponašanja pomagača i podržavaoca i počinjenja krivičnog dela,²⁹⁷ Žalbeno veće dalje podseća da *actus reus* pomaganja i podržavanja može prethoditi činjenju glavnog krivičnog dela, biti s delom istovremen ili uslediti posle njega, a da mesto na kojem je izvršen *actus reus* može biti i udaljeno od mesta počinjenja glavnog krivičnog dela.²⁹⁸ Shodno tome, to što Stanišić upućuje na dokaze u vezi s prirodom zločina, razlogom za zločine i načinom na koji su oni počinjeni, kao i na njihovu vremensku ili prostornu udaljenost od obuke i raspoređivanja na teren, što su dokazi koje je Pretresno veće

²⁹² V. prvostepena presuda, par. 424, 436, 590, 605.

²⁹³ V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 125-135, 194-199; Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*, par. 61, 62, 135-144.

²⁹⁴ V. Prvostepena presuda, par. 419, 424, 436, 590, 597, 605.

²⁹⁵ Up. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 111-125, s Prvostepenom presudom, par. 221-234.

²⁹⁶ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 112-114, 118-124; Prvostepena presuda, par. 218, 223-234, 410, 417, 419, 436, 604.

²⁹⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1783; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, fusnota 5336; Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*, par. 52. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3343; Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 373.

²⁹⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3343; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1783; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 81.

razmotrilo,²⁹⁹ ne pokazuje da je Pretresno veće postupilo nerazumno kad je zaključilo da su obuka i razmeštanje na teren znatno uticali na potonje zločine. Konkretno, Stanišić ne uspeva da pokaže kako dokazi koji ukazuju na osvetničke motive počinitelaca ili kako zločini počinjeni u roku od nekoliko nedelja ili najviše pet meseci nakon obuke i raspoređivanja na teren dovode u pitanje razumnost zaključaka Pretresnog veća u vezi s tim.

98. S obzirom na navedeno, Žalbena veće zaključuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kada je konstatovalo da su obuka i raspoređivanje pripadnika Jedinice i snaga lokalnih Srba na teren znatno uticali na zločine počinjene u Bosanskom Šamcu. Žalbena veće odbija podosnovu C Osnove 2 Stanišićeve žalbe.

(d) Zaključak

99. Iz navedenih razloga, Stanišić nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da je za Stanišića utvrđen element *actus reus* pomaganja i podržavanja u vezi sa zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu. Shodno tome, Žalbena veće odbija Osnovu 2 Stanišićeve žalbe u celosti.

B. Navodne greške u vezi s *mens rea* za pomaganje i podržavanje (osnove 3 i 4)

100. Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović odgovorni za pomaganje i podržavanje zločina koje su srpske snage počinile u Bosanskom Šamcu.³⁰⁰ Kako je već napomenuto, Pretresno veće je zaključilo da su Stanišić i Simatović organizovanjem obuke za pripadnike Jedinice i snage lokalnih Srba u centru na Pajzošu i njihovim potonjim angažovanjem za vreme preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac u aprilu 1992. pružali praktičnu pomoć koja je znatno uticala na to da pripadnici Jedinice i snaga lokalnih Srba počine te zločine.³⁰¹

101. Kada je razmatralo Stanišićevu *mens rea* za odgovornost pomaganja i podržavanja, Pretresno veće se uverilo da su Stanišić i Simatović znali da njihovi postupci pomažu u činjenju krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i prisilnog raseljavanja i da su bili svesni osnovnih obeležja krivičnih dela, u koja spada i namera počinitelaca.³⁰² Pretresno veće je napomenulo da krivična dela počinjena za vreme i posle preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu nisu bila izolovan incident, već deo obrasca zločina koji su srpske snage sledile u Bosni i Hercegovini prilikom zauzimanja teritorije i da su vojne operacije vođene s ciljem uspostavljanja srpske kontrole,

²⁹⁹ Up. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 32, 33, 48-50, 111-125, s Prvostepenom presudom, par. 221-234.

³⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 608.

³⁰¹ Prvostepena presuda, par. 605. V. takođe Prvostepena presuda, par. 608.

proterivanja nesrpskog stanovništva iz gradova i sela, te zastrašivanja, proizvoljnog zatočavanja i izlaganja preostalih nesrpskih civila na tom području raznim zločinima i delima nasilja.³⁰³

102. Pretresno veće je dalje napomenulo da su srpske snage gotovo godinu dana pre preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu sistematski vršile progon, ubistva i prisilno raseljavanje nesrpskog stanovništva SAO Krajine i SAO SBZS.³⁰⁴ Nedugo pre napada na Bosanski Šamac, srpske snage su napale Bijeljину i Zvornik, a zatim je usledilo rasprostranjeno pljačkanje, razaranje imovine, seksualno zlostavljanje i ubijanje ljudi nesrpske nacionalnosti, posebno civila bosanskih Muslimana.³⁰⁵ Pretresno veće je dalje podsetilo na svoj zaključak da su Stanišić i Simatović bez sumnje bili svesni toga da se vodi kampanja prisilnog raseljavanja čija su meta ljudi nesrpske nacionalnosti u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, kao i namere koju su delili učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu.³⁰⁶

103. U osnovama 3 i 4 žalbe Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja u vezi sa zaključcima o *mens rea*. Žalbeno veće će ove prigovore razmotriti redom.

1. Navodne greške u primeni prava u vezi s *mens rea* za pomaganje i podržavanje (Osnova 3)

104. Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kad je ocenjivalo njegovu *mens rea* za pomaganje i podržavanje.³⁰⁷ On prihvata da je Pretresno veće ispravno definisalo standard *mens rea* za pomaganje i podržavanje;³⁰⁸ međutim, on tvrdi da je Pretresno veće napravilo pravnu grešku u primeni standarda jer nije ocenilo njegovo znanje o konkretnim zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu za period u kom je pružao pomoć.³⁰⁹ Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je svoju analizu ograničilo na pitanje da li je on znao za ranije zločine i da li je bio svestan opšte verovatnoće da će u budućim srpskim vojnim operacijama biti počinjeni zločini, te da je time snizilo merodavni standard *mens rea*.³¹⁰

³⁰² Prvostepena presuda, par. 606, 607. V. takođe npr. Prvostepena presuda, par. 418, 419.

³⁰³ Prvostepena presuda, par. 606.

³⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 607.

³⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 607.

³⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 607.

³⁰⁷ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 20-22; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 127-160. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 7-10, 14-25, 100-105.

³⁰⁸ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 132, 160.

³⁰⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 127, 128, 130; Stanišićeva replika, par. 70. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 17-25; 100-103.

³¹⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 129-131, 143, 153, 155; T. 24. januar 2023, str. 23, 24. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 132-141; T. 24. januar 2023, str. 8-10, 15, 22, 100.

105. Stanišić tvrdi da je Pretresno veće bilo dužno da oceni da li je on, u periodu u kom je pružao pomoć, bio svestan toga da glavni izvršioци planiraju i pripremaju zločine u Bosanskom Šamcu i bilo kakve očigledne namere.³¹¹ U tom smislu, on navodi faktore koje Pretresno veće nije ocenilo kako bi utvrdilo “kažnjivu vezu”³¹² i tvrdi da Pretresno veće, kada je donosilo zaključke, nije razmotrilo nekoliko okolnosti koje pokazuju da on nije imao traženu *mens rea*.³¹³ Usled tih grešaka, Stanišić traži da Žalbena veće zaključi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kada je utvrdilo da je on posedovao traženu *mens rea* i donese zaključak on da nije kriv po tačkama 1 do 5 Optužnice.³¹⁴

106. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće ispravno primenilo pravo u vezi sa Stanišićevom *mens rea* za pomaganje i podržavanje zločina u Bosanskom Šamcu i da tu žalbenu osnovu treba odbaciti.³¹⁵ Tužilaštvo tvrdi da je znanje standard za *mens rea* pomaganja i podržavanja, i da obuhvata “svest o verovatnoći” ili “svest o znatnoj verovatnoći”.³¹⁶ Tužilaštvo tvrdi da je ocena *mens rea* specifična za svaki predmet i da nema definitivih faktora koje pretresno veće mora da uzme u obzir da bi utvrdilo *mens rea* pomaganja i podržavanja.³¹⁷

107. Odgovarajući na Stanišićevu tvrdnju da Pretresno veće nije ocenilo konkretne faktore, tužilaštvo iznosi sledeće argumente: (i) Pretresno veće je identifikovalo počinioce, od kojih je neke eksplicitno navelo po imenu i prezimenu, i ocenilo Stanišićevo znanje o njihovoj nameri u periodu u kom je pružao pomoć;³¹⁸ (ii) *mens rea* za odgovornost na osnovu pomaganja i podržavanja ne zahteva da Pretresno veće konstatuje da je Stanišić planirao ili pripremao zločine ili da se složio s tim da se zločini počine, ili pak da je bio svestan takvog planiranja i pripreme;³¹⁹ i (iii) Pretresno veće je ispravno uzelo u obzir to da je Stanišić znao da će njegova pomoć, s obzirom na njenu vrstu i trenutak u kom se pruža, doprineti činjenju konkretnih krivičnih dela u Bosanskom Šamcu i suštinskim obeležjima tih krivičnih dela.³²⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno veće, u skladu sa

³¹¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 131, 143; T. 24. januar 2023, str. 16-19, 22, 23, 102, 103.

³¹² Stanišićev žalbeni podnesak par. 142; T. 24. januar 2023, str. 16-23. V. takođe Stanišićeva najava žalbe, par. 21; Stanišićeva replika, par. 76; T. 24. januar 2023, str. 100-102, 105.

³¹³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 156-159; T. 24. januar 2023, str. 15-17, 22.

³¹⁴ Stanišićeva najava žalbe, par. 22.

³¹⁵ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 103-121. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 65-69.

³¹⁶ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 104-108; T. 24. januar 2023, str. 66-68.

³¹⁷ Odgovor tužilaštva na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 110. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 69.

³¹⁸ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 111-115.

³¹⁹ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 116-118. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće u svakom slučaju prihvatilo da je Stanišić bio svestan plana za prisilno i trajno uklanjanje nesrba s velikih područja Bosne i Hercegovine, uključujući i Bosanski Šamac. V. Odgovor tužilaštva na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 117.

³²⁰ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićev žalbeni podnesak, par. 119-121.

sudskom praksom, ispravno razmotrilo pitanje da li je Stanišić znao da će njegovo ponašanje pomoći “konkretnim krivičnim delima” – odnosno “vrsti krivičnih dela”.³²¹

108. Stanišić replicira da je Pretresno veće pogrešilo jer nije razmotrilo njegovo znanje o konkretnim zločinima u Bosanskom Šamcu i tvrdi da argumentacija tužilaštva iskrivljuje merodavno pravo i pogrešno prikazuje njegove argumente.³²² On tvrdi da argumentaciju tužilaštva treba odbaciti jer ona odražava niži standard *mens rea*, po kojem “nije potrebno ispitati Stanišićevu svest o konkretnim krivičnim delima, nego samo svest o ‘vrsti’ krivičnih dela”.³²³

109. Žalbeno veće podseća da su uslovi za *mens rea* za pomaganje i podržavanje sledeći:

U praksi [MKSJ] je čvrsto uvreženo da se za ispunjavanje uslova *mens rea* za pomaganje i podržavanje mora pokazati da je pomagač ili podržavalac znao da njegovo činjenje ili nečinjenje pomaže činjenje nekog konkretnog krivičnog dela od strane glavnog izvršioca, kao i da je pomagač i podržavalac bio svestan osnovnih obeležja krivičnog dela koje je na kraju počinjeno, uključujući i nameru glavnog izvršioca. Pored toga, Žalbeno veće podseća da nije neophodno da pomagač i podržavalac zna koje je tačno krivično delo nameravano i stvarno počinjeno – ukoliko je svestan da će neko od više krivičnih dela verovatno biti počinjeno i ako neko od tih krivičnih dela bude počinjeno, onda je on nameravao da olakša činjenje tog krivičnog dela i kriv je kao pomagač i podržavalac.

Žalbeno veće je “konkretno krivično delo” prethodno definisalo kao, na primer, “ubistvo, istrebljenje, silovanje, mučenje, bezobzirno razaranje civilne imovine, itd.” Ne postoji pravni uslov da pomagač i podržavalac zna svaku pojedinost krivičnog dela koje na kraju bude počinjeno. Međutim, stepen znanja vezanog za pojedinosti krivičnog dela koji se zahteva za *mens rea* pomaganja i podržavanja zavisiće od okolnosti predmeta, uključujući obim krivičnih dela i vrstu pružene pomoći.³²⁴

110. Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće u Prvostepenoj presudi ispravno postavilo merodavni standard *mens rea* za pomaganje i podržavanje,³²⁵ što Stanišić prihvata.³²⁶ Pored toga, kako je već napomenuto, Pretresno veće je donelo bitne zaključke o *mens rea* u vezi s ovim vidom

³²¹ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 132; T. 24. januar 2023, str. 68, 69.

³²² V. Stanišićeva replika, par. 70-82. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 8, 23, 100-105.

³²³ V. Stanišićeva replika, par. 72, 73; T. 24. januar 2023, str. 8-10, 15, 23, 24. Stanišić dalje tvrdi da tužilaštvo nastoji da pojam glavnih izvršilaca proširi na sve srpske snage, tako da se njime obuhvate i učesnici udruženog zločinačkog poduhvata koji nisu imali poznatu ulogu u zločinima u Bosanskom Šamcu, i da teret dokazivanja prebaci na pogrešnu stranu tvrnjom da je Pretresno veće retroaktivno konstatovalo da su zločini u Bosanskom Šamcu deo udruženog zločinačkog poduhvata. V. Stanišićeva replika, par. 78-80.

³²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1772, 1773 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene; naglasak u originalu). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popovići drugi*, par. 1732 i tamo navedene reference.

³²⁵ V. Prvostepena presuda, par. 602. V. takođe Prvostepena presuda, par. 603.

³²⁶ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 132, 160.

odgovornosti.³²⁷ Stanišić ne uspeva da pokaže da je Pretresno veće formalnopravno bilo dužno da izvrši dalju analizu.

111. Bez obzira na to, Stanišić tvrdi da je Pretresno veće snizilo merodavni standard za *mens rea* time što nije uzelo u obzir da, u periodu u kom je on pružao pomoć: (i) nijedan učesnik udruženog zločinačkog poduhvata nije bio umešan u zločine u Bosanskom Šamcu i da nijedan od glavnih izvršilaca nije bio učesnik udruženog zločinačkog poduhvata niti je učestvovao u činjenju zločina, što važi i za slične obrasce zločina u Hrvatskoj i slučajeve preuzimanja vlasti u Bosni i Hercegovini;³²⁸ (ii) nije bilo planiranja ni pripreme kasnije počinjenih zločina sa Stanišićem, a zaključci Pretresnog veća, u stvari, pokazuju da se planiranje zločina u Bosanskom Šamcu odvijalo nakon pomoći koju je Stanišić pružio i bez njegovog učestvovanja i znanja;³²⁹ i (iii) u karakteru praktične pomoći za koju je Pretresno veće konstatovalo da ju je Stanišić pružao nema ničeg što bi moglo biti osnov za zaključak da je ta pomoć značila nameru da se zločini počine ili da je Stanišić znao da će njegova pomoć predstavljati podršku budućim zločinima.³³⁰

112. Stanišić ne upućuje ni na kakvu sudsku praksu da bi pokazao da je Pretresno veće formalnopravno bilo dužno da izričito uzme u obzir bilo koji od ovih faktora kada je donosilo zaključke u vezi s njegovom *mens rea*. Shodno tome, Žalbena veće konstatuje da Stanišić nije potkrepio svoju tvrdnju da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što je primenilo pogrešan, niži standard *mens rea* i što nije izvelo takvu analizu.

113. Bez obzira na tvrdnju u ovoj žalbenoj osnovi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što je snizilo standard za *mens rea*,³³¹ suština Stanišićevog argumenta glasi da je Pretresno veće pogrešilo u oceni činjenica i da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao zaključiti da su dokazi na koje se Pretresno veće oslonilo i zaključci u Prvostepenoj presudi dovoljni da se utvrdi njegova *mens rea* za pomaganje i podržavanje.³³² Međutim, argumenti strane u

³²⁷ Prvostepena presuda, par. 606, 607. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 100.

³²⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 144-147; T. 24. januar 2023, str. 17, 18, 22, 23, 101, 105.

³²⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 148-155; T. 24. januar 2023, str. 18, 19, 23, 101.

³³⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 156-159; T. 24. januar 2023, str. 19, 20, 101, 103.

³³¹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 127, 128, 131, 160; T. 24. januar 2023, str. 8-10, 16, 17, 102, 105.

³³² V. npr. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 131 (“To su bile suštinske činjenice koje su pružile uvid u to šta je Stanišić mogao da zna i šta je znao”), par. 146 (“[...] [Pretresno veće] nije identifikovalo nikakav Stanišićev odnos s glavnim izvršiocima, njihovom pripremom i planiranjem zločina ili očiglednom namerom, što bi pokazalo da je veće razmotrilo ove ocene kao vitalne za ocenu *mens rea*”), par. 154 (“Da je [uzelo u obzir relevantne dokaze i konstatacije], Pretresno veće bi došlo do zaključka da u samom planiranju ili pripremi preuzimanja vlasti nije dokazano ništa što bi Stanišića obavestilo o konkretnim zločinima i nameri počinilaca”), par. 155 (“Umesto izvođenja jedinog razumnog zaključka [...]”), par. 158 (“[...] nije bilo ničega ni eksplicitnog ni implicitnog, kako u obuci tako ni u raspoređivanju na teren, što omogućuje izvođenje zaključka o znanju”), par. 159 (“Ukratko, nije bilo ničega [...] što je moglo uveriti [Pretresno veće] da je postojala namera da zločini budu počinjeni i da je Stanišić znao da će njegova pomoć predstavljati podršku tim zločinima”) (naglasak u originalu). V. takođe T. 24. januar 2023, str. 17-25, 100-103.

postupku koja tvrdi, između ostalog, da su zaključci pretresnog veća nedovoljni da bi se potkrepili zaključci veća o *mens rea* za pomaganje i podržavanje činjenične su prirode i treba ih rešavati kao takve.³³³ Stoga će glavnina Stanišićevih argumenata iznesenih u ovoj osnovi biti razmotrena, koliko to bude potrebno, u okviru Osnove 4 Stanišićeve žalbe, u kojoj Stanišić navodi da je Pretresno veće pogrešilo u utvrđivanju činjeničnog stanja u vezi sa svojim zaključcima o *mens rea*.

114. Na osnovu navednog, Žalbeno veće odbija Osnovu 3 Stanišićeve žalbe.

2. Navodne greške u utvrđivanju činjeničnog stanja za *mens rea* za pomaganje i podržavanje
(Osnova 4)

115. Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo jer je pridalo preveliku težinu “dokazima o obrascu zločina” za krivična dela počinjena u Hrvatskoj (SAO Krajina i SAO SBZS) i Bosni i Hercegovini (Bijeljina i Zvornik) krajem 1991. i početkom 1992, na čemu je zasnovalo svoj zaključak o njegovoj *mens rea* za pomaganje i podržavanje zločina u Bosanskom Šamcu.³³⁴ On smatra da je “ishodišna tačka” analize Pretresnog veća trebalo da budu dokazi o njegovom konkretnom znanju o krivičnim delima koja će biti počinjena u Bosanskom Šamcu u periodu u kom je pružao pomoć.³³⁵ Tek tada je, kaže on, Pretresno veće moglo da razmatra eventualne dokaze o obrascu prethodnih zločina i nameri učesnika udruženog zločinačkog poduhvata, ukoliko oni mogu da budu potkrepljujući i ukoliko sadrže uverljive sličnosti s planiranjem, pripremom ili izvršenjem operacije u Bosanskom Šamcu.³³⁶

116. Stanišić, međutim, tvrdi da su krivična dela počinjena u SAO Krajini i SAO SBZS krajem 1991, kao i ona u Bijeljini i Zvorniku početkom 1992, bila veoma malo važna ili sasvim nevažna za ocenjivanje njegove *mens rea* za krivična dela počinjena u Bosanskom Šamcu jer između njih nema uverljivih sličnosti.³³⁷ On naglašava da ni za jednog od učesnika udruženog zločinačkog poduhvata i/ili fizičkih izvršilaca koji su učestvovali u planiranju i/ili izvršenju napada u SAO Krajini, SAO SBZS, Bijeljini i Zvorniku nije utvrđeno da je učestvovao u planiranju ili izvršenju kasnijih krivičnih dela u Bosanskom Šamcu.³³⁸ Stanišić dalje kaže da ni za jednog glavnog izvršioca umešanog u krivična dela u Bosanskom Šamcu nije utvrđeno da je bio učesnik udruženog

³³³ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 144, 145.

³³⁴ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 23; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 128-130, 161-186; Stanišićeva replika, par. 83-102; T. 24. januar 2023, str. 14, 15, 17, 23, 24, 102.

³³⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 128, 131, 162, 186. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 8, 9, 15, 16, 23, 24.

³³⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 162, 163, 186; Stanišićeva replika, par. 90. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 16, 17, 102.

³³⁷ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 166-179.

³³⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 144-148, 160, 166, 167, 172, 174, 176-180; Stanišićeva replika, par. 91, 94; T. 24. januar 2023, str. 17, 18, 22, 23, 105. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 163, 168-171.

zločinačkog poduhvata ili da je učestvovao u prethodnim krivičnim delima.³³⁹ Imajući u vidu ove razlike, Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pridalo neprimerenu težinu zaključku da je on nesumnjivo bio svestan kampanje prisilnog raseljavanja Srba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i da je bio svestan zajedničke namere učesnika udruženog zločinačkog poduhvata.³⁴⁰ Kako Stanišić tvrdi, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da se osloni na ove dokaze o obrascu zločina da bi došao do zaključka da je Stanišić znao da će njegova dela doprineti izvršenju krivičnih dela u Bosanskom Šamcu i da je bio svestan osnovnih obeležja tih krivičnih dela, u koje spada i namera glavnih izvršilaca.³⁴¹

117. Stanišić dalje tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo što nije razmotrilo sledeće faktore i pridalo im dovoljnu težinu:³⁴² (i) karakter obuke i slanja na teren bio je takav da se razumno može smatrati da su to bile zakonite aktivnosti namenjene zaštiti Srba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini;³⁴³ (ii) nije konstatovano da su krivična dela u Bosanskom Šamcu bila planirana, a glavno planiranje preuzimanja vlasti (i implicitna opasnost da će biti počinjena krivična dela) odigralo se nakon pristizanja ljudstva s Pajzoša i bez Stanišićevog učešća ili znanja,³⁴⁴ i (iii) nijedan dokaz ne sugerise da su u vreme obuke ili slanja na teren glavni izvršiocci nameravali da preuzimanje vlasti obuhvati i progon, ubistvo i/ili prisilno premeštanje.³⁴⁵ Stanišić dalje kaže da je prilikom ocenjivanja njegove *mens rea* Pretresno veće trebalo da oceni njegovu fizičku i vremensku blizinu krivičnim delima.³⁴⁶ Imajući u vidu te greške, Stanišić traži da Žalbeno veće poništi zaključke Pretresnog veća o njegovoj *mens rea* i zaključi da on nije kriv po tačkama 1 do 5 Optužnice.³⁴⁷

118. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće postupilo razumno kad je zaključilo da je Stanišić znao da će njegovo ponašanje pomoći u činjenju krivičnih dela u Bosanskom Šamcu i da je bio svestan osnovnih obeležja počinjenih krivičnih dela, u koje spada i namera izvršilaca.³⁴⁸ Ono dalje

³³⁹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 145, 147, 173; T. 24. januar 2023. str. 22, 24, 101, 105. V. takođe Stanišićeva replika, par. 95.

³⁴⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 180; T. 24. januar 2023, str. 14, 15, 17, 18, 21-24. V. takođe Stanišićeva replika, par. 92, 96, 97.

³⁴¹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 165, 174, 176, 179, 180, 186. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 164, 175; T. 24. januar 2023, str. 25.

³⁴² V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 148-152, 154-159, 181-184.

³⁴³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 158, 159, 182. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 102; T. 24. januar 2023, str. 16, 24, 25, 103, 104.

³⁴⁴ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 148-155, 184. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 186; T. 24. januar 2023, str. 16, 18, 19, 23, 101, 102.

³⁴⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 183, 184. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 182; T. 24. januar 2023, str. 16, 20.

³⁴⁶ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 156; T. 24. januar 2023, str. 16, 19, 20, 103.

³⁴⁷ Stanišićeva najava žalbe, par. 24. V. takođe Stanišićeva najava žalbe, par. 22.

³⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 122. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 68-72.

tvrdi da se Pretresno veće prilikom donošenja zaključaka o Stanišićevoj *mens rea* ispravno oslonilo na ukupni korpus dokaza, uključujući obrazac zločina počinjenih u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, s obzirom na nepobitne sličnosti tih krivičnih dela s krivičnim delima počinjenim u Bosanskom Šamcu.³⁴⁹ Tužilaštvo takođe odgovara da je Pretresno veće postupilo razumno kad se oslonilo na to da je Stanišić bio svestan kampanje prisilnog raseljavanja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i namere koju su delili učesnici udruženog zločinačkog poduhvata, kao i kad se oslonilo na njegove kontakte s njima.³⁵⁰ Tužilaštvo dalje navodi da Stanišić pogrešno razume Prvostepenu presudu kad tvrdi da nijedan učesnik udruženog zločinačkog poduhvata nije učestvovao u operacijama u Bosanskom Šamcu; tužilaštvo skreće pažnju na zaključke u Prvostepenoj presudi da je zajednički zločinački cilj obuhvatao Bosanski Šamac i da su ključni učesnici udruženog zločinačkog poduhvata kontrolisali srpske snage koje su napale tu opštinu.³⁵¹

119. Kad je reč o Stanišićevim tvrdnjama da Pretresno veće nije razmotrilo relevantne faktore,³⁵² tužilaštvo tvrdi da za odgovornost za pomaganje i podržavanje nije nužno da pomoć bude kriminalne prirode.³⁵³ Dalje, ono tvrdi da se Stanišić nije bavio samo “zakonitim aktivnostima” jer je morao biti svestan toga da će pružiti podršku vojnim dejstvima koja podrazumevaju činjenje zločina, uključujući kampanju progona.³⁵⁴ Što se tiče trenutka u kom je operacija planirana ili u kom je Simatović održao informativni sastanak, tužilaštvo tvrdi je Stanišić, u vreme kad je pružao pomoć, već imao dovoljno znanja da bude odgovoran za pomaganje i podržavanje.³⁵⁵

120. Stanišić odgovara da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi zaključio da je njegovo znanje dokazano a da se ne pozove na “*bilo koji* aspekt nameravane operacije (pripremu, planiranje ili izvršenje konkretnih krivičnih dela u Bosanskom Šamcu), na primer, na glavne izvršioce”.³⁵⁶ On tvrdi da tužilaštvo pomera naglasak s njegovog znanja o tome da njegove radnje pomažu krivična dela na “svest o riziku da bi njegove radnje *mogle* da pomognu neka nespecificovana krivična dela koja bi se *mogla* odigrati u Bosanskom Šamcu”.³⁵⁷ Prema Stanišićevim rečima, tužilaštvo nije identifikovalo materijalne činjenice koje dokazuju njegovo znanje,³⁵⁸ on tvrdi da bi se pristupom koji sugeriše tužilaštvo uslov za *mens rea* za pomaganje i

³⁴⁹ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 123-128, 133-143.

³⁵⁰ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 130, 146. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 132, 142; T. 24. januar 2023, str. 70-72.

³⁵¹ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 144, 147. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 71, 72.

³⁵² V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 148-151.

³⁵³ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 150.

³⁵⁴ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 149. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 72.

³⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 151.

³⁵⁶ Stanišićeva replika, par. 83 (kurziv u originalu); T. 24. januar 2023, str. 15. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 16-24.

³⁵⁷ Stanišićeva replika, par. 84 (naglasak u originalu). V. takođe T. 24. januar 2023, str. 8-10, 15, 23-25.

³⁵⁸ V. Stanišićeva replika, par. 85-102. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 8.

podržavanje modifikovao (sa znanja na verovatnoću)³⁵⁹ a obaveza dokazivanja time prebacila na pogrešnu stranu.³⁶⁰ On u replici kaže da tvrdnja tužilaštva o “nepobitnim sličnostima” s ranijim krivičnim delima nije uverljiva³⁶¹ i da ona ne ide u prilog tvrdnji tužilaštva da su snage pod kontrolom konkretno navedenih učesnika udruženog zločinačkog poduhvata učestvovala u zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu.³⁶²

121. Žalbeno veće će prvo razmotriti Stanišićevu tvrdnju da je Pretresno veće prilikom utvrđivanja njegove *mens rea* pridalo neprimerenu težinu “dokazima o obrascu zločina” u vezi sa zločinima počinjenim u Hrvatskoj krajem 1991. i u Bosni i Hercegovini početkom 1992. Podsećajući da pretresna veća imaju široka diskreciona ovlašćenja u odmeravanju težine dokaza i njihovom ocenjivanju,³⁶³ Žalbeno veće smatra da je neosnovana Stanišićeva tvrdnja da je Pretresno veće “kao ishodišnu tačku”, i pre nego što je razmatralo dokaze o obrascu zločina, najpre trebalo da razmotri dokaze o njegovom konkretnom znanju o zločinima koji će biti počinjeni u Bosanskom Šamcu u vreme kad je pružao pomoć. Glavno pitanje koje ovde treba razmotriti jeste da li je Pretresno veće primenilo relevantni standard dokazivanja van razumne sumnje kad je izvodilo zaključke o Stanišićevoj *mens rea* za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu. Opšte je prihvaćeno da zaključak o *mens rea* optuženog može da se izvede na osnovu posrednih dokaza samo pod uslovom da se tako izvodi jedini razuman zaključak.³⁶⁴ Žalbeno veće dalje podseća da visoki položaj na kome se neko nalazi, u kombinaciji s otvorenim i opštepoznatim načinom na koji se odvijaju kriminalna dela, može predstavljati dovoljnu osnovu za donošenje zaključka o znanju o zločinima.³⁶⁵

122. Žalbeno veće konstatuje da Stanišićevi argumenti ne obaraju zaključke Pretresnog veća da su se krivična dela počinjena u Bosanskom Šamcu odigrala u okviru jasno vidljivog obrasca

³⁵⁹ V. Stanišićeva replika, par. 72, 87-95, 102; T. 24. januar 2023, str. 8-10, 15, 25.

³⁶⁰ V. Stanišićeva replika, par. 87, 96-102. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 24.

³⁶¹ V. Stanišićeva replika, par. 91, 92.

³⁶² Stanišićeva replika, par. 98. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 17, 18, 24.

³⁶³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 169, 387 i tamo navedene reference.

³⁶⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 672, fusnota 1845 i tamo navedene reference. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 159 (“Kao što je Pretresno veće primetilo, eksplicitni izrazi zločinačke namere iz očiglednih su razloga retki u kontekstu krivičnih suđenja. Da bi se predupredilo da izvršioци izbegnu osuđujuće presude samo zato što takvih izraza nije bilo, zaključak o potrebnoj nameri obično može da se izvede iz relevantnih činjenica i okolnosti”); *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-99-37-AR73, IT-01-50-AR73 & IT-01-51-AR73, Obrazloženje odluke po interlokutornoj žalbi tužioca na odbijanje zahteva za spajanje postupka, 18. april 2002, par. 31 (“Stanje svesti jedne osobe [...] se može utvrditi logičkim zaključivanjem iz drugih činjenica u okviru dokaznog materijala. Tamo gde, kao što je to ovde slučaj, stanje svesti koje treba utvrditi predstavlja suštinski deo osnove krivične odgovornosti koja se tereti, taj zaključak mora se izvesti van razumne sumnje. Ukoliko postoji kakav drugi zaključak koji se može izvesti iz dokaznog materijala a koji bi bio u skladu s tvrdnjom o nevinosti optuženog, zaključak koji se traži ne zadovoljava obavezni standard dokazivanja”).

³⁶⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 630 i tamo navedena referenca.

kriminalnog postupanja koji pokazuje postojanje zajedničkog zločinačkog cilja,³⁶⁶ te da Stanišić ne uzima u obzir da su te okolnosti direktno mogle da utiču na njegovu *mens rea*. Pretresno veće je dalje zaključilo da su Stanišić i Simatović “doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja” organizovanjem obuke i angažovanjem Jedinice i lokalnih srpskih snaga tokom preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu u aprilu 1992.³⁶⁷ S obzirom na napred navedeno i široka diskreciona ovlašćenja koja Pretresno veće poseduje prilikom ocenjivanja dokaza,³⁶⁸ Stanišić nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kad se prilikom donošenja zaključka o njegovoj *mens rea* oslonilo na te zaključke i na nameru učesnika udruženog zločinačkog poduhvata, odnosno onog što Stanišić naziva “dokazima o obrascu zločina”.³⁶⁹

123. Kad je reč o Stanišićevoj tvrdnji da je Pretresno veće pridalo neprimerenu težinu dokazima o obrascu zločina, s obzirom na činjenicu da nijedan od učesnika udruženog zločinačkog poduhvata ili počinilaca koji su učestvovali u događajima u Hrvatskoj ili Bosni i Hercegovini nije bio umešan u pripremu, učešće ili izvršenje krivičnih dela u Bosanskom Šamcu, Žalbeno veće primećuje da se u konstatacijama Pretresnog veća kaže da su ključni učesnici udruženog zločinačkog poduhvata, između ostalih, i zavisno od mesta i vremena izvršenja krivičnih dela, bili Slobodan Milošević, Radmilo Bogdanović, Radovan Stojičić (Badža), Mihalj Kertes, Milan Martić, Milan Babić, Goran Hadžić, Radovan Karadžić, Ratko Mladić, Momčilo Krajišnik, Biljana Plavšić i Željko Ražnatović (Arkan).³⁷⁰ Stanišić nije pokazao da to što neko od tih lica nije direktno učestvovalo u krivičnim delima počinjenim u Bosanskom Šamcu narušava razumnost zaključaka Pretresnog veća o njegovoj *mens rea*. Iako Stanišić tvrdi da je Pretresno veće ustanovilo da su neki od ključnih učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu direktno učestvovali u prethodnim napadima,³⁷¹ to ne može biti preduslov za zaključak da je Stanišić imao potrebnu *mens rea* za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu.

124. Žalbeno veće dalje nije uvereno da Stanišićeva tvrdnja da nijedan od glavnih izvršilaca nije počinio krivična dela u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini pre preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu dovodi u pitanje razumnost zaključaka Pretresnog veća o njegovoj *mens rea*. Pretresno veće je zaključilo da napad na Bosanski Šamac i tamo počinjena krivična dela spadaju u obim udruženog zločinačkog poduhvata.³⁷² Budući da su u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini za ostvarenje

³⁶⁶ V. npr. Prvostepena presuda, par. 378, 379, 594, 597.

³⁶⁷ V. Prvostepena presuda, par. 597.

³⁶⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 169, 387 i tamo navedene reference.

³⁶⁹ V. Prvostepena presuda, par. 589, 594, 606, 607. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 162, 163, 186.

³⁷⁰ V. Prvostepena presuda, par. 380.

³⁷¹ V. npr. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 167, 172 i tamo navedene reference.

³⁷² V. npr. Prvostepena presuda, par. 378, 379, 597.

zajedničkog zločinačkog cilja korišćeni različiti ključni učesnici i snage, s obzirom na različita geografska područja i različito vreme odvijanja događaja,³⁷³ činjenica da su u preuzimanju vlasti i krivičnim delima u Bosanskom Šamcu učestvovala različita lica, uključujući i lokalne Srbe iz Bosanskog Šamca, ne dovodi u pitanje opredeljenje Pretresnog veća da se osloni na to da je Stanišić bio svestan kampanje prisilnog raseljavanja usmerene protiv nesrba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i da je bio svestan namere koju su delili učesnici udruženog zločinačkog poduhvata kad je donelo zaključak o njegovoj *mens rea* za pomaganje i podržavanje u vezi sa zločinima u Bosanskom Šamcu.

125. Kad je reč o Stanišićevoj široj tvrdnji da je Pretresno veće pogrešilo jer je pridalo neprimerenu težinu “dokazima o obrascu zločina“ u vezi s prethodnim zločinima izvršenim u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini kad je zaključilo da je on imao *mens rea* za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu, Žalbeno veće smatra da je Stanišić samo izneo jedno drugačije mišljenje, a da pri tom nije pokazao postojanje greške. Stanišić nije pokazao da su događaji u SAO Krajini, SAO SBZS, Bijeljini i Zvorniku krajem 1991. i početkom 1992. bili toliko različiti da je Pretresno veće, ocenjujući Stanišićevu *mens rea* u vezi s Bosanskim Šamcem, postupilo nerazumno kad se u presudnoj meri oslonilo na obrazac kriminalnog postupanja svojstven operacijama koje su tamo sprovele srpske snage. Upravo suprotno, Pretresno veće je naglasilo da

krivična dela počinjena za vreme i posle preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamacu nisu bila izolovan incident, već deo obrasca zločina koji su srpske snage sledile u Bosni i Hercegovini prilikom zauzimanja teritorije. Dokazi dosledno pokazuju da su vojne operacije vođene sa ciljem uspostavljanja srpske kontrole, proterivanja nesrpskog stanovništva iz gradova i sela, te zastrašivanja, proizvoljnog zatočavanja i izlaganja preostalih nesrpskih civila na tom području raznim zločinima i delima nasilja.³⁷⁴

Ta ocena odražava ranije konstatacije Pretresnog veća po kojima

dokazi pokazuju jasan obrazac brojnih zločina koje su srpske snage tokom perioda na koji se odnosi Optužnica počinile na područjima SAO Krajine, SAO SBZS i opština Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Doboj i Sanski Most. Nakon što je ispitalo sveukupne okolnosti u kojima su zločini počinjeni, Pretresno veće konstatuje da oni nisu činjeni nasumično i neorganizovano, nego u toku dobro planiranih i koordiniranih operacija, što pokazuje postojanje zajedničkog zločinačkog cilja.³⁷⁵

³⁷³ V. npr. Prvostepena presuda, par. 102, 169, 181, 199, 200, 218, 222-227, 229, 373-375, 380.

³⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 606. V. takođe Prvostepena presuda, par. 372-379.

³⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 378.

126. Kao što pokazuju zaključci Pretresnog veća, počev od avgusta 1991. vojna dejstva koja su izvodile srpske snage, prvo u Hrvatskoj, a zatim početkom 1992. u Bosni i Hercegovini, sledila su obrazac kriminalnog razaranja nesrpske imovine i nasilja nad nesrbima, što je imalo za ishod ranjavanje i pogibiju i prisililo nesrpsko stanovništvo da ode – obrazac koji se odmah ponovio i u Bosanskom Šamcu.³⁷⁶ Žalbeno veće napominje da je Pretresno veće skrenulo pažnju na dokaze koji pokazuju da je,

naročito u vezi s Bosnom i Hercegovinom i s obzirom na njen mešoviti nacionalni sastav, izdvajanje srpske državnice nužno podrazumevalo nasilje, te da operacije nisu vođene samo u svrhu zauzimanja teritorije, nego i u svrhu nasilne promene demografskih odlika tih područja.³⁷⁷

127. Iako je Pretresno veće zaključilo da Stanišić nije delio nameru zajedničkog zločinačkog cilja udruženog zločinačkog poduhvata,³⁷⁸ konstatacije Pretresnog veća takođe pokazuju da su Stanišić i Simatović nje bili svesni u vreme obuke u centrima Ležimir i Pajzoš početkom 1992. i angažovanja pripadnika Jedinice i lokalnih Srba iz Bosanskog Šamca u aprilu 1992.³⁷⁹ Konkretno, Pretresno veće je zaključilo da je Stanišić, kao pripadnik Službe državne bezbednosti, imao “neometan pristup obaveštajnim informacijama” o događajima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini “pomoću raznih mreža i kanala izveštavanja”.³⁸⁰ Pored toga, on je između 1990. i 1992. komunicirao i prisustvovao sastancima s ključnim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, uključujući Slobodana Miloševića, Milana Babića, Milana Martića, Gorana Hadžića i Radovana Karadžića, kao i s drugim rukovodiocima bosanskih Srba, sve to u vezi s događajima na terenu.³⁸¹ Pretresno veće je izričito zaključilo da je Stanišić imao “sveobuhvatno znanje o događajima na terenu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, uključujući detaljne informacije o broju, sastavu i angažmanu srpskih snaga u raznim područjima sukoba”.³⁸² Pored toga, Pretresno veće je zaključilo da Stanišićevi komentari u razgovorima s Radovanom Karadžićem u januaru 1992. “odražavaju činjenicu da je Stanišić znao da bi vojne operacije mogle da dovedu do ubistava”.³⁸³ Na osnovu toga Pretresno veće je zaključilo da je van razumne sumnje dokazano da je Stanišić u relevantno vreme bio svestan kampanje

³⁷⁶ Uporedi npr. Prvostepenu presudu, par. 102, 169, 170, 181, 199-201, s Prvostepenom presudom, par. 218, 221-234. V. takođe Prvostepena presuda, par. 372, 374, 375.

³⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 377.

³⁷⁸ V. Prvostepena presuda, par. 596.

³⁷⁹ V. Prvostepena presuda, par. 581, 586, 587, 589, 594, 597, 606, 607.

³⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 578, 586.

³⁸¹ V. Prvostepena presuda, par. 578, 586, 587.

³⁸² Prvostepena presuda, par. 587.

³⁸³ Prvostepena presuda, par. 581.

prisilnog raseljavanja usmerene protiv nesrba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini³⁸⁴ i da je bio svestan namere koju su delili učesnici udruženog zločinačkog poduhvata.³⁸⁵

128. Posmatrano u ovom kontekstu i imajući u vidu okolnosti sukoba u to vreme, Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće postupilo razumno kad je zaključilo da je početkom 1992. Stanišić bio svestan da će on i Simatović, time što dozvoljavaju korišćenje svojih objekata i instruktora, dati podršku vojnim dejstvima i činjenju zločina od strane tih snaga.³⁸⁶ Isto tako, Pretresno veće je postupilo razumno kad je zaključilo da je Stanišić, kad je nakon toga u aprilu 1992. angažovao pripadnike Jedinice i otprilike 20 meštana iz Bosanskog Šamca da pomognu u operaciji preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu, bio svestan da se tokom operacije čine zločini.³⁸⁷ Žalbeno veće konstatuje da argumenti kojima Stanišić osporava to što se Pretresno veće donoseći zaključke o njegovoj *mens rea* oslonilo na dokaze o obrascu zločina i na nameru učesnika udruženog zločinačkog poduhvata ne dovode u pitanje razumnost zaključaka Pretresnog veća.

129. Žalbeno veće sada prelazi na Stanišićeve tvrdnje da Pretresno veće nije u dovoljnoj meri uzelo u obzir specifične faktore vezane za preuzimanje vlasti u Bosanskom Šamcu.³⁸⁸ Kad je reč o navodno zakonitom karakteru obuke i slanja na teren,³⁸⁹ Žalbeno veće upućuje na dokaze koje je navelo Pretresno veće i na konstatacije Pretresnog veća o sledećem: (i) formiranje Jedinice u avgustu ili septembru 1991;³⁹⁰ (ii) učešće jedinice u obuci meštana iz Bosanskog Šamca i bivših policajaca SAO SBZS u centrima Pajzoš i Ležimir i priključivanje novih članova;³⁹¹ (iii) slanje pripadnika Jedinice i polaznika obuke iz centara u Batkušu, kao i pripreme koje su obavljene pre preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu 17. aprila 1992.³⁹² Žalbeno veće primećuje da ni iz jedne od tih konstatacija ne proizlazi izričito da su svrha obuke, vrsta izvedene obuke, slanje na teren ili pripreme neposredno pre preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu nužno bili usmereni ka izvršenju krivičnih dela. Žalbeno veće, međutim, podseća da je već odbacilo Stanišićeve tvrdnje da Pretresno veće zbog karaktera obuke ili načina slanja na teren nije moglo da se osloni na ta dva faktora prilikom donošenja zaključaka o *actus reusu* njegove odgovornosti za pomaganje i podržavanje.³⁹³ S obzirom na uverljive kontekstualne faktore koje je Pretresno veće uzelo u obzir kad je zaključilo da je Stanišić posedovao *mens rea* za pomaganje i podržavanje, Stanišić nije pokazao da Pretresno

³⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 372-379, 589, 597.

³⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 594.

³⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 418.

³⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 419.

³⁸⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 181-184. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 143-160.

³⁸⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 182.

³⁹⁰ V. Prvostepena presuda, par. 388, 396-406, 409.

³⁹¹ V. Prvostepena presuda, par. 407, 409, 416, 418, 419.

³⁹² V. Prvostepena presuda, par. 209, 218, 419.

veće nije u dovoljnoj meri uzelo u obzir karakter obuke ili slanja na teren kad je došlo do tog zaključka. Žalbeno veće još jednom napominje da ne postoji pravni uslov da obuka mora da sadrži i planiranje krivičnih dela.³⁹⁴

130. Žalbeno veće sada prelazi na Stanišićeve tvrdnje da Pretresno veće nije u dovoljnoj meri uzelo u obzir činjenicu da nije konstatovano da su krivična dela u Bosanskom Šamcu bila planirana, i da se glavno planiranje preuzimanja vlasti (a time i implicitna opasnost da će biti počinjena krivična dela) odigralo nakon raspoređivanja ljudi iz Pajzoša i bez njegovog učešća ili znanja. Žalbeno veće primećuje da nijedan dokaz ni konstatacija na koje se oslanja Stanišić ne pokazuju da se planiranje konkretno vezano za izvršenje krivičnih dela odigralo nakon slanja ljudi na teren. U svakom slučaju, *mens rea* za odgovornost za pomaganje i podržavanje ne zahteva da pomagač i podržavalac deli nameru glavnog izvršioca,³⁹⁵ kao što ne postoji ni pravni uslov da je obuka morala da obuhvata planiranje zločina.³⁹⁶ Standard *mens rea* zahteva da je pomagač i podržavalac svestan osnovnih obeležja krivičnog dela koje na kraju bude počinjeno, u šta spada i namera glavnog izvršioca.³⁹⁷

131. Kao što je već rečeno, kad se uzmu u obzir obrazac zločina u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, činjenica da su se događaji u Bosanskom Šamcu odvijali prema tom obrascu, to da je Stanišić bio svestan kampanje prisilnog raseljavanja usmerene protiv nesrba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i da je bio svestan namere koju su delili učesnici udruženog zločinačkog poduhvata, kao i njegov “neometan pristup“ informacijama s terena,³⁹⁸ Pretresno veće je postupilo razumno kad je kao jedini razuman izvelo zaključak da je Stanišić u vreme obuke i angažovanja bio svestan toga da svojim ponašanjem podržava vojnu akciju i činjenje zločina u Bosanskom Šamcu.³⁹⁹ Stanišićevi argumenti ne pokazuju da je Pretresno veće imalo obavezu da izričito oceni ili konstatuje da je Stanišić u vreme obuke i slanja na teren učestvovao u planiranju konkretnih zločina koje su na kraju počinili glavni izvršioc i u Bosanskom Šamcu. Imajući u vidu konstatacije Pretresnog veća da je Stanišić bio svestan kampanje prisilnog raseljavanja usmerene protiv nesrba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini,⁴⁰⁰ da je toga bio svestan u vreme obuke i raspoređivanja na teren

³⁹³ V. gore par. 91-98.

³⁹⁴ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 172; Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*, par. 189.

³⁹⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1794, 1812.

³⁹⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 163(iv) (“Nije potrebno pokazati postojanje zajedničkog usklađenog plana između glavnog počinioca i saučesnika”).

³⁹⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1732; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1772.

³⁹⁸ V. Prvostepena presuda, par. 378, 379, 578, 586, 587, 589.

³⁹⁹ V. Prvostepena presuda, par. 418, 419, 606, 607.

⁴⁰⁰ V. Prvostepena presuda, par. 589. V. takođe Prvostepena presuda, par. 594, 596.

relevantnih za Bosanski Šamac⁴⁰¹ i da su krivična dela u Bosanskom Šamcu na kraju počinjena kako bi se doprinelo zločinačkoj kampanji,⁴⁰² neutemeljena je Stanišićeva tvrdnja da Pretresno veće nije uzelo u obzir da “u periodu u kom je on pružao pomoć ništa nije nagoveštavalo nameru da preuzimanje vlasti bude kampanja progona”.⁴⁰³ Ove konstatacije još više obesnažuju Stanišićevu tvrdnju da je Pretresno veće izvelo nerazuman zaključak da je on bio svestan zločinačke namere glavnih izvršilaca. I konačno, Stanišić nije pokazao da Pretresno veće u oceni njegove mens rea nije u dovoljnoj meri uzelo u obzir geografsku ili vremensku udaljenost između njega i krivičnih dela koja su na kraju počinjena, imajući u vidu faktore na koje se Pretresno veće oslonilo prilikom donošenja zaključaka.⁴⁰⁴

132. Imajući u vidu navedeno, Žalbena veće zaključuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno veće pogrešno konstatovalo da je on znao da svojim radnjama pomaže izvršenje krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja u Bosanskom Šamcu i da je bio svestan osnovnih obeležja tih krivičnih dela, u koje spada i namera izvršilaca.⁴⁰⁵ Žalbena veće odbija Osnovu 4 Stanišićeve žalbe.

IV. ŽALBA FRANKA SIMATOVIĆA

A. Navodne greške u utvrđivanju činjeničnog stanja i primeni prava u utvrđivanju Simatovićevih položaja i uloga (Osnova 1)

133. U Osnovi 1 svoje žalbe, Simatović tvrdi da je Pretresno veće napravilo brojne greške u svojim konstatacijama o njegovom ponašanju koje nije vezano za preuzimanje vlasti u Bosanskom Šamcu i o njegovim položajima i ulogama. Žalbena veće će sada razmotriti te prigovore, izuzev podosnova 11 i 12 Osnove 1, koje se razmatraju u okviru Osnove 2 Simatovićeve žalbe.⁴⁰⁶

1. Navodne greške u konstatacijama koje nisu vezane za Bosanski Šamac (podosnove 3, 6 do 9 i 13 do 16)

134. U podosnovama 3, 6 do 9 i 13 do 16 Osnove 1 žalbe, Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje i/ili pogrešno primenilo pravo u sledećim konstatacijama: (i) Stanišić i Simatović su učestvovali u pružanju finansijske podrške i obezbeđivanju oružja policiji

⁴⁰¹ V. Prvostepena presuda, par. 418, 419, 606, 607. V. takođe Prvostepena presuda, par. 596.

⁴⁰² Up. Prvostepena presuda, par. 375, 378, 597. V. takođe Prvostepena presuda, par. 232-234, 604.

⁴⁰³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 183.

⁴⁰⁴ Iz predmeta koje Stanišić pominje u svojoj žalbenoj argumentaciji ne proizlazi nikakva greška u oceni Pretresnog veća. V. T. 24. januar 2023, str. 19, 20.

⁴⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 606, 607.

⁴⁰⁶ V. dole, odeljci IV.B.2, IV.B.3.

SAO Krajine krajem 1990. i u prvoj polovini 1991;⁴⁰⁷ (ii) Simatović je igrao ulogu u organizovanju obuke za pripadnike policije SAO Krajine, Teritorijalne odbrane SAO Krajine i drugih dobrovoljaca u centru za obuku Golubić otprilike do kraja jula 1991. i za to koristio instruktore povezane sa Službom državne bezbednosti;⁴⁰⁸ (iii) Simatović je učestvovao u planiranju i izvođenju napada na Lovinac (u SAO Krajini) 5. avgusta 1991;⁴⁰⁹ i (iv) Stanišić i Simatović su imali nadležnost nad korišćenjem i raspoređivanjem Jedinice za antiteroristička dejstva (dalje u tekstu: JATD) od njenog formiranja u avgustu 1993. do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica.⁴¹⁰

135. Tužilaštvo, između ostalog, odgovara da Pretresno veće većinu tih konstatacija nije uzelo u obzir kad je osudilo Simatovića i da stoga eventualna greška u tom smislu ne bi obesnažila presudu.⁴¹¹ Ono tvrdi da je Pretresno veće postupilo razumno kad je zaključilo da je Simatović obezbeđivao oružje za policiju SAO Krajine krajem 1990. i u prvoj polovini 1991.⁴¹² Simatović nije odgovorio na tvrdnju da te konstatacije nisu osnova za njegove osude.⁴¹³

136. Pretresno veće podseća da prilikom razmatranja navoda o pogrešno utvrđenom činjeničnom stanju ne može svaka činjenična greška da poništi neku odluku Pretresnog veća, nego samo ona koja je dovela do neostvarenja pravde.⁴¹⁴ Isto tako, navod o pogrešnoj primeni prava koji nikako ne može da dovede do promene u ishodu neke odluke može da se odbaci po toj osnovi.⁴¹⁵

137. Žalbeno veće primećuje da je Simatović osuđen za pomaganje i podržavanje krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja koje su srpske snage počinile u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu u aprilu 1992.⁴¹⁶ Nijedan od Simatovićevih argumenata ne sadrži tvrdnju da su greške u vezi s konstatacijama osporavanim u podosnovama 3, 6 do 9 i 13 do 16 Osnove 1 njegove žalbe dovele do neostvarenja pravde ili da poništavaju njegove osuđujuće presude ili kaznu. Pregledom Prvostepene presude ispostavlja se da Pretresno veće nije razmatralo

⁴⁰⁷ Simatovićeva najava žalbe, par. 22, 23; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 56-68; Simatovićeva replika, par. 18-24, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 494, 501, 504, 505.

⁴⁰⁸ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 14-16; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 32-44; Simatovićeva replika, par. 13-15, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 397, 403, 409.

⁴⁰⁹ Simatovićeva najava žalbe, par. 10; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 20-25, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 29.

⁴¹⁰ Simatovićeva najava žalbe, par. 13, 20, 21; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 30, 31, 47-55; Simatovićeva replika, par. 16, 17, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 388, 432, 434.

⁴¹¹ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 17, 22, 30, 35.

⁴¹² V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 39-42.

⁴¹³ V. Simatovićeva replika, par. 13-24.

⁴¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 18 i tamo navedene reference.

⁴¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 16 i tamo navedene reference.

⁴¹⁶ V. Prvostepena presuda, par. 604, 608.

nijednu od osporavanih konstatacija kad je osudilo Simatovića ili odmerilo njegovu kaznu.⁴¹⁷ Shodno tome, Simatović nije pokazao da je bilo koja od grešaka navedenih u vezi s konstatacijama Pretresnog veća koje su napred sažeto navedene mogla da dovede do neostvarenja pravde ili da poništi njegove osuđujuće presude ili kaznu, i po toj osnovi Simatovićeve tvrdnje mogu da se odbace.

138. No bez obzira na to, Žalbeno veće smatra da interesi pravde nalažu razmatranje nekih argumenata iznetih u podosnovama 6 i 13 Osnove 1 Simatovićeve žalbe koji se odnose na konstatacije o njegovoj nadležnosti nad JATD, i pri tom ima u vidu žalbu tužilaštva i analizu sprovedenu na drugim mestima u ovoj Presudi.⁴¹⁸ Dalje, Žalbeno veće primećuje da tužilaštvo, koje je na ove argumente odgovorilo, u suštini, neće pretrpeti štetu.⁴¹⁹ Žalbeno veće, međutim, konstatuje da Simatovićevi prigovori na zaključke Pretresnog veća u paragrafu 434 Prvostepene presude koji se odnose na prisustvo JATD u centru Pajzoš od kraja 1993. ili 1994. do 1995. ili 1996, na obuku izvođenu na Pajzošu 1995. godine i na obuku izvođenu na Petrovoj Gori ne

⁴¹⁷ Uporedi Prvostepenu presudu, par. 29 (“Pretresno veće zaključuje da je Simatović učestvovao u planiranju i izvođenju napada na Lovinac 5. avgusta 1991. Međutim, Pretresno veće nalazi da dokazi [...] ne potvrđuju van razumne sumnje Simatovićevo učešće u drugom napadu na Lovinac u septembru 1991. Isto tako, ne postoji ni dovoljno dokaza kojima bi se van razumne sumnje pokazalo da su akcije srpskih snaga u Lovincu bile usmerene na nersrpsko stanovništvo na tom području. [...] Iako su Pretresnom veću predloženi dokazi da je jedan broj ljudi iz Lovinca raseljen u avgustu i septembru 1991, ti dokazi, sami po sebi, nisu dovoljni da potkrepe zaključak o razlozima tog raseljavanja”), par. 388 (“Isto tako, nema sumnje da su optuženi generalno imali nadležnost nad upotrebom i raspoređivanjem JATD, od njenog formiranja u avgustu 1993. do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica. Međutim, tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da je Jedinica, odnosno JATD, u periodu od avgusta 1991. do sredine aprila 1992. i od avgusta 1993. do decembra 1995. počinila zločine za koje se optuženi terete u Optužnici”), par. 397 (“Pretresno veće smatra da, sagledani zajedno, dokazi koji se razmatraju niže u tekstu ukazuju na to da su Stanišić i Simatović imali ulogu u organizovanju obuke u centru [Golubić], na primer, omogućavanjem obuke. Ipak, Pretresno veće vodi računa o tome da se to dešavalo pre vremenskog okvira u kom je, kako je dokazano, nastao zajednički zločinački cilj”), par. 403 (“Međutim, ti dokazi ne umanjuju ulogu koju su Stanišić i Simatović mogli imati u obuci u centru u periodu od maja do jula/avgusta 1991, na primer tako što su omogućavali dovođenje instruktora povezanih sa Službom državne bezbednosti Srbije. Međutim, ova i svaka druga podrška bezbednosnim strukturama u SAO Krajini oko obuke započela je pre nego šta je nastao zajednički zločinački cilj”), par. 409 (“Pretresno veće se uverilo da su optuženi otprilike do kraja jula 1991. korišćenjem instruktora povezanih sa Službom državne bezbednosti Srbije doprinosili obuci pripadnika policije SAO Krajine, Teritorijalne odbrane SAO Krajine i drugih dobrovoljaca u centru Golubić”), par. 432 (“Iz dokaza proizlazi da je JATD formirana početkom avgusta 1993, kao samostalna organizaciona jedinica u Službi državne bezbednosti Srbije, i da je bila pod Stanišićevom nadležnošću”), par. 501 (“Nakon šta je pažljivo razmotrilo ukupne dokaze ovog svedoka, ali i navodne nedoslednosti u njegovom svedočenju, Pretresno veće odlučuje da se na iskaz svedoka RFJ-066 osloni samo u meri u kojoj se iz njega vidi da su Stanišić i Simatović krajem 1990. i početkom 1991. učestvovali u snabdevanju policije SAO Krajine oružjem, ali ne i u vezi s konkretnim detaljima te podrške”), par. 505 (“Pretresno veće je zaključilo da je Stanišić vršio uticaj na Martića, te da su obojica optuženih krajem 1990. i početkom 1991. učestvovala u snabdevanju policije SAO Krajine oružjem, opremom za vezu i određenom ograničenom tehničkom pomoći, kao i u pružanju finansijske podrške od kraja 1990. do prve polovine 1991. Međutim, Pretresno veće podseća na svoj raniji zaključak da je zajednički plan nastao najranije avgusta 1991. Imajući to u vidu, Pretresno veće smatra da gorenavedeno ponašanje optuženih ne predstavlja doprinos ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja”) s Prvostepenom presudom, par. 604-608, 619-621, 628-632, 634, 635, 637.

⁴¹⁸ V. dole, Odeljak VI.A.4(c).

⁴¹⁹ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramamasuhuko i drugi*, par. 468 (gde se konstatuje da, u kontekstu odgovora na žalbu na presudu, ni relevantna pravila ni relevantna uputstva o postupanju ne sprečavaju “stranu u postupku da u odgovoru na neko pitanje koje je pokrenula druga strana iznese tvrdnju o grešci u prvostepenoj presudi”).

obuhvataju pitanja vezana za Simatovićeve ovlašćenja nad JATD o kojima bi trebalo presuditi u interesu pravde.⁴²⁰

139. Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće zaključilo da je JATD osnovana početkom avgusta 1993. kao nezavisna organizaciona jedinica unutar Službe državne bezbednosti i da je bila u Stanišićevoj nadležnosti.⁴²¹ Po rečima Pretresnog veća, Stanišić je, kao načelnik Službe državne bezbednosti, potpisivao sva rešenja o prijemu u radni odnos, uključujući i rešenja za JATD, dok je rešenja o platama potpisivao načelnik Osme uprave Službe državne bezbednosti.⁴²² Pretresno veće je dalje zaključilo da je 12. januara 1994. Stanišić postavio Milana Radonjića za zamenika komandanta JATD, da je JATD bila odgovorna pomoćniku načelnika Službe državne bezbednosti Simatoviću, a da su izveštaji podnošeni pomoćniku i zameniku načelnika Službe državne bezbednosti.⁴²³ Pretresno veće je takođe ustanovilo da je svedok Dragoslav Krsmanović učestvovao u regrutovanju pripadnika JATD.⁴²⁴ Pretresno veće je zaključilo da “nema sumnje da su [Stanišić i Simatović] generalno imali nadležnost nad upotrebom i raspoređivanjem JATD, od njenog formiranja u avgustu 1993. do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica”.⁴²⁵

140. Simatović tvrdi da je konstatacija Pretresnog veća da je on od avgusta 1993. do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica generalno imao nadležnost nad upotrebom i raspoređivanjem JATD neosnovana i nepotkrepljena.⁴²⁶ Po Simatovićevim rečima, zaključak Pretresnog veća da je JATD odgovarala njemu, kao pomoćniku načelnika Službe državne bezbednosti, zasniva se na svedočenju svedoka Krsmanovića, koje je Pretresno veće, tvrdi Simatović, iskrivilo i na koje se selektivno oslanjalo.⁴²⁷ Simatović tvrdi da svedok Krsmanović zapravo nije znao kakav je Simatovićev položaj bio u relevantno vreme i da nije mogao da iznese detalje o izveštajima slatim u Drugu upravu Službe državne bezbednosti.⁴²⁸

141. Tužilaštvo, između ostalog, odgovara da je Pretresno veće postupilo razumno kad se oslonilo na iskaz svedoka Krsmanovića da je JATD i podnosila izveštaje Simatoviću i bila mu

⁴²⁰ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 51-55; Simatovićeva replika, par. 17.

⁴²¹ Prvostepena presuda, par. 432.

⁴²² Prvostepena presuda, par. 432.

⁴²³ Prvostepena presuda, par. 432.

⁴²⁴ Prvostepena presuda, par. 432.

⁴²⁵ Prvostepena presuda, par. 388.

⁴²⁶ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 30, 31, 47-50, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 388, 432.

⁴²⁷ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 47-50.

⁴²⁸ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 49, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Krsmanovića, T. 1. oktobar 2019, str. 49, 50. V. takođe Simatovićeva replika, par. 16.

odgovorna,⁴²⁹ i dodaje da je Pretresno veće imalo diskreciona ovlašćenja da prihvati delove iskaza tog svedoka.⁴³⁰

142. Žalbeno veće podseća da pretresna veća imaju široka diskreciona ovlašćenja u ocenjivanju težine dokaza⁴³¹ i da su u najboljoj poziciji da ocene verodostojnost svedoka i pouzdanost izvedenih dokaza.⁴³² Kad je ustanovilo da je “JATD bila odgovorna pomoćniku načelnika Službe državne bezbednosti [...] Simatoviću, a [da su] izveštaji [...] podnošeni pomoćniku i zameniku načelnika Službe državne bezbednosti”, Pretresno veće je uputilo na pismenu izjavu svedoka Krsmanovića,⁴³³ gde u relevantnom delu stoji sledeće:

U sistemu Službe [državne bezbednosti], Jedinica je bila samostalna organizaciona jedinica i za svoj rad odgovarala po liniji rada pomoćniku Načelnika Službe, konkretno Franku SIMATOVIĆU. Jedinica je podnosila izveštaje pomoćniku i zameniku Načelnika [Službe državne bezbednosti]. Nismo podnosili izveštaje direktno Načelniku Službe, već smo poštovali hijerarhiju u izveštavanju.⁴³⁴

Simatović posebno naglašava usmeno svedočenje svedoka Krsmanovića, gde on govori o prethodno navedenom paragrafu iz dokaznog predmeta 1D00384 i izjavljuje da su izveštaji “išli prema Drugoj upravi”, kao i da on nije siguran “ko je bio načelnik u to vreme” ali misli “da je bio Franko Simatović”.⁴³⁵ Bez obzira na to, Žalbeno veće ne vidi nikakvu suštinsku protivrečnost u iskazima ovog svedoka, primećujući da je on u svedočenju takođe izjavio “ne menjam iskaz”,⁴³⁶ da je njegova jedinica odgovarala “Drugoj upravi” i da je Simatović pročitao i parafirao relevantni izveštaj.⁴³⁷ Shodno tome, Simatović nije pokazao da je Pretresno veće iskrivilo iskaz ovog svedoka.

143. Imajući u vidu navedeno, Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešno ocenilo iskaz svedoka Krsmanovića ili da je na tom osnovu pogrešilo u konstataciji da su, generalno govoreći, Simatović, a i Stanišić kao načelnik Službe državne bezbednosti, imali nadležnost nad JATD od njenog osnivanja u avgustu 1993. do kraja perioda na koji se odnosi Optužnica.⁴³⁸

⁴²⁹ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 31, 32.

⁴³⁰ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 33.

⁴³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 169, 387 i tamo navedene reference.

⁴³² Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 363, 530 i tamo navedene reference.

⁴³³ Prvostepena presuda, par. 432, fusnota 1723, gde se upućuje na svedoka Krsmanovića, dokazni predmet 1D00384, par. 26, T. 1. oktobar 2019, str. 48-50.

⁴³⁴ Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 26.

⁴³⁵ Svedok Krsmanović, T. 1. oktobar 2019, str. 50.

⁴³⁶ Svedok Krsmanović, T. 1. oktobar 2019, str. 50.

⁴³⁷ Svedok Krsmanović, T. 1. oktobar 2019, str. 48, 49.

⁴³⁸ V. Prvostepena presuda, par. 388, 432.

144. Žalbeno veće stoga odbacuje podosnove 6 i 13 Osnove 1 Simatovićeve žalbe kao neutemeljene. Žalbeno veće dalje konstatuje da Simatović nije pokazao da je bilo koja od grešaka navedenih u vezi s konstatacijama Pretresnog veća osporavanim u podosnovama 3, 7 do 9 i 14 do 16 Osnove 1 njegove žalbe mogla da dovede do neostvarenja pravde ili da poništi osuđujuće presude koje su mu izrečene ili kaznu. Shodno tome, Žalbeno veće odbacuje podosnove 3, 6 do 9 i 13 do 16 Osnove 1 Simatovićeve žalbe.

2. Navodne greške u vezi sa Simatovićevim položajima i ovlašćenjima u Službi i Resoru državne bezbednosti (podosnove 1 i 2)

145. Razmotrivši dokaze vezane za Simatovićeve položaje i ovlašćenja, Pretresno veće je zaključilo da je tokom perioda relevantnog za Optužnicu Simatović “bio na visokim dužnostima sa znatnim ovlašćenjima i autoritetom u Službi državne bezbednosti, a kasnije i Resoru državne bezbednosti”.⁴³⁹ Pored toga, prilikom odmeravanja Simatovićeve kazne, Pretresno veće je podsetilo da je u vreme u kom su izvršena krivična dela u Bosanskom Šamcu Simatović bio viši obaveštajni radnik u Drugoj upravi Službe državne bezbednosti, i smatralo je otežavajućim faktorom to što je Simatović, zaštićen ovlašćenjima koja je dobio od Stanišića i Službe državne bezbednosti, zloupotrebio svoja ovlašćenja time što je koristio resurse koji su mu stajali na raspolaganju kako bi olakšao izvršenje krivičnih dela.⁴⁴⁰

146. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da je on bio na nekoliko visokih dužnosti sa znatnim ovlašćenjima i autoritetom u Službi državne bezbednosti i Resoru državne bezbednosti.⁴⁴¹ Konkretno, on tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da je on od 8. januara 1991. bio šef odseka u Drugoj upravi Službe državne bezbednosti u Beogradu za Srbiju, i kaže da je u stvari bio šef Drugog odeljenja u Upravi Službe državne bezbednosti za Beograd,⁴⁴² što je najniža rukovodeća dužnost u Službi državne bezbednosti.⁴⁴³

147. Simatović takođe tvrdi da je netačan zaključak Pretresnog veća da je on imao i do 94 radnika pod svojim rukovodstvom dok je bio zamenik načelnika Druge uprave Resora državne bezbednosti, od 1. maja 1992. do 1. maja 1993.⁴⁴⁴ On tvrdi da pod svojim rukovodstvom tokom tog

⁴³⁹ Prvostepena presuda, par. 354.

⁴⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 628.

⁴⁴¹ V. Simatovićeve najava žalbe, par. 8, 9; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 7-19; Simatovićeve replika, par. 6-10; T. 24. januar 2023, str. 46, 47, 51-56, 115. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 155, 158, 279.

⁴⁴² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 8; T. 24. januar 2023, str. 51-56.

⁴⁴³ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 9-11; T. 24. januar 2023, str. 53, 54, 115.

⁴⁴⁴ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 12, 13. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 17; T. 24. januar 2023, str. 53, 54.

perioda nije imao nikoga, jer je rukovođenje bilo u rukama načelnika, a ne zamenika.⁴⁴⁵ On takođe tvrdi da je njegov položaj bio “pri sredini lestvice rukovodećih kadrova”⁴⁴⁶ i da on Drugu upravu nije mogao da vodi direktno i samostalno,⁴⁴⁷ niti da donosi samostalne odluke.⁴⁴⁸ Simatović dalje tvrdi da je on kao specijalni savetnik načelnika Resora državne bezbednosti, što je dužnost na kojoj je bio od 1. maja 1993, samo mogao da savetuje načelnika, a da je odluke uvek donosio načelnik.⁴⁴⁹

148. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće postupilo razumno kad je, na osnovu dokaza, zaključilo da je Simatović bio na nekoliko visokih dužnosti unutar Službe državne bezbednosti i Resora državne bezbednosti, i tvrdi da Simatović ponavlja argumente koji nisu prihvaćeni na suđenju.⁴⁵⁰ Tužilaštvo tvrdi da to što Pretresno veće govori o Drugoj upravi Službe državne bezbednosti u Beogradu, a ne o Drugom “odeljenju” /“*Branch*”, “*Section*” ili “*Department*”/ Uprave Službe državne bezbednosti u Beogradu, ne ukazuje na grešku jer je Pretresno veće opisom obima i odgovornosti povezanih s tim dužnostima jasno pokazalo da je shvatilo službene dužnosti koje je Simatović imao dok je tamo radio.⁴⁵¹ Tužilaštvo tvrdi da je to što je Simatović osnovao Jedinicu i što je imao nadležnost nad njom i centrima Pajzoš i Ležimir, kao i njegove radnje povezane s operacijom u Bosanskom Šamcu, svakako bilo van domena njegovih službenih dužnosti načelnika odseka Uprave Službe državne bezbednosti u Beogradu.⁴⁵² I konačno, tužilaštvo tvrdi da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kad je zaključilo da je on, kao zamenik načelnika Druge uprave, imao i do 94 njemu potčinjena radnika i dodaje da Pretresno veće nije iznelo nikakvu konstataciju o tačnom broju radnika koji su odgovarali Simatoviću.⁴⁵³

149. Simatović replicira da su tvrdnje tužilaštva o dužnostima koje je obavljao nakon 11. aprila 1992. irelevantne jer su se obuka i razmeštanje pripadnika Jedinice i lokalnih srpskih snaga na teren, što je osnova po kojoj je on osuđen, dogodili pre tog datuma.⁴⁵⁴ On još jednom naglašava da je dužnost načelnika odseka bila najniža rukovodeća dužnost u Službi državne bezbednosti, koja se, kao što je prihvatilo i Pretresno veće, “strogo držala hijerarhije”, i da je Pretresno veće pogrešilo

⁴⁴⁵ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 13; T. 24. januar 2023, str. 53.

⁴⁴⁶ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 14. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 53.

⁴⁴⁷ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 14. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 53, 54.

⁴⁴⁸ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 15, 17; T. 24. januar 2023, str. 53.

⁴⁴⁹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 16, 17; T. 24. januar 2023, str. 55.

⁴⁵⁰ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 11, 12, 15.

⁴⁵¹ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 13.

⁴⁵² Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 16. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 83-86. Tužilaštvo tvrdi da Simatovićevo ponašanje u vezi sa SAO Krajinom i SAO SBZS nije imalo nikakve vidljive veze s njegovim službenim dužnostima praćenja obaveštajnih delatnosti Sjedinjenih Država 1991. i početkom 1992. V. T. 24. januar 2023, str. 85, 86.

⁴⁵³ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 14.

⁴⁵⁴ Simatovićeva replika, par. 7; T. 24. januar 2023, str. 54, 55.

kad je to prilikom odlučivanja o njegovoj odgovornosti za pomaganje i podržavanje i prilikom odmeravanja kazne protumačilo kao visoku dužnost.⁴⁵⁵

150. Kad je reč o Simatovićevoj tvrdnji da je Pretresno veće pogrešilo u konstataciji da je on bio šef odseka u Drugoj upravi Službe državne bezbednosti za Srbiju, umesto u Drugom odeljenju Uprave Službe državne bezbednosti u Beogradu, Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće za potrebe te konstatacije razmatralo iskaze svedoka Nielsena,⁴⁵⁶ Mičića⁴⁵⁷ i Ristića,⁴⁵⁸ kao i dokumentarne dokaze.⁴⁵⁹ Ti dokazi ukazuju na to da je Simatović radio u Drugom “odeljenju“ ili “odseku” Uprave Službe državne bezbednosti u Beogradu, kao što on i kaže. Međutim, Žalbena veće primećuje da opis Simatovićevih dužnosti i funkcija koji je dalo Pretresno veće tačno odražava dokaze u spisu.⁴⁶⁰ U tom kontekstu Žalbena veće smatra da je to što se umesto Drugog “odeljenja“ ili “odseka” Uprave Službe državne bezbednosti u Beogradu pominje Druga uprava Službe državne bezbednosti greška u formi, a ne u suštini.⁴⁶¹

151. Žalbena veće primećuje i da je Pretresno veće, nakon što je na osnovu dokaza donelo zaključak o Simatovićevim položajima i nadležnostima, izričito navelo da će ispitati kako su se njegova ovlašćenja i autoritet manifestovali u vezi s konkretnim događajima navedenim u Optužnici.⁴⁶² Tako je Pretresno veće prilikom analize događaja u Bosanskom Šamcu između ostalog konstatovalo: (i) da su Stanišić i Simatović formirali Jedinicu i određivali njenu upotrebu i raspoređivanje najmanje do sredine aprila 1992;⁴⁶³ (ii) da su Stanišić i Simatović imali kontrolu i nadležnost nad Jedinicom i centrima Pajzoš i Ležimir, gde je nova grupa pripadnika Jedinice i

⁴⁵⁵ Simatovićeva replika, par. 8; T. 24. januar 2022, str. 47, 51-56, 114, 115.

⁴⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 351, fusnote 1491, 1492, gde se upućuje na svedoka Nielsena, T. 14. novembar 2017, str. 32-35 (gde je svedok izjavio da je Simatović radio u Drugom odeljenju Uprave Službe državne bezbednosti), dokazni predmet P00850, par. 85 (gde stoji da je 8. januara 1991. Simatović imenovan za starijeg inspektora u Drugom odeljenju USDB Beograd).

⁴⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 351, fusnota 1492, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Mičića, T. 3. mart 2020, str. 7, 9, dokazni predmet 2D00454, str. 19774-19777, 19864 (gde stoji da je Simatović bio šef američke grupe (AOS) beogradskog centra Službe državne bezbednosti, što je najniži organizacioni nivo unutar beogradskog centra).

⁴⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 351, fusnota 1492, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Ristića, dokazni predmet 1D00135, str. 11739 (gde stoji da je Simatović bio šef odseka za suzbijanje delatnosti američke obaveštajne službe).

⁴⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 351, fusnote 1491, 1492, gde se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 2D00451, par. 382, 395 (gde stoji da je od 15. decembra 1990. do 1. maja 1992. Simatović bio šef odseka za SAD u Drugom odeljenju USDB u Beogradu), dokazni predmet P00831, str. 47 (gde stoji da je Simatović sa 15. decembrom 1990. raspoređen u Drugo odeljenje Uprave SDB u Beogradu).

⁴⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 351, fusnota 1492, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Nielsena, T. 14. novembar 2017, str. 32-35, dokazni predmet P00850, par. 85, dokazni predmet 2D00451, par. 382, 395, svedoka Mičića, T. 3. mart 2020. str. 7, 9, dokazni predmet 2D00454, str. 19774-19777, 19864, svedoka Ristića, dokazni predmet 1D00135, str. 11739.

⁴⁶¹ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana i drugi*, par. 134, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Hategekimana*, par. 30.

⁴⁶² Prvostepena presuda, par. 354.

⁴⁶³ Prvostepena presuda, par. 388. V. takođe Prvostepena presuda, par. 405.

meštana iz Bosanskog Šamca prošla kroz obuku pre nego što je raspoređena u Bosanski Šamac;⁴⁶⁴ (iii) da su Stanišić i Simatović dozvolili korišćenje svojih objekata i instruktora i da su bili svesni da će tako podržati vojnu akciju i zločine koje su te snage izvršile;⁴⁶⁵ (iv) da se obuka na Pajzošu i u Ležimiru obavljala pod Stanišićevim i Simatovićevim rukovođenjem, s njihovim odobrenjem, kao i s njihovom finansijskom i logističkom podrškom;⁴⁶⁶ i (v) da su Stanišić i Simatović odobrili slanje pripadnika Jedinice i meštana iz Bosanskog Šamca na teren.⁴⁶⁷ U tom kontekstu, i imajući na umu da presudu treba čitati kao celinu, Pretresno veće je prilikom odmeravanja kazne utvrdilo da je Simatović, zaštićen ovlašćenjima koja je dobio od Stanišića i Službe državne bezbednosti, zloupotrebio svoja ovlašćenja time što je koristio resurse koji su mu stajali na raspolaganju kako bi olakšao činjenje zločina, a to je otežavajući faktor.⁴⁶⁸

152. Žalbeno veće smatra da ove konstatacije počivaju na analizi Simatovićevog stvarnog autoriteta u Službi državne bezbednosti, zasnovanoj na dokazima o njegovoj ulozi u pripremama za preuzimanje vlasti u Bosanskom Šamcu, a ne na njegovom *de jure* autoritetu načelnika Drugog odeljenja u Resoru državne bezbednosti u Beogradu u martu i aprilu 1992.⁴⁶⁹ Simatović, prema tome, nije pokazao da se eventualna greška Pretresnog veća u navođenju njegovih položaja odražava na napred navedene konstatacije i da je mogla da dovede do neostvarenja pravde ili da poništi osuđujuće presude koje su mu izrečene ili kaznu. Njegovi se argumenti stoga odijaju.

153. Žalbeno veće sada prelazi na Simatovićeve tvrdnje da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da je on bio na nekoliko visokih dužnosti sa znatnim ovlašćenjima i autoritetom u Službi državne bezbednosti i Resoru državne bezbednosti, pa i da je pogrešilo u analizi njegovih dužnosti zamenika načelnika Druge uprave Resora državne bezbednosti od 1. maja 1992. i specijalnog savetnika načelnika Resora državne bezbednosti od 1. maja 1993. Simatović ne osporava⁴⁷⁰ da se nalazio na tim dužnostima posle vremena u koje pada njegov doprinos zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu, a Pretresno veće se nije oslonilo na konstatacije u vezi s njima kad je zaključilo da je on pomogao i podržao zločine u Bosanskom Šamcu.⁴⁷¹ Pored toga, iako se u Prvostepenoj presudi, u odeljku o odmeravanju kazne,⁴⁷² upućuje na konstatacije u vezi s

⁴⁶⁴ V. Prvostepena presuda, par. 409, 418, 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 405, 407, 416.

⁴⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 419.

⁴⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 409, 418.

⁴⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 419. Prilikom donošenja tog zaključka Pretresno veće uputilo je na dokaze o tome da pripadnici Jedinice nisu mogli da učestvuju u borbenim operacijama bez Stanišićevog i Simatovićevog odobrenja. V. Prvostepena presuda, par. 419.

⁴⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 628.

⁴⁶⁹ V. npr. Prvostepena presuda, par. 405, 407, 416, 418, 419.

⁴⁷⁰ Simatovićeva replika, par. 7.

⁴⁷¹ V. npr. Prvostepena presuda, par. 604, 605, 619.

⁴⁷² V. Prvostepena presuda, par. 628.

pomenutim dužnostima, Pretresno veće se prilikom odmeravanja Simatovićeve kazne nije oslonilo na njih.⁴⁷³ Shodno tome, Simatović nije pokazao da bi eventualna greška Pretresnog veća u analizi dokaza o njegovim dužnostima mogla da dovede do neostvarenja pravde ili do poništenja njegove osuđujuće presude ili kazne. Žalbeno veće stoga odbija njegove tvrdnje.

154. Na osnovu navedenog, Žalbeno veće odbija podosnove 1 i 2 Osnove 1 Simatovićeve žalbe.

3. Navodne greške u vezi sa zaključkom da je Simatović formirao Jedinicu i imao nadležnost nad njom (podosnove 4, 5 i 10)

155. Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović najkasnije u avgustu ili septembru 1991. formirali Jedinicu od najperspektivnijih regruta obučavanih u Golubiću u periodu od maja do kraja jula/početka avgusta 1991.⁴⁷⁴ Pretresno veće je dalje zaključilo: (i) da je Jedinica formirana kao borbena jedinica Službe državne bezbednosti; (ii) da su Stanišić i Simatović imali nadležnost nad tim snagama i da je Jedinica od avgusta ili septembra 1991. delovala pod Stanišićevim i Simatovićevim rukovođenjem i komandovanjem; i (iii) da su Stanišić i Simatović određivali upotrebu i raspoređivanje Jedinice najmanje do sredine aprila 1992.⁴⁷⁵ Pretresno veće je delimično uzelo u obzir te konstatacije kad je zaključilo da su Stanišić i Simatović pomogli i podržali krivična dela počinjena u Bosanskom Šamcu,⁴⁷⁶ a prilikom odmeravanja kazne smatralo je otežavajućim faktorom to što je Simatović zloupotrebio svoja ovlašćenja time što je koristio resurse koji su mu stajali na raspolaganju kako bi olakšao činjenje zločina.⁴⁷⁷

156. Simatović osporava konstatacije Pretresnog veća u paragrafima 388 i 405 Prvostepene presude da su on i Stanišić formirali Jedinicu i da je ona operisala pod njihovim rukovođenjem i komandovanjem.⁴⁷⁸ On tvrdi da se Pretresno veće oslonilo isključivo na iskaz svedoka RFJ-137, za koji on tvrdi da je netačan, nepotpun i nedovoljan da bi potkrepio obe ove konstatacije.⁴⁷⁹ Simatović konkretno tvrdi da iz iskaza svedoka RFJ-137 proizlazi da taj svedok nije znao: (i) da li je Simatović samostalno birao pripadnike Jedinice ili “kako su birana druga lica”; (ii) ko je na početku kontrolisao Jedinicu; (iii) “kakva je vrsta odnosa postojala između” Simatovića i “polaznika obuke u tim centrima”; (iv) ništa o Simatovićevim aktivnostima u Kninu do avgusta 1991; i (v) ništa o

⁴⁷³ V. dole, par. 347.

⁴⁷⁴ Prvostepena presuda, par. 388.

⁴⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 388, 405. V. takođe Prvostepena presuda, par. 419.

⁴⁷⁶ V. Prvostepena presuda, par. 407, 409, 416, 418, 419, 424, 604-608.

⁴⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 628.

⁴⁷⁸ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 11, 12, 17; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 26-28.

⁴⁷⁹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 26-28.

Simatovićevom položaju u Službi državne bezbednosti.⁴⁸⁰ Simatović dalje tvrdi da iskaz svedoka RFJ-137 pokazuje da on, Simatović, nikad nije komandovao “nekom jedinicom” u borbenoj situaciji.⁴⁸¹

157. Simatović takođe tvrdi da su zaključci Pretresnog veća protivrečni Zakonu o unutrašnjim poslovima Srbije, prema kom samo ministar unutrašnjih poslova ima ovlašćenje da oformi organizacionu jedinicu unutar Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije.⁴⁸² Simatović tvrdi da, s obzirom na to, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da je on, na svojom položaju u Službi državne bezbednosti, mogao neformalno da osnuje Jedinicu.⁴⁸³

158. Tužilaštvo odgovara da iskaz svedoka RFJ-137, dat iz prve ruke, ide u prilog zaključcima Pretresnog veća i da je ono postupilo razumno kad se za donošenje tih zaključaka oslonilo na njegov iskaz.⁴⁸⁴ Tužilaštvo tvrdi Simatović, insistirajući na Zakonu o unutrašnjim poslovima, zanemaruje zaključke Pretresnog veća da je Jedinica funkcionisala pod njegovim i Stanišićevim rukovođenjem i komandovanjem.⁴⁸⁵

159. Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće pozvalo na iskaz svedoka RFJ-137 kad je iznelo osporavane konstatacije i da u paragrafu 405 Prvostepene presude nije izričito pomenulo druge dokaze.⁴⁸⁶ Žalbeno veće primećuje da se u iskazu svedoka RFJ-137, na koji se poziva Pretresno veće, navodi da je on bio pripadnik Jedinice i instruktor u centru Golubić.⁴⁸⁷ Kad je reč o formiranju Jedinice, Pretresno veće se pozvalo na one delove iskaza svedoka RFJ-137 u kojima on kaže da je Simatović formirao Jedinicu krajem avgusta 1991, kad je odabrao 28 ljudi iz raznih formacija koji su prošli kroz Golubić, i da je Jedinica trebalo da služi kao borbena jedinica Službe državne bezbednosti.⁴⁸⁸

160. Pretresno veće se na iskaz svedoka RFJ-137 pozvalo i kad je konstatovalo da su Stanišić i Simatović rukovodili i komandovali Jedinicom.⁴⁸⁹ Konkretno, svedok RFJ-137 je izjavio: “samo su

⁴⁸⁰ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 27, gde se upućuje na svedoka RFJ-137, T. 20. jul 2017, str. 15-17, 27, 29, 39, 64, P00245, par. 72. V. takođe Simatovićeva replika, par. 11.

⁴⁸¹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 27.

⁴⁸² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 29.

⁴⁸³ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 29. V. takođe Simatovićeva replika, par. 12.

⁴⁸⁴ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 18, 19.

⁴⁸⁵ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 20.

⁴⁸⁶ V. Prvostepena presuda, par. 405, fusnote 1631-1634.

⁴⁸⁷ Dokazni predmet P00245, par. 7, 9, 29, 30. V. takođe Prvostepena presuda, par. 396.

⁴⁸⁸ V. Prvostepena presuda, par. 405, fusnote 1631, 1632, gde se upućuje na dokazni predmet P00245, par. 13, 22, 29, 30, 31, svedoka RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 24, 25, 53, 56.

⁴⁸⁹ V. Prvostepena presuda, par. 405, fusnota 1633, gde se upućuje na dokazni predmet P00245, par. 50, svedoka RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 28, 29. V. takođe Prvostepena presuda, par. 419, fusnota 1679.

oni [Stanišić i Simatović] mogli da nam izdaju naređenja”,⁴⁹⁰ kao i da je Simatović bio zadužen za Jedinicu,⁴⁹¹ da su samo Stanišić i Simatović mogli da odluče u kojim će operacijama Jedinica učestvovati⁴⁹² i da mu nije poznat nijedan slučaj da neki pripadnik Jedinice nije poslušao njihova naređenja.⁴⁹³

161. Imajući u vidu navedeno, Žalbeno veće smatra da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće postupilo nerazumno kad se oslonilo na iskaz svedoka RFJ-137 da bi konstatovalo da su Stanišić i Simatović formirali Jedinicu i njome rukovodili i komandovali kao što to stoji u paragrafima 388 i 405 Prvostepene presude. Žalbeno veće primećuje da Pretresno veće, prilikom donošenja tog zaključka, u tim paragrafima Prvostepene presude nije pomenulo one ograničene delove unakrsnog ispitivanja svedoka RFJ-137 i onaj paragraf njegove objedinjene izjave koje Simatović navodi u svojoj žalbi.⁴⁹⁴ Žalbeno veće, međutim, podseća da pretresno veće ne mora da pomene svaki dokaz u spisu,⁴⁹⁵ nego da se pretpostavlja da je ocenilo sve dokaze koji su mu predloženi, osim ako ne postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.⁴⁹⁶

162. Žalbeno veće smatra da ograničeni delovi iskaza svedoka RFJ-137 koje pominje Simatović niti dovode u pitanje razumnost zaključaka Pretresnog veća u paragrafima 388 i 405 Prvostepene presude, niti pokazuju da je Pretresno veće ignorisalo te elemente svedokovog iskaza. Konkretno, Simatović nije pokazao da kraći elementi iskaza svedoka RFJ-137, u kojima je on izjavio da Simatović nije učestvovao u borbi zajedno s Jedinicom ili u kojima nije mogao da iznese detalje vezane za: (i) način odabira pripadnika Jedinice i, naročito, za pitanje da li je o tome odlučivao samo Simatović; (ii) odnos između Simatovića i polaznika obuke; (iii) Simatovićeve aktivnosti u Kninu do avgusta 1991; ili (iv) Simatovićev tačan položaj u Službi državne bezbednosti,⁴⁹⁷ nameću pitanje da li je Pretresno veće postupilo razumno kad se oslonilo na taj iskaz prilikom donošenja konstatacije da su Stanišić i Simatović formirali Jedinicu i njome rukovodili i komandovali. Žalbeno veće smatra da se činjenica da ovaj svedok nema saznanja o svim aspektima funkcionisanja Jedinice i Simatovićevom položaju ili ranijim aktivnostima ne odražava na pouzdanost njegovog iskaza iz prve ruke o Jedinici i tome kako je Simatović nad njom imao nadležnost.

⁴⁹⁰ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 50. V. takođe svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 28, 29, 31.

⁴⁹¹ Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 28, 29.

⁴⁹² Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 29. V. takođe svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017. str. 31.

⁴⁹³ Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 31, 32. V. takođe gore, par. 75 i tamo navedene reference.

⁴⁹⁴ Upoređi Prvostepenu presudu, par. 388, 405 i tamo navedene reference, sa Simatovićevim žalbenim podneskom, par. 27 i tamo navedene reference.

⁴⁹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 172, 199 i tamo navedene reference.

⁴⁹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 199, 423 i tamo navedene reference.

163. Dalje, kad je reč o Stanišićevoj i Simatovićevoj nadležnosti nad Jedinicom, Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće oslonilo na druge dokaze o njihovoj nadležnosti nad obukom koja se izvodila u centrima Pajzoš i Ležimir u martu i aprilu 1992. i njihovoj nadležnosti nad onima koji su tamo bili na obuci, što je obuhvatalo postojeće i nove pripadnike Jedinice koji su zatim u aprilu 1992. raspoređeni u Bosanski Šamac.⁴⁹⁸ Imajući na umu da Prvostepenu presudu treba čitati kao celinu,⁴⁹⁹ Simatović tvrdnjom da se Pretresno veće oslonilo isključivo na iskaz svedoka RFJ-137 ignoriše činjenicu da se Pretresno veće oslonilo i na druge dokaze.

164. Kad je reč o Simatovićevoj tvrdnji da je, s obzirom na Zakon o unutrašnjim poslovima, Pretresno veće postupilo nerazumno kad je zaključilo da je on formirao Jedinicu, iz čitanja tog zakona proizlazi da njime nije izričito utvrđeno da organizacione jedinice može da oformi samo ministar unutrašnjih poslova, ili da ministar takvu nadležnost ne može da delegira.⁵⁰⁰ Pored toga, Simatović nije pokazao da Pretresno veće zbog tog zakona ne bi moglo da konstatuje da je on imao neku ulogu u osnivanju Jedinice i da je imao nadležnost nad njom, budući da postoje direktni dokazi koji govore suprotno.

165. Uzevši u obzir navedeno, Žalbeno veće konstatuje da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kad je zaključilo da su on i Stanišić formirali Jedinicu i da je ona funkcionisala pod njihovim rukovođenjem i komandovanjem. Shodno tome, Žalbeno veće odbacuje podosnove 4, 5 i 10 Osnove 1 Simatovićeve žalbe.

B. Navodne greške u vezi s pomaganjem i podržavanjem krivičnih dela počinjenih u Bosanskom Šamcu (podosnove 11 i 12 Osnove 1 i Osnova 2)

166. Kao što je navedeno, prilikom razmatranja Stanišićeve i Simatovićeve odgovornosti za pomaganje i podržavanje krivičnih dela počinjenih u Bosanskom Šamcu Pretresno veće pozvalo se na svoju konstataciju da su srpske snage, među kojima je bila i grupa pod komandom pripadnika Jedinice Dragana Đorđevića (Crnog), nasilno preuzele vlast u Bosanskom Šamcu rano ujutro 17. aprila 1992.⁵⁰¹ Pretresno veće je navelo da su tu grupu, između ostalih, činili pripadnici Jedinice Srećko Radovanović (Debeli) i Slobodan Miljković (Lugar) i otprilike 20 meštana Srba iz

⁴⁹⁷ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 27, gde se upućuje na svedoka RFJ-137, T. 20. jul 2017, str. 15-17, 27, 29, 39, 64. V. takođe Simatovićeva replika, par. 11.

⁴⁹⁸ V. npr. Prvostepena presuda, par. 209, 407, 416-419. V. posebno Prvostepena presuda, par. 417, gde se upućuje na svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 14, 15, dokazni predmet P02026, par. 32-34, P02028, str. 7623, 7624.

⁴⁹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 258, 339, 380, 423, 425, 440 i tamo navedene reference.

⁵⁰⁰ V. dokazni predmet P01550, član 6. V. takođe dokazni predmet P01550, član 8 ("rešava rukovodilac organizacione jedinice").

⁵⁰¹ Prvostepena presuda, par. 604.

Bosanskog Šamca.⁵⁰² Pretresno veće je dalje navelo da su Dragan Đorđević (Crni), Srećko Radovanović (Debeli) i Slobodan Miljković (Lugar), zajedno s drugim pripadnicima Jedinice, izvršili zločine nad nesrpskim civilima, između ostalog i masakr 16 muškaraca Muslimana ili Hrvata koji su Slobodan Miljković (Lugar) i drugi izvršili 7. maja 1992. ili približno toga datuma u zatočeničkom objektu Crkvina.⁵⁰³

167. Kao što je već rečeno, Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović odgovorni za pomaganje i podržavanje krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja koja su počinile srpske snage u opštini Bosanski Šamac.⁵⁰⁴ U vezi s *actus reusom* pomaganja i podržavanja, Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović organizovanjem obuke za pripadnike Jedinice i snage lokalnih Srba, te njihovim kasnijim angažovanjem za vreme preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac u aprilu 1992. pružili praktičnu pomoć koja je znatno uticala na to da pripadnici Jedinice i snaga lokalnih Srba počine zločine.⁵⁰⁵ U vezi s obukom, Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović imali nadležnost i kontrolu nad centrima Ležimir i Pajzoš i da se obuka tamo obavljala pod rukovođenjem optuženih, s njihovim odobrenjem i njihovom podrškom.⁵⁰⁶ U vezi s *mens rea* za pomaganje i podržavanje, Pretresno veće se uverilo da su Stanišić i Simatović znali da svojim postupcima pomažu činjenju zločina i da su bili svesni osnovnih obeležja krivičnih dela, pa i namere počinilaca.⁵⁰⁷

168. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da je on odgovoran za pomaganje i podržavanje krivičnih dela počinjenih u Bosanskom Šamcu.⁵⁰⁸ U 17 podosnova Simatović iznosi sledeće kategorije argumenata: (i) Pretresno veće je pogrešilo kad je ustanovilo da su svedoci Todorović i RFJ-035 verodostojni i kad se oslonilo na njihove iskaze;⁵⁰⁹ (ii) Pretresno veće je pogrešilo u vezi sa centrima Pajzoš i Ležimir;⁵¹⁰ (iii) Pretresno veće je donelo pogrešne konstatacije o Simatovićevoj nadležnosti nad centrima za obuku i pripadnicima Jedinice, o njegovom ponašanju do njihovog angažovanja, o tome da li je bio svestan zločina počinjenih u

⁵⁰² Prvostepena presuda, par. 604.

⁵⁰³ Prvostepena presuda, par. 604.

⁵⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 608, str. 270.

⁵⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 605. V. takođe Prvostepena presuda, par. 608.

⁵⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 409. V. takođe Prvostepena presuda, par. 418.

⁵⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 606, 607. V. takođe npr. Prvostepena presuda, par. 418, 419.

⁵⁰⁸ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 18, 19, 24-38; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 45, 46, 69-268.

⁵⁰⁹ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 24; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 69-89. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 94-97, 103, 104, 113-115, 124, 126, 127, 142-145, 240, 241, 257; T. 24. januar 2023, str. 37-44, 112, 113.

⁵¹⁰ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 18, 26, 27; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 45, 100-122, 124, 133, 149-154, 163, 243; T. 24. januar 2023, str. 44, 46.

Bosanskom Šamcu i o njegovom ponašanju nakon preuzimanja vlasti u tom gradu;⁵¹¹ (iv) Pretresno veće pogrešilo je u vezi s Jedinicom, njenim pripadnicima i obukom u Jedinici;⁵¹² i (v) Pretresno veće je pogrešilo jer dokazi pokazuju da je JNA imala konačnu kontrolu nad obukom i upućivanjem tih ljudi na teren u Bosanski Šamac.⁵¹³ Simatović smatra da dokazi koje je iznelo Pretresno veće ne dokazuju van razumne sumnje da je on odgovoran za pomaganje i podržavanje krivičnih dela počinjenih u Bosanskom Šamcu.⁵¹⁴ Žalbeno veće će sada redom razmotriti svaki od tih argumenata.

1. Navodne greške u vezi sa svedocima Todorovićem i RFJ-035 (podosnova 1 Osnove 2)

169. Ocenjujući događaje u Bosanskom Šamcu, kao i Stanišićevu i Simatovićevu odgovornost za njih, Pretresno veće je razmotrilo iskaze svedoka Todorovića i RFJ-035.⁵¹⁵ Ono je takođe razmotrilo i argumente kojima Stanišić i Simatović osporavaju verodostojnost i pouzdanost te dvojice svedoka.⁵¹⁶ Pretresno veće je navelo da se, iako iskazima svedoka Todorovića i RFJ-035 prilazi “s odgovarajućim oprezom”, ipak uverilo da može da se osloni na suštinske karakteristike njihovih opisa događaja koji su se odigrali pre i nakon preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu, uključujući i ubistva u zatočeničkom objektu Crkvina 7. maja 1992.⁵¹⁷

170. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad se oslonilo na iskaze svedoka Todorovića i RFJ-035.⁵¹⁸ On tvrdi da Pretresno veće nije pridalo adekvatnu težinu njegovim argumentima na suđenju u kojima on objašnjava zašto njihovim iskazima “ne bi trebalo verovati” i tvrdi da osuda ne može da se zasniva na njihovim iskazima.⁵¹⁹ Prema Simatovićevim rečima, svedok Todorović je tesno sarađivao sa vojnim vođama u preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu i bio je “jedan od najodgovornijih” za zločine počinjene tokom preuzimanja vlasti.⁵²⁰ U tom kontekstu Simatović tvrdi da je Todorovićev sporazum o potvrdnom izjašnjanju o krivici s tužilaštvom “jako uticao” na njegov iskaz,⁵²¹ da je on nedosledan, nedovoljno potkrepljen, odnosno da ga je Pretresno veće na neki drugi način “sasvim pogrešno protumačilo”.⁵²² Simatović takođe tvrdi da se na osnovu iskaza

⁵¹¹ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 19, 30, 31, 33-35, 37(b)-(e); Simatovićev žalbeni podnesak, par. 46, 93-99, 144-149, 155-180, 206-235, 238, 242, 243, 256-258, 264, 266; T. 24. januar 2023, str. 46, 47.

⁵¹² V. Simatovićeva najava žalbe, par. 27-29, 32; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 90-92, 123-143, 181-205, 263.

⁵¹³ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 35, 36; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 236-241, 248-256.

⁵¹⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 265-268.

⁵¹⁵ V. npr. Prvostepena presuda, par. 206, 209-211, 214-217, 222, 224-229, 416-423.

⁵¹⁶ V. Prvostepena presuda, par. 205, 206, 219, 220, 229.

⁵¹⁷ V. Prvostepena presuda, par. 206, 219, 220, 229.

⁵¹⁸ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 24; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 69-89. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 94-97, 103, 104, 113-115, 124, 126, 127, 142-145, 240, 241, 257, 258; T. 24. januar 2023, str. 37-43, 50, 112, 113.

⁵¹⁹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 70, 89, 257, 258. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 37-41, 50.

⁵²⁰ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 71, 72; T. 24. januar 2023, str. 38, 39.

⁵²¹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 73, 74; T. 24. januar 2023, str. 38.

⁵²² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 75, 76; T. 24. januar 2023, str. 38, 39.

svedoka RFJ-035 ne mogu izvesti zaključci koji Simatovića povezuju s obukom lokalnih srpskih snaga u centru Pajzoš ili s događajima u Bosanskom Šamcu.⁵²³ On osporava verodostojnost svedoka RFJ-035 na osnovu, između ostalog: (i) njegovog nedoslednog iskaza o događajima u centru Pajzoš⁵²⁴ i ubistvima u Crkvini 7. maja 1992, gde je on bio prisutan i delovao kao saučesnik;⁵²⁵ i (ii) njegovih osuda za teška krivična dela i njegovog motiva da pomogne tužilaštvu.⁵²⁶

171. Tužilaštvo odgovara da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće zloupotrebilo svoja diskreciona ovlašćenja prilikom ocenjivanja pouzdanosti i verodostojnosti svedoka Todorovića i RFJ-035.⁵²⁷ Prema rečima tužilaštva, Pretresno veće se poslužilo svojim širokim diskrecionim ovlašćenjima kad je razmatralo prigovore na verodostojnost koje je Simatović izneo na suđenju i primenilo odgovarajući oprez prilikom ocenjivanja njihovih iskaza.⁵²⁸

172. Simatović replicira da je tužilaštvo pogrešno okarakterisalo njegove argumente, jer on ne tvrdi da je Pretresno veće zloupotrebilo svoja diskreciona ovlašćenja, nego da je pogrešilo u njihovoj primeni kad je kao verodostojne prihvatilo neke aspekte iskaza svedoka Todorovića i RFJ-035.⁵²⁹

173. Žalbeno veće podseća da pretresna veća imaju široka diskreciona ovlašćenja prilikom ocenjivanja dokaza⁵³⁰ i da su u najboljem položaju da ocene verodostojnost svedoka i pouzdanost izvedenih dokaza.⁵³¹ Ništa u Statutu niti u Pravilniku ne sprečava pretresno veće da se osloni na iskaz svedoka saučesnika.⁵³² Takvim dokazima, međutim, treba pristupiti s odgovarajućim oprezom i ovde je glavno pitanje da li dotični svedok možda ima motive ili podsticaje da okrivi optuženog.⁵³³

⁵²³ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 77; T. 24. januar 2023, str. 37, 39-43, 50, 112, 113.

⁵²⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 81-89; T. 24. januar 2023, str. 43, 44.

⁵²⁵ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 78, 79, 89; T. 24. januar 2023, str. 39.

⁵²⁶ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 79, 89; T. 24. januar 2023, str. 39. V. takođe Simatovićeva replika, par. 33.

⁵²⁷ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 44-58. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 86-91.

⁵²⁸ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 45-52, 54-56. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 86-89, 91.

⁵²⁹ Simatovićeva replika, par. 26, 27. Simatović u replici tvrdi da Pretresno veće nije jasno razmotrilo iskaz svedoka Todorovića o činjenicama koje su prethodile napadu na Bosanski Šamac, za koje on tvrdi da su nedosledne i nepotkrepljene i da ne uspostavljaju vezu između Simatovića i obuke te grupe pre nego šta je ona poslata u Bosanski Šamac. V. Simatovićeva replika, par. 28-31. Tužilaštvo odgovara da su Simatovićeve tvrdnje u njegovoj replici neutemeljene i da iskaz svedoka Todorovića nije nedosledan. V. T. 24. januar 2023, str. 87, 88, gde se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01938, str. 256. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 111, 112.

⁵³⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 169, 387 i tamo navedene reference.

⁵³¹ Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 363, 530 i tamo navedene reference.

⁵³² Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 263. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 134 i tamo navedene reference.

⁵³³ Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 263. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 134 i tamo navedene reference.

No bez obzira na to, pretresno veće može da se osloni na nepotkrepljen, ali inače verodostojan iskaz svedoka saučesnika.⁵³⁴

174. Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće razmotrilo Simatovićeve prigovore da je sporazum s tužilaštvom o potvrdnom izjašnjavanju o krivici iz novembra 2000. “jako uticao“ na iskaz svedoka Todorovića.⁵³⁵ Pretresno veće je u Prvostepenoj presudi podsetilo na svoju odluku od 22. februara 2018. kojom je prihvatilo iskaz svedoka Todorovića i izjavilo:

Pretresno veće je zaključilo da postojanje sporazuma o priznanju krivice samo po sebi ne opravdava izuzimanje njegovog iskaza i da je Todorovićevo svedočenje dovoljno pouzdano za uvrštavanje u spis, s obzirom na to da je on svedočio pod zakletvom u jednom drugom postupku pred MKSJ, tokom kojeg je unakrsno ispitivan.⁵³⁶

175. Pretresno veće je dalje navelo da je svedoka Todorovića MKSJ osudio za njegove postupke pre i nakon preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu.⁵³⁷ Ono je zaključilo da ni to ni činjenica da je Todorović sklopio sporazum o potvrdnom izjašnjavanju o krivici njegov iskaz ne čini sasvim nepouzdanim.⁵³⁸ Nakon što je “s odgovarajućim oprezom“ razmotrilo celokupno svedočenje svedoka Todorovića i konstatovalo da je ono u skladu s drugim dokazima u spisu, Pretresno veće je utvrdilo da može da se osloni na suštinske karakteristike iskaza svedoka Todorovića o događajima koji su se odigrali pre i nakon preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu.⁵³⁹

176. Kad je reč o svedoku RFJ-035, Pretresno veće je primilo na znanje Simatovićevu tvrdnju da se “na osnovu iskaza svedoka RFJ-035 ne može ništa zaključiti o događajima u Bosanskom Šamcu, i to zbog [...] njegovog krivičnog dosijea i saučesništva u zločinu koji se dogodio u Crkvini 7. maja 1992”.⁵⁴⁰ Pretresno veće je dalje navelo činjenicu da svedok RFJ-035 o zločinima u Crkvini nije obavestio svoje nadređene i “mogućnost da je iskaz dao u pokušaju da umanjí svoju umešanost u događaje u Crkvini”.⁵⁴¹ Pretresno veće je naglasilo da iskazu svedoka RFJ-035 prilazi s oprezom i zaključilo da se, uprkos pitanjima koja iznose Stanišić i Simatović, može osloniti na suštinske

⁵³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*, par. 263. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 134 i tamo navedene reference.

⁵³⁵ V. Prvostepena presuda, par. 205, 219, 415, fusnote 934, 973-975, 1668, gde se upućuje, između ostalog, na Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 678, 685.

⁵³⁶ Prvostepena presuda, par. 219, fusnota 975, gde se upućuje na *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja na osnovu pravila 112, 22. februar 2018. par. 12, 13.

⁵³⁷ Prvostepena presuda, par. 219, fusnota 976, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu u predmetu *Todorović*, par. 9, 35-39, 117.

⁵³⁸ Prvostepena presuda, par. 219.

⁵³⁹ Prvostepena presuda, par. 206, 219.

⁵⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 220, 229.

⁵⁴¹ Prvostepena presuda, par. 229.

karakteristike njegovog iskaza o tome kako su se odvijali događaji pre i nakon preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu, uključujući i događaje u Crkvini.⁵⁴² S tim u vezi, Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće nije oslonilo na iskaz svedoka RFJ-035 o pitanjima o kojima on nije imao direktna saznanja.⁵⁴³

177. Žalbeno veće smatra da Simatović naprosto ponavlja prigovore na verodostojnost svedoka Todorovića i RFJ-035,⁵⁴⁴ a da ne uspeva da pokaže da Pretresno veće njima nije pridalo dovoljnu težinu ili da je zloupotrebilo diskreciona ovlašćenja kad je, kao pitanje koje prvo treba rešiti, utvrdilo da može da se osloni na neke aspekte njihovih iskaza uprkos osuđujućim presudama koje su im izrečene u vezi sa zločinima za koje je Pretresno veće osudilo Simatovića.⁵⁴⁵ Podsećajući dalje da strana u postupku ne može naprosto da ponavlja argumente koji nisu prihvaćeni u prvostepenom postupku, osim ako može da pokaže da njihovo odbacivanje predstavlja grešku koja zahteva intervenciju Žalbenog veća,⁵⁴⁶ Žalbeno veće odbacuje Simatovićeve prigovore na ocenu koju je Pretresno veće dalo opštoj verodostojnosti svedoka Todorovića i RFJ-035. Žalbeno veće takođe primećuje da Simatović iznosi detaljne prigovore koji se odnose na nedoslednosti ili nedovoljnu potkrepljenost njihovih iskaza, kao i na navodne greške Pretresnog veća u tumačenju tih iskaza. Slučajevi kod kojih Simatović iznosi prigovore na to što se Pretresno veće oslonilo na neke konkretne aspekte iskaza svedoka RFJ-035 biće razmotreni u nastavku, kad to bude relevantno.

178. Uzevši u obzir navedeno, Žalbeno veće odbija podnosnovu 1 Osnove 2 Simatovićeve žalbe.

⁵⁴² Prvostepena presuda, par. 206, 220, 229.

⁵⁴³ Prvostepena presuda, par. 420.

⁵⁴⁴ Uporedi Simatovićev žalbeni podnesak, par. 71-75, 77-89, sa Simatovićevim završnim pretresnim podneskom, par. 663, 667, 669, 678, 685, 692, 695-703.

⁵⁴⁵ Žalbeno veće konstatuje da Simatović nije ni potkrepio ni naveo izvore za tvrdnje iznesene u replici da Pretresno veće nije razmotrilo iskaz svedoka Todorovića u vezi sa činjenicama koje su prethodile napadu na Bosanski Šamac. Pretresno veće je navelo da se, i uz odgovarajući oprez, ipak uverilo da se može osloniti na suštinske karakteristike njegove verzije opisa “o događajima pre i posle“ preuzimanja vlasti Bosanskom Šamcu. V. Prvostepena presuda, par. 206. Pored toga, iskaz svedoka da su pripadnici Jedinice obučavali meštane iz Bosanskog Šamca u centru za obuku Pajzoš potkrepljuju dokazi koje je Pretresno veće razmotrilo – uključujući iskaz svedoka RFJ-035 i dnevnik Ratka Mladića. V. Prvostepena presuda, par. 407, 416-418, fusnota 1645 i tamo navedene reference.

⁵⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 381, 401, 409 i tamo navedene reference.

2. Navodne greške u vezi sa centrima Pajzoš i Ležimir (podosnova 11 Osnove 1, podosnove 3, 4 (delimično), 5 (delimično), 7 (delimično) i 12 (delimično) Osnove 2)

(a) Centar za obuku Pajzoš

179. Pretresno veće je konstatovalo da se na Pajzošu (Ilok, Hrvatska) nalazio centar za obuku koji je funkcionisao pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću i kontrolom najmanje do marta ili aprila 1992.⁵⁴⁷

180. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je zaključilo da je na Pajzošu postojao centar u kom se izvodila specijalna obuka.⁵⁴⁸ Konkretno, Simatović tvrdi da iskazi svedoka OFS-22,⁵⁴⁹ OFS-18,⁵⁵⁰ Vojislava Cvetkovića,⁵⁵¹ Dušana Kneževića⁵⁵² i Todorovića⁵⁵³ pokazuju da je na Pajzošu zapravo bio obaveštajni centar u koji su bili raspoređeni radnici Druge uprave Službe državne bezbednosti, i da to objašnjava zašto je on tamo bio prisutan s vremena na vreme.⁵⁵⁴ Simatović dalje tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad se oslonilo na iskaz svedoka Todorovića kako bi konstatovalo da je na Pajzošu izvođena “specijalna” obuka jer nijedan drugi dokaz ne ide u prilog toj konstataciji.⁵⁵⁵ On takođe ukazuje na dokumentarne dokaze koji pokazuju da je samo JNA, preko Vojne uprave grada Iloka,⁵⁵⁶ mogla da organizuje i izvodi obuku u Iloku.⁵⁵⁷ On smatra da nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo da zaključi da je Služba državne bezbednosti “imala bilo šta s bilo kakvom vojnom obukom” na Pajzošu.⁵⁵⁸

181. Tužilaštvo odgovara da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da je na Pajzošu izvođena obuka,⁵⁵⁹ i tvrdi da je to bila razumna konstatacija na

⁵⁴⁷ V. Prvostepena presuda, par. 409, 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 385, 407, 590, 605.

⁵⁴⁸ V. Simatovićeve najava žalbe, par. 18, 26; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 100-122, 124, 133, 149-154, 163, 243. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 45; T. 24. januar 2023, str. 43-45.

⁵⁴⁹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 106-109. Žalbeno veće primećuje da Simatović u glavnom tekstu svog žalbenog podneska pominje svedoka OFS-023, ali da iz relevantnih fusnota proizlazi da zapravo ukazuje na iskaz svedoka OFS-22. V. Simatovićev žalbeni podnesak, fusnote 127, 129-132.

⁵⁵⁰ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 106, 110, 151, 153, 154, 160. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 52.

⁵⁵¹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 111, 112, 150.

⁵⁵² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 154.

⁵⁵³ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 104, 113-115, 133; Simatovićeve replika, par. 49, 53. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 146, 242, 243.

⁵⁵⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 105-113, 149-154. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 133, 163, 243; T. 24. januar 2023, str. 43, 45.

⁵⁵⁵ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 101-105; T. 24. januar 2023, str. 43. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 110, 111.

⁵⁵⁶ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 117; T. 24. januar 2023, str. 44. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 116; T. 24. januar 2023, str. 45.

⁵⁵⁷ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 117-121; T. 24. januar 2023, str. 44.

⁵⁵⁸ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 122. V. takođe Simatovićeve replika, par. 50.

⁵⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 67, 68, 74. V. takođe Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 65, 73, 80.

osnovu dokaza.⁵⁶⁰ Po mišljenju tužilaštva, zaključak Pretresnog veća da je na Pajzošu izvođena obuka nije protivrečan tome što je Pajzoš korišćen za prikupljanje obaveštajnih podataka, a dokazi na koje Simatović ukazuje ne dovode u pitanje konstatacije Pretresnog veća.⁵⁶¹ Tužilaštvo dalje tvrdi da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kad je zaključilo da je obuka na Pajzošu bila “specijalna”.⁵⁶² Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Simatović ignoriše konstatacije Pretresnog veća da JNA zaista jeste učestvovala u organizovanju obuke na Pajzošu.⁵⁶³

182. Simatović replicira da je tužilaštvo pogrešno protumačilo dokaze koji idu u prilog konstataciji Pretresnog veća da je na Pajzošu postojao centar za obuku⁵⁶⁴ i još jednom ponavlja da je iskaz svedoka Todorovića “neuverljiv”.⁵⁶⁵ Simatović tvrdi da to što je Pajzoš blizu Iloka ne znači da je centar za obuku na Pajzošu bio na istom mestu kao i obaveštajni centar.⁵⁶⁶

183. Donoseći konstataciju da se na Pajzošu nalazio centar za obuku pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću i kontrolom najmanje do marta ili aprila 1992,⁵⁶⁷ Pretresno veće se oslonilo na dokumentarne dokaze,⁵⁶⁸ kao i na iskaze svedoka Todorovića,⁵⁶⁹ Kneževića,⁵⁷⁰ Borislava Bogunovića⁵⁷¹ i RFJ-035.⁵⁷² Ti dokazi takođe pokazuju da se Pajzoš nalazio blizu Iloka u Hrvatskoj.⁵⁷³

⁵⁶⁰ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 68-71. V. takođe npr. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 75, 76, 87, 102.

⁵⁶¹ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 72, 100-102.

⁵⁶² Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 73; T. 24. januar 2023, str. 93, 94.

⁵⁶³ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 72.

⁵⁶⁴ V. Simatovićeva replika, par. 55-59.

⁵⁶⁵ Simatovićeva replika, par. 53. V. takođe Simatovićeva replika, par. 49.

⁵⁶⁶ Simatovićeva replika, par. 49, 51.

⁵⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 409, 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416.

⁵⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 214, fusnota 962, gde se upućuje na dokazni predmet P00846, str. 3 (gde stoji da je početkom aprila jedna grupa članova Srpske radikalne stranke, zajedno s još 18 muškaraca iz Bosanskog Šamca, bila na obuci u centru za obuku “kod Iloka u mjest[u] Pajzoš”).

⁵⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 214, 407, fusnote 962, 1645, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Todorovića, P01916, str. 23426, 23431-23433, 23436, 23437, 23452, 23454, 23455, 23519, 23520, 23558, P00846, str. 3.

⁵⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1644, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Kneževića, dokazni predmet 1D00530, par. 62 (gde svedok kaže da su “Crvene beretke” bile u Pajzošu krajem 1991. ili početkom januara 1992). Kad je reč o izrazu “Crvene beretke”, Pretresno veće nije eksplicitno konstatovalo da su ti ljudi bili Jedinica kao takva; međutim, Pretresno veće je uzelo u obzir dokaze da su ljudi u grupi od 30 muškaraca, uključujući svedoka RFJ-035, koji su obučavani na Pajzošu i u Ležimiru i odatle poslali u Bosanski Šamac, bili pripadnici “Crvenih beretki” i da su bili pod komandom Srećka Radovanovića (Debelog). V. npr. Prvostepena presuda, par. 210, 211, 216, 227.

⁵⁷¹ Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1644, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Borislava Bogunovića, dokazni predmet P02718, par. 24 (gde svedok kaže da su Crvene beretke stigle u Ilok početkom decembra 1991. i da su njihovi pripadnici bili smešteni “u Iloku i u Vinariji koja se zvala PAJDOŠ na brdu iznad Iloka”).

⁵⁷² Prvostepena presuda, par. 407, 416, fusnote 1645, 1670, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018. str. 11-13, 46 (gde svedok govori o obuci i događajima na Pajzošu), dokazni predmet P02026, par. 30 (gde svedok kaže da je bio na obuci i dobio uniforme i oružje na Pajzošu, kod Iloka, i da je ta lokacija bila bivša Titova rezidencija a ne pravi poligon), dokazni predmet P02028, str. 7630 (gde svedok kaže da su on i oni koji su obučavani na Pajzošu učestvovali u preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu).

⁵⁷³ V. svedok Borislav Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 24; svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 30.

184. Kad je reč o dokazima na koje se Simatović oslanja kako bi pokazao da na Pajzošu nije bio centar za obuku nego obaveštajni centar, Žalbeno veće primećuje da Pretresno veće u Prvostepenoj presudi nije razmatralo iskaze svedoka OFS-22 i OFS-18. Žalbeno veće, međutim, podseća da pretresno veće nije dužno da izričito pominje i komentariše svaki pojedinačni dokaz koji je uvršten u spis.⁵⁷⁴ Dalje, iskazi svedoka OFS-22 i OFS-18, na koje se poziva Simatović, odnose se na događaje u maju i septembru 1992. i na događaje 1995. godine⁵⁷⁵ i ne opovrgavaju definitivno tvrdnju da je obuka na Pajzošu izvođena pre tih perioda.⁵⁷⁶ Ti dokazi ne dovode u pitanje razumnost zaključka Pretresnog veća da je obuka na Pajzošu izvođena početkom 1992. do najmanje marta ili aprila 1992.⁵⁷⁷

185. Suprotno onome što tvrdi Simatović, Pretresno veće jeste razmatralo iskaz svedoka Kneževića o postojanju centra za obuku na Pajzošu i oslonilo se na njega, a Simatović nije pokazao da su konstatacije Pretresnog veća u svetlu tog iskaza nerazumne.⁵⁷⁸ Kad je reč o svedoku Cvetkoviću, Simatović ukazuje na delove njegovog iskaza u kojima svedok kaže da je Radoslav Lukić rekao svedoku da je na Pajzošu postojao obaveštajni centar i da je tamo sreo Simatovića.⁵⁷⁹ Iako Pretresno veće nije razmatralo taj aspekt iskaza svedoka Cvetkovića, Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće na drugom mestu u Prvostepenoj presudi pozvalo na iskaz tog svedoka.⁵⁸⁰ Simatović nije pokazao kako bi iskaz iz druge ruke o postojanju obaveštajnog centra na Pajzošu mogao da bude protivrečan konstatacijama Pretresnog veća o tome da je na Pajzošu postojao i centar za obuku. Pored toga, on nije objasnio kako ti dokazi pokazuju da je bilo nerazumno to što se Pretresno veće oslonilo na iskaze svedoka Todorovića,⁵⁸¹ Kneževića,⁵⁸² Borislava Bogunovića⁵⁸³ i RFJ-035,⁵⁸⁴ kao i na dokumentarne dokaze,⁵⁸⁵ koji svi opravdano idu u prilog zaključku da je na

⁵⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 172, 199 i tamo navedene reference.

⁵⁷⁵ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 106-110, 160 i tamo navedene reference.

⁵⁷⁶ V. svedok OFS-22, T. 10. mart 2020, str. 19-24, 55, 56; svedok OFS-18, T. 19. novembar 2019, str. 64, 65, T. 21. novembar 2019. str. 10; dokazni predmet 2D00314, str. 19369, 19370.

⁵⁷⁷ V. Prvostepena presuda, par. 407, 409.

⁵⁷⁸ V. Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1644, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Kneževića, dokazni predmet 1D00530, par. 62. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 154.

⁵⁷⁹ Svedok Cvetković, T. 1. septembar 2020. str. 29-33, T. 2. septembar 2020, str. 58, 60.

⁵⁸⁰ V. Prvostepena presuda, par. 334, 354, 432.

⁵⁸¹ Prvostepena presuda, par. 214, 407, fusnote 962, 1645, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Todorovića, dokazni predmet P01916, str. 23426, 23431-23433, 23436, 23437, 23452, 23454, 23455, 23519, 23520, 23558, dokazni predmet P01922, str. 1, P00846, str. 3.

⁵⁸² V. Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1644, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Kneževića, dokazni predmet 1D00530, par. 62.

⁵⁸³ Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1644, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Borislava Bogunovića, dokazni predmet P02718, par. 24.

⁵⁸⁴ Prvostepena presuda, par. 407, 416, fusnote 1645, 1670, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 11-13, 46, dokazni predmet P02026, par. 30, dokazni predmet P02028, str. 7630.

⁵⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 214, fusnota 962, gde se upućuje na dokazni predmet P00846, str. 3.

Pajzošu postojao centar za obuku.⁵⁸⁶ Imajući u vidu navedeno, Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo u oceni dokaza ili da dokazi na koje se on poziva dovode u pitanje zaključak Pretresnog veća da je početkom 1992. na Pajzošu postojao centar za obuku.

186. Žalbeno veće će sada da razmotri to što se Simatović oslanja na jedan aspekt iskaza svedoka Todorovića (naime, na njegovu tvrdnju da je Simatović izašao iz vozila ispred kuće udaljene otprilike jedan kilometar od Pajzoša) kako bi tvrdio da na Pajzošu nije bilo nikakvog centra i da on, Simatović, nije imao “nikakve veze s obukom“ koja se tamo izvodila. Žalbeno veće primećuje da Simatović ukazuje samo na jedan izdvojen deo iskaza ovog svedoka, a da ignoriše druge aspekte na koje se oslonilo Pretresno veće.⁵⁸⁷ Konkretno, svedok Todorović je naveo da je krajem marta ili početkom aprila 1992: (i) išao za Simatovićevim automobilom prilikom posete centru za obuku; (ii) da je Simatović bio obučen u civilnu odeću, ali da su ljudi koji su bili s njim nosili uniforme i crvene beretke; (iii) da se Simatović zaustavio pred jednom kućom, ispred koje su stajali vojnici u uniformama i sa crvenim beretkama koji su ga pozdravili; (iv) da je Simatović rekao svedoku da će pronaći nekoga “da [mu] pokaže gdje su ljudi na obuci”; i (v) da je posle nekoliko minuta jedan uniformisani muškarac odveo svedoka “možda kilometar ili dva [dalje]“, gde je 20 meštana iz Bosanskog Šamca bilo na obuci.⁵⁸⁸ Simatović ne uspeva da objasni kako je konstatacija da je na Pajzošu postojao centar za obuku, konstatacija koju on osporava, nerazumna u svetlu iskaza svedoka Todorovića.

187. Žalbeno veće dalje smatra da Simatović pogrešno tumači Prvostepenu presudu kad tvrdi da je Pretresno veće pogrešno konstatovalo da je na Pajzošu organizovana “specijalna” obuka. Iako je pomenulo “specijalnu“ obuku kad je saželo dokaze u paragrafima 214 i 422 Prvostepene presude,⁵⁸⁹ Pretresno veće nije izričito konstatovalo da je obuka na Pajzošu bila “specijalna“, niti bi to bilo preduslov za zaključke Pretresnog veća o Simatovićevoj odgovornosti za pomaganje i podržavanje.⁵⁹⁰ Simatovićeva tvrdnja se stoga odbacuje.

188. Žalbeno veće sada prelazi na Simatovićevu tvrdnju da je samo JNA mogla da organizuje ili izvodi obuku u Iloku, i to preko Vojne uprave grada Iloka, koja je odlučivala o “svim pitanjima na navedenoj teritoriji“. Simatović se oslanja na dokumentarne dokaze koji pokazuju da je JNA, između ostalog, imala ulogu u predavanju oružja od strane civila, odlasku civila, naseljavanju

⁵⁸⁶ V. Prvostepena presuda, par. 409. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407.

⁵⁸⁷ V. Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1645, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Todorovića, dokazni predmet P01916, str. 23436.

⁵⁸⁸ V. svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23431, 23433-23437.

⁵⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 214, 422.

⁵⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 418, 419, 424, 597, 605, 621.

srpskih izbeglica i odlučivanju o načinu na koji će se postupati s evropskim posmatračima u Iloku.⁵⁹¹ Valja uočiti da Pretresno veće te dokaze nije pomenulo u vezi sa centrom za obuku Pajzoš,⁵⁹² ali Simatović nije pokazao nikakvu pogrešku koja proizlazi iz toga. U svakom slučaju, Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće konstatovalo da je obuka meštana Bosanskog Šamca “organizovana [...] na više nivoa oblasne komande JNA i zvaničnih struktura u Beogradu“ i da je JNA imala “veliku ulogu” u transportu pripadnika Jedinice i lokalnih srpskih snaga u Bosanski Šamac.⁵⁹³ Pretresno veće je dalje zaključilo da je Simatović, s obzirom na njegovu nadležnost nad Jedinicom i centrima Ležimir i Pajzoš, bio svestan organizacije obuke i da je na nju pristao.⁵⁹⁴ Dokazi na koje se oslanja Simatović ne pokazuju da su te konstatacije bile nerazumne.

189. Imajući u vidu navedeno, Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kad je zaključilo da je na Pajzošu postojao centar za obuku i da je on funkcionisao pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću i kontrolom.

(b) Centar za obuku Ležimir

190. Pretresno veće je zaključilo da su pripadnici Jedinice obučavali meštane iz Bosanskog Šamca u centrima Ležimir i Pajzoš.⁵⁹⁵

191. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešno konstatovalo da je grupa od 20 meštana iz Bosanskog Šamca prošla obuku u centru Ležimir, jer iskazi svedoka Todorovića i RFJ-035, na koje se Pretresno veće oslonilo da bi došlo do tog zaključka, to ne potkrepljuju.⁵⁹⁶

192. Tužilaštvo odgovara da dokazi na koje se Pretresno veće oslonilo u svojim konstatacijama pokazuju da su meštani iz Bosanskog Šamca obučavani samo u centru Pajzoš.⁵⁹⁷

193. Konstatujući da su pripadnici Jedinice obučavali meštane iz Bosanskog Šamca u centrima Ležimir i Pajzoš, Pretresno veće se oslonilo na iskaz svedoka Todorovića, koji je naveo da je 20 muškaraca iz Bosanskog Šamca poslato na vojnu obuku u “okolinu Iloka”.⁵⁹⁸ Pretresno veće je

⁵⁹¹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 117-120 i tamo navedene reference.

⁵⁹² V. Prvostepena presuda, par. 165, fusnote 794, 797, gde se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete 2D00005, 2D00099, 2D00102.

⁵⁹³ Prvostepena presuda, par. 418, 419.

⁵⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 418.

⁵⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1645.

⁵⁹⁶ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 27; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 123, 124; T. 24. januar 2023, str. 44. V. takođe Simatovićeva najava žalbe, par. 18; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 45, 113, 125-127; Simatovićeva replika, par. 63, 64; T. 24. januar 2023, str. 45, 46.

⁵⁹⁷ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 78.

⁵⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1645, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Todorovića, dokazni predmet P01916, str. 23432, 23433, 23436, 23437, 23519, 23520. V. takođe Prvostepena presuda, par. 416, 418. Kao

uzelo u obzir i iskaz svedoka RFJ-035, koji je izjavio da je grupa iz Bosanskog Šamca prošla obuku u centru Pajzoš, a da ju je tamo doveo svedok Todorović.⁵⁹⁹ Žalbeno veće primećuje da dokazi na koje se oslonilo Pretresno veće idu u prilog razumnom zaključku da je grupa meštana iz Bosanskog Šamca obučavana u centru Pajzoš,⁶⁰⁰ a ne u centru Ležimir. Žalbeno veće zato konstatuje da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da su meštani iz Bosanskog Šamca obučavani u centru Ležimir.

194. No i bez obzira na to, Simatović nije pokazao kako bi ta greška mogla dovesti u pitanje zaključke Pretresnog veća na kojima je zasnovana njegova odgovornost. Ta greška, naime, ne pokazuje da je inače bilo nerazumno da Pretresno veće zaključi da je Simatović imao nadležnost i kontrolu i nad centrom Pajzoš i nad centrom Ležimir, gde su obučavani pripadnici Jedinice,⁶⁰¹ da su pripadnici Jedinice obučavali meštane iz Bosanskog Šamca u centru Pajzoš⁶⁰² i da su ljudi obučavani u tim centrima raspoređeni na teren u Bosanski Šamac i da su učestvovali u preuzimanju vlasti u tom gradu 17. aprila 1992, kao i u zločinima koji su usledili.⁶⁰³ Imajući u vidu da ove konstatacije stoje u osnovi Simatovićeve odgovornosti za pomaganje i podržavanje krivičnih dela izvršenih u Bosanskom Šamcu, ta greška nije dovela do neostvarenja pravde.

195. Žalbeno veće stoga konstatuje da je Simatović pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da su meštani iz Bosanskog Šamca obučavani u centru Ležimir. Simatović, međutim, nije pokazao kako je ta greška dovela do neostvarenja pravde u odnosu na generalne zaključke Pretresnog veća o njegovoj odgovornosti za pomaganje i podržavanje.

(c) Zaključak

196. Na osnovu navedenog, Žalbeno veće odbacuje podosnovu 11 Osnove 1, kao i podosnove 3 (delimično), 4, 5 (delimično), 7 (delimično) i 12 (delimično) Osnove 2 Simatovićeve žalbe.

što je već rečeno, dokazi koje je razmotrilo Pretresno veće pokazuju da se centar Pajzoš nalazio u okolini Iloka, u Hrvatskoj. V. svedok Borislav Bogunović, dokazni predmet P02718, par. 24; svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 30.

⁵⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1645, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018. str. 12, 13. V. takođe Prvostepena presuda, par. 416, 418.

⁶⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 214, 407, fusnote 962, 1645, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Todorovića, dokazni predmet P01916, str. 23432, 23433, 23436, 23437, 23519, 23520, 23558, dokazni predmet P00846, str. 3, svedok RFJ-035, T. 17. april 2018. str. 12, 13.

⁶⁰¹ Prvostepena presuda, par. 409, 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 406, 407.

⁶⁰² Prvostepena presuda, par. 418, 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416, 417.

⁶⁰³ V. Prvostepena presuda, par. 218, 410, 419, 424, 436, 604, 605. V. takođe Prvostepena presuda, par. 223-234, 417, 597.

3. Navodne greške u vezi sa Simatovićevim postupcima i ulogom koji su prethodili zločinima (podosnova 12 Osnove 1, podosnove 2 (delimično), 6 (delimično), 7, 8, 10 (delimično), 11, 12, 13 (delimično) i 14 (delimično) Osnove 2)

197. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u vezi s njegovom nadležnošću nad centrima Pajzoš i Ležimir i pripadnicima Jedinice, u vezi s njegovom ulogom u informisanju i raspoređivanju pripadnika Jedinice i lokalnih srpskih snaga u Bosanski Šamac, njegovom svešču o zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu i njegovom ulogom u preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu.⁶⁰⁴ Žalbeno veće će sada redom razmotriti ove tvrdnje.

(a) Nadležnost nad centrima za obuku i Jedinicom

198. Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović imali nadležnost i kontrolu nad Jedinicom i centrima Ležimir i Pajzoš barem u prvom delu 1992, a najmanje do marta ili aprila, i da se obuka koja je tamo izvođena obavljala, shodno tome, pod rukovođenjem optuženih, s njihovim odobrenjem i s njihovom finansijskom i logističkom podrškom.⁶⁰⁵ Ono je dalje zaključilo da je, kad se radi o meštanima iz Bosanskog Šamca, obuka “organizovana na više nivoa oblasne komande JNA i zvaničnih struktura u Beogradu“, da su Stanišić i Simatović, s obzirom na njihovu nadležnost nad centrima i Jedinicom, bili svesni takvog dogovora i da su na njega pristali.⁶⁰⁶

199. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je u paragrafima 409 i 418 Prvostepene presude konstatovalo da je on imao nadležnost nad Jedinicom i centrima Ležimir i Pajzoš i da je pristao na dogovor za obuku lica poslatih u Bosanski Šamac.⁶⁰⁷ On tvrdi da nema pouzdanih dokaza za to da je on bio na položaju na kojem je mogao da donosi odluke ili da je imao nadležnost da obučava ili šalje lica u Bosanski Šamac.⁶⁰⁸ Simatović tvrdi da je između decembra 1990. i maja 1992. u Službi državne bezbednosti bio na položaju niskog nivoa, bez ovlašćenja da samostalno donosi odluke, i da je bio zadužen za prikupljanje obaveštajnih podataka i tehnološka pitanja.⁶⁰⁹ On tvrdi da nije imao borbene dužnosti, vojna znanja niti sposobnost da vodi vojnu obuku.⁶¹⁰ Simatović

⁶⁰⁴ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 19, 30, 31, 33-35, 37 (b)-(e); Simatovićev žalbeni podnesak, par. 46, 93-99, 144-149, 155-180, 206-235, 242, 243, 256-258, 264-266. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 37, 41-43, 46-50.

⁶⁰⁵ V. Prvostepena presuda, par. 407, 409, 416, 418, 419.

⁶⁰⁶ V. Prvostepena presuda, par. 407, 409, 416, 418, 419.

⁶⁰⁷ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 46, 148-164, 166, 173-175, 264, 265. V. takođe Simatovićeva replika, par. 78, 83; T. 24. januar 2023, str. 45-47, 49, 50.

⁶⁰⁸ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 166; Simatovićeva replika, par. 83. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 238; T. 24. januar 2023, str. 46, 47.

⁶⁰⁹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 155, 157, 158; T. 24. januar 2023, str. 46, 47. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 256. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 51-56, 114, 115.

⁶¹⁰ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 155, 156, gde se upućuje, između ostalog, na Simatovićev završni pretresni podnesak, str. 29-38. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 256; T. 24. januar 2023, str. 47.

ukazuje na dokaze da su se njegove posete Pajzošu odnosile “isključivo“ na “centar za radio izviđanje“ i njegovu ulogu obaveštajnog oficira.⁶¹¹ Sve to po njegovom mišljenju pokazuje da je bilo nemoguće ustanoviti van razumne sumnje da je on bio svestan obuke za lica poslata u Bosanski Šamac ili da je pristao na njeno organizovanje.⁶¹² Simatović takođe tvrdi da konstatacije Pretresnog veća u paragrafu 418 Prvostepene presude koje se odnose na njegovu nadležnost nad Jedinicom i centrima, kao i na njegov pristanak na organizaciju obuke, nemaju uporišta u fusnotama i dokazima.⁶¹³ Isto tako, on tvrdi da konstatacija Pretresnog veća u paragrafu 409 Prvostepene presude da su centri Ležimir i Pajzoš funkcionisali pod njegovom nadležnošću i kontrolom donesena bez odgovarajućeg uporišta.⁶¹⁴

200. I konačno, Simatović kaže da je svedok RFJ-035 jedini svedok koji je svedočio o njegovom prisustvu u centru Pajzoš, gde je svedokova grupa bila na obuci, i tvrdi da je iskaz tog svedoka da je Simatović išao u centar ili bio u uniformi suprotan iskazu svedoka Todorovića.⁶¹⁵ Simatović kaže da nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo da zaključi van razumne sumnje da je on ikada bio prisutan u centru u kom je izvođena obuka ili da je nosio istu uniformu kao svedok RFJ-035 i njegova grupa.⁶¹⁶

201. Tužilaštvo odgovara da Simatović nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je on imao nadležnost nad Jedinicom i centrima u Ležimiru i Pajzošu⁶¹⁷ i tvrdi da Simatović ponavlja argumente iznesene na suđenju a da ne pokazuje postojanje bilo kakve greške.⁶¹⁸ Ono tvrdi da je Pretresno veće razmotrilo Simatovićev argument da je on bio na dnu hijerarhije u Službi državne bezbednosti i da to ne dovodi u pitanje konstatacije da je on imao znatnu nadležnost, autoritet i kontrolu nad Jedinicom, takođe i u martu i aprilu 1992.⁶¹⁹ Tužilaštvo tvrdi da su dokazi na koje se Simatović oslanja kako bi pokazao da je na Pajzošu bio prisutan u obaveštajne svrhe irelevantni jer se odnose na vremenske periode pre i posle obuke izvođene na Pajzošu.⁶²⁰ Ono dalje odgovara da je Simatović bio svestan obuke novih pripadnika

⁶¹¹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 159-163, 242, 243. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 149-154; T. 24. januar 2023, str. 47.

⁶¹² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 164; T. 24. januar 2023, str. 47-50.

⁶¹³ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 173-175.

⁶¹⁴ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 46, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 406-409. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 45, 50.

⁶¹⁵ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 144-147, 242, 243, gde se upućuje na svedoka Todorovića, dokazni predmet P01916, str. 23434-23436.

⁶¹⁶ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 147.

⁶¹⁷ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 91.

⁶¹⁸ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 92.

⁶¹⁹ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 93-97. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 83-86.

⁶²⁰ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 100. V. takođe Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 101, 102.

Jedinice i lokalnih srpskih snaga u centrima Ležimir i Pajzoš, i da je na nju pristao,⁶²¹ kao i da njegove tvrdnje o tome da nije imao ni znanja ni sposobnosti da obučava pripadnike Jedinice i lokalne srpske snage nisu osnovane i da ne mogu dovesti u pitanje konstatacije Pretresnog veća, jer ono i nije zaključilo da je Simatović lično izvodio obuku.⁶²² Tužilaštvo takođe odgovara da konstatacije Pretresnog veća u paragrafu 418 Prvostepene presude nisu ni nejasne ni neosnovane, jer se pozivaju na konstatacije izrečene ranije u Prvostepenoj presudi.⁶²³ Po rečima tužilaštva, konstatacije Pretresnog veća i dokazi u spisu idu u prilog zaključku Pretresnog veća da je Simatović barem do 11. aprila 1992. imao nadležnost nad centrima Ležimir i Pajzoš.⁶²⁴ I konačno, tužilaštvo kaže da Simatovićeve tvrdnje o iskazu svedoka RFJ-035 treba zanemariti jer su irelevantne za konstatacije koje on osporava.⁶²⁵

202. Simatović replicira da on u žalbi ponavlja argumente sa suđenja zato što je Pretresno veće pogrešilo kad ih je odbacilo.⁶²⁶

203. Žalbeno veće će prvo analizirati Simatovićeve tvrdnje o tome da on nije imao ovlašćenja za donošenje odluka zato što je bio na “niskom“ položaju u Službi državne bezbednosti. Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće razmotrilo i odbacilo Simatovićeve tvrdnje da on “nikada nije bio na dovoljno uticajnoj dužnosti“ i da su “njegov rad i uticaj bili ograničeni od strane nekoliko nivoa upravljanja [...] i odlukama njegovih pretpostavljenih”.⁶²⁷ Žalbeno veće primećuje da Simatović, osim što još jednom ponavlja svoje argumente sa suđenja,⁶²⁸ ne uspeva da pokaže kako je Pretresno veće u tim razmatranjima pogrešilo. Isto tako, iz razloga o kojima se govori niže u tekstu, dokazi na koje Simatović upućuje, a koji se odnose na njegove dužnosti u prikupljanju obaveštajnih podataka i na aktivnosti u Pajzošu, kao i na to da nije imao vojna znanja, ne pokazuju nikakvu grešku u zaključcima Pretresnog veća o njegovoj nadležnosti i kontroli nad Jedinicom i centrima Ležimir i Pajzoš.

204. Pored toga, a ovde je to od posebne važnosti, Simatović u svojim tvrdnjama ignoriše opširne konstatacije Pretresnog veća o njegovoj stvarnoj nadležnosti i kontroli nad Jedinicom i centrima Ležimir i Pajzoš. Kao što je rečeno u vezi s Osnovom 1 Simatovićeve žalbe, Pretresno veće je konstatovalo da su on i Stanišić najkasnije u avgustu ili septembru 1991. oformili Jedinicu od

⁶²¹ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 103.

⁶²² Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 104.

⁶²³ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 108.

⁶²⁴ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 96, 97.

⁶²⁵ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 90.

⁶²⁶ Simatovićeve replika, par. 78, 79.

⁶²⁷ Prvostepena presuda, par. 354, fusnota 1504, 2333 i tamo navedene reference.

najperspektivnijih regruta obučavanih u Golubiću između maja i jula/avgusta 1991, i razmotrilo dokaze da je Simatović lično birao pripadnike Jedinice. Pretresno veće se takođe uverilo da je Jedinica, barem od avgusta ili septembra 1991, delovala pod Stanišićevim i Simatovićevim rukovođenjem i komandovanjem, da su oni “zapravo bili zaduženi za ovu Jedinicu“ i da su “samo oni mogli da izdaju naređenja njenim pripadnicima”.⁶²⁹ Kad je reč o centrima, Pretresno veće je razmotrilo dokaze da je centar Ležimir osnovan otprilike u septembru 1991, nakon što su odabrani pripadnici Jedinice, da im je Simatović predstavio Stanišića tri do četiri dana nakon šta su došli u Ležimir, da su samo Stanišić i Simatović obilazili centar, da je Simatović mogao da zabrani ulazak u centar i da je centar Pajzoš osnovan nešto kasnije, otprilike u decembru 1991. ili januaru 1992.⁶³⁰ Imajući u vidu dokaze koji su mu predloženi, Pretresno veće se uverilo da su i Ležimir i Pajzoš barem u prvoj polovini 1992, i to najmanje do marta ili aprila, funkcionisali kao centri pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću i da je obuka tamo izvođena pod rukovođenjem optuženih, s njihovim odobrenjem i s njihovom finansijskom i logističkom podrškom.⁶³¹ Konstatacije Pretresnog veća o Simatovićevoj ulozi u osnivanju Jedinice i centara, kao i o njegovoj nadležnosti nad njima, zasnovane su najviše na iskazu svedoka RFJ-137,⁶³² a Žalbeno veće je odbacilo Simatovićeve prigovore na to što se Pretresno veće s tim u vezi oslonilo na to svedočenje.⁶³³ Imajući u vidu navedeno, Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da je on imao nadležnost nad centrima ili da je nerazuman zaključak da je on bio svestan dogovora o obuci za lica poslata u Bosanski Šamac i da je na njega pristao.⁶³⁴

205. Žalbeno veće, dalje, odbacuje Simatovićevu tvrdnju da je neosnovana konstatacija u paragrafu 418 Prvostepene presude o njegovoj nadležnosti nad centrima i o tome da je pristao na dogovor o obuci. Podsećajući da prvostepenu presudu treba čitati kao celinu,⁶³⁵ Žalbeno veće primećuje da je izjava Pretresnog veća o Simatovićevoj nadležnosti nad Jedinicom i centrima u paragrafu 418 Prvostepene presude zasnovana na konstatacijama i dokazima koji se razmatraju na drugim mestima u Prvostepenoj presudi.⁶³⁶ Isto važi i za Simatovićev prigovor paragrafu 409

⁶²⁸ Uporedi npr. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 155-158 sa Simatovićevim završnim pretresnim podneskom, par. 67, 88, 89, 91, 94, 97, 103.

⁶²⁹ V. Prvostepena presuda, par. 405, 419.

⁶³⁰ V. Prvostepena presuda, par. 406, 407.

⁶³¹ Prvostepena presuda, par. 409.

⁶³² V. Prvostepena presuda, par. 405-407, fusnote 1631-1643.

⁶³³ V. gore par. 159-163. Žalbeno veće primećuje da Simatović osporava iskaz svedoka RFJ-137 o njegovoj ulozi u slanju pripadnika Jedinice i lokalnih srpskih snaga u Bosanski Šamac, o čemu će biti govora niže u tekstu.

⁶³⁴ V. Prvostepena presuda, par. 418.

⁶³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 258, 339, 380, 423, 425, 440 i tamo navedene reference.

⁶³⁶ V. Prvostepena presuda, par. 388, 405-407, 409.

Prvostepene presude da Pretresno veće nije obrazložilo zaključak da je on imao nadležnost nad centrima.⁶³⁷ Žalbena veće odbacuje i ovu tvrdnju.

206. I konačno, Žalbena veće zaključuje da Simatović nije pokazao da je iskaz svedoka RFJ-035 da je Simatović zajedno s njim bio prisutan u centru Pajzoš, ili o tome da li je nosio uniformu sličnu svedokovoj, bio presudan za ustanovljavanje njegove nadležnosti nad centrom.⁶³⁸ U svakom slučaju, Simatović izdvaja delove iskaza svedoka Todorovića kad tvrdi da je on suprotan iskazu svedoka RFJ-035 o Simatovićevom prisustvu u centru ili o tome da li je Simatović nosio uniformu. Međutim, Simatović nije pokazao da ti dokazi protivreče iskazu svedoka RFJ-035, jer nije pokazao da se njihove opservacije odnose na isto vreme. Pored toga, Žalbena veće smatra da iskaz svedoka Todorovića o tome da je Simatović otprilike krajem marta ili početkom aprila 1992. znao za postojanje centra za obuku na Pajzošu i da je organizovao da jedan uniformisani vojnik svedoka odvede otprilike kilometar daleko do centra u kom se obučavalo 20 meštana iz Bosanskog Šamca zapravo potkrepljuje iskaz svedoka RFJ-035 o Simatovićevom učešću u radu centra Pajzoš, a ne protivreči mu.⁶³⁹ Imajući u vidu navedeno, Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo u svojim konstatacijama o njegovoj nadležnosti nad centrima i Jedinicom.

(b) Informativni sastanak i raspoređivanje na teren

207. Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće, oslonivši se na iskaz svedoka RFJ-035, ustanovilo da se Simatović otprilike 10. aprila 1992. na Pajzošu obratio pripadnicima Jedinice, uključujući Srećka Radovanovića (Debelog), Slobodana Miljkovića (Lugara) i svedoka RFJ-035, kao i polaznicima obuke iz Bosanskog Šamca, i obavestio ih o tome da će biti poslani u Bosanski Šamac.⁶⁴⁰ Čitanjem celokupne Prvostepene presude pokazuje se da se Pretresno veće oslonilo na iskaz svedoka RFJ-035 kad je došlo do konstatacije da je Simatović informisao pripadnike Jedinice i lokalne Srbe pre nego što su oni 11. aprila 1992. poslani u Batkušu.⁶⁴¹ Pretresno veće delimično se oslonilo na tu konstataciju da bi zaključilo da su Stanišić i Simatović odobrili to raspoređivanje na teren.⁶⁴²

⁶³⁷ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 46, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 406-409.

⁶³⁸ V. Prvostepena presuda, par. 416, 417.

⁶³⁹ V. svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23431, 23433-23437. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1645.

⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 417, fusnota 1672, gde se upućuje na svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 14, 15, dokazni predmet P02026, par. 32-34, dokazni predmet P02028, str. 7623, 7624. V. takođe Prvostepena presuda, par. 209, fusnota 943, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 6, 16, T. 19. april 2018, str. 14.

⁶⁴¹ Prvostepena presuda, par. 209, 417, 419.

⁶⁴² Prvostepena presuda, par. 419.

208. Pored toga, Pretresno veće je primetilo da je JNA igrala veliku ulogu u transportovanju pripadnika Jedinice i njihovom učešću u napadu, ali je podsetilo i na iskaz svedoka RFJ-137 da pripadnici Jedinice nisu mogli da učestvuju u borbenim operacijama bez Stanišićevog i Simatovićevog odobrenja.⁶⁴³ Pretresno veće je, imajući u vidu da je to bio značajan kontingent, da je te ljude Simatović lično informisao pre odlaska i da su krenuli s Pajzoša, zaključilo da se uverilo da su Stanišić i Simatović odobrili taj odlazak na teren.⁶⁴⁴

209. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešno konstatovalo da je on na Pajzošu održao informativni sastanak pre raspoređivanja te grupe u Bosanski Šamac i da je on odobrio njihov odlazak tamo.⁶⁴⁵ On tvrdi da je Pretresno veće nedosledno u vezi s datumom kad je on održao taj informativni sastanak i primećuje da je on, prema paragrafu 209 Prvostepene presude, održan “11. aprila 1992. ili približno tog datuma”, a u paragrafu 417 Prvostepene presude stoji da se Simatović obratio pripadnicima Jedinice “oko 10. aprila 1992”.⁶⁴⁶ Simatović takođe tvrdi da je Pretresno veće u paragrafu 209 Prvostepene presude navelo da se oslonilo na iskaze drugih svedoka u vezi s tim informativnim sastankom, ali da je o tom događaju svedočio samo svedok RFJ-035.⁶⁴⁷

210. Simatović dalje tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad se oslonilo na nepotkrepljeni iskaz svedoka RFJ-035, s obzirom na njegovu upitnu verodostojnost i nedoslednost njegovog iskaza o Simatovićevoj ulozi i okolnostima informativnog sastanka u centru Pajzoš pre raspoređivanja na teren.⁶⁴⁸ Simatović takođe naglašava da se Pretresno veće pozvalo na iskaze svedoka Todorovića, Petra Đukića, Dragana Lukača i Sulejmana Tihića kad je razmatralo informativni sastanak, ali da nijedan od njih o njemu nije svedočio.⁶⁴⁹ On smatra da je Pretresno veće stoga pogrešilo kad je

⁶⁴³ Prvostepena presuda, par. 419.

⁶⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 388 (“Pretresno veće se uverilo da su Stanišić i Simatović najkasnije u avgustu ili septembru 1991. formirali Jedinicu od najperspektivnijih regruta obučavanih u Golubiću u periodu od maja do kraja jula/početka avgusta 1991. Pretresno veće se takođe uverilo da su [Stanišić i Simatović] imali nadležnost nad ovim snagama i da su određivali njihovu upotrebu i raspoređivanje najmanje do sredine aprila 1992”), par. 590 (“U vezi s Jedinicom, tužilaštvo je van razumne sumnje dokazalo da su jednom prilikom, u kontekstu operacije preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac u aprilu 1992, [Stanišić i Simatović] angažovali pripadnike Jedinice, zajedno s otprilike 20 lokalnih stanovnika Bosanskog Šamca koje su pripadnici Jedinice obučavali iz svog centra na Pajzošu, pored Iloka, u Hrvatskoj. Za vreme i posle operacije, ova grupa, koju je predvodio Dragan Đorđević zvani Crni, pripadnik Jedinice, počinila je krivična dela progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja, kako je navedeno u Optužnici”).

⁶⁴⁵ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 25, 33; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 90, 93-99, 197, 201, 206-216.

⁶⁴⁶ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 93.

⁶⁴⁷ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 94-97; Simatovićeva replika, par. 38-44; T. 24. januar 2023, str. 40-42, 112, 113. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 257, 258.

⁶⁴⁸ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 70, 81-89, 94-97, 257, 258; Simatovićeva replika, par. 38, 39. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 41, 42, 112, 113.

⁶⁴⁹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 94, 95; T. 24. januar 2023, str. 42.

konstatovalo da je on održao informativni sastanakna Pajzošu pre nego što je grupa raspoređena u Bosanski Šamac.⁶⁵⁰

211. Simatović dalje tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je u paragrafu 419 Prvostepene presude konstatovalo da je Simatović pristao na slanje snaga u Bosanski Šamac i odobrio ga, i osporava oslanjanje na iskaz svedoka RFJ-137 za donošenje takvih konstatacija.⁶⁵¹ Prema Simatovićevim rečima, Pretresno veće je pogrešno shvatilo iskaz svedoka RFJ-137 i razmatralo ga van konteksta, jer je taj svedok [REDIGOVANO].⁶⁵² U tom smislu Simatović primećuje da se iskaz svedoka RFJ-137, na koji Pretresno veće upućuje u fusnoti 1679 Prvostepene presude, odnosi na događaje krajem 1991. ili početkom 1992. i da uopšte nije relevantan za obuku i slanje snaga u Bosanski Šamac kasnije u proleće 1992.⁶⁵³

212. Tužilaštvo odgovara da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće donelo nedosledne konstatacije o datumu informativnog sastanka.⁶⁵⁴ Ono takođe tvrdi da je bilo sasvim primereno da se Pretresno veće osloni na nepotkrepljeni iskaz svedoka RFJ-035 u prilog zaključcima o informativnom sastanku na Pajzošu⁶⁵⁵ i tvrdi da iskazi svedoka Todorovića, Đukića, Lukača i Tihića nisu nedosledni u odnosu na iskaz svedoka RFJ-035, jer niko od njih nije bio prisutan kad je Simatović održao informativni sastanak.⁶⁵⁶

213. Kad je reč o svedoku RFJ-137, tužilaštvo odgovara da njegov iskaz nije bio jedina osnova za zaključak Pretresnog veća da je Simatović rasporedio pripadnike Jedinice i lokalne srpske snage u Bosanski Šamac.⁶⁵⁷ Ono tvrdi da iskaz svedoka RFJ-137 potkrepljuje s tim povezane konstatacije Pretresnog veća o obuci, informativnom sastanku, raspoređivanju i komandovanju na terenu, što potkrepljuju i drugi dokumentarni dokazi i iskazi svedoka, uključujući i to što je svedok RFJ-035 opisao Simatovića kao komandanta.⁶⁵⁸ Prema rečima tužilaštva, Pretresno veće je, uprkos tome što je svedok RFJ-137 [REDIGOVANO], smelo da se osloni na njegov iskaz kako bi konstatovalo da

⁶⁵⁰ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 98, 99. Kako kaže Simatović, čak i da se on zaista obratio grupi pre njenog odlaska za Bosanski Šamac, to informativno obraćanje samo po sebi ne znači da je on igrao ikakvu ulogu u njihovom raspoređivanju. V. Simatovićeva replika, par. 45.

⁶⁵¹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 197, 201, 206-216, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 419, fusnota 1679.

⁶⁵² V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 207-212, 214-216.

⁶⁵³ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 213.

⁶⁵⁴ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 62.

⁶⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 54-58, 63; T. 24. januar 2023, str. 89-91. V. takođe Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 64; T. 24. januar 2023, str. 86.

⁶⁵⁶ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 64, 138.

⁶⁵⁷ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 121. V. takođe Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 118-120.

⁶⁵⁸ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 121.

pripadnici Jedinice u aprilu 1992. nisu mogli da učestvuju u borbenim dejstvima bez Stanišićevog i Simatovićevog odobrenja.⁶⁵⁹

214. Analizirajući prvo Simatovićeve prigovore u vezi s datumom njegovog informativnog sastanka pred raspoređivanje na teren, Žalbeno veće primećuje da u paragrafu 209 Prvostepene presude stoji: “Dana 11. aprila 1992. ili približnog tog datuma, dobivši na Pajzošu instrukcije od Simatovića, pripadnici paravojnih snaga poleteli su helikopterima JNA s uzletišta kod Ležimira i stigli u Batkušu, srpsko selo u blizini Bosanskog Šamca.”⁶⁶⁰ U paragrafu 417 Prvostepene presude stoji: “Okolo 10. aprila 1992. Simatović je održao govor pripadnicima Jedinice [...] i polaznicima obuke iz Bosanskog Šamca na Pajzošu i obavestio ih da idu na teren u opštinu Bosanski Šamac, u Bosni i Hercegovini.”⁶⁶¹ Protivno Simatovićevoj tvrdnji,⁶⁶² paragrafi 209 i 417 Prvostepene presude nisu nedosledni. Paragraf 209 govori o datumu kad su snage raspoređene u Bosanski Šamac, a paragraf 417 o datumu Simatovićevog informativnog sastanka, za koji je Pretresno veće zaključilo da je održan otprilike jedan dan pre raspoređivanja na teren.⁶⁶³ Ovaj argument se odbacuje.

215. Simatović dalje osporava to što se Pretresno veće u fusnoti 943 paragrafa 209 Prvostepene presude poziva na iskaze svedoka RFJ-035, Todorovića, Petra Đukića, Dragana Lukača i Sulejmana Tihica, a samo je svedok RFJ-035 govorio o informativnom sastanku, kako tvrdi Simatović.⁶⁶⁴ Žalbeno veće odbacuje ovaj argument jer se u rečenici povezanoj s fusnotom 943 ipak primarno razmatraju događaji nakon raspoređivanja na teren, a ne informativni sastanak,⁶⁶⁵ što potkrepljuju navedeni dokazi.⁶⁶⁶

⁶⁵⁹ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 122.

⁶⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 209. Simatovićeva tvrdnja o grešci u vezi s iskazom svedoka RFJ-035 da je Simatović nosio uniformu, dok svedok Todorović tvrdi da nije, nije uverljiva. Kao što je već rečeno, Simatović nije pokazao da dokazi na koje se poziva pokazuju da su oba svedoka videla Simatovića u isto vreme.

⁶⁶¹ Prvostepena presuda, par. 417.

⁶⁶² V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 93.

⁶⁶³ V. Prvostepena presuda, par. 209, 417.

⁶⁶⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 94, 95; T. 24. januar 2023, str. 42.

⁶⁶⁵ V. Prvostepena presuda, par. 209 (“Dana 11. aprila 1992. ili približnog tog datuma, dobivši na Pajzošu instrukcije od Simatovića, pripadnici paravojnih snaga poleteli su helikopterima JNA s uzletišta kod Ležimira i stigli u Batkušu, srpsko selo u blizini Bosanskog Šamca; od oko 50 muškaraca u toj grupi 30 je bilo iz Srbije, dok su ostalih 18 do 20 bili iz Bosanskog Šamca”).

⁶⁶⁶ V. Prvostepena presuda, par. 209, fusnota 943, gde se upućuje na svedoka Todorovića, dokazni predmet P01916, str. 23441, 23442, 23454, 23466, 23520, svedoka RFJ-035, T. 17, april 2018, str. 6, 13-16, T. 18. april 2018, str. 29, T. 19. april 2018, str. 14, 15, 32, 33, dokazni predmet P02028, str. 7628, 7792, dokazni predmet P02026, par. 35-37, dokazni predmet P02042, str. 3, svedoka Lukača, dokazni predmet P02732, str. 1612, 1614-1616, dokazni predmet P02731, str. 14, svedoka Đukića, T. 17. decembar 2019, str. 12, 13, 22, T. 21. januar 2020, str. 3, T. 22. januar 2020, str. 22, svedoka Tihica, dokazni predmet P01869, str. 3134, 3199, 3213, 3214, dokazni predmet P01868, str. 29883, 29884, 29946, 29951, dokazni predmet P01870, str. 1343, 1344, dokazni predmet P01865, str. 5, dokazni predmet P01938, str. 256, 257, dokazni predmet P00846, str. 3, dokazni predmet P01953, str. 2, dokazni predmet P02048, str. 1, činjenice o kojima je presuđeno 1059-1063. Žalbeno veće napominje da su činjenice o kojima je presuđeno u ovom predmetu navedene u *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Nalog u vezi sa zahtevom

216. Kad je reč o Simatovićevim prigovorima na to što se Pretresno veće oslonilo na iskaz svedoka RFJ-035 u vezi sa Simatovićevim informativnim obraćanjem pripadnicima Jedinice i meštanima iz Bosanskog Šamca na Pajzošu pred njihovo raspoređivanje u Bosanski Šamac, Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće zaista oslonilo samo na iskaz ovog svedoka.⁶⁶⁷ Nakon što je razmotrilo iskaz svedoka RFJ-035, na koji se upućuje u Prvostepenoj presudi,⁶⁶⁸ Žalbeno veće smatra da je Pretresno veće postupilo razumno kad se oslonilo na njega kako bi konstatovalo da je pripadnike Jedinice i polaznike obuke iz Bosanskog Šamca “Simatović lično informisao“ pre raspoređivanja na teren.⁶⁶⁹ Žalbeno veće podseća da Pretresno veće ima diskreciono ovlašćenje da odluči da li će se osloniti na nepotkrepljene dokaze,⁶⁷⁰ pa čak i na one koji dolaze od svedoka saučesnika koji mogu imati lične motive da inkriminišu optuženog, pod uslovom da se primeni odgovarajući oprez.⁶⁷¹

217. Pretresno veće je u tom kontekstu pažljivo razmotrilo status svedoka RFJ-035 kao saučesnika, moguće motive da inkriminiše Simatovića, kao i pouzdanost njegovog iskaza o informativnom sastanku i Simatovićevim vezama s Jedinicom, te je u pogledu njegovog iskaza primenilo “odgovarajući oprez“.⁶⁷² Pretresno veće nije se oslonilo na iskaz ovog svedoka tamo gde on nije imao direktna saznanja.⁶⁷³ Žalbeno veće dalje primećuje da drugi dokazi potkrepljuju iskaz svedoka RFJ-035 o tome da je učestvovao u događajima u Bosanskom Šamcu.⁶⁷⁴ Drugi aspekti svedočenja ovog svedoka o odlasku u Batkušu, o broju lica koja su tamo poslata i o uniformama koje su ona nosila potkrepljeni su drugim dokazima u spisu.⁶⁷⁵ Žalbeno veće je pregledalo dokaze koje Simatović navodi,⁶⁷⁶ na koje je on ukazao i na suđenju i za koje je Pretresno veće znalo.⁶⁷⁷ Žalbeno veće ne vidi nikakve promene u iskazu svedoka RFJ-035, niti materijalne protivrečnosti koje bi razumnog presuditelja o činjenicama sprečile da se na njega osloni u vezi s informativnim

tužilaštva za pojašnjenje odluke u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 15. januar 2019, Dodatak Odluci o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je presuđeno – *Ispravljeno*. V. Prvostepena presuda, par. 18.

⁶⁶⁷ V. Prvostepena presuda, par. 417, fusnota 1672. V. takođe Prvostepena presuda, par. 419.

⁶⁶⁸ V. Prvostepena presuda, par. 417, fusnota 1672, gde se upućuje na svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 14, 15, dokazni predmet P02026, par. 32-34, dokazni predmet P02028, str. 7623, 7624. V. takođe svedok RFJ-035, P02028, str. 7677, 7678.

⁶⁶⁹ V. Prvostepena presuda, par. 419.

⁶⁷⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 363 i tamo navedene reference.

⁶⁷¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 135 i tamo navedene reference.

⁶⁷² Prvostepena presuda, par. 206, 220.

⁶⁷³ Prvostepena presuda, par. 420.

⁶⁷⁴ V. npr. dokazni predmet P02048, str. 1; dokazni predmet P02049, str. 1, 7, 8.

⁶⁷⁵ V. npr. Prvostepena presuda, par. 209, 210, fusnota 943.

⁶⁷⁶ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 81-88.

⁶⁷⁷ V. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 697, 698; Prvostepena presuda, par. 205, fusnota 934, gde se upućuje, između ostalog, na Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 695-703.

sastankom, Simatovićevom ulogom i njegovim položajem nadređenog.⁶⁷⁸ Simatović nije pokazao da je Pretresno veće zloupotrebilo svoja diskreciona ovlašćenja time što se oslonilo na iskaz svedoka RFJ-035 kako bi konstatovalo da je Simatović pripadnicima Jedinice i meštanima iz Bosanskog Šamca održao informativni sastanak pre nego što su oni raspoređeni u Bosanski Šamac.

218. Žalbeno veće sada prelazi na Simatovićevu tvrdnju da je iskaz svedoka Todorovića protivrečan iskazu svedoka RFJ-035. Simatović nije pokazao da svedok Todorović u svom iskazu kaže da je on posetio Pajzoš istog dana kad je održan informativni sastanak o kom u svom iskazu govori svedok RFJ-035, a to po svemu sudeći i sam Simatović prihvata.⁶⁷⁹ Dalje, Žalbeno veće ne vidi nikakvu materijalnu protivrečnost koja bi oslanjanje Pretresnog veća na iskaz svedoka RFJ-035 učinila nerazumnim na osnovu Simatovićeve tvrdnje da je svedok RFJ-035 izjavio da je Todorović bio prisutan tokom Simatovićevog informativnog sastanka, a svedok Todorović o toj činjenici nije svedočio.⁶⁸⁰ Nakon što je razmotrilo iskaz svedoka RFJ-035, Žalbeno veće primećuje da je on dvosmislen oko pitanja da li je svedok Todorović bio prisutan na informativnom sastanku.⁶⁸¹ Dalje, Simatovićeva tvrdnja da svedoci Đukić, Lukač i Tihčić nisu svedočili o informativnom sastanku ne čini oslanjanje Pretresnog veća na iskaz svedoka RFJ-035 nerazumnim, s obzirom na to da Simatović nije pokazao da su oni bili prisutni na informativnom sastanku ili da to što ga nisu pomenuli u svedočenju materijalno protivreči iskazu svedoka RFJ-035.⁶⁸²

219. Žalbeno veće sada prelazi na Simatovićeve prigovore na to što se Pretresno veće oslonilo na iskaz svedoka RFJ-137 u paragrafu 419 Prvostepene presude kako bi zaključilo da su Stanišić i Simatović odobrili raspoređivanje na teren. Žalbeno veće primećuje da se iz iskaza tog svedoka vidi da je [REDIGOVANO].⁶⁸³ [REDIGOVANO],⁶⁸⁴ [REDIGOVANO].⁶⁸⁵ Iako Pretresno veće u Prvostepenoj presudi nije pomenulo taj aspekt iskaza svedoka RFJ-137, to ne predstavlja grešku, u svetlu pretpostavke da je Pretresno veće ocenilo sve dokaze kojima je raspolagalo.⁶⁸⁶ Žalbeno veće primećuje da se u paragrafu 419 Prvostepene presude govori o događajima u martu i aprilu 1992,

⁶⁷⁸ V. svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 32-34, dokazni predmet P02027, par. 8, dokazni predmet P02028, str. 7624, 7681, 7744, 7807, 7808, T. 17. april 2018, str. 14-16, T. 18. april 2018, str. 9, 10, 12.

⁶⁷⁹ V. Simatovićeva replika, par. 40-42.

⁶⁸⁰ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 88, 95.

⁶⁸¹ Uporedi dokazni predmet P02026, par. 33 (gde stoji da je svedok Todorović bio prisutan na informativnom sastanku) s dokaznim predmetom P02028, str. 7624 (“Mislim da je bio Stevan Todorović, ne bih smeo da se zakunem u to. Njega sam često viđao, tako da sam možda i pobrkao”), i iskazom svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 14, 15 (koji kaže da “nije siguran” da je svedok Todorović bio prisutan na sastanku).

⁶⁸² Izgleda da Simatović u replici prihvata ovakav stav. V. Simatovićeva replika, par. 40-42.

⁶⁸³ Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 14, 57, T. 19. jul 2017, str. 47, 48, dokazni predmet P00245, par. 45, 55, dokazni predmet 2D00012, str. 7459, 7495.

⁶⁸⁴ Svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 31, 32.

⁶⁸⁵ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 55, dokazni predmet 2D00012, str. 7459.

⁶⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 199, 423 i tamo navedene reference.

[REDIGOVANO], ali da se kontekstualnom analizom tog paragrafa pokazuje da je Pretresno veće pomenulo iskaz svedoka RFJ-137 kad je razmatralo stepen povezanosti JNA s Jedinicom pre njenog odlaska na teren.⁶⁸⁷

220. Uzevši u obzir dosledno svedočenje ovog svedoka o tome da su Stanišić i Simatović rukovodili i komandovali dejstvima Jedinice [REDIGOVANO], kao i o jednom incidentu u kom su Stanišić i Simatović odbili zahtev jednog generala JNA da prisvoji Jedinicu, izjavili “više nećemo imati nikakva posla s JNA” i izričito rekli ljudima “da ne id[emo]u u akciju bez naređenja jednog od njih dvojice”,⁶⁸⁸ nije bilo nerazumno što se Pretresno veće oslonilo na takve dokaze kad je zaključilo da su Stanišić i Simatović odobrili slanje na teren nekoliko meseci kasnije. Dalje, čak i da se Pretresno veće nije oslonilo na iskaz svedoka RFJ-137, konstataciju Pretresnog veća da su Stanišić i Simatović odobrili slanje pripadnika Jedinice i meštana iz Bosanskog Šamca na teren potkrepljuje iskaz svedoka RFJ-035, što ide u prilog razumnim zaključcima Pretresnog veća o Simatovićevoj komandi nad pripadnicima Jedinice pre njihovog slanja na teren.⁶⁸⁹ Simatović, prema tome, nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo tako što je krivo shvatilo iskaz svedoka RFJ-137 ili ga istriglo iz konteksta. Simatovićeve tvrdnje da je Pretresno veće pogrešilo u svojoj oceni slanja na teren stoga se odbacuju.

221. Na osnovu navedenog, Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo u svojim konstatacijama o informativnom sastanku ili raspoređivanju na teren.

(c) Svest o pružanju podrške počinjenju krivičnih dela

222. U paragrafu 418 Prvostepene presude Pretresno veće je u vezi s obukom meštana iz Bosanskog Šamca između ostalog konstatovalo da su Stanišić i Simatović, s obzirom na njihovu nadležnost nad Jedinicom i centrima, kao i na njihov pristanak na organizovanje obuke, “bili svesni da time što dozvoljavaju korišćenje svojih objekata i instruktora daju podršku vojnoj akciji i, u kontekstu tadašnjeg sukoba, činjenju zločina od strane tih snaga”.⁶⁹⁰

223. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da je on bio svestan da će time što je dozvolio obuku, a zatim i raspoređivanje lica u Bosanski Šamac, podržati vojnu akciju i

⁶⁸⁷ V. Prvostepena presuda, par. 419, fusnota 1679.

⁶⁸⁸ Svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 50, 51, 70, T. 18. jul 2017, str. 29. V. takođe Prvostepena presuda, par. 405, 419, fusnote 1633, 1679.

⁶⁸⁹ Svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 32, 34, T. 17. april 2018, str. 14-16.

⁶⁹⁰ V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416, 419. Žalbeno veće je konstatovalo da je Pretresno veće pogrešno zaključilo da su meštani Bosanskog Šamca prošli obuku u centru Ležimir, ali je takođe konstatovalo da ta greška nije dovela do neostvarenja pravde. V. gore Odeljak IV.B.2(b).

činjenje zločina.⁶⁹¹ Simatović tvrdi da on nije znao da će tamo poslata lica podržati vojnu akciju u Bosanskom Šamcu ili da će činiti zločine.⁶⁹² On dalje tvrdi da je to što Pretresno veće u paragrafu 418 Prvostepene presude govori o “kontekstu tadašnjeg sukoba“ nejasno i da se ne zasniva na dokazima.⁶⁹³ Simatović takođe ukazuje na dokaz koji je Pretresno veće razmotrilo u paragrafu 418 Prvostepene presude (dnevnik Ratka Mladića, (dokazni predmet P01938), a koji, po njegovim rečima, između ostalog pokazuje ulogu JNA u obuci i raspoređivanju na teren, kao i to da je organizovanje obuke i raspoređivanje lica u Bosanski Šamac zapravo bilo “sasvim van Simatovićevog znanja i uticaja, pa čak i interesa”.⁶⁹⁴ Simatović dalje tvrdi da se, čak i da je on znao da je JNA “obučavala grupu dobrovoljaca blizu Pajzoša” i da je on to mesto posetio, na tome ne bi mogla zasnovati konstatacija da je “on podržao njihovo učestvovanje u potencijalnim zločinima”.⁶⁹⁵ S tim u vezi on primećuje da grupa od 50 tamo raspoređenih dobrovoljaca nije mogla da igra značajnu ulogu u zločinima, ako se to upoređi sa 6.700 pripadnika srpskih snaga u Bosanskom Šamcu, i tvrdi da se zločini koje su oni počinili nisu mogli predvideti.⁶⁹⁶

224. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće postupilo razumno kad je zaključilo da je Simatović znao da će obuka i raspoređivanje snaga u Bosanski Šamac pomoći činjenju krivičnih dela na tom području i da je bio svestan osnovnih obeležja tih krivičnih dela, kao i zajedničke namere koju su delili učesnici udruženog zločinačkog poduhvata,⁶⁹⁷ bez obzira na broj lica koja je on poslao na teren.⁶⁹⁸ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće svoje konstatacije razumno zasnovalo na obrascu zločina prilikom zauzimanja teritorija od strane srpskih snaga u Bosni i Hercegovini, pa tako i u Bosanskom Šamcu.⁶⁹⁹ Po rečima tužilaštva, Simatovićeve tvrdnje, uključujući i to što se oslanja na dnevnik Ratka Mladića, ne pokazuju da su konstatacije Pretresnog veća o tome pogrešne ili spekulativne.⁷⁰⁰ Tužilaštvo takođe odgovara da konstatacije Pretresnog veća u paragrafu 418 Prvostepene presude nisu ni nejasne ni nepotkrepljene dokazima jer se u njima upućuje na konstatacije donesene u prethodnom delu Prvostepene presude.⁷⁰¹

⁶⁹¹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 165-180, 266. V. takođe Simatovićeva replika, par. 45, fusnota 643; T. 24. januar 2023, str. 47-50, 109, 110.

⁶⁹² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 167; T. 24. januar 2023, str. 47, 48, 109, 110. V. takođe Simatovićeva replika, par. 85, 88.

⁶⁹³ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 179, 180.

⁶⁹⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 168-171, 176. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 49, 50.

⁶⁹⁵ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 177.

⁶⁹⁶ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 178. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 236, 244-247, 250.

⁶⁹⁷ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 105. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 79-82.

⁶⁹⁸ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 129, 130, fusnota 361.

⁶⁹⁹ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 105. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 79-81.

⁷⁰⁰ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 106, 107.

⁷⁰¹ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 108.

225. Simatović replicira da dokazi u spisu ne pokazuju da je on imao ovlašćenja nad centrima za obuku ili Jedinicom, da je mogao da zna da će zauzimanje teritorija u Bosni i Hercegovini biti praćeno zločinima, niti da je on lično dobijao izveštaje o zločinima koji su pratili vojna dejstva u Hrvatskoj 1991.⁷⁰² Čak i da jeste imao nadležnost da dozvoli upotrebu instruktora i centara za obuku, Simatović tvrdi da jedini razuman zaključak glasi da je pomagao ratnim naporima bosanskih Srba, a ne činjenju zločina.⁷⁰³

226. Žalbeno veće smatra da Simatović, time što se pretežno bavi paragrafom 418 Prvostepene presude, zapravo pogrešno tumači generalne zaključke Pretresnog veća da je pomogao i podržao krivična dela počinjena u Bosanskom Šamcu. Iako ukazuje na dnevnik Ratka Mladića (dokazni predmet P01938) i kaže da u njegovom završnom pretresnom podnesku postoje “brojni drugi dokazi” za to da on nije bio svestan obuke i zločina koji su na kraju počinjeni,⁷⁰⁴ Simatović se ne bavi podrobno iznetim konstatacijama Pretresnog veća koje idu u prilog tvrdnjama o njegovoj *mens rea* za pomaganje i podržavanje, niti pokazuje da su one nerazumne.

227. Iz konstatacija Pretresnog veća proizlazi da su se vojna dejstva, nakon što bi srpske snage nasilno preuzele vlast u opštinama u Hrvatskoj (od avgusta 1991) i Bosni i Hercegovini (od početka 1992), odvijala prema obrascu zločina.⁷⁰⁵ Kako kaže Pretresno veće, taj jasan obrazac zločina nije sproveden nasumično ili neorganizovano, nego u toku dobro planiranih i koordiniranih operacija, što pokazuje postojanje zajedničkog zločinačkog cilja da se većina nesrba putem činjenja krivičnih dela navedenih u Optužnici silom trajno ukloni s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine.⁷⁰⁶ Iako je konstatovalo da Simatović nije delio nameru ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja udruženog zločinačkog poduhvata,⁷⁰⁷ Pretresno veće je zaključilo da su i on i Stanišić bili svesni zajedničkog zločinačkog cilja i kampanje prisilnog raseljavanja usmerene protiv nesrba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u vreme obuke u centrima Ležimir i Pajzoš od početka 1992. i angažovanja pripadnika Jedinice i meštana iz Bosanskog Šamca 11. aprila 1992.⁷⁰⁸ Kad je reč konkretno o Simatovićevom znanju, Pretresno veće je navelo da je Simatović kao obaveštajni radnik imao “neometan pristup informacijama o događajima na terenu, te da je, kako sam priznaje,

⁷⁰² V. Simatovićeva replika, par. 83, 85, 87, 88. V. takođe Simatovićeva replika, par. 82, 84; T. 24. januar 2023, str. 48.

⁷⁰³ Simatovićeva replika, par. 86.

⁷⁰⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 168-171, 176. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 49.

⁷⁰⁵ V. Prvostepena presuda, par. 102, 169, 170, 181, 199-201, 218, 229, 232-234, 372-375, 377-379. V. takođe Prvostepena presuda, par. 606, 607.

⁷⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 378, 379, 594, 597.

⁷⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 596.

⁷⁰⁸ V. Prvostepena presuda, par. 418, 588, 589, 594, 596, 606, 607.

njegov glavni zadatak na područjima Hrvatske i Bosne i Hercegovina bilo prikupljanje obaveštajnih podataka“.⁷⁰⁹

228. Žalbeno veće zaključuje da se Pretresno veće oslonilo na te konstatacije kako bi u paragrafu 418 Prvostepene presude zaključilo da su Stanišić i Simatović “bili svesni da time što dozvoljavaju korišćenje svojih objekata i instruktora daju podršku vojnoj akciji i, u kontekstu tadašnjeg sukoba, činjenju zločina od strane tih snaga”.⁷¹⁰ Podsećajući da Prvostepena presuda treba da se čita kao celina⁷¹¹ i da Pretresno veće ne mora nepotrebno da još jednom razmatra ono što je razmotrilo na drugim mestima u Prvostepenoj presudi,⁷¹² Žalbeno veće odbacuje Simatovićevu tvrdnju da su konstatacije Pretresnog veća u paragrafu 418 neosnovane ili na neki drugi način nejasne. U vezi s dnevnikom Ratka Mladića (dokazni predmet P01938) na koji se upućuje u vezi s paragrafom 418 Prvostepene presude, Žalbeno veće smatra da je Pretresno veće postupilo razumno kad se oslonilo na taj dokaz.⁷¹³ Pored toga, imajući u vidu da dokazi pokazuju da je Simatović bio uključen u obuku i raspoređivanje na teren, Žalbeno veće primećuje da se u dokaznom predmetu P01938 ne govori o Simatoviću, niti taj dokazni predmet ide u prilog Simatovićevoj tvrdnji da su obuka i slanje na teren bili “sasvim van [njegovog] znanja i uticaja, pa čak i interesa”.⁷¹⁴

229. Žalbeno veće dalje smatra neprimerenom Simatovićevu tvrdnju da slanje 50 lica u Bosanski Šamac u poređenju sa 6.700 pripadnika snaga JNA nije moglo da igra značajnu ulogu u zločinima, i da zločini tih 50 lica nisu mogli da se predvide. Simatović ignoriše zaključak Pretresnog veća da su ljudi koji su prošli obuku u centrima Pajzoš i Ležimir i zatim bili raspoređeni na teren počinili zločine u Bosanskom Šamcu.⁷¹⁵ Kad je reč o Simatovićevom znanju o zločinima, Žalbeno veće podseća na svoju raniju diskusiju o zaključku Pretresnog veća da je Simatović, budući da je, kao obaveštajni oficir, imao pristup informacijama, kao i s obzirom na jasni obrazac zločina u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u to vreme, bio svestan toga da će svojim postupcima pomoći vojna dejstva i činjenje zločina u Bosanskom Šamcu.⁷¹⁶ Stoga je njegova puka tvrdnja “da niko nije mogao da

⁷⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 588. V. takođe Prvostepena presuda, par. 578 (gde se kaže da su Stanišić i Simatović, “zahvaljujući neometanom pristupu obaveštajnim informacijama preko različitih kanala i učešću na sastancima ili prisustvu na terenu, nesumnjivo znali da lokalne vođe Srba u Krajini [žele da ostanu u Jugoslaviji i brane ono što su smatrali srpskom zemljom]”).

⁷¹⁰ V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416, 419.

⁷¹¹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 258, 339, 380, 423, 425, 440 i tamo navedene reference.

⁷¹² Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 247 i tamo navedene reference.

⁷¹³ V. Prvostepena presuda, par. 418 (gde stoji da je obuka organizovana na više nivoa oblasne komande JNA i zvaničnih struktura), fusnota 1676, gde se upućuje na dokazni predmet P01938, str. 256, 257.

⁷¹⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 176.

⁷¹⁵ V. npr. Prvostepena presuda, par. 209, 218, 229, 232, 407, 410, 416, 417, 419, 590, 604. V. takođe Prvostepena presuda, par. 223, 224, 226, 227.

⁷¹⁶ V. gore par. 226-228. V. takođe npr. Prvostepena presuda, par. 102, 169, 170, 181, 199-201, 218, 229, 232-234, 372-375, 378, 379, 418, 578, 588, 589, 594, 606, 607.

zamisli da će u tom kontekstu [50 poslatih lica] počiniti zločine“⁷¹⁷ neosnovana; Simatović njome ignoriše ključne konstatacije u Prvostepenoj presudi i, prema tome, ne uspeva da pokaže da je Pretresno veće pogrešilo. Simatovićeve tvrdnje u tom smislu se odbijaju.

(d) Uloga u preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu

230. Simatović tvrdi da se Pretresno veće u paragrafu 421 Prvostepene presude pogrešno oslonilo na izveštaje relevantne za Dragana Đorđevića (Crnog) i Slobodana Miljkovića (Lugara) u periodu nakon operacije u Bosanskom Šamcu da bi zaključilo da je on, Simatović, imao ulogu u događajima u toj opštini.⁷¹⁸

231. Tužilaštvo odgovara da Simatovićevi argumenti nemaju efekta na njegovu osuđujuću presudu, pošto se Pretresno veće nije uverilo da je Simatović upravljao, odnosno da je rukovodio i komandovao pripadnicima Jedinice tokom operacija ili činjenja zločina u Bosanskom Šamcu.⁷¹⁹

232. Žalbeno veće primećuje da paragraf 421 Prvostepene presude, suprotno onom što Simatović tvrdi, ne sadrži zaključke već rezime dokaza, uključujući izveštaje koji se odnose na Dragana Đorđevića (Crnog) i Slobodana Miljkovića (Lugara), u vezi sa Stanišićevom i Simatovićevom ulogom u događajima u Bosanskom Šamcu. Nakon što je razmotrilo te i druge relevantne dokaze,⁷²⁰ Pretresno veće je zaključilo da se nije uverilo da su Stanišić i Simatović “upravljali, odnosno da su rukovodili i komandovali pripadnicima Jedinice tokom operacija ili činjenja zločina u Bosanskom Šamcu”.⁷²¹ Simatovićevi argumenti, zasnovani na izveštajima relevantnim za Dragana Đorđevića (Crnog) i Slobodana Miljkovića (Lugara) u vezi s njegovom ulogom u Bosanskom Šamcu, odražavaju pogrešno tumačenje Prvostepene presude. Podsećajući da argumenti koji nemaju potencijal da dovedu do poništenja ili preinačenja pobijane odluke mogu odmah da se odbace i da se njihova utemeljenost ne mora razmatrati,⁷²² Žalbeno veće, shodno tome, odbacuje Simatovićev prigovor na paragraf 421 Prvostepene presude.

(e) Zaključak

233. Iz navedenih razloga, Žalbeno veće odbija podosnovu 12 Osnove 1 Simatovićeve žalbe, podosnove 2 (delimično), 6 (delimično), 7, 8, 10 (delimično), 11, 12, 13 (delimično) i 14 (delimično) Osnove 2 njegove žalbe.

⁷¹⁷ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 178.

⁷¹⁸ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 34; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 217-235.

⁷¹⁹ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 123, 124.

⁷²⁰ V. Prvostepena presuda, par. 420-423.

4. Navodne greške u vezi s Jedinicom i njenim pripadnicima (podosnove 2 (delimično), 4 (delimično), 5 (delimično), (6 delimično), 9, 10 (delimično) i 14 (delimično) Osnove 2)

234. Pretresno veće je konstatovalo da su pripadnici Jedinice obučavali meštane iz Bosanskog Šamca.⁷²³ Pretresno veće je dalje zaključilo da su bivši policajci SAO SBZS, pošto su prošli obuku u centrima za obuku, uključeni u sastav Jedinice i da su bili pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću pre nego što su raspoređeni na teren.⁷²⁴ Pretresno veće je dalje uzelo u obzir dokaze da su dana 11. aprila 1992. ili oko tog datuma, pripadnici paravojnih snaga, nakon što su na informativnom sastanku dobili instrukcije od Simatovića, helikopterima JNA odleteli za Batkušu, srpsko selo u blizini Bosanskog Šamca, i da je od oko 50 ljudi u toj grupi 30 bilo iz Srbije, dok su ostali bili iz Bosanskog Šamca.⁷²⁵ Pretresno veće je zatim konstatovalo da su srpske snage napale i zauzele Bosanski Šamac 17. aprila 1992. i da su, tokom preuzimanja vlasti, paravojne formacije koje su došle u Batkušu, a među kojima je bila i grupa od 30 muškaraca iz Srbije pod komandom pripadnika Jedinice Dragana Đorđevića (Crnog) i oko 20 meštana iz Bosanskog Šamca, učestvovala u napadu kao potčinjene 17. taktičkoj grupi JNA.⁷²⁶ Pretresno veće je zaključilo da su Srećko Radovanović (Debeli) i Slobodan Miljković (Lugar) učestvovali u napadu pod komandom Dragana Đorđevića (Crnog).⁷²⁷

235. Simatović osporava to što je Pretresno veće: (i) koristilo nedoslednu terminologiju u vezi s Jedinicom; (ii) konstatovalo da je Jedinica obučavala bivše policajce SAO SBZS i meštane iz Bosanskog Šamca; i (iii) konstatovalo da su bivši policajci SAO SBZS uključeni u sastav Jedinice.⁷²⁸ On tvrdi da je Pretresno veće koristilo nedoslednu terminologiju u vezi s “grupom” raspoređenom u Bosanski Šamac i da nije utvrdilo kome je ta grupa pripadala i koji je bio njen status pre nego što je prepotčinjena 17. taktičkoj grupi JNA.⁷²⁹ Konkretno, Simatović tvrdi da je Pretresno veće o grupi govorilo kao o “paravojnim formacijama”, a kasnije kao o pripadnicima Jedinice, te da je konstatovalo da 20 meštana iz Bosanskog Šamca nije bilo u sastavu Jedinice, da bi

⁷²¹ Prvostepena presuda, par. 424.

⁷²² Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 20, 448, 590 i tamo navedene reference.

⁷²³ Prvostepena presuda, par. 418.

⁷²⁴ Prvostepena presuda, par. 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 416, 417, 604.

⁷²⁵ Prvostepena presuda, par. 209.

⁷²⁶ Prvostepena presuda, par. 218. V. takođe Prvostepena presuda, par. 604 (“Pretresno veće podseća na svoj zaključak da su rano ujutro 17. aprila 1992. vlast u gradu Bosanskom Šamcu preuzele srpske snage, među kojima je bila i grupa pod komandom pripadnika Jedinice Dragana Đorđevića zvanog Crni. U sastavu ove grupe bili su, između ostalih, pripadnici Jedinice Srećko Radovanović zvan Debela i Slobodan Miljković zvan Lugar, te otprilike 20 Srba stanovnika Bosanskog Šamca”).

⁷²⁷ Prvostepena presuda, par. 218. V. takođe Prvostepena presuda, par. 604.

⁷²⁸ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 27-29, 32; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 90-92, 123-144, 181-196, 198-205, 263. V. takođe Simatovićeva replika, par. 37, 63-73, 75, 76, 89-94; T. 24. januar 2023, str. 41, 45, 50, 51.

⁷²⁹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 91, 92, 135, 138-143; T. 24. januar 2023, str. 41. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 136, 137.

kasnije celu grupu (bivše policajce SAO SBZS i meštane iz Bosanskog Šamca) koja je raspoređena na teren tretiralo kao pripadnike Jedinice.⁷³⁰

236. Simatović dalje tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je konstatovalo da su pripadnici Jedinice obučavali meštane iz Bosanskog Šamca i kada se oslonilo na nepotkrepljeno svedočenje svedoka RFJ-035 s tim u vezi.⁷³¹ Simatović takođe napominje da svedok Todorović nije mogao da se seti imena nijednog instruktora povezanog s ovom obukom, osim Aleksandra Vukovića (Vuka).⁷³² Simatović tvrdi da je Pretresno veće jednako pogrešilo i kada je konstatovalo da su pripadnici Jedinice obučavali grupu bivših policajaca SAO SBZS, uključujući Slobodana Miljkovića (Lugara), Srećka Radovanovića (Debelog) i svedoka RFJ-035, pošto nema dokaza na osnovu kojih bi se ta činjenica utvrdila.⁷³³ Simatović ukazuje na dokaze koji pokazuju da su obuku na Pajzošu u stvari izvodili instruktori Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine.⁷³⁴

237. Simatović takođe osporava zaključak Pretresnog veća da su Srećko Radovanović (Debeli), Slobodan Miljković (Lugar) i svedok RFJ-035 nakon obuke uključeni u sastav Jedinice.⁷³⁵ On tvrdi da dokazi koje je Pretresno veće zanemarilo ili pogrešno protumačilo pokazuju da su ti ljudi bili članovi Srpske radikalne stranke⁷³⁶ i ukazuje, između ostalog, na jednu belešku iz dnevnika Ratka Mladića,⁷³⁷ kao i na dokaze da su oni bili pripadnici “Sivih vukova”, jedinice povezane sa Srpskom radikalnom strankom u Kragujevcu.⁷³⁸ Simatović dalje upućuje na dokaze da je Slobodan Miljković (Lugar), pripadnik paravojnih formacija Srpske radikalne stranke, bio “predmet obrade” Službe državne bezbednosti i da nije saradivao ni s kim iz Službe državne bezbednosti.⁷³⁹ On takođe ukazuje na dokaze da je Srećko Radovanović (Debeli) bio pripadnik Posavske brigade u Bosanskom Šamcu,⁷⁴⁰ da Slobodan Miljković (Lugar), na osnovu dokumenata izdatih u decembru 1991. i avgustu 1992, nije bio pripadnik Službe državne bezbednosti⁷⁴¹ i da su, prema novinskom članku od 25. novembra 1992, Slobodan Miljković (Lugar) i Dragan Đorđević (Crni) bili “četnički

⁷³⁰ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 91, 92, 141-143; T. 24. januar 2023, str. 41. V. takođe Simatovićeva replika, par. 37, 76.

⁷³¹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 126, 127; T. 24. januar 2023, str. 50.

⁷³² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 125. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 50.

⁷³³ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 128, 129. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 45.

⁷³⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 130-133; T. 24. januar 2023, str. 45.

⁷³⁵ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 181-196, 198-205, 263; T. 24. januar 2023, str. 50, 51.

⁷³⁶ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 182-185, 187-196, 198-205. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 50, 51.

⁷³⁷ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 182; T. 24. januar 2023, str. 50. V. takođe Simatovićeva replika, par. 66.

⁷³⁸ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 193-195.

⁷³⁹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 188. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 202.

⁷⁴⁰ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 185, 192; T. 24. januar 2023, str. 50, 51.

⁷⁴¹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 190.

banditi”.⁷⁴² Prema Simatovićevim rečima, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi Službi državne bezbednosti mogao da pripiše odgovornost za dela bivših policajaca SAO SBZS.⁷⁴³

238. Tužilaštvo odgovara da je to što Pretresno veće koristi izraz “paravojne formacije” kada kolektivno govori o toj grupi u skladu sa zaključcima tog veća da je ona obuhvatala pripadnike Jedinice i 20 meštana iz Bosanskog Šamca koji nisu formalno bili u sastavu Jedinice.⁷⁴⁴ Prema rečima tužilaštva, Simatović nije pokazao da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da konstatuje da su pripadnici Jedinice obučavali tih 20 meštana iz Bosanskog Šamca u centru za obuku Pajzoš, ili da je Pretresno veće pogrešilo kada se oslonilo na svedočenje svedoka Todorovića i RFJ-035.⁷⁴⁵ Tužilaštvo takođe tvrdi da Simatović ne pokazuje da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da su pripadnici Jedinice obučavali grupu bivših policajaca SAO SBZS u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš⁷⁴⁶ i da je ta grupa uključena u sastav Jedinice tokom obuke i pre raspoređivanja na teren u Bosanski Šamac.⁷⁴⁷

239. Simatović replicira da zaključak da su bivši policajci SAO SBZS bili pripadnici Jedinice manje od mesec dana i samo dok se izvodila obuka u Ležimiru i na Pajzošu može biti razuman, ali da on bez obzira na to tvrdi da i dalje postoje sumnje u vezi s ovim zaključkom, pošto su ti ljudi bili odgovorni Srpskoj radikalnoj stranci iz Bosanskog Šamca i pošto nema “materijalnih dokaza o njihovom pismenom kontaktu” sa Službom državne bezbednosti.⁷⁴⁸

240. Što se tiče Simatovićeve tvrdnje o nedoslednoj terminologiji, Žalbeno veće napominje da je Pretresno veće u ranijim delovima Prvostepene presude u kojima diskutuje o događajima i zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu⁷⁴⁹ govorilo o oko 50 ljudi (30 iz Srbije i 20 meštana iz Bosanskog Šamca) kojima je Simatović održao informativni sastanak i koji su 11. aprila 1992. ili oko tog datuma helikopterima JNA prebačeni u Batkušu, kao o, između ostalog, “pripadnicima paravojnih snaga” ili “pripadnicima paravojnih snaga koji su stigli u Batkušu”.⁷⁵⁰ S druge strane, u delovima Prvostepene presude u kojima se razmatra Stanišićev i Simatovićev doprinos putem

⁷⁴² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 189.

⁷⁴³ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 196. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 51.

⁷⁴⁴ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 60, 61, 89.

⁷⁴⁵ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 74-78, 80.

⁷⁴⁶ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 79, 81-86.

⁷⁴⁷ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 109-117. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 82, 83, 92.

⁷⁴⁸ V. Simatovićeva replika, par. 92, 93. U vezi s argumentom da su bivši policajci SAO SBZS bili pripadnici Jedinice samo u periodu od sredine marta do sredine aprila 1992, tužilaštvo tvrdi da je dosledno govorilo da su ti ljudi bili pripadnici Jedinice nakon što su raspoređeni na teren u Bosanski Šamac i prepotčinjeni JNA prilikom preuzimanja vlasti. V. T. 24. januar 2023, str. 82, 83.

⁷⁴⁹ V. Prvostepena presuda, par. 202-234.

⁷⁵⁰ V. npr. Prvostepena presuda, par. 209, 211, 215, 218, 224.

“Jedinice” i njihov doprinos događajima u Bosanskom Šamcu,⁷⁵¹ Pretresno veće je o istih 50 ljudi raspoređenih na teren u Bosanski Šamac govorilo kao o pripadnicima Jedinice i meštanima iz Bosanskog Šamca (ili “lokalnim srpskim snagama”).⁷⁵² S obzirom na to da je Pretresno veće prvo razmatralo zločine u Bosanskom Šamcu, a zatim fizičke izvršioce (50 obučenih i na teren raspoređenih ljudi) i njihovu vezu sa Stanišićem i Simatovićem, nije nerazumno to što Pretresno veće u ranijem delu Prvostepene presude koristi generalni izraz “pripadnici paravojnih formacija”, a kasnije konkretnije izraze. Simatović nije pokazao grešku u tome što je Pretresno veće koristilo različitu terminologiju.

241. Žalbeno veće dalje primećuje da je Pretresno veće uzelo u obzir da se krajem marta 1992. dešavalo sledeće: (i) pripadnici Jedinice obučavali su grupu od oko 20 ljudi iz Bosanskog Šamca, ali oni nisu formalno uključeni u sastav Jedinice;⁷⁵³ i (ii) grupa bivših policajaca SAO SBZS, uključujući Slobodana Miljkovića (Lugara), Srećka Radovanovića (Debelog) i svedoka RFJ-035, prošla je sličnu obuku koju su držali pripadnici Jedinice, i ti ljudi su uključeni u sastav Jedinice pod nadležnošću Stanišića i Simatovića pre nego što su upućeni na teren.⁷⁵⁴ Žalbeno veće primećuje da je kod grupe od 50 ljudi koji su prošli obuku kod pripadnika Jedinice i zatim bili raspoređeni na teren Pretresno veće dosledno pravilo razliku između bivših policajaca SAO SBZS, koji su postali pripadnici Jedinice, i meštana Bosanskog Šamca, koji nisu.⁷⁵⁵ Žalbeno veće ne vidi nedoslednost u pristupu Pretresnog veća i odbacuje Simatovićeve tvrdnje u vezi s tim.

242. Žalbeno veće sada prelazi na Simatovićevu tvrdnju da je Pretresno veće pogrešilo kada je konstatovalo da je Jedinica obučavala meštane iz Bosanskog Šamca i bivše policajce SAO SBZS. U vezi s meštanima Bosanskog Šamca, Pretresno veće je konstatovalo da su njih pripadnici Jedinice obučavali u martu 1992. u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš.⁷⁵⁶ Kako je već rečeno, Žalbeno veće je konstatovalo da je Pretresno veće pogrešilo kada je zaključilo da su meštani Bosanskog Šamca obučavani u Ležimiru.⁷⁵⁷ Što se tiče obučavanja tih ljudi na Pajzošu, Pretresno veće je, protivno Simatovićevoj tvrdnji da se oslonilo na nepotkrepljeno svedočenje svedoka RFJ-035,⁷⁵⁸ razmotrilo i svedočenje svedoka Todorovića i svedočenje svedoka RFJ-035 da su pripadnici Jedinice u martu 1992. obučavali 20 meštana Bosanskog Šamca u centru za obuku Pajzoš.⁷⁵⁹ Pored toga, Simatović

⁷⁵¹ V. Prvostepena presuda, par. 391-424.

⁷⁵² V. npr. Prvostepena presuda, par. 407, 410, 411, 413, 415-419, 424, 435, 436, 590, 597, 604, 605, 621.

⁷⁵³ V. Prvostepena presuda, par. 407, 416, 418.

⁷⁵⁴ V. Prvostepena presuda, par. 407, 416, 419.

⁷⁵⁵ V. Prvostepena presuda, par. 416-419, 424, 590, 604.

⁷⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 418, 590. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416.

⁷⁵⁷ V. gore, Odeljak IV.B.2(b).

⁷⁵⁸ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 126, 127.

⁷⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1645. V. takođe Prvostepena presuda, par. 416, 418.

pogrešno tumači svedočenje svedoka Todorovića,⁷⁶⁰ pošto se svedok setio ne samo Aleksandra Vukovića (Vuka), nego i Dragana Đorđevića (Crnog) kao instruktora i eksplicitno ukazao na to da su instruktori bili “pripadnici [...] specijalne jedinice Državne bezbednosti [Ministarstva unutrašnjih poslova] Srbije”.⁷⁶¹ Žalbeno veće konstatuje da Simatović ne pokazuje da je nerazumno to što se Pretresno veće oslonilo na njihova svedočenja da bi konstatovalo da su pripadnici Jedinice obučavali meštane Bosanskog Šamca u centru za obuku Pajzoš.

243. Što se tiče obučavanja bivših policajaca SAO SBZS, Pretresno veće je konstatovalo da su pripadnici Jedinice u martu 1992. u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš obučavali grupu u kojoj su bili Srećko Radovanović (Debeli), Slobodan Miljković (Lugar) i svedok RFJ-035.⁷⁶² Pretresno veće je uputilo na svedočenje svedoka RFJ-035, koje, između ostalog, ukazuje na sledeće: (i) pre marta 1992. on je, zajedno sa Slobodanom Miljkovićem (Lugarom), bio pripadnik jedinice policije u SAO SBZS pod komandom Srećka Radovanovića (Debelog); (ii) u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš instruktori su bili pripadnici “brigade za specijalne namene [Ministarstva unutrašnjih poslova] Srbije” zvane “Crvene beretke”; i (iii) neki od instruktora koji su njega i grupu bivših policajaca obučavali u centru za obuku Ležimir bili su isti instruktori koji su u centru za obuku Pajzoš obučavali meštane Bosanskog Šamca.⁷⁶³ Shodno tome, Simatovićeva tvrdnja da ne postoje dokazi na osnovu kojih se može zaključiti da su pripadnici Jedinice obučavali grupu bivših policajaca SAO SBZS nije utemeljena.⁷⁶⁴ Jednako je neuverljiva i Simatovićeva tvrdnja da je Pretresno veće pogrešilo time što se oslonilo na nepotkrepljeno svedočenje svedoka RFJ-035 u vezi s obukom bivših policajaca SAO SBZS. Žalbeno veće je već odbacilo Stanišićeve generalne prigovore na ocenu verodostojnosti ovog svedoka.⁷⁶⁵ Iako se Pretresno veće na svedočenje svedoka RFJ-035 prvenstveno oslonilo u vezi s obukom bivših policajaca SAO SBZS,⁷⁶⁶ Žalbeno veće, nakon što je razmotrilo svedočenje svedoka RFJ-035, zaključuje da Simatović nije pokazao da je nerazumno to što je Pretresno veće to svedočenje smatralo verodostojnim. Valja primetiti i da drugi dokazi koji su razmotreni u Prvostepenoj presudi indirektno idu u prilog svedočenju svedoka RFJ-035.⁷⁶⁷ Žalbeno

⁷⁶⁰ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 125.

⁷⁶¹ Svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23437, 23438; dokazni predmet P01922.

⁷⁶² V. Prvostepena presuda, par. 407, 416, 419.

⁷⁶³ V. Prvostepena presuda, par. 407, 416, fusnote 1646, 1670, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 7-11, 46, 47, dokazni predmet P02026, par. 27, 29, 30, dokazni predmet P02028, str. 7630, dokazni predmet P02045, str. 3. V. takođe svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 12.

⁷⁶⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 128, 129. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 45.

⁷⁶⁵ V. Gore, par. 176, 177.

⁷⁶⁶ V. Prvostepena presuda, par. 407, 416, 417.

⁷⁶⁷ V. dokazni predmet P01938, str. 256, 257 (gde se govori o raspoređivanju 30 dobrovoljaca iz Kragujevca); svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23454, 23456, 23457 (gde se govori o učestvovanju 30 dobrovoljaca, pripadnika jedinice povezane s “Frenkijem”, u preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu); dokazni predmet P02040, str. 1 (gde se navodi da je 1992. godine Slobodan Miljković (Lugar) “s jedinicom otišao na fizičko specijalističku obuku u Ležimir, Pajzoš” i da je posle završene obuke helikopterom prebačen u Batkušu); dokazni predmet P00846, str. 3 (gde

veće primećuje da Pretresno veće nije uputilo na dokaze na koje se poziva Simatović da su instruktori u Pajzošu bili iz Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske Krajine.⁷⁶⁸ Međutim, ti dokazi se odnose na događaje na Pajzošu u junu 1992.⁷⁶⁹ i stoga nisu direktno relevantni za zaključke Pretresnog veća u vezi s obukom koju je Jedinica izvodila u centrima za obuku u martu i aprilu 1992.⁷⁷⁰ Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da su pripadnici Jedinice obučavali bivše policajce SAO SBZS.

244. Što se tiče tvrdnji kojima se osporava ulazak novih pripadnika u sastav Jedinice, Žalbeno veće ima u vidu zaključak Pretresnog veća da su Srećko Radovanović (Debeli), Slobodan Miljković (Lugar) i svedok RFJ-035 u martu 1992, nakon što su prošli obuku kod Jedinice u centrima za obuku, uključeni u sastav Jedinice.⁷⁷¹ Prilikom donošenja ovog zaključka Pretresno veće je “ima[lo] u vidu dokaze” da su Srećko Radovanović (Debeli), Slobodan Miljković (Lugar), svedok RFJ-035 i Dragan Đorđević (Crni) bili blisko povezani sa Srpskom radikalnom strankom i njenim Ratnim štabom, a razmotrilo je i mnoge dokaze na koje se Simatović poziva u žalbi.⁷⁷² Pretresno veće je, bez obzira na to, zaključilo da se time ne dovodi u pitanje njihova povezanost s Jedinicom u relevantno vreme.⁷⁷³ Žalbeno veće primećuje da Simatović u mnogim tvrdnjama o povezanosti tih ljudi sa Srpskom radikalnom strankom koje iznosi u žalbi gotovo doslovno ponavlja tvrdnje iznete na suđenju.⁷⁷⁴ Podsećajući na to da strana u postupku ne može u žalbi naprosto ponavljati argumente koji nisu prihvaćeni u prvostepenom postupku, osim ako ne pokaže da odbacivanje tih argumenata predstavlja grešku koja zahteva intervenciju Žalbenog veća,⁷⁷⁵ Žalbeno veće je, nakon što je pregledalo dokaze koje je Pretresno veće izričito razmotrilo prilikom donošenja pomenutog zaključka,⁷⁷⁶ zauzelo stanovište da se Simatović naprosto ne slaže s ocenom dokaza od strane Pretresnog veća, ali da ne pokazuje grešku.

245. Što se tiče beleške iz dnevnika Ratka Mladića (dokazni predmet P01938) na koju upućuje Simatović, Pretresno veće je nju razmotrilo u vezi s pripadnošću i komandom dobrovoljaca,

se govori da je grupa članova Srpske radikalne stranke otišla u Obučni centar kod Iloka, u mesto Pajzoš, zajedno s grupom od “18 ljudi [...] iz Šamac” i da su nakon obuke “krenuli [...] za Šamac”).

⁷⁶⁸ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 130, 131, gde se upućuje na dokazne predmete P03238, P03240, P03241. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 45.

⁷⁶⁹ V. dokazne predmete P03238; P03240; P03241.

⁷⁷⁰ V. Prvostepena presuda, par. 409, 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, 416, 417.

⁷⁷¹ Prvostepena presuda, par. 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 209, 407, 416, 604.

⁷⁷² Prvostepena presuda, par. 419. V. takođe npr. Prvostepena presuda, par. 211, 212, 413.

⁷⁷³ Prvostepena presuda, par. 419.

⁷⁷⁴ Uporedi Simatovićev žalbeni podnesak, par. 183-185, 188, 202-204, sa Simatovićevim završnim pretresnim podneskom, par. 687-689, 693. V. takođe Prvostepena presuda, par. 413, fusnota 1661.

⁷⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 381, 401, 409 i tamo navedene reference.

⁷⁷⁶ Uporedi Prvostepenu presudu, par. 419, fusnota 1678, i Simatovićev žalbeni podnesak, par. 183, 184, 187, 188, 200-205 i tamo navedene reference.

uključujući Srećka Radovanovića (Debelog), svedoka RFJ-035 i Dragana Đorđevića (Crnog).⁷⁷⁷ Žalbeno veće primećuje da dnevnik Ratka Mladića sadrži rukom pisane beleške sa sastanka 7. decembra 1992. sa svedokom Todorovićem, između ostalih.⁷⁷⁸ Pod imenom Todorović, u beleškama se navodi da je 18 ljudi poslato u Ilok na obuku i da su oni 18. aprila 1992. prebačeni helikopterima, zajedno s 30 dobrovoljaca iz Kragujevca, među kojima su bila i dva pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, Dragan Đorđević (Crni) i Aleksandar Vuković (Vuk).⁷⁷⁹ Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće razmotrilo dokaze da se centar za obuku Pajzoš nalazi u okolini Iloka,⁷⁸⁰ da su ljudi helikopterima JNA prebačeni u Batkušu pre preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu sredinom aprila 1992,⁷⁸¹ i da su među ljudima koji su prebačeni bili Aleksandar Vuković (Vuk), Dragan Đorđević (Crni), Srećko Radovanović (Debeli), Slobodan Miljković (Lugar) i svedok RFJ-035, koji su bili bivši policajci SAO SBZS iz Kragujevca.⁷⁸² Žalbeno veće konstatuje da samo to što se u dnevniku Ratka Mladića pominje da je 30 dobrovoljaca došlo iz Kragujevca, uz dva pripadnika Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, ne dovodi u pitanje razumnost zaključka Pretresnog veća da je grupa bivših policajaca SAO SBZS uključena u sastav Jedinice nakon obuke u martu 1992.⁷⁸³

246. Simatović takođe upućuje na dokaze da se jedinica Srećka Radovanovića (Debelog) zvala “Sivi vukovi” ili “Šareni” i da je bila povezana sa Srpskom radikalnom strankom.⁷⁸⁴ Žalbeno veće napominje da Pretresno veće nije uputilo na dokazni predmet P02032, na koji se Simatović poziva u žalbi,⁷⁸⁵ ali podseća da pretresno veće nije dužno da uputi na svaki dokaz u spisu predmeta.⁷⁸⁶ Pored toga, Pretresno veće je pregledalo i sažeto izložilo dokaze da je “30 muškaraca iz Srbije” nazivano raznim imenima, na primer, “Šareni”, specijalci, “Sivi vukovi” ili “Crvene beretke”, i da su bili prepoznatljivi, između ostalog, po odeći, koja je uključivala maskirne uniforme, crvene beretke i oznaku sa sivim vukom.⁷⁸⁷ Kao što je već rečeno, Pretresno veće je takođe uzelo u obzir da su pripadnici ove grupe, uključujući Dragana Đorđevića (Crnog), Srećka Radovanovića (Debelog), Slobodana Miljkovića (Lugara) i svedoka RFJ-035, bili povezani sa Srpskom

⁷⁷⁷ V. Prvostepena presuda, par. 413.

⁷⁷⁸ Dokazni predmet P01938, str. 253, 254, 256.

⁷⁷⁹ Dokazni predmet P01938, str. 256, 257.

⁷⁸⁰ V. Prvostepena presuda, par. 214, 407, 416, fusnote 962, 1644, 1670, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Borislava Bogunovića, dokazni predmet P02718, par. 24; svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 30.

⁷⁸¹ V. Prvostepena presuda, par. 209, 218, 418, 419.

⁷⁸² V. Prvostepena presuda, par. 209, 407, 416, 417, 419, fusnote 1646, 1673, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 7, 8. V. takođe svedok RFJ-035, dokazni predmet P02026, par. 28.

⁷⁸³ V. Prvostepena presuda, par. 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 416.

⁷⁸⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 193-195, gde se upućuje na svedoka Todorovića, dokazni predmet P01916, P02032. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 50, 51.

⁷⁸⁵ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 193, fusnota 202.

⁷⁸⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 172, 199 i tamo navedene reference.

⁷⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 210.

radikalnom strankom.⁷⁸⁸ Pretresno veće je dalje napomenulo da su, prema rečima svedoka Todorovića, Dragan Đorđević (Crni) i Slobodan Miljković (Lugar) bili članovi Srpske radikalne stranke i pripadnici specijalne jedinice Službe državne bezbednosti.⁷⁸⁹ Žalbena veće ne nalazi suštinsku protivrečnost u ovim dokazima koja bi pokazala da je bilo nerazumno to što je Pretresno veće konstatovalo da su bivši policajci SAO SBZS uključeni u sastav Jedinice posle obuke a pre raspoređivanja na teren, bez obzira na bilo koju drugu eventualnu povezanost.⁷⁹⁰

247. Što se tiče Simatovićevih tvrdnji o “obradi” Slobodana Miljkovića (Lugara) od strane Službe državne bezbednosti 1992. godine, Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće bilo svesno tog argumenta⁷⁹¹ i da je razmotrilo dokaze na koje Simatović upućuje u žalbi.⁷⁹² Simatovićeve tvrdnje, u kojima on ponavlja argumente sa suđenja,⁷⁹³ ne dovode u pitanje razumnost zaključka Pretresnog veća da je Slobodan Miljković (Lugar) u martu 1992. bio na obuci i da je uključen u sastav Jedinice.⁷⁹⁴ Žalbena veće se slaže sa sličnim zaključcima do kojih je došlo Pretresno veće, naime, da nema protivrečnosti u tome da Služba državne bezbednosti istovremeno i koristi i drži pod kontrolom korisnu osobu.⁷⁹⁵ Žalbena veće odbacuje Simatovićeve tvrdnje s tim u vezi.

248. Žalbena veće sada prelazi na dokaze na koje se Simatović oslanja u vezi sa Srećkom Radovanovićem (Debelim) kad tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je konstatovalo da je ovaj bio pripadnik Jedinice. Simatović se oslanja na dokaze da je Srećko Radovanović (Debeli) bio načelnik ili komandant Posavske brigade nakon što je došao u Bosanski Šamac, na potvrdu izdatu Slobodanu Miljkoviću (Lugaru) 21. avgusta 1992. u vezi s opremom u vlasništvu Službe državne bezbednosti i na članak iz jednih beogradskih novina iz novembra 1992. Žalbena veće primećuje da Pretresno veće nije diskutovalo o ovim dokazima u Prvostepenoj presudi. Bez obzira na to, navedeni dokazni predmeti na koje upućuje Simatović izdati su ili se odnose na događaje iz decembra 1991,⁷⁹⁶ avgusta 1992,⁷⁹⁷ novembra 1992,⁷⁹⁸ odnosno na događaje u Bosanskom Šamcu nakon raspoređivanja na teren,⁷⁹⁹ i stoga su van vremenskog okvira obuke i raspoređivanja na teren

⁷⁸⁸ V. Prvostepena presuda, par. 211, 212, 413.

⁷⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 211, fusnota 952, gde se upućuje na svedoka Todorovića, dokazni predmet P01916.

⁷⁹⁰ V. Prvostepena presuda, par. 419.

⁷⁹¹ V. Prvostepena presuda, par. 205, fusnota 933, gde se upućuje, između ostalog, na Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 693.

⁷⁹² V. Prvostepena presuda, par. 209, 419, fusnote 944, 1678, gde se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P02043, 1D00862, P02040.

⁷⁹³ Uporedi Simatovićev žalbeni podnesak, par. 188, 202, sa Simatovićevim završnim pretresnim podneskom, par. 693.

⁷⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 416.

⁷⁹⁵ V. Prvostepena presuda, par. 400.

⁷⁹⁶ V. dokazni predmet P02047.

⁷⁹⁷ V. dokazni predmet P01931.

⁷⁹⁸ V. dokazni predmet P02761, str. 1.

⁷⁹⁹ V. dokazni predmet 2D00164, str. 2.

u martu i početkom aprila 1992.⁸⁰⁰ Simatović, shodno tome, ne pokazuje kako oni dovode u pitanje razumnost zaključaka Pretresnog veća, s obzirom na to da nisu direktno relevantni i imajući u vidu direktnije dokaze u vezi s učestvovanjem Srećka Radovanovića (Debelog) u obuci i raspoređivanju na teren pre preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu.⁸⁰¹ Na kraju, s obzirom na dokaze koje je Pretresno veće razmotrilo i na njegove zaključke (naime, da su pripadnici Jedinice obučavali bivše policajce SAO SBZS, da su ti policajci uključeni u sastav Jedinice i da su raspoređeni na teren u Bosanski Šamac, gde su prepotčinjeni JNA i gde su počinili zločine),⁸⁰² Žalbeno veće konstatuje da su Simatovićeve tvrdnje da su ti ljudi bili pripadnici Jedinice samo za vreme obuke nepotkrepljeni i da ne dovode u pitanje razumnost zaključaka Pretresnog veća koji idu u prilog njegovoj odgovornosti za pomaganje i podržavanje.

249. Iz navedenih razloga, Žalbeno veće odbija podosnove 2 (delimično), 4 (delimično), 5 (delimično), 6 (delimično), 9, 10 (delimično) i 14 (delimično) Osnove 2 Simatovićeve žalbe.

5. Navodne greške u vezi s ulogom JNA i drugih snaga u obuci i raspoređivanju na teren u Bosanski Šamac (podosnove 12 (delimično) i 13 Osnove 2)

250. Pretresno veće se uverilo da su Stanišić i Simatović krajem marta 1992. poslali na teren pripadnike Jedinice i druge koje su ovi obučavali i da su oni učestvovali u zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu.⁸⁰³ Pretresno veće je konstatovalo da je obuka meštana Bosanskog Šamca “organizovana na više nivoa oblasne komande JNA i zvaničnih struktura u Beogradu i [da je] obuhvatala [...] transport koji je obezbedila JNA”.⁸⁰⁴ Pretresno veće je konstatovalo da je ovom obukom i raspoređivanjem na teren pružena praktična pomoć koja je imala znatan uticaj na činjenje zločina u Bosanskom Šamcu.⁸⁰⁵ Međutim, prema rečima Pretresnog veća, nije dokazano van razumne sumnje da su Stanišić i Simatović imali nadležnost nad tim srpskim snagama, koje su tokom operacije u Bosanskom Šamcu prepotčinjene 17. taktičkoj grupi JNA, ili da su im izdavali uputstva.⁸⁰⁶

251. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je, u paragrafima 424 i 436 Prvostepene presude, konstatovalo da je on imao nadležnost ili bilo kakvu vezu s obukom grupe od oko 50 ljudi i njihovim raspoređivanjem na teren u Bosanski Šamac, kao i da su te aktivnosti znatno uticale na

⁸⁰⁰ V. Prvostepena presuda, par. 407, 409, 416-419.

⁸⁰¹ V. npr. svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 7-11, 15, 16, dokazni predmet P02026, par. 21, 29-34, dokazni predmet P02028, str. 7617, 7619, 7620-7624, 7630, 7631. V. takođe Prvostepena presuda, par. 416, 417, 419.

⁸⁰² V. Prvostepena presuda, par. 209, 218, 221-229, 416, 417, 419.

⁸⁰³ V. Prvostepena presuda, par. 436, 590.

⁸⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 209, 407, 416, 419.

⁸⁰⁵ V. Prvostepena presuda, par. 424, 605.

činjenje zločina u toj opštini.⁸⁰⁷ On tvrdi da dokazi, uključujući svedočenja pukovnika Novice Simića i pukovnika Mileta Beronje, u stvari ukazuju na to da su viši oficiri avijacije JNA (pukovnik Jeremić i general Bajić) i osoblje Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (Milan Prodanić) bili zaduženi za obuku i raspoređivanje grupe ljudi na teren, kao i za operacije preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu.⁸⁰⁸ Simatović tvrdi da dnevnik Ratka Mladića (dokazni predmet P01938) ide u prilog toj tvrdnji.⁸⁰⁹ Pored toga, on tvrdi da svedočenje svedoka Todorovića pokazuje da on, Simatović, nije imao veze sa centrima za obuku, pošto svedok Todorović u svom svedočenju nije govorio o Simatovićevoj ulozi u obuci i raspoređivanju grupe na teren.⁸¹⁰ Na kraju, Simatović tvrdi da je Pretresno veće, s obzirom na dokaze da su srpske snage prisutne u vreme sukoba u Bosanskom Šamcu brojale skoro 6.700 ljudi, pogrešilo kada je zaključilo da su obuka i raspoređivanje 30 ljudi iz Srbije i 20 meštana Bosanskog Šamca na teren znatno uticale na činjenje zločina.⁸¹¹

252. Tužilaštvo odgovara da Simatović ponavlja argumente sa suđenja, a ne pokazuje grešku.⁸¹² Tužilaštvo dalje tvrdi da on iskrivljeno prikazuje dokaze u vezi s umešanošću pukovnika Jeremića i generala Bajića iz JNA, kao i svedočenje Sime Zarića.⁸¹³ Čak i da general Bajić jeste bio uključen u dovođenje grupe u Bosanski Šamac u aprilu 1992, tužilaštvo tvrdi da to ne bi dovelo u pitanje razumnost zaključka Pretresnog veća da je Simatović rasporedio tu grupu na teren.⁸¹⁴ Tužilaštvo takođe tvrdi da Simatović iskrivljeno prikazuje iskaz svedoka Todorovića u vezi s obukom meštana Bosanskog Šamca, a činjenica da on nije svedočio o Simatovićevoj ulozi u raspoređivanju grupe na teren ne dovodi u pitanje ni to što se Pretresno veće oslonilo na njegovo svedočenje ni razumnost zaključaka Pretresnog veća, smatra tužilaštvo.⁸¹⁵

253. Simatović replicira da tužilaštvo nije uspeo da pokaže da je on iskrivljeno prikazao dokaze.⁸¹⁶ Simatović tvrdi da je njegov zaključak da su tu grupu ljudi na teren rasporedili pukovnik

⁸⁰⁶ V. Prvostepena presuda, par. 424, 436, 590, 605.

⁸⁰⁷ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 35, 36; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 236-258.

⁸⁰⁸ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 239, 240, 251-256, gde se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet 2D00373, str. 18, 19, 34, 35; dokazni predmet P01918, str. 2, 3; dokazni predmet P01919, str. 3.

⁸⁰⁹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 239, 240, gde se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P01938, str. 247-249. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 49, 111, 112.

⁸¹⁰ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 241.

⁸¹¹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 244-247.

⁸¹² Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 132.

⁸¹³ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 142-144. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 88.

⁸¹⁴ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 142-145.

⁸¹⁵ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 137, 138.

⁸¹⁶ V. Simatovićeva replika, par. 95-97.

Jeremić, general Bajjić i predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije izveden iz istih posrednih dokaza koje je razmotrilo i Pretresno veće i da je razuman.⁸¹⁷

254. U vezi s obukom meštana Bosanskog Šamca, Pretresno veće je zaključilo da su, uprkos tome što je “više nivoa oblasne komande JNA i zvaničnih struktura u Beogradu” učestvovalo u organizovanju obuke, Stanišić i Simatović, budući nadležni nad Jedinicom i centrima za obuku Ležimir i Pajzoš, bili svesni obuke grupe ljudi koja je kasnije raspoređena na teren u Bosanski Šamac i da su na to pristali.⁸¹⁸ Simatović nije pokazao da bilo koji dokaz na koji upućuje, uključujući iskaz svedoka Todorovića, koji sugeriše da su general JNA Bajjić, pukovnik JNA Jeremić ili Milan Prodanić učestvovali u radu centara za obuku i naročito u slanju ljudi na obuku, dovodi u pitanje razumnost ovog zaključka.⁸¹⁹ Konkretno, Pretresno veće je razmotrilo to što se Simatović oslanja na belešku iz dnevnika Ratka Mladića (dokazni predmet P01938) koja sugeriše da su general Bajjić i pukovnik Jeremić slali ljude na obuku, ali ni ona ne dovodi u pitanje razumnost ovog zaključka.⁸²⁰

255. Što se tiče raspoređivanja pripadnika Jedinice i snaga lokalnih Srba na teren u Bosanski Šamac, Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće razmotrilo Simatovićeve tvrdnje da je JNA bila zadužena za raspoređivanje te grupe na teren i da je Pretresno veće imalo u vidu “veliku ulogu” JNA u transportu grupe u Bosanski Šamac i njenom učešću u napadu.⁸²¹ Međutim, Pretresno veće se takođe oslonilo na dokaze da pripadnici Jedinice nisu mogli da učestvuju u borbenim operacijama bez Stanišićevog i Simatovićevog odobrenja.⁸²² Pretresno veće je takođe konstatovalo sledeće: (i) grupa bivših policajaca SAO SBZS, uključujući svedoka RFJ-035, uključena je u sastav Jedinice pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću; i (ii) Simatović je lično održao govor toj grupi pre njenog odlaska u Bosanski Šamac.⁸²³ Na toj osnovi, i s obzirom na to da se radilo o “značajnom kontingentu”, Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović odobrili raspoređivanje na teren.⁸²⁴ Žalbeno veće smatra da to što se Simatović oslanja na druge dokaze koji pokazuju umešanost JNA u organizovanje transporta takođe ne dovodi u pitanje razumnost

⁸¹⁷ Simatovićeva replika, par. 98.

⁸¹⁸ Prvostepena presuda, par. 418. V. takođe Prvostepena presuda, par. 209, 407, 416, 419. Žalbeno veće je konstatovalo da je Pretresno veće pogrešilo u zaključku da su meštani Bosanskog Šamca prošli obuku u centru za obuku Ležimir, ali da ta greška nije dovela do neostvarenja pravde. V. gore, Odeljak IV.B.2(b).

⁸¹⁹ V. dokazni predmet P01938, str. 256, 257; svedok Todorović, dokazni predmet P01916, str. 23431, 23432, 23434, 23436; dokazni predmet 2D00373, str. 17942, 17943, 18167, 18168. S tim u vezi, iako Simatović iznosi argument da dokazi pokazuju da je Milan Prodanić radio za Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije, oni takođe pokazuju da je radio za Službu državne bezbednosti. V. dokazni predmet P01916, str. 23431, 23432.

⁸²⁰ V. Prvostepena presuda, par. 418, fusnota 1676, gde se upućuje na dokazni predmet P01938, str. 256, 257.

⁸²¹ Prvostepena presuda, par. 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 209.

⁸²² Prvostepena presuda, par. 419.

⁸²³ Prvostepena presuda, par. 419. V. takođe Prvostepena presuda, par. 409, 416, 417.

⁸²⁴ Prvostepena presuda, par. 419.

zaključka Pretresnog veća da su Stanišić i Simatović odobrili raspoređivanje na teren.⁸²⁵ Konkretno, Simatović ne potkrepljuje tvrdnju da su izjave Novice Simića i Mileta Beronje, koje govore o događajima iz jeseni 1992, relevantne za zaključke Pretresnog veća u vezi s pomenutim raspoređivanjem na teren.⁸²⁶ Preostali dokazi na koje upućuje Simatović, naročito dokazi u vezi s ulogom JNA u transportu, nisu direktno relevantni i ponavljaju se ili su kumulativni u odnosu na dokaze koje je Pretresno veće razmotrilo i na koje se oslonilo kada je konstatovalo da je JNA, između ostalog, imala ulogu u raspoređivanju grupe na teren.⁸²⁷

256. Žalbeno veće je takođe razmotrilo svedočenje svedoka Todorovića, u kom, kako Simatović ističe, svedok nije svedočio o Simatovićevoj ulozi u obuci i raspoređivanju na teren.⁸²⁸ Iz razloga o kojima je već bilo reči, Žalbeno veće zaključuje da pomenuto svedočenje ne dovodi u pitanje razumnost toga što se Pretresno veće oslonilo na svedočenje svedoka RFJ-035, koje Simatovića direktno dovodi u vezu s raspoređivanjem na teren.⁸²⁹ Isto tako, Žalbeno veće zaključuje da svedočenje svedoka Todorovića ne dovodi u pitanje razumnost zaključaka Pretresnog veća u vezi sa Simatovićeovom nadležnošću nad centrima za obuku.

257. Na kraju, što se tiče Simatovićeve tvrdnje da razmeštanje 30 Srba i 20 meštana Bosanskog Šamca na teren nije moglo imati znatan efekat na zločine počinjene u Bosanskom Šamcu, jer je u relevantnom periodu tamo bilo oko 6.700 pripadnika srpskih snaga, Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće smatralo uverljivim dokaze da su ljudi koje su na teren poslali Stanišić i Simatović imali značajnu ulogu u preuzimanju vlasti u Bosanskom Šamcu i da su kasnije počinili zločine u toj opštini.⁸³⁰ U tom kontekstu, Žalbeno veće konstatuje da Simatović ne uspeva da pokaže da je Pretresno veće postupilo nerazumno kad je zaključilo da je obuka, zajedno s raspoređivanjem na teren, znatno uticala na zločine za koje je on osuđen.

258. Iz navedenih razloga, Žalbeno veće konstatuje da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo time što je konstatovalo da je on odgovoran za obuku otprilike 50 ljudi i njihovo raspoređivanje na teren u Bosanski Šamac i što je konstatovalo da su te aktivnosti znatno uticale na

⁸²⁵ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 251-254, gde se upućuje na dokazni predmet P01918, str. 1-3; dokazni predmet P01919, str. 1-3; dokazni predmet 2D00373, str. 17926, 17927, 17841, 17942.

⁸²⁶ V. dokazni predmet P01918, str. 1-3; dokazni predmet P01919, str. 1-3.

⁸²⁷ V. Prvostepena presuda, par. 209 i tamo navedene reference.

⁸²⁸ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 241, fusnota 231, gde se upućuje na svedoka Todorovića, dokazni predmet P01916, str. 23434.

⁸²⁹ V. gore, par. 216, 217.

⁸³⁰ V. npr. Prvostepena presuda, par. 209-211, 215, 216, 218, 219, 222-225, 229-234, 407, 416-418, 424, 436, 590, 604. V. takođe Prvostepena presuda, fusnota 972 ("Pretresno veće takođe konstatuje da, suprotno Simatovićevoj tvrdnji [...], spis ne ukazuje na 'beznačajnost' uloge koju su paravojne formacije koje su stigle 11. aprila 1992. odigrale tokom preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu").

zločine koji su tamo počinjeni. Žalbena veće odbija podosnove 12 i 13 Osnove 2 Simatovićeve žalbe.

6. Kumulativni argumenti (podosnove 14 (delimično) i 15 Osnove 2)

259. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je u paragrafima 604 do 608 Prvostepene presude zaključilo da je on odgovoran za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu i da je stoga kriv po tačkama 1 do 5 Optužnice.⁸³¹ Konkretno, Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je konstatovalo: (i) da konkretna usmerenost nije element odgovornosti za pomaganje i podržavanje, i da načelo *lex mitior* “nije prihvatljivo”; (ii) da su Dragan Đorđević (Crni), Srećko Radovanović (Debeli) i Slobodan Miljković (Lugar) bili pripadnici Jedinice; (iii) da je Simatović pružao praktičnu pomoć koja je znatno uticala na zločine počinjene u Bosanskom Šamcu; i (iv) da je on bio svestan toga da njegove radnje pomažu činjenju zločina.⁸³² Simatović tvrdi da dokazi na koje se on oslanja u svom završnom pretresnom podnesku i u žalbi idu u prilog gledištu da on nije odgovoran za zločine počinjene u Bosanskom Šamcu.⁸³³

260. Tužilaštvo odgovara da Simatović nije pokazao da nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo da konstatuje da je on odgovoran za zločine počinjene u Bosanskom Šamcu,⁸³⁴ da je Pretresno veće ispravno primenilo pravo u vezi s odgovornošću za pomaganje i podržavanje⁸³⁵ i da on svojim preostalim tvrdnjama ponavlja argumente razrađene na drugim mestima u njegovom žalbenom podnesku.⁸³⁶

261. Na početku, Žalbena veće napominje da su pravni argumenti relevantni za konkretnu usmerenost i *lex mitior* odbačeni u vezi s Osnovom 4 Simatovićeve žalbe.⁸³⁷ Žalbena veće primećuje da Simatović ostalim tvrdnjama iznetim u podosnovama 14 i 15 ponavlja ili sažeto iznosi argumente iznete u Osnovi 2 žalbe. Konkretno, Žalbena veće je već razmotrilo i odbilo Simatovićevu argumentaciju u vezi s pripadnošću Jedinici, njegovom umešanošću u obuku u centrima za obuku Pajzoš i Ležimir i u kasnije raspoređivanje na teren, kao i s njegovom posledičnom odgovornošću za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u vezi s preuzimanjem

⁸³¹ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 37, 38; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 259-268.

⁸³² V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 259-267.

⁸³³ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 268.

⁸³⁴ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 151, 152.

⁸³⁵ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 146-149.

⁸³⁶ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 150.

⁸³⁷ V. dole, odeljci IV.C.1, IV.C.2.

vlasti u Bosanskom Šamcu.⁸³⁸ Žalbeno veće dalje podseća da Simatović nije pokazao nijednu grešku koja bi zahtevala intervenciju Žalbenog veća u vezi s podosnovama 1 do 13 Osnove 2 njegove žalbe i da u podosnovama 14 i 15 nije predočio nijedan nov ili dalji argument.⁸³⁹ Shodno tome, Žalbeno veće odbija podosnove 14 (delimično) i 15 Osnove 2 Simatovićeve žalbe.

7. Zaključak

262. Iz navedenih razloga, Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće pogrešilo u svojim zaključcima u vezi s obukom meštana Bosanskog Šamca u centru za obuku Ležimir, ali zaključuje da ta greška nije dovela do neostvarenja pravde i da nema efekta ni na Simatovićeve osuđujuće presude ni na kaznu. Shodno tome, Žalbeno veće odbija podosnove 1 do 13, 14 (delimično) i 15 Osnove 2 Simatovićeve žalbe, kao i podosnove 11 i 12 Osnove 1 njegove žalbe.

C. Navodne greške u vezi s pravom o pomaganju i podržavanju i odlukama o prihvatanju dokaza (podosnova 14 (delimično) Osnove 2 i Osnova 4)

263. Simatović osporava to što je Pretresno veće odbilo da uključi “konkretnu usmerenost” kada je primenjivalo pravo u vezi s pomaganjem i podržavanjem, to što je odbilo da primeni načelo *lex mitior* na njegov slučaj i što nije dalo obrazloženje s tim u vezi, te način na koji je presudilo u odlukama o prihvatanju dokaza koje se tiču sedam svedoka.⁸⁴⁰ Žalbeno veće će ove argumente razmotriti redom.

1. Navodna greška u primeni prava zbog odbijanja da se primeni konkretna usmerenost (podosnova 14 (delimično) Osnove 2 i podosnova 1 Osnove 4)

264. Pretresno veće je navelo da se *actus reus* pomaganja i podržavanja sastoji od praktične pomoći, ohrabriranja ili moralne podrške koji znatno utiču na izvršenje zločina.⁸⁴¹ Pretresno veće je dalje navelo da konkretna usmerenost, po međunarodnom običajnom pravu, nije element odgovornosti za pomaganje i podržavanje.⁸⁴²

265. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kad je zaključilo da konkretna usmerenost nije element odgovornosti za pomaganje i podržavanje.⁸⁴³ On tvrdi da “jasni

⁸³⁸ V. za opšti pregled gore, odeljci IV.B.2-IV.B.5.

⁸³⁹ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 2877; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, fusnota 2108.

⁸⁴⁰ V. Simatovićeve najava žalbe, par. 48-50; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 259-262, 297-342.

⁸⁴¹ Prvostepena presuda, par. 601.

⁸⁴² Prvostepena presuda, par. 601.

⁸⁴³ V. Simatovićeve najava žalbe, par. 48; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 259-262, 297-316. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 325.

pravni izvori” ukazuju na to da je konkretna usmerenost, na osnovu međunarodnog običajnog prava, element odgovornosti za podržavanje i pomaganje, i tu tvrdnju nastoji da potkrepi sudskom praksom MKSJ i MKSR,⁸⁴⁴ naročito Drugostepenom presudom u predmetu *Perišić*.⁸⁴⁵ Prema Simatovićevim rečima, konkretna usmerenost je potrebna i za pravično utvrđivanje krivice.⁸⁴⁶

266. Simatović dalje navodi da “ne prihvata da između [presuda] različitih sastava žalbenih veća MKSJ, MKSR ili [Mehanizma] postoji hijerarhija”.⁸⁴⁷ Po njegovom mišljenju, Žalbeno veće je najviša instanca i odstupanje od njegovih zaključaka nije moguće, osim, na primer, u slučaju da je zaključak suprotan međunarodnom humanitarnom pravu.⁸⁴⁸ S tim u vezi, on tvrdi da Žalbeno veće MKSJ u predmetu *Šainović i drugi* nije adekvatno objasnilo zašto je odbacilo Žalbenu presudu u predmetu *Perišić*, zajedno s 15 godina sudske prakse.⁸⁴⁹ On stoga smatra da stav Žalbenog veća MKSJ u predmetu *Šainović i drugi* nije obavezujući za Žalbeno veće u ovom predmetu.⁸⁵⁰ Na kraju, ukazujući na Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda (dalje u tekstu: Rimski statut), Simatović tvrdi da prihvatanje člana 25(3)(c) Rimskog statuta implicira da je međunarodna zajednica jasno postigla konsenzus da je konkretna usmerenost *deo mens rea* za pomaganje i podržavanje.⁸⁵¹

267. Tužilaštvo odgovara da Simatović ne pokazuje da je Pretresno veće pogrešilo, pošto prema ustaljenom pravu konkretna usmerenost nije element podržavanja i pomaganja, i tvrdi da on ne pokazuje uverljive razloge da se od toga odstupi.⁸⁵² Tužilaštvo tvrdi da Drugostepenom presudom u predmetu *Šainović i drugi* sudska praksa nastala pre Drugostepene presude u predmetu *Perišić* nije poništena, već da je potvrđena⁸⁵³ i da je ovo Žalbeno veće, kao naslednik žalbenih veća MKSJ i MKSR, dužno da sledi pravo utvrđeno na MKSJ i MKSR, zasnovano na interesima pravne sigurnosti i predvidljivosti.⁸⁵⁴ Što se tiče primene Rimskog statuta, tužilaštvo tvrdi da je u Drugostepenoj presudi u predmetu *Šainović i drugi* razmatran sličan argument i da je konstatovano da svrha Rimskog statuta, kao multilateralog sporazuma, nije kodifikovanje običajnog prava.⁸⁵⁵

268. Žalbeno veće primećuje da je Žalbeno veće MKSJ u predmetu *Šainović i drugi* zaključilo da ni sudska praksa MKSJ i MKSR ni međunarodno običajno pravo ne uključuju konkretnu

⁸⁴⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 299-311, 315, 316.

⁸⁴⁵ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 306, 314.

⁸⁴⁶ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 315.

⁸⁴⁷ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 299, 312.

⁸⁴⁸ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 313, 314.

⁸⁴⁹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 314.

⁸⁵⁰ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 316.

⁸⁵¹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 262.

⁸⁵² V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 177, 181-183, 186-188.

⁸⁵³ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 186.

⁸⁵⁴ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 188.

⁸⁵⁵ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 147. V. takođe Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 148.

usmerenost kao element odgovornosti za pomaganje i podržavanje.⁸⁵⁶ To veće je odbacilo pristup usvojen u Drugostepenoj presudi u predmetu *Perišić*, prema kom je konkretna usmerenost neophodan element *actus reusa* pomaganja i podržavanja,⁸⁵⁷ i zauzelo stav da se taj pristup “direktno i suštinski kosi sa [preovlađujućom] sudskom praksom u vezi s *actus reusom* odgovornosti za pomaganje i podržavanje i s međunarodnim običajnim pravom u tom pogledu”.⁸⁵⁸ S obzirom na potvrdu ovog pristupa u Drugostepenoj presudi u predmetu *Popović i drugi*⁸⁵⁹ i zatim u Drugostepenoj presudi MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*,⁸⁶⁰ sudska praksa navedena u Drugostepenoj presudi u predmetu *Šainović i drugi* jeste ustaljeno pravo. Značajno je i to što je Žalbeno veće u Drugostepenoj presudi u predmetu *Šešelj* priznalo ovaj pristup u postupcima pred Mehanizmom.⁸⁶¹ Pošto je Žalbeno veće MKSJ eksplicitno naložilo Pretresnom veću da “primeni ispravan pravni standard za odgovornost na osnovu pomaganja i podržavanja [...], koji ne zahteva da dela pomagača i podržavaoca budu konkretno usmerena na pomaganje počinjenja krivičnih dela”,⁸⁶² Žalbeno veće zaključuje da Pretresno veće nije imalo slobodu da odstupi od tog naloga.⁸⁶³

269. Iako nije formalno obavezano sudskom praksom MKSR ili MKSJ, Žalbeno veće ponavlja da se rukovodi načelom da, u interesu pravne sigurnosti i predvidljivosti, treba da sledi prethodne odluke žalbenih veća MKSJ i MKSR i da od njih odstupi samo ako za to postoje uverljivi razlozi u interesu pravde, to jest ako je prethodna odluka doneta na osnovu pogrešnog pravnog načela ili ako se u njoj “pogrešno odlučilo, obično zato što su sudije bile pogrešno informisane o primjenjivom pravu”.⁸⁶⁴ Ona strana koja tvrdi da Žalbeno veće treba da odstupi od date sudske prakse mora da pokaže da za to postoje uverljivi razlozi u interesu pravde.⁸⁶⁵ Simatovićeva nepotkrepljena tvrdnja da je konkretna usmerenost deo međunarodnog običajnog prava i da je, kako on smatra, “potrebna sa stanovišta pravičnog i zakonitog utvrđivanja krivice optuženog”⁸⁶⁶ ne predstavljaju uverljiv razlog za odstupanje od ustaljene sudske prakse.

⁸⁵⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1623-1625, 1649, 1650.

⁸⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Perišić*, par. 36.

⁸⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1650.

⁸⁵⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1758.

⁸⁶⁰ Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 104, 105.

⁸⁶¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, fusnota 594 (gde je Žalbeno veće podsetilo da se *actus reus* pomaganja i podržavanja sastoji od praktične pomoći, ohrabivanja ili moralne podrške koja znatno utiče na izvršenje zločina i konkretno se pozvalo, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi* i Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*).

⁸⁶² Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 128, 131.

⁸⁶³ Žalbeno veće podseća da primereno tumačenje Statuta zahteva da *ratio decidendi* njegovih odluka bude obavezujući za pretresna veća. V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, fusnota 1981; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 113.

⁸⁶⁴ V. gore, par. 12.

⁸⁶⁵ V. gore, par. 12.

⁸⁶⁶ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 315. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 259-262, 297-316.

270. U vezi s tim što se Simatović oslanja na Rimski statut, Žalbena veće primećuje da je Žalbena veće MKSJ u Drugostepenoj presudi u predmetu *Šainović i drugi* razmotrilo sličan argument i zaključilo da usvajanje nekog međunarodnog ugovora ne dokazuje nužno da države smatraju da sadržaj tog ugovora predstavlja izraz međunarodnog običajnog prava.⁸⁶⁷ Žalbena veće dalje podseća da nije obavezano Rimskim statutom, kao multilateralnim ugovorom.⁸⁶⁸ Shodno tome, Simatović ne iznosi opravdane razloge iz kojih Žalbena veće treba da se osloni na Rimski statut a ne na svoju sudsku praksu i sudsku praksu MKSJ i MKSR.

271. S obzirom na navedeno, Žalbena veće smatra da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo u zaključku da konkretna usmerenost nije element odgovornosti za pomaganje i podržavanje. Žalbena veće odbija podosnovu 14 Osnove 2 (delimično), kao i podosnovu 1 Osnove 4 Simatovićeve žalbe.

2. Navodna greška u primeni prava zbog odbijanja da se primeni načelo *lex mitior* (podosnova 14 (delimično) Osnove 2 i podosnova 2 Osnove 4)

272. Prilikom izlaganja sudske prakse u vezi s pomaganjem i podržavanjem, Pretresno veće je odbacilo Simatovićev argument da je načelo *lex mitior* (to jest načelo da se, ukoliko se zakoni relevantni za krivično delo koje je počinio optuženi izmene, mora se primeniti blaži zakon) primenjivo na njegov slučaj.⁸⁶⁹

273. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada je konstatovalo da načelo *lex mitior* nije primenjivo na njegov slučaj i nije dalo obrazloženje za taj zaključak.⁸⁷⁰ On tvrdi da, na osnovu prava koje je bilo važeće do 23. januara 2014, kada je doneta Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, on ne bi bio proglašen odgovornim za pomaganje i podržavanje, zato što nije dokazana konkretna usmerenost, te da mu, u skladu s načelom *lex mitior*, treba suditi prema tom ranijem, povoljnijem pravu.⁸⁷¹ Simatović naglašava da se pravo u vezi s konkretnom usmerenošću promenilo tokom njegovog postupka, koji je bio dugotrajan, ali ne njegovom greškom, i da bi on bio oslobođen da je postupak okončan do 23. januara 2014.⁸⁷² Simatović dalje tvrdi da član 19(1)

⁸⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1648.

⁸⁶⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 436.

⁸⁶⁹ Prvostepena presuda, fusnota 2352, gde se upućuje, između ostalog, na Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 72-81.

⁸⁷⁰ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 49; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 259, 261, 317-325; Simatovićeva replika, par. 114, 115.

⁸⁷¹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 320-323. V. takođe Simatovićeva replika, par. 114, 115.

⁸⁷² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 324.

Statuta garantuje ravnopravnost lica pred Mehanizmom⁸⁷³ i da on ima pravo na primenu istog prava kao i Momčilo Perišić, čije su osuđujuće presude za pomaganje i podržavanje poništene zbog nedostatka konkretne usmerenosti.⁸⁷⁴

274. Tužilaštvo odgovara da Simatović ponavlja argumente koje je izneo na suđenju i da je Pretresno veće ispravno konstatovalo da kod konkretne usmerenosti nije primenjivo načelo *lex mitior*.⁸⁷⁵ Tužilaštvo naglašava da se *lex mitior* primenjuje samo ako se od počinjenja krivičnog dela do donošenja osuđujuće presude ili izricanja kazne pravo promeni, te da u međunarodnom običajnom pravu konkretna usmerenost nikada nije bila među elementima odgovornosti za pomaganje i podržavanje.⁸⁷⁶ Shodno tome, tužilaštvo tvrdi da Simatovićev dalji argument da prema njemu nije postupano kao s drugim optuženima, pošto je konkretna usmerenost primenjena u predmetu *Perišić*, takođe treba da bude odbačen, budući da je u Drugostepenoj presudi u predmetu *Perišić* primenjeno pogrešno pravo.⁸⁷⁷

275. Simatović replicira da bi se prema njemu postupilo drugačije nego prema drugim optuženima ukoliko se ne bi primenila konkretna usmerenost, i to ne samo drugačije u odnosu na Momčila Perišića, već i u odnosu na sva lica kojima je suđeno do 2014. i koja su osuđena za pomaganje i podržavanje.⁸⁷⁸

276. Kao i ranije u tekstu, Žalbena veće i ovde podseća da načelo *lex mitior* propisuje da se, ukoliko se zakoni relevantni za krivično delo koje je počinio optuženi izmene, mora primeniti blaži zakon; međutim, relevantni zakon mora da bude obavezujući za sud.⁸⁷⁹

277. Žalbena veće će prvo razmotriti Simatovićevu tvrdnju da Pretresno veće nije obrazložilo zašto načelo *lex mitior* nije primenjivo na njegov slučaj i primećuje da se analiza i zaključak Pretresnog veća u vezi s ovim pitanjem nalaze u fusnoti 2352 Prvostepene presude. Pretresno veće je uputilo na relevantne delove Simatovićevih argumenata sa suđenja i na Drugostepenu presudu MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, u kojoj je Žalbena veće MKSJ odbacilo isti Simatovićev argument.⁸⁸⁰ Podsećajući da pretresno veće nije dužno da objasni svaki korak svog rezonovanja⁸⁸¹ i

⁸⁷³ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 323. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 261, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Aleksovski*, par. 105; Simatovićeva replika, par. 114.

⁸⁷⁴ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 323.

⁸⁷⁵ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 189.

⁸⁷⁶ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 190.

⁸⁷⁷ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 191. V. takođe Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 149.

⁸⁷⁸ Simatovićeva replika, par. 114.

⁸⁷⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 562 i tamo navedene reference.

⁸⁸⁰ V. Prvostepena presuda, fusnota 2352, gde se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 128.

⁸⁸¹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 339, 423 i tamo navedene reference.

da je svrha obrazloženja, između ostalog, da strani u postupku omogući da valjano ostvari pravo na žalbu, a Žalbenom veću da razume i oceni zaključke,⁸⁸² Žalbeno veće smatra da je Pretresno veće svojim konstatacijama i referencama ispunilo obavezu obrazlaganja. Shodno tome, Simatovićev argument se odbija.

278. Što se tiče Simatovićevih konkretnih argumenta u vezi s načelom *lex mitior*, Žalbeno veće napominje da Simatović u velikoj meri ponavlja svoje argumente sa suđenja.⁸⁸³ Te argumente je odbacilo Pretresno veće,⁸⁸⁴ kao i Žalbeno veće MKSJ u Drugostepenoj presudi u predmetu *Stanišić i Simatović*.⁸⁸⁵ Kada je davalo uputstva novom pretresnom veću o tome kako da primeni ispravno pravo u vezi s odgovornošću za pomaganje i podržavanje, Žalbeno veće MKSJ je navelo da

načelo *lex mitior*, koje navodi Simatović, nije primenjivo na ovaj predmet. Iako se ovo načelo primenjuje u situacijama kada dođe do promene relevantnog merodavnog prava, kao što je gore navedeno, utvrđeno je da konkretna usmerenost, na osnovu međunarodnog običajnog prava koje [MKSJ] mora da primenjuje, nikada nije bila jedan od elemenata odgovornosti za pomaganje i podržavanje.⁸⁸⁶

279. Žalbeno veće podseća da strana u postupku ne može naprosto ponavljati argumente koji nisu prihvaćeni u prvostepenom postupku, osim ako ne može da pokaže da je odbacivanje tih argumenata od strane pretresnog veća predstavljalo grešku koja zahteva intervenciju Žalbenog veća.⁸⁸⁷ Simatović ne uvodi nijedan nov argument koji pokazuje da je Pretresno veće, kada je postupalo u skladu s uputstvima Žalbenog veća MKSJ, pogrešilo u zaključku da načelo *lex mitior* nije primenjivo na njegov slučaj.

280. Što se tiče Simatovićevog daljeg argumenta da se prema njemu nije postupalo jednako kao prema drugim optuženima i da je time prekršen član 19(1) Statuta, Žalbeno veće podseća da ova odredba obuhvata uslov da u sprovođenju ili u primeni prava ne sme biti diskriminacije.⁸⁸⁸ Međutim, kako je već napomenuto, Žalbeno veće MKSJ odbacilo je pravni standard u vezi s odgovornošću za pomaganje i podržavanje koji je primenjen u Drugostepenoj presudi u predmetu

⁸⁸² Član 21(2) Statuta; pravilo 122(C) Pravilnika; Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 437 i tamo navedene reference.

⁸⁸³ Uporedi Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 72-77, 79, 81, sa Simatovićevim žalbenim podneskom, par. 261, 317-325.

⁸⁸⁴ V. Prvostepena presuda, fusnota 2352.

⁸⁸⁵ Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 128.

⁸⁸⁶ Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 128 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

⁸⁸⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 20, 381, 401, 409.

⁸⁸⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 51 i tamo navedene reference. V. *mutatis mutandis* član 20(1) Statuta MKSR.

Perišić.⁸⁸⁹ Pored toga, Žalbeno veće podseća da adekvatno tumačenje Statuta zahteva da *ratio decidendi* njegovih odluka bude obavezujući za pretresna veća.⁸⁹⁰ Shodno tome, Pretresno veće nije imalo slobodu da konkretnu usmerenost uvrsti u elemente pomaganja i podržavanja s obzirom na načelo *lex mitior* jer bi se time prekršila odluka Žalbenog veća MKSJ da se to načelo ne može primeniti u Simatovićevom slučaju.⁸⁹¹

281. S obzirom na navedeno, Žalbeno veće konstatuje da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kada je odbilo da primeni načelo *lex mitior* ili da nije obrazložilo svoju odluku. Žalbeno veće odbija podosnovu 14 Osnove 2 (delimično), kao i podosnovu 2 Osnove 4 Simatovićeve žalbe.

3. Navodne greške u vezi s odlukama o prihvatanju dokaza (podosnova 3 Osnove 4)

282. U svojoj odluci od 2. februara 2017. Pretresno veće je ograničilo dokaze tužilaštva na ponovnom suđenju prvenstveno na dokaze predložene tokom prvobitnog suđenja i dozvolilo tužilaštvu da nove dokaze predloži u određenim ograničenim okolnostima, na primer, ako novi dokazi nisu bili dostupni tokom prvobitnog postupka, ako nisu mogli biti otkriveni uprkos primeni dužne revnosti i ako bi prihvatanje tih dokaza bilo u interesu pravde.⁸⁹²

283. Nakon odluke od 2. februara 2017, Pretresno veće je 19. aprila 2018. odobrilo zahtev tužilaštva da, na osnovu pravila 111(A) Pravilnika, prihvati svedočenje svedoka tužilaštva RFJ-174 i RFJ-083 kako bi zamenilo svedočenja dva druga svedoka koji su izneli slična svedočenja na prvobitnom suđenju, ali nisu bili dostupni za ponovno suđenje.⁸⁹³ Dana 20. aprila 2018. Pretresno veće je prihvatilo delove svedočenja svedoka RFJ-017 koje je smatralo relevantnim, ali nedostupnim tokom prvobitnog suđenja, zato što je svedok bio zabrinut za svoju bezbednost.⁸⁹⁴ Simatovićevi zahtevi za odobrenje da uloži žalbu na Odluku od 19. aprila 2018. i na Odluku od 20.

⁸⁸⁹ V. gore, par. 268.

⁸⁹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, fusnota 1981; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 113.

⁸⁹¹ Drugostepena presuda MKSJ-a u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 128.

⁸⁹² *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po Stanišićevom zahtevu za odgađanje postupka, 2. februar 2017. (dalje u tekstu: Odluka od 2. februara 2017), par. 23.

⁸⁹³ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-174 i RFJ-083 na osnovu pravila 111, 19. april 2018. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 19. aprila 2018), par. 16. V. takođe Odluka od 19. aprila 2018, par. 8-12.

⁸⁹⁴ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-017 na osnovu pravila 111, 20. april 2018. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 20. aprila 2018), par. 17, 22. V. takođe Odluka od 20. aprila 2018, par. 9-15.

aprila 2018. odbijeni su 8. juna 2018.⁸⁹⁵ U odluci od 6. juna 2018. Pretresno veće je konstatovalo, između ostalog, da je svedočenje svedoka RFJ-084 relevantno, utvrdilo da je svedok bio “nedostupan” tokom prvobitnog suđenja zbog zabrinutosti za svoju bezbednost i prihvatilo njegovo svedočenje na osnovu pravila 111(A) Pravilnika.⁸⁹⁶ Simatovićev zahtev za odobrenje da uloži žalbu na ovu odluku je odbijen.⁸⁹⁷

284. U svojoj odluci od 24. septembra 2018. Pretresno veće je konstatovalo, između ostalog, da su svedoci tužilaštva RFJ-011 i RFJ-055 nedostupni u smislu pravila 112 Pravilnika, odobrilo zahtev tužilaštva za prihvatanje njihovih svedočenja i konstatovalo da će, s obzirom na to da su Stanišić i Simatović unakrsno ispitali te svedoke tokom prvobitnog suđenja, “dokazna vrednost koja će se pridati predloženim dokazima bi[t]i ista, bez obzira na to da li su svedočenja u ovom postupku prihvaćena na osnovu pravila 111 ili pravila 112 Pravilnika”.⁸⁹⁸ Dana 12. novembra 2018. Pretresno veće je odbilo Simatovićev zahtev za odobrenje da uloži žalbu na Odluku od 24. septembra 2018.⁸⁹⁹

285. U odluci od 20. avgusta 2020. Pretresno veće je prihvatilo izveštaj svedoka veštaka odbrane Jovana Krstića na osnovu pravila 116(C) Pravilnika, ali je odbilo Simatovićev dalji zahtev da pozove tog svedoka da svedoči putem video-konferencijske veze.⁹⁰⁰ Dana 15. septembra 2020. Pretresno veće je odbilo Simatovićev zahtev za odobrenje da uloži žalbu na Odluku od 20. avgusta 2020.⁹⁰¹

286. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u ovim odlukama.⁹⁰² Konkretno, on tvrdi da je Pretresno veće pogrešno: (i) konstatovalo da su svedoci RFJ-017, RFJ-174, RFJ-083 i RFJ-084,

⁸⁹⁵ V. *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom objedinjenom zahtevu za odobrenje da uloži žalbu na odluke po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-017, RFJ-174 i RFJ-083 na osnovu pravila 111, 8. jun 2018. (poverljivo), str. 2, 3.

⁸⁹⁶ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-084 na osnovu pravila 111, 6. jun 2018. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 6. juna 2018), str. 1, 3-5, gde se upućuje, između ostalog, na Odluku od 2. februara 2017, par. 23.

⁸⁹⁷ V. *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za odobrenje radi ulaganja žalbe na Odluku u vezi s prihvatanjem svedočenja svedoka RFJ-084, 25. septembar 2018, str. 2.

⁸⁹⁸ V. *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-011 i RFJ-055 na osnovu pravila 112, 24. septembar 2018. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 24. septembra 2018), par. 5, 7, 8.

⁸⁹⁹ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu Simatovićeve odbrane da uloži žalbu na Odluku po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-011 i RFJ-055 na osnovu pravila 112, 12. novembar 2018, str. 2.

⁹⁰⁰ V. *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu da svedok Jovan Krstić (OFS-30) svedoči putem video-konferencijske veze, 20. avgust 2020. (dalje u tekstu: Odluka od 20. avgusta 2020), str. 1, 2.

⁹⁰¹ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za odobrenje da uloži žalbu na Odluku u vezi sa svedokom Jovanom Krstićem (OFS-30), 15. septembar 2020, str. 2.

⁹⁰² V. Simatovićeva najava žalbe, par. 50; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 326-342.

ili njihova svedočenja, bili “nedostupni” i prihvatilo njihova svedočenja na ponovnom suđenju;⁹⁰³ i (ii) zaključilo da će svedočenja svedoka RFJ-011 i RFJ-055, prihvaćena na osnovu pravila 112 Pravilnika, imati istu dokaznu vrednost kao i svedočenja prihvaćena na osnovu pravila 111.⁹⁰⁴ On napominje da postoji jasna razlika između pravila 111 i pravila 112 Pravilnika i tvrdi da je Pretresno veće odstupilo od ustaljene prakse da se dokazi prihvaćeni po pravilu 112 Pravilnika moraju potkrepiti.⁹⁰⁵ Simatović takođe tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je odbilo njegov zahtev da se svedoku Krstiću dozvoli da svedoči putem video-konferencijske veze, pa zato nije moglo adekvatno da oceni da li je Simatović potpisao dokument (dokazni predmet P00217) na koji se Pretresno veće delimično oslonilo kad je donosilo zaključke o napadu na Lovinac.⁹⁰⁶ On dalje tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je odbilo njegove zahteve za odobrenje da uloži žalbu na navedene odluke.⁹⁰⁷ Simatović traži da Žalbeno veće ispravi te greške tako što će izuzeti iz spisa svedočenja svedoka RFJ-017, RFJ-174, RFJ-083, RFJ-084, RFJ-011 i RFJ-055 i tako što će konstatovati da Simatović nije ni potpisao ni sačinio dokazni predmet P00217.⁹⁰⁸

287. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće kod ovih odluka o prihvatanju dokaza postupilo u okviru svojih diskrecionih ovlašćenja i da Simatović ne uspeva da pokaže suprotno.⁹⁰⁹ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće postupilo u okviru svojih diskrecionih ovlašćenja kada je utvrdilo da može da se osloni na svedočenja svedoka RFJ-011 i RFJ-055, prihvaćena na osnovu pravila 112 Pravilnika, s obzirom na “jedinstvene okolnosti ponovnog suđenja”.⁹¹⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi, između ostalog, da Simatović ne uspeva da pokaže efekat eventualne greške Pretresnog veća, pošto se njegove osuđujuće presude ne zasnivaju isključivo ili u odlučujućoj meri na svedočenjima relevantnih svedoka, kao što ne pokazuje ni da mu je odlukama o prihvatanju dokaza nepravilno naneta šteta.⁹¹¹ Tužilaštvo takođe odgovara da je Pretresno veće primereno odbilo Simatovićeve zahteve za odobrenje da uloži žalbu.⁹¹²

⁹⁰³ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 335-342.

⁹⁰⁴ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 331-334.

⁹⁰⁵ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 333.

⁹⁰⁶ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 326-330.

⁹⁰⁷ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 326, 331, 335, 338.

⁹⁰⁸ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 330, 334, 337, 342.

⁹⁰⁹ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 192-195, 197, 204.

⁹¹⁰ V. Odgovor tužilaštva, par. 197-203. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno veće postupilo u okviru svojih diskrecionih ovlašćenja kada je odbilo Simatovićev zahtev za odobrenje da uloži žalbu na Odluku od 24. septembra 2018. V. Odgovor tužilaštva, par. 197, 203.

⁹¹¹ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 196, 202, 208.

⁹¹² V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 193, 195, 197, 203, 209.

288. Žalbeno veće primećuje da Simatović osporava odluke o prihvatanju dokaza,⁹¹³ koje Pretresno veće donosi na osnovu svog diskrecionog ovlašćenja.⁹¹⁴ Da bi uspešno osporila neku diskrecionu odluku, strana u postupku mora pokazati da je pretresno veće napravilo primetnu grešku koja je toj strani nanela štetu.⁹¹⁵ Pored toga, u žalbi na presudu Žalbeno veće razmatra samo greške u primeni prava koje mogu obesnažiti odluku pretresnog veća i greške u utvrđivanju činjeničnog stanja zbog kojih je došlo do neostvarenja pravde.⁹¹⁶

289. Žalbeno veće primećuje da Simatović ne iznosi konkretne argumente o tome kako su odluke o prihvatanju dokaza tužilaštva o kojima je već bilo govora nanele štetu njegovoj odbrani tokom ponovnog suđenja i ne iznosi argumente o efektu koje su te odluke imale na njegove osuđujuće presude ili kaznu.⁹¹⁷ Konkretno, Žalbeno veće napominje da Pretresno veće u Prvostepenoj presudi nije direktno uputilo na svedočenje svedoka RFJ-174 ni na svedočenje svedoka RFJ-083.⁹¹⁸ Kako napominje Simatović, Pretresno veće je svedočenje veštaka odbrane Krstića razmatralo u vezi sa zaključcima o njegovoj umešanosti u napad na Lovinac 5. avgusta 1991, za šta Simatović nije osuđen.⁹¹⁹ S tim u vezi, Simatović ne pokazuje da ijedna greška u vezi s prihvatanjem tog svedočenja ili uzimanje u obzir svedočenja svedoka Krstića može da se odrazi na njegove osuđujuće presude ili kaznu, pa se njegove tvrdnje stoga odbacuju.

290. Što se tiče svedoka RFJ-084 i RFJ-017, Žalbeno veće napominje da je Pretresno veće uputilo na svedočenje svedoka RFJ-084⁹²⁰ u delovima Prvostepene presude koji se odnose, između ostalog, na strukturu Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije⁹²¹ i na Stanišićeva ovlašćenja u Službi državne bezbednosti i Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije 1991. godine.⁹²² Pretresno veće je uputilo i na svedočenje svedoka RFJ-017⁹²³ u vezi sa, između ostalog, Stanišićevim ovlašćenjima u

⁹¹³ V. Odluka od 2. februara 2017, par. 14; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-AR.Misc, Odluka po zahtevu tužilaštva za izvršenje Naloga za ponovno suđenje, 14. decembar 2018. (dalje u tekstu: Odluka od 14. decembra 2018), par. 8.

⁹¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 177, 198 i tamo navedene reference. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 63 i tamo navedene reference.

⁹¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 63, 107, fusnota 261 i tamo navedene reference.

⁹¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 15 i tamo navedene reference.

⁹¹⁷ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 331-342.

⁹¹⁸ Pretresno veće je uputilo na to da se tužilaštvo oslonilo na svedoka RFJ-083 u vezi s događajima u Podrinju i obuci na planini Tari 1993. V. Prvostepena presuda, fusnote 1442, 1443.

⁹¹⁹ V. Prvostepena presuda, par. 27-29, fusnota 57.

⁹²⁰ V. npr. Prvostepena presuda, par. 140, fusnote 1376, 1474 (gde se upućuje na svedočenje svedoka Anastasijevića). V. takođe *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po zahtevima tužilaštva za zaštitne mere za svedoke, 15. maj 2017. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 15. maja 2017), par. 35 (gde se ukida zaštitna mera pseudonima odobrena svedoku RFJ-084).

⁹²¹ V. Prvostepena presuda, fusnota 1376 (gde se upućuje na svedočenje svedoka Anastasijevića).

⁹²² V. Prvostepena presuda, fusnota 1474.

⁹²³ V. npr. Prvostepena presuda, fusnote 1474, 2332 (gde se upućuje na svedočenje svedoka Vasiljevića). V. takođe Odluka od 15. maja 2017, par. 34 (gde se utvrđuje da identitet svedoka RFJ-017 neće biti obelodanjen javnosti dok svedok ne dođe da svedoči).

Službi državne bezbednosti i Ministarstvu unutrašnjih poslova 1991. godine⁹²⁴ i Stanišićevim znanjem o događajima na terenu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.⁹²⁵

291. Žalbeno veće smatra da takvi dokazi mogu biti relevantni za opšta razmatranja Pretresnog veća u vezi sa Službom državne bezbednosti i Stanišićevom položajem, ovlašćenjima i znanjem u Službi i u Ministarstvu unutrašnjih poslova, ali da Simatović ne objašnjava kako činjenica da je Pretresno veće prihvatilo te dokaze ili da se oslonilo na njih ide u prilog *njegovim* osuđujućim presudama i kazni ili mu je na neki drugi način nanela štetu.⁹²⁶ U svakom slučaju, Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće, kada je u Prvostepenoj presudi razmatralo svedočenja ova dva svedoka, oslonilo i na više drugih izvora dokaza koji sadrže slične informacije.⁹²⁷ U tom kontekstu, Žalbeno veće konstatuje da Simatović ne pokazuje kako bi bilo kakva greška u vezi s prihvatanjem tih dokaza obesnažila odluku ili na drugi način dovela do neostvarenja pravde, što bi zahtevalo intervenciju Žalbenog veća.

292. Žalbeno veće prelazi na Simatovićevu tvrdnju da je Pretresno veće pogrešilo u svojoj Odluci od 24. septembra 2018. time što je zaključilo da će svedočenja svedoka RFJ-011 i RFJ-055, prihvaćena na osnovu pravila 112 Pravilnika, imati istu dokaznu vrednost kao da su prihvaćena na osnovu pravila 111 Pravilnika. Žalbeno veće primećuje da Simatović osporava odluku Pretresnog veća da prihvati svedočenja svedoka RFJ-011 i RFJ-055.⁹²⁸ Pretresno veće se oslonilo na njihova svedočenja u vezi s operacijama u Sanskom Mostu i sa Srpskom dobrovoljačkom gardom,⁹²⁹ a ona se odnose na konstatacije koje ne služe kao osnova za Simatovićeve osuđujuće presude i kaznu, pa se stoga ti argumenti mogu odbaciti bez daljeg razmatranja. Bez obzira na to, Žalbeno veće smatra da interesi pravde zahtevaju da ti argumenti budu razmotreni u svetlu žalbe i analize tužilaštva na drugim mestima u ovoj Presudi.⁹³⁰ Pored toga, Žalbeno veće napominje da tužilaštvo, koje je suštinski odgovorilo na ove argumente, ne trpi štetu.⁹³¹

⁹²⁴ V. Prvostepena presuda, fusnota 1474.

⁹²⁵ V. Prvostepena presuda, fusnota 2332.

⁹²⁶ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 341 (gde se iznosi argument da je usled ovih odluka Pretresnog veća tužilaštvo dobilo diskreciono pravo da svedoke proizvoljno proglasi nedostupnim).

⁹²⁷ V. Prvostepena presuda, fusnote 1474, 2332.

⁹²⁸ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 50; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 331-334.

⁹²⁹ V. Prvostepena presuda, par. 263, 265, 267, 269, 271, 273, 274, 453, fusnote 1192, 1200, 1201, 1211, 1212, 1218-1221, 1228-1235, 1824, 1826.

⁹³⁰ V. dole, Odeljak VI.A.4(c).

⁹³¹ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 468 (gde se napominje da, u kontekstu odgovora na žalbu na presudu, relevantna pravila ili relevantna uputstva ne zabranjuju “strani u postupku da, kao odgovor na pitanje koje postavi druga strana u postupku, navede grešku u Prvostepenoj presudi”).

293. Kako je već napomenuto, Pretresno veće je konstatovalo da svedoci RFJ-011 i RFJ-055 nisu dostupni u smislu pravila 112 Pravilnika, svedok RFJ-011 zbog zdravstvenog stanja, a svedok RFJ-055 zbog toga što je u međuvremenu preminuo.⁹³² Odobravajući zahtev tužilaštva za prihvatanje njihovih svedočenja, i imajući u vidu da su Stanišić i Simatović unakrsno ispitali te svedoke tokom prvobitnog suđenja, Pretresno veće je navelo da će “dokazna vrednost koja će se pridati predloženim dokazima bi[ti] ista, bez obzira na to da li su svedočenja u ovom postupku prihvaćena na osnovu pravila 111 ili pravila 112 Pravilnika”.⁹³³ Pretresno veće je dalje navelo da će prilikom ocenjivanja težine koju će pridati dokazima uzeti u obzir adekvatnost unakrsnog ispitivanja na prvobitnom suđenju.⁹³⁴

294. Žalbeno veće podseća da se, u skladu s pravilom 112, svedočenje osobe koja objektivno nije u mogućnosti da svedoči pred pretresnim većem može prihvatiti u pismenom obliku čak i ako se ono odnosi direktno na dela i ponašanje optuženog.⁹³⁵ Nadalje, potkrepljivanje nije uslov za prihvatanje svedočenja na osnovu ovog pravila, već je faktor koji treba uzeti u obzir u vezi s pouzdanošću svedočenja i u vezi s pitanjem da li će se Veće, kada ga prihvati, na njega osloniti u prilog osuđujućoj presudi.⁹³⁶ Ako se osuđujuća presuda zasniva na takvim dokazima, oni moraju biti potkrepljeni.⁹³⁷

295. S obzirom na formulaciju koju koristi Pretresno veće (da će “dokazna vrednost koja će se pridati predloženim dokazima bi[ti] ista, bez obzira na to da li su svedočenja u ovom postupku prihvaćena na osnovu pravila 111 [Pravilnika] ili pravila 112 Pravilnika”)⁹³⁸ i na navedene relevantne reference,⁹³⁹ Žalbeno veće polazi od toga da, kako to i samo Pretresno veće kaže, ne postoje formalnopravne prepreke za to da se osloni na svedočenje svedoka RFJ-011 i RFJ-055 u

⁹³² Odluka od 24. septembra 2018, par. 5.

⁹³³ V. Odluka od 24. septembra 2018, par. 6-8.

⁹³⁴ Odluka od 24. septembra 2018, par. 7.

⁹³⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1222; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 565. V. *mutatis mutandis* pravilo 92^{quater} Pravilnika MKSJ.

⁹³⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1222; *Tužilac protiv Vujadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-T, Odluka po zahtjevu kojim se u ime Drage Nikolića traži prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92^{quater}, 18. decembar 2008. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 19. februara 2009), par. 47.

⁹³⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1222; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 570. Pitanje da li je neprovereno svedočenje dovoljno potkrepljeno stvar je ispitivanja konkretnih činjenica i razlikuje se od slučaja do slučaja. Žalbeno veće je odbilo da nametne bilo kakav pravni uslov u vezi s izvorom potkrepljenja. V. Drugostepena presuda u predmetu *Haraqija i Morina*, par. 62.

⁹³⁸ V. Odluka od 24. septembra 2018, par. 6-8.

⁹³⁹ V. Odluka od 24. septembra 2018, fusnota 33. V. takođe *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po obaveštenju tužilaštva o podnošenju svedočenja svedoka RFJ-088 i RFJ-002 na osnovu pravila 111, 16. maj 2018, str. 2, fusnota 12, gde se upućuje, između ostalog, na *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-037 na osnovu pravila 111 i za zaštitne mere, 25. januar 2018. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 25. januara 2018), par. 8.

prilog osuđujućoj presudi, čak i u nedostatku potkrepljenja.⁹⁴⁰ Reference pokazuju stav Pretresnog veća da su time što su ti svjedoci unakrsno ispitani na prvobitnom suđenju⁹⁴¹ ispravljene sve eventualne “neprihvatljiv[e] povred[e]” prava odbrane do kojih dolazi kada se osuđujuća presuda zasniva isključivo ili u odlučujućoj meri na izjavi svjedoka kojeg optuženi nije imao prilike da ispita, ili koji nije mogao biti ispitan na suđenju u ime optuženog.⁹⁴² S obzirom na ovu analizu i na široka diskreciona ovlašćenja pretresnog veća u vođenju postupka, uključujući i odlučivanje o pitanjima u vezi s prihvatanjem dokaza,⁹⁴³ Žalbena veće konstatuje da Simatović nije pokazao grešku u načinu na koji je Pretresno veće prihvatilo svjedočenja svjedoka RFJ-011 i RFJ-055.

296. Pored toga, Simatović ne iznosi nijedan argument o tome kako je Pretresno veće pogrešilo u ocenjivanju ovih svjedočenja s obzirom na način na koji su prihvaćena. Žalbena veće primećuje da Simatovićeve osuđujuće presude i kazna nisu zasnovane isključivo ili u odlučujućoj meri na svjedočenjima svjedoka RFJ-011 i RFJ-055. U svakom slučaju, kada je Pretresno veće uputilo na njihova svjedočenja ili se oslonilo na njih, ona su bila potkrepljena. Pretresno veće se pozvalo na svjedočenje svjedoka RFJ-011 zajedno s drugim svjedocima i dokumentarnim dokazima.⁹⁴⁴ Isto tako, Pretresno veće se oslonilo na svjedočenje svjedoka RFJ-055 zajedno s još nekoliko drugih izvora dokaza kada je govorilo o zločinima počinjenim u Sasini i Trnovi, u opštini Sanski Most, u septembru 1995.⁹⁴⁵

297. S obzirom na navedeno, Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo time što nije tražilo potkrepljenje da bi prihvatilo svjedočenja na osnovu pravila 112 Pravilnika ili time što je navelo da će svjedočenjima pridati istu težinu, bez obzira na to da li su prihvaćena na osnovu pravila 111 ili pravila 112 Pravilnika.

298. Na osnovu navedenog, Žalbena veće odbacuje tvrdnje kojima Simatović osporava odluke od 19. aprila 2018, 20. aprila 2018, 6. juna 2018, 24. septembra 2018. i 20. avgusta 2020, kao i odluke kojima se odbijaju njegovi zahtevi za odobrenje da uloži žalbu na navedene odluke. S obzirom na to, Žalbena veće odbija podosnovu 3 Osnove 4 Simatovićeve žalbe.

⁹⁴⁰ V. Odluka od 25. januara 2018, par. 8, fusnota 33.

⁹⁴¹ V. Odluka od 24. septembra 2018, par. 7.

⁹⁴² V. Odluka od 25. januara 2018, par. 8, fusnota 33 i tamo navedene reference.

⁹⁴³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 304 i tamo navedene reference.

⁹⁴⁴ V. Prvostepena presuda, par. 453, fusnote 1824, 1825. V. takođe dole, Odeljak VI.A.4(c).

⁹⁴⁵ V. Prvostepena presuda, par. 263, 269, 271, 273, 274, fusnote 1192, 1200, 1201, 1211, 1212, 1218-1221, 1228-1235.

4. Zaključak

299. Nakon što je odbilo Simatovićeve tvrdnje da je Pretresno veće pogrešilo u vezi s pravom koje se odnosi na pomaganje i podržavanje tako što nije primenilo načelo *lex mitior*, i da je pogrešilo u svojim odlukama o prihvatanju dokaza, Žalbeno veće odbija Osnovu 4 Simatovićeve žalbe u celosti, kao i podosnovu 14 (delimično) Osnove 2 njegove žalbe.

V. ŽALBE NA KAZNU

300. Stanišić i Simatović osporavaju kazne koje im je izreklo Pretresno veće. Pre nego što pređe na utemeljenost njihovih argumenata, Žalbeno veće podseća da, na osnovu člana 22 Statuta, pravila 125 Pravilnika i sudske prakse, pretresna veća koja donose odluke u predmetima koji se odnose na bivšu Jugoslaviju prilikom odmeravanja kazni moraju uzeti u obzir sledeće faktore: (i) težinu krivičnog dela ili ukupnost kažnjivog ponašanja; (ii) lične prilike osuđenog lica; (iii) opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima u bivšoj Jugoslaviji; i (iv) otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.⁹⁴⁶

301. Žalbeno veće podseća da su postupci po žalbi na kaznu, kao i postupci po žalbi na prvostepenu presudu, žalbeni postupci *stricto sensu*; oni su korektivne prirode, a ne suđenja *de novo*.⁹⁴⁷ Pretresna veća imaju široka diskreciona ovlašćenja u odmeravanju odgovarajuće kazne, koja proizlaze iz njihove obaveze da individualizuju kaznu kako bi ona odgovarala ličnim prilikama optuženog i težini krivičnih dela.⁹⁴⁸ U pravilu, Žalbeno veće će kaznu preinačiti samo ako je pretresno veće napravilo primetnu grešku u primeni diskrecionih ovlašćenja ili ako nije postupilo u skladu s merodavnim pravom.⁹⁴⁹ Strana u postupku koja osporava kaznu mora da pokaže kako je pretresno veće prilikom izricanja kazne prekoračilo svoja diskreciona ovlašćenja.⁹⁵⁰ Da bi pokazao da je pretresno veće napravilo primetnu grešku u primeni diskrecionih ovlašćenja, žalilac mora da pokaže da je pretresno veće pridalo težinu spoljnim ili irelevantnim faktorima, da nije pridalo nikakvu težinu ili da nije pridalo dovoljnu težinu relevantnim faktorima, da je napravilo očiglednu grešku u vezi sa činjenicama na koje je primenilo diskreciona ovlašćenja ili da je donelo odluku

⁹⁴⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 538; Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 748; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3203; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1099; Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*, par. 626.

⁹⁴⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 539 i tamo navedene reference.

⁹⁴⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 539 i tamo navedene reference.

⁹⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 539 i tamo navedene reference.

⁹⁵⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 539 i tamo navedene reference.

koja je toliko nerazumna ili očigledno nepravедna da Žalbno veće može da zaključi da pretresno veće nije ispravno primenilo svoja diskreciona ovlašćenja.⁹⁵¹

A. Žalba na kaznu Jovice Stanišića (osnove 5 do 8)

302. Pretresno veće je Stanišiću izreklo jedinstvenu kaznu od 12 godina zatvora za pomaganje i podržavanje krivičnih dela ubistva, deportacije, prisilnog premeštanja i progona koja su srpske snage počinile u Bosanskom Šamcu u vezi s preuzimanjem vlasti u toj opštini u aprilu 1992. i posle toga.⁹⁵² Prilikom odmeravanja kazne Pretresno veće je uzelo u obzir, između ostalog, opštu praksu izricanja zatvorskih kazni na sudovima u bivšoj Jugoslaviji, težinu Stanišićevih krivičnih dela, njegove lične prilike i kazne u drugim predmetima na MKSJ.⁹⁵³

303. Stanišić se žali na kaznu od 12 godina zatvora, koju mu je izreklo Pretresno veće.⁹⁵⁴ Žalbno veće će osnove njegove žalbe na kaznu razmotriti redom.

1. Navodne greške u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja prilikom izricanja očigledno nerazumne kazne (Osnova 5)

304. Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u utvrđivanju činjeničnog stanja i u primeni prava, kao i da je zloupotrebilo svoja diskreciona ovlašćenja kada ga je osudilo na 12 godina zatvora.⁹⁵⁵ On tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da izrekne ovu “očigledno tešku i nesrazmernu kaznu” s obzirom na sve dokaze, težinu zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu, karakter, oblik i stepen njegovog učešća, kao i na praksu izricanja kazni MKSR i MKSJ.⁹⁵⁶ Stanišić tvrdi da Pretresno veće nije obrazložilo kako su faktori koje je razmotrilo uticali na njegovu kaznu i navodi da je samo “pet paragrafa” analize u Prvostepenoj presudi u vezi s izricanjem kazne nedovoljno i u neskladu s opštom praksom MKSJ.⁹⁵⁷

305. Što se tiče utvrđivanja težine krivičnih dela, Stanišić tvrdi da Pretresno veće zbog svog “uopštenog” i “pogrešnog” pristupa nije ocenilo težinu i razmere zločina koji su se odigrali u Bosanskom Šamcu.⁹⁵⁸ On tvrdi da Pretresno veće nije ocenilo ni preciziralo zločine relevantne za

⁹⁵¹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 539 i tamo navedene reference.

⁹⁵² V. Prvostepena presuda, par. 608, 609, 619, str. 270.

⁹⁵³ V. Prvostepena presuda, par. 615, 616, 619-621, 626, 627, 634-636.

⁹⁵⁴ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 25-36; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 187-257. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 25-36.

⁹⁵⁵ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 25, 26; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 187-226.

⁹⁵⁶ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 187, 188. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 26-28, 30-32.

⁹⁵⁷ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 189, 191.

⁹⁵⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 193-197. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 26-28.

njegovu osuđujuću presudu za pomaganje i podržavanje,⁹⁵⁹ osim u vezi sa zatočeničkim centrom u Crkvini.⁹⁶⁰ Stanišić poziva Žalbeno veće da u rešavanju njegove žalbe na kaznu izvrši sopstvenu ocenu dokaza.⁹⁶¹

306. Stanišić takođe tvrdi da Pretresno veće nije individualizovalo njegovu kaznu kako bi ona odražavala činjenicu da je proglašen krivim za pomaganje i podržavanje, “najslabiji” oblik saučesništva.⁹⁶² Kako navodi Stanišić, Pretresno veće nije pridalo dovoljnu težinu faktorima koji pokazuju njegovu “udaljenost i minimalan” doprinos zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu, na primer, kontroli JNA tokom preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu, ograničenom karakteru obuke i raspoređivanja snaga na teren, tome što je on sam bio odsutan tokom raspoređivanja na teren i preuzimanja vlasti, kao i činjenici da nije imao kontrolu nad počiniocima i da nije upravljao njima tokom činenja zločina.⁹⁶³

307. Stanišić dalje tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što je razmatralo četiri predmeta MKSJ u kojima su okrivljenima izrečene strože kazne, a da nije objasnilo kako ti predmeti doprinose analizi odmeravanja kazne, i time što nije imalo u vidu suštinske razlike između tih predmeta i okolnosti njegovog predmeta.⁹⁶⁴ On tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što nije razmatralo druge predmete MKSJ i MKSR u kojima su okrivljenima izrečene slične kazne ili kazne blaže od njegove, bez obzira na to što je stepen njihovog učestvovanja bio direktniji i/ili što su krivična dela za koja su osuđeni bila znatno teža.⁹⁶⁵

308. S obzirom na te greške, Stanišić tvrdi da Pretresno veće nije utvrdilo odgovarajuću “ishodišnu tačku” za njegovu kaznu,⁹⁶⁶ čije bi trajanje, kako on tvrdi, trebalo da iznosi osam do devet godina, pre uzimanja u obzir olakšavajućih okolnosti.⁹⁶⁷ Zato Stanišić tvrdi da je njegova kazna očigledno previsoka i traži da je Žalbeno veće poništi i izrekne znatno blažu kaznu.⁹⁶⁸

⁹⁵⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 193, 194, 196, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 213, 221-226, 228-234. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 26, 27.

⁹⁶⁰ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 194.

⁹⁶¹ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 197. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 196.

⁹⁶² V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 198-211. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 106, 107.

⁹⁶³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 204-211. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 27, 28, 30.

⁹⁶⁴ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 190, 213, 220. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 212, 214-219; T. 24. januar 2023, str. 30-32, 107.

⁹⁶⁵ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 221. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 222-225; T. 24. januar 2023, str. 32, 107.

⁹⁶⁶ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 187, 192, 221, 226. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 27, 30-32.

⁹⁶⁷ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 226.

⁹⁶⁸ Stanišićeva najava žalbe, par. 27; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 257.

309. Tužilaštvo odgovara da kazna zatvora kraća od 12 godina ne odražava težinu Stanišićevih krivičnih dela i njegovo učestvovanje u njima.⁹⁶⁹ Tužilaštvo tvrdi da Stanišićevu žalbu, u delu koji se odnosi na navode o nepostojećem obrazloženju, treba odbaciti bez daljeg razmatranja zbog toga što Stanišić svoje argumente u vezi s odmeravanjem kazne nije izneo na suđenju.⁹⁷⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno veće donelo sve potrebne činjenične zaključke u vezi s razmerama i obimom krivičnih dela i da Stanišić neprimereno traži od Žalbenog veća da dokaze analizira *de novo*.⁹⁷¹ Tužilaštvo takođe navodi da kazna odražava težinu Stanišićeve odgovornosti kao pomagača i podržavaoca i da njegovi argumenti predstavljaju puko neslaganje s Prvostepenom presudom.⁹⁷² Prema rečima tužilaštva, Stanišićeva kazna može da se poredi s kaznama koje je Pretresno veće izreklo u sličnim predmetima, i Pretresno veće jeste ispunilo obavezu da iznese obrazloženje.⁹⁷³ Što se tiče predmeta na koje se Stanišić poziva i za koje navodi da ih Pretresno veće nije uzelo u obzir, tužilaštvo odgovara da i taj argument treba odbaciti bez daljeg razmatranja, zato što ga Stanišić nije izneo na suđenju; alternativno, tužilaštvo tvrdi da okolnosti u tim predmetima ne mogu da se porede s okolnostima u Stanišićevom.⁹⁷⁴ Tužilaštvo dalje tvrdi da Dodatak A Stanišićevom žalbenom podnesku, u kojem se detaljno navode predmeti na koje se upućuje u Osnovi 5, treba izbrisati pošto sadrži argumentaciju o suštinskim pitanjima.⁹⁷⁵

310. Stanišić replicira da Žalbeno veće njegove argumente ne treba da odbaci bez daljeg razmatranja i da ne treba da zanemari Dodatak A njegovom žalbenom podnesku, pošto su predmeti koji se u njemu navode od ključne važnosti da bi se pokazalo da Pretresno veće nije sledilo praksu MKSJ.⁹⁷⁶ On dalje tvrdi da tužilaštvo ne objašnjava zašto bi bilo koje pretresno veće odbilo da prilikom ocenjivanja težine krivičnih dela oceni činjenice što je tačnije moguće, na primer, broj žrtava.⁹⁷⁷ Stanišić dalje tvrdi da tužilaštvo ne pokazuje kako je Pretresno veće srazmerno ocenilo težinu njegovih krivičnih dela i oblik i stepen njegovog učestvovanja u njima.⁹⁷⁸ On dodaje da to što tužilaštvo nije ispitalo četiri predmeta MKSJ koja je Pretresno veće uzelo u obzir i predmete koji se navode u njegovom žalbenom podnesku ide u prilog njegovom argumentu da je Pretresno veće s tim u vezi pogrešilo.⁹⁷⁹

⁹⁶⁹ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 153; T. 24. januar 2023, str. 77.

⁹⁷⁰ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 154-157, 177, 178.

⁹⁷¹ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 162-164.

⁹⁷² V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 165-169; T. 24. januar 2023, str. 77.

⁹⁷³ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 170-176.

⁹⁷⁴ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 154, 155, 157, 178, 179.

⁹⁷⁵ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 177.

⁹⁷⁶ V. Stanišićeva replika, par. 103-106, 128.

⁹⁷⁷ Stanišićeva replika, par. 110. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 27.

⁹⁷⁸ Stanišićeva replika, par. 115. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 26-28, 106, 107.

⁹⁷⁹ V. Stanišićeva replika, par. 120-128. V. takođe Stanišićeva replika, par. 105(i); T. 24. januar 2023, str. 32, 106, 107.

311. Na početku, Žalbena veće ne smatra primerenim da bez daljeg razmatranja odbaci Osnovu 5 Stanišićeve žalbe koja se odnosi na to što Pretresno veće navodno: (i) nije dalo obrazloženje; ili što (ii) u većanju o kazni nije razmatralo određene predmete. Ti argumenti mogli su da se iznesu tek pošto je Pretresno veće u Prvostepenoj presudi formulisalo stavove u vezi s kaznom. Međutim, Žalbena veće smatra da Dodatak A sadrži sažetke predmeta s argumentima koji se navode i u Stanišićevom žalbenom podnesku,⁹⁸⁰ a ne reference, materijale koji su služili kao izvor, dokumente iz spisa, dokazne predmete i drugi relevantan materijal u kojem se ne iznose argumenti, a koji su dopušteni prema Uputstvu o dužini podnesaka i zahteva.⁹⁸¹ Žalbena veće će, prema tome, zanemariti sažetke predmeta s argumentima u Dodatku A i ograničiti svoju analizu na argumente iznete u Stanišićevom žalbenom podnesku i replici.⁹⁸²

312. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da Pretresno veće nije dalo obrazloženje za faktore razmotrene u odmeravanju kazne,⁹⁸³ Žalbena veće podseća da su pretresna veća dužna da iznesu obrazloženje kako bi se obezbedilo da presude budu pravične i kako bi se stranama u postupku omogućilo smisljeno ostvarivanje prava na žalbu, a Žalbenom veću da razume i oceni zaključke.⁹⁸⁴ Bez obzira na to, pretresno veće nije dužno da objasni svaki korak svog rezonovanja.⁹⁸⁵ Prilikom utvrđivanja Stanišićeve kazne, Pretresno veće je podsetilo na zaključke u vezi s naročitim težinom i brutalnošću zločina počinjenih u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu i posle toga, njihovim dugotrajnim posledicama po žrtve, kao i na zaključke u vezi sa Stanišićevom odgovornošću za pomaganje i podržavanje tih zločina.⁹⁸⁶ Pretresno veće je takođe uzelo u obzir Stanišićeve individualne otežavajuće okolnosti (to jest, da je zloupotrebio svoj visoki položaj u Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije), kao i olakšavajuće faktore kao što su njegova starosna dob, činjenica da se pridržavao uslova privremenog boravka na slobodi, zdravstveno stanje, pomoć koju je pružio prilikom oslobađanja 300 talaca, pripadnika Zaštitnih snaga UN (dalje u tekstu: UNPROFOR), zarobljenih francuskih pilota i jednog američkog novinara u Bijeljini, kao i njegova uloga na mirovnoj konferenciji u Daytonu u novembru 1995.⁹⁸⁷ Žalbena veće konstatuje da je Pretresno veće prilikom odmeravanja Stanišićeve kazne dovoljno izložilo relevantne faktore i da je, shodno tome, ispunilo svoju obavezu da dâ obrazloženje.

⁹⁸⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 214-219, 222-225.

⁹⁸¹ V. Uputstvo o dužini podnesaka i zahteva, MICT/11/Rev.1, 20. februar 2019, par. 16.

⁹⁸² *Tužilac protiv Ratka Mladića*, predmet br. IT-09-92-AR73.1, Odluka po žalbi Ratka Mladića na odluke Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 12. novembar 2013, par. 14, fusnota 35; Drugostepena presuda u predmetu *Nshogoza*, par. 10.

⁹⁸³ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 189, 191.

⁹⁸⁴ V. član 21(2) Statuta; pravilo 122(C) Pravidnika. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 437 i tamo navedene reference.

⁹⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 339, 423 i tamo navedene reference.

313. Što se tiče Stanišićevog argumenta da Pretresno veće nije ocenilo težinu i razmere krivičnih dela relevantnih za njegovu osuđujuću presudu, Pretresno veće je prilikom ocenjivanja težine primereno navelo sledeće faktore kao relevantne: (i) okrutnost, prirodu i okolnosti krivičnih dela; (ii) položaj vlasti osuđenog lica; (iii) ranjivost žrtava; i (iv) posledice i efekat, kao i učinak zločina na širu ciljanu grupu.⁹⁸⁸ U tom smislu, Pretresno veće je naglasilo da su počinjena krivična dela “posebno teška”⁹⁸⁹ i podsetilo na ranije zaključke da je: (i) nesrpsko stanovništvo Bosanskog Šamca bilo meta ubistava i brojnih drugih dela nasilja, da je njegova imovina pljačkana, a verski i kulturni objekti uništavani; (ii) da su žrtve koje su držane u zatočeništvu bile primorane da trpe teške i nehumane uslove i da su bile izlagane redovnom batinanju i mučenju, da su bile primoravane na polne odnose i ubijane; (iii) da se masakr u Crkvini u kojem je ubijeno 16 zatočenika “ističe [...] po brutalnosti”; (iv) da je većina žrtava zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu bila “posebno ranjiva”; i (v) da su ti zločini imali dugotrajne posledice po njihovu egzistenciju i da su prouzrokovali fizičku i psihičku patnju.⁹⁹⁰

314. Tvrdeći da je analiza Pretresnog veća u vezi s težinom krivičnih dela ograničena na opšte i nejasne konstatacije, Stanišić se oslanja na paragrafe Prvostepene presude koji sadrže uglavnom sažetke dokaza⁹⁹¹ kao i na paragrafe sa zaključcima o ubijanju 16 muškaraca, Muslimana i Hrvata, u zatočeničkom objektu u Crkvini.⁹⁹² Podsećajući da se prvostepena presuda mora čitati kao celina⁹⁹³ i da pretresno veće ne mora da ponavlja faktore koji se razmatraju drugde u prvostepenoj presudi,⁹⁹⁴ Žalbeno veće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je analiza Pretresnog veća u vezi s kaznom pogrešno zasnovana na “uopštenim” ili “nejasnim” konstatacijama, ili pak da su zaključci Pretresnog veća u vezi s težinom njegovih krivičnih dela nerazumni, u svetlu konstatacija i dokaza na koje se on poziva u žalbi.

315. Žalbeno veće prelazi na Stanišićev argument da njegova kazna ne odražava adekvatno to što je on proglašen krivim za pomaganje i podržavanje krivičnih dela. Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće uzelo u obzir to da Stanišić nije počinio nijedno delo u osnovi, već da je odgovoran za pomaganje i podržavanje tih dela organizovanjem i obučavanjem pripadnika Jedinice i snaga

⁹⁸⁶ V. Prvostepena presuda, par. 619-621.

⁹⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 626, 627.

⁹⁸⁸ V. Prvostepena presuda, par. 618. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1106 i tamo navedene reference.

⁹⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 620.

⁹⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 619, 620. V. takođe Prvostepena presuda, par. 232-234.

⁹⁹¹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 193-197, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 213, 221-226, 228, 230, 231.

⁹⁹² V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 193-197, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 229, 232-234.

⁹⁹³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 258, 339, 380, 423, 425, 440 i tamo navedene reference.

⁹⁹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 247 i tamo navedene reference.

lokalnih Srba u centru za obuku Pajzoš i kasnijim raspoređivanjem tih snaga na teren tokom preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu.⁹⁹⁵ Pretresno veće je imalo u vidu da nije dokazano da je Stanišić imao kontrolu nad počiniocima ili da je njima rukovodio tokom činjenja tih krivičnih dela.⁹⁹⁶ U tom kontekstu, zaključci Pretresnog veća u vezi s odmeravanjem kazne adekvatno odražavaju indirektnu prirodu Stanišićevog učestvovanja u krivičnim delima za koje je osuđen. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da Pretresno veće nije pridalo dovoljnu težinu faktorima koji pokazuju njegov “udaljen i minimalan” doprinos zločinima, Stanišić nabraja sažetke dokaza Pretresnog veća ili zaključke, a pritom ne pokazuje primetnu grešku, kao ni to da Pretresno veće njih nije dovoljno razmotrilo.⁹⁹⁷ On takođe ponavlja argumente iznete u osnovama 1 do 4 svoje žalbe,⁹⁹⁸ koje je Žalbeno veće odbilo.⁹⁹⁹ Njegovi argumenti ne pokazuju da je Pretresno veće napravilo primetnu grešku u oceni stepena i oblika njegovog učestvovanja.

316. U vezi s tim što Stanišić osporava to što je Pretresno veće poredilo njegov predmet s nekim predmetima pred MKSJ, Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće, prilikom određivanja Stanišićeve kazne, razmotrilo kazne izrečene u predmetima *Tužilac protiv Blagoja Simića* (dalje u tekstu: žalbeni postupak u predmetu *Simić*) i *Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina* (dalje u tekstu: predmet *Stanišić i Župljanin*), “utoliko što su optuženi u tim predmetima proglašeni odgovornim za zločine počinjene u Bosanskom Šamcu u periodu koji je obuhvaćen i optužnicom u ovom predmetu”.¹⁰⁰⁰ Pretresno veće je takođe razmotrilo predmet *Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića* (dalje u tekstu: predmet *Blagojević i Jokić*) utoliko što je jedan od optuženih u tom predmetu osuđen za pomaganje i podržavanje krivičnih dela ubistva, progona i prisilnog premeštanja, a razmotrilo je i predmet *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih* (dalje u tekstu: predmet *Milutinović i drugi*), “u kom su dvojica optuženih proglašeni odgovornim za pomaganje i podržavanje zločina prisilnog raseljavanja, mada je njihov obim u tom predmetu bio veći nego u ovom”.¹⁰⁰¹

317. Iako Stanišić tvrdi da Pretresno veće nije obrazložilo poređenje sa četiri predmeta MKSJ, Žalbeno veće primećuje da Pretresno veće jeste izložilo razloge za razmatranje tih konkretnih predmeta.¹⁰⁰² Stanišić stoga ne pokazuje grešku s tim u vezi. Što se tiče njegovog konkretnog

⁹⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 619, 621. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 205, 209.

⁹⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 621.

⁹⁹⁷ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 204-209, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 208, 213-218, 417, 418, 420-423, 621.

⁹⁹⁸ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 204-210.

⁹⁹⁹ V. gore, par. 36, 99, 114, 132.

¹⁰⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 634, fusnota 2423.

¹⁰⁰¹ Prvostepena presuda, par. 634.

¹⁰⁰² V. Prvostepena presuda, par. 634, fusnote 2423-2425.

prigovora da je Pretresno veće pogrešilo kada se oslonilo na ta četiri predmeta MKSJ, Žalbeno veće smatra da je Pretresno veće, pošto je Stanišića proglasilo odgovornim za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu, s pravom razmatralo kazne izrečene u predmetima u kojima je konstatovano da su zločini počinjeni u istoj toj opštini. Stanišić svojim tvrdnjama ne pokazuje suprotno. Konkretno, tamo gde se pozvalo na predmet *Stanišić i Župljanin* i na žalbeni postupak u predmetu *Simić*, Pretresno veće je i u tekstu Prvostepene presude i u fusnotama jasno navelo da je te predmete razmotrilo zato što su optuženi proglašeni odgovornim za zločine počinjene u Bosanskom Šamcu tokom perioda koji obuhvata i optužnica u ovom predmetu.¹⁰⁰³ Pretresno veće je takođe bilo svesno da je, u poređenju sa Stanišićem, Mićo Stanišić proglašen odgovornim za širu bazu zločina i za činjenje putem učesća u udruženom zločinačkom poduhvatu.¹⁰⁰⁴ S tim u vezi, Žalbeno veće napominje da je Mićo Stanišić osuđen na 22 godine zatvora.¹⁰⁰⁵

318. S obzirom na vid odgovornosti i prirodu krivičnih dela za koja je Stanišić proglašen odgovornim, Pretresno veće je takođe s pravom razmatralo osuđujuće presude za pomaganje i podržavanje u predmetu *Blagojević i Jokić* i u predmetu *Milutinović i drugi*. Žalbeno veće napominje da je Pretresno veće, gde je bilo potrebno, uzelo u obzir to što su razmere baze zločina u tim predmetima bile šire nego u ovom.¹⁰⁰⁶ Žalbeno veće se uverilo da je Pretresno veće primereno uzelo u obzir i kazne i različite okolnosti relevantnih predmeta MKSJ i da je Stanišićevu kaznu odmerilo tako da ona odgovara njegovim ličnim prilikama i težini njegovih dela. Po mišljenju Žalbenog veća, Stanišić se naprosto ne slaže s tim kako mu je Pretresno veće odmerilo kaznu i ne uspeva da pokaže da je Pretresno veće zloupotrebilo diskreciona ovlašćenja u ocenjivanju tih predmeta kada je odmeravalo kaznu.

319. Što se tiče predmeta za koje Stanišić tvrdi da je Pretresno veće trebalo da ih uzme u obzir, Žalbeno veće podseća da je poređenje predmeta od ograničene pomoći prilikom osporavanja kazne.¹⁰⁰⁷ Pretresna veća nemaju obavezu da izričito porede predmet jednog optuženog s predmetom drugog,¹⁰⁰⁸ a “slični predmeti ne pružaju pravno obavezujući raspon kazni” za

¹⁰⁰³ V. Prvostepena presuda, par. 634, fusnota 2423. S tim u vezi, nevažno je to što je Pretresno veće možda uputilo na jedan paragraf Drugostepene presude u predmetu *Stanišić i Župljanin* koji se možda nije odnosio na zločine počinjene u Bosanskom Šamcu.

¹⁰⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 634, fusnota 2423.

¹⁰⁰⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1193.

¹⁰⁰⁶ V. Prvostepena presuda, par. 634, fusnota 2425.

¹⁰⁰⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3400 i tamo navedene reference.

¹⁰⁰⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 767 i tamo navedene reference.

druge.¹⁰⁰⁹ Stanišić samo ukazuje na predmete u kojima su izrečene blaže ili slične kazne i za koje tvrdi da se mogu porediti s njegovim,¹⁰¹⁰ ali ne pokazuje приметnu grešku Pretresnog veća.

320. Što se tiče Stanišićeve tvrdnje da Pretresno veće, s obzirom na pomenute navodne greške, nije utvrdilo primerenu "ishodišnu tačku" za njegovu kaznu,¹⁰¹¹ Žalbeno veće smatra da se taj argument zasniva na pogrešnom tumačenju Prvostepene presude. Pretresno veće nigde ne postavlja "ishodišnu tačku" za Stanišićevu kaznu, a Stanišić generalno ne uspeva da pokaže da sudska praksa obavezuje pretresna veća da formulišu ishodišnu tačku kada odmeravaju kaznu. Pretresno veće je primerenu kaznu odredilo na osnovu kombinacije faktora relevantnih za odmeravanje kazne, a to su: praksa izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji, težina relevantnih krivičnih dela, lične prilike optuženog i kazne izrečene u drugim predmetima MKSJ.¹⁰¹² Ponavljajući da Pretresno veće ima široka diskreciona ovlašćenja u odmeravanju odgovarajuće kazne¹⁰¹³ i da postojanje olakšavajućih faktora ne podrazumeva automatski smanjenje kazne,¹⁰¹⁴ Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće svojim pristupom ostalo u okviru diskrecionih ovlašćenja.

321. S obzirom na navedeno, Žalbeno veće zaključuje da Stanišić nije pokazao da mu je Pretresno veće izreklo očigledno nerazumnu kaznu. Žalbeno veće stoga odbija Osnovu 5 njegove žalbe.

2. Navodne greške u primeni prava prilikom ocenjivanja olakšavajućih faktora (osnove 6 do 8)

322. Prilikom odmeravanja Stanišićeve kazne, Pretresno veće je primetilo da Stanišić nije izneo argumente u vezi s odmeravanjem kazne i napomenulo da nije dužno da krene u potragu za informacijama o olakšavajućim okolnostima koje branilac nije izneo tokom izlaganja završne reči.¹⁰¹⁵ Pretresno veće je, uprkos tome, pridalo ograničenu težinu sledećim okolnostima: (i) Stanišićevoj starosnoj dobi; (ii) činjenici da se on sve vreme prvobitnog suđenja i ponovnog suđenja pridržavao uslova privremenog puštanja na slobodu; (iii) njegovom zdravstvenom stanju, detaljno dokumentovanom u medicinskim izveštajima koji su zavedeni u spis; i (iv) pomoći koju je Stanišić pružio u oslobađanju 300 pripadnika UNPROFOR-a koji su držani kao taoci, zarobljenih

¹⁰⁰⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2093 i tamo navedene reference.

¹⁰¹⁰ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 221-226. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 32.

¹⁰¹¹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 187, 192, 221, 226.

¹⁰¹² V. Prvostepena presuda, par. 616, 619-621, 626, 627, 634.

¹⁰¹³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 539 i tamo navedene reference.

¹⁰¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 553 i tamo navedene reference.

¹⁰¹⁵ Prvostepena presuda, par. 613, 627.

francuskih pilota i jednog američkog novinara u Bijeljini, kao i njegovoj ulozi na mirovnoj konferenciji u Daytonu u novembru 1995.¹⁰¹⁶

323. Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kad je odbilo da to što postupak traje skoro 20 godina uzme u obzir kao olakšavajući faktor, iako to jeste priznalo kao izuzetnu okolnost.¹⁰¹⁷ On takođe tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što je njegovoj starosnoj dobi i lošem zdravstvenom stanju pridalo samo ograničenu težinu, jer je te okolnosti, naročito u kombinaciji, trebalo uzeti u obzir kao “značajan olakšavajući faktor” ili kao “važne olakšavajuće okolnosti”.¹⁰¹⁸ On takođe tvrdi da je sve vreme tokom postupaka protiv njega na MKSJ i Mehanizmu imao brojne, dobro dokumentovane probleme s fizičkim i mentalnim zdravljem, koji su pogoršani dužinom postupka, a što pokazuju nove fizičke i mentalne tegobe koje su se pojavile tokom ponovnog suđenja.¹⁰¹⁹

324. Na kraju, Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što nije razmotrilo sve primere njegove saradnje s međunarodnom zajednicom u ostvarenju mira i što im nije pridalo primerenu težinu kao olakšavajućim faktorima, već se usredsredilo samo na događaje iz 1995.¹⁰²⁰ On tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo što kao olakšavajuće faktore nije uzelo u obzir između ostalog: (i) da je saradivao s vladom Sjedinjenih Američkih Država i međunarodnom zajednicom u ostvarenju mira i spasavanju života tokom celog perioda od 1991. do 1995;¹⁰²¹ (ii) da je upravljao politikom Službe državne bezbednosti tako da se podrže mirovna nastojanja;¹⁰²² (iii) da je omogućio hapšenje nekih pripadnika paravojnih formacija;¹⁰²³ i (iv) da je pomogao u pripremi terena za prihvatanje Vanceovog plana.¹⁰²⁴ On dalje tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što nije prihvatilo svedočenje svedoka RJS-01 na osnovu pravila 76 Pravilnika i što, shodno tome, nije

¹⁰¹⁶ Prvostepena presuda, par. 627.

¹⁰¹⁷ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 28; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 227-232; T. 24. januar 2023, str. 25, 26, 28-30, 107, 108. Prema Stanišićevim rečima, Pretresno veće je priznalo “dugo trajanje prvostepenog postupka” kao olakšavajući faktor i nije bilo pravne osnove da se to zanemari. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 228, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 631, 632; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka o modalitetima za suđenje, 13. april 2017, par. 13.

¹⁰¹⁸ Stanišićeva najava žalbe, par. 31, 32; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 233, 236, gde se upućuje na Prvostepenu presudu u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana*, par. 898, Prvostepena presuda u predmetu *Bisengimana*, par. 175, Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 469, Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganira*, par. 136, Prvostepena presuda u predmetu *Ntawukulilyayo*, par. 476, Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, par. 1188. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 234, 235 (gde se upućuje na međusobno nepovezane predmete u kojima su starosna dob ili loše zdravstveno stanje uzeti u obzir kao olakšavajući faktori).

¹⁰¹⁹ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 237-242.

¹⁰²⁰ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 34, 35; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 244-256. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 33-36.

¹⁰²¹ Stanišićeva najava žalbe, par. 34; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 245. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 34.

¹⁰²² Stanišićev žalbeni podnesak, par. 246. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 34.

¹⁰²³ Stanišićev žalbeni podnesak, par. 246.

¹⁰²⁴ Stanišićeva najava žalbe, par. 34; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 246. V. takođe Stanišićev žalbeni podnesak, par. 248. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 34.

kao olakšavajući faktor uzelo u obzir važno potencijalno svedočenje tog svedoka u vezi sa Stanišićevom samostalnošću i pokušajima da pronađe mirno rešenje sukoba.¹⁰²⁵ Na kraju, Stanišić tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što je njegovim doprinosima miru pridalo samo “određenu ograničenu težinu kao olakšavajućem faktoru” i ukazuje na pristup iz predmeta *Tužilac protiv Biljane Plavšić* (dalje u tekstu: predmet *Plavšić*) i *Tužilac protiv Miodraga Jokića* (dalje u tekstu: predmet *Miodrag Jokić*), u kojima su, kako on tvrdi, pretresna veća pridala znatnu težinu, kao olakšavajućem faktoru, ponašanju sličnom ulozi koju je on imao u doprinosu miru u periodu od 1991. do 1995.¹⁰²⁶ S obzirom na sve navodne greške, Stanišić traži da Žalbeno veće poništi njegovu kaznu i izrekne znatno blažu.¹⁰²⁷

325. Tužilaštvo odgovara da je Stanišićeva kazna primerena i da osnove 6 do 8 treba odbaciti bez daljeg razmatranja, pošto Stanišić na suđenju nije izneo argumente u vezi s odmeravanjem kazne.¹⁰²⁸ Alternativno, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće ispravno primenilo svoja diskreciona ovlašćenja kada dužinu postupka nije priznalo kao olakšavajući faktor,¹⁰²⁹ i dodaje da Stanišić ne pokazuje da je Pretresno veće pogrešilo u donošenju odluke o težini koju će pridati njegovoj starosnoj dobi i lošem zdravstvenom stanju, kao olakšavajućim faktorima.¹⁰³⁰ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno veće valjano primenilo svoja diskreciona ovlašćenja kada je Stanišićevoj saradnji s međunarodnom zajednicom pridalo ograničenu težinu kao olakšavajućem faktoru, te da je Pretresno veće ispravno izuzelo svedočenje svedoka RJS-01.¹⁰³¹

326. Stanišić replicira da osnove 6 do 8 ne treba odbaciti bez daljeg razmatranja, već da Žalbeno veće treba da razmotri utemeljenost njegovih argumenata.¹⁰³² Kako navodi Stanišić, tužilaštvo ne potkrepljuje svoju tvrdnju da Pretresno veće nije pogrešilo time što je odbilo da dužinu postupka uzme u obzir kao olakšavajući faktor¹⁰³³ i pozove se na sudsku praksu u vezi s njegovom starosnom

¹⁰²⁵ Stanišićeva najava žalbe, par. 34; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 248-252. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 34-36.

¹⁰²⁶ V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 254-256.

¹⁰²⁷ V. Stanišićeva najava žalbe, par. 30, 33, 36; Stanišićev žalbeni podnesak, par. 243, 257. Stanišić tvrdi da će njegovo loše zdravstveno stanje učiniti njegovu kaznu težom nego što bi jednaka kazna bila za zdravijeg čoveka i da Žalbeno veće treba da interveniše kako mu se zdravstveno stanje ne bi dalje pogoršavalo boravkom u zatvoru. V. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 242, 243.

¹⁰²⁸ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 154; T. 24. januar 2023, str. 76. V. takođe Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 152, 153, 155-157, 180-184.

¹⁰²⁹ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 180. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 77. Pored toga, tužilaštvo naglašava da su i prvobitno i ponovno suđenje bili produženi zbog Stanišićevog zahteva za znatno skraćenje sednica. V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 181.

¹⁰³⁰ Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 183. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 77.

¹⁰³¹ V. Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu, par. 185-190. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 76, 77. Stanišić osporava argument tužilaštva da njegovo loše zdravstveno stanje, koje je zahtevalo skraćenje sednica, treba da se iskoristi protiv njega jer je doprinelo dužini postupka. V. T. 24. januar 2023, str. 108.

¹⁰³² V. Stanišićeva replika, par. 103, 106. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 33.

¹⁰³³ V. Stanišićeva replika, par. 105, 129-132. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 107, 108.

dobi i zdravstvenom stanjem, što pokazuje da je Pretresno veće pogrešilo u razmatranju tih olakšavajućih faktora.¹⁰³⁴ Stanišić dalje tvrdi da pravilo 76 Pravilnika ne pruža osnovu po kojoj bi Pretresno veće moglo da izuzme potencijalno svedočenje svedoka RJS-01.¹⁰³⁵

327. Žalbeno veće podseća da pravilo 103(C) Pravilnika predviđa da se argumenti u vezi s izricanjem kazne moraju obraditi tokom iznošenja završne reči i da je Pretresno veće ispravno navelo da pretresna veća prilikom ocenjivanja olakšavajućih faktora nisu dužna da krenu u potragu za informacijama koje branilac nije izneo u odgovarajućem trenutku.¹⁰³⁶ Optuženi ima pravo da pred pretresnim većem identifikuje sve olakšavajuće okolnosti, ali ako u svom završnom podnesku ili završnoj reči ne uputi konkretno na neku olakšavajuću okolnost, on nju ne može prvi put izneti u žalbenom postupku.¹⁰³⁷

328. Stanišić ne osporava primedbu Pretresnog veća da na kraju suđenja nije izneo nijedan argument u vezi s izricanjem kazne i da u argumentima u žalbi nije objasnio zašto to nije učinio.¹⁰³⁸ Žalbeno veće stoga smatra da se Stanišić odrekao prava da identifikuje olakšavajuće okolnosti u žalbenom postupku i da tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što ih nije razmotrilo.¹⁰³⁹ Žalbeno veće će razmotriti samo navode o grešci u vezi s olakšavajućim okolnostima koje Pretresno veće jeste identifikovalo i razmatralo – a to su Stanišićeva starosna dob i zdravstveno stanje, kao i njegova uloga u oslobađanju talaca i uloga na mirovnoj konferenciji u Daytonu u novembru 1995.

329. Što se tiče Stanišićeve starosne dobi i lošeg zdravstvenog stanja, Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće ispravno podsetilo da se starosna dob osuđenog lica uzima u obzir kao olakšavajući faktor,¹⁰⁴⁰ a da se slabo zdravstveno stanje osuđenog lica uzima u obzir samo u izuzetnim slučajevima.¹⁰⁴¹ Pretresno veće je navelo da ima u vidu Stanišićevu starosnu dob, napomenulo da je njegovo zdravstveno stanje detaljno dokumentovano u medicinskim izveštajima koji su zavodeni u spis za sve vreme trajanja postupka i da je tim faktorima, u kombinaciji s

¹⁰³⁴ V. Stanišićeva replika, par. 105, 133, 134.

¹⁰³⁵ V. Stanišićeva replika, par. 105, 135-138.

¹⁰³⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 945; Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 359; Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*, par. 354, fusnota 787; Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 414. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 389.

¹⁰³⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić* par. 555 i tamo navedene reference.

¹⁰³⁸ V. npr. Stanišićeva replika, par. 103-106.

¹⁰³⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3396; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2060. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Mladić* par. 555; Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3296, 3302, 3310, 3316; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1133, 1170; Drugostepena presuda u predmetu *Nzabonimana*, par. 459; Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*, par. 389; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 945.

¹⁰⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 624.

drugim, pridalo “određenu ograničenu težinu olakšavajućih faktora”.¹⁰⁴² Sudska praksa na koju se Stanišić poziva u prilog svojoj tvrdnji da ti faktori u kombinaciji predstavljaju “značajan olakšavajući faktor” ili “važne olakšavajuće faktore” ne pokazuje da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kada im je pridalo samo ograničenu težinu kao olakšavajućim faktorima.¹⁰⁴³

330. Žalbeno veće prelazi na Stanišićev argument da je Pretresno veće pogrešilo time što je njegovom doprinosu miru pridalo samo “određenu ograničenu težinu kao olakšavajućem faktoru”. Stanišić ukazuje na pristup iz predmeta *Plavšić* i predmeta *Miodrag Jokić*, gde su, kako on tvrdi, pretresna veća ponašanju sličnom ulozi koju je on imao u doprinosu miru u periodu od 1991. do 1995. pridala znatnu težinu kao olakšavajućim faktorima. Žalbeno veće primećuje da je pretresno veće u predmetu *Plavšić*, u kojem se optužena izjasnila da je kriva, konstatovalo da je Biljana Plavšić, između ostalog, u znatnoj meri doprinela prihvatanju i sprovođenju sporazuma s mirovne konferencije u Daytonu, kao i da je njenom “znat[nom] doprinos[u] miru” u regionu pridalo “znatnu težinu” kao olakšavajućem faktoru.¹⁰⁴⁴ U predmetu *Miodrag Jokić*, gde se optuženi takođe izjasnio da je kriv, pretresno veće je podsetilo da je u predmetu *Plavšić* “[p]onašanje optužene osobe posle sukoba” smatrano “važnim olakšavajućim faktorom” i napomenulo da je Miodrag Jokić odigrao presudnu ulogu u postizanju sporazuma o potpunom prekidu vatre.¹⁰⁴⁵

331. Žalbeno veće nije se uverilo da odluka pretresnog veća u predmetu *Plavšić* da prida znatnu težinu njenom doprinosu miru¹⁰⁴⁶ ili činjenica da je pretresno veće u predmetu *Miodrag Jokić* uzelo u obzir tu odluku¹⁰⁴⁷ pokazuju da je Pretresno veće pogrešilo time što je ograničenu težinu kao olakšavajućem faktoru pridalo, između ostalog, Stanišićevoj pomoći u oslobađanju 300 talaca, pripadnika UNPROFOR-a, zarobljenih francuskih pilota i jednog američkog novinara u Bijeljini, kao i njegovoj ulozi na mirovnoj konferenciji u Daytonu u novembru 1995. Žalbeno veće podseća da pretresno veće nije dužno da sledi zaključke drugih pretresnih veća u vezi s odmeravanjem

¹⁰⁴¹ Prvostepena presuda, par. 625, fusnota 2407, gde se upućuje na Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 554, 555, Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3309, Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1827, Drugostepena presuda u predmetu *Galić*, par. 436, Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696.

¹⁰⁴² Prvostepena presuda, par. 627.

¹⁰⁴³ Pretresno veće u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana* smatralo je da starosna dob jednog osuđenog lica od 78 godina i njegovo “slabo” zdravstveno stanje predstavljaju “važne olakšavajuće okolnosti”, a pretresna veća i u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana* i u predmetu *Bisengimana* uzela su u obzir kombinaciju lošeg zdravstvenog stanja i starosne dobi kao olakšavajuću okolnost. V. Prvostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana*, par. 898; Prvostepena presuda u predmetu *Bisengimana*, par. 175. Nijedna druga prvostepena presuda na koju Stanišić upućuje ne govori u prilog tvrdnji da su visoka starosna dob i loše zdravstveno stanje, uzeti u obzir zasebno ili u kombinaciji, važni ili značajni olakšavajući faktori. V. Prvostepena presuda u predmetu *Ntawukulilyayo*, par. 476; Prvostepena presuda u predmetu *Milutinović i drugi*, tom 3, par. 1188; Prvostepena presuda u predmetu *Bisengimana*, par. 175; Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 469; Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganira*, par. 136.

¹⁰⁴⁴ Prvostepena presuda o kazni u predmetu *Plavšić*, par. 94.

¹⁰⁴⁵ Prvostepena presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 90.

¹⁰⁴⁶ Prvostepena presuda o kazni u predmetu *Plavšić*, par. 94.

kazne.¹⁰⁴⁸ Poređenje predmeta je stoga od ograničene pomoći prilikom osporavanja kazne,¹⁰⁴⁹ s obzirom na to da pretresna veća imaju široka diskreciona ovlašćenja u odmeravanju odgovarajuće kazne.¹⁰⁵⁰ S obzirom na navedeno, Žalbena veće konstatuje da Stanišić nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava prilikom ocene olakšavajućih okolnosti u vezi s njegovim mirovnim nastojanjima.

332. S obzirom na navedeno, Žalbena veće konstatuje da se Stanišić odrekao svog prava da iznese nove olakšavajuće okolnosti u žalbi i da nije pokazao grešku u oceni olakšavajućih okolnosti koje je Pretresno veće razmotrilo prilikom odmeravanja kazne. Shodno tome, Žalbena veće odbija osnove 6 do 8 Stanišićeve žalbe.

B. Žalba na kaznu Franka Simatovića (Osnova 3)

333. Pretresno veće je osudilo Simatovića na jedinstvenu kaznu od 12 godina zatvora za pomaganje i podržavanje krivičnih dela ubistva, deportacije, prisilnog premeštanja i progona koje su srpske snage počinile u Bosanskom Šamcu u vezi s preuzimanjem vlasti u toj opštini u aprilu 1992. i posle toga.¹⁰⁵¹ Prilikom odmeravanja njegove kazne, Pretresno veće je uzelo u obzir, između ostalog, težinu Simatovićevih krivičnih dela, njegove lične prilike, opštu praksu u vezi s izricanjem zatvorskih kazni na sudovima u bivšoj Jugoslaviji i kazne u drugim predmetima na MKSJ.¹⁰⁵²

334. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja kada ga je osudilo na 12 godina zatvora i da je trebalo da izrekne znatno blažu kaznu.¹⁰⁵³ On ulaže žalbu na kaznu koja mu je izrečena.¹⁰⁵⁴ Međutim, Žalbena veće primećuje da podosnova 1 Osnove 3 Simatovićeve žalbe ne sadrži konkretne prigovore, već uvodi navode o greškama u odmeravanju kazne razrađene u narednim podosnovama.¹⁰⁵⁵ Žalbena veće će stoga razmotriti konkretne prigovore iznete u potonjim podosnovama Osnove 3 Simatovićeve žalbe redom.

¹⁰⁴⁷ V. Prvostepena presuda o kazni u predmetu *Jokić*, par. 90, 100-103.

¹⁰⁴⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2093 i tamo navedene reference. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 3329; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 1138; Drugostepena presuda u predmetu *Lukić i Lukić*, par. 260; Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*, par. 113, 114.

¹⁰⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3400 i tamo navedene reference.

¹⁰⁵⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 539 i tamo navedene reference.

¹⁰⁵¹ Prvostepena presuda, par. 608, 609, 619, str. 270.

¹⁰⁵² V. Prvostepena presuda, par. 615, 616, 619-621, 628, 630, 634, 635, 637.

¹⁰⁵³ Simatovićeva najava žalbe, par. 39; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 269, 275; T. 24. januar 2023, str. 62.

¹⁰⁵⁴ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 39-47; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 269-296. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 56-62.

¹⁰⁵⁵ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 39; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 269. V. takođe Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 155.

1. Navodne greške u ocenjivanju težine krivičnih dela (podosnova 2)

335. Pretresno veće je podsetilo da prilikom razmatranja težine krivičnih dela težinu treba utvrditi s obzirom na konkretne okolnosti predmeta, kao i na oblik i stepen učešća optuženog u zločinu.¹⁰⁵⁶ Pretresno veće je navelo da pomaganje i podržavanje jeste niži oblik odgovornosti, ali da težina dela u osnovi ostaje značajan faktor za izražavanje ukupnog kažnjivog ponašanja.¹⁰⁵⁷ Pretresno veće je kao faktore relevantne za ocenjivanje težine navelo sledeće: (i) okrutnost, prirodu i okolnosti krivičnih dela; (ii) položaj vlasti osuđene osobe; (iii) ranjivost žrtava; i (iv) posledice i efekat, kao i uticaj zločina na širu ciljanu grupu.¹⁰⁵⁸ Pretresno veće je naglasilo da su krivična dela počinjena u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu i posle toga bila “posebno teška”¹⁰⁵⁹ i podsetilo na ranije zaključke u vezi sa, između ostalog: (i) ubistvima i brojnim drugim delima nasilja kojima je nesrpsko stanovništvo bilo izloženo; (ii) teškim i nehumanim uslovima koje su žrtve morale da trpe u zatočeništvu, gde su bile izložene redovnom batinanju i mučenju, primoravane na polne odnose i ubijane; (iii) brutalnošću masakra u Crkvini; (iv) posebnom ranjivošću žrtava; i (v) dugotrajnim efektima zločina i posledičnom fizičkom i psihičkom patnjom.¹⁰⁶⁰

336. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja jer je “pogrešno prosudilo” težinu njegovih krivičnih dela time što je uzelo u obzir samo njihove posledice.¹⁰⁶¹ On tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što nije razmotrilo oblik i stepen njegovog učešća u zločinima i da je nedovoljno to što je Pretresno veće samo primilo k znanju da je on pomagao i podržavao zločine.¹⁰⁶² S tim u vezi, on ističe da je osuđen za organizovanje obuke i raspoređivanje na teren u Bosanski Šamac, a da ništa od toga nije učinjeno s namerom da se počine zločini, i da je Pretresno veće težinu njegovih krivičnih dela trebalo da oceni na toj osnovi.¹⁰⁶³

337. Tužilaštvo odgovara da kazna zatvora kraća od 12 godina ne odražava težinu Simatovićevih krivičnih dela i učestvovanje u njima i da Simatovićeve argumente koji govore suprotno treba odbaciti.¹⁰⁶⁴ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće prilikom ocenjivanja Simatovićevih krivičnih dela

¹⁰⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 617.

¹⁰⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 617.

¹⁰⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 618.

¹⁰⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 620.

¹⁰⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 619, 620. V. takođe Prvostepena presuda, par. 232-234.

¹⁰⁶¹ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 40; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 270-273, 275; T. 24. januar 2023, str. 56-58.

¹⁰⁶² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 274, 275; T. 24. januar 2023, str. 56-58.

¹⁰⁶³ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 273; T. 24. januar 2023, str. 57, 58.

¹⁰⁶⁴ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 154. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 95.

razmotrilo sve relevantne okolnosti i da je detaljno ocenilo njegovu ulogu pomagača i podržavaoca koji je rasporedio snage na teren znajući da će zločini biti počinjeni.¹⁰⁶⁵

338. Simatović replicira da tužilaštvo navodi faktore relevantne za ocenjivanje težine krivičnih dela, ali da ne objašnjava nedostatak analize u Prvostepenoj presudi.¹⁰⁶⁶

339. Žalbeno veće podseća da je činjenica da optuženi nije fizički izvršio određeno krivično delo relevantna za određivanje odgovarajuće kazne,¹⁰⁶⁷ i da se ocena težine krivičnog dela mora odrediti upućivanjem na konkretne okolnosti predmeta, ali i na oblik i stepen učešća optuženog u zločinima.¹⁰⁶⁸ Mada se pomaganje i podržavanje smatra nižim vidom odgovornosti, za koji se može izreći blaža kazna, težina dela u osnovi ostaje značajan faktor kojim se izražava ukupnost kažnjivog ponašanja.¹⁰⁶⁹

340. Žalbeno veće Simatovićevu tvrdnju da je Pretresno veće pogrešno prosudilo težinu krivičnih dela jer je razmatralo samo posledice zločina a nije ocenilo oblik i stepen njegovog učešća u njima smatra neutemeljenom. Kako je već napomenuto, Pretresno veće je razmotrilo okolnosti zločina za koje je Simatović osuđen, uključujući i njihove posledice, koje su relevantne za utvrđivanje težine krivičnih dela.¹⁰⁷⁰ Nadalje, Pretresno veće je uzelo u obzir činjenicu da Simatović nije počinio dela u osnovi i da je odgovoran za pomaganje i podržavanje tih dela putem organizovanja obuke za pripadnike Jedinice i snage lokalnih Srba u centru za obuku Pajzoš i kasnijim raspoređivanjem tih snaga na teren tokom preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu.¹⁰⁷¹ Pretresno veće je takođe zaključilo da nije dokazano da je Simatović imao kontrolu nad počiniocima ili da je njima rukovodio tokom činjavanja zločina.¹⁰⁷²

341. Ti zaključci su u skladu s detaljnim razmatranjem dokaza, izloženim ranije u Prvostepenoj presudi, o Simatovićevom ponašanju i o karakteru obuke i raspoređivanja na teren, koji čine osnovu za njegovu odgovornost putem pomaganja i podržavanja.¹⁰⁷³ Podsećajući da se prvostepena presuda

¹⁰⁶⁵ V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 156-158.

¹⁰⁶⁶ Simatovićeva replika, par. 99, 100. Simatović ponavlja da nema dokaza koji sugerišu da je on znao da će srpske snage počiniti zločine u Bosanskom Šamcu i tvrdi da su argumenti tužilaštva s tim u vezi neutemeljeni. V. Simatovićeva replika, par. 101.

¹⁰⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 407. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*, par. 381; Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*, par. 696.

¹⁰⁶⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 545 i tamo navedene reference.

¹⁰⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šljivančanin*, par. 407.

¹⁰⁷⁰ V. Prvostepena presuda, par. 618-620. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1106 i tamo navedene reference.

¹⁰⁷¹ Prvostepena presuda, par. 619, 621.

¹⁰⁷² Prvostepena presuda, par. 621.

¹⁰⁷³ V. Prvostepena presuda, par. 409, 418, 419, 435, 436, 594-596, 605-607, 619, 621. V. takođe Prvostepena presuda, par. 218, 229, 232-234, 424.

mora čitati kao celina¹⁰⁷⁴ i da pretresno veće ne mora ponavljati ono što je razmotrilo drugde u presudi,¹⁰⁷⁵ Žalbena veće konstatuje da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće, u svrhu odmeravanja kazne, trebalo da iznese dalju diskusiju u vezi s ocenjivanjem oblika i stepena njegovog učešća u zločinima kada je donosilo zaključke u vezi s njihovom težinom. S tim u vezi, Žalbena veće je već razmotrilo i odbacilo Simatovićeve tvrdnje da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da je on znao da svojim delima pruža praktičnu pomoć u činjenju zločina.¹⁰⁷⁶ Stoga Žalbena veće konstatuje da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo u ocenjivanju težine krivičnih dela za koja je osuđen.

342. Na osnovu navedenog, Žalbena veće odbija podosnovu 2 Osnove 3 Simatovićeve žalbe.

2. Navodne greške u ocenjivanju otežavajućih okolnosti (podosnova 3)

343. Prilikom utvrđivanja Simatovićevih ličnih okolnosti, Pretresno veće je, između ostalog, podsetilo da se otežavajuće okolnosti moraju dokazati van razumne sumnje i da je u sudskoj praksi zloupotreba položaja vlasti optuženog identifikovana kao otežavajući faktor.¹⁰⁷⁷ Pretresno veće je dalje podsetilo da je Simatović u vreme činjenja zločina u Bosanskom Šamcu bio viši obaveštajni radnik u Drugoj upravi Službe državne bezbednosti.¹⁰⁷⁸ Pretresno veće je konstatovalo da je Simatović, zaštićen ovlašćenjima koja je dobio od Stanišića i Službe državne bezbednosti, zloupotrebio svoja ovlašćenja time što je koristio resurse koji su mu stajali na raspolaganju kako bi olakšao činjenje zločina.¹⁰⁷⁹

344. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da je on bio viši obaveštajni radnik u Drugoj upravi Službe državne bezbednosti, te da je stoga pogrešilo što je njegovu zloupotrebu vlasti uzelo kao otežavajući faktor.¹⁰⁸⁰ Konkretno, on tvrdi da u vreme radnji za koje je osuđen nije bio viši obaveštajni radnik u Drugoj upravi Službe državne bezbednosti, već šef odseka u Upravi grada Beograda – to jest, “operativni službenik“ u “najnižoj“ organizacionoj jedinici u Službi državne bezbednosti.¹⁰⁸¹

¹⁰⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 258, 339, 380, 423, 425, 440 i tamo navedene reference.

¹⁰⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 247 i tamo navedene reference.

¹⁰⁷⁶ V. gore, Odeljak IV.B.3(c).

¹⁰⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 623.

¹⁰⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 628.

¹⁰⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 628.

¹⁰⁸⁰ Simatovićeva najava žalbe, par. 41; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 276, 279; T. 24. januar 2023, str. 58, 59. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 46, 47, 51-56.

¹⁰⁸¹ V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 276-278. V. takođe Simatovićev žalbeni podnesak, par. 280; T. 24. januar 2023, str. 46, 47, 51-56, 115.

345. Tužilaštvo odgovara da Pretresno veće kao otežavajući faktor nije uzelo Simatovićev konkretni položaj u okviru Službe državne bezbednosti, već to što je svoja *de facto* ovlašćenja u okviru te službe zloupotrebio time što je resurse koji su mu stajali na raspolaganju koristio da olakša činjenje zločina.¹⁰⁸² Tužilaštvo tvrdi da je irelevantno to da li je Pretresno veće pogrešilo u opisu Simatovićeve zvanične titule.¹⁰⁸³

346. Simatović replicira da Pretresno veće nije izvelo zaključke o neformalnim ovlašćenjima kao osnovu za konstataciju da je zloupotrebio svoja ovlašćenja.¹⁰⁸⁴ On dodaje da na svom radnom mestu u to vreme nije imao nikakva ovlašćenja koja bi mogla biti predmet zloupotrebe i da se to što je Stanišić imao široka ovlašćenja ne može uzeti kao otežavajući faktor za njega, Simatovića.¹⁰⁸⁵

347. Žalbeno veće podseća da dokazi ukazuju na to da je Simatović radio u Drugom “odseku“ ili “odeljenju“ Uprave Službe državne bezbednosti u Beogradu, a ne u Drugoj upravi Službe državne bezbednosti, kako se navodi u paragrafu 628 Prvostepene presude.¹⁰⁸⁶ Međutim, Žalbeno veće je već utvrdilo da je svaka greška u tom pogledu greška u formi a ne u suštini, s obzirom na to da opis Simatovićevih nadležnosti na tom radnom mestu koji je dalo Pretresno veće tačno odražava dokaze u spisu.¹⁰⁸⁷ Značajno je i to što je Žalbeno veće takođe utvrdilo da, sa stanovišta Prvostepene presude kao celine, zaključak Pretresnog veća da je Simatović zloupotrebio svoja ovlašćenja time što je resurse koji su mu bili na raspolaganju koristio da olakša činjenje zločina proizlazi iz ispitivanja njegovog stvarnog autoriteta u okviru Službe državne bezbednosti na osnovu dokaza o obuci i raspoređivanju na teren pre preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu.¹⁰⁸⁸ Simatović nije pokazao grešku u ovom pogledu.

348. Shodno tome, Žalbeno veće konstatuje da Simatović nije pokazao grešku u zaključku Pretresnog veća da je on zloupotrebio svoja ovlašćenja i u konstataciji da to predstavlja otežavajući faktor u odmeravanju njegove kazne. Žalbeno veće odbija podosnovu 3 Osnove 3 Simatovićeve žalbe.

¹⁰⁸² Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 159. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 96.

¹⁰⁸³ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 159. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 96.

¹⁰⁸⁴ Simatovićeva replika, par. 102.

¹⁰⁸⁵ Simatovićeva replika, par. 103, 104.

¹⁰⁸⁶ V. gore, par. 150.

¹⁰⁸⁷ V. gore, par. 150.

¹⁰⁸⁸ V. gore, par. 151, 152.

3. Navodne greške u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja prilikom ocenjivanja olakšavajućih faktora (podsnove 4 do 7)

349. U razmatranju olakšavajućih faktora Pretresno veće je imalo u vidu Simatovićevu starosnu dob, opšte zdravstveno stanje i prethodno nekažnjavanje.¹⁰⁸⁹ Pored toga, Pretresno veće je navelo njegovo vladanje u pritvoru, za vreme privremenog boravka na slobodi i tokom suđenja (uključujući i to da je redovno prisustvovao pretresima u sudnici).¹⁰⁹⁰ Pretresno veće dalje napominje da je Simatović dobrovoljno pristupio radi razgovora s tužilaštvom u svojstvu osumnjičenog pre nego što je protiv njega podignuta optužnica, da je imao nameru da se dobrovoljno preda i da se pred vlastima Srbije izjasnio da prihvata nadležnost MKSJ.¹⁰⁹¹ Pretresno veće je tim okolnostima pridalo određenu ograničenu težinu kao olakšavajućim faktorima.¹⁰⁹² Kad je reč o Simatovićevim argumentima u vezi s ukupnim trajanjem postupka, Pretresno veće je navelo da je postupak počeo pre više od 18 godina i da je bio “dug”.¹⁰⁹³ Međutim, s obzirom na to da je razlog za toliko trajanje delimično i nalog Žalbenog veća MKSJ za potpuno ponovno suđenje po svim tačkama optužnice, Pretresno veće je zaključilo da nije u njegovoj nadležnosti da tu odluku uzme u obzir prilikom odmeravanja kazne.¹⁰⁹⁴

350. Pretresno veće je imalo u vidu Simatovićevu tvrdnju da bi prilikom odmeravanja kazne trebalo uzeti u obzir to da je tokom privremenog boravka na slobodi imao “ograničenu slobodu”.¹⁰⁹⁵ Međutim, Pretresno veće podseća da se vreme provedeno na privremenom boravku na slobodi ne računa kao vreme provedeno u pritvoru, i dodaje da nije ubeđeno da bi, načelno, vreme provedeno na privremenom boravku na slobodi trebalo da se uzima u obzir kao olakšavajući faktor.¹⁰⁹⁶ Pretresno veće konstatuje da je taj period “ograničene slobode” koju je Simatović imao tokom privremenog boravka na slobodi potrajao zbog sveukupnog trajanja postupka, što je delimično povezano s odlukom Žalbenog veća MKSJ da se suđenje u potpunosti ponovi, a to je “izuzetna” okolnost koju Pretresno veće ne može da uzme u obzir.¹⁰⁹⁷

351. Pretresno veće je dalje razmotrilo Simatovićeve tvrdnje da su olakšavajući faktori opravdani, s obzirom na njegov nizak položaj u hijerarhiji Službe državne bezbednosti i to da se

¹⁰⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 630.

¹⁰⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 630.

¹⁰⁹¹ Prvostepena presuda, par. 630.

¹⁰⁹² Prvostepena presuda, par. 630.

¹⁰⁹³ Prvostepena presuda, par. 631.

¹⁰⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 631.

¹⁰⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 632.

¹⁰⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 632.

¹⁰⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 632.

pridržavao zakona koji su u to vreme bili na snazi.¹⁰⁹⁸ Pretresno veće je odbacilo te argumente, zaključivši da, s obzirom na Simatovićevu ulogu u odnosu na jedinicu Službe državne bezbednosti za posebne namene, nije tačno reći da je njegov položaj “relativno nizak”, i konstatujući da je ponašanje za koje se Simatović smatra odgovornim bilo kažnjivo i po Krivičnom zakonu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije.¹⁰⁹⁹

352. Simatović tvrdi da Pretresno veće nije objasnilo zašto je pridalo samo ograničenu težinu faktorima koje je samo identifikovalo kao olakšavajuće.¹¹⁰⁰ On tvrdi da Pretresno veće nije pridalo adekvatnu težinu njegovom vladanju u pritvoru i tokom sudskih postupaka, niti činjenici da je uvek “bezrezervno iskazivao poštovanje prema Pretresnom veću i tužilaštvu” i da je redovno prisustvovao svim pretresima pred MKSJ i Mehanizmom.¹¹⁰¹ On tvrdi i da Pretresno veće, ocenjujući njegovu starosnu dob kao olakšavajući faktor, nije uzelo u obzir to kako su se na njega odrazili skoro 20 godina sudskih postupaka i s tim povezani neizvesnost, strah, napori u sudnici, razdvajanje od porodice, kao i više od osam godina pritvora.¹¹⁰²

353. Simatović dalje tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja time što ukupnu dužinu trajanja postupka nije prihvatilo kao olakšavajući faktor.¹¹⁰³ On, konkretno, tvrdi da je Pretresno veće ignorisalo svoju obavezu da prilikom odmeravanja kazne razmotri, između ostalog, olakšavajuće okolnosti, jer je konstatovalo da nije u njegovoj nadležnosti da uzme u obzir nalog Žalbenog veća MKSJ za potpuno ponovno suđenje, a on je doprineo trajanju postupka.¹¹⁰⁴ Simatović takođe tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kada to što je tokom privremenog boravka na slobodi imao “ograničenu slobodu” nije prihvatilo kao olakšavajuću okolnost.¹¹⁰⁵ On tvrdi da je Pretresno veće imalo obavezu da “izuzetno dug privremeni boravak na slobodi” i njegovo vladanje tokom ovog perioda uzme kao “značajnu olakšavajuću okolnost”, bez obzira na činjenicu da je ukupno trajanje postupka delimično povezano s odlukom Žalbenog veća MKSJ da naloži ponovno suđenje.¹¹⁰⁶

¹⁰⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 614, 629.

¹⁰⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 614, 629. V. takođe Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, usvojen 28. septembra 1976, stupio na snagu 1. jula 1977, i van snage stavljen usvajanjem Krivičnog zakona Republike Srbije 1. januara 2006. (dalje u tekstu: SFRJ, odnosno Krivični zakon SFRJ).

¹¹⁰⁰ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 43; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 282-284; Simatovićeva replika, par. 107.

¹¹⁰¹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 282, 283; Simatovićeva replika, par. 108; T. 24. januar 2023, str. 59, 60.

¹¹⁰² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 284.

¹¹⁰³ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 44; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 285, 286; T. 24. januar 2023, str. 59-61, 115, 116.

¹¹⁰⁴ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 285, 286, gde se upućuje, između ostalog, na Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1438-1444. Simatović dodaje i da se trajanje postupka ne može pripisati njemu. V. Simatovićev žalbeni podnesak, par. 287. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 115, 116.

¹¹⁰⁵ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 45; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 289-291; T. 24. januar 2023, str. 61, 62.

¹¹⁰⁶ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 291. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 61, 62, 116.

354. Na kraju, Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što nije uzelo u obzir njegov položaj u Službi državne bezbednosti.¹¹⁰⁷ Prema Simatoviću, s obzirom na to da su se postupci za koje je proglašen krivim odigrali najkasnije do 11. aprila 1992. godine, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi njegov položaj mogao da oceni drugačije nego kao “nizak” i da ga ne smatra olakšavajućom okolnošću.¹¹⁰⁸ Simatović tvrdi i da je Pretresno veće pogrešilo time što je konstatovalo da je organizovanje obuke i raspoređivanje vojne jedinice na teren bilo kažnjivo prema Krivičnom zakonu SFRJ i što nije navelo nikakav pravni osnov za to.¹¹⁰⁹ S obzirom na ove navodne greške, Simatović traži da se kazna koja mu je odmerena zameni blažom.¹¹¹⁰

355. Tužilaštvo odgovara da Simatović ne pokazuje da je Pretresno veće zloupotrebilo svoja diskreciona ovlašćenja time što ili nije razmotrilo relevantne olakšavajuće faktore ili im nije pridalo dovoljnu težinu.¹¹¹¹ Ono tvrdi i da Pretresno veće nije pogrešilo kad ukupno trajanje postupka nije uzelo u obzir kao olakšavajući faktor, budući da to samo po sebi nije olakšavajući faktor i da je Pretresno veće zaključilo da Simatovićevo pravo na pravično suđenje time nije povređeno.¹¹¹² Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno veće ispravno zaključilo da vreme provedeno na privremenom boravku na slobodi nije jednako pritvoru.¹¹¹³ Tužilaštvo dodaje da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo kad je odbilo da njegov položaj uzme kao olakšavajući faktor.¹¹¹⁴ Prema tužilaštvu, Pretresno veće nije zaključilo da organizovanje obuke i raspoređivanje vojne jedinice na teren sami po sebi predstavljaju krivično delo prema Krivičnom zakonu SFRJ, već da Simatovićevo postupci predstavljaju pomaganje i podržavanje zločina protiv čovečnosti i ratnih zločina.¹¹¹⁵ U svakom slučaju, tužilaštvo tvrdi da se Pretresno veće ispravno oslonilo na relevantne odredbe o odmeravanju kazni u Krivičnom zakonu SFRJ.¹¹¹⁶

¹¹⁰⁷ Simatovićevo najava žalbe, par. 42; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 280. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 58, 59. Simatović u najavi žalbe tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo što njegov odnos prema njegovoj jedinici nije razmatralo kao olakšavajući faktor, ali tu tvrdnju ne razrađuje drugde u svojim žalbenim argumentima. V. Simatovićevo najava žalbe, par. 42. Shodno tome, Žalbeno veće zaključuje da je Simatović odustao od ovog argumenta, pa ga neće dalje razmatrati. V. Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 39, 78 i tamo navedene reference.

¹¹⁰⁸ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 280; T. 24. januar 2023, str. 58, 59. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 115.

¹¹⁰⁹ Simatovićevo najava žalbe, par. 42; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 281; T. 24. januar 2023, str. 59.

¹¹¹⁰ Simatovićevo najava žalbe, par. 39; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 269, 288; T. 24. januar 2023, str. 62.

¹¹¹¹ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 162.

¹¹¹² Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 165; T. 24. januar 2023, str. 96-98. Tužilaštvo osporava Simatovićevu tvrdnju da on nije doprineo ukupnom trajanju sudskog postupka. V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 167; T. 24. januar 2023, str. 98, 99.

¹¹¹³ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 168; T. 24. januar 2023, str. 95, 96.

¹¹¹⁴ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 160; T. 24. januar 2023, str. 96.

¹¹¹⁵ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 161.

¹¹¹⁶ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 161.

356. Simatović replicira da je Pretresno veće njegovom dobrom vladanju tokom suđenja trebalo da prida adekvatnu težinu.¹¹¹⁷ On dalje tvrdi da je trauma kakvu sudski postupak koji traje skoro 20 godina nanosi čoveku od 72 godine starosti morala biti uzeta u obzir kao ozbiljna olakšavajuća okolnost.¹¹¹⁸ On dodaje da na svom radnom mestu u Službi državne bezbednosti u to vreme nije imao nikakva ovlašćenja koja su mogla biti predmet zloupotrebe i da se to što je Stanišić imao široka ovlašćenja ne može uzeti kao otežavajući faktor za njega, Simatovića.¹¹¹⁹ Simatović dodaje i da se Krivičnim zakonom SFRJ ne kažnjava organizovanje obuke i razmeštanje vojne jedinice na ratište, i tvrdi da tužilaštvo iznosi obrazloženja koja Pretresno veće nije dalo.¹¹²⁰

357. U vezi sa Simatovićevim argumentom da Pretresno veće nije obrazložilo zašto je olakšavajućim faktorima koje je identifikovalo pridalo samo “ograničenu težinu kao olakšavajućim okolnostima”, Žalbena veće podseća da pretresno veće, iako je dužno da iznese obrazloženje,¹¹²¹ nije dužno da objasni svaki korak svog rezonovanja.¹¹²² Žalbena veće konstatuje da je Pretresno veće ispravno podsetilo na okolnosti koje se u relevantnoj sudskoj praksi identifikuju kao olakšavajući faktori i onda zaključilo kojim olakšavajućim faktorima treba da prida određenu ograničenu težinu.¹¹²³ Žalbena veće nije uvereno da je Pretresno veće bilo dužno da dalje obrazloži zašto je faktorima koje je identifikovalo kao olakšavajuće pridalo “ograničenu težinu”.

358. Što se tiče Simatovićeve tvrdnje da je Pretresno veće pogrešilo time što njegovom vladanju u pritvoru i tokom sudskog postupka, kao i njegovoj starosnoj dobi nije pridalo dovoljnu težinu kao olakšavajućem faktoru, Žalbena veće konstatuje da Simatović ponavlja argumente iznete na suđenju, a ne pokazuje neku приметnu grešku Pretresnog veća.¹¹²⁴ Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće uzelo u obzir ove okolnosti i da im je pridalo određenu ograničenu težinu kao olakšavajućim faktorima.¹¹²⁵ Podsećajući da sudsko veće ima znatna diskreciona ovlašćenja prilikom utvrđivanja onog što predstavlja olakšavajuću okolnost i težine koju eventualno treba pridati identifikovanim faktorima,¹¹²⁶ Žalbena veće konstatuje da Simatović nije pokazao da

¹¹¹⁷ Simatovićeva replika, par. 107, 108; T. 24. januar 2023, str. 59, 60.

¹¹¹⁸ Simatovićeva replika, par. 108; T. 24. januar 2023, str. 59-61. Simatović ponavlja da on nije odgovoran za trajanje sudskog postupka. V. Simatovićeva replika, par. 110; T. 24. januar 2023, str. 115, 116.

¹¹¹⁹ Simatovićeva replika, par. 103, 104.

¹¹²⁰ Simatovićeva replika, par. 105, 106; T. 24. januar 2023, str. 59.

¹¹²¹ V. član 21(2) Statuta; pravilo 122(C) Pravilnika. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 437 i tamo navedene reference.

¹¹²² Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 339, 423 i tamo navedene reference.

¹¹²³ V. Prvostepena presuda, par. 624, 625, 629-631.

¹¹²⁴ Uporedi Simatovićev žalbeni podnesak, par. 283, 284, sa Simatovićevim završnim pretresnim podneskom, par. 1454, 1458, 1459.

¹¹²⁵ Prvostepena presuda, par. 630. Žalbena veće MKSJ je imalo u vidu ograničenu težinu koja se u njegovoj sudskoj praksi pridaje poodmaklim godinama starosti kao olakšavajućem faktoru. V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 1170, fusnota 3847 i tamo navedene reference.

¹¹²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 553 i tamo navedene reference.

Pretno veće prilikom ocenjivanja olakšavajućih okolnosti nije pridalo dovoljnu težinu njegovom vladanju u pritvoru i tokom sudskog postupka, kao ni njegovoj starosnoj dobi.

359. Kada je reč o Simatovićevoj tvrdnji da je Pretresno veće pogrešilo time što sveukupno trajanje postupka nije prihvatilo kao olakšavajući faktor i što je prilikom odmeravanja kazne konstatovalo da je van njegove nadležnosti da uzme u obzir nalog Žalbenog veća MKSJ za potpuno ponovno suđenje, Žalbeno veće primećuje da Simatović ne ukazuje na sudsku praksu koja ide u prilog njegovoj tvrdnji. U tom pogledu, Žalbeno veće podseća da je Žalbeno veće MKSR konstatovalo da trajanje postupka nije jedan od faktora koje je pretresno veće prilikom odmeravanja kazne dužno da razmatra, čak ni kao olakšavajuću okolnost.¹¹²⁷ Štaviše, Žalbeno veće MKSR je zaključilo da pretresno veće, ako ne utvrdi povredu osnovnog prava optuženog na ekspeditivno suđenje, zloupotrebljava svoja diskreciona ovlašćenja ako trajanje postupka uzme u obzir kao olakšavajuću okolnost, čak i kada je postupak produžen nepotrebno.¹¹²⁸ S obzirom na navedeno, Žalbeno veće konstatuje da Simatović ne pokazuje grešku u tome što Pretresno veće navodi da postupak jeste “dug”, ali zatim zaključuje da je van njegove nadležnosti da kao olakšavajući faktor u odmeravanju kazne uzme u obzir nalog Žalbenog veća MKSJ za potpuno ponovno suđenje, što je doprinelo ukupnom trajanju postupka protiv Simatovića.

360. Što se tiče Simatovićeve tvrdnje da je Pretresno veće njegovu “ograničenu slobodu” tokom privremenog boravka na slobodi trebalo da razmotri kao olakšavajuću okolnost, Žalbeno veće primećuje da Simatović u žalbi ponavlja argumente koji nisu prihvaćeni u prvostepenom postupku.¹¹²⁹ On u žalbi ne pokazuje da je Pretresno veće zloupotrebilo svoja diskreciona ovlašćenja time što kao olakšavajući faktor nije uzelo u obzir dužinu privremenog boravka na slobodi i restrikcije koje su mu bile nametnute. Što se tiče njegovog vladanja tokom privremenog boravka na slobodi, Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće ovaj faktor uzelo u obzir kao olakšavajuću okolnost i pridalo mu ograničenu težinu kao olakšavajućem.¹¹³⁰ Na osnovu navedenog, ovi argumenti se odbacuju.

361. Kada je reč o Simatovićevom argumentu da je Pretresno veće pogrešilo time što njegov “nizak” položaj u Službi državne bezbednosti nije uzelo u obzir kao olakšavajući faktor, Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće utvrdilo da je Simatović bio viši obaveštajni radnik u Službi državne bezbednosti i da se njegova uloga u odnosu na jedinicu Službe državne bezbednosti za

¹¹²⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*, par. 1073.

¹¹²⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Setako*, par. 295-297.

¹¹²⁹ Uporedi Simatovićev žalbeni podnesak, par. 289, 290, sa Simatovićevim završnim pretresnim podneskom, par. 1456.

¹¹³⁰ Prvostepena presuda, par. 630.

posebne namene “ne može tačno opisati kao ‘relativno niska’”.¹¹³¹ Shodno tome, Pretresno veće je odbilo taj argument kao osnov za olakšavajuću okolnost.¹¹³² S obzirom na spis, na koji se Pretresno veće oslonilo, Simatović nije pokazao da nije bilo razumno odbiti njegov argument da je on u Službi državne bezbednosti bio na niskom položaju. Pored toga, pretresno veće ima znatna diskreciona ovlašćenja prilikom utvrđivanja onog što predstavlja olakšavajuće okolnosti i težine koju eventualno treba pridati faktorima koje je identifikovalo,¹¹³³ ali Simatović nije pokazao da je Pretresno veće, čak i da se složilo s tvrdnjom da je njegov položaj bio “nizak”, tom faktoru trebalo da prida težinu i uzme ga kao olakšavajuću okolnost.

362. Kada je reč o Simatovićevom argumentu da je Pretresno veće pogrešilo kad je zaključilo da je ponašanje za koje je osuđen kažnjivo prema Krivičnom zakonu SFRJ,¹¹³⁴ Žalbena veće primećuje da Simatović nije osuđen zbog organizovanja obuke i raspoređivanja srpskih snaga na teren, već zbog toga što su te radnje, kada se razmotre u kontekstu njegove *mens rea*, predstavljale pomaganje i podržavanje krivičnih dela, za šta Simatović jeste osuđen.¹¹³⁵ U tom pogledu, Simatović nije pokazao da to ponašanje nije bilo kažnjivo prema Krivičnom zakonu SFRJ¹¹³⁶ ili da je Pretresno veće pogrešilo što kao olakšavajuću okolnost nije uzelo u obzir da je njegovo ponašanje, kako on tvrdi, bilo u skladu sa zakonom. Žalbena veće konstatuje da Simatović u ovom pogledu ne pokazuje grešku.

363. Uzimajući u obzir navedeno, Žalbena veće odbija podosnove 4 do 7 Osnove 3 Simatovićeve žalbe.

4. Navodne greške u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja prilikom upoređivanja kazni iz drugih predmeta pred MKSJ (podosnova 8)

364. Određujući odgovarajuću kaznu za Simatovića, Pretresno veće je imalo u vidu kazne izrečene u žalbenom postupku u predmetu *Simić* i u predmetu *Stanišić i Župljanin* “ utoliko što su optuženi u tim predmetima proglašeni odgovornim za zločine počinjene u Bosanskom Šamcu u periodu koji je obuhvaćen i optužnicom u ovom predmetu”.¹¹³⁷ Pretresno veće je imalo u vidu i predmet *Blagojević i Jokić*, utoliko što je jedan optuženi osuđen za pomaganje i podržavanje krivičnih dela ubistva, progona i prisilnog premeštanja, kao i predmet *Milutinović i drugi*, “ u kom

¹¹³¹ V. Prvostepena presuda, par. 628, 629.

¹¹³² Prvostepena presuda, par. 629.

¹¹³³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 553 i tamo navedene reference.

¹¹³⁴ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 281.

¹¹³⁵ V. Prvostepena presuda, par. 604-608.

¹¹³⁶ Tužilaštvo osporava tvrdnju da Simatovićevo ponašanje nije bilo krivično delo prema Krivičnom zakonu SFRJ. V. Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 161, fusnota 589, gde se upućuje na član 24 Krivičnog zakona SFRJ.

su dvojica optuženih proglašeni odgovornim za pomaganje i podržavanje zločina prisilnog raseljavanja, mada je njihov obim u tom predmetu bio veći nego u ovom”.¹¹³⁸

365. Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja kada je njegov predmet uporedilo s ovim predmetima MKSJ, a ne s predmetima s kojima bi se on bolje mogao uporediti.¹¹³⁹ Prema Simatoviću, poređenje s predmetom *Stanišić i Župljanin* “nije primereno” jer se u tom predmetu radilo o udruženom zločinačkom poduhvatu koji je trajao više od četiri godine i zahvatao nekoliko opština širom Bosne i Hercegovine.¹¹⁴⁰ Simatović takođe tvrdi da Pretresno veće nije trebalo da razmatra kaznu izrečenu u žalbenom postupku u predmetu *Simić*, s obzirom na to da je Blagoje Simić smatran “prvim i najodgovornijim čovekom” za događaje u Bosanskom Šamcu od septembra 1991. do 31. decembra 1993. godine.¹¹⁴¹ Simatović smatra da je Pretresno veće “trebalo da mu izrekne mnogo blažu kaznu”, s obzirom na to da su optuženi u predmetu *Blagojević i Jokić* osuđeni na kaznu zatvora od 15, odnosno devet godina zbog toga što su pomagali i podržavali zločine počinjene u Srebrenici u julu 1995. godine.¹¹⁴² Simatović dalje tvrdi da Pretresno veće nije razmotrilo kazne izrečene Miroslavu Tadiću i Simi Zariću u prvostepenom postupku u predmetu *Tužilac protiv Blagoja Simića i drugih*; oni su, naime, proglašeni odgovornim za pomaganje i podržavanje zločina koji su se dogodili u Bosanskom Šamcu i osuđeni su na osam, odnosno šest godina zatvora.¹¹⁴³

366. Tužilaštvo odgovara da Simatović ne uspeva da pokaže da je njegova kazna nesrazmerna u poređenju s kaznama izrečenim u sličnim predmetima koje je Pretresno veće razmatralo.¹¹⁴⁴ Tužilaštvo napominje da je Simatovićeva kazna od 12 godina zatvora “mnogo blaža” nego kazna od 22 godine izrečena Mići Stanišiću,¹¹⁴⁵ da joj u prilog ide kazna od 15 godina izrečena Blagoju Simiću¹¹⁴⁶ i da nije nesrazmerna u odnosu na kaznu Vidoja Blagojevića od 15 godina.¹¹⁴⁷ Tužilaštvo dalje tvrdi da se Simatovićeva kazna ne može upoređivati s kaznama izrečenim Miroslavu Tadiću i Simi Zariću.¹¹⁴⁸

¹¹³⁷ Prvostepena presuda, par. 634, fusnota 2423.

¹¹³⁸ Prvostepena presuda, par. 634.

¹¹³⁹ V. Simatovićeva najava žalbe, par. 46; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 292-295.

¹¹⁴⁰ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 292.

¹¹⁴¹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 293.

¹¹⁴² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 293.

¹¹⁴³ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 294.

¹¹⁴⁴ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 169.

¹¹⁴⁵ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 171.

¹¹⁴⁶ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 175.

¹¹⁴⁷ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 173.

¹¹⁴⁸ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 174.

367. Simatović replicira da je, s obzirom na vremenske razmere zločina Blagoja Simića u Bosanskom Šamcu i njegovo neposrednije učešće u njima, neprimereno upoređivati njegov predmet s predmetom Blagoja Simića.¹¹⁴⁹ Simatović dalje tvrdi da su Miroslav Tadić i Simo Zarić lično učestvovali u zločinima u Bosanskom Šamcu za koja su osuđeni, dok on “nije ni nogom kročio” na to područje, što pokazuje da je Pretresno veće pogrešilo kad je upoređivalo njihove kazne.¹¹⁵⁰

368. Što se tiče Simatovićevog argumenta da je Pretresno veće pogrešilo kad je uzelo u obzir kazne izrečene u predmetu *Stanišić i Župljanin* i u žalbenom postupku u predmetu *Simić*, Žalbena veće napominje da je Pretresno veće navelo da je kazne izrečene u tim predmetima razmatralo utoliko što su optuženi u tim predmetima proglašeni odgovornim za zločine počinjene u Bosanskom Šamcu u periodu koji je obuhvaćen i optužnicom u ovom predmetu.¹¹⁵¹ Osim toga, Pretresno veće je pre svega u vidu imalo kaznu izrečenu optuženom koji je osuđen za zločine počinjene u Bosanskom Šamcu (naime, Mići Stanišiću) i bilo je svesno činjenice da je, u poređenju sa Simatovićem, Mićo Stanišić proglašen odgovornim za širu bazu zločina i to putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu.¹¹⁵² Žalbena veće stoga ne nalazi primetnu grešku u odluci Pretresnog veća da uzme u obzir kazne izrečene u tom predmetu.

369. Isto tako, Žalbena veće nije ubeđeno da Pretresno veće nije bilo u poziciji da razmatra kaznu izrečenu Blagoju Simiću bez obzira na razlike u prirodi i dužini učešća Blagoja Simića u zločinima u Bosanskom Šamcu.¹¹⁵³ Reference navedene u Prvostepenoj presudi pokazuju da je Pretresno veće imalo u vidu posebne okolnosti na kojima se zasnivala kazna Blagoja Simića, uključujući činjenicu da je on osuđen po jednoj tački za pomaganje i podržavanje krivičnog dela progona, konkretno ponašanje koje čini osnov te osude i njegov položaj u opštini Bosanski Šamac tokom tih događaja.¹¹⁵⁴ Žalbena veće stoga smatra da Simatović nije pokazao primetnu grešku nastalu na osnovu toga što je Pretresno veće uzelo taj predmet u razmatranje.

370. Što se tiče Simatovićeve tvrdnje da mu je trebalo izreći “mnogo blažu kaznu”, s obzirom na kazne koje su izrečene u predmetu *Blagojević i Jokić*, Žalbena veće napominje da se Pretresno veće usredsredilo na kaznu od 15 godina zatvora izrečenu Vidoju Blagojeviću, koji je osuđen za pomaganje i podržavanje krivičnih dela ubistva, progona i prisilnog premeštanja.¹¹⁵⁵ Simatović nije pokazao da je Pretresno veće bilo dužno da mu izrekne kaznu zatvora kraću od 12 godina, zato što

¹¹⁴⁹ Simatovićeva replika, par. 111.

¹¹⁵⁰ Simatovićeva replika, par. 112.

¹¹⁵¹ Prvostepena presuda, par. 634.

¹¹⁵² Prvostepena presuda, par. 634, fusnota 2423.

¹¹⁵³ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 293.

¹¹⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 634, fusnota 2423.

se osuđujuće presude Vidoju Blagojeviću odnose na pad Srebrenice i vreme nakon pada Srebrenice u Bosni i Hercegovini 1995. godine. Konačno, njegovo samo pozivanje na kaznu Dragana Jokića od devet godina zatvora isto tako ne pokazuje da Pretresno veće nije razumno iskoristilo svoje diskreciono pravo u odmeravanju kazne.

371. Kada je reč o Simatovićevom argumentu da je Pretresno veće trebalo da uzme u obzir kazne izrečene Miroslavu Tadiću i Simi Zariću u prvostepenom postupku u predmetu *Simić i drugi*, Žalbena veće primećuje da Simatović u svojim argumentima u vezi s odmeravanjem kazne nije uputio Pretresno veće na ove predmete.¹¹⁵⁶ Žalbena veće dalje podseća da pretresna veća nemaju obavezu da izričito porede predmet jednog optuženog s predmetom drugog¹¹⁵⁷ i da “slični predmeti ne pružaju pravno obavezujući raspon kazni” koje se mogu izreći drugima.¹¹⁵⁸ Žalbena veće stoga zaključuje da Simatović ne pokazuje da je Pretresno veće pogrešilo time što nije razmotrilo kazne izrečene Miroslavu Tadiću i Simi Zariću i da, štaviše, ne pokazuje ni da je njegova kazna zatvora od 12 godina van razumnih srazmera u odnosu na njihove kazne od osam godina za Tadića, odnosno šest za Zarića.

372. U svetlu navedenog, Žalbena veće odbija podosnovu 8 Osnove 3 Simatovićeve žalbe.

5. Navodne greške u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja kod odmeravanja iste kazne i jednom i drugom optuženom (podosnova 9)

373. Pretresno veće je i Stanišiću i Simatoviću izreklo kaznu od po 12 godina zatvora.¹¹⁵⁹ Simatović tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava i utvrđivanju činjeničnog stanja kad je i njemu i Stanišiću odmerilo istu kaznu.¹¹⁶⁰ Simatović tvrdi da Pretresno veće nije uzelo u obzir razlike u njihovim položajima vlasti i ulogama u vreme događaja.¹¹⁶¹ Prema Simatoviću, Pretresno veće je bilo dužno da uzme u obzir da je Stanišić bio načelnik Službe državne bezbednosti i da je dužnost svih zaposlenih u toj službi, uključujući Simatovića, bila da postupaju po njegovim naređenjima i uputstvima, te da je stoga njemu, Simatoviću, trebalo izreći “blažu kaznu”.¹¹⁶²

¹¹⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 634, fusnota 2424.

¹¹⁵⁶ V. Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 1433-1463; T. 13. april 2021, str. 68-124; T. 14. april 2021, str. 45-52.

¹¹⁵⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 767 i tamo navedene reference.

¹¹⁵⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 2093 i tamo navedene reference.

¹¹⁵⁹ Prvostepena presuda, str. 270.

¹¹⁶⁰ Simatovićeva najava žalbe, par. 47; Simatovićev žalbeni podnesak, par. 296.

¹¹⁶¹ Simatovićev žalbeni podnesak, par. 296.

¹¹⁶² Simatovićev žalbeni podnesak, par. 296.

374. Tužilaštvo odgovara da je Pretresno veće imalo u vidu činjenicu da su Stanišić i Simatović imali različite ali podjednako važne uloge u događajima u Bosanskom Šamcu.¹¹⁶³

375. Simatović replicira da je njegov podređeni položaj državnog službenika trebalo da se odrazi u njegovoj kazni.¹¹⁶⁴

376. Žalbeno veće napominje da je Pretresno veće prilikom odmeravanja Stanišićeve i Simatovićeve kazne izričito navelo da je “zasebno razmotrilo prilike obojice optuženih i kaznu prilagodilo njihovim ličnim prilikama i težini njihovih krivičnih dela”.¹¹⁶⁵ Suprotno Simatovićevoj tvrdnji, Pretresno veće je prilikom odmeravanja kazni pojedinačno uzelo u obzir i Stanišićev i Simatovićev položaj vlasti,¹¹⁶⁶ kao i oblik i stepen njihovog pojedinačnog učešća u zločinima.¹¹⁶⁷ Žalbeno veće takođe napominje da je Pretresno veće zasebno ocenilo Stanišićeve i Simatovićeve pojedinačne otežavajuće i olakšavajuće okolnosti.¹¹⁶⁸ Stoga Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pogrešilo što nije uzelo u obzir razlike u njegovom položaju ili ulozi u zločinima u poređenju sa Stanišićevim.

377. Na osnovu navedenog, Žalbeno veće odbija podosnovu 9 Osnove 3 Simatovićeve žalbe.

VI. ŽALBA TUŽILAŠTVA

A. Navodne greške u vezi s doprinosom udruženom zločinačkom poduhvatu (podosnova A Osnove 1)

378. Pretresno veće je konstatovalo da je van razumne sumnje dokazano da je, najkasnije od avgusta 1991. i tokom sveg vremena relevantnog za krivična dela navedena u Optužnici, postojao zajednički zločinački cilj da se većina nesrba, počinjenjem krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i nehumanih dela (prisilno premeštanje) navedenih u Optužnici, prisilno i trajno ukloni s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine.¹¹⁶⁹ Dalje, Pretresno veće je konstatovalo da je postojao udruženi zločinački poduhvat u kojem je više političko, vojno i policijsko rukovodstvo Srbije, SAO Krajine, SAO SBZS i Republike Srpske imalo zajednički zločinački cilj, a ključni učesnici bili su Slobodan Milošević, Radmilo Bogdanović, Radovan Stojičić (Badža), Mihalj

¹¹⁶³ Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu, par. 176.

¹¹⁶⁴ Simatovićeva replika, par. 113.

¹¹⁶⁵ Prvostepena presuda, par. 611.

¹¹⁶⁶ Prvostepena presuda, par. 618, 626, 628, 629.

¹¹⁶⁷ Prvostepena presuda, par. 617, 619-621.

¹¹⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 622-632.

¹¹⁶⁹ Prvostepena presuda, par. 379-381, 597. V. takođe Prvostepena presuda, par. 378.

Kertes, Milan Martić, Milan Babić, Goran Hadžić, Radovan Karadžić, Ratko Mladić, Momčilo Krajišnik, Biljana Plavšić i Željko Ražnatović (Arkan).¹¹⁷⁰

379. Nakon što je razmotrilo relevantne dokaze i ponašanje u vezi s Jedinicom i JATD,¹¹⁷¹ Srpskom dobrovoljačkom gardom i Željkom Ražnatovićem (Arkanom),¹¹⁷² Škorpionima,¹¹⁷³ SAO Krajinom,¹¹⁷⁴ SAO SBZS,¹¹⁷⁵ kao i ponašanje u vezi s određenim učesnicima u udruženom zločinačkom poduhvatu iz Republike Srpske,¹¹⁷⁶ Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja organizovanjem obuke za pripadnike Jedinice i lokalnih srpskih snaga u centru za obuku Pajzoš i kasnijim angažovanjem tih ljudi za vreme zauzimanja Bosanskog Šamca, u Bosni i Hercegovini, u aprilu 1992. godine.¹¹⁷⁷ Međutim, Pretresno veće je zaključilo da nije van razumne sumnje dokazano da su Stanišić i Simatović raspoređivali na teren ili pružali pomoć srpskim snagama pod njihovom kontrolom u vezi s drugim zločinima koji se navode u Optužnici ili da su lično učestvovali u planiranju ili izvođenju operacija koje su dovele do prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva s određenih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, za šta se takođe terete u Optužnici.¹¹⁷⁸ Pretresno veće je dalje zaključilo da tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da su Stanišić i Simatović delili nameru da doprinesu ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja.¹¹⁷⁹ Shodno tome, Pretresno veće je zaključilo da se Stanišić i Simatović ne mogu smatrati odgovornim za činjenje zločina navedenih u Optužnici putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu.¹¹⁸⁰

380. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo prilikom ocenjivanja Stanišićevog i Simatovićevog doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju udruženog zločinačkog poduhvata.¹¹⁸¹ Konkretno, ono tvrdi da je Pretresno veće: (i) usvojilo pogrešan pravni standard za ocenjivanje doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju i sistematski grešilo jer nije konstatovalo brojne doprinose istom;¹¹⁸² (ii) pogrešilo jer nije presudilo o svim Stanišićevim i Simatovićevim

¹¹⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 380, 597.

¹¹⁷¹ V. Prvostepena presuda, par. 382-436.

¹¹⁷² V. Prvostepena presuda, par. 437-456, 591.

¹¹⁷³ V. Prvostepena presuda, par. 457-466, 591.

¹¹⁷⁴ V. Prvostepena presuda, par. 467-505.

¹¹⁷⁵ V. Prvostepena presuda, par. 506-537.

¹¹⁷⁶ V. Prvostepena presuda, par. 538-572.

¹¹⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 597. V. takođe Prvostepena presuda, par. 424, 436, 590.

¹¹⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 591. Oblasti i područja u kojima su činjeni zločini za koje se terete Stanišić i Simatović uključuju SAO Krajinu, SAO SBZS i opštine Bijeljina, Bosanski Šamac, Doboj, Sanski Most, Trnovo i Zvornik, u Bosni i Hercegovini. V. Optužnica, par. 22, 26-28, 30-32, 35-39, 42, 46-48, 50-52, 54-62, 64, 65.

¹¹⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 597.

¹¹⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 598.

¹¹⁸¹ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 5-9, 15; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 16-127.

¹¹⁸² V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 16-59.

doprinosima ili obrazložilo njihovo odbacivanje;¹¹⁸³ (iii) pogrešilo jer nije presudilo o njihovom doprinosu zločinima prisilnog raseljavanja u Sanskom Mostu 1995;¹¹⁸⁴ i (iv) pogrešilo jer nije konstatovalo da su Stanišić i Simatović na druge načine doprineli zajedničkom zločinačkom cilju.¹¹⁸⁵ Tužilaštvo traži da Žalbeno veće ispravi greške Pretresnog veća i zaključi da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju na brojne druge načine, pored ponašanja koje je povezano sa zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu, da oceni njihovu *mens rea* na osnovu tih dodatnih doprinosa, proglasi ih krivim kao učesnike u udruženom zločinačkom poduhvatu i da, u skladu s tim, poveća njihove kazne.¹¹⁸⁶

1. Navodne greške u ocenjivanju doprinosa udruženom zločinačkom poduhvatu (podosnova A(i))

381. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće usvojilo pogrešan standard za ocenjivanje onog što predstavlja doprinos kako bi utvrdilo odgovornost na osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.¹¹⁸⁷ Konkretno, ono tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što je: (i) primenilo pogrešan pravni standard, pa zato sistematski nije razmatralo doprinos zajedničkom zločinačkom cilju, naveden u Optužnici,¹¹⁸⁸ kad je reč o operacijama vezanim za Brčko¹¹⁸⁹ i Podrinje,¹¹⁹⁰ kao i za operacije Pauk, Treskavica/Trnovo i operacije u Autonomnoj Regiji Krajina,¹¹⁹¹ kao i time što je odbilo da razmatra doprinos preko JATD,¹¹⁹² Željku Ražnatoviću (Arkanu) i njegovoj Srpskoj dobrovoljačkoj gardi,¹¹⁹³ kao i doprinos Škorpionima u vezi s određenim navedenim operacijama;¹¹⁹⁴ (ii) kao potencijalni doprinos zajedničkom zločinačkom cilju odbacilo komunikaciju s Radovanom Karadžićem pre i posle osnivanja Republike Srpske, kao i korišćenje obaveštajnih grupa u Republici Srpskoj;¹¹⁹⁵ i (iii) pogrešno ocenjivalo doprinos zajedničkom zločinačkom cilju pojedinačno, umesto u kontekstu, i na tom osnovu neprimereno zaključilo da oni nisu značajni.¹¹⁹⁶ Da je ispravno analiziralo dokaze,

¹¹⁸³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 16, 60-80.

¹¹⁸⁴ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 16, 81-94.

¹¹⁸⁵ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 16, 95-117.

¹¹⁸⁶ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 118-127, 152; T. 25. januar 2023, str. 2, 3.

¹¹⁸⁷ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 6; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 10, 16-59. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 83; T. 25. januar 2023, str. 4-9, 15, 16, 29, 81, 82.

¹¹⁸⁸ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 17, 19-56. V. takođe Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 6-8; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 6; T. 24. januar 2023, str. 83; T. 25. januar 2023, str. 4-9, 16, 29, 81, 82.

¹¹⁸⁹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 22-26. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 29, 82.

¹¹⁹⁰ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 27-33. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 29, 82.

¹¹⁹¹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 34-36. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 82.

¹¹⁹² V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 37-39.

¹¹⁹³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 40-45.

¹¹⁹⁴ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 46-48.

¹¹⁹⁵ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 50-56.

¹¹⁹⁶ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 17, 57-59. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 8, 9.

Pretno veće bi, tvrdi tužilaštvo, konstatovalo da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju po ovim osnovama.¹¹⁹⁷ Ovi argumenti biće razmotreni redom u nastavku.

(a) Navodne greške u vezi s operacijama i zločinima koji nisu navedeni u Optužnici (podosnove A(i)(a), A(i)(a)(i) do A(i)(a)(iv))¹¹⁹⁸

382. Kao što je već navedeno, Pretno veće je konstatovalo da je van razumne sumnje dokazano da je, najkasnije od avgusta 1991. i tokom sveg vremena relevantnog za zločine navedene u Optužnici, postojao zajednički zločinački cilj da se većina nesrba, činjenjem krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i nehumanih dela (prisilno premeštanje) navedenih u Optužnici, prisilno i trajno ukloni s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine.¹¹⁹⁹

383. U odeljku Prvostepene presude o načelima za ocenjivanje dokaza, Pretno veće je navelo da je tužilaštvo izvelo dokaze u vezi s raznim operacijama ili područjima koji se direktno ne tiču mesta zločina navedenih u Optužnici, uključujući, na primer, operaciju Pauk, operaciju Udar i događaje u Brčkom.¹²⁰⁰ Pretno veće je ukazalo na to da je “u potpunosti razmotrilo ove dokaze prilikom donošenja zaključka o navedenom [Stanišićevom i Simatovićevom] učešću u udruženom zločinačkom poduhvatu, njihovoj nameri i njihovom odnosu s raznim srpskim snagama”.¹²⁰¹ Međutim, Pretno veće je napomenulo da konkretne operacije ili incidenti potkrepljeni takvim dokazima uglavnom čine pozadinu i kontekst koji idu u prilog zločinima navedenim u Optužnici, pa stoga takve dokaze, delom i u cilju sažetosti i jasnoće, nije detaljno razmatralo u Prvostepenoj presudi.¹²⁰²

384. U ocenjivanju pitanja da li su Stanišić i Simatović doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja preko Jedinice, Pretno veće napominje da je “razmotrilo” i druge dokaze, uključujući i dokaze o događajima u Brčkom i združenim operacijama u Podrinju, te dokaze o s njima povezanim aktivnostima obuke, na koje se tužilaštvo poziva kako bi pokazalo kontinuitet Jedinice, Stanišićevu i Simatoviću nameru, kao i njihovu aktivnost i aktivnost drugih navodnih učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu u tom periodu.¹²⁰³ Međutim, Pretno veće je zaključilo da nije potrebno da detaljno diskutuje o tim dokazima, pošto oni služe kao kontekst i

¹¹⁹⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 51, 53. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 26, 33, 39, 45, 48, 56, 59.

¹¹⁹⁸ Argumente tužilaštva u paragrafima 43 i 44 Žalbenog podneska tužilaštva koji se odnose na isplate Srpskoj dobrovoljačkoj gardi Žalbeno veće razmatra u vezi s podosnovom A(iv)(c) Osnove 1 žalbe tužilaštva. Argumenti koji se odnose na Zapadni Srem u paragrafu 49 Žalbenog podneska tužilaštva šire su razrađeni u podosnovi A(iv)(a) Osnove 1 žalbe tužilaštva, i Žalbeno veće će ih razmatrati u kontekstu tog dela žalbe.

¹¹⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 379, 597. V. takođe Prvostepena presuda, par. 378, 594.

¹²⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 20.

¹²⁰¹ Prvostepena presuda, par. 20.

¹²⁰² Prvostepena presuda, par. 20.

odnose se na događaje i operacije koji nisu direktno povezani s navedenim zločinima na dve teritorije u Hrvatskoj i pet opština u Bosni i Hercegovini “koji nužno čine okvir kampanje prisilnog raseljavanja navedene u Optužnici”.¹²⁰⁴

385. Razmatrajući pitanje da li su Stanišić i Simatović doprineli ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja preko JATD, za koju je utvrdilo da je formirana početkom avgusta 1993. i da je bila pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću,¹²⁰⁵ Pretresno veće je navelo da se nije uverilo da je tužilaštvo uverljivo pokazalo da su obuka na Pajzošu ili druge obuke koje se pripisuju JATD, uključujući i onu na Petrovoj Gori, povezane sa zločinima navedenim u Optužnici.¹²⁰⁶ Pretresno veće je dalje navelo da postoje dokazi da su JATD ili neki od njenih pripadnika učestvovali u operaciji Pauk 1994. i u operacijama Treskavica/Trnovo, u Autonomnoj Regiji Krajina i u SAO SBZS 1995, ali je zapazilo da te vojne operacije ne stoje u vezi sa zločinima navedenim u Optužnici, “osim ako se u [Prvostepenoj] [p]resudi ne govori drugačije”.¹²⁰⁷

386. Razmatrajući pitanje da li su Stanišić i Simatović doprineli ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja preko Željka Ražnatovića (Arkana) i Srpske dobrovoljačke garde, Pretresno veće se nije van razumne sumnje uverilo da su Stanišić i Simatović organizovali i rukovodili formiranje, finansiranje, obuku, logističku podršku i druge vrste značajne pomoći ili podrške Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, koja je učestvovala u činjenju zločina u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, kako je to navedeno u Optužnici.¹²⁰⁸ Pretresno veće je zaključilo da nije van razumne sumnje utvrdilo da su Stanišić i Simatović, u odnosu na Željka Ražnatovića (Arkana) i Srpsku dobrovoljačku gardu, dali značajan doprinos činjenju zločina navedenih u Optužnici.¹²⁰⁹ Prilikom donošenja ovog zaključka Pretresno veće je razmatralo argumente i dokaze tužilaštva u vezi s mogućim Stanišićevim i Simatovićevim doprinosom Srpskoj dobrovoljačkoj gardi tokom operacija u Autonomnoj Regiji Krajina 1995, ali je utvrdilo da tužilaštvo nije dokazalo svoju tezu u pogledu zločina navedenih u Optužnici.¹²¹⁰ Pretresno veće je takođe konstatovalo da postoje dokazi koji, između ostalog, potkrepljuju navod da su Stanišić i Simatović učestvovali u operaciji Pauk 1994. i u

¹²⁰³ Prvostepena presuda, par. 390.

¹²⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 390.

¹²⁰⁵ V. Prvostepena presuda, par. 432.

¹²⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 434.

¹²⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 434.

¹²⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 456. V. takođe Prvostepena presuda, par. 441, 444, 447-450, 452, 453.

¹²⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 456. V. takođe Prvostepena presuda, par. 591.

¹²¹⁰ Prvostepena presuda, par. 450-454. Konkretno, Pretresno veće je konstatovalo da, u odnosu na operaciju u Autonomnoj Regiji Krajina 1995, tužilaštvo nije dokazalo da su Stanišić i Simatović rukovodili, angažovali, omogućavali, održavali, štitili ili na neki drugi način pomagali Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, koja se u septembru 1995. nalazila u Autonomnoj Regiji Krajini i čiji su pripadnici vršili ubistva i progon u Sanskom Mostu, kako se navodi u Optužnici. V. Prvostepena presuda, par. 450.

operacijama Treskavica/Trnovo i u SAO SBZS 1995. godine¹²¹¹ Pretresno veće je smatralo da te vojne operacije uglavnom nisu “povez[ane] direktno sa zločinima navedenim u Optužnici”.¹²¹² Pretresno veće je dalje zaključilo da jeste moguće da su dokazi o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu tim operacijama preko Željka Ražnatovića (Arkana) i njegove Srpske dobrovoljačke garde relevantni, ali da oni ne nameću zaključak da su Stanišić i Simatović “dali značajan doprinos činjenju zločina koji su navedeni u Optužnici i za koje su optuženi, prema navodima, odgovorni”.¹²¹³

387. Što se tiče Škorpiona, Pretresno veće se nije uverilo van razumne sumnje da su Stanišić i Simatović dali značajan doprinos ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja rukovođenjem i organizovanjem formiranja, upućivanja na teren, finansiranja, obuke, pružanja logističke podrške ili druge znatne pomoći ili podrške Škorpionima u vezi sa zločinima navedenim u Optužnici, uključujući i ubistvo šest Muslimana u julu 1995. tokom operacija Treskavica/Trnovo.¹²¹⁴ Pored toga, Pretresno veće je razmotrilo dokaze relevantne za Stanišićevu i Simatovićevu kontrolu nad Škorpionima u vezi s operacijama Treskavica/Trnovo 1995. i konstatovalo da dokazi nisu dovoljni da optužene inkriminišu van razumne sumnje.¹²¹⁵ Pretresno veće je takođe konstatovalo da postoje dokazi koji idu u prilog zaključku da su Stanišić i Simatović učestvovali u operaciji Pauk 1994. i u operacijama u SAO SBZS 1995, ali je napomenulo da te vojne operacije većim delom nisu direktno povezane sa zločinima navedenim u Optužnici.¹²¹⁶ Premda je konstatovalo da bi dokazi o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu tim operacijama preko Škorpiona “mogli biti relevantni kao posredni dokazi”, Pretresno veće je dodalo i da “oni ne navode na jedini razuman zaključak da su [Stanišić i Simatović] dali značajan doprinos tome da Škorpioni počine zločine navedene u Optužnici”.¹²¹⁷

388. Razmatrajući pitanje da li su Stanišić i Simatović imali nameru da ostvare zajednički zločinački cilj udruženog zločinačkog poduhvata, Pretresno veće je napomenulo da je tužilaštvo izvelo opsežne dokaze o njihovoj navodnoj umešanosti i o učešću Jedinice u drugim operacijama, između ostalog i u onim vođenim duž posavskog koridora, u istočnoj Bosni i Hercegovini, u operaciji Udar, u operacijama na području Podrinja i u operaciji Pauk.¹²¹⁸ Međutim, Pretresno veće je konstatovalo da se Stanišić i Simatović u Optužnici ne terete ni za jedan zločin koji je, prema

¹²¹¹ Prvostepena presuda, par. 455.

¹²¹² Prvostepena presuda, par. 455. V. takođe Prvostepena presuda, par. 434.

¹²¹³ Prvostepena presuda, par. 455.

¹²¹⁴ Prvostepena presuda, par. 462, 466. V. takođe Prvostepena presuda, par. 460-464, 591.

¹²¹⁵ Prvostepena presuda, par. 464.

¹²¹⁶ Prvostepena presuda, par. 465.

¹²¹⁷ Prvostepena presuda, par. 465.

navodima, počinjen za vreme tih operacija, vođenih od 1992. do 1995.¹²¹⁹ Pretresno veće dalje navodi da je “pažljivo razmotrilo dokaze koje je tužilaštvo predložilo o tome, [ali da je] utvrdilo da su oni uglavnom nedovoljni da bi se van razumne sumnje moglo zaključiti da su [Stanišić i Simatović] činjenjem krivičnih dela navedenih u Optužnici delili zajednički zločinački cilj”.¹²²⁰ Pretresno veće je zaključilo i da “isto tako nije ubeđeno da dokazi pokazuju da su [Stanišić i Simatović] kontinuirano učestvovali u udruženom zločinačkom poduhvatu, pa tako ni njihovu nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj”.¹²²¹

389. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što sistematski nije razmatralo niz primera za Stanišićev i Simatovićev doprinos zajedničkom zločinačkom cilju iz razloga što oni nisu bili direktno “povezani” ili nisu “imali veze” s konkretnim zločinima koji se navode u Optužnici.¹²²² Prema tužilaštvu, ovo je u suprotnosti i s uputstvima Žalbenog veća MKSJ i sa sudskom praksom, koji jasno pokazuju da nije potrebna nikakva direktna ili posebna veza između doprinosa optuženog i određenog krivičnog dela koje čini deo zajedničkog zločinačkog cilja.¹²²³

390. Imajući u vidu ovu sudsku praksu, tužilaštvo tvrdi da je zajednički zločinački cilj, onako kako ga je utvrdilo Pretresno veće, širi od krivičnih dela navedenih u Optužnici, s obzirom na to da uključuje prisilno i trajno uklanjanje većeg dela nesrpskog stanovništva s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine najkasnije od avgusta 1991. godine.¹²²⁴ Prema tome, tužilaštvo tvrdi da se zločini počinjeni u vezi s operacijama etničkog čišćenja, a detaljno opisani dalje u tekstu, i podrška koju su Stanišić i Simatović davali tim operacijama ne navode u Optužnici kao osnov za krivičnu odgovornost, ali da su obuhvaćeni zajedničkim zločinačkim ciljem i da su potpomogli ostvarenje tog cilja, kako je njega utvrdilo Pretresno veće.¹²²⁵

¹²¹⁸ Prvostepena presuda, par. 592.

¹²¹⁹ Prvostepena presuda, par. 592.

¹²²⁰ Prvostepena presuda, par. 592.

¹²²¹ Prvostepena presuda, par. 592.

¹²²² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 17, 19, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 162-168, 381, 388-390, 408, 434, 442-444, 448-451, 453, 455, 456, 462, 464-466, 480, 550, 559, 564, 568, 572, 597. V. takođe Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 6-8; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 6; T. 25. januar 2023, str. 5, 6.

¹²²³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 18, 19, gde se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 82, Drugostepenu presudu u predmetu *Prlić i drugi*, par. 1535, Drugostepenu presudu u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 109, 153; Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 7; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 6. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 18, gde se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Mladić*, par. 179, Drugostepenu presudu u predmetu *Popović i drugi*, par. 1378, 1615, 1653, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 215, 695, 696. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 5-7.

¹²²⁴ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 22, 27. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 4, 5.

¹²²⁵ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 22, 27, 35-37, 41, 44, 46, 47. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 4, 5, 81, 82.

391. Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što operaciju/operacije u posavskom koridoru 1992. vezane za Brčko, operacije u Podrinju 1993, operaciju Pauk 1994. i operacije Treskavica/Trnovo i u Autonomnoj Regiji Krajini 1995. nije razmotrilo kao doprinos zajedničkom zločinačkom cilju.¹²²⁶ Tužilaštvo dalje upućuje na dokaze o učešću JATD, kao i o podršci koju su Stanišić i Simatović pružali Željku Ražnatoviću (Arkanu), Srpskoj dobrovoljačkoj gardi i Škorpionima u vezi s nekim od ovih operacija, čime su, po mišljenju tužilaštva, potpomogli ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja.¹²²⁷ Tužilaštvo tvrdi da dokazi potvrđuju da su Stanišić i Simatović doprineli ovim operacijama za koje se ne terete u Optužnici i da su time podržali ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja.¹²²⁸

392. Stanišić odgovara da tužilaštvo tim argumentima iskrivljuje sopstvenu tezu i zaključke Pretresnog veća, koje je uzelo u obzir dokaze u vezi s događajima u Brčkom i Podrinju, s operacijom Pauk i operacijama Treskavica/Trnovo i u Autonomnoj Regiji Krajina.¹²²⁹ Konkretno, Stanišić tvrdi da je tužilaštvo naznačilo da će se na dokaze u vezi s operacijama i zločinima koji se ne navode u Optužnici osloniti kao na dokaze o obrascu zločina, ali da nije jasno i dosledno naznačilo da će takve dokaze, kako tvrdi u žalbenom postupku, koristiti u svrhu utvrđivanja doprinosa optuženih ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja.¹²³⁰ Stanišić dalje tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da je on preko Jedinice, JATD, Srpske dobrovoljačke garde ili Škorpiona doprineo zajedničkom zločinačkom cilju u vezi s pomenutim operacijama, i da tužilaštvo u žalbenom postupku ne pokazuje suprotno.¹²³¹

393. Simatović odgovara da su zaključci Pretresnog veća u skladu s Optužnicom¹²³² i tvrdi da je Pretresno veće, u svakom slučaju, analiziralo dokaze koji su izvan okvira Optužnice.¹²³³ On takođe tvrdi da argument tužilaštva da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju

¹²²⁶ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 21, 22, 27, 34, 37, 40-43, 46, 47. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 83; T. 25. januar 2023, str. 4-9, 16, 29, 81, 82. Tužilaštvo takođe tvrdi da je, u vezi sa SAO SBZS, Pretresno veće pogrešilo time što je: (i) Stanišićev i Simatovićev doprinos preko Željka Ražnatovića (Arkana) i Srpske dobrovoljačke garde odbacilo na osnovu toga što tužilaštvo nije identifikovalo slučajeve u kojima su oni pružali konkretnu logističku ili finansijsku podršku, ili učestvovali u operacijama Željka Ražnatovića (Arkana) i njegove Srpske dobrovoljačke garde u činjenju zločina navedenih u Optužnici; i što (ii) nije razmotrilo pitanje da li je Stanišićeva i Simatovićeva logistička i finansijska podrška Željku Ražnatoviću (Arkanu) i njegovoj Srpskoj dobrovoljačkoj gardi doprinela njihovim delima koja su potpomogla ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 42, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 444. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 41. Međutim, Žalbeno veće primećuje da ovaj argument nije razrađen, pa zaključuje da se od njega odustalo. V. npr. Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 35 (gde se uvodi nova navodna greška u vezi s paragrafom 465 Prvostepene presude, koji se odnosi na događaje u SAO SBZS 1995).

¹²²⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 36-48.

¹²²⁸ V. npr. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 23-26, 28-33, 35, 36, 38, 39, 44, 45, 47, 48.

¹²²⁹ V. Stanišićev odgovor, par. 6-27, 31-38, 69-77, 104-130.

¹²³⁰ V. Stanišićev odgovor, par. 6-27, 31-34, 69-73, 104-120; T. 25. januar 2023, str. 33, 34.

¹²³¹ V. Stanišićev odgovor, par. 39-64, 80-100, 131-169.

¹²³² V. Simatovićev odgovor, par. 16, 17, 96, 122. V. takođe Simatovićev odgovor, par. 39, 58, 82.

putem događaja u Brčkom i Podrinju, te putem operacije Pauk i operacija Treskavica/Trnovo i u Autonomnoj Regiji Krajina nije potkrepljen dokazima na koje se oslanja.¹²³⁴ On dalje tvrdi da je Pretresno veće eksplicitno razmotrilo Stanišićev i Simatovićev navodni doprinos preko Srpske dobrovoljačke garde¹²³⁵ i Škorpiona.¹²³⁶

394. Tužilaštvo replicira da je u Optužnici i svojim pretpretresnim podnescima jasno dalo do znanja da namerava da pokaže da su ovi događaji dokaz o doprinosu zajedničkom zločinačkom cilju, čak i ako nisu navedeni kao zločini za koje se Stanišić i Simatović terete.¹²³⁷ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je oduvek bilo jasno da će operacije koje ne obuhvataju zločine navedene u Optužnici biti korišćene kako bi se pokazao obrazac kažnjivog ponašanja.¹²³⁸ Tužilaštvo dalje tvrdi da Pretresno veće nije razmotrilo ni pitanje da li je podrška pružena u vezi s operacijama Treskavica/Trnovo i u Autonomnoj Regiji Krajina 1995. povezana s konkretnim zločinima navedenim u Optužnici koji su se odigrali u okviru ovih širih operacija.¹²³⁹ Na kraju, tužilaštvo tvrdi da, u svetlu dokaza iznetih tokom sudskog postupka, Stanišić i Simatović nisu uspeli da dovedu u pitanje argumente tužilaštva u vezi s njihovim doprinosom zajedničkom zločinačkom cilju.¹²⁴⁰

395. Žalbeno veće podseća da se pretresno veće, da bi nekog optuženog proglasilo krivično odgovornim na osnovu odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat, mora uveriti da je on delovao u svrhu ostvarenja zajedničkog cilja udruženog zločinačkog poduhvata tako što je značajno doprineo činjenju zločina koje je taj zajednički cilj obuhvatao.¹²⁴¹ U tom kontekstu, doprinos optuženog zajedničkom zločinačkom cilju ne mora da bude neophodan ili bitan¹²⁴² i ne mora da obuhvata činjenje zločina,¹²⁴³ a pravo ne predviđa konkretne tipove ponašanja koji se sami po sebi ne bi mogli smatrati doprinosom udruženom zločinačkom poduhvatu.¹²⁴⁴

¹²³³ V. T. 25. januar 2023, str. 54-56.

¹²³⁴ V. Simatovićev odgovor, par. 23-38, 40-56, 60-79, 97-119, 133-156. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 56, 57.

¹²³⁵ V. Simatovićev odgovor, par. 83-95.

¹²³⁶ V. Simatovićev odgovor, par. 122-130.

¹²³⁷ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 4, 10; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 4, 8. V. takođe Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 9; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 7; T. 25. januar 2023, str. 81, 82.

¹²³⁸ V. Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 8, 9; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 7; T. 25. januar 2023, str. 81.

¹²³⁹ V. Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 39-41; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 29.

¹²⁴⁰ V. Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 11, 14-21, 28-35, 41-44; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 11-23, 26-39.

¹²⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 186 i tamo navedene reference.

¹²⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 186 i tamo navedene reference.

¹²⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 186 i tamo navedene reference.

¹²⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 186 i tamo navedene reference.

396. Na samom početku, Žalbeno veće konstatuje da tužilaštvo pogrešno tumači Prvostepenu presudu kad tvrdi da je zajednički zločinački cilj, onako kako ga je utvrdilo Pretresno veće, širi od krivičnih dela za koja se optuženi terete u Optužnici. U prilog ovom stavu, tužilaštvo tvrdi da formulacije kojim se Pretresno veće služilo kada je reč o zajedničkom zločinačkom cilju uključuju prisilno i trajno uklanjanje većine nesrba s “velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine” i da nisu ograničene na određene oblasti u Hrvatskoj i opštine u Bosni i Hercegovini u kojima su navedeni zločini počinjeni.¹²⁴⁵ Međutim, kad se fraza “s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine” čita u kontekstu, njom su, smatra Žalbeno veće, sažeto pokrivena razna područja u Hrvatskoj i opštine u Bosni i Hercegovini koje se podudaraju s lokacijama “zločina navedenih u Optužnici”,¹²⁴⁶ na kojima su se, prema zaključku Pretresnog veća, odigrali zločini.¹²⁴⁷ Argumenti tužilaštva ne pokazuju suprotno.

397. U tom kontekstu, Žalbeno veće smatra da osporavani zaključci Pretresnog veća u vezi s navodnim učesćem Stanišića i Simatovića u udruženom zločinačkom poduhvatu, sažeto izneti gore u tekstu, ne odražavaju pogrešnu primenu pravnog standarda u ocenjivanju doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju. Naprotiv, oni pokazuju činjenične zaključke, koje je Pretresno veće donosilo od slučaja do slučaja, da su dokazi u vezi s operacijama i zločinima koji se ne navode u Optužnici van opsega zajedničkog zločinačkog cilja i da su nedovoljni da bi se utvrdio doprinos tom cilju i u Optužnici navedenim zločinima obuhvaćenim tim ciljem.¹²⁴⁸ Konkretno, ti zaključci pokazuju da su

¹²⁴⁵ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 22, 27; Prvostepena presuda, par. 379.

¹²⁴⁶ V. Prvostepena presuda, par. 378 (gde se konstatuje da dokazi pokazuju jasan obrazac brojnih zločina koje su srpske snage “tokom perioda na koji se odnosi Optužnica počinile na područjima SAO Krajine, SAO SBZS i opština Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Doboj i Sanski Most”), par. 379 (gde se zaključuje da najuverljiviji dokazi koji pokazuju postojanje zajedničkog zločinačkog cilja proizlaze “iz sistematskog obrasca zločina nad civilima nesrpske nacionalnosti u svim regijama koje obuhvata Optužnica”, te se stoga konstatuje da je van razumne sumnje dokazano da je, najkasnije od avgusta 1991. “i tokom sveg vremena relevantnog za zločine navedene u Optužnici”, postojao zajednički zločinački cilj da se većina nesrba, prvenstveno Hrvati, bosanski Hrvati i Muslimani, činjenjem krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i nehumanih dela (prisilno premeštanje) prisilno i trajno uklone s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini), par. 592 (“Mada je pažljivo razmotrilo dokaze koje je tužilaštvo predočilo o tome, Pretresno veće je utvrdilo da su oni uglavnom nedovoljni da bi se van razumne sumnje moglo zaključiti da su [Stanišić i Simatović] činjenjem krivičnih dela navedenih u Optužnici delili zajednički zločinački cilj”), par. 594 (gde se konstatuje da jedini razuman zaključak na osnovu dokaza glasi da su Stanišić i Simatović bili svesni toga da učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu dele nameru da se većina nesrba “putem činjenja krivičnih dela navedenih u Optužnici” prisilno i trajno ukloni s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini), par. 597 (gde se zaključuje da je, najkasnije od avgusta 1991. i u celom periodu relevantnom za zločine navedene u Optužnici, množina lica delila zajednički zločinački cilj da se, “činjenjem krivičnih dela navedenih u Optužnici”, većina nesrba prisilno i trajno ukloni s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini). V. takođe Prvostepena presuda, par. 390 (gde se podseća da “navedeni zločini na dve teritorije u Hrvatskoj i pet opština u Bosni i Hercegovini [...] nužno čine okvir kampanje prisilnog raseljavanja navedene u Optužnici”).

¹²⁴⁷ V. Prvostepena presuda, par. 21, 34, 48, 64-67, 82, 84, 96, 103, 107, 157, 171, 182, 202, 203, 235, 254, 260, 271, 280, 285, 292, 293, 296, 297, 299, 300, 319, 324.

¹²⁴⁸ Pitanje da li je optuženi doprineo udruženom zločinačkom poduhvatu i da li ponašanje optuženog predstavlja znatan doprinos na osnovu kojeg se može utvrditi odgovornost za udruženi zločinački poduhvat činjenično je pitanje koje se utvrđuje od slučaja do slučaja. V. Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 228; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 110; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 696. V. takođe Drugostepena

ove operacije i zločini koji se ne navode u Optužnici realno udaljeni, te da se njima ne može dokazati Stanišićeva i Simatovićeva odgovornost za udruženi zločinački poduhvat za zločine za koje ih tužilaštvo tereti. Žalbeno veće smatra da, u specifičnom kontekstu ovog predmeta, pristup Pretresnog veća jeste u skladu s uslovom da doprinos optuženog zajedničkom zločinačkom cilju ne mora da bude neophodan ili bitan, ali da bi trebalo da se radi, “u najmanju ruku, o značajnom doprinosu krivičnim djelima za koja je optuženi proglašen odgovornim”.¹²⁴⁹

398. Osim toga, tužilaštvo je na suđenju tvrdilo da su dokazi koji se odnose na operacije koje nisu navedene u Optužnici a koje uključuju zločine koji nisu navedeni u Optužnici namenjeni tome da budu dokazi o obrascu i da neće služiti kao osnov za osudu.¹²⁵⁰ Ipak, Žalbeno veće primećuje da doprinos optuženog zajedničkom zločinačkom cilju čini deo elementa *actus reus* neophodnog za utvrđivanje njegove odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat za krivična dela koja mu se stavljaju na teret,¹²⁵¹ a razmere tog doprinosa su faktor u odmeravanju kazne okrivljenog koji je osuđen za odgovornost za udruženi zločinački poduhvat.¹²⁵² Imajući ovo u vidu, tužilaštvo u žalbenom postupku ne upućuje na sudsku praksu, niti u žalbi pokazuje da se doprinos zajedničkom zločinačkom cilju može valjano zasnivati na tako obimnim “dokazima o obrascu” kriminalnog ponašanja za koje okrivljeni na kraju ne može biti osuđen.¹²⁵³ Uzimajući u obzir navedeno, i u posebnom kontekstu ovog predmeta, Žalbeno veće isto tako nije uvereno da bi prilikom utvrđivanja odgovornosti optuženih detaljniji zaključci o tome da li su oni i u kojoj meri doprineli operacijama koje nisu obuhvaćene Optužnicom a koje su rezultirale zločinima koji se ne navode u Optužnici bili od suštinskog značaja za utvrđivanje njihove odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat koji im se stavlja na teret.¹²⁵⁴

presuda u predmetu *Brđanin*, par. 427 (gde se konstatuje da “svaki tip radnji ne doseže nivo značajnog doprinosa zločinu iz kojeg bi proisticala krivična odgovornost optuženog na osnovu dotičnog krivičnog djela”).

¹²⁴⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 325; Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 89; Drugostepena presuda u predmetu *Simba*, par. 303; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

¹²⁵⁰ V. npr. *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-PT, Odgovor tužilaštva na zahtev Stanišićeve odbrane za odgađanje postupka dok tužilaštvo ne primeni načelo konačnosti i nalog Žalbenog veća za ponovno suđenje, 17. novembar 2016, par. 19, fusnota 52; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-PT, Odgovor tužilaštva na Dodatak B Zahteva Stanišićeve odbrane za odgađanje postupka dok tužilaštvo ne primeni načelo konačnosti i nalog Žalbenog veća za ponovno suđenje, 2. decembar 2016. (javno, s poverljivim Dodatkom A), par. 6, Dodatak A, str. 24, 35-37; T. 19. april 2018, str. 77.

¹²⁵¹ V. gore, par. 395.

¹²⁵² V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 432; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 84.

¹²⁵³ V. Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 8, 9; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 7, gde se upućuje, između ostalog, na *Tužilac protiv Vojislava Šešelja*, predmet br. IT-03-67-AR73.7, Odluka po žalbi na usmenu odluku Pretresnog veća od 9. januara 2008, 11. mart 2008, par. 21-23.

¹²⁵⁴ V. Prvostepena presuda, par. 20, fusnota 34, gde se citira Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*, par. 13 (“Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno vijeće je dužno da izvede zaključke samo o onim činjenicama koje su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice. Nije nužno osvrtni se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u spisu prvostepenog postupka. Ukratko, Pretresno vijeće bi se trebalo ograničiti na

399. Na kraju, tvrdnje tužilaštva, razrađene uglavnom u replici, da Pretresno veće nije razmotrilo navodni doprinos operacijama u Treskavici/Trnovu u julu 1995. i u Autonomnoj Regiji Krajina u septembru 1995, koji je doprineo činjenju zločina navedenih u Optužnici, nisu uverljivi.¹²⁵⁵ Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće, razmotrivši veći deo dokaza na koje se tužilaštvo poziva u žalbenom postupku, odbacilo argumente tužilaštva o takvom Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu.¹²⁵⁶ Nakon što je pregledalo sve navedene dokaze, Žalbeno veće zaključuje da se tužilaštvo naprosto ne slaže sa zaključcima Pretresnog veća, a ne pokazuje da su oni nerazumni.

400. Imajući u vidu navedeno, Žalbeno veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što neke primere za Stanišićev i Simatovićev doprinos ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja sistematski nije razmatralo zato što se oni nisu direktno “odnosili” na konkretne zločine koji se navode u Optužnici ili što s njima nisu bili direktno “povezani”. Isto tako, tužilaštvo nije pokazalo ni da je pristup Pretresnog veća u suprotnosti s uputstvima dobijenim od Žalbenog veća MKSJ. Žalbeno veće stoga zaključuje da nema osnova za to da se ogromni delovi sudskog spisa na koje se poziva tužilaštvo analiziraju kako bi se ocenilo da li su Stanišić i Simatović doprineli operacijama koje nisu navedene u Optužnici a koje su navodno dovele do zločina koji se ne navode u Optužnici i koji nisu obuhvaćeni zajedničkim zločinačkim ciljem, onakvim kakvim ga je Pretresno veće utvrdilo. Uz ranije identifikovane izuzetke,¹²⁵⁷ Žalbeno veće odbija podosnove A(i)(a), A(i)(a)(i) do A(i)(a)(iv), delimično, Osnove 1 žalbe tužilaštva.

(b) Navodne greške u ocenjivanju kontakata s Radovanom Karadžićem i veza s obaveštajnim grupama Republike Srpske (podosnove A(i)(a)(vi) i A(i)(a)(vii))

401. Nakon što je preispitalo Stanišićeve kontakte s Radovanom Karadžićem da bi ocenilo njegov mogući doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu,¹²⁵⁸ Pretresno veće je konstatovalo da dokazi generalno pokazuju da su Stanišić i Radovan Karadžić 1991, uoči i posle osnivanja Republike Srpske, bili u direktnom i čestom kontaktu, i da je Stanišić u nekim slučajevima

to da jasno i artikulirano, a ipak sažeto, ukaže na to na osnovu kojih je pravnih i činjeničnih zaključaka [...] iz mnoštva činjenica koje su na suđenju izašle na videlo odlučilo da osudi ili oslobodi neku osobu“) (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

¹²⁵⁵ V. npr. Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 39-41.

¹²⁵⁶ Što se tiče operacija Treskavica/Trnovo u julu 1995. i u vezi s ubistvima navedenim u Optužnici, uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 38, fusnota 72, Repliku tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 27, fusnota 84 i Repliku tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 39, s Prvostepenom presudom, par. 464 i tamo navedenim referencama. Što se tiče zločina počinjenih u Sanskom Mostu u septembru 1995. i operacija u Autonomnoj Regiji Krajina, uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 38, fusnota 76 i Repliku tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 41, 42, s Prvostepenom presudom, par. 434, 452, fusnota 1736.

¹²⁵⁷ V. gore, fusnota 1198.

¹²⁵⁸ V. Prvostepena presuda, par. 549-555.

omogućavao kontakt između Radovana Karadžića i Slobodana Miloševića.¹²⁵⁹ Međutim, Pretresno veće je utvrdilo da sadržaj tih razgovora nije dovoljan da bi se van razumne sumnje dokazalo da su Stanišić ili Simatović imali bilo kakav stepen nadležnosti nad Radovanom Karadžićem ili da su od rane faze “sarađivali” s njim na organizovanju zasebnih srpskih struktura vlasti u Bosni i Hercegovini.¹²⁶⁰

402. Prilikom ocenjivanja navodnog doprinosa udruženom zločinačkom poduhvatu preko obaveštajnih grupa u Republici Srpskoj, Pretresno veće je zaključilo da je Služba državne bezbednosti imala kontakte s ovim grupama i da su Stanišić i Simatović preko tih grupa dobijali informacije o političkoj i bezbednosnoj situaciji u Republici Srpskoj i drugim delovima bivše Jugoslavije.¹²⁶¹ Međutim, Pretresno veće se nije uverilo da je upotreba tih grupa doprinela činjenju ili ostvarenju zločina počinjenih u Bosni i Hercegovini koji se mogu pripisati Stanišiću i Simatoviću.¹²⁶²

403. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno pogrešilo time što je Stanišićeve kontakte s Radovanom Karadžićem uoči i nakon osnivanja Republike Srpske odbacilo kao potencijalni doprinos jer se nije uverilo da oni pokazuju konkretnu prirodu Stanišićevog učešća u stvaranju srpskih struktura u Bosni i Hercegovini “u vezi sa činjenjem zločina navedenih u Optužnici”.¹²⁶³ Ono dalje tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo time što je odbacilo tvrdnju da su Stanišić i Simatović koristili obaveštajne grupe u Republici Srpskoj zato što nije moglo da utvrdi da li je to doprinelo činjenju ili ostvarenju krivičnih dela počinjenih u Bosni i Hercegovini koja se mogu pripisati njima.¹²⁶⁴ Kako tvrdi tužilaštvo, da je Pretresno veće ispravno analiziralo dokaze, zaključilo bi da su Stanišić i Simatović po ovim osnovama doprineli zajedničkom zločinačkom cilju.¹²⁶⁵

404. Stanišić odgovara, između ostalog, da tužilaštvo tim tvrdnjama iskrivljuje kako tezu koju je samo iznelo na suđenju, tako i zaključke Pretresnog veća.¹²⁶⁶ On dalje tvrdi da je Pretresno veće ispravno ocenilo kontakte s Radovanom Karadžićem i obaveštajnim grupama Republike Srpske, a da tužilaštvo nije pokazalo doprinos zajedničkom zločinačkom cilju u tom pogledu.¹²⁶⁷

¹²⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 556.

¹²⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 556, 572. V. takođe Prvostepena presuda, par. 548.

¹²⁶¹ Prvostepena presuda, par. 564. V. takođe Prvostepena presuda, par. 560-563.

¹²⁶² V. Prvostepena presuda, par. 564.

¹²⁶³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 50.

¹²⁶⁴ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 52.

¹²⁶⁵ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 51, 53-56.

¹²⁶⁶ V. Stanišićev odgovor, par. 188-194, 205-211.

¹²⁶⁷ V. Stanišićev odgovor, par. 184, 195-200, 203, 212-222.

405. Simatović odgovara da tužilaštvo nastoji da kriminalizuje obaveštajne aktivnosti Službe državne bezbednosti i da se prikupljanje informacija preko obaveštajnih grupa ne može okarakterisati kao doprinos zajedničkom zločinačkom cilju.¹²⁶⁸

406. Tužilaštvo replicira da prikupljanje obaveštajnih informacija samo po sebi nije krivično delo, ali da je Simatović činio više od prikupljanja informacija za legitimne svrhe državne bezbednosti.¹²⁶⁹ Ono tvrdi da su ti obaveštajni podaci služili u procesu donošenja odluka pripadnika udruženog zločinačkog poduhvata i da je Služba državne bezbednosti davala instrukcije operativcima u vezi s naoružavanjem bosanskih Srba, snabdevala i obučavala druge obaveštajne grupe i delila značajne obaveštajne informacije sa zvaničnicima u Republici Srpskoj.¹²⁷⁰

407. Žalbeno veće smatra neutemeljenim tvrdnje tužilaštva da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što je Stanišićevu komunikaciju s Radovanom Karadžićem odbacilo kao doprinos zajedničkom zločinačkom cilju jer se ona nije odnosila na zločine navedene u Optužnici. Naprotiv, Prvostepena presuda odražava to da tužilaštvo nije ispunilo svoj teret dokazivanja u vezi s navedenim doprinosom, što se vidi u izričitom zaključku Pretresnog veća da tužilaštvo nije pokazalo da su Stanišić ili Simatović imali bilo kakav stepen nadležnosti nad Radovanom Karadžićem ili da su od rane faze “sarađivali” s njim na organizovanju zasebnih srpskih struktura vlasti u Bosni i Hercegovini.¹²⁷¹ Sugestija Tužilaštva, potkrepljena jedino pozivanjem na samu Prvostepenu presudu, da bi Pretresno veće ispravnom analizom tih kontakata zaključilo da oni predstavljaju doprinos zajedničkom zločinačkom cilju ukazuje na puko neslaganje s Pretresnim većem, a ne pokazuje grešku.¹²⁷² Te tvrdnje se odbacuju.

408. Žalbeno veće prelazi na tvrdnju tužilaštva da bi Pretresno veće, da je ispravno analiziralo upotrebu obaveštajnih grupa u Republici Srpskoj, zaključilo da su Stanišić i Simatović njih koristili da bi uticali na zajednički zločinački cilj u Bosni i Hercegovini i doprineli njegovom ostvarenju. U prilog tome tužilaštvo jedino ukazuje na dokaze koji se odnose na saradnju i razmenu informacija između tih obaveštajnih grupa i Službe državne bezbednosti, kao i Stanišića i Simatovića, koje je Pretresno veće uzelo u razmatranje.¹²⁷³ Argumenti tužilaštva ne pokazuju na koji bi način Pretresno

¹²⁶⁸ V. Simatovićev odgovor, par. 164-173.

¹²⁶⁹ Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 39.

¹²⁷⁰ Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 39. Tužilaštvo replicira da je u svojim pretpretresnim podnescima detaljno opisalo Stanišićev odnos s obaveštajnim grupama Republike Srpske i da Stanišić ne objašnjava kako taj doprinos nije bio od konkretne koristi zajedničkom zločinačkom cilju. V. Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 44.

¹²⁷¹ Prvostepena presuda, par. 556, 572. V. takođe Prvostepena presuda, par. 548.

¹²⁷² Tužilaštvo nije podnelo repliku ni na Stanišićev ni na Simatovićev odgovor u vezi s ovim pitanjem.

¹²⁷³ Uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 54, 55, fusnote 110-116, s Prvostepenom presudom, par. 560-563, fusnote 2240-2257.

veće, s obzirom na dokaze koje je razmatralo i njihovu ocenu, moralo da konstatuje kako jedini razuman zaključak glasi da ovi dokazi potvrđuju da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju udruženog zločinačkog poduhvata.¹²⁷⁴ Dalje, tužilaštvo ne pokazuje da je Pretresno veće pogrešilo kad je zaključilo da nije uvereno da je korišćenje pomenutih grupa doprinelo činjenju ili ostvarenju krivičnih dela počinjenih u Bosni i Hercegovini koja se mogu pripisati Stanišiću i Simatoviću.¹²⁷⁵

409. Na osnovu navedenog, Žalbeno veće odbacuje podosnove A(i)(a)(vi) i A(i)(a)(vii) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

(c) Navodne greške u ocenjivanju značaja Stanišićevog i Simatovićevog doprinosa (podosnova A(i)(b))

410. Razmatrajući pitanje da li su Stanišić i Simatović doprineli udruženom zločinačkom poduhvatu preko Željka Ražnatovića (Arkana) i Srpske dobrovoljačke garde u vezi s operacijom Pauk 1994. i operacijama Treskavica/Trnovo i u SAO SBZS 1995, Pretresno veće je konstatovalo da relevantni dokazi ne nameću zaključak da su Stanišić i Simatović “dali značajan doprinos činjenju zločina koji su navedeni u Optužnici i za koja su [oni], prema navodima, odgovorni”.¹²⁷⁶ Što se tiče navoda o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu udruženom zločinačkom poduhvatu preko Škorpiona koji idu u prilog tvrdnji da su oni učestvovali u operaciji Pauk 1994. i u operacijama u SBZS 1995, Pretresno veće je takođe konstatovalo da dokazi o njihovom doprinosu ne navode na jedini razuman zaključak da su Stanišić i Simatović “dali značajan doprinos tome da Škorpioni počine zločine navedene u Optužnici”.¹²⁷⁷

411. Oспорavajući ove konstatacije, iznete u paragrafima 455 i 465 Prvostepene presude, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava kad je zaključilo da ni Stanišićev ni Simatovićev doprinos, uzeti pojedinačno, ne predstavljaju “značajan doprinos” zločinima navedenim u Optužnici.¹²⁷⁸ Tužilaštvo tvrdi da se značaj procenjuje na osnovu celokupnog doprinosa optuženog, i da je Pretresno veće pogrešilo time što prilikom ocenjivanja Stanišićeve i

¹²⁷⁴ V. Prvostepena presuda, par. 561-564.

¹²⁷⁵ V. Prvostepena presuda, par. 564.

¹²⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 455.

¹²⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 465.

¹²⁷⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 57-59.

Simatovićeve odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat nije uključilo i zajedno ocenilo taj doprinos.¹²⁷⁹

412. Stanišić odgovara da, suprotno tvrdnjama tužilaštva, sam tekst Prvostepene presude pokazuje da je Pretresno veće ispravno ocenilo sve navedene primere za doprinos i utvrdilo da oni, u celini, nisu značajni.¹²⁸⁰ Simatović odgovara da je Pretresno veće zaključke o doprinosu udruženom zločinačkom poduhvatu donelo na osnovu fizičkih počinitelaca, lokacija i ponašanja u celini.¹²⁸¹

413. Pretresno veće je zaključilo da postoje dokazi koji idu u prilog tvrdnji da su Stanišić i Simatović učestvovali u relevantnim operacijama 1994. i 1995. preko Srpske dobrovoljačke garde i Škorpiona, ali da to ne nameće zaključak da su Stanišić i Simatović značajno doprineli zločinima navedenim u Optužnici.¹²⁸² Žalbena veće primećuje da se prilikom procenjivanja značaja doprinosa nekog optuženog činjenju krivičnih dela obuhvaćenih udruženim zločinačkom poduhvatom individualno ponašanje razmatra kolektivno,¹²⁸³ ali da je pitanje šta predstavlja značajan doprinos na kom se može zasnivati odgovornost za udruženi zločinački poduhvat činjenično pitanje koje se utvrđuje od slučaja do slučaja.¹²⁸⁴ U tom kontekstu, Žalbena veće smatra neuverljivim argument tužilaštva da je Pretresno veće prilikom ocenjivanja činjenica primenilo pogrešan *pravni* standard kad je značaj navodnog doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju u paragrafima 455 i 465 Prvostepene presude procenjivalo od slučaja do slučaja. Nadalje, i podsećajući da se prvostepena presuda mora čitati kao celina,¹²⁸⁵ Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće, nakon razmatranja raznih primera za Stanišićev i Simatovićev navodni doprinos Srpskoj dobrovoljačkoj gardi i Škorpionima, generalno zaključilo da se nije uverilo da su optuženi značajno doprineli zločinima navedenim u Optužnici ili značajno doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja u vezi s navedenim zločinima.¹²⁸⁶ U tom pogledu, tužilaštvo nije potkrepilo tvrdnju da Pretresno veće ove i druge primere za navodni doprinos optuženih zajedničkom zločinačkom cilju nije razmotrilo zajedno prilikom utvrđivanja pitanja da li su mu oni značajno doprineli.

¹²⁷⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 57-59, gde se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 905, Drugostepenu presudu u predmetu *Tolimir*, par. 377, Drugostepenu presudu u predmetu *Šainović i drugi*, par. 987-989, Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 216-218. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 8, 9.

¹²⁸⁰ Stanišićev odgovor, par. 224, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 382-572.

¹²⁸¹ V. Simatovićev odgovor, par. 175-178; T. 25. januar 2023, str. 57, 58. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 55.

¹²⁸² Prvostepena presuda, par. 455, 465.

¹²⁸³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 905; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 987-989, 1227, 1245, 1285; Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 216.

¹²⁸⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 228; Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*, par. 110. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 696.

¹²⁸⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 258, 339, 380, 423, 425, 440 i tamo navedene reference.

¹²⁸⁶ V. Prvostepena presuda, par. 434, 456, 466. V. takođe Prvostepena presuda, par. 591.

414. Stoga Žalbeno veće odbacuje podosnovu A(i)(b) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

(d) Zaključak

415. Iz navedenih razloga, Žalbeno veće odbija razmotrene argumente iz podosnove A(i) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

2. Navodna greška u tome što nije presuđeno o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu krivičnim delima ili što nije izneto obrazloženje o tome (podosnova A(ii))

416. Pretresno veće je konstatovalo da je, najkasnije od avgusta 1991. i tokom sveg vremena relevantnog za zločine navedene u Optužnici, postojao zajednički zločinački cilj da se, činjenjem krivičnih dela navedenih u Optužnici, većina nesrba prisilno i trajno ukloni s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine.¹²⁸⁷ Ocenjujući zločine počinjene u SAO SBZS, Pretresno veće je konstatovalo da su u septembru 1991. srpske snage napale Bilje, jedino selo u Baranji koje još nije bilo pod srpskom kontrolom, i da je tokom tog napada veći deo nesrpskog stanovništva napustio selo.¹²⁸⁸ Pretresno veće je utvrdilo da je, nakon napada na sela i gradove u SAO SBZS i zločina koje su tamo počinile srpske snage, nesrpsko stanovništvo pobjeglo i da se nacionalni sastav stanovništva tog područja znatno promenio.¹²⁸⁹ Pretresno veće je dalje zaključilo da su, od 31. marta 1992. barem do septembra 1995. godine, srpske snage napadale gradove i sela u opštinama u Bosni i Hercegovini, uključujući Doboju i Sanski Most, i počinile brojne zločine i dela nasilja protiv nesrpskih civila, što je ove nateralo da napuste ta područja.¹²⁹⁰ Međutim, Pretresno veće je zaključilo da su dokazi nedovoljni da bi se van razumne sumnje dokazalo da su Stanišić i Simatović doprineli zločinima počinjenim u Baranji, Doboju i Sanskom Mostu za koje se terete u Optužnici.¹²⁹¹

417. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće trebalo da presudi ili da, alternativno, iznese obrazloženje o tome da li su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju tako što su: (i) raspoređivali na teren pripadnike Jedinice koji su počinili zločine u Bilju u septembru 1991; (ii) organizovali obuku u centrima Pajzoš i Ležimir za pripadnike Jedinice, koji su kasnije počinili zločine u Doboju u maju 1992; i (iii) rasporedili 300 do 400 pripadnika srpskih snaga u Sanskom

¹²⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 379, 597. V. takođe Prvostepena presuda, par. 378, 594.

¹²⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 150. V. takođe Prvostepena presuda, par. 147.

¹²⁸⁹ V. Prvostepena presuda, par. 169, 170.

¹²⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 278. V. takođe Prvostepena presuda, par. 252, 253, 275-277.

¹²⁹¹ V. Prvostepena presuda, par. 388, 431, 450. V. takođe Prvostepena presuda par. 429, 430, 451-453, 537, 597.

Mostu 1995, ali da Pretresno veće to nije učinilo.¹²⁹² Tužilaštvo tvrdi da bi Pretresno veće, da je presudilo o ovom doprinosu, zaključilo da je takvo ponašanje doprinelo zajedničkom zločinačkom cilju.¹²⁹³ Žalbena veće će ove argumente razmotriti redom.

(a) Bilje (podosnova A(ii)(a))

418. Pretresno veće je razmotrilo dokaze prema kojima su u septembru 1991. pripadnici Teritorijalne odbrane Belog Manastira, jedinice specijalne policije Sekretarijata za unutrašnje poslove Beli Manastir i Knindže napali Bilje, a operaciju je nadzirala Teritorijalna odbrana, uz podršku JNA.¹²⁹⁴ Pretresno veće se nije uverilo da je Jedinica od avgusta 1991. do sredine aprila 1992. počinila zločine za koje se optuženi terete u Optužnici, uključujući one u Bilju, u Baranji.¹²⁹⁵ Pretresno veće je zaključilo i da Stanišić i Simatović nisu doprineli udruženom zločinačkom poduhvatu, bilo preko Jedinice, bilo na neki drugi način, u vezi sa zločinima počinjenim u SAO SBZS generalno.¹²⁹⁶

419. Tužilaštvo tvrdi da Pretresno veće nije presudilo o tome da li su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju time što su rasporedili na teren pripadnike Jedinice koji su počinili zločine u Bilju u septembru 1991.¹²⁹⁷ Prema tužilaštvu, dokazi pokazuju da su četiri pripadnika Jedinice koji su bili na obuci u centrima Golubić i Ležimir (Davor Subotić, Milenko Popović, Nikola Pilipović i Borislav Kovačević) raspoređeni u Bilje i da su učestvovali u napadu na Bilje,¹²⁹⁸ kao i da je Simatović u govoru u Kuli 1997. potvrdio učešće Jedinice u toj operaciji.¹²⁹⁹ Tužilaštvo tvrdi da bi, s obzirom na zaključke Pretresnog veća da su Stanišić i Simatović imali nadležnost nad Jedinicom i određivali njenu upotrebu i raspoređivanje od avgusta ili septembra 1991. i najmanje do polovine aprila 1992, oni bili ti koji bi Jedinicu ili njene pripadnike rasporedili

¹²⁹² V. Najava žalbe tužilaštva, par. 7; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 60-80. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 35, 37, 38.

¹²⁹³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 60.

¹²⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 150.

¹²⁹⁵ V. Prvostepena presuda, par. 156, 169, 388.

¹²⁹⁶ V. Prvostepena presuda, par. 388 (gde se konstatuje da tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da je Jedinica u periodu od avgusta 1991. do sredine aprila 1992. počinila zločine za koje se optuženi terete u Optužnici). V. takođe Prvostepena presuda, par. 537, 597.

¹²⁹⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 61-63, 135; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 40. V. takođe Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 47.

¹²⁹⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 64, 65; Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 46, 47.

¹²⁹⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 66, gde se upućuje na dokazni predmet P00256, str. 10, 11; dokazni predmet P00258, str. 12.

za operaciju u Bilju.¹³⁰⁰ Alternativno, ako je Pretresno veće implicitno zaključilo da Jedinica nije učestvovala u krivičnim delima počinjenim u Bilju, tužilaštvo tvrdi da ono to nije obrazložilo.¹³⁰¹

420. Stanišić odgovara, između ostalog, da tužilaštvo ni u Optužnici, ni u svom pretpretresnom podnesku, ni u uvodnoj reči nije konkretno navelo da je on potpomogao ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja time što je rasporedio određene pripadnike Jedinice na teren u Bilje u septembru 1991. ili da su pripadnici Jedinice koji su obučavani u Golubiću počinili zločine u SAO SBZS.¹³⁰² On tvrdi da je Pretresno veće, bez obzira na to, razmatralo operaciju u Bilju i zaključilo, između ostalog, da Jedinica nije učestvovala u činjenju zločina između avgusta 1991. i sredine aprila 1992. godine, što je tužilaštvo ignorisalo.¹³⁰³ Stanišić dalje odgovara da tužilaštvo nije pokazalo da bi razuman presuditelj o činjenicama zaključio da je Stanišić doprineo udruženom zločinačkom poduhvatu time što je rasporedio na teren u Bilje navedena četiri pripadnika Jedinice koji su obučavani u Golubiću, s obzirom na to da se ta obuka odvijala pre postojanja udruženog zločinačkog poduhvata.¹³⁰⁴

421. Simatović odgovara da su argumenti tužilaštva neosnovani i netačni i da Pretresno veće jeste iznelo obrazloženje.¹³⁰⁵ On tvrdi da je Pretresno veće analiziralo sve relevantne dokaze u vezi s Biljem, ispravno konstatovalo da nema dokaza koji pokazuju da je Jedinica učestvovala u zločinima u Bilju i implicitno zaključilo da Jedinica nije bila umešana.¹³⁰⁶ Simatović takođe osporava dokaze koje je tužilaštvo iznelo kako bi pokazalo da su četiri imenovana lica bila pripadnici Jedinice, da je Jedinica učestvovala u napadu na Bilje ili da je Simatović imao ulogu u raspoređivanju pripadnika Jedinice na teren u Bilje.¹³⁰⁷

422. Tužilaštvo replicira da je u svom pretpretresnom podnesku detaljno opisalo Stanišićev doprinos u vezi sa zločinima počinjenim u Bilju i da je uvek zastupalo tezu da su Jedinica i određeni njeni pripadnici učestvovali u tom napadu.¹³⁰⁸ Tužilaštvo dalje replicira da, suprotno Simatovićevim tvrdnjama, Pretresno veće nije zaključilo da “nema dokaza da je Jedinica

¹³⁰⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 67.

¹³⁰¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 68.

¹³⁰² V. Stanišićev odgovor, par. 228-232; T. 25. januar 2023, str. 35.

¹³⁰³ Stanišićev odgovor, par. 222, 233, 234, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 388.

¹³⁰⁴ Stanišićev odgovor, par. 237.

¹³⁰⁵ Simatovićev odgovor, par. 182.

¹³⁰⁶ Simatovićev odgovor, par. 188, 189, 222. V. takođe Simatovićev odgovor, par. 184-187.

¹³⁰⁷ V. Simatovićev odgovor, par. 190-204, 206-211, 219, 220.

¹³⁰⁸ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 45-47.

učestvovala” u napadu na Bilje, ali da nije donelo ni zaključak da su pripadnici Jedinice bili raspoređeni na teren u Bilje, gde su počinili zločine.¹³⁰⁹

423. Prvo, što se tiče tvrdnje tužilaštva da je Pretresno veće nije presudilo o tome da li su Stanišić i Simatović rasporedili pripadnike Jedinice na teren u Bilje, Žalbeno veće primećuje da je, u vezi sa zločinima koji su, prema Optužnici, počinjeni u Baranji, tužilaštvo u pretpretresnom podnesku tvrdilo da su Stanišić i Simatović ubacili Jedinicu u SAO SBZS i pružili podršku ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja preko Jedinice i Dragana Vasilkovića (Kapetana Dragana), koji je u avgustu 1991. osnovao bazu Jedinice u Tikvešu, u Baranji.¹³¹⁰ U svom završnom pretresnom podnesku tužilaštvo je isto tako tvrdilo da je Dragan Vasilković (Kapetan Dragan) taj koji je, osnivanjem centra za obuku u Tikvešu početkom avgusta 1991, proširio aktivnosti vezane za obuku na SAO SBZS.¹³¹¹ Tužilaštvo tvrdi da je u Baranji Jedinica nazivana Crvene beretke, Knindže ili frenkijevci.¹³¹² Tužilaštvo takođe tvrdi da je Dragan Vasilković (Kapetan Dragan), zajedno s jednim delom Jedinice pod njegovom komandom, obučavao lokalne Srbe u centru za obuku Tikveš i da ih je on raspoređivao na teren za operacije, uključujući napad na Bilje, i prisilno raseljavao nesrpsko stanovništvo.¹³¹³ Valja napomenuti da je tužilaštvo eksplicitno identifikovalo Davora Subotića i Nikolu Pilipovića kao pripadnike Jedinice koji su bili raspoređeni na teren iz Tikveša radi proterivanja nesrba iz Bilja.¹³¹⁴

424. Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće donelo izričite zaključke koji se odnose na moguć Stanišićev i Simatovićev doprinos zajedničkom zločinačkom cilju putem napada na Bilje, u vezi s kojima je tužilaštvo iznelo argumente na suđenju. Konkretno, Pretresno veće je zaključilo da sumnja u to da se obuka koja je izvođena u centru Tikveš može pripisati Stanišiću i Simatoviću.¹³¹⁵ Do ovog zaključka Pretresno veće je došlo nakon razmatranja dokaza koji dovode u sumnju to da je Dragan Vasilković (Kapetan Dragan) ostao povezan sa Stanišićem i Simatovićem, kao i s Jedinicom, i nakon što je u leto 1991. otišao iz SAO Krajine.¹³¹⁶

425. Žalbeno veće podseća da se prvostepena presuda mora čitati kao celina,¹³¹⁷ a ovi zaključci pokazuju da su kod Pretresnog veća postojale sumnje u vezi sa Stanišićevim i Simatovićevim

¹³⁰⁹ Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 40.

¹³¹⁰ Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 54. V. takođe optužnica, par. 15(b), 22-25, 64-66.

¹³¹¹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 111, 279, 421.

¹³¹² Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 111.

¹³¹³ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 111, 279, 363, 421-423, 434, 435, 740. V. takođe T. 12. april 2021, str. 48-50, 56, 57.

¹³¹⁴ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 111, 279, fusnote 457, 1200.

¹³¹⁵ Prvostepena presuda, par. 406. V. takođe Prvostepena presuda, par. 399, 400, 402.

¹³¹⁶ Prvostepena presuda, par. 400, 406.

¹³¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 258, 339, 380, 423, 425, 440 i tamo navedene reference.

učešćem u obuci kod Tikveša ili kasnijem raspoređivanjem ljudi na teren u Bilje. Imajući u vidu opštiji zaključak Pretresnog veća da je, najmanje u periodu od avgusta ili septembra 1991. do sredine aprila 1992, Jedinica delovala pod Stanišićevom i Simatovićevom komandom i kontrolom,¹³¹⁸ Žalbeno veće smatra da se ove konkretne sumnje u vezi s obukom održanom kod Tikveša protežu i na argument tužilaštva da su Stanišić i Simatović rasporedili na teren pripadnike Jedinice (koji su identifikovani kao Davor Subotić, Milenko Popović, Nikola Pilipović i Borislav Kovačević) da učestvuju u obuci koja se tamo održavala i u kasnijem napadu na Bilje. Kao što je već navedeno u tekstu, tužilaštvo je tvrdilo da su Davor Subotić i Nikola Pilipović raspoređeni na teren iz Tikveša u Bilje. U žalbenom postupku tužilaštvo nije pokazalo da je na suđenju tvrdilo da su Stanišić i Simatović direktno rasporedili bilo kojeg od ovih pripadnika Jedinice na teren u Bilje i nije ukazalo na dokaze koji u potpunosti otklanjaju razumnu sumnju u to da je bilo Stanišić, bilo Simatović to uradio.

426. S obzirom na navedeno, Žalbeno veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešilo time što nije presudilo o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu preko pripadnika Jedinice koji su raspoređeni na teren u Bilje i koji su počinili zločine, ili, alternativno, da je pogrešilo što nije iznelo obrazloženje. Žalbeno veće odbija podosnovu A(ii)(a) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

(b) Doboj (podosnova A(ii)(b))

427. Pretresno veće je zaključilo da je van razumne sumnje dokazano da su srpske snage, među kojima su bili i pripadnici Jedinice pod komandom Radojice Božovića, kao i lokalni regruti obučeni na planini Ozren, 3. maja 1992. napale Doboj i preuzele kontrolu nad gradom.¹³¹⁹ Pretresno veće je dalje zaključilo da su srpske snage počinile krivična dela, uključujući ubistvo ljudi nesrpske nacionalnosti koji su 12. jula 1992. korišćeni kao živi štit, i da su dela nasilja koja su srpske snage počinile tokom i nakon preuzimanja vlasti naterale nesrpsko stanovništvo da napusti Doboj.¹³²⁰ Međutim, Pretresno veće je zaključilo da postoji razumna sumnja o tome da li su Radojicu Božovića i grupu koja je s njim došla s Pajzoša Stanišić i Simatović rasporedili na teren u Doboj, i da li su Stanišić i Simatović rukovodili njihovim tamošnjim aktivnostima, uključujući i obuku na Ozrenu, i podržavali ih.¹³²¹

¹³¹⁸ Prvostepena presuda, par. 388, 405. V. takođe Prvostepena presuda, par. 417.

¹³¹⁹ Prvostepena presuda, par. 252, 428. V. takođe Prvostepena presuda, par. 242.

¹³²⁰ Prvostepena presuda, par. 248, 252, 253, 301, 428.

¹³²¹ Prvostepena presuda, par. 431. V. takođe Prvostepena presuda, par. 429, 430.

428. Tužilaštvo tvrdi da Pretresno veće nije presudilo o tome da li su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju putem organizovanja obuke u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš za pripadnike Jedinice, među kojima je bio i Radojica Božović, a koji su zatim u maju 1992. počinili zločine u Doboju.¹³²² Prema tužilaštvu, s obzirom na to da je Pretresno veće konstatovalo da su centri za obuku bili pod Stanišićevom i Simatovićevom kontrolom i prihvatilo da su Radojica Božović i pripadnici Jedinice došli u Doboj iz Ležimira i s Pajzoša u aprilu 1992, ono je trebalo da zaključi da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju time što su organizovali obuku tih pripadnika Jedinice, koji su kasnije činili krivična dela.¹³²³ Alternativno, tužilaštvo tvrdi da Pretresno veće nije iznelo obrazloženje o tome zašto centri za obuku Ležimir i Pajzoš ne predstavljaju doprinos zajedničkom zločinačkom cilju.¹³²⁴

429. Stanišić odgovara da tužilaštvo ni u jednom trenutku tokom suđenja pred MKSJ ili tokom ponovnog suđenja nije detaljno razložilo svoju tvrdnju ili pružilo relevantne dokaze za to da su prvobitni pripadnici Jedinice koji su obuku prošli u Golubiću, a među kojima je i Radojica Božović, obučavani u Ležimiru i na Pajzošu.¹³²⁵ On tvrdi da tužilaštvo takođe nije detaljno razložilo eventualnu kriminalnu ili uzročnu vezu između obuke u Ležimiru i na Pajzošu, s jedne strane, i zločina koji su se kasnije dogodili u Doboju, s druge.¹³²⁶

430. Simatović odgovara da tužilaštvo pogrešno tumači konstatacije Pretresnog veća u vezi s boravkom Radojice Božovića u Ležimiru i na Pajzošu.¹³²⁷ On tvrdi da je Pretresno veće ispravno razmotrilo sudski spis i zaključilo da su dokazi o dolasku Radojice Božovića u Doboj nedovoljni da bi se utvrdilo da li su Stanišić i Simatović rasporedili pripadnike Jedinice u Doboj ili ih tamo dali na raspolaganje.¹³²⁸

431. Tužilaštvo replicira da je uvek zastupalo tezu da je Stanišić doprineo zajedničkom zločinačkom cilju time što je imao nadležnost nad mrežom centara za obuku srpskih snaga, uključujući i Jedinicu.¹³²⁹ Tužilaštvo upućuje na dokaze da obuka u centru Ležimir nije bila ograničena samo na regrute, već da su pripadnici Jedinice, među kojima Radojica Božović i drugi pripadnici Jedinice koji su počinili zločine u Doboju, tamo bili na “dodatnoj obuci”.¹³³⁰ Tužilaštvo

¹³²² V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 69-72. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 23.

¹³²³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 72, 73.

¹³²⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 74.

¹³²⁵ V. Stanišićev odgovor, par. 240, 241, 244; T. 25. januar 2023, str. 35. V. takođe Stanišićev odgovor, par. 243, 245-247.

¹³²⁶ Stanišićev odgovor, par. 242.

¹³²⁷ Simatovićev odgovor, par. 224.

¹³²⁸ V. Simatovićev odgovor, par. 224, 225. V. takođe Simatovićev odgovor, par. 235, 236.

¹³²⁹ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 50.

¹³³⁰ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 52.

dalje replicira da Simatović netačno navodi stav tužilaštva i naglašava da su Radojica Božović i “njegova grupa” zacementirani u centrima za obuku Ležimir i Pajzoš dok su ti centri bili pod Simatovićevom kontrolom.¹³³¹

432. Žalbeno veće prvo razmatra argument tužilaštva da je Pretresno veće trebalo da razmotri pitanje da li su Stanišić i Simatović doprineli zločinima u okviru zajedničkog zločinačkog cilja u Doboju putem obuke koju su Radojica Božović i drugi pripadnici Jedinice prošli u centrima Ležimir i Pajzoš pre nego što su raspoređeni na teren. Žalbeno veće primećuje da se, što se tiče Doboja, Pretresno veće nije bavilo ovim vidom doprinosa. Bez obzira na to, tužilaštvo ni u Optužnici ni u pretpretresnom podnesku ne tvrdi da su Stanišić i Simatović doprineli zločinima u Doboju putem obuke Radojice Božovića i drugih pripadnika Jedinice u centrima za obuku Ležimir ili Pajzoš pre njihovog raspoređivanja na teren u Doboju, niti da je bilo koja takva obuka bila ključna za počinjenje tamošnjih zločina. Naprotiv, tužilaštvo u pretpretresnom podnesku detaljno opisuje doprinos u vezi s napadom na Doboju i govori prevashodno o obuci koju su Radojica Božović i pripadnici Jedinice vodili na Ozrenu i u Doboju.¹³³² Žalbeno veće dalje primećuje da tužilaštvo na kraju pretresnog postupka nije tvrdilo ni da su Stanišić i Simatović doprineli zločinima u Doboju, obuhvaćenim zajedničkim zločinačkim ciljem, preko obuke Radojice Božovića i drugih pripadnika Jedinice u centrima Ležimir i Pajzoš.¹³³³ Kao što je napomenulo Pretresno veće, tužilaštvo je tvrdilo da su Stanišić i Simatović u aprilu 1992. s Pajzoša poslali Radojicu Božovića s grupom pripadnika Jedinice da obučava Srbe iz okolnih područja u centru na Ozrenu, i da su snage Jedinice i druge srpske snage 3. maja 1992, po naređenju Radojice Božovića, napale Doboju i nakon toga počinile zločine.¹³³⁴

433. Žalbeno veće primećuje da je, u tom kontekstu, Pretresno veće smatralo da “glavno pitanje” glasi da li su Stanišić i Simatović poslali Radojicu Božovića i eventualno druge prvobitne pripadnike Jedinice u Doboju i da li se njihova dela i dela lokalnih regruta (koji su prošli obuku na

¹³³¹ Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 47, 48.

¹³³² V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 82 (“Dana 3. maja, Jedinica i druge grupe koje je obučavao pripadnik Jedinice Radojica BOŽOVIĆ u centrima za obuku [Službe državne bezbednosti] na planini Ozren i u Doboju napale su Doboju, opet zajedno s JNA, snagama [Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske] i drugim srpskim snagama”), par. 170 (“Kao i u Bosanskom Šamcu, opštinski rukovodioci u Doboju regrutovali su lokalne Srbe koje je obučavala Jedinica u centrima za obuku [Službe državne bezbednosti], ovog puta na planini Ozren. Dana 3. maja, srpske snage – koje su uključivale oko 300 pripadnika Jedinice, a koje su na Ozrenu obučavali [Radojica] BOŽOVIĆ, VUKMIROVIĆ zvani Vuk i Davor SUBOTIĆ zvani Riki – silom su zauzele Doboju, a zatim napale i zauzele okolne gradove”) (oznake za fusnote unutar citata izostavljene; naglasak dodat).

¹³³³ V. npr. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 129, 130, 289, 290, 550-555, 834, 836, 837, 897. U stvari, argumenti tužilaštva u vezi s formalizacijom Jedinice isto tako ne pokazuju kako je bilo kakva obuka u tim centrima doprinela činjenju zločina koji su usledili u Doboju. V. npr. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 113-115.

¹³³⁴ Prvostepena presuda, par. 425, fusnote 1694, 1695 i tamo navedene reference. V. takođe npr. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 82, 95, 111; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 123, 289, 550, 552-555, 834-851, 897, 898, 930, Dodatak A, par. 14.

planini Ozren) mogu pripisati Stanišiću i Simatoviću.¹³³⁵ Pretresno veće je zaključilo da postoji razumna sumnja u vezi s tim da li su Radojicu Božovića i grupu koja je s njim došla s Pajzoša u Doboju na teren rasporedili Stanišić i Simatović i da li su Stanišić i Simatović rukovodili njihovim tamošnjim aktivnostima i podržavali ih.¹³³⁶

434. S obzirom na pretpretresne argumente i podneske tužilaštva na kraju pretresnog postupka, Žalbeno veće ne nalazi grešku u analizi kojom se Pretresno veće usredsređuje na pitanje da li su Stanišić i Simatović doprineli zločinima u Doboju putem raspoređivanja pripadnika Jedinice pod komandom Radojice Božovića i kasnije obuke lokalnih regruta na planini Ozren, a ne procenjuje efekat obuke u centrima Ležimir i Pajzoš. Tvrdnje da su Stanišić i Simatović doprineli zločinima počinjenim u Doboju, i to kroz obuku koja je sprovedena u centrima Ležimir i Pajzoš, tužilaštvo je prvi put jasno iznelo tek u žalbenom postupku – suviše kasno, ako se ima u vidu osnovno Stanišićevo i Simatovićevo pravo da budu pravovremeno i detaljno informisani o prirodi i razlozima optužbi protiv njih.¹³³⁷ U stvari, pretpretresni i završni argumenti tužilaštva o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu na osnovu obuke koja je sprovedena u centrima Ležimir i Pajzoš pokazuju da je ono te tvrdnje u odnosu na zločine koje su pripadnici Jedinice i lokalni Srbi počinili u vezi s preuzimanjem Bosanskog Šamca iznosilo bez ikakve jasne naznake da je obuka koja je tamo sprovedena doprinela zločinima počinjenim u Doboju.¹³³⁸

435. Uzimajući u obzir navedeno, Žalbeno veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešilo time što nije presudilo o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu zločinima u Doboju putem organizovanja obuke Radojice Božovića i drugih pripadnika Jedinice u centrima Ležimir ili Pajzoš. Iz istih razloga, Žalbeno veće konstatuje i da tužilaštvo nije pokazalo da Pretresno veće nije iznelo obrazloženje.

436. Žalbeno veće odbija podosnovu A(ii)(b) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

(c) Sanski Most (podosnova A(ii)(c))

437. Pretresno veće je zaključilo da je van razumne sumnje dokazano da su Željko Ražnatović (Arkan) i njegova Srpska dobrovoljačka garda došli u Sanski Most u septembru 1995, gde su potom

¹³³⁵ Prvostepena presuda, par. 429. V. takođe Prvostepena presuda, par. 425, fusnota 1696 i tamo navedene reference.

¹³³⁶ Prvostepena presuda, par. 431.

¹³³⁷ V. član 19(4)(a) Statuta. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 92 (“od tužioca [se] očekuje da zna prije početka suđenja s kojim će tezama nastupiti [i ne može] [...] [da] tokom suđenja svoje teze podešava [...] u zavisnosti od toga kako se dokazi pokažu na suđenju”). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 27.

¹³³⁸ V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 75, 82, 95, 111, 162, 163; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 124, 536, 540, 819, 821, 823-832, 897.

vršili ubistva i progon, kako je navedeno u Optužnici.¹³³⁹ Međutim, Pretresno veće se nije uverilo van razumne sumnje da su Stanišić i Simatović rukovodili, angažovali, podržavali, održavali, štitili ili na neki drugi način pomagali Srpsku dobrovoljačku gardu, čiji su pripadnici vršili ubistva i progon u Sanskom Mostu u sklopu operacije koja je 1995. izvedena u Autonomnoj Regiji Krajina.¹³⁴⁰

438. Pretresno veće je posebno razmotrilo beleške iz dnevnika Ratka Mladića (dokazni predmet P01960), na koje se tužilaštvo pozivalo kako bi dokazalo da su Stanišić i Simatović angažovali 300 do 400 pripadnika Srpske dobrovoljačke garde u Autonomnoj Regiji Krajini u septembru 1995.¹³⁴¹ Pretresno veće je konstatovalo da beleške “nisu jasne”, primećujući da beleška od 29. septembra 1995. (“[Stanišić] 300 svojih je dao, a SAD nam zamerila što smo mi reklamirali Arkana”) ne pokazuje nužno da je tih 300 ljudi povezano sa Željkom Ražnatovićem (Arkanom).¹³⁴² Pretresno veće je dalje zaključilo da beleška od 30. septembra 1995, u kojoj je Mladić naveo Stanišićeve reči da se “tamo udenuo Arkan, mi smo poslali 400 ljudi”, može da se protumači tako da ljudi koje je Stanišić poslao nisu bili deo grupe Željka Ražnatovića (Arkana).¹³⁴³ Pretresno veće je zaključilo da su dokazi nedovoljni da bi se na osnovu njih utvrdilo da su Stanišić i Simatović angažovali Srpsku dobrovoljačku gardu.¹³⁴⁴

439. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće nije presudilo o tome da li su Stanišić i Simatović raspoređivanjem srpskih snaga u Sanski Most 1995. doprineli zajedničkom zločinačkom cilju.¹³⁴⁵ Prema tužilaštvu, Pretresno veće je, nakon što je utvrdilo da tih 300 do 400 ljudi poslatih u operaciju u Autonomnu Regiju Krajina 1995. nisu bili iz Srpske dobrovoljačke garde, trebalo da oceni da li je to što je Stanišić rasporedio te ljude (čak i ako se tu ne radi o raspoređivanju Srpske dobrovoljačke garde) predstavljalo doprinos zajedničkom zločinačkom cilju.¹³⁴⁶ Prema mišljenju tužilaštva, Pretresno veće bi, da je presudilo po ovom pitanju, zaključilo da je raspoređivanje ovih ljudi doprinelo tim zločinima i zajedničkom zločinačkom cilju.¹³⁴⁷ Alternativno, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće, ako je implicitno presudilo po ovom pitanju, nije iznelo obrazloženje o tome

¹³³⁹ V. Prvostepena presuda, par. 271, 275, 276, 278, 301, 302, 322, 323, 325, 442. V. takođe Prvostepena presuda, par. 272-274.

¹³⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 450. V. takođe Prvostepena presuda, par. 451-453.

¹³⁴¹ Prvostepena presuda, par. 450, 451.

¹³⁴² Prvostepena presuda, par. 451.

¹³⁴³ Prvostepena presuda, par. 451.

¹³⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 451.

¹³⁴⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 75. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 76.

¹³⁴⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 77, 78; Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 57; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 49. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 35.

¹³⁴⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 79.

zašto raspoređivanje tih 300 do 400 ljudi ne predstavlja doprinos zajedničkom zločinačkom cilju.¹³⁴⁸

440. Stanišić odgovara da je teza tužilaštva na suđenju bila ograničena na tvrdnju da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju i zločinima počinjenim u Sanskom Mostu i Autonomnoj Regiji Krajina 1995. tako što su na teren rasporedili, između ostalih, Željka Ražnatovića (Arkana) i Srpsku dobrovoljačku gardu (uključujući onih 300 do 400 ljudi) kao sredstvo za ostvarivanje udruženog zločinačkog poduhvata.¹³⁴⁹ Stanišić dalje tvrdi da tužilaštvo pogrešno predstavlja zaključke Pretresnog veća, koje nije “prihvatilo” da je on poslao tih 300 do 400 ljudi, već da on nije poslao Željka Ražnatovića (Arkana).¹³⁵⁰

441. Simatović odgovara da tužilaštvo u žalbi proširuje svoju tezu time što navodi da su Stanišić i Simatović rasporedili “srpske snage” u Sanski Most 1995.¹³⁵¹ Simatović tvrdi da je na suđenju teza tužilaštva u vezi sa Sanskim Mostom 1995. i ovih 300 do 400 ljudi bila ograničena na Željka Ražnatovića (Arkana) i Srpsku dobrovoljačku gardu, da tužilaštvo sada ne precizira koje su “srpske snage” bile angažovane i da on, Simatović, s obzirom na to ne može adekvatno da se brani.¹³⁵² Pored toga, Simatović ukazuje na dokaze koji, po njegovom mišljenju, pokazuju da su tih 300 do 400 ljudi bili pripadnici Odeljenja za javnu bezbednost Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, te da, prema tome, Simatović nije imao nikakvu ulogu u njihovom raspoređivanju.¹³⁵³

442. Tužilaštvo replicira da ne proširuje svoju tezu i da su Stanišić i Simatović bili obavješteni o tvrdnjama o njihovom doprinosu putem raspoređivanja srpskih snaga u Sanski Most 1995, o čemu svedoče i Stanišićevi argumenti u njegovom završnom pretresnom podnesku.¹³⁵⁴

443. Što se tiče argumenta tužilaštva da je Pretresno veće trebalo da presudi o tome da li je Stanišić doprineo zajedničkom zločinačkom cilju bez obzira na to da li su onih 300 do 400 ljudi raspoređenih u Sanski Most bili pripadnici Srpske dobrovoljačke garde ili ne, Žalbeno veće napominje da je tužilaštvo tokom celog pretresnog postupka dosledno tvrdilo da su Stanišić i Simatović doprineli udruženom zločinačkom poduhvatu u Sanskom Mostu 1995. tako što su rasporedili ili na drugi način pružili podršku Željku Ražnatoviću (Arkanu) i Srpskoj dobrovoljačkoj

¹³⁴⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 80.

¹³⁴⁹ V. Stanišićev odgovor, par. 254, 256-261; T. 25. januar 2023, str. 35, 36. V. takođe Stanišićev odgovor, par. 262, 263.

¹³⁵⁰ Stanišićev odgovor, par. 264.

¹³⁵¹ Simatovićev odgovor, par. 241; T. 25. januar 2023, str. 67, 68.

¹³⁵² V. Simatovićev odgovor, par. 241-249; T. 25. januar 2023, str. 67, 68.

¹³⁵³ Simatovićev odgovor, par. 250, 269. V. takođe Simatovićev odgovor, par. 254-268; T. 25. januar 2023, str. 69.

¹³⁵⁴ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 55; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 49.

gardi, koji su počinili zločine u toj opštini.¹³⁵⁵ Konkretno, u Optužnici se, između ostalog, navodi da su u septembru 1995. Željko Ražnatović (Arkan) i pripadnici Srpske dobrovoljačke garde došli u Sanski Most na poziv “rukovodilaca bosanskih Srba” i vršili ubistva nesrpskih stanovnika.¹³⁵⁶ Tužilaštvo u pretpretresnom podnesku dalje precizira da su Stanišić i Simatović poslali “[Željka Ražnatovića (Arkana)] i [Srpsku dobrovoljačku gardu] u Sanski Most”.¹³⁵⁷ Tužilaštvo je nastavilo da sledi ovu tezu, tvrdeći u svom završnom pretresnom podnesku da je Stanišić angažovao 300 do 400 ljudi, koji su bili pripadnici Srpske dobrovoljačke garde i navodeći da je “jasno da su onih 300 ljudi koje je ‘dao’ STANIŠIĆ i onih ‘300 Arkanovih dobrovoljaca’ jedni te isti”,¹³⁵⁸ kao i da je Stanišić rasporedio ovaj brojčano jak “Arkanov” kontingent Srpske dobrovoljačke garde u Sanski Most.¹³⁵⁹ Tužilaštvo eksplicitno ponavlja ovu tezu u svojoj završnoj reči¹³⁶⁰ i osporava sugestije da ta grupa nije bila deo Srpske dobrovoljačke garde.¹³⁶¹ Prema tome, tužilaštvo nije pokazalo da je na suđenju tvrdilo da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju, konkretno, raspoređivanjem tih 300 do 400 ljudi, bez obzira na to da li su oni bili povezani sa Željkom Ražnatovićem (Arkanom) i Srpskom dobrovoljačkom gardom ili ne.

444. Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće postupilo razumno kad je donelo zaključke na osnovu teze tužilaštva na suđenju i zaključilo da su dokazi nedovoljni da bi se utvrdilo da su Stanišić i Simatović angažovali Srpsku dobrovoljačku gardu u Sanskom Mostu.¹³⁶² Kako je već navedeno, Pretresno veće je pregledalo beleške u dnevniku Ratka Mladića (dokazni predmet P01960) o pripadnosti ovih 300 do 400 ljudi, ispitalo da li su oni povezani sa Željkom Ražnatovićem (Arkanom) i zaključilo da sam tekst dokaza može da ukaže na to da ti ljudi “nisu bili deo Arkanove grupe”.¹³⁶³ Tužilaštvo ne tvrdi da je ovaj zaključak nerazuman. Međutim, suprotno stavu tužilaštva,¹³⁶⁴ Žalbeno veće smatra da analiza Pretresnog veća ne odražava da je ono van razumne sumnje zaključilo da su Stanišić i Simatović rasporedili na teren 300 do 400 ljudi koji nisu povezani sa Srpskom dobrovoljačkom gardom u Sanski Most.¹³⁶⁵ Tužilaštvo u žalbenom postupku

¹³⁵⁵ V. npr. optužnica, par. 55-57; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 89, 95, 181; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 659-664, 882-892; T. 12. april 2021. str. 89, 90.

¹³⁵⁶ Optužnica, par. 55-57.

¹³⁵⁷ V. Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 89. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 95, 181.

¹³⁵⁸ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 661. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 659, 660.

¹³⁵⁹ Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 663.

¹³⁶⁰ V. T. 12. april 2021, str. 89, 90 (“Na Stanišićevu ulogu u raspoređivanju Arkana i njegovih ljudi u Sanski Most jasno ukazuje Mladić u svojim beleškama u vezi sa četiri zasebna sastanka od 22, 29. i 30. septembra i 3. oktobra 1995, a na druga dva mesta Milošević beleži da je Stanišić ‘300 svojih [...] dao’ i da je on ‘posla[o] 400 ljudi’”).

¹³⁶¹ V. T. 12. april 2021. str. 90, 91.

¹³⁶² Prvostepena presuda, par. 451, 452.

¹³⁶³ Prvostepena presuda, par. 451.

¹³⁶⁴ V. npr. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 78; Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 57.

¹³⁶⁵ V. Prvostepena presuda, par. 451.

ne ukazuje na dokaze kojima se u potpunosti otklanja razumna sumnja u to da su Stanišić i Simatović zaista rasporedili te ljude na teren.¹³⁶⁶

445. Tužilaštvo tek u žalbenom postupku prvi put jasno iznosi ovaj argument, što je suviše kasno s obzirom na Stanišićevo i Simatovićevo osnovno pravo da budu pravovremeno i detaljno informisani o prirodi i razlozima optužbi protiv njih.¹³⁶⁷ Tužilaštvo nije pokazalo da je došlo do bilo kakve greške koja zavređuje intervenciju Žalbenog veća. Iz istih razloga, Žalbeno veće neutemeljenom smatra i alternativnu tvrdnju tužilaštva da Pretresno veće nije iznelo obrazloženje.

446. Na osnovu navedenog, Žalbeno veće odbija podosnovu A(ii)(c) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

(d) Zaključak

447. Iz navedenih razloga, Žalbeno veće odbija podosnovu A(ii) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

3. Navodne greške u isključivanju Stanišićevog i Simatovićevog doprinosa zločinima prisilnog raseljavanja u Sanskom Mostu 1995. iz presuđivanja (podosnova A(iii))

448. Pretresno veće je konstatovalo da je 20. i 21. septembra 1995, ili približno tih datuma, Srpska dobrovoljačka garda u Sanskom Mostu odvela i potom ubila 75 zatočenika i civila nesrpske nacionalnosti,¹³⁶⁸ i da to predstavlja krivična dela ubistva i progona.¹³⁶⁹ Pretresno veće se, međutim, nije van razumne sumnje uverilo da su Stanišić i Simatović doprineli činjenju zločina za koja se terete u Optužnici tako što su organizovali i rukovodili formiranjem, finansiranjem, obukom ili logističkom podrškom ili drugim vrstama značajne pomoći ili podrške Srpskoj dobrovoljačkoj gardi.¹³⁷⁰

449. Konkretno, Pretresno veće je imalo u vidu dokaze da su određeni pripadnici Srpske dobrovoljačke garde (među kojima Milorad Ulemek, Mihajlo Ulemek, Nenad Bujošević, Rade Rakonjac, Momir Ristić, Mladen Šarac i Boris Batez) bili u Sanskom Mostu tokom operacije 1995.

¹³⁶⁶ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 79, fusnota 159, gde se upućuje na Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 34-45, 81-94; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 50, 51. Valja napomenuti da je Pretresno veće razmatralo tvrdnju tužilaštva da su Stanišić i Simatović rasporedili JATD i u Autonomnu Regiju Krajina, ali da je dodalo da se to ne dovodi u vezu sa zločinima navedenim u Optužnici, osim ako se u Prvostepenoj presudi ne govori drugačije. Uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 76, s Prvostepenom presudom, par. 434. V. takođe gore, par. 399.

¹³⁶⁷ V. član 19(4)(a) Statuta. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*, par. 92 (“od tužioca [se] očekuje da zna prije početka suđenja s kojim će tezama nastupiti [i ne može] [...] [da] tokom suđenja svoje teze podešava [...] u zavisnosti od toga kako se dokazi pokažu na suđenju”). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 27.

¹³⁶⁸ Prvostepena presuda, par. 275, 276.

¹³⁶⁹ V. Prvostepena presuda, par. 271, 275, 276, 278, 301, 302, 322, 323, 325, 442.

¹³⁷⁰ Prvostepena presuda, par. 456.

i da su bili na platnim spiskovima Službe državne bezbednosti.¹³⁷¹ Pretresno veće je, međutim, zaključilo da ti dokazi nisu dovoljni da bi se na osnovu njih van razumne sumnje utvrdilo da su ti pojedinci ili druga lica na platnim spiskovima učestvovali u ubistvima koja su, prema navodima u Optužnici, počinjena 1995. u Sanskom Mostu.¹³⁷² Pretresno veće dalje navodi da jeste imalo na umu da postoje dokazi o tome da je moguće da su neki od tih pojedinaca učestvovali “u drugim delima nasilja” na tom području, ali da je zaključilo da u Optužnici ta dela nisu navedena kao ubistva i da pregled Završnog pretresnog podneska tužilaštva ukazuje na to da tužilaštvo na osnovu tih događaja ne iznosi optužbe za prisilno raseljavanje.¹³⁷³

450. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno pogrešilo kad je odbilo da presudi o tome da li su Stanišić i Simatović finansirali pripadnike Srpske dobrovoljačke garde Željka Ražnatovića (Arkana) koji su bili umešani u zločine prisilnog raseljavanja u Sanskom Mostu 1995.¹³⁷⁴ Prema tužilaštvu, Pretresno veće je u paragrafu 453 Prvostepene presude pogrešno utvrdilo da je tužilaštvo odustalo od optužbi za prisilno raseljavanje u vezi s događajima u Sanskom Mostu 1995,¹³⁷⁵ dok je u stvari to bio deo teze tužilaštva tokom celog ponovnog suđenja.¹³⁷⁶ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešno protumačilo Završni pretresni podnesak tužilaštva i da je ovaj zaključak donelo iako je prihvatilo da su formulacije u Optužnici uopštene i da mogu da obuhvataju ta dela kao dela u osnovi prisilnog raseljavanja.¹³⁷⁷ Tužilaštvo ukazuje na činjenične zaključke Pretresnog veća da su zločini i dela nasilja koja je Srpska dobrovoljačka garda počinila u Sanskom Mostu u septembru 1995. naterali stanovnike nesrpske nacionalnosti da napuste to područje.¹³⁷⁸

451. Tužilaštvo tvrdi da bi Pretresno veće, da je prihvatilo da se optužbe za prisilno raseljavanje odnose i na zločine počinjene 1995, konstatovalo da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju time što su finansirali pripadnike Srpske dobrovoljačke garde koji su 1995. učestvovali u operacijama u Sanskom Mostu i tamo počinili zločine.¹³⁷⁹ Tužilaštvo traži od

¹³⁷¹ Prvostepena presuda, par. 453.

¹³⁷² Prvostepena presuda, par. 453.

¹³⁷³ Prvostepena presuda, par. 453, fusnota 1827, gde se upućuje na Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 863-882.

¹³⁷⁴ Najava žalbe tužilaštva, par. 8; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 81-94. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 43.

¹³⁷⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 81, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 453. V. takođe Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 58; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 52; T. 25. januar 2023, str. 13-17.

¹³⁷⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 83, 84, 86, 87, gde se upućuje, između ostalog, na Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 181, Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 654, 864, 881, T. 12. april 2021, str. 89, 92, Prvostepenu presudu, par. 260, 261. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 14, 15, 17.

¹³⁷⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 82, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, fusnota 1827, Optužnicu, par. 64, 65. V. takođe Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 58; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 52; T. 25. januar 2023, str. 14, 15. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće, u najmanju ruku, trebalo da zatraži da tužilaštvo potvrdi da li je odustalo od tog aspekta svoje teze. V. T. 25. januar 2023, str. 15.

¹³⁷⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 85, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 270-278.

¹³⁷⁹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 88-94.

Žalbenog veća da konstatuje da je Pretresno veće pogrešilo time što je zaključilo da je tužilaštvo odustalo od optužbi za prisilno raseljavanje u vezi s događajima u Sanskom Mostu 1995. i da zatim konstatuje da su Stanišić i Simatović značajno doprineli zajedničkom zločinačkom cilju time što su finansirali Srpsku dobrovoljačku gardu tokom operacije u Sanskom Mostu 1995.¹³⁸⁰

452. Stanišić odgovara, između ostalog, da je Pretresno veće ispravno zaključilo da tužilaštvo u optužnici nije teretilo optužene za prisilno premeštanje koje se odnosi na 1995, budući da ih je teretilo samo za određena krivična dela ubistva do kojih je došlo u sklopu odbrambene operacije ili radi održavanja kontrole nad teritorijom, a ne u sklopu operacije etničkog čišćenja.¹³⁸¹ On dalje tvrdi da dokazi nisu dovoljni da bi se potkrepio zaključak da su Stanišić i Simatović finansirali pripadnike Srpske dobrovoljačke garde koji su počinili zločine u Sanskom Mostu 1995.¹³⁸²

453. Simatović odgovara, između ostalog, da tužilaštvo njega i Stanišića nije optužilo za doprinos zajedničkom zločinačkom cilju putem finansiranja prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva iz Sanskog Mosta.¹³⁸³ On tvrdi da je Pretresno veće ispravno zaključilo da se tužilaštvo u Završnom pretresnom podnesku usredsređuje na zločine koji su počinjeni 1992. da bi potkrepilo optužbe za prisilno raseljavanje,¹³⁸⁴ i da dokazi nisu dovoljni da se utvrdi Stanišićeva i njegova odgovornost za finansiranje Željka Ražnatovića (Arkana) i Srpske dobrovoljačke garde.¹³⁸⁵

454. Tužilaštvo replicira da su Stanišić i Simatović od početka postupka pred MKSJ bili informisani da se terete za prisilno raseljavanje u Sanskom Mostu, ne samo 1992. godine, kada je većina nesrba prisilno raseljena, već i 1995. godine, i da su optuženi zbog doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju putem finansiranja srpskih snaga, uključujući i Srpsku dobrovoljačku gardu.¹³⁸⁶ Tužilaštvo dodaje da Stanišićeva karakterizacija operacije u Sanskom Mostu 1995. kao odbrambene operacije nije presudan faktor.¹³⁸⁷

455. Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće, polazeći do toga da tužilaštvo ne tereti optužene za zločine prisilnog raseljavanja na osnovu “drugih dela nasilja” počinjenih u Sanskom Mostu 1995, konstatovalo da su formulacije u relevantnim delovima Optužnice uopštene i da bi

¹³⁸⁰ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 93, 94.

¹³⁸¹ V. Stanišićev odgovor, par. 267, 269, 271-273. V. takođe Stanišićev odgovor, par. 266, 268, 270-278, 495.

¹³⁸² V. Stanišićev odgovor, par. 279-287.

¹³⁸³ V. Simatovićev odgovor, par. 272. V. takođe Simatovićev odgovor, par. 271, 273-294.

¹³⁸⁴ V. Simatovićev odgovor, par. 273-275.

¹³⁸⁵ Simatovićev odgovor, par. 306. V. takođe Simatovićev odgovor, par. 295-305.

¹³⁸⁶ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 59; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 53.

¹³⁸⁷ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 59.

mogle obuhvatati i ta dela.¹³⁸⁸ Međutim, Pretresno veće je napomenulo i da se u odeljcima Završnog pretresnog podneska tužilaštva koji se bave deportacijom i prisilnim premeštanjem upućuje na dela nasilja “uglavnom iz 1992.” kao na kriminalno ponašanje u osnovi koje je dovelo do prisilnog raseljavanja nesrpskog stanovništva iz Sanskog Mosta.¹³⁸⁹ Pretresno veće je zatim zapazilo da tužilaštvo, posle tvrdnji o prisilnom raseljavanju, nije navelo da su događaji u Sanskom Mostu 1995. imali za cilj prisilno raseljavanje, “već da je Arkan u to vreme bio angažovan kako bi ‘održavao srpsku kontrolu nad etnički očišćenom teritorijom’”.¹³⁹⁰

456. Žalbeno veće podseća da završni pretresni podnesak tužilaštva odražava stav tužilaštva u vezi s optužbama iznetim u optužnici i relevantnim dokazima izvedenim u postupku.¹³⁹¹ Način na koji tužilaštvo iznosi svoje argumente na kraju pretresnog postupka može da pokaže da je ono odustalo od optužbi koje su inače navedene u optužnici.¹³⁹² Nakon što je razmotrilo navedenu ocenu Pretresnog veća s obzirom na formulacije i strukturu Završnog pretresnog podneska tužilaštva u vezi sa zločinima u Sanskom Mostu,¹³⁹³ Žalbeno veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo grešku u interpretaciji Pretresnog veća koja zavređuje intervenciju Žalbenog veća. U skladu s analizom Pretresnog veća, odeljak pod naslovom “Deportacije i prisilno premeštanje”¹³⁹⁴ odnosi se na “napade, ubistva i druge navedene zločine” koji su se odigrali pre zločina počinjenih u Sanskom Mostu 1995.¹³⁹⁵

457. To što tužilaštvo upućuje na svoj završni pretresni podnesak kako bi pokazalo da je ipak ostalo pri optužbama za prisilno raseljavanje u Sanskom Mostu 1995, koje se odnose na ova druga dela nasilja, nije ubedljivo.¹³⁹⁶ Žalbeno veće primećuje da se u paragrafu 863 Završnog pretresnog podneska tužilaštva navodi da su Željko Ražnatović (Arkan) i Srpska dobrovoljačka garda raspoređeni u Sanski Most da brane prethodno očišćenu teritoriju i da je “očiste od ono malo preostalih nesrba”.¹³⁹⁷ Ovo je, međutim, uopštena formulacija u uvodu odeljka koji se bavi zločinima počinjenim u Sanskom Mostu i ne ukazuje jasno na to da se tužilaštvo, osim ubistvima počinjenim 1995, bavilo drugim delima nasilja kako bi potkrepilo optužbe koje se odnose na prisilno raseljavanje. Tužilaštvo dalje upućuje na svoj argument da su u septembru 1995. srpske

¹³⁸⁸ V. Prvostepena presuda, par. 453, fusnota 1827, gde se upućuje, između ostalog, na Optužnicu, par. 64, 65. V. takođe Prvostepena presuda, par. 260.

¹³⁸⁹ V. Prvostepena presuda, par. 453, fusnota 1827, gde se upućuje, između ostalog, na Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 863-881.

¹³⁹⁰ V. Prvostepena presuda, fusnota 1827, gde se upućuje na Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 882.

¹³⁹¹ V. pravilo 103 Pravilnika; Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*, par. 36.

¹³⁹² Up. Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*, par. 149.

¹³⁹³ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 863-882.

¹³⁹⁴ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, str. 376.

¹³⁹⁵ V. Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 863-881.

¹³⁹⁶ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 86.

snage, uključujući Srpsku dobrovoljačku gardu, raspoređene u Autonomnu Regiju Krajina da brane prethodno očišćenu teritoriju i da je “očiste od ono malo preostalih nesrba”.¹³⁹⁸ Premda Pretresno veće nije eksplicitno razmatralo ovaj deo Završnog pretresnog podneska tužilaštva kad je ocenjivalo obim u njemu iznetih argumenata, Žalbena veće smatra da ovakve formulacije, kada se posmatraju u kontekstu podneska u celini, ne čine pogrešnim način na koji je Pretresno veće protumačilo sveukupnu strukturu i značaj Odeljka III.C.6 (koji se bavi zločinima u Sanskom Mostu). Ove dve izolovane reference ne pokazuju da je tužilaštvo ostalo pri svojim argumentima o drugim delima nasilja u Sanskom Mostu 1995. kako bi potkrepilo optužbe koje se odnose na prisilno raseljavanje.¹³⁹⁹

458. Osim toga, Žalbena veće smatra neuverljivim to što se tužilaštvo poziva na svoju završnu reč, u kojoj je pomenulo da su zločini u Sanskom Mostu 1995. “počinjeni u ostvarivanju kriminalnog plana da se uklone nesrbi i da se osiguraju ranije postignuti uspesi etničkog čišćenja u tom regionu”.¹⁴⁰⁰ U stvari, formulacija koja je korišćena (da se “osiguraju ranije postignuti uspesi etničkog čišćenja”) potvrđuje tumačenje Završnog pretresnog podneska tužilaštva koje je dalo Pretresno veće, naime, da su ova druga dela nasilja 1995. služila da se zadrži srpska kontrola nad etnički očišćenom teritorijom, a ne da se nastavi prisilno raseljavanje. Shodno tome, Žalbena veće zaključuje da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešilo time što je ograničilo svoje zaključke u vezi sa zločinima prisilnog raseljavanja imajući u vidu sveukupnu strukturu i argumentaciju Završnog pretresnog podneska tužilaštva a konkretno u vezi sa zločinima počinjenim u Sanskom Mostu.¹⁴⁰¹

459. S obzirom na navedeno, Žalbena veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava ili u utvrđivanju činjeničnog stanja time što je pogrešno protumačilo pretresne podneske tužilaštva, pa zato nije presudilo po optužbama za prisilno raseljavanje u Sanskom Mostu 1995. Ostali argumenti tužilaštva (da je Pretresno veće pogrešilo time što je usvojilo pogrešan pravni standard za ocenjivanje doprinosa udruženom zločinačkom poduhvatu¹⁴⁰² i da je moralo da zaključi da su Stanišić i Simatović doprineli krivičnim delima prisilnog raseljavanja imajući u vidu dokaze koji se odnose na finansiranje pripadnika Srpske dobrovoljačke

¹³⁹⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 86, gde se upućuje na Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 863.

¹³⁹⁸ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 86, gde se upućuje na Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 654.

¹³⁹⁹ V. Prvostepena presuda, fusnota 1827; Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 863-881.

¹⁴⁰⁰ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 87, gde se upućuje na T. 12. april 2021, str. 89, 92.

¹⁴⁰¹ Konkretno, Pretresno veće je svoje zaključke zasnovalo na Odeljku III.C.6 Završnog pretresnog podneska tužilaštva.

¹⁴⁰² V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 90.

garde prisutnih u Sanskom Mostu 1995) irelevantni su.¹⁴⁰³ Bez obzira na to, Žalbena veće će razmotriti te ostale tvrdnje u vezi s podosnovom A(iv)(c) Osnove 1 žalbe tužilaštva, koja se odnosi na ubistva u Sanskom Mostu 1995. za koja se optuženi terete.

460. S obzirom na navedeno, Žalbena veće odbija podosnovu A(iii) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

4. Navodna greška u tome što nije konstatovan doprinos zajedničkom zločinačkom cilju u vezi sa zapadnim Sremom, Dobojem, Sanskim Mostom i Biljem (podosnova A(iv))

461. Pretresno veće je zaključilo da su Stanišić i Simatović doprineli udruženom zločinačkom poduhvatu u vezi sa zločinima počinjenim u okviru preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu.¹⁴⁰⁴ Međutim, Pretresno veće je konstatovalo da nije van razumne sumnje dokazano da su Stanišić i Simatović angažovali i/ili pružali pomoć srpskim snagama pod njihovom kontrolom u vezi s ma kojim drugim zločinom navedenim u Optužnici, ni da su lično učestvovali u planiranju ili izvođenju operacija koje su vodile prisilnom raseljavanju nesrpskog stanovništva s područja konkretno navedenih u Optužnici.¹⁴⁰⁵

462. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u utvrđivanju činjeničnog stanja time što nije konstatovalo da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju i na druge načine, osim obukom i raspoređivanjem na teren u Bosanski Šamac u aprilu 1992, i tvrdi da nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo da zaključi ništa drugo nego da su oni doprineli zajedničkom zločinačkom cilju: (i) raspoređivanjem na teren pripadnika Jedinice koji su počinili zločine u zapadnom Sremu; (ii) raspoređivanjem Radojice Božovića i drugih koji su počinili zločine u Doboju; (iii) finansiranjem Srpske dobrovoljačke garde, koja je počinila zločine u Sanskom Mostu 1995; i (iv) na druge načine u vezi s kojima Pretresno veće nije presudilo i/ili dalo obrazloženje.¹⁴⁰⁶ Žalbena veće će razmotriti svaku od navodnih grešaka redom.

(a) Zapadni Srem (podosnove A(i)(a)(v) i A(iv)(a))

463. U vezi s navodima tužilaštva o deportaciji, prisilnom premeštanju i progonu u zapadnom Sremu,¹⁴⁰⁷ Pretresno veće je razmotrilo dokaze o napadima i zločinima u hrvatskim selima u periodu od avgusta 1991. do januara 1992.¹⁴⁰⁸ Pretresno veće je konstatovalo da je van razumne sumnje dokazano da su srpske snage, uključujući JNA, Srpsku dobrovoljačku gardu, Teritorijalnu

¹⁴⁰³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 91, 92.

¹⁴⁰⁴ V. Prvostepena presuda, par. 424, 436, 590, 597.

¹⁴⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 591.

¹⁴⁰⁶ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 9; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 95-117.

¹⁴⁰⁷ V. Optužnica, par. 22-25, 64-66. V. takođe Prvostepena presuda, par. 157.

odbranu SAO SBZS i policiju SAO SBZS, počinile zločine zbog kojih je nesrpsko stanovništvo zapadnog Srema bilo prisiljeno da ode s tog područja.¹⁴⁰⁹

464. Prilikom pregledanja dokaza koji se odnose na vojne napade na Bapsku, Šarengrad i Lovas u oktobru 1991, Pretresno veće je primetilo da su mu predočeni dokazi da je Jedinica učestvovala u borbenim operacijama, ali je utvrdilo da su dokazi nedovoljni da bi se zaključilo da su pripadnici Jedinice učestvovali u činjenju zločina za koje se optuženi terete.¹⁴¹⁰ Pored toga, u odeljku u kojem se konkretno razmatraju navodi o doprinosu Jedinice i Stanišića i Simatovića udruženom zločinačkom poduhvatu, Pretresno veće je zaključilo da tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da je Jedinica u periodu od avgusta 1991. do sredine aprila 1992. počinila zločine za koje se optuženi terete u Optužnici.¹⁴¹¹

465. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće prilikom ocenjivanja doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju udruženog zločinačkog poduhvata pogrešilo u primeni prava i da bi, da je ispravno ocenilo učestvovanje Jedinice u borbenim operacijama u zapadnom Sremu, konstatovalo da su ga pripadnici Jedinice ostvarivali.¹⁴¹² Konkretno, Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što je analizu doprinosa ograničilo na pitanje da li su pripadnici Jedinice učestvovali u činjenju zločina za koje se optuženi terete.¹⁴¹³ Tužilaštvo tvrdi da nije bilo dužno da dokaže da su pripadnici Jedinice počinili konkretne zločine u zapadnom Sremu da bi Stanišić i Simatović snosili odgovornost za udruženi zločinački poduhvat, već da je dovoljno pokazati da je učestvovanje pripadnika Jedinice doprinelo zajedničkom cilju jer je značilo dodavanje resursa za potrebe aktivnosti koje je predvodila JNA u zapadnom Sremu.¹⁴¹⁴

466. U svakom slučaju, tužilaštvo tvrdi da, s obzirom na dokaze o angažovanju Jedinice u operacijama u zapadnom Sremu i na velike razmere zločina, nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo da konstatuje da pripadnici Jedinice nisu počinili zločine u zapadnom Sremu i da Stanišić i Simatović nisu doprineli zajedničkom zločinačkom cilju raspoređivanjem pripadnika Jedinice na

¹⁴⁰⁸ V. Prvostepena presuda, par. 157, 160-166.

¹⁴⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 168. Pretresno veće je uzelo u obzir dokaze da se nacionalni sastav zapadnog Srema promenio tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. V. Prvostepena presuda, par. 167.

¹⁴¹⁰ Prvostepena presuda, par. 162. V. takođe Prvostepena presuda, par. 166 (“Iako su Pretresnom veću predočeni neki dokazi u vezi s prisustvom ‘Crvenih beretki’ na području Iloka tokom 1992, Veće zapaža da ti dokazi ne sadrže popratne detalje koji bi pokazali postojanje eventualne veze između ‘Crvenih beretki’ i zločina za koje se optuženi terete”).

¹⁴¹¹ Prvostepena presuda, par. 388.

¹⁴¹² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 49, 98. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 7-13, 80, 81.

¹⁴¹³ V. T. 25. januar 2023, str. 7, 8, 13. V. takođe Nalog za pripremu žalbenog pretresa, 13. januar 2023, (dalje u tekstu: Nalog od 13. januara 2023), str. 2.

¹⁴¹⁴ T. 25. januar 2023, str. 8. V. takođe Nalog od 13. januara 2023, str. 2.

teren.¹⁴¹⁵ Tužilaštvo tvrdi, između ostalog, sledeće: (i) svedočenje svedoka RFJ-137 pokazuje da je Jedinica pomagala JNA u operacijama u zapadnom Sremu,¹⁴¹⁶ u kojima su, kako je konstatovalo Pretresno veće, počinjeni zločini;¹⁴¹⁷ (ii) dokazni predmeti P00261, P02688 i svedočenje svedoka Vasiljevića pokazuju da su pripadnici Jedinice učestvovali u “zauzimanju” Bapske i Šarengrada i “pretresanju” odnosno “čišćenju” terena oko Bapske;¹⁴¹⁸ (iii) [REDIGOVANO];¹⁴¹⁹ i (iv) [REDIGOVANO].¹⁴²⁰ Tužilaštvo takođe osporava to što se Pretresno veće oslonilo na svedočenje svedoka RFJ-137 da bi sugerisalo da Jedinica generalno nije bila umešana u zločine u zapadnom Sremu.¹⁴²¹

467. Stanišić odgovara da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava ili u utvrđivanju činjeničnog stanja u vezi sa Stanišićevim i Simatovićevim doprinosom zajedničkom zločinačkom cilju angažovanjem Jedinice u operacijama u zapadnom Sremu.¹⁴²² Što se tiče greške u primeni prava, Stanišić tvrdi da se žalba tužilaštva zasniva na iskrivljavanju prava o udruženom zločinačkom poduhvatom i sopstvenog dokaznog postupka na suđenju.¹⁴²³ On tvrdi da Jedinica nije doprinela operacijama čišćenja u zapadnom Sremu u cilju ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁴²⁴ Stanišić tvrdi da zaključci Pretresnog veća i dokazi na koje se tužilaštvo oslanja pokazuju, u najboljem slučaju, da je Jedinica bila prisutna jednom prilikom, jednog dana, u jednoj operaciji u Bapskoj, Šarengradu ili Iloku,¹⁴²⁵ kako je potvrdio svedok RFJ-137.¹⁴²⁶ Stanišić tvrdi da je jedini dokaz o njegovoj komandi nad Jedinicom u to vreme izneo svedok RFJ-137,¹⁴²⁷ čije svedočenje pokazuje da je Stanišić zabranio Jedinici da učestvuje u daljim operacijama s JNA i da je on obučavao antiterorističku, a ne vojnu jedinicu.¹⁴²⁸ Na kraju, Stanišić tvrdi da nema dokaza za to da je on, za razliku od Simatovića, koristio Jedinicu u ostvarivanju zajedničkog zločinačkog

¹⁴¹⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 96, 98, 100, 102. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 7, 9-13.

¹⁴¹⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 100, fusnota 197. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 11-13.

¹⁴¹⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 49, 100, fusnota 196. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 11-13.

¹⁴¹⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 100, fusnote 198, 199; T. 25. januar 2023, str. 80. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 12, 13.

¹⁴¹⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 100, fusnota 200. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 12, 80, 81.

¹⁴²⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 100, fusnota 201. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 12, 80.

¹⁴²¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 101. V. takođe Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 64; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 56; T. 25. januar 2023, str. 13.

¹⁴²² V. Stanišićev odgovor, par. 171-181, 288-301. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 48-53.

¹⁴²³ V. Stanišićev odgovor, par. 172-181; T. 25. januar 2023, str. 49.

¹⁴²⁴ Stanišićev odgovor, par. 293-296.

¹⁴²⁵ Stanišićev odgovor, par. 292; T. 25. januar 2023, str. 50.

¹⁴²⁶ Stanišićev odgovor, par. 292, 294, 295, fusnota 572; T. 25. januar 2023, str. 50.

¹⁴²⁷ V. Stanišićev odgovor, par. 297-299; T. 25. januar 2023, str. 50-52.

¹⁴²⁸ Stanišićev odgovor, par. 299, 300, fusnota 586; T. 25. januar 2023, str. 51, 52.

cilja u zapadnom Sremu¹⁴²⁹ i tvrdi da dokazi ističu da je Jedinica “prekršila [njegov autoritet] i otišla na teren u zapadni Srem bez njegovog naređenja, odnosno odobrenja”.¹⁴³⁰

468. Simatović odgovara da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešno zaključilo da on i Stanišić nisu doprineli zajedničkom zločinačkom cilju preko događaja u zapadnom Sremu.¹⁴³¹ Po njegovom mišljenju, Pretresno veće je ispravno ocenilo dokaze o učestvovanju Jedinice u jednoj borbenoj operaciji u kojoj nije bilo civila, kao i dokaze o izviđačkim aktivnostima i aktivnostima prikupljanja podataka u zapadnom Sremu.¹⁴³² Simatović tvrdi da je Pretresno veće postupilo razumno kad je utvrdilo da jesu postojali neki dokazi o učestvovanju Jedinice u borbenim operacijama u zapadnom Sremu, ali da oni nisu dovoljni da bi se zaključilo da su pripadnici Jedinice učestvovali u činjenju zločina za koje se optuženi terete ili da su doprineli udruženom zločinačkom poduhvatu.¹⁴³³ Simatović takođe tvrdi da svedočenje svedoka RFJ-137 i dokazni predmet P00500 pokazuju da Jedinica nije učestvovala u ofanzivnim operacijama, uperenim protiv civilnog stanovništva, s JNA, Teritorijalnom odbranom SAO SBZS i drugim srpskim snagama u zapadnom Sremu.¹⁴³⁴

469. Tužilaštvo replicira da Stanišić iskrivljeno prikazuje svedočenje svedoka RFJ-137 i svedoka Vasiljevića, kao i dokazni predmet P00261, koji pokazuje učestvovanje Jedinice u operacijama u zapadnom Sremu i njeno prisustvo u više prilika.¹⁴³⁵ Tužilaštvo tvrdi da svedočenje svedoka RFJ-137 potvrđuje, između ostalog, da su Stanišić i Simatović mogli da odluče u kojim će operacijama Jedinica učestvovati i da su pripadnici Jedinice uvek izvršavali njihova naređenja.¹⁴³⁶ Tužilaštvo takođe tvrdi da Stanišić, time što sugeriše da je Simatović rasporedio Jedinicu na teren u zapadni Srem, ignoriše da je on sam imao vlast nad Simatovićem.¹⁴³⁷ Pored toga, tužilaštvo tvrdi da Stanišićevo prisustvo na terenu dan nakon operacije u zapadnom Sremu dodatno pokazuje njegovu vlast nad Jedinicom i to da je ona delovala pod njegovom ukupnom komandom.¹⁴³⁸ Tužilaštvo

¹⁴²⁹ Stanišićev odgovor, par. 301.

¹⁴³⁰ T. 25. januar 2025, str. 51.

¹⁴³¹ V. Simatovićev odgovor, par. 308-330; T. 25. januar 2023, str. 59-62.

¹⁴³² V. Simatovićev odgovor, par. 312-316, 319, 321, 325-329; T. 25. januar 2023, str. 59-62.

¹⁴³³ V. Simatovićev odgovor, par. 311, 317, 318; T. 25. januar 2023, str. 59, 61, 62.

¹⁴³⁴ V. Simatovićev odgovor, par. 318, 319, 320.

¹⁴³⁵ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 63. V. takođe Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 64; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 54, 56; T. 25. januar 2023, str. 80.

¹⁴³⁶ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 65. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 80, 81.

¹⁴³⁷ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 66.

¹⁴³⁸ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 66. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 12, 13.

dodaje i da Simatović pogrešno citira svedočenje svedoka RFJ-137¹⁴³⁹ i da njegove tvrdnje potvrđuju učestvovanje Jedinice u drugim ofanzivnim operacijama na tom području.¹⁴⁴⁰

470. Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće, prilikom ocenjivanja Stanišićevog i Simatovićevog doprinosa u vezi sa zapadnim Sremom, zaista usredsredilo na pitanje da li postoji dovoljno dokaza za zaključak da su pripadnici Jedinice počinili zločine. Žalbeno veće podseća da kod odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat doprinos optuženog zajedničkom zločinačkom cilju treba da bude u najmanju ruku značajan za krivična dela za koja je optuženi proglašen odgovornim,¹⁴⁴¹ ali da ne mora da bude neophodan ili bitan¹⁴⁴² i da ne mora da obuhvati činjenje zločina,¹⁴⁴³ a pravo ne predviđa konkretne tipove ponašanja koji se sami po sebi ne bi mogli smatrati doprinosom udruženom zločinačkom poduhvatu.¹⁴⁴⁴ Imajući u vidu ovu sudsku praksu, Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što se ograničilo na pitanje da li su pripadnici Jedinice fizički izvršili zločine i time što nije ocenilo da li su Stanišić i Simatović raspoređivanjem pripadnika Jedinice u operacije u zapadnom Sremu doprineli zajedničkom zločinačkom cilju. Shodno tome, Žalbeno veće će pregledati dokaze i relevantne činjenične zaključke u svetlu ispravnog i već izloženog pravnog standarda.

471. Žalbeno veće primećuje da dokazi koje je Pretresno veće razmatralo pokazuju da su pripadnici Jedinice, među kojima i Milenko Popović, Dragan Oluić i Davor Subotić, otišli u zapadni Srem i da su tamo aktivno učestvovali u operacijama.¹⁴⁴⁵ Konkretno, svedočenje svedoka RFJ-137, na koje se oslonilo Pretresno veće, pokazuje sledeće: (i) u septembru 1991. Jedinica je vršila osmatračke aktivnosti u Bapskoj, Iloku i Šarengradu i išla u borbenu misiju u jedno od tih mesta, gde joj je zadatak bio da istera hrvatske snage iz njihovog uporišta, koje se nalazilo u crkvi u tom mestu; tamo nije bilo civila; i (ii) to je “zapravo bila akcija JNA”, a Jedinica je “samo pomagal[a]”.¹⁴⁴⁶ Dodatni dokazi pokazuju da je Jedinica u septembru 1991. otišla u Bapsku i da je nakon toga izvršila “borbena izviđanja”.¹⁴⁴⁷

¹⁴³⁹ Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 54.

¹⁴⁴⁰ Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 55.

¹⁴⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*, par. 325; Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 89; Drugostepena presuda u predmetu *Simba*, par. 303; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

¹⁴⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 186 i tamo navedene reference.

¹⁴⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 186 i tamo navedene reference.

¹⁴⁴⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 186 i tamo navedene reference.

¹⁴⁴⁵ V. Prvostepena presuda, par. 162, fusnota 779, gde se upućuje na svedoka RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 8, 68-70, dokazni predmet P00500, str. 16, dokazni predmet P00261, str. 5, dokazni predmet P00267, str. 6. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 205 (gde se Živojin Ivanović i Radojica Božović navode kao dodatni pripadnici Jedinice).

¹⁴⁴⁶ Prvostepena presuda, par. 162, fusnota 779, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 8, 68-70. Iako Pretresno veće nije uputilo na relevantni deo svedočenja svedoka RFJ-137, koje tužilaštvo

472. Pored toga, Pretresno veće je, analizirajući učešće pripadnika Jedinice u borbenim operacijama u zapadnom Sremu, razmotrilo i dokazni predmet P00261, koji ukazuje na to da je u septembru 1991. jedan pripadnik Jedinice (Dragan Oluić) učestvovao u zauzimanju “Ba[p]ske i Šarengrada odnosno Pajzoša”.¹⁴⁴⁸ Isto tako, Pretresno veće je imalo u vidu i dokazni predmet P00267, koji ukazuje na to da je Davor Subotić “i[šao] u borbe”, između ostalog, u “Bapsk[u]”.¹⁴⁴⁹ Žalbena veće primećuje da Pretresno veće nije uputilo na dokazni predmet P02688 ni na svedočenje svedoka Vasiljevića, kako je istaklo tužilaštvo. Iako ovi dokazi posredno idu u prilog učestvovanju Jedinice u operacijama u Bapskoj, pošto se u njima detaljno navodi da je jedan odred Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije (omladinsko naselje na Fruškoj Gori) učestvovao u “čišćenju terena oko Bapske”, u pitanju su uopšteni dokazi iz druge ruke.¹⁴⁵⁰

473. Nakon što je pregledalo dokaze, Žalbena veće se nije uverilo da je tužilaštvo, iako tvrdi suprotno, u potpunosti otklonilo razumnu sumnju u to da su pripadnici Jedinice počinili zločine za koja se optuženi terete, naime deportaciju, prisilno premeštanje i progon. Dokazi o operacijama Jedinice u izviđanju ili angažovanju u borbi ne daju jasnu sliku o prirodi operacija ili nameri pripadnika Jedinice u izvođenju tih dejstava. To je naročito tačno u svetlu svedočenja svedoka RFJ-137, koje pokazuje da nije bilo civila na području Bapske, Iloka ili Šarengrada tokom borbene operacije, čiji cilj je bio da istera hrvatske snage iz njihovog uporišta.¹⁴⁵¹

474. U vezi s pitanjem da li je raspoređivanje pripadnika Jedinice u operacije u zapadnom Sremu doprinelo zajedničkom zločinačkom cilju podržavanjem srpskih snaga koje su učestvovala u činjenju zločina za koja se optuženi terete, Žalbena veće primećuje da su dokazi na koje se oslanja tužilaštvo, kako je navedeno gore u tekstu, u velikoj meri uopšteni kad su u pitanju priroda i stepen pomoći koju je Jedinica pružila srpskim snagama u borbenim operacijama u zapadnom Sremu. Zabeležene izjave svedoka RFJ-137 zaista daju [REDIGOVANO], ali njegovo svedočenje pojašnjava da Jedinica u suštini nije doprinela operacijama JNA i srpskih snaga, s obzirom na

navodi u žalbi, tužilaštvo ne pokazuje nikakvu grešku s tim u vezi, budući da se to svedočenje materijalno preklapa s izjavom svedoka u dokaznom predmetu P00245, na koju se Pretresno veće jeste oslonilo. Uporedi svedoka RFJ-137, T. 20. jul 20170 str. 50, 51, s dokaznim predmetom P00245, par. 68-70. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 100, fusnote 197, 200, 201.

¹⁴⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 162, fusnota 779, gde se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P00500, str. 16.

¹⁴⁴⁸ Prvostepena presuda, par. 162, fusnota 779, gde se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P00261, str. 5. Uporedi sa Žalbenim podneskom tužilaštva, par. 100, fusnota 198.

¹⁴⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 162, fusnota 779, gde se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P00267, str. 6.

¹⁴⁵⁰ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 100, fusnota 199, gde se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P02688, str. 2, svedok Vasiljević, T. 6. februar 2019, str. 46-48. V. takođe svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 68, T. 18. jul 2017, str. 29.

¹⁴⁵¹ V. svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 64, 69, P00281, str. 9.

ograničenu i haotičnu prirodu njenog angažovanja i s obzirom na izostanak podrške JNA.¹⁴⁵² Kako je već napomenuto, ti dokazi takođe pokazuju da su Stanišić i Simatović nakon te operacije rekli Jedinici da ne ide ni u jednu akciju, osim ako jedan od njih to ne naredi.¹⁴⁵³ Ostaje razumna sumnja u vezi s pitanjem da li su dokazi o izviđanju uopšte povezani s ponašanjem srpskih snaga u činjenju zločina.¹⁴⁵⁴ Shodno tome, Žalbena veće konstatuje da dokazi u spisu ne otklanjanju u potpunosti razumnu sumnju u to da su pripadnici Jedinice dali konkretan doprinos operacijama srpskih snaga koji bi, da se može pripisati Stanišiću i Simatoviću,¹⁴⁵⁵ pokazao doprinos zajedničkom zločinačkom cilju koji bi išao u prilog odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat.

475. S obzirom na navedeno, Žalbena veće konstatuje da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što je svoje ispitivanje ograničilo samo na pitanje da li su pripadnici Jedinice počinili zločine i što nije ocenilo da li je raspoređivanje pripadnika Jedinice na teren za operacije u zapadnom Sremu, ako se može pripisati Stanišiću i Simatoviću, doprinelo ostvarivanju zajedničkog zločinačkog cilja i, konkretno, činjenju zločina za koja se oni terete u Optužnici. Međutim, nakon što je pregledalo relevantne dokaze, Žalbena veće se nije uverilo da spis pokazuje da je Jedinica doprinela operacijama u zapadnom Sremu na način koji bi išao u prilog Stanišićevoj i Simatovićevoj odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat.

476. Na osnovu navedenog, Žalbena veće zaključuje da tužilaštvo nije pokazalo da je greška Pretresnog veća dovela do neostvarenja pravde i odbija podosnovu A(i)(a)(v) i podosnovu A(iv)(a) Osnove 1 žalbe tužilaštva u celosti.

(b) Doboj (podosnova A(iv)(b))

477. Pretresno veće je konstatovalo da je u aprilu 1992. nekoliko pripadnika jedinice pod komandom Radojice Božovića formiralo centar za obuku na planini Ozren, u blizini Doboja, gde su obučavali nekoliko stotina regruta s tog područja.¹⁴⁵⁶ Pretresno veće je konstatovalo da su srpske snage, uključujući i one obučene na Ozrenu i pod komandom Radojice Božovića, napale Doboj i preuzele kontrolu nad gradom 3. maja 1992, te nakon toga počinile zločine.¹⁴⁵⁷ Pretresno veće je

¹⁴⁵² V. svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 61, T. 19. jul 2017, str. 46, 47, T. 20. jul 2017, str. 39, 40. V. takođe dokazni predmet P02688, str. 2.

¹⁴⁵³ V. svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 29, T. 20. jul 2017, str. 51, dokazni predmet P00245, par. 51, 70.

¹⁴⁵⁴ Dokazni predmet P00500, str. 16; svedok RFJ-137, dokazni predmet P00245, par. 68, 69.

¹⁴⁵⁵ Žalbena veće dalje napominje da svedočenja u vezi s borbenom operacijom u zapadnom Sremu sugerišu da ni Stanišić ni Simatović nisu tamo rasporedili Jedinicu. V. svedok RFJ-137, T. 18. jul 2017, str. 29, 61, 62, svedok RFJ-137, T. 19. jul 2017, str. 27-29, T. 20. jul 2017, str. 51.

¹⁴⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 428. Pretresno veće je u paragrafu 428 Prvostepene presude navelo mesec april 1994. Međutim, detaljnim čitanjem Odeljka V.D.2(b) pokazuje se da je to tipografska greška i da je Pretresno veće zapravo mislilo na april 1992.

¹⁴⁵⁷ Prvostepena presuda, par. 242, 252, 428.

smatralo da je glavno pitanje to da li su Stanišić i Simatović poslali Radojicu Božovića i bilo koga od drugih prvobitnih pripadnika Jedinice u Doboj i da li se dela Radojice Božovića i ljudi pod njegovom komandom mogu pripisati Stanišiću i Simatoviću.¹⁴⁵⁸ Pretresno veće je zaključilo da postoji razumna sumnja u vezi s tim da li su Stanišić i Simatović rasporedili na teren u Doboj Radojicu Božovića i grupu koja je s njim došla s Pajzoša i da li su Stanišić i Simatović rukovodili njihovim tamošnjim aktivnostima, uključujući i obuku na planini Ozren, i podržavali ih.¹⁴⁵⁹

478. Tužilaštvo tvrdi da nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo da zaključi bilo šta drugo nego da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju time što su rasporedili na teren Radojicu Božovića i grupu koja je s njim došla s Pajzoša u Doboj, gde su ti ljudi počinili zločine.¹⁴⁶⁰ Tužilaštvo tvrdi da dokazi koje Pretresno veće nije razmotrilo, niti je o njima diskutovalo, ne ostavljaju sumnju u to da su Stanišić i Simatović imali vlast nad Radojicom Božovićem i pripadnicima Jedinice koji su s njim došli tokom operacija u Doboju.¹⁴⁶¹ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće previdelo sledeće dokaze da su ljudi koji su učestvovali u operacijama u Doboju bili pripadnici Jedinice: (i) dokazni predmet P00256, koji ukazuje na to da su tri pripadnika Jedinice u Doboju (Davor Subotić, Đurica Banjac i Nikola Lončar) na svečanosti u Centru Kostić u Kuli 1997. predstavljeni kao “veterani Jedinice”;¹⁴⁶² (ii) dokazni predmet P00500, koji pokazuje da su Milenko Popović, Nikola Lončar i Njegoš Kušić, koje je Pretresno veće identifikovalo kao pripadnike Jedinice, zajedno s Radojicom Božovićem, u Doboju, bili radnici Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije;¹⁴⁶³ (iii) dokazne predmete P00256, P00267, P00500 i P00553, u kojima se navodi da su Davor Subotić, Đurica Banjac i Milenko Popović ostali u sastavu Jedinice nakon što je ona u avgustu 1993. preimenovana u JATD;¹⁴⁶⁴ i (iv) dokazne predmete P00267, P00500 i P02706, koji ukazuju na to da su pripadnici Jedinice Davor Subotić, Milenko Popović i Milan Dimić učestvovali u obuci na Ozrenu i u operacijama u Doboju u sastavu Jedinice.¹⁴⁶⁵

479. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno veće ignorisalo svedočenja svedoka RFJ-165, RFJ-092 i Edina Hadžovića, kao i dokazne predmete P00256 i P00537, koji pokazuju da su pripadnici

¹⁴⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 429.

¹⁴⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 431. V. takođe Prvostepena presuda, par. 429, 430. Pretresno veće je u paragrafu 431 Prvostepene presude pomenulo planinu Taru. Međutim, detaljnim čitanjem Odeljka V.D.2(b) pokazuje se da se ovde radi o tipografskoj grešci i da je Pretresno veće zapravo mislilo na planinu Ozren.

¹⁴⁶⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 103, 111. V. takođe Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 67.

¹⁴⁶¹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 105-111.

¹⁴⁶² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 106, fusnote 213, 216.

¹⁴⁶³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 106, fusnote 215, 216. Iako tužilaštvo ovo lice identifikuje kao Neđeljka Kušića, Pretresno veće, s obzirom na dokaze iz dokaznog predmeta P00500 i fusnotu 1709 Prvostepene presude, polazi od toga da tužilaštvo zapravo misli na Njegoša Kušića.

¹⁴⁶⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 106, fusnota 216.

Jedinice, nakon zauzimanja Doboja, formirali još jedan centar za obuku u dobojskom naselju Vila.¹⁴⁶⁶ Kako navodi tužilaštvo, Pretresno veće je ignorisalo i svedočenje svedoka RFJ-092, za koje tvrdi da dovodi u pitanje alternativni zaključak Pretresnog veća da su pripadnici Jedinice delovali u komandnom lancu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske.¹⁴⁶⁷ Tužilaštvo tvrdi da drugi dokazi koje Pretresno veće nije razmotrilo, poput dokaznog predmeta P01168 o povezanosti jednog instruktora na planini Ozren sa Simatovićem i Radojicom Božovićem, dodatno “pokazuju nerazumnost” zaključka Pretresnog veća u vezi sa Stanišićevom i Simatovićevom vlašću nad Radojicom Božovićem i ljudima pod njegovom komandom u Doboju.¹⁴⁶⁸

480. Tužilaštvo tvrdi da bi Pretresno veće, da je konstatovalo da su Radojica Božović i pripadnici Jedinice ostali pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću dok su bili na području Doboja, konstatovalo i da se obuka na Ozrenu odvijala pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću i, na toj osnovi, da su oni doprineli zajedničkom zločinačkom cilju izvođenjem obuke na Ozrenu za meštane Doboja koji su počinili zločine u operaciji u Doboju.¹⁴⁶⁹

481. Stanišić odgovara da je Pretresno veće ispravno identifikovalo pitanje o kom treba da rešava i da je primereno odbilo da “ubedljive pokazatelje” za pripadnost Jedinici uzme kao dokaz van razumne sumnje za to da su Stanišić i Simatović bili nadležni za obuku i događaje u Doboju.¹⁴⁷⁰ Stanišić tvrdi da dokazi na koje upućuje tužilaštvo nisu odlučujući za pitanje da li je Stanišić stavio ljude na raspolaganje radi ostvarenja zajedničkog zločinačkog cilja,¹⁴⁷¹ da je Pretresno veće već ispitalo dokazne predmete P00500 i P00256¹⁴⁷² i da svedočenje svedoka RFJ-092 i dokazni predmet P01168 ne dokazuju nikakvu vezu sa Stanišićem.¹⁴⁷³ Stanišić takođe tvrdi da dokazi u celini pokazuju da su opštu komandu nad operacijama u Doboju imali JNA, Teritorijalna odbrana i Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske, a ne Radojica Božović, Stanišić i Služba državne bezbednosti.¹⁴⁷⁴ Na kraju, Stanišić tvrdi da se svedočenje svedoka RFJ-165 (jedino direktno svedočenje koje sugerise da je Stanišić imao vlast nad ljudima u Doboju) odlikuje

¹⁴⁶⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 108.

¹⁴⁶⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 107.

¹⁴⁶⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 109, fusnota 229.

¹⁴⁶⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 110.

¹⁴⁶⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 111, 112; Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 67.

¹⁴⁷⁰ Stanišićev odgovor, par. 304-306.

¹⁴⁷¹ Stanišićev odgovor, par. 307.

¹⁴⁷² V. Stanišićev odgovor, par. 309-312.

¹⁴⁷³ Stanišićev odgovor, par. 308, 313.

¹⁴⁷⁴ Stanišićev odgovor, par. 315.

“ozbiljnim nedostacima”, kao i da svedočenje svedoka RFJ-092 ne pokazuje da je Ministarstvo unutrašnjih poslova Srbije imalo komandu.¹⁴⁷⁵

482. Simatović odgovara da dokazi ne idu u prilog navodu tužilaštva da su Stanišić i Simatović poslali Radojicu Božovića na teren u Doboj.¹⁴⁷⁶ On tvrdi da je Radojica Božović bio pripadnik Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske¹⁴⁷⁷ i da su on i njegova grupa bili podređeni Taktičkoj grupi Ozren.¹⁴⁷⁸ Simatović dalje tvrdi da svedok RFJ-092 nije znao ništa o organizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske u periodu od aprila do kraja jula 1992.¹⁴⁷⁹ i da nema dokaza za to da je Radojica Božović bio radnik Službe državne bezbednosti.¹⁴⁸⁰ Simatović dalje tvrdi da dokazni predmet P01168 ne dokazuje vezu između Simatovića i centra za obuku na planini Ozren¹⁴⁸¹ i da nema dokaza o kontaktu Radojice Božovića sa Simatovićem i Stanišićem u periodu od sredine aprila 1992. do avgusta 1993.¹⁴⁸² Pored toga, Simatović tvrdi da on ne prihvata tvrdnju da je Služba državne bezbednosti formirala “centar za obuku Doboj/Vila” i dodaje da se suprotna tvrdnja tužilaštva zasniva na svedočenju svedoka RFJ-165, u čiju je verodostojnost Pretresno veće sumnjalo.¹⁴⁸³

483. Tužilaštvo replicira da je Pretresno veće pogrešilo u zaključku da je Stanišić imao samo “određenu vlast” nad Radojicom Božovićem.¹⁴⁸⁴ Tužilaštvo dalje tvrdi da dokazi na koje Simatović upućuje ne dovode u pitanje to da su Radojica Božović i njegova grupa bili pripadnici Jedinice¹⁴⁸⁵ i tvrdi da je svedočenje svedoka RFJ-092 verodostojno i pouzdano.¹⁴⁸⁶

484. Prvo, što se tiče tvrdnje da je Pretresno veće previdelo dokaze u vezi s pripadnicima Jedinice koji su učestvovali u obuci i operacijama u Doboju, tužilaštvo ističe sledeće dokaze: (i) Radojica Božović, Davor Subotić, Đurica Banjac i Nikola Lončar su na svečanosti u Kuli 1997. predstavljeni kao “veterani Jedinice”;¹⁴⁸⁷ (ii) Milenko Popović, Nikola Lončar i Njegoš Kušić bili su radnici Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije;¹⁴⁸⁸ i (iii) Davor Subotić, Đurica Banjac i Milenko Popović bili su pripadnici Jedinice nakon što je ona preimenovana u JATD u avgustu

¹⁴⁷⁵ Stanišićev odgovor, par. 316, 317.

¹⁴⁷⁶ Simatovićev odgovor, par. 226, 236.

¹⁴⁷⁷ Simatovićev odgovor, par. 226, 227, 229.

¹⁴⁷⁸ Simatovićev odgovor, par. 227. V. takođe Simatovićev odgovor, par. 229.

¹⁴⁷⁹ Simatovićev odgovor, par. 228.

¹⁴⁸⁰ Simatovićev odgovor, par. 231.

¹⁴⁸¹ Simatovićev odgovor, par. 232.

¹⁴⁸² Simatovićev odgovor, par. 233.

¹⁴⁸³ V. Simatovićev odgovor, par. 234, 235.

¹⁴⁸⁴ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 67.

¹⁴⁸⁵ V. Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 57, 58, 60.

¹⁴⁸⁶ Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 59.

¹⁴⁸⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 106, fusnota 213, gde se upućuje na dokazni predmet P00256.

¹⁴⁸⁸ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 106, fusnota 215, gde se upućuje na dokazni predmet P00500.

1993.¹⁴⁸⁹ Međutim, Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće u razmatranju Stanišićevog i Simatovićevog doprinosa događajima u Doboju eksplicitno razmotrilo dokaze na koje upućuje tužilaštvo.¹⁴⁹⁰ Pretresno veće je utvrdilo i da su konkretni ljudi, uključujući, između ostalih, Davora Subotića, Đuricu Banjca, Nikolu Lončara, Milenka Popovića i Njegoša Kušića, bili pripadnici iste jedinice kao i Radojica Božović, i to “barem u aprilu ili maju 1992”.¹⁴⁹¹ Tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće zanemarilo relevantne dokaze.

485. U vezi s ocenom navedenih dokaza, Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće navelo da je “[g]lavno pitanje” da li su Stanišić i Simatović poslali Radojicu Božovića i eventualne druge izvorne pripadnike Jedinice na teren u Doboj i da li se dela tih ljudi (i dela lokalnih regruta pod njihovom komandom) mogu pripisati Stanišiću i Simatoviću.¹⁴⁹² Prilikom razmatranja ovog pitanja, Pretresno veće je uzelo u obzir da je u aprilu 1992. izvestan broj izvornih pripadnika Jedinice pod komandom Radojice Božovića formirao centar za obuku na planini Ozren, u blizini Doboja, gde su obučavali nekoliko stotina regruta s tog područja, i da su “srpske snage, uključujući snage pod [...] komandom [Radojice Božovića], napale Doboj i preuzele kontrolu nad njim 3. maja 1992”.¹⁴⁹³ Pretresno veće je dalje prihvatilo da postoje “ubedljivi pokazatelji” da su Radojica Božović i drugi ljudi s Pajzoša i dalje bili pripadnici Jedinice,¹⁴⁹⁴ ali je, s obzirom na nedostatak pouzdanih dokaza koji povezuju Radojicu Božovića i druge sa Stanišićem i Simatovićem tokom operacija u Doboju, zaključilo da postoji razumna sumnja o tome da li je ta grupa delovala pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću.¹⁴⁹⁵ Tužilaštvo ignoriše činjenicu da je Pretresno veće eksplicitno razmotrilo relevantne dokaze u vezi s pripadnošću Jedinice i ne uspeva da pokaže da je Pretresno veće postupilo nerazumno kada je ukazalo na razumnu sumnju u vezi sa Stanišićevom i Simatovićevom kontinuiranom nadležnošću nad tim ljudima.

486. Pored toga, Žalbena veće odbacuje argument tužilaštva da je Pretresno veće pogrešilo time što je zanemarilo svedočenje svedoka RFJ-165, RFJ-092 i Hadžovića, kao i dokazne predmete P00256 i P00537 da su pripadnici Jedinice formirali još jedan centar za obuku na Vili. Pretresno veće jeste razmotrilo svedočenja ovih svedoka, naročito u vezi sa zločinima koji su se odigrali

¹⁴⁸⁹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 106, fusnota 216, gde se upućuje na dokazne predmete P00256, P00267, P00500, P00553.

¹⁴⁹⁰ V. Prvostepena presuda, par. 429, fusnote 1709-1711, gde se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P00256, P00267, P00500, P00553 i P02706.

¹⁴⁹¹ Prvostepena presuda, par. 429, fusnota 1709.

¹⁴⁹² Prvostepena presuda, par. 429.

¹⁴⁹³ Prvostepena presuda, par. 428.

¹⁴⁹⁴ Prvostepena presuda, par. 429.

¹⁴⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 430.

nakon inicijalnog preuzimanja Doboja.¹⁴⁹⁶ Tužilaštvo ne pokazuje kako je činjenica da se u Prvostepenoj presudi ne raspravlja o formiranju centra za obuku “Vila” nakon zauzimanja Doboja, niti se, u vezi s tim, upućuje na dokazni predmet P00537, bila od ključne važnosti za ocenu Pretresnog veća o Stanišićevom i Simatovićevom mogućem doprinosu zajedničkom zločinačkom cilju u vezi s obukom izvođenom na Ozrenu i zločinima koji su se kasnije odigrali u Doboju.¹⁴⁹⁷ Veoma je značajno to što je Pretresno veće uzelo u obzir dokazni predmet P00256 i to što je Simatović pomenuo centar za obuku na Ozrenu u govoru u Kuli 1997. kada je konstatovalo da postoje “ubedljivi pokazatelji” da su Radojica Božović i druga lica raspoređena na teren i dalje bili pripadnici Jedinice.¹⁴⁹⁸ Argumentima u žalbenom postupku tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešilo u oceni dokaza s tim u vezi.

487. Žalbeno veće neuverljivom smatra i tvrdnju tužilaštva da je Pretresno veće zanemarilo svedočenje svedoka RFJ-092, koje, kako tužilaštvo tvrdi, dovodi u pitanje alternativni zaključak Pretresnog veća da su Radojica Božović i pripadnici Jedinice koji su mu bili potčinjeni delovali u komandnom lancu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske. Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće napomenulo da postoje dokazi da su Radojica Božović i grupa izvornih pripadnika Jedinice na planini Ozren u relevantno vreme bili povezani s Ministarstvom unutrašnjih poslova Republike Srpske i da ih je ono plaćalo.¹⁴⁹⁹ Pretresno veće nije uputilo na izjavu svedoka RFJ-092 da je “ču[o]” od “mnogi[h] ljudi” da su Crvene beretke u Doboju bile deo Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije, a da su “samo zvanično” potpadale pod Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske.¹⁵⁰⁰ Bez obzira na to, Pretresno veće se u velikoj meri pozvalo na ovaj dokazni predmet u vezi s događajima u Doboju¹⁵⁰¹ i bilo je svesno da su Radojica Božović i drugi možda pokušavali da prikriju svoju stvarnu pripadnost, te da je možda zaista postojao paralelni lanac komandovanja.¹⁵⁰² Međutim, kako je napomenulo Pretresno veće, u nedostatku bilo kakvih pouzdanih dokaza o tome kako je Radojica Božović došao na Ozren i da li je zapravo bio u kontaktu sa Stanišićem i Simatovićem, “ostaje razumna mogućnost da je [Radojica Božović]

¹⁴⁹⁶ V. npr. Prvostepena presuda, par. 238, 243, 244. Valja primetiti da je Pretresno veće uputilo na dokaze na koje tužilaštvo ukazuje tvrdeći da pokazuju postojanje centra za obuku na Vili. V. Prvostepena presuda, par. 243, 429, fusnote 1101, 1105, 1711, gde se upućuje, između ostalog, na dokazni predmet P00256, str. 11, svedoka RFJ-092, dokazni predmet P01163, par. 15.

¹⁴⁹⁷ Žalbeno veće primećuje da se u vezi sa zločinima počinjenim u Doboju centar za obuku na “Vili” ne pominje ni u Optužnici ni u Pretpretresnom podnesku tužilaštva. V. Optužnica, par. 51, 52, 54; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 78, 82, 93, 168-173.

¹⁴⁹⁸ V. npr. Prvostepena presuda, par. 429.

¹⁴⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 430, fusnota 1717.

¹⁵⁰⁰ V. dokazni predmet P01163, par. 27.

¹⁵⁰¹ V. npr. Prvostepena presuda, par. 241-248, 250.

¹⁵⁰² Prvostepena presuda, par. 431.

delovao pod lancem komandovanja Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske”.¹⁵⁰³ To što se tužilaštvo oslanja na svedočenje iz druge ruke svedoka RFJ-092 u vezi s pripadnošću Radojice Božovića Službi državne bezbednosti ne pokazuje da je navedena ocena Pretresnog veća nerazumna.

488. Na kraju, u vezi s drugim dokazima koje je Pretresno veće navodno zanemarilo, Žalbeno veće primećuje da dokazni predmet P01168, lični karton Duška Drobića, ukazuje na to da je on bio instruktor u jedinici Radojice Božovića, čiji je komandant bio “Frenki”, i da je ranjen u maju 1992. na Ozrenu.¹⁵⁰⁴ Pretresno veće nije uputilo na ovaj dokazni predmet u Prvostepenoj presudi. Bez obzira na to, Žalbeno veće podseća na prezumpciju da je Pretresno veće ocenilo sve relevantne dokaze, osim ako postoje naznake da je potpuno zanemarilo neki konkretan dokaz.¹⁵⁰⁵ Kako je već napomenuto, Pretresno veće je razmotrilo slične dokaze koji sadrže “ubedljive pokazatelje” da su Radojica Božović i drugi s Pajzoša i dalje bili pripadnici Jedinice.¹⁵⁰⁶ Međutim, Pretresno veće je smatralo da i dalje postoji sumnja u pogledu toga da je Radojica Božović tokom vremena koje je proveo na Ozrenu i u izvođenju operacija u Doboju delovao kao pripadnik Jedinice pod Stanišićevom i Simatovićevom nadležnošću.¹⁵⁰⁷ Pretresno veće je dalje naglasilo da nema dovoljne dokazne osnove o okolnostima njihovog dolaska u Doboju da bi utvrdilo da su Stanišić i Simatović rasporedili ove snage ili ih stavili na raspolaganje.¹⁵⁰⁸ Iako dokazni predmet P01168 ukazuje na “Frenkija” kao na komandanta Radojice Božovića, taj dokazni predmet je dvosmislen i nejasan. Žalbeno veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo kako dokazni predmet P01168 dovodi u pitanje razumnost osporavanih zaključaka.

489. Konačno, Žalbeno veće smatra da tužilaštvo nastoji da pokaže grešku tako što upućuje na dokaze koje je Pretresno veće izričito razmatralo ili na dodatne dokaze koji su, iako se ne navode u Prvostepenoj presudi, od male relevantnosti ili su kumulativni u odnosu na dokaze koje je Pretresno veće izričito razmatralo. Žalbeno veće primećuje da svi dokazi na koje tužilaštvo upućuje samo posredno idu u prilog tvrdnji da su Radojica Božović i drugi pripadnici Jedinice imali veze sa Stanišićem i Simatovićem u vezi s događajima u Doboju. Međutim, tužilaštvo se u svojim argumentima u žalbenom postupku ne bavi problemom na koji se usredsredilo Pretresno veće, naime, nedostatkom “pouzdatih dokaza o tome kako je [Radojica] Božović došao na Ozren i o tome da je tokom tog perioda zaista bio u kontaktu sa [Stanišićem i Simatovićem] u vezi s

¹⁵⁰³ Prvostepena presuda, par. 431.

¹⁵⁰⁴ V. dokazni predmet P01168, str. 1, 3.

¹⁵⁰⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 199, 423 i tamo navedene reference.

¹⁵⁰⁶ Prvostepena presuda, par. 429 i tamo navedene reference.

¹⁵⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 430.

¹⁵⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 430. V. takođe Prvostepena presuda, par. 431.

operacijama”.¹⁵⁰⁹ U tom kontekstu, Žalbena veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće postupilo nerazumno kad je ocenjivalo dokaze i da nije u potpunosti otklonilo razumnu sumnju u to da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju u vezi sa zločinima počinjenim u Doboju.

490. S obzirom na navedeno, Žalbena veće zaključuje da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešilo u ocenjivanju navoda o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu zajedničkom zločinačkom cilju u vezi sa zločinima počinjenim u Doboju. Žalbena veće odbija podosnovu A(iv)(b) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

(c) Sanski Most (podosnove A(i)(a)(iii) (delimično) i A(iv)(c))

491. Pretresno veće je konstatovalo da je, u vezi s operacijom u Autonomnoj Regiji Krajina 1995, Srpska dobrovoljačka garda Željka Ražnatovića (Arkana) u septembru 1995. ubila 11 lica nesrpske nacionalnosti u Trnovi i 64 lica nesrpske nacionalnosti u Sasini, u opštini Sanski Most, te da su ta lišavanja života predstavljala ubistvo i progon.¹⁵¹⁰ Međutim, Pretresno veće se nije van razumne sumnje uverilo da su Stanišić i Simatović rukovodili, angažovali, podržavali, održavali, štitili ili na neki drugi način pomagali Srpsku dobrovoljačku gardu, čiji su pripadnici počinili te zločine, navedene u Optužnici.¹⁵¹¹ Pretresno veće je razmotrilo dokaze o isplatama koje je Služba državne bezbednosti uputila Srpskoj dobrovoljačkoj gardi i dokaze koji ukazuju na to da su određeni pripadnici Srpske dobrovoljačke garde navedeni na tim platnim spiskovima, uključujući Milorada Ulemeka (Legiju), Mihajla Ulemeka (Mileta), Nenada Bujoševića, Radeta Rakonjca, Momira Ristića, Mladena Šarca i Borisa Bateza, bili u Sanskom Mostu za vreme operacije 1995.¹⁵¹² Međutim, Pretresno veće je smatralo da ti dokazi nisu dovoljni da bi se na osnovu njih van razumne sumnje zaključilo da su ti konkretni ljudi ili druga lica na platnim spiskovima Službe državne bezbednosti učestvovali u ubistvima koja su 1995. počinjena u Sanskom Mostu, kako se navodi u Optužnici.¹⁵¹³ Pretresno veće je stoga zaključilo da se nije van razumne sumnje uverilo da su Stanišić i Simatović, u vezi sa Željkom Ražnatovićem (Arkanom) i Srpskom dobrovoljačkom gardom, dali značajan doprinos činjenju zločina za koje se terete u Optužnici.¹⁵¹⁴

¹⁵⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 431. V. takođe Prvostepena presuda, par. 429, 430.

¹⁵¹⁰ Prvostepena presuda, par. 271, 275, 276, 301, 302, 322, 323, 325, 442. V. takođe Prvostepena presuda, par. 456.

¹⁵¹¹ Prvostepena presuda, par. 450, 456. V. takođe Prvostepena presuda, par. 451, 452; Optužnica, par. 26, 55-57.

¹⁵¹² Prvostepena presuda, par. 453, 456.

¹⁵¹³ Prvostepena presuda, par. 453.

¹⁵¹⁴ Prvostepena presuda, par. 456. V. takođe Optužnica, par. 15(c); Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 40, 93, 95, 181, 182.

492. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što je ograničilo definiciju doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju i da je pogrešilo u činjeničnoj oceni pitanja da li su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju, koju je donelo na osnovu isplata koje je Služba državne bezbednosti uputila Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, a koje su počele krajem 1994. godine i trajale tokom cele 1995, a konkretnije, u vezi s operacijom u Sanskom Mostu u septembru 1995.¹⁵¹⁵ Tužilaštvo konkretno tvrdi da je Pretresno veće u paragrafu 453 Prvostepene presude pogrešilo u primeni prava time što je svoju analizu doprinosa ograničilo na pitanje da li su uplate Službe državne bezbednosti išle određenim pripadnicima Srpske dobrovoljačke garde koji su učestvovali u činjenju ubistava u Sanskom Mostu u septembru 1995.¹⁵¹⁶ Tužilaštvo tvrdi da nije bilo dužno da to dokaže i da je, pošto se u ovom predmetu ne radi o “neposrednom izvršiocu” već o više učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu koji su koristili sredstva za činjenje zločina, dovoljno da se počinioci identifikuju kao grupa.¹⁵¹⁷

493. U svakom slučaju, tužilaštvo tvrdi da nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo da zaključi ništa drugo nego da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju finansiranjem Srpske dobrovoljačke garde, čiji su pripadnici počinili ubistva u Sanskom Mostu 1995. za koja se optuženi terete.¹⁵¹⁸ Tužilaštvo tvrdi da dokumentarni dokazi i svedočenja svedoka Dejana Sliškovića, RFJ-041, RFJ-011 i Dragoslava Krsmanovića pokazuju da je Služba državne bezbednosti plaćala pripadnike Srpske dobrovoljačke garde od kraja 1994. i tokom cele 1995. godine,¹⁵¹⁹ a konkretno u vezi s operacijom u Sanskom Mostu u septembru 1995.¹⁵²⁰ Tužilaštvo zaključuje da su, s obzirom na sistematsku prirodu operacija ubistava koje je Srpska dobrovoljačka garda vršila u Sanskom Mostu, svi pripadnici Srpske dobrovoljačke garde koje je plaćala Služba državne bezbednosti “bili umešani” i tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi

¹⁵¹⁵ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 6; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 16-20, 43, 44, 88-93. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 15-21, 76-80.

¹⁵¹⁶ V. T. 25. januar 2023, str. 15-17. V. takođe Nalog od 13. januara 2023, str. 1, 2.

¹⁵¹⁷ V. T. 25. januar 2023, str. 16-18, gde se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 605.

¹⁵¹⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 113-116; T. 25. januar 2023, str. 18-21. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 43, 91; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 61.

¹⁵¹⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 43, 44, 88-94, 114.

¹⁵²⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 88-94, 114; T. 25. januar 2023, str. 19-21, 77, 78. Tužilaštvo tvrdi da su platni spiskovi Službe državne bezbednosti bili grupisani geografski i po jedinicama, kao i da dokazi u vezi s isplatama u potpunosti otklanjaju razumnu sumnju u to da su sva lica na istom platnom spisku kao i pripadnici Srpske dobrovoljačke garde koji su bili u Sanskom Mostu 1995. takođe bili pripadnici Srpske dobrovoljačke garde koje je plaćala Služba državne bezbednosti i koji su učestvovali u toj operaciji. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 91, 114, T. 25. januar 2023, str. 19-21, 77, 78.

mogao da zaključi ništa drugo nego da je Služba državne bezbednosti plaćala pripadnike Srpske dobrovoljačke garde koji su počinili ubistva u Sanskom Mostu za koja se optuženi terete.¹⁵²¹

494. Stanišić odgovara da Pretresno veće nije pogrešilo u primeni prava time što je preusko razmatralo doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu, pošto je šire zaključilo da su dokazi u vezi sa stepenom u kom su ljudi na platnom spisku dnevnica JATD Službe državne bezbednosti zapravo učestvovali u toj operaciji i, konkretnije, zločinima u Sanskom Mostu za koje se optuženi terete, ograničeni.¹⁵²² On dalje kaže da tužilaštvo, kada tvrdi da se dokazi u vezi s plaćanjem sedam pripadnika Srpske dobrovoljačke garde mogu izjednačiti s plaćanjem 300 do 400 drugih, iskrivljeno prikazuje dokaze.¹⁵²³ Pored toga, Stanišić tvrdi da dokazi na koje se oslanja tužilaštvo, čak i ako se prihvate, sugerišu da je samo ograničen broj lica koja su učestvovala u operacijama u Sanskom Mostu 1995. bio plaćen i ne pokazuju koji su ljudi na platnim spiskovima počinili ubistva za koja se optuženi terete, ni da te uplate predstavljaju značajan ili bitan doprinos počinjenim zločinima.¹⁵²⁴ S tim u vezi, Stanišić naglašava da svedočenja svedoka Krsmanovića i RFJ-041 nisu relevantna za uplate Srpskoj dobrovoljačkoj gardi u Sanskom Mostu 1995.¹⁵²⁵ Stanišić dalje tvrdi i da se svedočenje svedoka RFJ-088, koje je Pretresno veće uzelo u obzir s oprezom, svodi na dva nepotkrepljena izveštaja i da tužilaštvo nije pokazalo da su Stanišić i Simatović plaćali Srpsku dobrovoljačku gardu tokom njenog angažovanja na terenu u Sanskom Mostu.¹⁵²⁶ Osim toga, Stanišić osporava tvrdnju da dokazi pokazuju da je Služba državne bezbednosti plaćala Srpsku dobrovoljačku gardu pre operacije u Sanskom Mostu.¹⁵²⁷ On, konkretno, tvrdi da tužilaštvo nije preciziralo ni koji su ljudi, na svakom od platnih spiskova, bili pripadnici Srpske dobrovoljačke

¹⁵²¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 115, 116; T. 25. januar 2023, str. 16-19, 79. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 89 (gde se tvrdi da su zločini koje su počinila četiri pripadnika Srpske dobrovoljačke garde bili deo krivičnog dela prisilnog raseljavanja u Sanskom Mostu 1995). Tužilaštvo tvrdi da je efekat Stanišićeve i Simatovićeve podrške Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, pod kontrolom učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu Željka Ražnatovića (Arkana), omogućio toj grupi da regrutuje i angažuje velik broj ljudi, što je bilo od ključne važnosti za uspeh zločinačke kampanje. V. T. 25. januar 2023, str. 21.

¹⁵²² V. Stanišićev odgovor, par. 285, 489; T. 25. januar 2023, str. 39, 43, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 534.

¹⁵²³ V. Stanišićev odgovor, par. 284, 320-322. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 38-41, 44, 45.

¹⁵²⁴ Stanišićev odgovor, par. 280, 282, 285, 321. V. takođe Stanišićev odgovor, par. 151; T. 25. januar 2023, str. 45, 46, 48. Stanišić iznosi argument da su Željka Ražnatovića (Arkana) i njegovu Srpsku dobrovoljačku gardu, dok su bili raspoređeni u Sanskom Mostu, uglavnom finansijski podržavali Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske i vojska bosanskih Srba, što dovodi u pitanje značaj "par dnevnica". V. Stanišićev odgovor, par. 492; T. 25. januar 2023, str. 46, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 452.

¹⁵²⁵ T. 25. januar 2023, str. 41, 42.

¹⁵²⁶ V. Stanišićev odgovor, par. 281, 282, 286, 287, 489. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 43, 45-48.

¹⁵²⁷ V. Stanišićev odgovor, par. 157-160, 162-165.

garde u dato vreme i na datom mestu,¹⁵²⁸ ni da je tim uplatama ostvarivan zajednički zločinački cilj.¹⁵²⁹

495. Simatović odgovara da su platni spiskovi nepouzdati kao dokaz za uplate Srpskoj dobrovoljačkoj gardi i ukazuje na dokaze o: (i) jednom licu navedenom na tim platnim spiskovima koje je u svedočenju izjavilo da nije primilo uplate; (ii) jednom pripadniku Srpske dobrovoljačke garde koji nije prepoznao lica na platnim spiskovima; i (iii) jednom svedoku koji je izjavio da nema saznanja o tome da je Služba državne bezbednosti finansirala Srpsku dobrovoljačku gardu.¹⁵³⁰ Simatović takođe tvrdi da su određeni dokazi na koje se oslanja tužilaštvo (to jest platni spiskovi i svedočenja svedoka RFJ-041 i RFJ-011) protivrečni i izvučeni iz konteksta, te da ne pokazuju da je on doprineo udruženom zločinačkom poduhvatu finansiranjem Srpske dobrovoljačke garde.¹⁵³¹ Simatović dalje tvrdi da svedok RFJ-088 nije verodostojan i da su njegove izjave i svedočenja u vezi s izvorom finansiranja i finansijskim pokroviteljima pripadnika Srpske dobrovoljačke garde u septembru i oktobru 1995. nedosledni.¹⁵³² Na kraju, Simatović tvrdi da nijedan dokaz ne pokazuje da je on, na svom položaju u Službi državne bezbednosti, imao mogućnost da pruži logističku ili finansijsku podršku Srpskoj dobrovoljačkoj gardi ili da je potpisivao relevantne platne spiskove.¹⁵³³

496. Tužilaštvo replicira da zaključci Pretresnog veća i relevantni dokazi pokazuju da su Stanišić i Simatović bili uključeni u relevantne uplate Srpskoj dobrovoljačkoj gardi.¹⁵³⁴ Tužilaštvo tvrdi da dokazi na koje se oslanja Simatović ne bacaju sumnju na pouzdanost dokaza u vezi s uplatama Službe državne bezbednosti Srpskoj dobrovoljačkoj gardi.¹⁵³⁵ Što se tiče verodostojnosti svedoka RFJ-088, tužilaštvo replicira da Pretresno veće nije smatralo da svedočenju tog svedoka u celosti

¹⁵²⁸ V. Stanišićev odgovor, par. 157. U vezi s uplatama izvršenim 1994. i 1995. Stanišić takođe iznosi argument da Služba državne bezbednosti nije finansirala te uplate nego da je "raspodelila novac od Fikreta Abdića". V. Stanišićev odgovor, par. 164.

¹⁵²⁹ Stanišićev odgovor, par. 160.

¹⁵³⁰ Simatovićev odgovor, par. 301, 303, 337-346, 447; T. 25. januar 2023, str. 70-72. Simatović tvrdi da je tvrdnja tužilaštva da su platni spiskovi bili grupisani geografski i po jedinama netačna i zasnovana na svedočenjima nepouzdatih svedoka. V. Simatovićev odgovor, par. 335, 353. On dalje tvrdi da je Služba državne bezbednosti držala Željka Ražnatovića (Arkana) pod prismotrom i napominje da nijedan od platnih spiskova ne ukazuje na to da je on bio plaćen. V. Simatovićev odgovor, par. 450, 451; T. 25. januar 2023, str. 72.

¹⁵³¹ Simatovićev odgovor, par. 115; T. 25. januar 2023, str. 66, 67, 70-75. Simatović i Stanišić tvrde da svedok RFJ-041 nije bio u Sanskom Mostu u septembru 1995. V. T. 25. januar 2023, str. 42, 70, 71.

¹⁵³² V. Simatovićev odgovor, par. 107-114, 304, 305, 347-352; T. 25. januar 2023, str. 66, 73.

¹⁵³³ V. Simatovićev odgovor, par. 68, 69, 98, 99, 104-106, 115, 458; T. 25. januar 2023, str. 65, 66, 73. Simatović tvrdi da je poslove logističke i finansijske podrške obavljala Osmu upravu Službe državne bezbednosti i da je njen načelnik Milan Prodanic bio iznad njega u hijerarhiji Službe državne bezbednosti. V. Simatovićev odgovor, par. 104; T. 25. januar 2023, str. 65, 66. Simatović tvrdi i da bi bilo nelogično da je on tek krajem 1994. i tokom 1995. doprineo zajedničkom zločinačkom cilju koji je nastao 1991. V. Simatovićev odgovor, par. 119.

¹⁵³⁴ V. Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 30, 31; Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 61; T. 25. januar 2023, str. 20.

¹⁵³⁵ V. Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 30, 31, 62-66. V. takođe Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 84-86; Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 62.

nedostaje dokazna vrednost i dodaje da je to svedočenje potkrepljeno platnim spiskovima.¹⁵³⁶ Tužilaštvo dalje tvrdi da su o njihovoj autentičnosti svedočili i Stanišićevi svedoci, iako su Stanišić i Simatović pokušali da “umanje pouzdanost platnih spiskova”.¹⁵³⁷

497. Kako je već napomenuto, Pretresno veće je razmotrilo dokaze o uplatama Službe državne bezbednosti Srpskoj dobrovoljačkoj gardi i dokaze koji ukazuju na to da su određeni pripadnici Srpske dobrovoljačke garde s tih platnih spiskova bili u Sanskom Mostu tokom operacije u septembru 1995.¹⁵³⁸ Međutim, Pretresno veće je konstatovalo da se samo na osnovu tih dokaza ne može dokazati da su pripadnici Srpske dobrovoljačke garde čija se imena nalaze na tim spiskovima, uključujući Milorada Ulemeka (Legiju), Mihajla Ulemeka (Mileta), Nenada Bujoševića, Radeta Rakonjca, Momira Ristića, Mladena Šarca i Borisa Bateza, učestvovali u ubistvima u Sanskom Mostu u septembru 1995. koja se navode u Optužnici.¹⁵³⁹

498. Žalbeno veće primećuje da, suprotno Stanišićevoj tvrdnji, analiza Pretresnog veća u paragrafu 453 Prvostepene presude u vezi s operacijom u Sanskom Mostu u septembru 1995. pokazuje da se veće usredsredilo na pitanje da li dokazi pokazuju da su ljudi na platnim spiskovima učestvovali “konkretn[o] u zločinima za koje se optuženi terete u odnosu na Sanski Most”. Žalbeno veće podseća da za odgovornost na osnovu udruženog zločinačkog poduhvata doprinos optuženog zajedničkom zločinačkom cilju treba da bude u najmanju ruku značajan za krivična dela za koja je optuženi proglašen odgovornim,¹⁵⁴⁰ ali da ne mora biti neophodan ili bitan,¹⁵⁴¹ kao i da ne mora obuhvatati činjenje zločina,¹⁵⁴² a da pravo ne predviđa konkretne tipove ponašanja koji se sami po sebi ne bi mogli smatrati doprinosom udruženom zločinačkom poduhvatu.¹⁵⁴³ Žalbeno veće dalje podseća da je pretresno veće dužno da identifikuje množinu lica koja učestvuju u udruženom zločinačkom poduhvatu, a ne nužno glavne izvršioce zločina.¹⁵⁴⁴ Ključno pitanje u vezi s glavnim izvršiocima zločina jeste da li su njih optuženi ili bilo koji drugi učesnik u udruženom zločinačkom poduhvatu koristili da izvrše *actus reus* krivičnih dela koja čine zajednički zločinački cilj.¹⁵⁴⁵ S tim u vezi, ne postoji uslov da pretresno veće pokaže kako je svaki fizički izvršilac korišćen za vršenje

¹⁵³⁶ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 62; T. 25. januar 2023, str. 77. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 19, 21.

¹⁵³⁷ V. T. 25. januar 2023, str. 79, 80, gde se upućuje na 1D00385, str. 14661.

¹⁵³⁸ Prvostepena presuda, par. 453, fusnote 1821, 1824.

¹⁵³⁹ Prvostepena presuda, par. 453.

¹⁵⁴⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 215; Drugostepena presuda u predmetu *Simba*, par. 303; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 430.

¹⁵⁴¹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 186 i tamo navedene reference.

¹⁵⁴² Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 186 i tamo navedene reference.

¹⁵⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 186 i tamo navedene reference.

¹⁵⁴⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 605.

¹⁵⁴⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 605, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 168.

zločina, pod uslovom da identifikuje kako su jedan ili više učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu u ostvarivanju zajedničkog plana koristili snage kojima su ti fizički izvršioци pripadali.¹⁵⁴⁶

499. S obzirom na navedenu sudsku praksu, Žalbena veće se slaže s prigovorom tužilaštva da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što je svoju analizu ograničilo na pitanje da li je tužilaštvo dokazalo da su isplate od strane Službe države bezbednosti išle pripadnicima Srpske dobrovoljačke garde “koji su učestvovali u ubistvima koja su 1995. počinjena u Sanskom Mostu, kako je to navedeno u Optužnici,” i time što nije ocenilo doprinos Srpskoj dobrovoljačkoj gardi koji je na drugi način mogao značajno da doprinese ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja u vezi s tim ubistvima.¹⁵⁴⁷

500. U slučaju da pronade grešku u primeni prava do koje je došlo zbog toga što je primenjen pogrešan pravni standard, Žalbena veće će formulisati ispravan pravni standard i s tim u skladu preispitati relevantne činjenične zaključke pretresnog veća.¹⁵⁴⁸ Pošto se pravna greška navodi u žalbi tužilaštva, Žalbena veće će, u svetlu ranije formulisanog ispravnog pravnog standarda, utvrditi da li, kako tužilaštvo tvrdi u žalbi, činjenični zaključci Pretresnog veća i dokazi sadržani u spisu prvostepenog postupka u potpunosti otklanjaju razumnu sumnju u to da su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju putem uplata Srpskoj dobrovoljačkoj gardi.¹⁵⁴⁹

501. Žalbena veće primećuje da dokazi pokazuju da su Milorad Ulemek (Legija), Mihajlo Ulemek (Mile), Mladen Šarac i Rade Rakonjac, za koje je Pretresno veće utvrdilo da su bili u Sanskom Mostu u septembru 1995, kao i na platnim spiskovima tokom tog perioda,¹⁵⁵⁰ imali rukovodeće položaje u Srpskoj dobrovoljačkoj gardi i/ili bili uključeni u dostavu novca od Službe državne bezbednosti pripadnicima Srpske dobrovoljačke garde.¹⁵⁵¹ Kao što se detaljnije objašnjava u nastavku, postoje i dokazi da su neka od tih lica, kao i znatan broj drugih pripadnika Srpske dobrovoljačke garde, bila na platnim spiskovima u avgustu i oktobru 1995. Kad je reč o opštoj

¹⁵⁴⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 165, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 235-237.

¹⁵⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 453.

¹⁵⁴⁸ V. gore par. 15.

¹⁵⁴⁹ Up. Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 161. Žalbena veće neće preispitivati ceo spis prvostepenog postupka *de novo*, nego će, u načelu, samo uzeti u obzir, između ostalog, dokaze na koje Pretresno veće upućuje u tekstu presude ili u pratećoj fusnoti, ili dokaze iz spisa prvostepenog postupka koje su navele strane u postupku. V. gore, par. 15.

¹⁵⁵⁰ V. Prvostepena presuda, par. 453.

¹⁵⁵¹ V. npr. svedok Slišković, dokazni predmet P02539, par. 45-47; svedok RFJ-088, dokazni predmet P02306, str. 2-5, dokazni predmet P02304, str. 9467, 9468, 9470, 9593, 9594, 9596, 9597, dokazni predmet P02307, str. 3-5, 7-9, 11; svedok RFJ-011, dokazni predmet P02647, par. 31-34, dokazni predmet P02649, str. 8893; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 244, 250, 251, 254, 258.

pouzdanosti platnih spiskova, Žalbeno veće je pažljivo razmotrilo Stanišićev argument da su ti dokumenti pronađeni u jednoj nesređenoj kancelariji, ali smatra da to ne dovodi u razumnu sumnju njihovu tačnost ili autentičnost.¹⁵⁵² Žalbeno veće takođe primećuje da je Simatovićeve tvrdnja da se na te platne spiskove nije moguće osloniti uopštena,¹⁵⁵³ da Pretresno veće nije dovelo u pitanje njihovu autentičnost¹⁵⁵⁴ i da je svedok Krsmanović, koji je bio u JATD i Službi državne bezbednosti, potvrdio njihovu pouzdanost.¹⁵⁵⁵ Žalbeno veće nema nikakvu razumnu osnovu da posumnja u njihovu autentičnost ili pouzdanost.

502. Iskazi svedoka RFJ-041 i RFJ-011, [REDIGOVANO], kao i dokazni predmet P00826, platni spisak za period od 1. do 15. septembra 1995,¹⁵⁵⁶ uverljivo dokazuju da su najmanje 180 lica na tim spiskovima bili pripadnici Srpske dobrovoljačke garde,¹⁵⁵⁷ među njima i Milorad Ulemek (Legija), Mihajlo Ulemek (Mile), Nenad Bujošević, Rade Rakonjac, Mladen Šarac i Boris Batez.¹⁵⁵⁸ Valja primetiti i da se ta lica pominju u odeljku koji obuhvata 265 lica koja su identifikovana kao primaoci dnevnica.¹⁵⁵⁹ Žalbeno veće dalje konstatuje da platni spisak za period od 1. do 15. avgusta 1995. sadrži imena otprilike 130 pripadnika Srpske dobrovoljačke garde,¹⁵⁶⁰ a spisak za period od 16. do 31. avgusta 1995. uključuje njih oko 220.¹⁵⁶¹ Na tim platnim spiskovima su takođe Mladen Šarac, Milorad Ulemek (Legija), Rade Rakonjac i Nenad Bujošević.¹⁵⁶² Platni spisak za period od 1. do 15. oktobra 1995. obuhvata i otprilike 50 pripadnika Srpske dobrovoljačke garde.¹⁵⁶³ Na tom spisku su i Mihajlo Ulemek (Mile) i Mladen Šarac.¹⁵⁶⁴ Na platnom spisku za period od 16. do

¹⁵⁵² V. T. 25. januar 2023, str. 43, gde se upućuje na dokazni predmet 1D00063.

¹⁵⁵³ V. T. 25. januar 2023, str. 71, 72.

¹⁵⁵⁴ V. Prvostepena presuda, par. 453.

¹⁵⁵⁵ V. svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00385, str. 14661. V. takođe Prvostepena presuda, par. 432.

¹⁵⁵⁶ Svedok RFJ-011, dokazni predmet P02649 str. 8886-8890, 8892, 8893; dokazni predmet P01128; P00826, str. 8-15 (platni spisak JATD za 1-15. septembar 1995).

¹⁵⁵⁷ Uporedi dokazni predmet P00826, str. 8-15, s dokaznim predmetom P01128. Žalbeno veće je ovde uzelo u obzir samo ona lica [REDIGOVANO]. Žalbeno veće primećuje da ima duplikata i nepodudarnosti u načinu pisanja nekih imena na tom spisku. Žalbeno veće je usvojilo taj isti pristup u vezi sa svim dole navedenim platnim spiskovima Srpske dobrovoljačke garde za period od 1. decembra 1994. do 31. decembra 1995.

¹⁵⁵⁸ V. dokazni predmet P00826, str. 8.

¹⁵⁵⁹ V. dokazni predmet P00826, str. 8-15.

¹⁵⁶⁰ Uporedi dokazni predmet P01141, str. 23-26 (platni spisak JATD za 1-15. avgust 1995), s dokaznim predmetom P01128.

¹⁵⁶¹ Uporedi dokazni predmet P00825, str. 25-30 (platni spisak JATD za 16-31. avgust 1995), s dokaznim predmetom P01128.

¹⁵⁶² V. dokazni predmet P01141, str. 23, 26; dokazni predmet P00825, str. 30.

¹⁵⁶³ Uporedi dokazni predmet P00541, str. 38, 43-55 (platni spisak JATD za 1-15. oktobar 1995), s dokaznim predmetom P01128 i dokaznim predmetom P00826, str. 8-15. Žalbeno veće primećuje da dokazni predmet P01128 ne sadrži spisak pripadnika Srpske dobrovoljačke garde za period 1-15. oktobar 1995. Bez obzira na to, Žalbeno veće primećuje da se imena najmanje 33 lica pomenutih u dokaznom predmetu P00541, str. 38, 43, 44, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 55, podudaraju s imenima identifikovanim u dokaznom predmetu P00826, str. 8-15. Šesnaestoro lica pomenutih u dokaznom predmetu P00541 takođe se podudaraju s onima identifikovanim u dokaznom predmetu P01128, str. 10.

¹⁵⁶⁴ V. dokazni predmet P00541, str. 52, 55.

31. oktobra 1995. pominje se barem 130 pripadnika Srpske dobrovoljačke garde,¹⁵⁶⁵ a među njima su i Nenad Bujošević, Boris Batez i Aleksandar Aščerić.¹⁵⁶⁶

503. Iskaz svedoka RFJ-088 potvrđuje da je Služba državne bezbednosti plaćala znatne iznose pripadnicima Srpske dobrovoljačke garde koji su u to vreme bili angažovani, između ostalog, u Sanskom Mostu. Konkretno, svedok RFJ-088 je izjavio da je Služba državne bezbednosti pokrivala najveći deo troškova Srpske dobrovoljačke garde¹⁵⁶⁷ i da je, konkretno u septembru i oktobru 1995, [REDIGOVANO].¹⁵⁶⁸ Svedok RFJ-088 je naveo da je otprilike u to vreme ukupna suma novca predana Srpskoj dobrovoljačkoj gardi iznosila oko tri do četiri miliona nemačkih maraka.¹⁵⁶⁹

504. Žalbeno veće ima na umu posrednu prirodu iskaza iz druge ruke svedoka RFJ-088 o izvoru tog novca. Pa ipak, dokazi dalje pokazuju da su pripadnici Srpske dobrovoljačke garde na terenu, opšteuzevši, primali dnevnice na način koji opisuje svedok RFJ-088,¹⁵⁷⁰ kao i da su pripadnici Srpske dobrovoljačke garde verovali da ih plaća Služba državne bezbednosti.¹⁵⁷¹ Imajući na umu to da Stanišić i Simatović osporavaju pouzdanost iskaza svedoka RFJ-088, Žalbeno veće primećuje da Pretresno veće iskazu tog svedoka jeste prišlo s “odgovarajućim oprezom”, ali da je ipak konstatovalo da je on nije u potpunosti lišen dokazne vrednosti i da se oslonilo na njega tamo gde je on bio potkrepljen.¹⁵⁷²

505. Pored isplata u vreme ubistava u Sanskom Mostu u septembru 1995. koja se navode u Optužnici, Žalbeno veće primećuje da se, barem od 1. decembra 1994. pa sve do 31. decembra 1995, pripadnici Srpske dobrovoljačke garde pojavljuju na još nekoliko drugih platnih spiskova koje je tužilaštvo identifikovalo.¹⁵⁷³ Konkretno, dokazi pokazuju da se u periodu od 1. decembra 1994. do 31. jula 1995. najmanje 54 lica koja su identifikovana kao pripadnici Srpske dobrovoljačke garde nalazi na platnim spiskovima.¹⁵⁷⁴ Pripadnici Srpske dobrovoljačke garde,

¹⁵⁶⁵ Uporedi dokazni predmet P00543, str. 53-56, 58, 59 (platni spisak JATD za 16-31. oktobar 1995), s dokaznim predmetom P01128, str. 10. V. takođe Prvostepena presuda, par. 453, fusnota 1822 (gde se primaju na znanje dokazi da je nekoliko stotina pripadnika Srpske dobrovoljačke garde bilo angažovano širom tog područja u operacijama u Autonomnoj Regiji Krajina).

¹⁵⁶⁶ V. dokazni predmet P00543, str. 54, 56.

¹⁵⁶⁷ Svedok RFJ-088, dokazni predmet P02304, str. 9378, 9379.

¹⁵⁶⁸ Svedok RFJ-088, dokazni predmet P02304, str. 9467-9471, 9593-9597, dokazni predmet P02306, str. 4, 5, dokazni predmet P02307, str. 11, dokazni predmet P02310, str. 19454, 19455.

¹⁵⁶⁹ V. svedok RFJ-088, dokazni predmet P02310, str. 19454, dokazni predmet P02307, str. 11.

¹⁵⁷⁰ V. svedok Slišković, dokazni predmet P02539, par. 24, 68; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 258. Up. svedok RFJ-011, dokazni predmet P02649, str. 8886-8889.

¹⁵⁷¹ V. svedok RFJ-011, dokazni predmet P02649, str. 8892, 8893; svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 258.

¹⁵⁷² V. Prvostepena presuda, par. 453, 454, fusnote 1821, 1822, 1824, 1825.

¹⁵⁷³ Žalbeni podnesak tužilaštva, fusnota 181.

¹⁵⁷⁴ Uporedi dokazne predmete P01132, str. 20, 21, 25 (platni spisak JATD za 1-15. decembar 1994); P01131, str. 18-20 (platni spisak JATD za 16-31. decembar 1994); P01134, str. 2-4 (platni spisak JATD za 1-15. januar 1995); P01133, str. 2-4; (platni spisak JATD za 16-31. januar 1995); P02527, str. 5, 6 (platni spisak JATD za 1-15. februar 1995); P02529,

među kojima su Nenad Bujošević, Mladen Šarac, Rade Rakonjac, Jugoslav Simić i Milorad Ulemek (Legija), nalaze se među imenima na platnim spiskovima za taj period.¹⁵⁷⁵ Otprilike 130 lica koja su ranije identifikovana kao pripadnici Srpske dobrovoljačke garde takođe se pojavljuju na platnim spiskovima za period od 16. novembra 1995. do 31. decembra 1995.¹⁵⁷⁶ Među imenima navedenim na platnim spiskovima za taj period su Nenad Bujošević, Boris Batez i Aleksandar Aščerić.¹⁵⁷⁷ Dokumentarne dokaze da je Služba državne bezbednosti plaćala pripadnike Srpske dobrovoljačke garde koji su učestvovali u operacijama u 1994. i 1995. potkrepljuju i iskazi svedoka.¹⁵⁷⁸

506. Žalbeno veće zaključuje da dokazi koji su sažeto navedeni gore u tekstu u potpunosti otklanjaju razumnu sumnju u to da je, najmanje od decembra 1994. i tokom cele 1995. a, konkretno, otprilike u vreme ubistava u Sanskom Mostu koja se navode u Optužnici, Služba državne bezbednosti, putem dnevnica za JATD, plaćala: (i) lica koja su rukovođila Srpskom dobrovoljačkom gardom i/ili joj dostavljala novac; i (ii) znatan broj pripadnika Srpske dobrovoljačke garde. Uzimajući u obzir podudarnosti između iskaza svedoka RFJ-088 o velikoj sumi novca primljenoj otprilike u to vreme, iskaza svedoka koji potvrđuju da su pripadnici Srpske dobrovoljačke garde dobijali dnevnice i platnih spiskova iz kojih se vide redovne isplate novca za dnevne troškove života znatnog broja pripadnika Srpske dobrovoljačke garde, Žalbeno veće takođe konstatuje da je u potpunosti otklonjena razumna sumnja u to da je Služba državne bezbednosti otprilike u vreme ubistava u Sanskom Mostu koja se navode u Optužnici isplaćivala velike sume

str. 3, 4 (platni spisak JATD za 16-28. februar 1995); P02530, str. 7, 13 (platni spisak JATD za 1-15. mart 1995); P02528, str. 4, 10 (platni spisak JATD za 16-31. mart 1995); P02532, str. 13, 14 (platni spisak JATD za 1-15. april 1995); P02531, str. 14, 15 (platni spisak JATD za 16-30. april 1995); P01135, str. 17, 19 (platni spisak JATD za 1-15. maj 1995); P01136, str. 5, 6 (platni spisak JATD za 16-31. maj 1995); P01137, str. 2, 4 (platni spisak JATD za 1-15. juni 1995); P01138, str. 12, 26 (platni spisak JATD za 16-30. juni 1995); P01139, str. 8, 12 (platni spisak JATD za 1-15. juli 1995); P01140, str. 23, 24 (platni spisak JATD za 16-31. juli 1995), s dokaznim predmetom P01128.

¹⁵⁷⁵ V. npr. dokazne predmete: P01132, str. 21, 25; P01131, str. 19, 20; P01134, str. 2, 4; P01133, str. 2, 3; P02527, str. 5, 6; P02529, str. 3, 4; P02530, str. 7, 13; P02528, str. 4, 10; P02532, str. 13, 14; P02531, str. 14, 15; P01135, str. 17, 19; P01136, str. 5; P01137, str. 4; P01138, str. 26; P01139, str. 8, 12; P01140, str. 23, 24.

¹⁵⁷⁶ Uporedi dokazne predmete P00828, str. 21-24, 26, 27 (platni spisak JATD za 16-31. novembar 1995); P00829, str. 55-59, 62, 63 (platni spisak JATD za 1-15. decembar 1995); P01155, str. 30-33, 35, 36, 41-43 (platni spisak JATD za 16-31. decembar 1995) s dokaznim predmetom P01128. Žalbeno veće primećuje da dokazni predmet P01128 ne sadrži spisak pripadnika Srpske dobrovoljačke garde za period nakon 31. oktobra 1995. Bez obzira na to, Žalbeno veće primećuje da na tim spiskovima stoje imena otprilike 130 lica koja su u dokaznom predmetu P01128, str. 10, identifikovana kao pripadnici Srpske dobrovoljačke garde.

¹⁵⁷⁷ V. dokazne predmete P00828, str. 22, 24; P00829, str. 53, 57, 58; P01155, str. 32, 33, 36. Svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 70, 71. Žalbeno veće primećuje da je Aleksandar Aščerić naveden pod nadimkom "Asteriks". Svedok RFJ-036 identifikovao je Aleksandra Aščerića kao vođu "Arkanovaca" u Trnovu. V. svedok RFJ-036, dokazni predmet P02392, par. 70.

¹⁵⁷⁸ Svedok RFJ-088, dokazni predmet P02307, str. 8 (gde se govori o tome da je Služba državne bezbednosti "direktno plati[la] naše ljude koji su učestvovali u akciji na Treskavici u junu i julu 1995"); svedok RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 239, 258. V. takođe svedok RFJ-041, dokazni predmet P01147, par. 14. Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće, iako se u Prvostepenoj presudi nije pozvalo na paragraf 258 u dokaznom predmetu P01082, na drugim mestima u Prvostepenoj presudi oslonilo na nekoliko aspekata iskaza svedoka RFJ-041, uključujući i dokazni predmet P01082, i da nije dovelo u pitanje njegovu verodostojnost i pouzdanost. V. npr. Prvostepena presuda, par. 128, 129,

novca Srpskoj dobrovoljačkoj gardi. Dokazi na koje upućuje Simatović (a iz kojih proizlazi da neka lica na platnim spiskovima nisu primila tamo navedene iznose,¹⁵⁷⁹ da jedan pripadnik Srpske dobrovoljačke garde nije mogao sa sigurnošću da identifikuje lica na nekim platnim spiskovima Službe državne bezbednosti kao pripadnike Srpske dobrovoljačke garde,¹⁵⁸⁰ ili da jedan saradnik Željka Ražnatovića (Arkana) nije znao da Srpska dobrovoljačka garda dobija sredstva)¹⁵⁸¹ ne dovode u razumnu sumnju te zaključke kad se imaju u vidu uverljivi i potkrepljujući dokazi tužilaštva koji govore suprotno. Stanišićeve tvrdnje da se na osnovu platnih spiskova ne može s dovoljnom sigurnošću utvrditi identitet pripadnika Srpske dobrovoljačke garde ne mogu se meriti sa celim opisanim korpusom dokaza.

507. Kad je reč o pitanju da li te isplate inkriminišu Stanišića i Simatovića, Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće razmotrilo, između ostalog, i Stanišićeve tvrdnje da se u okviru Osme uprave moglo doći do sredstava bez njegovog odobrenja i znanja, te da kao načelnik Službe državne bezbednosti nije imao dužnost da odlučuje o tome ko dobija dnevnice, već da je njegova jedina uloga bila da ovlasti načelnika JATD da odobri isplate za specijalne izdatke do iznosa od 50.000 dinara.¹⁵⁸² No, Pretresno veće je ipak podsetilo da su Stanišićeve dužnosti načelnika uključivale i donošenje odluka o primeni sredstava i metoda u Službi državne bezbednosti.¹⁵⁸³ Imajući u vidu Stanišićev položaj na čelu Službe državne bezbednosti tokom relevantnog perioda,¹⁵⁸⁴ potkrepljujuće dokaze da je Služba državne bezbednosti isplatila velike sume novca Srpskoj dobrovoljačkoj gardi otprilike u vreme ubistava u Sanskom Mostu koja se navode u Optužnici i dokaze koji pokazuju da su isplate Srpskoj dobrovoljačkoj gardi započele u decembru 1994. i nastavile se tokom cele 1995, Žalbena veće zaključuje da nema nikakve razumne sumnje u to da je Stanišić ne samo bio svestan tih isplata, nego i da je za njih bio odgovoran.¹⁵⁸⁵ Pored toga, Stanišićeva tvrdnja da su neke isplate koje je izvršila Služba državne bezbednosti isplaćene u ime Fikreta Abdića ne dovodi u razumnu sumnju njegovu odgovornost za takve isplate.

508. Štaviše, dokazi u spisu potvrđuju da su te sume Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, kroz strukturu JATD, isplaćivane ne samo pod nadležnošću Stanišića, kao načelnika Službe državne bezbednosti,

fusnote 458, 686, 777, 1764. V. takođe svedok RFJ-011, dokazni predmet P02649, str. 8886-8890, 8892, 8893, 8948; svedok RFJ-011, dokazni predmet P02467, par. 26.

¹⁵⁷⁹ V. Simatovićev odgovor, par. 337-340 i tamo navedene reference.

¹⁵⁸⁰ V. Simatovićev odgovor, par. 341-346 i tamo navedene reference.

¹⁵⁸¹ V. Simatovićev odgovor, par. 447 i tamo navedene reference.

¹⁵⁸² Prvostepena presuda, par. 348.

¹⁵⁸³ V. Prvostepena presuda, par. 330, 348.

¹⁵⁸⁴ V. Prvostepena presuda, par. 350 (gde se konstatuje da je Stanišić unapređen na dužnost načelnika Službe državne bezbednosti 31. decembra 1991. "te da je na toj dužnosti bio do oktobra 1998").

nego i pod nadležnošću Simatovića, za koga je Pretresno veće zaključilo da je bio nadležan za JATD kao pomoćnik načelnika Službe državne bezbednosti.¹⁵⁸⁶ Prema rečima svedoka Krsmanovića,¹⁵⁸⁷ platni spiskovi JATD su: (i) načelno išli na potpisivanje Milanu Radonjiću,¹⁵⁸⁸ ili, u njegovom odsustvu, Krsmanoviću, a onda ih je parafirao Simatović; (ii) slati Osmoj upravi Službe državne bezbednosti na odobrenje Milanu Tepavčeviću; i (iii) i potom išli na obradu isplata.¹⁵⁸⁹ Žalbeno veće primećuje da je, u skladu s ovim dokazima, Milan Radonjić potpisao platne spiskove JATD za septembar i oktobar 1995.¹⁵⁹⁰ No i pored toga, svedok Krsmanović je izjavio da je Simatović parafirao platne spiskove i identifikovao je Simatovićev rukopis na spiskovima za decembar 1994, januar 1995. i maj 1995, na kojima se nalaze i lica identifikovana kao pripadnici Srpske dobrovoljačke garde.¹⁵⁹¹ Iako tužilaštvo nije izvelo dokaze da je Simatović parafirao te platne spiskove otprilike u vreme ubistava u Sanskom Mostu koja se navode u Optužnici, iskaz svedoka Krsmanovića pokazuje da on nije siguran da li je taj postupak “uvek funkcionisao”.¹⁵⁹² No čak i ako je tako, imajući u vidu iskaz ovog svedoka i dokaze koje je Pretresno veće razmotrilo, a koji se odnose na strukturu JATD¹⁵⁹³ i karakteristike i razmere isplata Srpskoj dobrovoljačkoj gardi kroz JATD, o čemu je već bilo reči, u potpunosti je otklonjena razumna sumnja u to da su Stanišić i Simatović bili zajednički odgovorni za isplate pripadnicima Srpske dobrovoljačke garde otprilike u vreme ubistava koja su počinjena u Sanskom Mostu a koja se navode u Optužnici. Prilikom donošenja tog zaključka Žalbeno veće je analiziralo i dokaze kojima Simatović osporava tvrdnju da je on imao nadležnost nad korišćenjem i angažovanjem JATD, ali Veće zaključuje da se takvi dokazi ne odražavaju na navedeni zaključak.¹⁵⁹⁴

¹⁵⁸⁵ Iz gore navedenih razloga Žalbeno veće smatra da nije potrebno da se utvrdi da li su isplate Srpskoj dobrovoljačkoj gardi 1994. i 1995. kao i pre operacija u Sanskom Mostu doprinele krivičnim delima koja se ne navode u Optužnici. V. gore, Odeljak VI.A.1(a).

¹⁵⁸⁶ V. Prvostepena presuda, par. 432. Žalbeno veće je ranije već odbacilo Simatovićeve tvrdnje da je Pretresno veće pogrešilo kad je konstatovalo da je on zajedno sa Stanišićem imao nadležnost nad JATD od njenog osnivanja u avgustu 1993. do kraja perioda koji pokriva Optužnica. V. gore, Odeljak IV.A.1. V. takođe Prvostepena presuda, par. 388, 432.

¹⁵⁸⁷ Svedok Krsmanović bio je angažovan na regrutovanju pripadnika JATD. V. Prvostepena presuda, par. 432.

¹⁵⁸⁸ Milan Radonjić bio je zamenik komandanta JATD, a imenovao ga je Stanišić. V. Prvostepena presuda, par. 432.

¹⁵⁸⁹ Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00384, par. 49, dokazni predmet 1D00385, str. 14507, 14508, 14654. V. takođe svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00385 str. 14643 (“Procedura je bila da se nakon potpisivanja, dokument parafira. Jer dokumenta koja su jedinice sačinjavale, išla su prema gospodinu Simatoviću na potpis ili na saglasnost, kako god da to nazovemo”), 14656, 14657.

¹⁵⁹⁰ V. dokazni predmet P00541, str. 81 (u engleskom prevodu); dokazni predmet P00543, str. 68 (u engleskom prevodu); dokazni predmet P00826 (verzija na b/h/s).

¹⁵⁹¹ Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00385, str. 14709, 14710, dokazni predmet 1D00400. Uporedi dokazni predmet P01131 (verzija na b/h/s) i dokazni predmet P001134 (verzija na b/h/s) i dokazni predmet P01136 (verzija na b/h/s) s dokaznim predmetom P01128, str. 1, 3, 4, i svedokom RFJ-041, dokazni predmet P01082, par. 239, 258 i svedokom RFJ-011, dokazni predmet P02649, str. 8886-8889.

¹⁵⁹² Svedok Krsmanović, dokazni predmet 1D00385, str. 14668.

¹⁵⁹³ V. Prvostepena presuda, par. 432.

¹⁵⁹⁴ V. Simatovićev odgovor, par. 68, 69.

509. Žalbeno veće sada prelazi na pitanje da li to ponašanje predstavlja doprinos zajedničkom zločinačkom cilju udruženog zločinačkog poduhvata po osnovu gore definisanog pravnog standarda. Žalbeno veće primećuje da tužilaštvo nije ukazalo na neposredne dokaze da su svi pripadnici Srpske dobrovoljačke garde angažovani u Sanskom Mostu u septembru 1995. primili isplate otprilike u to vreme.

510. No i bez obzira na to, iznete konstatacije pokazuju da su dnevnice koje je Služba državne bezbednosti plaćala JATD završile kod znatnog broja pripadnika Srpske dobrovoljačke garde, pogotovo u vreme angažovanja u Sanskom Mostu, kao i kod pripadnika Srpske dobrovoljačke garde koji su bili na rukovodećim položajima i/ili nadležni za raspodelu isplata.¹⁵⁹⁵ Žalbeno veće konstatuje da je finansiranje otprilike u vreme ubistava u Sanskom Mostu koja se navode u Optužnici bilo od ključnog značaja za sposobnost Srpske dobrovoljačke garde da sprovodi operacije u Sanskom Mostu u septembru 1995. Pored toga, konstatacije Pretresnog veća pokazuju da su ubistva u Sanskom Mostu u septembru 1995. koja se navode u Optužnici bila smišljena, koordinisana i izvršena kao zajednička višednevna akcija pripadnika Srpske dobrovoljačke garde.¹⁵⁹⁶ Konkretno, nesporni dokazi na koje se oslonilo Pretresno veće pokazuju da je Srpska dobrovoljačka garda, između ostalog, učestvovala u postavljanju kontrolnih punktova u Sanskom Mostu, proizvoljnim hapšenjima muškaraca civila nesrpske nacionalnosti, zatočavanju nekih od njih u nehumanim uslovima, njihovom prevoženju u Sasinu ili Trnovu i njihovim sistematskim ubistvima.¹⁵⁹⁷ Nadalje, dokazi u spisu, uključujući dokaze koje je pomenulo Pretresno veće, pokazuju da su pripadnici Srpske dobrovoljačke garde navedeni na platnim spiskovima Službe državne bezbednosti učestvovali u delima nasilja u Sanskom Mostu.¹⁵⁹⁸ Te brutalnosti, uključujući ubistva koja se navode u Optužnici, u skladu su s konstatacijama Pretresnog veća na drugim mestima u Prvostepenoj presudi o obrascu koordinisanog nasilja koje su počinili pripadnici Srpske dobrovoljačke garde delujući zajednički protiv nesrba tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica.¹⁵⁹⁹

511. S obzirom na sve navedeno, nema nikakve razumne sumnje u to da je Služba državne bezbednosti, putem dnevnica JATD, isplatila veliku sumu novca znatnom broju pripadnika Srpske

¹⁵⁹⁵ V. svedok RFJ-011, dokazni predmeti: P02649, str. 8886-8890, 8892, 8893; P01128, str. 9; P00826, str. 8-14; P00541, str. 38, 43, 44, 48-52, 55, 76; P00543, str. 43, 54, 56, 57, 60, 61, 63-67; svedok RFJ-088, dokazni predmeti: P02304, str. 9467-9471, 9593-9597, P02306, str. 4, 5, P02307, str. 11, P02310, str. 19454, 19455. V. takođe Prvostepena presuda, par. 453, fusnote 1821, 1824.

¹⁵⁹⁶ V. Prvostepena presuda, par. 271-276.

¹⁵⁹⁷ V. Prvostepena presuda, par. 271-276.

¹⁵⁹⁸ V. Prvostepena presuda, fusnota 1826, gde se upućuje na svedoka RFJ-011, dokazni predmet P02647, par. 34, svedoka RFJ-088, dokazni predmeti: P02306, str. 5, P02307, str. 9, P02310, str. 19489.

¹⁵⁹⁹ V. npr. Prvostepena presuda, par. 119, 122, 126, 131, 133, 136, 146, 168, 169, 181, 199, 300, 301.

dobrovoljačke garde, a naročito otprilike u vreme ubistava u Sanskom Mostu koja se navode u Optužnici. Te isplate generalno pokazuju da je Srpska dobrovoljačka garda sistematski podržavana kako bi se, kao organizacija, osposobila da sprovodi organizovano zločinačko ponašanje usmereno protiv nesrba u Sanskom Mostu u septembru 1995. Nevažno je da li su oni koji su fizički učestvovali u zločinima u Sanskom Mostu primili te dnevnice. Pored toga, Žalbeno veće smatra da je irelevantno to što Stanišić i Simatović nisu na drugi način rukovodili, kontrolisali ili podržali bilo kog pripadnika Srpske dobrovoljačke garde u vršenju tih zločina, kao ni to što je Srpska dobrovoljačka garda operisala u koordinaciji s drugim snagama koje je Pretresno veće identifikovalo.¹⁶⁰⁰ Isto tako, dokazi o drugim izvorima prihoda i podrške za Srpsku dobrovoljačku gardu koje su identifikovali Stanišić i Simatović nikako ne umanjuju znatan doprinos koji su isplate Službe državne bezbednosti u to vreme imale za operacije Srpske dobrovoljačke garde koje su doprinele ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁶⁰¹ Na osnovu navedenog, Žalbeno veće konstatuje da su pomenute isplate značajno doprinele ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja i koordinisanim operacijama ubistava u Sanskom Mostu, a naročito ubistvima u Sasini i Tnovu 20. i 21. septembra 1995, ili približno tih datuma, kako se navodi u Optužnici.

512. Imajući u vidu navedeno, Žalbeno veće konstatuje da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo kad je ograničilo svoje razmatranje doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju u vezi s isplatama Službe državne bezbednosti Srpskoj dobrovoljačkoj gardi. Žalbeno veće dalje konstatuje da je tužilaštvo u potpunosti otklonilo razumnu sumnju u to da su Stanišić i Simatović putem tih isplata, a naročito isplata otprilike u vreme operacija u Sanskom Mostu, značajno doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja, i to posebno ubistvima u Sanskom Mostu koja se navode u Optužnici.¹⁶⁰² Shodno tome, Žalbeno veće delimično prihvata podosnovu A(i)(a)(iii) i podosnovu A(iv)(c) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

(d) Dodatni doprinos u Bilju, Doboju i Sanskom Mostu (podosnova A(iv)(d))

513. Ako Žalbeno veće utvrdi da je Pretresno veće o navodnom Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu zajedničkom zločinačkom cilju presudilo onako kako je to opisano u podosnovi A(ii) Osnove 1 žalbe tužilaštva, to onda, tvrdi tužilaštvo, znači da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo

¹⁶⁰⁰ V. Prvostepena presuda, par. 452.

¹⁶⁰¹ V. Simatovićev odgovor, par. 431-443. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 45, 46, 48.

¹⁶⁰² Tužilaštvo tvrdi da su isplate Srpskoj dobrovoljačkoj gardi dodatno doprinele krivičnim delima prisilnog raseljavanja u Sanskom Mostu u 1995. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 88-94; T. 25. januar 2023, str. 16. Međutim, Žalbeno veće podseća da je odbacilo tvrdnju tužilaštva da je Pretresno veće pogrešilo time što nije presudilo o optužbama za prisilno raseljavanje na osnovu toga što je prema podnescima tužilaštva izgledalo da ono ne ostaje pri optužbama u vezi sa zločinima počinjenim u Sanskom Mostu 1995. V. gore, Odeljak VI.A.3.

činjenično stanje kad je konstatovalo da taj doprinos nije dokazan.¹⁶⁰³ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da, iz razloga navedenih u toj podosnovi, nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi ništa drugo nego da su Stanišić i Simatović tim svojim doprinosom podržali ostvarenje zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁶⁰⁴

514. Simatović odgovara da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešilo u oceni navodnog doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju.¹⁶⁰⁵

515. Žalbeno veće primećuje da se tužilaštvo oslanja isključivo na argumente iz podosnove A(ii) Osnove 1 svoje žalbe, gde tvrdi da Pretresno veće nije presudilo ili da nije pružilo obrazloženje o navodnom Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu zajedničkom zločinačkom cilju u vezi s događajima u Bilju, Doboju i Sanskom Mostu.¹⁶⁰⁶ Žalbeno veće smatra da osnov po kom su odbačene tvrdnje tužilaštva da je Pretresno veće pogrešilo u vezi s Biljem, Dobojem i Sanskim Mostom, navedene u podosnovi A(ii) Osnove 1 žalbe tužilaštva, jednako važi i za ovde iznesenu tvrdnju tužilaštva da je Pretresno veće pogrešno utvrdilo činjenično stanje. Shodno tome, Žalbeno veće odbacuje podosnovu A(iv)(d) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

(e) Zaključak

516. Imajući u vidu navedeno, Žalbeno veće delimično prihvata podosnovu A(i)(a)(iii) i podosnovu A(iv)(c) Osnove 1 žalbe tužilaštva. Žalbeno veće odbacuje preostali deo podosnove A(iv) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

B. Efekat konstatacija Žalbenog veća u odnosu na odgovornost za udruženi zločinački poduhvat

517. Žalbeno veće će sada razmotriti efekat svojih zaključaka kojima je delimično prihvatilo podosnove A(i)(a)(iii) i A(iv)(c) Osnove 1 žalbe tužilaštva.

1. Stanišićeva i Simatovićeva mens rea za odgovornost za udruženi zločinački poduhvat

518. Pretresno veće je konstatovalo da je van razumne sumnje dokazano da je najkasnije od avgusta 1991. i sve vreme relevantno za krivična dela navedena u Optužnici postojao zajednički zločinački cilj prisilnog i trajnog uklanjanja većine nesrba s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini putem činjenja krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i nehumanih dela (prisilno

¹⁶⁰³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 117.

¹⁶⁰⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 117.

¹⁶⁰⁵ Simatovićev odgovor, par. 354.

premeštanje), kako je navedeno u Optužnici.¹⁶⁰⁷ Pretresno veće je konstatovalo da su optuženi doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja organizovanjem obuke za pripadnike Jedinice i lokalnih srpskih snaga u centru na Pajzošu i njihovim kasnijim angažovanjem za vreme preuzimanja vlasti u opštini Bosanski Šamac.¹⁶⁰⁸ Međutim, Pretresno veće je takođe zaključilo da se u vezi s ovom operacijom na osnovu dokaza može izvesti i razuman alternativni zaključak, naime, taj da su Stanišić i Simatović znali da svojim postupcima daju praktičnu pomoć zločinima koje čine srpske snage, a da pritom nisu delili nameru da se ti zločini počine.¹⁶⁰⁹ Pored toga, Pretresno veće je na kraju zaključilo da tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da su bilo Stanišić bilo Simatović delili nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj.¹⁶¹⁰ Shodno tome, Pretresno veće je konstatovalo da se Stanišić i Simatović ne mogu smatrati odgovornim za činjenje zločina navedenih u Optužnici putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu.¹⁶¹¹

519. Žalbeno veće, međutim, podseća na svoju konstataciju da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo kad je ograničilo svoje razmatranje doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju u vezi s isplatama koje je Služba državne bezbednosti upućivala Srpskoj dobrovoljačkoj gardi.¹⁶¹² Pregledavši činjenične konstatacije Pretresnog veća i relevantne dokaze u spisu, Žalbeno veće je dalje konstatovalo da je tužilaštvo u potpunosti otklonilo razumnu sumnju u to da su Stanišić i Simatović putem ovakvih isplata, a naročito isplata otprilike u vreme operacija u Sanskom Mostu, značajno doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja, konkretno, ubistvima u Sanskom Mostu za koja se terete u Optužnici.¹⁶¹³

520. Žalbeno veće podseća da je značaj doprinosa optuženih zajedničkom zločinačkom cilju relevantan za ocenjivanje njihove *mens rea* u vezi s njihovom navodnom odgovornošću za udruženi zločinački poduhvat.¹⁶¹⁴ Pošto je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo pa zato nije uzelo u obzir Stanišićev i Simatovićev doprinos ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja u vezi s ubistvima u Sanskom Mostu u septembru 1995. za koja se oni terete u Optužnici, ocena Pretresnog veća o tome

¹⁶⁰⁶ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 117, gde se upućuje na Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 60-80.

¹⁶⁰⁷ Prvostepena presuda, par. 379, 597. V. takođe Prvostepena presuda, par. 378, 594.

¹⁶⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 597. V. takođe Prvostepena presuda, par. 436, 590.

¹⁶⁰⁹ Prvostepena presuda, par. 596. Ocenjujući pitanje da li se Stanišić i Simatović mogu smatrati odgovornim za pomaganje i podržavanje zločina izvršenih u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu, Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović znali da njihovi postupci pomažu u počinjenju krivičnih dela ubistva, deportacije, prisilnog premeštanja i progona, i da su bili svesni osnovnih obeležja tih krivičnih dela, uključujući nameru počinilaca. V. Prvostepena presuda, par. 606, 607.

¹⁶¹⁰ Prvostepena presuda, par. 597. V. takođe Prvostepena presuda, par. 378, 379, 596.

¹⁶¹¹ Prvostepena presuda, par. 598.

¹⁶¹² V. gore, par. 512.

¹⁶¹³ V. gore, par. 512.

¹⁶¹⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 2780; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 97.

da li su Stanišić i Simatović posedovali potrebnu nameru da bi bili odgovorni za udruženi zločinački poduhvat manjkava je, pa to pitanje valja iznova analizirati.¹⁶¹⁵

521. Pošto pomenuta pogrešna primena prava i konstatacija dodatnog doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju proizlaze iz žalbe tužilaštva, Žalbeno veće će utvrditi da li relevantno utvrđeno činjenično stanje i dokazi u spisu u potpunosti otklanjaju razumnu sumnju u to da su Stanišić i Simatović posedovali potrebnu *mens rea* da bi im se izrekla osuđujuća presuda na osnovu odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat, kako to tužilaštvo navodi u žalbi.¹⁶¹⁶ Ovde nije potrebno presuđivati o svakom pojedinačnom navodu tužilaštva, izloženom u podosnovama B(i) do B(iii) Osnove 1 žalbe tužilaštva, da je Pretresno veće pogrešno ocenilo Stanišićevu i Simatovićevu *mens rea* u vezi s odgovornošću za udruženi zločinački poduhvat.¹⁶¹⁷ No, Žalbeno veće će ipak imati na umu te argumente, kao i Stanišićevu i Simatovićevu tvrdnju da tužilaštvo nije ispunilo svoju obavezu da u žalbi dokaže njihovu *mens rea* za odgovornost za udruženi zločinački poduhvat.¹⁶¹⁸

522. Žalbeno veće podseća da je element *mens rea* za prvu kategoriju odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat zadovoljen ako optuženi deli nameru da se počine krivična dela koja su deo zajedničkog zločinačkog cilja udruženog zločinačkog poduhvata i nameru da učestvuje u zajedničkom planu kojem je cilj počinjenje tih dela.¹⁶¹⁹ Zaključak o postojanju *mens rea* za učestvovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu može da se izvede iz toga što je optuženi znao za zajednički plan ili krivična dela koja on obuhvata, u kombinaciji s njegovim daljim učestvovanjem u udruženom zločinačkom poduhvatu, ako je to jedini razuman zaključak do kojeg se može doći na osnovu dokaza.¹⁶²⁰ Kao što je već navedeno, značaj doprinosa optuženog

¹⁶¹⁵ V. Prvostepena presuda, par. 596, 597. S tim u vezi, konstatacije Pretresnog veća da su Stanišić i Simatović posedovali potrebnu *mens rea* samo za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu moraju se iznova oceniti i u svetlu dodatnog i značajnog doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju. V. Prvostepena presuda, par. 606, 607.

¹⁶¹⁶ V. Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 192, 201. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 161. Žalbeno veće neće analizirati celokupni pretresni spis *de novo*, nego će u principu uzeti u obzir samo, između ostalog, dokaze koje Pretresno veće pominje u tekstu presude ili nekoj povezanoj fusnoti i dokaze iz spisa prvostepenog postupka na koje su se pozvale strane u postupku. V. gore, par. 15.

¹⁶¹⁷ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 11-13; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 129-148; Replika tužilaštva Stanišiću, par. 68-71; Replika tužilaštva Simatoviću, par. 68-73; T. 25. januar 2023, str. 3, 16, 23, 26-30, 82.

¹⁶¹⁸ V. posebno Stanišićev odgovor, par. 323-338; Simatovićev odgovor, par. 365-389. V. takođe Stanišićev odgovor, par. 493-496; Simatovićev odgovor, par. 448, 450, 453, 459; T. 25. januar 2023, str. 36, 57, 58.

¹⁶¹⁹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1369; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 365.

¹⁶²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 252 i tamo navedene reference.

zajedničkom zločinačkom cilju relevantan je za ocenjivanje njegove *mens rea* u vezi s njegovom navodnom odgovornošću za udruženi zločinački poduhvat.¹⁶²¹

523. Pretresno veće je, nakon što je razmotrilo “ukupne dokaze koji su mu predočeni, i s obzirom na obim i obrazac zločina počinjenih za vreme i nakon srpskih vojnih operacija na područjima navedenim u Optužnici”, konstatovalo da je van razumne sumnje dokazano da su optuženi bili svesni kampanje prisilnog raseljavanja čija su meta bili ljudi nesrpske nacionalnosti u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.¹⁶²² Pretresno veće je zaključilo da su Stanišić i Simatović, na osnovu komunikacije s učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata i svojih položaja u Službi državne bezbednosti, imali sveobuhvatno znanje o događajima na terenu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u periodu na koji se odnosi Optužnica.¹⁶²³ Konkretno, Pretresno veće je ustanovilo da je Stanišić često bio u kontaktu s Radovanom Karadžićem i da se 1992. susretao i da je komunicirao i s drugim vođama bosanskih Srba.¹⁶²⁴ U jednom presretnutom razgovoru od 28. januara 1992, daleko pre doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju u vezi s Bosanskim Šamcem, čuje se kako Stanišić Karadžiću kaže: “Ne znam koliko vi znate, al’ mi znamo sve.”¹⁶²⁵

524. Pretresno veće je zaključilo i da drugi dokazi pokazuju da je Stanišić imao sveobuhvatno znanje o događajima na terenu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u periodu na koji se odnosi Optužnica, uključujući detaljne informacije o broju, sastavu i raspoređivanju srpskih snaga na razna područja sukoba.¹⁶²⁶ Kad je reč o onom što je Simatović znao, Pretresno veće je ustanovilo da je Simatović bio obaveštajni radnik i da je sigurno imao neometan pristup informacijama o događajima na terenu, te da je, kako sam priznaje, njegov glavni zadatak na područjima Hrvatske i Bosne i Hercegovina bilo prikupljanje obaveštajnih podataka.¹⁶²⁷

525. Pretresno veće je na osnovu toga konstatovalo: “S obzirom na sveobuhvatno i detaljno [Stanišićevo i Simatovićevo] znanje o događajima koji su se odvijali na terenu tokom perioda na

¹⁶²¹ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 2780; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 97.

¹⁶²² Prvostepena presuda, par. 589.

¹⁶²³ V. Prvostepena presuda, par. 586-588.

¹⁶²⁴ Prvostepena presuda, par. 587, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 549-556.

¹⁶²⁵ V. Prvostepena presuda, par. 586, gde se upućuje na dokazni predmet P02792, str. 7. Pretresno veće je takođe razmotrilo dokaze o tome da je Stanišić prisustvovao sastancima sa Slobodanom Miloševićem, Milanom Babićem i Milanom Martićem u vezi s događajima u SAO Krajini sredinom 1990. i 1991, i u vezi s događajima u SAO SBZS s Goranom Hadžićem, službenicima policije i drugim pripadnicima srpskih snaga tokom cele 1991. Pretresno veće je ustanovilo da je krajem 1991. Stanišić izveštaje o bezbednosnoj situaciji u regionu isto tako direktno primao od Radoslava Kostića, koji je kasnije postao pomoćnik ministra za unutrašnje poslove Republike Srpske Krajine. V. Prvostepena presuda, par. 586. V. takođe Prvostepena presuda, par. 581; T. 25. januar 2023, str. 28.

¹⁶²⁶ Prvostepena presuda, par. 587, fusnota 2332.

¹⁶²⁷ Prvostepena presuda, par. 588. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 46, 47, 80, 85.

koji se odnosi Optužnica, jedini razuman zaključak na osnovu dokazâ glasi da su [Stanišić i Simatović] bili svesni toga da učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu dele nameru da se većina nesrba putem činjenja krivičnih dela navedenih u Optužnici prisilno i trajno ukloni s velikih područja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini”.¹⁶²⁸ Te konstatacije nisu pobijene u žalbenom postupku.¹⁶²⁹ Žalbeno veće smatra da su one veoma relevantne za ocenu pitanja da li su Stanišić i Simatović posedovali i delili nameru činjenja krivičnih dela u okviru zajedničkog zločinačkog cilja, kao i nameru da se on ostvari.

526. Kad je reč o Stanišićevom i Simatovićevom kontinuiranom učestvovanju u udruženom zločinačkom poduhvatu, Žalbeno veće podseća da je Pretresno veće u vezi s Bosanskim Šamcem konstatovalo da su Stanišić i Simatović doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja organizovanjem obuke za pripadnike Jedinice i lokalnih srpskih snaga u centru na Pajzošu i njihovim kasnijim raspoređivanjem na teren za vreme zauzimanja Bosanskog Šamca.¹⁶³⁰ Pretresno veće je konstatovalo da su, nakon preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu, Dragan Đorđević (Crni), Srećko Radovanović (Debeli) i Slobodan Miljković (Lugar), kao i drugi pripadnici Jedinice, počinili zločine nad nesrpskim civilima, i to, između ostalog, masakr u kom je Slobodan Miljković (Lugar) ubio 16 muškaraca Muslimana ili Hrvata i druge zločine u zatočeničkom objektu u Crkvini 7. maja 1992, ili približno tog datuma.¹⁶³¹ Konstatacije Pretresnog veća o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu s tim u vezi nisu pobijene u žalbenom postupku.

527. Pored toga, Žalbeno veće je zaključilo da su Stanišić i Simatović putem isplata Službe državne bezbednosti Srpskoj dobrovoljačkoj gardi značajno doprineli ostvarenju zajedničkog

¹⁶²⁸ Prvostepena presuda, par. 594. U kontekstu odgovornosti za pomaganje i podržavanje, Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović bili svesni kampanje prisilnog raseljavanja čija su meta bili nesrbi u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, namere koju su delili učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu, i postojanja jasno vidljivog obrasca zločina počinjenih tokom operacija u kojima su srpske snage preuzimale teritoriju u SAO Krajini, SAO SBZS i nekim opštinama u Bosni i Hercegovini. V. Prvostepena presuda, par. 606, 607. V. takođe Prvostepena presuda, par. 372-378. Te konstatacije nisu pobijene u žalbenom postupku.

¹⁶²⁹ Žalbeno veće je razmotrilo Simatovićev prigovor u žalbi da je zaključak Pretresnog veća o njegovom znanju zasnovan “gotovo isključivo” na okolnostima vezanim za Stanišića i da Pretresno veće nije individualizovalo Simatovićev položaj, te da je pogrešno izjednačilo Stanišićeve kontakte i uticaj na najvišim nivoima s tim što je Simatović imao pristup “nedefinisanim obaveštajnim podacima”. V. Simatovićev odgovor, par. 380-383, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 589. Žalbeno veće, međutim, konstatuje da Simatović tu svoju tvrdnju nije potkrepio, niti je pokazao da je Pretresno veće postupilo nerazumno kad je, u kontekstu svojih drugih konstatacija, zaključilo da je on imao sveobuhvatno znanje o događajima na terenu u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini tokom perioda na koji se odnosi Optužnica. V. takođe Prvostepena presuda, par. 564 (gde je zaključeno da su Stanišić i Simatović “dobijali informacije o političkoj i bezbednosnoj situaciji u Republici Srpskoj i drugim delovima bivše Jugoslavije”), par. 578 (gde stoji da su Stanišić i Simatović, zahvaljujući “neometanom pristupu obaveštajnim informacijama preko različitih kanala i učešću na sastancima ili prisustvu na terenu, nesumnjivo znali za raspoloženje među lokalnim vođama Srba”).

¹⁶³⁰ Prvostepena presuda, par. 597. V. takođe Prvostepena presuda, par. 436, 590. Žalbeno veće ima na umu zaključak Pretresnog veća da se nije uverilo da su Stanišić i Simatović upravljali ili rukovodili i komandovali pripadnicima Jedinice tokom operacija ili činjenja zločina u Bosanskom Šamcu. V. Prvostepena presuda, par. 424.

¹⁶³¹ V. Prvostepena presuda, par. 604. V. takođe Prvostepena presuda, par. 222-234.

zločinačkog cilja i, konkretno, ubistvima u Sanskom Mostu za koja se terete u Optužnici.¹⁶³² Žalbena veće je, konkretno, konstatovalo da je tužilaštvo u potpunosti otklonilo razumnu sumnju u to da je najmanje od decembra 1994. i tokom cele 1995, pa tako i otprilike u vreme ubistava u Sanskom Mostu za koja se optuženi terete u Optužnici, Služba državne bezbednosti putem dnevnica za JATD plaćala: (i) lica koja su rukovala Srpskom dobrovoljačkom gardom i/ili joj dostavljala novac; (ii) znatan broj pripadnika Srpske dobrovoljačke garde; i (iii) značajne sume novca Srpskoj dobrovoljačkoj gardi otprilike u to vreme.¹⁶³³ Žalbena veće podseća da je ova podrška usledila nakon što su pripadnici Srpske dobrovoljačke garde izvršili brojne zločine u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.¹⁶³⁴ Kad se uzmu u obzir zaključci Pretresnog veća koji nisu pobijeni u žalbenom postupku o tome da su Stanišić i Simatović imali sveobuhvatna saznanja o događajima i zločinima počinjenim na terenu, Žalbena veće zaključuje da ne postoji nikakva razumna sumnja u to da su i jedan i drugi u vreme tih isplata bili svesni prirode i opsega zločina koje je do tada bila počinila Srpska dobrovoljačka garda.¹⁶³⁵

528. Imajući u vidu zaključke koji nisu pobijeni u žalbenom postupku, a odnose se na Stanišićevo i Simatovićevo detaljno i sveobuhvatno znanje o događajima na terenu, na to da su bili svesni namere učesnika udruženog zločinačkog poduhvata i da su značajno doprineli zajedničkom zločinačkom cilju, Žalbena veće sada, kako to tužilaštvo traži uglavnom u podosnovi B(iii) Osnove 1 svoje žalbe,¹⁶³⁶ mora da analizira ključne dokaze kao i rezonovanje Pretresnog veća o tim dokazima na osnovu kojih je ono zaključilo da nije van razumne sumnje dokazano da su Stanišić ili Simatović posedovali zajedničku nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj.

529. Na samom početku, Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće primilo na znanje dokaze koji govore da je,

¹⁶³² V. gore, par. 512.

¹⁶³³ V. gore, par. 506.

¹⁶³⁴ V. npr. Prvostepena presuda, par. 119, 122, 126, 131, 133, 136, 146, 168, 169, 181, 199, 275, 276, 278, 300, 301, 442, 448.

¹⁶³⁵ Donoseći ovaj zaključak, Žalbena veće konstatuje da nije uverljiva Stanišićeva tvrdnja da konstatacije Pretresnog veća o njegovom opštem znanju nisu dovoljne da se dokaže njegova *mens rea*, kao ni tvrdnja da je svrha operacije u Sanskom Mostu bila održavanje kontrole, a ne isterivanje nesrba. V. Stanišićev odgovor, par. 494-496. Žalbena veće je takođe analiziralo Simatovićevu tvrdnju da tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da je on bio svestan kriminalnih aktivnosti Željka Ražnatovića (Arkana) u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, pogotovo zato što se Simatović "bavio stranim službama" i prikupljao "informacije iz neprijateljskih redova" i što dokazi na koje se tužilaštvo oslanja pokazuju da je Željka Ražnatovića (Arkana) nadgledala Treća uprava Službe državne bezbednosti. V. Simatovićev odgovor, par. 448-457, gde se upućuje na dokazne predmete P00020, P00593, P00838. Žalbena veće smatra da njegovi argumenti i dokazi na koje on upućuje ne dovode u razumnu sumnju to da je Simatović 1994. i 1995. bio opšteuzevši svestan obima i prirode prethodnih kriminalnih aktivnosti Srpske dobrovoljačke garde – organizacije u čijem je finansiranju učestvovao.

¹⁶³⁶ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 138-148. Kao što je već rečeno, Žalbena veće smatra da nije potrebno obraditi svaki izneseni argument, a posebno ne argumente zasnovane na odbijenim žalbenim podosnovama. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 145, 147 (gde se upućuje na prigovore iznesene u podosnovi A(i) Osnove 1 žalbe tužilaštva).

naročito u vezi s Bosnom i Hercegovinom i s obzirom na njen mešoviti nacionalni sastav, izdvajanje srpske državnice nužno podrazumevalo nasilje, te da operacije nisu vođene samo u svrhu zauzimanja teritorije, nego i u svrhu nasilne promene demografskih odlika tih područja.¹⁶³⁷

Žalbeno veće smatra da je ova okolnost, a nje su Stanišić i Simatović kao viši obavestajni radnici bez sumnje bili svesni, izuzetno relevantna za ocenjivanje *mens rea* i jednog i drugog u vezi s njihovim dokazanim doprinosom zajedničkom zločinačkom cilju u Bosni i Hercegovini.

530. Pored toga, Žalbeno veće ukazuje na telefonski razgovor između Stanišića i Karadžića, vođen 22. januara 1992, pre doprinosa operaciji u Bosanskom Šamcu, u kojem je Karadžić rekao Stanišiću da i Hrvate zabrinjava suverena Bosna i Hercegovina, i da Srbima i Hrvatima “predstoji trideset godina mučenja” ako ne razreše svoje sporove, na šta je Stanišić odgovorio “s ubijanjima”. Tokom istog razgovora Stanišić je rekao “[m]i ćemo onda njih morati poterat u Beograd” jer “nema nam druge”, a pošto se Karadžić složio s njim, dodao “ili ćemo ih istrebiti do kraja pa da vidimo gde ćemo”.¹⁶³⁸ Žalbeno veće takođe ukazuje na Stanišićev dopis od 5. jula 1994. u kom je policiju Republike Srpske Krajine pohvalio za to što je odigrala glavnu ulogu u uspostavljanju “državnosti Krajine”, priznao njen doprinos održavanju reda i zakona i zaštiti sigurnosti građana, te nagovestio: “Ulazimo u odlučujuću fazu borbe za ostvarenje zajedničkih ciljeva svih srpskih zemalja, spremniji i odlučniji nego ikad ranije.”¹⁶³⁹ Sagledvši to u kontekstu rasprostranjenih zločina i dela nasilja počinjenih tokom prethodnih godina nad ljudima nesrpske nacionalnosti u Krajini, uz neposredno učešće pripadnika lokalne policije, Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišićeve reči ne samo nerazborite, već i da on njima posredno odobrava i moralno podržava postupke policije Republike Srpske Krajine.¹⁶⁴⁰

531. No bez obzira na to, Pretresno veće je smatralo da se u Stanišićevoj izjavi od 22. januara 1992. “radi o nesrećnom izboru reči”, a “ne nužno o bukvalnom izrazu Stanišićeve namere”,¹⁶⁴¹ i da Stanišićevi komentari u dopisu od 5. jula 1994. dopuštaju postojanje još jedne razumne mogućnosti, naime, te da je Stanišić, u kontekstu političke i vojne strategije koja se sprovodila u to vreme, davao ohrabrenje i moralnu podršku policiji Republike Srpske Krajine.¹⁶⁴² Pretresno veće je u vezi s razgovorom od 22. januara 1992. takođe napomenulo “da Stanišić kaže da će, ako to žele, imati ‘totalni rat’, ali da se taj deo razgovora završava Stanišićevim rečima da je to ‘bolje [učiniti]

¹⁶³⁷ Prvostepena presuda, par. 377.

¹⁶³⁸ Prvostepena presuda, par. 581, gde se upućuje na dokazni predmet P02790, str. 6, 7. V. takođe Prvostepena presuda, par. 555.

¹⁶³⁹ Prvostepena presuda, par. 583, gde se upućuje na dokazni predmet P03726. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 29.

¹⁶⁴⁰ Prvostepena presuda, par. 583.

¹⁶⁴¹ Prvostepena presuda, par. 581.

¹⁶⁴² Prvostepena presuda, par. 583.

ko ljudi”¹⁶⁴³ Žalbeno veće, međutim, smatra da izjava od 22. januara 1992. i dopis od 5. jula 1994, sagledani zajedno sa Stanišićevim sveobuhvatnim i detaljnim znanjem o događajima i zločinima počinjenim na terenu, time da je bio svestan zajedničke namere učesnika udruženog zločinačkog poduhvata da se većina nesrba ukloni s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine putem izvršenja krivičnih dela za koja se optuženi terete u Optužnici i njegovim dokazanim doprinosom ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja, pokazuju da je Stanišić delio nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj i počine krivična dela u osnovi.¹⁶⁴⁴

532. Pored toga, zaključci Pretresnog veća da je Stanišić s vremena na vreme pokazivao spremnost da reši sukob, da je težio postizanju mira i organizovao dostavu humanitarne pomoći ne dovode u razumnu sumnju Stanišićevu nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj i da se počine krivična dela u osnovi.¹⁶⁴⁵ Stanišićevu ulogu u međunarodnim mirovnim pregovorima, naročito na mirovnoj konferenciji u Daytonu u novembru 1995, treba sagledavati u međunarodnom političkom kontekstu velikog publiciteta, a njegove najznačajnije humanitarne intervencije bile su usmerene ka oslobađanju međunarodnih talaca.¹⁶⁴⁶ Žalbeno veće konstatuje da ti naponi, sagledani u svetlu dokazanog znanja i doprinosa o kojima je već bilo reči, ne protivreče zaključku da je u potpunosti otklonjena razumna sumnja u to da je Stanišić posedovao potrebnu *mens rea* za odgovornost za udruženi zločinački poduhvat.

¹⁶⁴³ V. Prvostepena presuda, fusnote 2227, 2319, gde se upućuje na dokazni predmet P02790, str. 7.

¹⁶⁴⁴ Žalbeno veće smatra neuverljivim Stanišićeve tvrdnje u onom delu u kojem se one odnose na ovo ponašanje, a pogotovo na ono što je on rekao u razgovoru s Radovanom Karadžićem 22. januara 1992. V. npr. Stanišićev žalbeni podnesak, par. 191-194, 328. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 107 (gde se tvrdi da je tužilaštvo zloupotrebilo “jednu [štetnu] opasku“ koja “čak nije bila [usmerena protiv] Muslimana“ u “pet godina prilično strašnog međunacionalnog sukoba“). Žalbeno veće podseća da su “eksplicitni izrazi zločinačke namere iz očiglednih razloga retki u kontekstu krivičnih suđenja“. V. Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*, par. 159. Pod tim okolnostima, kad se sagledaju zajedno u kontekstu Stanišićevog znanja i pomenutih ponovljenih doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju, odsustvo drugih primera tako ekstremnih izraza u Stanišićevim privatnim ili javnim razgovorima tokom perioda na koji se odnosi Optužnica ne dovodi u razumnu sumnju to da je on delio nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj i izvrše krivična dela u osnovi. V. Prvostepena presuda, par. 581.

¹⁶⁴⁵ V. Prvostepena presuda, par. 349, 596. Žalbeno veće je takođe razmotrilo dokaze koje Pretresno veće nije izričito pomenulo u Prvostepenoj presudi. V. npr. T. 15. oktobar 2019. str. 15, 17-19 (gde se potvrđuje da je Stanišić bio “osoba za kontakt“ kad je reč o puštanju talaca i da je Slobodan Milošević svedoku rekao da je Stanišić preneo njegovu poruku da će Radovan Karadžić biti ubijen ako taoci ne budu pušteni); dokazni predmet 1D00441 (pod pečatom), str. 37-39, 41, 221, 222 (iskaz o Stanišićevim pokušajima da nagovori Radovana Karadžića i Ratka Mladića da puste taoce, njegovom učešću u oslobađanju američkog novinara Davida Rohdea i francuskih pilota zarobljenih u Republici Srpskoj u drugoj polovini 1995, te o njegovoj ulozi u sprovođenju Dejtonskih sporazuma); dokazni predmet 1D00548 (pod pečatom), str. 18, 19, 29, 33, 34, 37 (iskaz o Stanišićevoj ulozi u oslobađanju talaca).

¹⁶⁴⁶ V. Prvostepena presuda, par. 349, 596 (“S tim u vezi, Pretresno veće podseća na svoj raniji zaključak da je Stanišić u relevantnom periodu s vremena na vreme pokazivao spremnost da reši sukob, da je težio postizanju mira i organizovao dostavu humanitarne pomoći“). V. takođe Prvostepena presuda, par. 627 (prilikom odmeravanja njegove kazne, Pretresno veće je pomenulo “pomoć koju je Stanišić pružio prilikom oslobađanja 300 pripadnika UNPROFOR-a koji su držani kao taoci, zarobljenih francuskih pilota i jednog američkog novinara u Bijeljini, kao i njegovu ulogu na mirovnoj konferenciji u Daytonu, u novembru 1995“).

533. Što se tiče Simatovića, Žalbeno veće naglašava konstatacije Pretresnog veća, koje nisu pobijene u žalbenom postupku, da je Simatović lično davao instrukcije i odobrio angažovanje pripadnika Jedinice i meštana iz Bosanskog Šamca koji su nakon toga učestvovali u zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu, koji tvore deo zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁶⁴⁷ Kad je reč o njegovom dokazanom doprinosu ubistvima u Sanskom Mostu za koja se optuženi terete u Optužnici, isplate Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, kroz strukturu JATD, nisu spadale samo u nadležnosti Stanišića, kao načelnika Službe državne bezbednosti, nego i u nadležnosti Simatovića, za koga je Pretresno veće zaključilo da je, kao pomoćnik načelnika Službe državne bezbednosti, bio nadležan za JATD.¹⁶⁴⁸ Žalbeno veće primećuje da dokazi pokazuju da je Simatović parafirao platne spiskove Službe državne bezbednosti između decembra 1994. i decembra 1995, koji obuhvataju isplate Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, uključujući i lica na rukovodećim dužnostima.¹⁶⁴⁹ Žalbeno veće je pažljivo razmotrilo argumente koje su izneli Stanišić i Simatović da su isplate Srpskoj dobrovoljačkoj gardi u tim periodima bile povezane s operacijama koje nisu bile operacije etničkog čišćenja.¹⁶⁵⁰ Međutim, imajući u vidu kontinuirano i opštepoznato činjenje krivičnih dela u osnovi udruženog zločinačkog poduhvata koje je vršila Srpska dobrovoljačka garda, Žalbeno veće konstatuje da kontinuirana podrška koji su pripadnici Srpske dobrovoljačke garde dobijali kroz te isplate pokazuje Stanišićevu i Simatovićevu nameru za činjenje takvih zločina. Žalbeno veće zaključuje da relevantne konstatacije o Simatovićevom doprinosu zajedničkom zločinačkom cilju, njegovo sveobuhvatno znanje o zločinima činjenim na terenu tokom celog perioda na koji se odnosi Optužnica, kao i to što je bio svestan zajedničke namere učesnika udruženog zločinačkog poduhvata da prisilno i trajno uklone većinu nesrba s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine činjenjem krivičnih dela navedenih u Optužnici, u potpunosti otklanjaju razumnu sumnju u to da je on posedovao nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj i da se izvrše krivična dela u njegovoj osnovi.

534. I konačno, Žalbeno veće podseća da je Pretresno veće izrazilo sumnju u pogledu toga da su Stanišić i Simatović posedovali nameru potrebnu za odgovornost za udruženi zločinački poduhvat zbog ograničenih dokaza o tome da su zločine počinile srpske snage za koje je van razumne sumnje dokazano da su bile u nadležnosti bilo kojeg od njih dvojice.¹⁶⁵¹ Međutim, Žalbeno veće podseća da Pretresno veće nije razmotrilo pune razmere Stanišićevog i Simatovićevog doprinosa zajedničkom zločinačkom cilju koji su, iako ne pokazuju Stanišićevu i Simatovićevu nadležnost nad počiniocima

¹⁶⁴⁷ V. Prvostepena presuda, par. 416-419, 436, 590, 597, 605.

¹⁶⁴⁸ V. Prvostepena presuda, par. 432.

¹⁶⁴⁹ V. gore, par. 508.

¹⁶⁵⁰ V. npr. Stanišićev odgovor, par. 108, 165, 495; Simatovićev odgovor, par. 60-66, 132, 254, 255.

¹⁶⁵¹ V. Prvostepena presuda, par. 596.

u vreme činjenja zločina, u skladu s njihovom mogućnošću da ostvare zajednički zločinački cilj, s obzirom na njihove položaje u Službi državne bezbednosti. Prema tome, njihovi ponovljeni doprinosi, bez obzira na eventualne vremenske prekide ili nepostojanje nadležnosti nad počiniocima, odražavaju kontinuirano učešće u zajedničkom zločinačkom cilju, a ne samo pomoć uz znanje da će biti počinjeni zločini, kako je to zaključilo Pretresno veće.¹⁶⁵² Naprotiv, njihovo dokazano ponašanje, sagledano zajedno s onim što su znali, pokazuje da su i jedan i drugi posedovali potrebnu nameru da učestvuju u zajedničkom zločinačkom cilju i da počine krivična dela u osnovi.

535. Imajući u vidu navedeno, Žalbeno veće zaključuje da je u potpunosti otklonjena razumna sumnja u to da su i Stanišić i Simatović, najkasnije od vremena kad su organizovali obuku pripadnika Jedinice i lokalnih srpskih snaga u centru Pajzoš i tokom potonjeg angažovanja za vreme preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu 1992, delili nameru da se ostvari zajednički zločinački cilj prisilnog i trajnog uklanjanja većine nesrba s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine putem činjenja krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i nehumanih dela (prisilno premeštanje), kako se navodi u Optužnici, kao i nameru da se počine krivična dela u osnovi za koja se terete. Žalbeno veće dalje zaključuje da je u potpunosti otklonjena razumna sumnja u to da su Stanišić i Simatović nastavili da dele tu nameru tokom perioda u kojem su počinjeni zločini u Sanskom Mostu u septembru 1995.

536. Prilikom donošenja tog zaključka Žalbeno veće ima na umu i sledeće: tamo gde se za neko krivično delo u osnovi koje tvori deo zajedničkog zločinačkog cilja traži dokaz posebne namere, kao što je diskriminatorna namera, optuženi mora da deli tu posebnu nameru.¹⁶⁵³ Krivično delo progona po članu 5(h) Statuta MKSJ uključuje posebnu nameru diskriminisanja na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi.¹⁶⁵⁴ Pretresno veće je konstatovalo da su lišavanja života i dela prisilnog raseljavanja za koja je zaključilo da su dokazana van razumne sumnje, izvedena s namerom diskriminisanja na osnovu nacionalnosti žrtava¹⁶⁵⁵ i da su zadovoljeni svi elementi progona kao zločina protiv čovečnosti, kažnjivog po članu 5(h) statuta MKSJ.¹⁶⁵⁶ U svetlu navedene analize,

¹⁶⁵² Prvostepena presuda, par. 596.

¹⁶⁵³ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 711; Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 110. Up. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 1771; Drugostepena presuda u predmetu *Dorđević*, par. 470; Drugostepena presuda u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*, par. 135.

¹⁶⁵⁴ V. član 5(h) Statuta MKSJ-a. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 159. Zaključak o postojanju diskriminatorne namere ne može se izvesti direktno iz opšteg diskriminatornog karaktera napada koji je okvalifikovan kao zločin protiv čovečnosti. Međutim, zaključak o postojanju diskriminatorne namere može se izvesti iz konteksta napada pod uslovom da se potkrepí okolnostima u kojima se odigrao zločin. V. npr. Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 366.

¹⁶⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 322-325.

¹⁶⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 325.

kojom je dokazano Stanišićevo i Simatovićevo učestvovanje u udruženom zločinačkom poduhvatu usmerenom na diskriminisanje Hrvata, bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata,¹⁶⁵⁷ Žalbeno veće se takođe uverilo da je u potpunosti otklonjena razumna sumnja u to da su Stanišić i Simatović posedovali potrebnu diskriminatornu nameru.

537. Shodno tome, Žalbeno veće konstatuje da je u potpunosti otklonjena razumna sumnja u to da su Stanišić i Simatović posedovali nameru potrebnu za odgovornost za udruženi zločinački poduhvat. Žalbeno veće će sada utvrditi razmere krivične odgovornosti Stanišića i Simatovića kao učesnika udruženog zločinačkog poduhvata, u svetlu konstatacija o njihovom doprinosu zajedničkom zločinačkom cilju i njihovoj zajedničkoj nameri da u njemu učestvuju i izvrše krivična dela u osnovi.

2. Krivična dela koja se mogu pripisati Stanišiću i Simatoviću kao učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata

538. Žalbeno veće podseća na konstatacije, nepobijene u žalbenom postupku, o množini lica i njihovom zajedničkom zločinačkom cilju, kao i Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu tom cilju i njihovoj nameri da ga ostvare i izvrše krivična dela u osnovi.¹⁶⁵⁸ Shodno tome, Žalbeno veće konstatuje da Stanišić i Simatović, na osnovu njihovog učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu (prva kategorija), snose odgovornost po članu 1 Statuta Mehanizma i članu 7(1) Statuta MKSJ za počinjenje. Žalbeno veće će sada razmatrati pitanje koja se krivična dela navedena u Optužnici koja su počinili učesnici udruženog zločinačkog poduhvata ili glavni izvršiooci čiji se postupci mogu pripisati bilo kom učesniku udruženog zločinačkog poduhvata mogu pripisati Stanišiću i Simatoviću.

(a) Uvod

539. Pretresno veće je zaključilo da dokazi pokazuju postojanje jasnog obrasca brojnih zločina koje su srpske snage počinile u SAO Krajini, SAO SBZS i opštinama Bijeljina, Zvornik, Bosanski Šamac, Doboj i Sanski Most tokom perioda na koji se odnosi Optužnica.¹⁶⁵⁹ Pretresno veće je naglasilo da ti zločini nisu činjeni nasumično i neorganizovano, nego u toku dobro planiranih i koordinisanih operacija, što pokazuje postojanje zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁶⁶⁰ S tim u vezi, ono

¹⁶⁵⁷ V. npr. Prvostepena presuda, par. 323, 324, 379.

¹⁶⁵⁸ V. gore, odeljci VI.A, VI.A.4(c), VI.B.1.

¹⁶⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 378.

¹⁶⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 378.

je naglasilo sistematski obrazac zločina počinjenih nad civilima nesrpske nacionalnosti u svim regijama koje obuhvata Optužnica.¹⁶⁶¹

540. Pretresno veće je u tom kontekstu zaključilo da su ti zločini činili deo zajedničkog zločinačkog cilja da se, činjenjem krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i nehumanih dela (prisilno premeštanje) koja se navode u Optužnici, nesrbi prisilno i trajno uklone s velikih područja Hrvatske i Bosne i Hercegovine.¹⁶⁶² Pretresno veće je dalje konstatovalo da je taj zajednički cilj delilo više političko i vojno rukovodstvo, u kom su, između ostalih, bili Slobodan Milošević, Radmilo Bogdanović, Radovan Stojičić (Badža), Mihalj Kertes, Milan Martić, Milan Babić, Goran Hadžić, Radovan Karadžić, Ratko Mladić, Momčilo Krajišnik, Biljana Plavšić i Željko Ražnatović (Arkan).¹⁶⁶³

541. Tužilaštvo tvrdi da se krivična dela koja su navedena u Optužnici i izvršena u Hrvatskoj i nekim opštinama Bosne i Hercegovine mogu pripisati Stanišiću i Simatoviću zato što su ih izvršile snage koje su kontrolisali oni ili drugi učesnici udruženog zločinačkog poduhvata, ili zato što su Stanišić i Simatović postupali zajedno sa snagama koje su u činjenju zločina kontrolisali učesnici udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁶⁶⁴

542. Stanišić odgovara da se tužilaštvo opasno približava pripisivanju krivice po osnovu povezanosti s počiniocima i da ignoriše “kriterijum instrumenata” za udruženi zločinački poduhvat.¹⁶⁶⁵ On osporava tvrdnju tužilaštva da su “ranije ili kasnije veze dovoljne” i da su “opšte karakteristike raspoređivanja na teren ili doprinosa dovoljne da bi se pripisala odgovornost [za udruženi zločinački poduhvat]”.¹⁶⁶⁶ Simatović odgovara da tužilaštvo ovde implicira automatizam u Simatovićevoj odgovornosti bez obzira na postojanje njegovog doprinosa ili kontakata s drugim učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata, i tvrdi da tužilaštvo traži osudu za krivična dela za koja on nije odgovoran.¹⁶⁶⁷

543. Tužilaštvo replicira da Stanišić i Simatović svojim tvrdnjama ignorišu ustaljeno pravo, prema kojem je potrebno samo da su optuženi ili bilo koji drugi učesnik udruženog zločinačkog

¹⁶⁶¹ Prvostepena presuda, par. 379.

¹⁶⁶² Prvostepena presuda, par. 379, 597. V. takođe Prvostepena presuda, par. 378, 594.

¹⁶⁶³ Prvostepena presuda, par. 380.

¹⁶⁶⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 122-127. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 71; T. 25. januar 2023, str. 2, 3.

¹⁶⁶⁵ V. T. 24. januar 2023, str. 10, 11; T. 25. januar 2023, str. 37, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Brđanin*, par. 428, 430.

¹⁶⁶⁶ T. 25. januar 2023, str. 37. V. takođe T. 24. januar 2023, str. 10, 11.

¹⁶⁶⁷ Simatovićev odgovor, par. 363. V. takođe Simatovićev odgovor, par. 358-364.

poduhvata iskoristili glavne izvršioce da bi se moglo smatrati da su izveli *actus reus* krivičnog dela koje je deo zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁶⁶⁸

544. Pre svega, Žalbeno veće podseća da je, u slučaju da su zadovoljeni svi elementi odgovornosti za udruženi zločinački poduhvat, “primereno [...] smatrati [svakog učesnika] krivim i za dela drugih učesnika u [udruženom zločinačkom poduhvatu] ili pojedinaca kojima su se oni poslužili koja su doprinela ostvarenju zajedničkog kažnjivog cilja”.¹⁶⁶⁹ Međutim, nijedno lice ne može biti smatrano odgovornim za krivična dela u okviru udruženog zločinačkog poduhvata počinjena u periodu kada ono nije bilo njegov učesnik.¹⁶⁷⁰ S tim u vezi, Žalbeno veće podseća da je u potpunosti otklonjena razumna sumnja u to da su i Stanišić i Simatović, barem od vremena kad su zajedničkom zločinačkom cilju doprineli time što su organizovali obuku pripadnika Jedinice i lokalnih srpskih snaga u centru Pajzoš, kao i time što su te ljude potom rasporedili na teren tokom preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu 1992, delili nameru da se izvrše krivična dela u osnovi (progon, ubistvo, deportacija i prisilno premeštanje) koja su deo zajedničkog zločinačkog cilja, i da su i jedan i drugi delili nameru da taj cilj ostvare.¹⁶⁷¹ Shodno tome, Žalbeno veće će razmotriti samo pitanje da li se krivična dela za koja se Stanišić i Simatović terete a koja su činjena počevši od kraja marta 1992, što označava početak Stanišićevog i Simatovićevog učestvovanja u udruženom zločinačkom poduhvatu putem obučavanja pripadnika Jedinice i meštana iz Bosanskog Šamca, mogu pripisati bilo Stanišiću, bilo Simatoviću.¹⁶⁷²

545. Žalbeno veće dalje podseća da se učesnik udruženog zločinačkog poduhvata može proglasiti odgovornim za krivična dela koja počine glavni izvršioци koji nisu učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu ako se dokaže da se ta krivična dela mogu pripisati jednom učesniku

¹⁶⁶⁸ T. 25. januar 2023, str. 75, 76, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, par. 605, Drugostepenu presudu u predmetu *Nizeyimana*, par. 325.

¹⁶⁶⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 1545; Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 172. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 431.

¹⁶⁷⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*, par. 1985; Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*, fusnota 25.

¹⁶⁷¹ V. gore, par. 535.

¹⁶⁷² V. Prvostepena presuda, par. 416 (“Kako se navodi gore u tekstu, krajem marta 1992. pripadnici Jedinice su obučavali grupu od 20 ljudi iz Bosanskog Šamca u Ležimiru i na Pajzošu. [...] Isto tako, otprilike u to vreme, grupa bivših policajaca iz SAO SBZS, uključujući Lugara, Debelog i svedoka RFJ-035, prošla je sličnu obuku od strane pripadnika Jedinice”), par. 419 (“Pretno veće se takođe uverilo da su u martu 1992, pošto su prošli obuku od strane Jedinice u logorima, Debeli, Lugar i svedok RFJ-035 ušli u sastav Jedinice i da su bili pod nadležnošću [Stanišića i Simatovića] pre nego što su raspoređeni na teren”), par. 436 (“Pretno veće se takođe uverilo da su [Stanišić i Simatović] krajem marta 1992. poslali na teren pripadnike Jedinice i druge koje su oni obučavali, i da su oni učestvovali u zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu”). V. takođe Prvostepena presuda, par. 407, fusnota 1645, gde se upućuje na svedoka Todorovića, dokazni predmet P01916, str. 23432, 23433 (koji je izjavio da je centar bio “u okolini Iloka” i da je krajem marta 1992. godine 20 muškaraca napustilo opštinu da bi otišlo na obuku), 23437, 23519, 23558, svedok RFJ-035, T. 17. april 2018, str. 12, 13, dokazni predmet P02026, par. 29, 30. Konstatacija Žalbenog veća da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi da su meštani iz Bosanskog Šamca obučavani u centru

udruženog zločinačkog poduhvata i da je taj učesnik delovao u skladu sa zajedničkim ciljem kad je koristio glavnog izvršioca.¹⁶⁷³ Takva veza je dokazana onda kada se pokaže da je učesnik udruženog zločinačkog poduhvata koristio osobu koja nije učesnik poduhvata za izvršenje *actus reusa* nekog krivičnog dela koje je deo zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁶⁷⁴ Postojanje veze između datog krivičnog dela i učesnika udruženog zločinačkog poduhvata utvrđuje se za svaki slučaj posebno.¹⁶⁷⁵ U faktore koji ukazuju na postojanje takve veze spadaju dokazi o tome da je učesnik udruženog zločinačkog poduhvata tražio, eksplicitno ili implicitno, od lica koje nije njegov učesnik da počinu takvo krivično delo ili da je to lice podstakao, naredio mu, bodrio ga ili ga na neki drugi način iskoristio za izvršenje krivičnog dela.¹⁶⁷⁶ Formalnopravno gledano, pretresno veće, da bi ustanovilo takvu vezu, ne mora da pokaže kako je svaki fizički izvršilac korišćen za vršenje zločina, već mora da utvrdi da su jedan ili više učesnika u udruženom zločinačkom poduhvatu u ostvarivanju zajedničkog plana koristili snage kojima su ti fizički izvršioци pripadali.¹⁶⁷⁷

546. Žalbeno veće će sada analizirati konstatacije Pretresnog veća vezane za zločinačko ponašanje koje je trajalo dok su Stanišić i Simatović bili učesnici udruženog zločinačkog poduhvata. Pre svega, Žalbeno veće, imajući u vidu konstatacije Pretresnog veća o postojanju zajedničkog zločinačkog cilja, a posebno obimom ogroman, a opet koordinisan karakter počinjenih zločina, zaključuje da je jedino razumno tumačenje ovih konstatacija to da se Pretresno veće uverilo van razumne sumnje da su učesnici udruženog zločinačkog poduhvata koristili snage da izvrše ta krivična dela i da su u tome postupali u skladu sa zajedničkim zločinačkim ciljem.

(b) Bosanski Šamac i Sanski Most (1995)

547. Žalbeno veće podseća da je Pretresno veće konstatovalo da su Stanišić i Simatović doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja organizovanjem obuke pripadnika Jedinice i lokalnih srpskih snaga u centru Pajzoš i njihovim kasnijim angažovanjem tokom preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu.¹⁶⁷⁸ S tim u vezi, Pretresno veće je podsetilo da su, nakon preuzimanja vlasti u Bosanskom Šamcu, Dragan Đorđević (Crni), Srećko Radovanović (Debeli) i Slobodan Miljković (Lugar), kao i drugi pripadnici Jedinice, počinili zločine nad nesrpskim civilima, između ostalog,

Ležimir ne dovodi u pitanje razumnost konstatacija Pretresnog veća o tome kad je obuka počela. V. gore, Odeljak IV.B.2(b).

¹⁶⁷³ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 193 i tamo navedene reference.

¹⁶⁷⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 225, 226; Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 410.

¹⁶⁷⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 226.

¹⁶⁷⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*, par. 226.

¹⁶⁷⁷ V. Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*, par. 165, gde se upućuje na Drugostepenu presudu u predmetu *Krajišnik*, par. 235-237.

¹⁶⁷⁸ Prvostepena presuda, par. 597. V. takođe Prvostepena presuda, par. 436, 590. V. takođe Optužnica, par. 4, 6, 9, 12, 22-26, 46-50, 64-66; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 75, 82, 95, 111, 162-167.

masakr 16 muškaraca Muslimana ili Hrvata koji su Slobodan Miljković (Lugar) i drugi počinili u zatočeničkom objektu u Crkvini 7. maja 1992. ili približno tog datuma.¹⁶⁷⁹ Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović odgovorni za pomaganje i podržavanje krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja koja su srpske snage počinile u Bosanskom Šamcu i osudilo obojicu po tačkama 1 do 5 Optužnice u vezi s tim zločinima.¹⁶⁸⁰ Konstatacije o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu tim zločinima potvrđene su u žalbenom postupku.

548. Pretresno veće je takođe zaključilo da je Srpska dobrovoljačka garda izvršila ubistvo i progon u vezi s ubistvom 11 nesrba u Trnovu i 64 nesrba u Sasini kod Sanskog Mosta u septembru 1995.¹⁶⁸¹ Pored toga, tužilaštvo je u žalbenom postupku u potpunosti otklonilo razumnu sumnju u to da su Stanišić i Simatović, putem isplata Službe državne bezbednosti Srpskoj dobrovoljačkoj gardi, a naročito isplatama otprilike u vreme operacija u Sanskom Mostu, značajno doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja i, konkretno, ubistvima u septembru 1995. za koja se terete u Optužnici.

549. Žalbeno veće primećuje da je za glavne izvršioce navedenih zločina konstatovano da nisu izričito identifikovani kao učesnici udruženog zločinačkog poduhvata. Stanišić tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao konstatovati da je u vezi s isplatama Srpskoj dobrovoljačkoj gardi ispunjen kriterijum “instrumenata” za odgovornost po osnovu udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁶⁸² Međutim, suština njegovih argumenata već je razmotrena i odbijena.¹⁶⁸³ Imajući u vidu konstatacije o Stanišićevom i Simatovićevom doprinosu zajedničkom zločinačkom cilju, konkretno u vezi sa zločinima počinjenim u Bosanskom Šamcu i u Sanskom Mostu u septembru 1995, Žalbeno veće zaključuje da su se oni u činjenju zločina poslužili glavnim izvršiocima. Prema tome, ta krivična dela mogu da se pripišu Stanišiću i Simatoviću. I dalje, pošto odgovornost za udruženi zločinački poduhvat najprikladnije odražava pune razmere Stanišićevog i Simatovićevog kriminalnog postupanja u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu i posle

¹⁶⁷⁹ Prvostepena presuda, par. 604. V. takođe Prvostepena presuda, par. 223, 229, 232-234.

¹⁶⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 608, str. 270.

¹⁶⁸¹ Prvostepena presuda, par. 271, 275, 276, 278, 301, 302, 319, 322, 323, 325, 442. V. takođe Optužnica, par. 4, 6, 9, 12, 15, 22-26, 55-57, 64-66; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 40, 89, 93, 181, 182. Žalbeno veće podseća da je tvrdnju tužilaštva da je Pretresno veće pogrešilo time što nije presudilo o optužbama za prisilno raseljavanje odbacilo na osnovu toga što je prema podnescima tužilaštva izgledalo da ono ne ostaje pri tim optužbama u vezi sa zločinima počinjenim u Sanskom Mostu 1995. V. gore, Odeljak VI.A.3.

¹⁶⁸² V. Stanišićev odgovor, par. 282.

¹⁶⁸³ V. gore, Odeljak VI.A.4(c).

toga, Žalbeno veće ukida njihove osude za pomaganje i podržavanje ubistva, deportacije, nehumanih dela (prisilno premeštanje) i progona zasnovane na istom ponašanju.¹⁶⁸⁴

(c) Bijeljina

550. Pretresno veće je konstatovalo da je van razumne sumnje dokazano da je Srpska dobrovoljačka garda Željka Ražnatovića (Arkana) 31. marta 1992. prešla iz Srbije u Bosnu i Hercegovinu i pridružila se izvesnim lokalnim Srbima u Bijeljini kako bi silom preuzela kontrolu nad gradom, te da je tom prilikom ubila najmanje 48 civila, većinom nesrba.¹⁶⁸⁵ Nakon toga su srpske snage, među kojima je bila Srpska dobrovoljačka garda, kao i Beli orlovi, Srpska nacionalna garda pod komandom Ljubiše Savića (Mauzera) i lokalna policija, nastavile s kriminalnim aktivnostima kao što su pljačke, silovanja, zlostavljanja i ubistva nesrba u toj opštini.¹⁶⁸⁶ Pretresno veće je konstatovalo da je van razumne sumnje dokazano da su ta dela nasilja prisilila nesrbe da napuste Bijeljini i da predstavljaju krivična dela progona, deportacije i prisilnog premeštanja.¹⁶⁸⁷

551. Prema konstatacijama Pretresnog veća, zločine u Bijeljini su, među ostalima, počinili Željko Ražnatović (Arkan) i njegova Srpska dobrovoljačka garda.¹⁶⁸⁸ Pretresno veće je ustanovilo da je Željko Ražnatović (Arkan) osnovao Srpsku dobrovoljačku gardu 11. oktobra 1990.¹⁶⁸⁹ Činjenice o kojima je presuđeno i dokazi u spisu pokazuju da je, u vreme kad su počinjeni zločini u Bijeljini, Željko Ražnatović (Arkan) i dalje imao nadležnost nad Srpskom dobrovoljačkom gardom,¹⁶⁹⁰ a po svemu sudeći, imao je i kontrolu nad Bijeljinom nakon preuzimanja vlasti.¹⁶⁹¹ Pretresno veće je ustanovilo da se 4. aprila 1992. Biljana Plavšić sastala sa Željkom Ražnatovićem (Arkanom) u Bijeljini i zatražila od njega da kontrolu nad Bijeljinom preda JNA, na šta je on odgovorio da tu još nije sredio “stvari”.¹⁶⁹² Pretresno veće je dalje ustanovilo da Biljana Plavšić nije istrajala na svom zahtevu, da je više puta pohvalila Arkana za dobro obavljen posao spasavanja lokalnog srpskog

¹⁶⁸⁴ V. član 23(2) Statuta (“Žalbeno veće može da potvrdi, ukine ili preinači odluke [...] Pretresnog veća”). V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, par. 201.

¹⁶⁸⁵ Prvostepena presuda, par. 181. V. takođe Optužnica, par. 4, 6, 12, 22-25, 64-66; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 40, 76, 80, 95, 153-155.

¹⁶⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 178, 181.

¹⁶⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 178, 181, 314, 318, 322-325. V. takođe Prvostepena presuda, par. 442, 448 (gde se ponavljaju konstatacije izrečene ranije u Prvostepenoj presudi da su Željko Ražnatović (Arkan) i njegova Srpska dobrovoljačka garda učestvovali u progону i prisilnom raseljavanju 1992. u Bijeljini). Pretresno veće je primilo na znanje da Stanišić i Simatović nisu osporili da su srpske snage u Bijeljini počinile zločine. V. Prvostepena presuda, par. 172.

¹⁶⁸⁸ V. Prvostepena presuda, par. 181, 442, 448.

¹⁶⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 441.

¹⁶⁹⁰ V. npr. činjenice o kojima je presuđeno 933, 937, 944, 946, 952. V. takođe svedok RFJ-034, dokazni predmet P00435, str. 18033-18039, 18050, 18075-18079. V. takođe Prvostepena presuda, par. 175-181.

¹⁶⁹¹ Činjenica o kojoj je presuđeno 946. V. takođe činjenica o kojoj je presuđeno 950.

¹⁶⁹² V. Prvostepena presuda, par. 177, 376, fusnota 1800. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 936, 941, 947.

stanovništva od muslimanske opasnosti i da mu je javno zahvalila.¹⁶⁹³ Dokazi koje je razmotrilo Pretresno veće takođe pokazuju da su srpske snage i drugi pripadnici paravojnih formacija (na primer, Teritorijalne odbrane i Belih orlova) koji su učestvovali u preuzimanju vlasti u Bijeljini delovali u koordinaciji sa Željkom Ražnatovićem (Arkanom) ili pod njegovom kontrolom.¹⁶⁹⁴ Uzevši u obzir navedeno, Žalbena veće se uverilo da se krivična dela progona, deportacije i prisilnog premeštanja povezana s preuzimanjem vlasti u Bijeljini koja su počinili Srpska dobrovoljačka garda, druge srpske snage i pripadnici paravojnih formacija koji su delovali u koordinaciji s njom,¹⁶⁹⁵ mogu pripisati Željku Ražnatoviću (Arkanu), učesniku udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁶⁹⁶

(d) Zvornik

552. U vezi sa zločinima počinjenim u Zvorniku Pretresno veće je konstatovalo da je van razumne sumnje dokazano da su srpske snage, što uključuje Srpsku dobrovoljačku gardu Željka Ražnatovića (Arkana), dobrovoljce pod komandom Ljubiše Savića (Mauzera), šešeljevce i jedinice JNA, napale grad Zvornik 8. aprila 1992. ili približno tog datuma¹⁶⁹⁷ i da su Srpska dobrovoljačka garda Željka Ražnatovića (Arkana) i/ili šešeljevci ubili 12 civila.¹⁶⁹⁸ Pretresno veće je zaključilo da su dela nasilja koja su srpske snage počinile tokom i nakon napada na Zvornik prisilila nesrbe da odu, i da predstavljaju krivična dela ubistva, deportacije, prisilnog premeštanja i progona.¹⁶⁹⁹ Te konstatacije pokazuju da su ubistva počinjena tokom preuzimanja vlasti u Zvorniku 8. aprila 1992. ili približno tog datuma počinili Srpska dobrovoljačka garda Željka Ražnatovića (Arkana) i/ili šešeljevci u koordinaciji s njom.¹⁷⁰⁰ Pored toga, Pretresno veće je uzelo u obzir dokaze i činjenice o kojima je presuđeno da su srpske snage napale Zvornik po naređenju Željka Ražnatovića (Arkana)¹⁷⁰¹ i da je on bio prisutan kad su činjeni zločini.¹⁷⁰² Imajući u vidu navedeno, Žalbena

¹⁶⁹³ V. Prvostepena presuda, par. 177, 376, fusnota 1800. V. takođe činjenice o kojima je presuđeno 947-949.

¹⁶⁹⁴ V. dokazni predmet P01634, str. 1, 2; dokazni predmet 1D00067, str. 1-3; svedok RFJ-037, dokazni predmet P01616, par. 101, 104, 107.

¹⁶⁹⁵ V. Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 195, 196, 205, 206.

¹⁶⁹⁶ Prvostepena presuda, par. 380.

¹⁶⁹⁷ Prvostepena presuda, par. 199. V. takođe Prvostepena presuda, par. 188-191.

¹⁶⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 199. V. takođe Optužnica, par. 4, 6, 12, 22-26, 62-66; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 79-81, 95, 156-159, 161.

¹⁶⁹⁹ Prvostepena presuda, par. 181, 201, 278, 301, 302, 309, 314, 315, 318, 322-325. V. takođe Prvostepena presuda, par. 442, 448 (gde se ponavljaju konstatacije izrečene ranije u Prvostepenoj presudi da su Željko Ražnatović (Arkan) i njegova Srpska dobrovoljačka garda učestvovali u ubistvima, progona i prisilnom premeštanju 1992. u Zvorniku). Pretresno veće je primilo na znanje da Stanišić i Simatović nisu osporili ubistvo približno 20 nesrpskih civila tokom napada i preuzimanja vlasti u Zvorniku koje su izvršile srpske snage, uključujući Srpsku dobrovoljačku gardu Željka Ražnatovića (Arkana), kao i progona, prisilno raseljavanje i deportaciju nesrba u okolnim selima nakon toga. V. Prvostepena presuda, par. 184.

¹⁷⁰⁰ Prvostepena presuda, par. 189, 190.

¹⁷⁰¹ Prvostepena presuda, par. 189 i tamo navedene reference.

¹⁷⁰² Prvostepena presuda, par. 190.

veće konstatuje da se krivična dela ubistva, deportacije, prisilnog premeštanja i progona¹⁷⁰³ koja su Srpska dobrovoljačka garda ili snage koje su delovale u koordinaciji s njom¹⁷⁰⁴ počinile u vezi s preuzimanjem vlasti u Zvorniku mogu pripisati Željku Ražnatoviću (Arkanu), učesniku udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁷⁰⁵

553. Žalbeno veće takođe ima u vidu dokaze na koje je uputilo Pretresno veće o tome da je u napadu na Zvornik učestvovala JNA, zajedno s drugim paravojnim grupama koje su delovale u koordinaciji s JNA, i podseća na konstataciju Pretresnog veća da je JNA tokom operacija u Bosni i Hercegovini 1992. obučavala Srpsku dobrovoljačku gardu i snabdevala je oružjem.¹⁷⁰⁶ Tokom relevantnog perioda Slobodan Milošević bio je predsednik Srbije.¹⁷⁰⁷ Pretresno veće je razmotrilo i dokaze da je Slobodan Milošević bio najmoćniji čovek u Srbiji i da je na osnovu svog autoriteta mogao da imenuje, podrži ili ukloni lica na visokim položajima u vojnim, policijskim i civilnim strukturama Srbije i Savezne Republike Jugoslavije.¹⁷⁰⁸ Pored toga, Žalbeno veće je pregledalo činjenice o kojima je presuđeno i dokaze iz kojih proizlazi da je Slobodan Milošević otprilike u vreme relevantnih događaja imao autoritet nad JNA¹⁷⁰⁹ i da je uticao na odluke o operativnim aranžmanima JNA, uključujući zadržavanje i transfer ljudstva i oružja.¹⁷¹⁰ Shodno tome, Žalbeno veće zaključuje da je u potpunosti otklonjena razumna sumnja u to da se krivična dela koja su počinile JNA ili snage koje su s njom bile u koordinaciji ili su joj bile potčinjene,¹⁷¹¹ tokom i nakon preuzimanja vlasti u Zvorniku i pre 12. maja 1992.¹⁷¹² mogu pripisati Slobodanu Miloševiću, učesniku udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁷¹³

(e) Doboj

554. Kad je reč o zločinima koje su srpske snage počinile u Doboju između maja i jula 1992, Pretresno veće je van razumne sumnje zaključilo da su srpske snage (uključujući pripadnike srpskih

¹⁷⁰³ Prvostepena presuda, par. 201, 278, 301, 302, 309, 314, 315, 318, 322, 324, 325, 442, 448.

¹⁷⁰⁴ V. Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 195, 196, 205, 206.

¹⁷⁰⁵ Prvostepena presuda, par. 380.

¹⁷⁰⁶ V. Prvostepena presuda, par. 189, 448, fusnota 857.

¹⁷⁰⁷ V. činjenica o kojoj je presuđeno 74.

¹⁷⁰⁸ Prvostepena presuda, par. 368 i tamo navedene reference.

¹⁷⁰⁹ V. svedok Babić, dokazni predmet P01246, str. 13130-13132. Žalbeno veće podseća na posebne okolnosti koje je Pretresno veće primetilo u vezi s iskazom svedoka Babića, i uzima ih u obzir. V. Prvostepena presuda, par. 14, 15.

¹⁷¹⁰ V. npr. činjenice o kojima je presuđeno 76, 768-770. V. takođe svedok Theunens, dokazni predmet P01980, Deo II, str. 4, 5, Deo III, str. 6, 7; svedok Theunens, T. 6. mart 2018, str. 11, 12. Stanišić u replici tvrdi da Slobodan Milošević 1991. godine nije kontrolisao JNA. V. Stanišićeva replika, par. 93, gde se upućuje na Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 605-609. Međutim, imajući u vidu relevantne konstatacije Pretresnog veća, činjenice o kojima je presuđeno i pomenute dokaze u spisu, nema nikakve razumne sumnje u to da je Slobodan Milošević koristio JNA u vezi s pomenutim događajima u Zvorniku.

¹⁷¹¹ V. Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 195, 196, 205, 206.

¹⁷¹² V. činjenice o kojima je presuđeno 763 (konstatacija da je JNA 12. maja 1992. transformisana u VRS), 792 (gde stoji da je povlačenje snaga JNA iz Bosne i Hercegovine objavljeno 19. maja 1992).

paravojnih formacija, JNA, snage pod komandom Milovana Stankovića, srpsku policiju, kao i snage pod komandom Radojice Božovića, uključujući one koje su obučene na Ozrenu) 3. maja 1992. napale Doboj.¹⁷¹⁴ Pretresno veće uzelo je u obzir dokaze o tome da je, zbog preuzimanja vlasti u Doboju, pretnji i zastrašivanja nesrba i glasina o incidentima u Bratuncu i Bijeljini, više hiljada nesrba napustilo grad i otišlo u opštinu Tešanj, te da je Doboj 7. maja 1992. bio “potpuno očišćen“ od nesrba.¹⁷¹⁵ Pretresno veće je dalje ustanovilo da je van razumne sumnje dokazano da su u nedeljama nakon napada srpske snage preuzele druga nesrpska sela i da su tokom tih napada razorile džamije i barem jednu katoličku crkvu, pljačkale i krale imovinu, prisilno proterivale i proizvoljno zatočavale, zlostavljale i ubijale nesrpske civile, između ostalog, u raznim zatočeničkim centrima.¹⁷¹⁶ Ono je takođe ustanovilo da je van razumne sumnje dokazano da su 12. jula 1992. srpske snage, uključujući pripadnike jedinica Predraga Kujundžića i Slobodana Karagića, ubile 16 nesrba koristeći ih kao živi štit.¹⁷¹⁷ Na osnovu ovih konstatacija, Pretresno veće je ustanovilo da je van razumne sumnje dokazano da su dela nasilja koja su počinile srpske snage prisilila nesrbe da odu¹⁷¹⁸ i da su to bila krivična dela ubistva, prisilnog premeštanja i progona.¹⁷¹⁹

555. Napred navedene konstatacije Pretresnog veća i dokazi u spisu pokazuju da su neke zločine počinjene tokom preuzimanja vlasti u Doboju počinili, između ostalih, JNA, snage pod komandom Radojice Božovića i snage pod komandom Milovana Stankovića. Pretresno veće je razmotrilo dokaze o tome da su tokom operacije u Doboju snage pod komandom Radojice Božovića dejstvovale u koordinaciji s JNA,¹⁷²⁰ koja je u to vreme bila u nadležnosti Slobodana Miloševića.¹⁷²¹ Dokazi koje je razmotrilo Pretresno veće takođe pokazuju da je Milovan Stanković delovao pod komandom JNA dok je bio na položaju komandanta Teritorijalne odbrane Doboja i komandanta u JNA/Vojsci Republike Srpske (dalje u tekstu: VRS).¹⁷²² Žalbeno veće zato smatra da

¹⁷¹³ Prvostepena presuda, par. 380.

¹⁷¹⁴ Prvostepena presuda, par. 242, 252. V. takođe Optužnica, par. 4, 6, 12, 22-26, 52-54, 64-66; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 82, 95, 168-173.

¹⁷¹⁵ Prvostepena presuda, par. 242.

¹⁷¹⁶ Prvostepena presuda, par. 243, 244, 252.

¹⁷¹⁷ Prvostepena presuda, par. 245-248, 252, 253.

¹⁷¹⁸ Prvostepena presuda, par. 253, 278.

¹⁷¹⁹ Prvostepena presuda, par. 301, 302, 314-318, 322-325. Pretresno veće je primetilo da Stanišić i Simatović nisu osporili da su na tom području počinjeni zločini. V. Prvostepena presuda, par. 237.

¹⁷²⁰ Prvostepena presuda, par. 242, fusnota 1089, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 7, 32. V. takođe svedok RFJ-165, dokazni predmet 1D00118, str. 2867, 2868; svedok Theunens, dokazni predmet P01980, str. 6958 (gde stoji da se u vezi s operacijom u Doboju u izveštaju kaže da je centar za obuku Crvenih beretki na Ozrenu osnovan krajem aprila 1992. pod komandom Radojice Božovića i da je bio potčinjen Prvoj ozrenskoj lakoj pešadijskoj brigadi JNA).

¹⁷²¹ V. gore, par. 553.

¹⁷²² Prvostepena presuda, fusnota 1089, gde se upućuje na svedoka RFJ-165, dokazni predmet P02366, par. 7, 32, dokazni predmet 1D00118, str. 2868.

se krivična dela prisilnog premeštanja i progona¹⁷²³ koja su tokom preuzimanja vlasti u Doboju počinili JNA, snage pod komandom Radojice Božovića i snage pod komandom Milovana Stankovića mogu pripisati Slobodanu Miloševiću, učesniku udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁷²⁴

556. Kad je reč o zločinima počinjenim u drugim selima u opštini Doboj nakon preuzimanja vlasti u gradu Doboju i ubistvu zatočenika koji su korišćeni kao živi štit u julu 1992, Žalbeno veće primećuje da tužilaštvo, iako Stanišiću i Simatoviću želi da pripíše krivična dela ubistva i progona koja su izvršile snage pod komandom Predraga Kujundžića i/ili Slobodana Karagića, nije iznelo nikakve konkretne argumente, a pogotovo nije u potpunosti otklonilo razumnu sumnju u to da se ta krivična dela mogu pripisati nekom učesniku udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁷²⁵ Žalbeno veće smatra da su konstatacije Pretresnog veća i s njima povezani dokazi, uključujući one na koje je tužilaštvo posebno ukazalo u žalbi, nedovoljni da se ustanovi da se ti kasniji zločini mogu pripisati nekom učesniku udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁷²⁶

(f) Sanski Most (1992)

557. U vezi sa zločinima počinjenim u opštini Sanski Most u aprilu i maju 1992,¹⁷²⁷ Pretresno veće je ustanovilo da je van razumne sumnje dokazano da su pripadnici nesrpskih nacionalnosti, zbog dela nasilja koja su srpske snage počinile tokom i nakon napada na opštinu Sanski Most, bili prisiljeni da odu.¹⁷²⁸ Pretresno veće je ustanovilo da je van razumne sumnje dokazano da dela nasilja počinjena u Sanskom Mostu u aprilu i maju 1992. predstavljaju deportaciju, prisilno premeštanje i progon.¹⁷²⁹

558. U vezi s tim događajima Pretresno veće je razmotrilo dokaze da je 19. aprila 1992. godine Srpska demokratska stranka preuzela kontrolu nad Sanskim Mostom u oružanom napadu na zgradu

¹⁷²³ Prvostepena presuda, par. 314-318, 322-325.

¹⁷²⁴ Prvostepena presuda, par. 380. Prilikom donošenja ovog zaključka, Žalbeno veće takođe ima na umu dokaze koje je razmotrilo Pretresno veće da su Radojica Božović i grupa izvornih pripadnika Jedinice na Ozrenu bili povezani s Ministarstvom unutrašnjih poslova Republike Srpske i da ih je ono plaćalo. V. Prvostepena presuda, par. 430.

¹⁷²⁵ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 125, 126, fusnote 276, 277, 300, 301. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 112.

¹⁷²⁶ V. Prvostepena presuda, par. 243-246; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 125, 126. V. takođe Završni pretresni podnesak tužilaštva, par. 289, 553, fusnota 1271; Stanišićev završni pretresni podnesak, par. 1098, 1100; Simatovićev završni pretresni podnesak, par. 633, 638, 639, 641, 646, 647.

¹⁷²⁷ Optužnica, par. 6, 9, 12, 22-25, 64-66. V. takođe Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 83, 177-180. Žalbeno veće primećuje da suštinske karakteristike dokaza o zločinima počinjenim tokom i nakon napada na opštinu Sanski Most u aprilu i maju 1992. nisu sporne. V. Prvostepena presuda, par. 263.

¹⁷²⁸ Prvostepena presuda, par. 277, 278. V. takođe Prvostepena presuda, par. 265, 313. Pretresno veće je primilo na znanje dokaze da se do oktobra 1992. godine 20.000 od 32.000 bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata iz opštine Sanski Most iselilo s tog područja, a preostalih 10.000 takođe je želelo da se iseli. V. Prvostepena presuda, par. 270.

¹⁷²⁹ Prvostepena presuda, par. 309, 314, 318, 322-325. V. takođe Prvostepena presuda, par. 375-377. Pretresno veće primilo je na znanje da Stanišić i Simatović nisu osporili da su tokom i nakon napada na opštinu Sanski Most u aprilu i maju 1992. počinjeni zločini. V. Prvostepena presuda, par. 262.

opštine, u kojem su učestvovali 6. laka partizanska brigada JNA, snage Teritorijalne odbrane i pripadnici paravojne jedinice bosanskih Srba poznate pod nazivom Crvene beretke.¹⁷³⁰ Nakon tih napada i drugih dela zastrašivanja u martu i aprilu 1992, uključujući razaranje džamija i napade na nesrpsku imovinu, mnogi stanovnici muslimanske i hrvatske nacionalnosti otišli su iz te opštine.¹⁷³¹ Pretresno veće je dalje razmotrilo dokaze da su 26. maja 1992. srpske snage, među kojima su bili 6. laka partizanska brigada JNA, VRS i paravojne jedinice, napale grad Sanski Most po naređenju Nedeljka Aničića, komandanta Teritorijalne odbrane Sanski Most.¹⁷³² Pretresno veće je ustanovilo da su dan pre napada, 25. maja 1992, putem radija emitovani pozivi stanovnicima bosanskim Muslimanima da predaju oružje, da svoje kuće označe belom zastavom i da se neki imućni Muslimani i intelektualci predaju.¹⁷³³ Prema dokazima koje je razmotrilo Pretresno veće, u roku od tri dana od napada gotovo cela opština našla se pod srpskom kontrolom.¹⁷³⁴

559. Nakon toga, srpske snage su nastavile da primenjuju isti obrazac napada na druga nesrpska sela u opštini, na primer, na Mahalu, Muhiće, Hrustovo, Begiće i Vrhpolje, gde su počinile zločine.¹⁷³⁵ U to spada ubijanje muškaraca Muslimana iz zaseoka Begići i u zaseoku Kenjari, ubijanje žena i dece na području Hrustova, razaranje džamija i prisiljavanje žena i dece da odu.¹⁷³⁶ Tokom cele 1992. godine srpske snage uhapsile su oko 1.600 vojno sposobnih muškaraca bosanskih Muslimana i bosanskih Hrvata koji su držani u strašnim i “apsolutno nehumanim uslovima”, na primer, u objektima fabrike Betonirka i hali fabrike Krings, u kojima su zatočnici premlaćivani.¹⁷³⁷ Prema dokazima koje je razmotrilo Pretresno veće, od 26. maja 1992. do 10. oktobra 1995. godine Sanski Most je bio “pakao” za sve nesrbe.¹⁷³⁸

560. Na osnovu navedenih konstatacija, zločine počinjene tokom napada na zgradu opštine Sanski Most 19. aprila 1992. i tokom preuzimanja vlasti u Sanskom Mostu 26. maja 1992. počinili su, između ostalih, 6. laka partizanska brigada JNA, snage Teritorijalne odbrane Sanskog Mosta i VRS. Žalbena veće zaključuje da se krivična dela deportacije, prisilnog premeštanja i progona koje su 19. aprila 1992. počinili 6. laka partizanska brigada JNA i snage koje su delovale u koordinaciji s njom mogu pripisati Slobodanu Miloševiću.¹⁷³⁹ Kad je reč o zločinima počinjenim u maju 1992, relevantne činjenice o kojima je presuđeno pokazuju da je otprilike u vreme napada na Sanski Most

¹⁷³⁰ Prvostepena presuda, par. 265.

¹⁷³¹ Prvostepena presuda, par. 265.

¹⁷³² Prvostepena presuda, par. 266.

¹⁷³³ Prvostepena presuda, par. 266.

¹⁷³⁴ Prvostepena presuda, par. 266, fusnota 1199.

¹⁷³⁵ Prvostepena presuda, par. 267.

¹⁷³⁶ Prvostepena presuda, par. 267.

¹⁷³⁷ Prvostepena presuda, par. 268.

¹⁷³⁸ Prvostepena presuda, par. 269.

u maju 1992. Teritorijalna odbrana Sanskog Mosta stavljena pod komandu 6. lake partizanske brigade JNA, na čijem je čelu bio pukovnik Basara,¹⁷⁴⁰ podređen generalu Momiru Taliću iz Prvog krajiškog korpusa,¹⁷⁴¹ koji je bio deo VRS.¹⁷⁴² Nakon objave od 19. maja 1992. da se snage JNA povlače iz Bosne i Hercegovine, Ratko Mladić postao je komandant Glavnog štaba VRS,¹⁷⁴³ koji je operisao na principu “jedinstva komandovanja”.¹⁷⁴⁴ Prema tome, krivična dela deportacije, prisilnog premeštanja i progona koja su u vezi s napadom na Sanski Most 26. maja 1992. izvršili 6. laka partizanska brigada i njoj potčinjene snage mogu se pripisati Ratku Mladiću, učesniku udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁷⁴⁵

561. Pretresno veće je ustanovilo da je u junu 1992. Krizni štab srpske opštine Sanski Most odlučio da oko 150 zatočenika treba da bude deportovano u logor Manjača, u Prijedoru.¹⁷⁴⁶ Međutim, Žalbena veće konstatuje da tužilaštvo nije u potpunosti otklonilo razumnu sumnju u to da se to može pripisati nekom učesniku udruženog zločinačkog poduhvata. Pored toga, druge konstatacije Pretresnog veća o glavnim izvršiocima zločina počinjenih nakon preuzimanja vlasti u Sanskom Mostu 26. maja 1992, uključujući one koji su već sažeto izložene,¹⁷⁴⁷ nisu dovoljno precizne da bi se ti zločini mogli pripisati nekom učesniku udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁷⁴⁸ Argumenti tužilaštva izneseni u žalbenom postupku nisu u potpunosti otklonili razumnu sumnju u to da Stanišić ili Simatović snose odgovornost za te kasnije zločine.¹⁷⁴⁹

(g) Trnovo

562. Kad je reč o zločinima počinjenim u Trnovu u julu 1995, Pretresno veće je razmotrilo dokaze da je nakon pada Srebrenice u julu 1995. Slobodan Medić (Boca) dobio naređenje da preveze Muslimane, uključujući šestoricu muškaraca i dečaka Muslimana, na razne lokacije gde će biti ubijeni.¹⁷⁵⁰ Pretresno veće je ustanovilo da je van razumne sumnje dokazano da su Škorpioni, delujući po naređenjima Slobodana Medića (Boce), ubili tu šestoricu muškaraca i dečaka

¹⁷³⁹ V. gore, par. 553.

¹⁷⁴⁰ Činjenice o kojima je presuđeno 1253, 1254.

¹⁷⁴¹ Činjenice o kojima je presuđeno 1253, 1264.

¹⁷⁴² Činjenice o kojima je presuđeno 799, 812, 815.

¹⁷⁴³ V. činjenice o kojima je presuđeno 792 (gde se navodi da je povlačenje snaga JNA iz Bosne i Hercegovine objavljeno 19. maja 1992), 802-806, 817, 818, 1222.

¹⁷⁴⁴ V. činjenica o kojoj je presuđeno 795.

¹⁷⁴⁵ Prvostepena presuda, par. 380.

¹⁷⁴⁶ V. Prvostepena presuda, par. 268.

¹⁷⁴⁷ V. gore, par. 559.

¹⁷⁴⁸ V. Prvostepena presuda, par. 267-270, 277.

¹⁷⁴⁹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 125, 126.

¹⁷⁵⁰ Prvostepena presuda, par. 257-259. V. Optužnica, par. 9, 12, 22-26, 61; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 88, 174-176. V. takođe Optužnica, par. 58-60.

Muslimana na jednoj seoskoj lokaciji kod Godinjskih Bara¹⁷⁵¹ i zaključilo da ti zločini predstavljaju ubistvo i progon, kako se navodi u Optužnici.¹⁷⁵²

563. Žalbena veće primećuje da su u vreme kad su ti zločini počinjeni Škorpioni postupali pod rukovođenjem snaga bosanskih Srba.¹⁷⁵³ Dokazi u spisu potvrđuju da su Škorpioni tokom relevantnog perioda u Trnovu delovali u koordinaciji sa VRS.¹⁷⁵⁴ Žalbena veće podseća da je u maju 1992, nakon povlačenja snaga JNA iz Bosne i Hercegovine, Ratko Mladić postao komandant VRS.¹⁷⁵⁵ Žalbena veće se prema tome, u svetlu tesne saradnje između Škorpiona i VRS tokom događaja u Trnovu u julu 1995, uverilo da se u Optužnici navedena krivična dela ubistva i progona koja su počinili Škorpioni mogu pripisati Ratku Mladiću, učesniku udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁷⁵⁶

(h) Zločini počinjeni u Hrvatskoj nakon marta 1992. godine

564. Kad je reč o zločinima počinjenim u SAO SBZS,¹⁷⁵⁷ Pretresno veće je ustanovilo da je van razumne sumnje dokazano da su Srpska dobrovoljačka garda i Srpska nacionalna bezbednost ubile, između ostalih, Mariju Senaši, koja je 3. juna 1992. nestala u Daljskoj Planini, i da to predstavlja ubistvo i progon.¹⁷⁵⁸ Prema dokazima koji su izvedeni pred Pretresnim većem, pripadnici Srpske nacionalne bezbednosti su po naređenju Mihajla Ulemeka (Mileta) odveli Mariju Senaši u podrum jedne kuće na putu između Erduta i Aljmaša koji je pretvoren u zatvor i korišćen za ispitivanja.¹⁷⁵⁹ Pretresno veće je ustanovilo da je Marija Senaši “pre smrti” rekla svedoku RFJ-052, koji ju je između 9. novembra 1991. i 3. juna 1992. video sa vidljivim povredama, da je surovo pretučena u

¹⁷⁵¹ V. Prvostepena presuda, par. 257, 258.

¹⁷⁵² Prvostepena presuda, par. 278, 301, 302, 322-325. Pretresno veće primilo je na znanje da su Stanišić i Simatović prihvatili da su Škorpioni izvršili ta ubistva. V. Prvostepena presuda, par. 255.

¹⁷⁵³ Činjenica o kojoj je presuđeno 1244 (“Veće konstatuje da su posle pada Srebrenice pripadnici jedinice ‘Škorpioni’, koja je tada delovala pod komandom snaga bosanskih Srba, kod grada Trnova po kratkom postupku ubili šest muškaraca i dečaka, bosanskih Muslimana”). Up. Prvostepena presuda, par. 463 (“Što se tiče angažovanja Škorpiona u okviru operacija Treskavica/Trnovo, Pretresno veće zapaža da strane u postupku ne osporavaju to da je [Radovan Stojičić] Badža na sastanku u maju 1995. predložio da se Škorpioni angažuju na tom području kako bi pomogli Vojsci Republike Srpske”).

¹⁷⁵⁴ V. dokazni predmet P02416, par. 2, 3 (izveštaj komandanta Sarajevsko-romanijskog korpusa Dragomira Miloševića od 23. jula 1995, upućen Glavnom štabu VRS u vezi sa situacijom u Trnovu, gde se “Škorpioni” pominju kao “naše snage” koje su, zajedno s Drinskim korpusom, uspešno odbile neprijateljski napad). Drinski korpus bio je potčinjen Glavnom štabu VRS. V. činjenice o kojima je presuđeno 797, 1221.

¹⁷⁵⁵ V. činjenice o kojima je presuđeno 792 (gde se navodi da je povlačenje snaga JNA iz Bosne i Hercegovine objavljeno 19. maja 1992), 802-806, 818, 1222.

¹⁷⁵⁶ Prvostepena presuda, par. 380.

¹⁷⁵⁷ Optužnica, par. 4, 6, 12, 22-26, 38; Pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 144.

¹⁷⁵⁸ Prvostepena presuda, par. 129, 131, 300, 302, 322-325.

¹⁷⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 129.

dve prilike i da su pripadnici Srpske dobrovoljačke garde i muškarci u maskirnim uniformama nekoliko puta opljačkali njenu kuću.¹⁷⁶⁰

565. Konstatacije Pretresnog veća pokazuju da su Mihajlo Ulemek (Mile), pripadnik Srpske dobrovoljačke garde, i pripadnici Srpske nacionalne bezbednosti odgovorni za ubistvo Marije Senaši.¹⁷⁶¹ Pretresno veće je primilo na znanje svedočenja o tome da su Srpska nacionalna bezbednost i Srpska dobrovoljačka garda blisko sarađivale, na primer, u vezi s ubistvima nesrpskih civila i pljačkama.¹⁷⁶² Žalbeno veće zaključuje da konstatacije Pretresnog veća, relevantne činjenice o kojima je presuđeno i dokazi u spisu pokazuju van razumne sumnje da se ovo lišavanje života, koje predstavlja ubistvo i progon, može pripisati Željku Ražnatoviću (Arkanu), učesniku udruženog zločinačkog poduhvata.¹⁷⁶³

566. Žalbeno veće je razmotrilo konstatacije Pretresnog veća vezane za brojne zločine počinjene u Hrvatskoj 1992. i 1993, uključujući one na području Knina, u SAO Krajini i u selu Grabovac i selima na području Darde u Baranji, u SAO SBZS.¹⁷⁶⁴ Međutim, Žalbeno veće smatra da konstatacije Pretresnog veća o počiniocima tih zločina nisu dovoljno precizne da bi se odgovornost za njih mogla pripisati učesnicima udruženog zločinačkog poduhvata. Osim toga, argumentima tužilaštva iznesenim u žalbenom postupku nije u potpunosti otklonjena razumna sumnja s tim u vezi.¹⁷⁶⁵

3. Zaključak

567. Žalbeno veće je konstatovalo da su se Stanišić i Simatović poslužili glavnim izvršiocima u izvršenju krivičnih dela ubistva, deportacije, nehumanih dela (prisilno premeštanje) i progona u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu i posle toga, i ubistva i progona koje je izvršila Srpska dobrovoljačka garda u Sanskom Mostu u septembru 1995. Ta krivična dela se, prema tome, mogu pripisati Stanišiću i Simatoviću. Žalbeno veće dalje konstatuje da se sledeća krivična dela mogu pripisati Stanišiću i Simatoviću preko drugih učesnika udruženog zločinačkog poduhvata: (i) deportacija, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon, koje su u vezi s preuzimanjem vlasti u Bijeljini izvršili Srpska dobrovoljačke garda, kao i srpske snage i pripadnici paravojnih formacija

¹⁷⁶⁰ Prvostepena presuda, par. 129.

¹⁷⁶¹ Prvostepena presuda, par. 129. V. takođe Prvostepena presuda, par. 128, 453.

¹⁷⁶² V. Prvostepena presuda, par. 526, fusnota 2115, gde se upućuje na Prvostepenu presudu Odeljak II.B.1(a)(iv). V. takođe Prvostepena presuda, par. 442 (gde se podseća na konstataciju Pretresnog veća da su Željko Ražnatović (Arkan) i Srpska dobrovoljačka garda učestvovali u ubistvima, progону i prisilnom raseljavanju počinjenim u SAO SBZS 1991. i 1992. godine).

¹⁷⁶³ Prvostepena presuda, par. 380.

¹⁷⁶⁴ V. Prvostepena presuda, par. 98, 100-102, 148, 149, 153-156.

¹⁷⁶⁵ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 123, 124, 126.

koji su delovali u koordinaciji s njom; (ii) ubistvo, deportacija, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon, koje su u vezi s preuzimanjem vlasti u Zvorniku izvršili Srpska dobrovoljačka garda i JNA, kao i snage koje su delovale u koordinaciji s njima; (iii) nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon, koje su tokom preuzimanja vlasti u Doboju izvršili JNA, snage pod komandom Radojice Božovića, kao i snage pod komandom Milovana Stankovića; (iv) deportacija, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon, koje su u aprilu i maju 1992. u Sanskom Mostu izvršili 6. laka partizanska brigada JNA, VRS i/ili snage koje su njima bile potčinjene ili su delovale u koordinaciji s njima; (v) ubistvo i progon koje su Škorpioni izvršili u Trnovu u julu 1995; i (vi) ubistvo i progon koje je izvršila Srpska dobrovoljačka garda u saradnji sa Srpskom nacionalnom bezbednošću, a u vezi s ubistvom Marije Senaši u Daljskoj Planini, u SAO SBZS, u junu 1992.

C. Navodne greške u vezi s novim dokazima (podosnova C Osnove 1 i podosnova C Osnove 2)

568. Imajući u vidu prirodu i razmere grešaka identifikovanih u Prvostepenoj presudi MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, Žalbeno veće MKSJ je prilikom utvrđivanja odgovarajućeg pravnog sredstva zaključilo, između ostalog, da bi pretresno veće u novom sastavu kom bi predmet bio vraćen na rešavanje i koje bi moralo da donese potrebne konstatacije na osnovu prvobitnog spisa, naišlo na slične poteškoće kao i Žalbeno veće MKSJ zbog toga “što nije direktno saslušalo svedoke”.¹⁷⁶⁶ Žalbeno veće MKSJ je zaključilo da su krivična dela za koja su Stanišić i Simatović optuženi izuzetno teška i da u okolnostima ovog predmeta interesi pravde ne bi bili zadovoljeni ukoliko ne bi bilo naloženo ponovno suđenje, iako je Stanišić tada u pritvoru već bio proveo gotovo pet godina, a Simatović četiri godine i osam meseci.¹⁷⁶⁷ Žalbeno veće MKSJ je, shodno tome, naložilo da se Stanišiću i Simatoviću ponovo sudi po svim tačkama Optužnice.¹⁷⁶⁸

569. Dana 2. februara 2017. Pretresno veće je donelo odluku po zahtevu koji je podneo Stanišić i u kojem on tvrdi da tužilaštvo u svojim pretpretresnim podnescima nastoji da nedopustivo proširi svoju tezu protiv njega.¹⁷⁶⁹ Ocenjujući ovu tvrdnju, Pretresno veće je podsetilo na pravo na suđenje bez nepotrebnog odlaganja iz člana 19(4)(c) Statuta i “veliki rizik“ da bi predočavanje novih dokaza tužilaštva moglo dovesti do nanošenja “nedopustive štete“ Stanišiću i Simatoviću.¹⁷⁷⁰ Konkretno, Pretresno veće je zaključilo da bi izvođenje novih dokaza tužilaštva “neminovno dovelo do

¹⁷⁶⁶ Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 126.

¹⁷⁶⁷ Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 127.

¹⁷⁶⁸ Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 131.

¹⁷⁶⁹ Odluka od 2. februara 2017, par. 15.

¹⁷⁷⁰ Odluka od 2. februara 2017, par. 21.

produženja postupka“ jer bi odbrana morala da sprovede dodatne istrage, što bi iziskivalo dodatno vreme i sredstva, a izvođenje novih dokaza iziskivalo bi odobravanje dodatnog vremena u sudnici.¹⁷⁷¹ Pretresno veće je dalje smatralo da je “ovim ponovnim suđenjem tužilaštvu praktično data druga šansa da iznese svoju argumentaciju i da je, u tim okolnostima, posebno važno da se [Stanišićeva i Simatovićeva] prava zaštite sredstvima kao što je nametanje ograničenja u vezi s novim dokazima koje tužilaštvo može da izvede na ponovnom suđenju“, te da “takvo ograničenje, ako se pažljivo odmeri, neće naneti štetu tužilaštvu”.¹⁷⁷²

570. U Odluci od 2. februara 2017. Pretresno veće je dalje primetilo da je tužilaštvo u žalbi pred Žalbenim većem MKSJ izričito navelo da “problem nije u postojećem dokaznom spisu [...] [p]roblem je u tome što nije pravilno presuđeno o dokazima koji su već u tom spisu” i stoga zatražilo da Žalbeno veće MKSJ ili izrekne osuđujuće presude optuženima ili da predmet vrati pretresnom veću koje bi utvrdilo Stanišićevu i Simatovićevu krivicu.¹⁷⁷³ Pretresno veće je dalje zaključilo da je tužilaštvo, s obzirom na to da nije tvrdilo da postoje greške u vezi s dokazima uvrštenim u spis na suđenju i da nije tražilo da se u žalbenom postupku prihvate novi dokazi, zadovoljno dokazima predloženim tokom prvobitnog suđenja i da, stoga, nema razloga da ono i na ponovnom suđenju ne predoči te iste dokaze, ako su dostupni.¹⁷⁷⁴ Pretresno veće je smatralo da se tužilaštvu time ni na koji način ne ograničava mogućnost da predoči dokaze na način za koji proceni da je najbolji za dokazivanje njegove teze.¹⁷⁷⁵

571. Shodno tome, Pretresno veće je, između ostalog, odlučilo da na ponovnom suđenju dokaze tužilaštva ograniči pre svega na dokaze koji su izvedeni na prvobitnom suđenju.¹⁷⁷⁶ Pretresno veće je takođe odlučilo i da, u ograničenim ili izuzetnim okolnostima, tužilaštvu može da se dozvoli da izvodi nove dokaze, na primer, ako ti novi dokazi: (i) mogu biti potrebni zbog okolnosti koje su van kontrole tužilaštva ako su dokazi predloženi tokom prvobitnog suđenja kasnije postali nedostupni; ili (ii) u slučaju da ti dokazi nisu bili dostupni tokom prvobitnog pretresnog i žalbenog postupka, da nisu mogli biti otkriveni uprkos primeni dužne revnosti, te da je njihovo prihvatanje u interesu pravde.¹⁷⁷⁷ Pošto je uspostavilo ravnotežu između potrebe da se obezbedi pravo optuženog na pravično suđenje, s jedne strane, i težine krivičnih dela kojima se optuženi terete i interesa žrtava s druge strane, Pretresno veće je zaključilo da se uverilo da njegova odluka da tužilaštvu ograniči

¹⁷⁷¹ Odluka od 2. februara 2017, par. 21.

¹⁷⁷² Odluka od 2. februara 2017, par. 22.

¹⁷⁷³ Odluka od 2. februara 2017, par. 22.

¹⁷⁷⁴ Odluka od 2. februara 2017, par. 22.

¹⁷⁷⁵ Odluka od 2. februara 2017, par. 22.

¹⁷⁷⁶ Odluka od 2. februara 2017, par. 23.

¹⁷⁷⁷ Odluka od 2. februara 2017, par. 23.

mogućnost da predoči nove dokaze služi interesima pravde.¹⁷⁷⁸ Shodno tome, Pretresno veće je tužilaštvu naložilo da podnese izmenjeni pretpretresni podnesak i spiskove svedoka i dokaznih predmeta, u skladu s odlukom Veća.¹⁷⁷⁹

572. Pretresno veće je nakon toga odbilo zahtev tužilaštva da mu se odobri ulaganje žalbe na Odluku od 2. februara 2017,¹⁷⁸⁰ kao i druge zahteve za odobrenje ulaganja žalbe na, između ostalog, odluke koje su se temeljile na toj odluci, a kojima je odbijeno izvođenje dokaza koji nisu izvedeni na prvobitnom suđenju.¹⁷⁸¹ Dana 3. oktobra 2018. tužilaštvo je zatražilo da Žalbeno veće izvrši svoj nalog za puno ponovno suđenje i naloži Pretresnom veću da odluči o prihvatljivosti dokaza u skladu s Pravilnikom i odgovarajućom sudskom praksom.¹⁷⁸² Žalbeno veće je taj zahtev odbacilo kao neprihvatljiv, smatrajući da, bez odobrenja Pretresnog veća za ulaganje žalbe na Odluku od 2. februara 2017, tužilaštvo tu odluku, i kasnije odluke u kojima je ona primenjena, može osporavati tek u žalbi na presudu.¹⁷⁸³

573. Tužilaštvo u žalbenom postupku tvrdi da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo kad je dokaze tužilaštva ograničilo prevashodno na dokaze koji su izvedeni na prvobitnom suđenju i kad je, shodno tome, izuzelo i/ili se nije oslonilo na dokaze koji nisu bili prihvaćeni na prvobitnom suđenju, a relevantni su i imaju dokaznu vrednost.¹⁷⁸⁴ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je Odlukom od 2. februara 2017. prekršena odluka Žalbenog veća MKJS da je potrebno održati puno ponovno suđenje, a ne samo vratiti predmet prethodnom Pretresnom veću.¹⁷⁸⁵ U tom kontekstu tužilaštvo tvrdi da je ponovno suđenje pretres *de novo*, što uključuje i mogućnost izvođenja dokaza koji nisu

¹⁷⁷⁸ Odluka od 2. februara 2017, par. 23.

¹⁷⁷⁹ Odluka od 2. februara 2017, par. 30.

¹⁷⁸⁰ *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po zahtevima radi ulaganja žalbe na Odluku po Stanišićevom zahtevu za odgađanje postupka, 1. mart 2017, par. 12, 13.

¹⁷⁸¹ V. *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje za ulaganje žalbe na Odluku po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-037 na osnovu pravila 111, 1. maj 2018. (poverljivo) (dalje u tekstu: Odluka od 1. maja 2018), par. 9, 13; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje da uloži žalbu na Odluku po zahtevima tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 112, 16. maj 2018. (dalje u tekstu: Odluka od 16. maja 2018), str. 1-3; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po objedinjenom zahtevu tužilaštva za odobrenje radi ulaganja žalbe na odluke po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-040 i RFJ-104 na osnovu pravila 111, 26. septembar 2018. (dalje u tekstu: Odluka od 26. septembra 2018), str. 1, 2; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje radi ulaganja žalbe na Odluku po prvom, drugom i trećem zbirnom zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 111, 2. oktobar 2018, str. 1, 2; *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje radi ulaganja žalbe na Odluku po četvrtom zbirnom zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja na osnovu pravila 111, 5. novembar 2018, str. 1, 2.

¹⁷⁸² *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T, Zahtev tužilaštva za izvršavanje Naloga za ponovljeno suđenje, 3. oktobar 2018, par. 1, 2, 15.

¹⁷⁸³ Odluka od 14. decembra 2018, par. 10-12.

¹⁷⁸⁴ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 14, 20; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 153-166, 220.

¹⁷⁸⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 153, 161, 163, gde se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 122-131.

izvedeni na prvom suđenju.¹⁷⁸⁶ Ono naglašava da Žalbeno veće mora izričito da navede svako eventualno ograničenje ponovnog suđenja i kaže da je Žalbeno veće MKSJ odbilo da uvede bilo kakva ograničenja te vrste.¹⁷⁸⁷

574. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Odlukom od 2. februara 2017. i njenim sprovođenjem izbor dokaza tužilaštva neprimereno ograničen na dokaze i svedoke koji su uvršteni u spis na prvom suđenju.¹⁷⁸⁸ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da je, prema članu 14 Statuta, na tužilaštvu odgovornost da sprovodi istrage i krivično goni pred Mehanizmom.¹⁷⁸⁹ Ono dalje tvrdi da ga pravila 70(E)(ii) i 70(E)(iii) Pravilnika ovlašćuju da bira svedoke i dokazne predmete koje namerava da predloži, i da po pravilu 102 Pravilnika ima nadležnost da poziva svedoke i izvodi dokaze.¹⁷⁹⁰ Tužilaštvo se takođe oslanja na sudsku praksu kad tvrdi da pretresno veće može da ograniči ukupan broj svedoka koje strane mogu dovesti i vreme koje im je na raspolaganju za izvođenje dokaza, ali da pitanja vezana za strategiju na suđenju, definisanje i sprovođenje parničnih strategija i izbor dokaza spadaju isključivo u nadležnost strana u postupku.¹⁷⁹¹

575. Tužilaštvo takođe tvrdi da Pretresno veće nije objasnilo svoj zaključak da bi dopuštanje novih dokaza “neminovno dovelo do produženja postupka” i nudi više alternativnih rešenja kojima su problemi vezani za odugovlačenje mogli da se reše.¹⁷⁹² Ono isto tako osporava i pretpostavku Pretresnog veća da bi se tužilaštvo zadovoljilo time da u ponovnom suđenju predoči iste dokaze: naime, kada je naloženo ponovno suđenje, bilo je “nemoguće još jednom stvoriti originalni sudski spis”.¹⁷⁹³

576. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće, primenom ograničenja na nove dokaze u skladu s Odlukom od 2. februara 2017, bilo sprečeno da, u skladu s Pravilnikom, odlučuje o prihvatljivosti takvih dokaza.¹⁷⁹⁴ Konkretno, tužilaštvo tvrdi da Pretresno veće nije zaista iskoristilo svoja diskreciona ovlašćenja iz pravila 105(C) i (D) Pravilnika da oceni prihvatljivost dokaza predloženih za prihvatanje, i dalje tvrdi da je Pretresno veće izuzelo celu jednu kategoriju dokaza, uključujući i

¹⁷⁸⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 162.

¹⁷⁸⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 162.

¹⁷⁸⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 153, 156.

¹⁷⁸⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 157. Tužilaštvo se takođe poziva na član 16 Statuta i pravilo 35 Pravilnika. V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 157.

¹⁷⁹⁰ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 157.

¹⁷⁹¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 157. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 158 (gde tužilaštvo tvrdi da samo strane u postupku mogu da procene koji će svedoci najbolje pomoći iznošenju njihovih teza i navodi više okolnosti na kojima se takve procene temelje, a za koje Veće ne zna).

¹⁷⁹² V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 159. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 165 (gde se tvrdi da Pretresno veće nije istinski ocenilo da li će novi dokazi prouzrokovati odugovlačenje, i primećuje da je tužilaštvo za svoja direktna ispitivanja u ponovnom suđenju zatražilo malo manje vremena nego na prvotnom suđenju).

¹⁷⁹³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 160.

¹⁷⁹⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 164, 166.

dokaze “za koje je Veće priznalo da izgledaju relevantno”.¹⁷⁹⁵ Tužilaštvo tvrdi da sudska praksa Žalbenog veća iz predmeta *Tužilac protiv Ramuša Haradinaja i drugih*, na koju se oslonilo Pretresno veće, nije stvorila neku novu oblast diskrecionih ovlašćenja koja bi mu omogućila da “zapravo ignoriše nalog Žalbenog veća za puno ponovno suđenje”.¹⁷⁹⁶

577. I konačno, tužilaštvo tvrdi da je zbog Odluke od 2. februara 2017: (i) bilo prisiljeno da ukloni 24 svedoka sa spiska svedoka koji je podnelo u skladu s pravilom 70 Pravilnika;¹⁷⁹⁷ (ii) da je Pretresno veće odbacilo zahteve da se u spis uvrste iskazi 30 svedoka i odbilo uvrštavanje preko 450 dokaznih predmeta, iako je utvrdilo da neki od njih “izgledaju relevantno”;¹⁷⁹⁸ i (iii) da je Pretresno veće ograničilo opseg svedočenja petoro novih svedoka.¹⁷⁹⁹ Tužilaštvo je prvobitno kao pravno sredstvo zatražilo da se dokazi koje je Pretresno veće pogrešno izuzelo prihvate kao dodatni dokazi u žalbenom postupku, po pravilu 142 Pravilnika.¹⁸⁰⁰ Međutim, imajući u vidu odluku Žalbenog veća kojom je odbijen zahtev tužilaštva za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku, tužilaštvo sada traži da pravno sredstvo bude samo zaključak Žalbenog veća da je Pretresno veće u svojoj Odluci od 2. februara 2017. pogrešno primenilo pravo.¹⁸⁰¹

578. Stanišić tvrdi da je Pretresno veće sprovelo u delo nalog Žalbenog veća MKSJ za puno ponovno suđenje i da je postupilo unutar svog širokog diskrecionog ovlašćenja da ograniči prihvatljivost novih dokaza na ponovnom suđenju.¹⁸⁰² On tvrdi da je Pretresno veće primereno ograničilo prihvatljivost novih dokaza nakon što je pažljivo ocenilo njihov efekat na pravičnost i ekspeditivnost postupka i utvrdilo da bi prihvatanje novih dokaza dovelo do nepotrebnog odlaganja i naštetilo njemu i Simatoviću.¹⁸⁰³ Stanišić dalje tvrdi da Odluka od 2. februara 2017. ne predstavlja paušalno izuzimanje novih dokaza, nego da je predvidela izuzetke koje je Pretresno veće primenjivalo u znatnoj meri i da je tužilaštvu omogućila da uvrsti nove dokaze u spis.¹⁸⁰⁴ Stanišić tvrdi da je tužilaštvo zahvaljujući tim izuzecima pozvalo 16 novih svedoka, dobilo od svedoka koji

¹⁷⁹⁵ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 153, 164, 165.

¹⁷⁹⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 166, gde se upućuje na *Tužilac protiv Ramuša Haradinaja i drugih*, predmet br. IT-04-84-bis-AR73.1, Odluka po Haradinajevoj žalbi u vezi s obimom delimično ponovljenog postupka, 31. maj 2011. (dalje u tekstu: Odluka od 31. maja 2011. u predmetu *Haradinaj i drugi*).

¹⁷⁹⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 154.

¹⁷⁹⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 155.

¹⁷⁹⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 155.

¹⁸⁰⁰ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 167, 220, 222; Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 72; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 75.

¹⁸⁰¹ V. T. 25. januar 2023, str. 3, 4. V. takođe Odluka od 20. decembra 2022, par. 64, 65.

¹⁸⁰² V. Stanišićev odgovor, par. 347, 349-359.

¹⁸⁰³ V. Stanišićev odgovor, par. 349, 360-367.

¹⁸⁰⁴ V. Stanišićev odgovor, par. 349, 368-378.

su svedočili na prvom suđenju stotine stranica novih ili ažuriranih svedočenja i da je Pretresno veće u spis uvrstilo 1350 novih dokaznih predmeta tužilaštva.¹⁸⁰⁵

579. Simatović odgovara da Žalbena veće treba da odbaci ovaj aspekt žalbe tužilaštva.¹⁸⁰⁶ On tvrdi da Odluka od 2. februara 2017. nije “naškodila“ tužilaštvu i naglašava da su na ponovnom suđenju izvođeni novi dokazi.¹⁸⁰⁷ Iako je Žalbena veće MKSJ naložilo ponovno suđenje po svim tačkama Optužnice, Simatović tvrdi da ono tužilaštvu nije dalo pravo da menja ili proširuje svoju tezu.¹⁸⁰⁸ Simatović tvrdi da je tužilaštvo na ponovnom suđenju bilo u prednosti jer je, između ostalog, detaljno poznavalo teze odbrane pa je na odgovarajući način moglo da prilagodi svoju tezu,¹⁸⁰⁹ i zato ograničenje novih dokaza “predstavlja minimalnu zaštitu proceduralnih prava odbrane”.¹⁸¹⁰

580. Tužilaštvo replicira da, suprotno Stanišićevim tvrdnjama, “diskrecionim ovlašćenjima koja su pretresnim većima data da bi se obezbedilo pravično i ekspeditivno suđenje nije obuhvaćeno definisanje spiska svedoka s kojeg onda tužilaštvo mora da bira”.¹⁸¹¹ Ono tvrdi da izuzeci kojima je dozvoljeno izvođenje novih dokaza na ponovnom suđenju nisu u dovoljnoj meri popravili situaciju nastalu zbog nedostupnosti ili pogoršanja dokaza s prvobitnog suđenja.¹⁸¹² Ono takođe tvrdi da, suprotno Simatovićevim tvrdnjama, ne pokušava da proširi ili dopuni svoju tezu na ponovnom suđenju.¹⁸¹³

581. Žalbena veće primećuje da se u podosnovama C osnova 1 i 2 žalbe tužilaštva iznose navodi o greškama u primeni prava koje su proizašle iz Odluke od 2. februara 2017. i njene primene u kasnijim odlukama kojima je odbijeno prihvatanje dokaza koji nisu izvedeni na prvobitnom suđenju. Te odluke se, između ostalog, odnose na upravljanje suđenjem i prihvatanje dokaza,¹⁸¹⁴ što spada u diskreciona ovlašćenja pretresnog veća.¹⁸¹⁵ Žalbena veće podseća da pretresna veća, prema ustaljenoj praksi, imaju široka diskreciona ovlašćenja u donošenju raznih vrsta odluka u svrhu

¹⁸⁰⁵ V. Stanišićev odgovor, par. 375-377.

¹⁸⁰⁶ Simatovićev odgovor, par. 396, 460.

¹⁸⁰⁷ Simatovićev odgovor, par. 391. S tim u vezi, Simatović upućuje na argumente iznesene u podnosnvi 3 Osnove 4 njegove žalbe. V. Simatovićev odgovor, par. 391, 394. V. takođe Simatovićev odgovor, par. 392, 460.

¹⁸⁰⁸ Simatovićev odgovor, par. 392.

¹⁸⁰⁹ Simatovićev odgovor, par. 393.

¹⁸¹⁰ Simatovićev odgovor, par. 394. V. takođe Simatovićev odgovor, par. 395.

¹⁸¹¹ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 73.

¹⁸¹² Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 75.

¹⁸¹³ Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 74.

¹⁸¹⁴ V. Odluka od 2. februara 2017, par. 14; Odluka od 14. decembra 2018, par. 8. V. takođe npr. Odluka od 1. maja 2018, par. 11, 12; Odluka od 16. maja 2018, str. 2; Odluka od 26. septembra 2018, str. 2.

¹⁸¹⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 63, 70, 75 i tamo navedene reference; Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 177, 198 i tamo navedene reference. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*, par. 26, 52.

pravičnog i ekspeditivnog upravljanja suđenjem, a to uključuje i pitanja vezana za prihvatanje ili izvođenje dokaza.¹⁸¹⁶ Kod preispitivanja takvih odluka Žalbena veće uvažava odluke pretresnog veća, poštujući “direktna saznanja pretresnog veća o svakodnevnom postupanju strana u postupku i praktičnim zahtevima predmeta”.¹⁸¹⁷ Da bi uspešno osporila neku diskrecionu odluku, strana koja ulaže žalbu mora da dokaže da je pretresno veće napravilo primetnu grešku kojom je toj strani nanesena šteta.¹⁸¹⁸ Žalbena veće će poništiti odluku koju je pretresno veće donelo na osnovu svog diskrecionog ovlašćenja samo ako zaključi (i) da je ona zasnovana na netačnom tumačenju merodavnog prava, (ii) da proističe iz očigledno pogrešnog zaključka o činjenicama, ili (iii) da je toliko nepravična ili nerazumna da predstavlja zloupotrebu diskrecionog ovlašćenja pretresnog veća.¹⁸¹⁹

582. Žalbena veće će prvo razmotriti argument tužilaštva da je Odlukom od 2. februara 2017. prekršen nalog Žalbenog veća MKSJ za “puno ponovno suđenje” bez ikakvih ograničenja. Žalbena veće nije uvereno da su Odluka od 2. februara 2017. ili kasnije odluke kojima se ona primenjivala suštinski protivrečne nalogu Žalbenog veća MKSJ za ponovno suđenje po svim tačkama Optužnice. Kao što je Žalbena veće primetilo kad je tužilaštvo prvi put pokrenulo ovo pitanje pred Žalbenim većem, Pretresno veće je vodilo ponovno suđenje po svim tačkama Optužnice, kao što je to naložilo Žalbena veće MKSJ.¹⁸²⁰ Žalbena veće je utvrdilo da se žalba tužilaštva u toj fazi suđenja nije odnosila na inherentna ovlašćenja Žalbenog veća da sprovede u delo odluku o ponovnom suđenju, nego samo na “ograničeni aspekt postupka ponovnog suđenja [...] u vezi s prihvatanjem dokaza”.¹⁸²¹ Žalbena veće ostaje pri tom stavu.

583. Pored toga, ni Statut ni Pravilnik ne govore o obimu dokaza koji se izvode tokom ponovnog suđenja. U svakom ponovnom suđenju novo pretresno veće ima diskreciona ovlašćenja da odredi obim dokaza koji će biti uvršteni u spis, u skladu s Pravilnikom i sudskom praksom o prihvatanju dokaza i eventualnim dodatnim ograničenjima koje je odredilo Žalbena veće.¹⁸²² Iako sudska praksa pokazuje da tužilaštvo na ponovnom suđenju može da izvede dokaze koji nisu izvedeni na

¹⁸¹⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 70, 75 i tamo navedene reference; Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*, par. 304 i tamo navedene reference. V. takođe *Tužilac protiv Milana Milutinovića i drugih*, predmet br. IT-05-87-AR73.1, Odluka po interlokutornoj žalbi na Drugu odluku kojom se tužilaštvo ne dopušta da doda generala Wesleya Clarka svom spisku svedoka na osnovu pravila 65ter, 20. april 2007. (dalje u tekstu: Odluka od 20. aprila 2007. u predmetu *Milutinović i drugi*), par. 8.

¹⁸¹⁷ V. Odluka od 20. aprila 2007. u predmetu *Milutinović i drugi*, par. 8.

¹⁸¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 63, 107, fusnota 261 i tamo navedene reference.

¹⁸¹⁹ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 63, 107 i tamo navedene reference.

¹⁸²⁰ Odluka od 14. decembra 2018, par. 8.

¹⁸²¹ Odluka od 14. decembra 2018, par. 8.

¹⁸²² Odluka od 31. maja 2011. u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 23, gde se poziva na *Tužilac protiv Tharcissea Muvunya*, predmet br. ICTR-2000-55A-AR73, Odluka po žalbi tužioca u vezi s obimom dokaza koje treba izvesti na ponovljenom suđenju, 24. mart 2009. (dalje u tekstu: Odluka od 24. marta 2009. u predmetu *Muvunyi*), par. 13.

prvobitnom suđenju,¹⁸²³ Žalbena veće primećuje da sudska praksa u žalbenim postupcima, pogotovo kad je reč o ponovnom suđenju nakon oslobađajuće presude: (i) naglašava da se svaka potencijalna šteta po optuženog mora sprečiti tako što će Žalbena veće pažljivo definisati parametre ponovnog suđenja a pretresno veće se kontinuirano držati svoje dužnosti da primenjuje principe pravičnog suđenja,¹⁸²⁴ i (ii) relevantno pretresno veće upućuje da “posebno ima na umu svaku potencijalnu štetu koju bi prihvatanje novih dokaza moglo da nanese pravima optuženog na pravično suđenje“.¹⁸²⁵

584. Žalbena veće primećuje da je Pretresno veće podsetilo na te obaveze u Odluci od 2. februara 2017, nakon što je detaljno opisalo znatno trajanje, obim i složenost postupka protiv Stanišića pred MKSJ, vreme koje je Stanišić do tada već bio proveo u pritvoru, njegovo zdravstveno stanje i posledice koje ti faktori imaju po njegovo pravo da mu se sudi u razumnom roku.¹⁸²⁶ Pretresno veće je posebno primetilo sledeće:

Konkretno, prošlo je 14 godina od Stanišićevog hapšenja i prvobitnog prebacivanja u Pritvorsku jedinicu Ujedinjenih nacija u Hagu 11. juna 2003, pri čemu je prvobitni pretpretresni i pretresni postupak trajao oko 10 godina, a žalbeni postupak duže od dve godine. Stanišić je proveo gotovo pet godina u pritvoru. Faktor koji je doprineo dužini prvog postupka bio je istorijat Stanišićevih hroničnih zdravstvenih problema, zbog čega je prvobitni pretresni postupak bio prekinut više od godinu dana, a zatim je usvojen modifikovani raspored suđenja. Stanišićevi hronični zdravstveni problemi su faktor i na ovom ponovnom suđenju. Pored toga, prvobitno suđenje je bilo znatnih razmera, obima i složenosti, pri čemu sudski spis sadrži 4.843 dokazna predmeta i svedočenja i/ili pismene izjave 133 svedoka, čija je sadržina vezana za velike delove Hrvatske i Bosne i Hercegovine tokom perioda od četiri i po godine, a odnosi se na veliki broj krivičnih dela iz Statuta, brojne oružane grupe i razne ličnosti na visokom položaju za koje se navodi da su bile članovi udruženog zločinačkog poduhvata. Uzimajući u obzir da je Žalbena veće MKSJ naložilo da se Stanišiću ponovo sudi po svim tačkama Optužnice, Pretresno veće predviđa da će ponovno suđenje biti sličnih razmera, obima i složenosti kao i prvobitno suđenje. Pretresno veće ima u vidu da svi ti faktori i pravo na suđenje u razumnom roku podjednako važe i za Stanišićevog saoptuženog Simatovića.¹⁸²⁷

585. Tužilaštvo ne tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo kad se oslonilo na te faktore i na osnovu njih donelo odluku da ostavi otvorenu mogućnost da ograniči prihvatanje novih dokaza koji nisu izvedeni na prvobitnom suđenju. Time što jednostavno tvrdi da je ponovno suđenje u stvari suđenje *de novo*, što nužno omogućava izvođenje novih dokaza, tužilaštvo ignoriše opravdan stav

¹⁸²³ Odluka od 24. marta 2009. u predmetu *Muvunyi*, par. 13. V. takođe Odluka od 31. maja 2011. u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 24.

¹⁸²⁴ Odluka od 31. maja 2011. u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 26.

¹⁸²⁵ Odluka od 31. maja 2011. u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 26.

¹⁸²⁶ Odluka od 2. februara 2017, par. 19, 20.

Pretnosnog veća da mu je dužnost da obezbedi pravično i ekpeditivno suđenje po članu 18(1) Statuta i da se vremenski period koji treba uzeti u obzir kod ocene nepotrebnog odlaganja nastavlja i tokom ponovnog suđenja.¹⁸²⁸ Žalbena veća konstatuje da u konkretnim okolnostima ovog predmeta moguća ograničenja uvedena Odlukom od 2. februara 2017. nisu narušila nalog Žalbenog veća MKSJ za ponovno suđenje po svim tačkama Optužnice, i da shodno tome ne predstavljaju primetnu grešku.

586. Žalbena veća smatra da konkretna dužina postupka koji je prethodio ponovnom suđenju, ogroman obim i složenost predmeta upućenog na ponovno suđenje, Stanišićevo i Simatovićevo zdravstveno stanje, kao i znatna količina novih dokaza koje je tužilaštvo želelo da izvede u ponovnom suđenju pokazuju da su okolnosti u ovom predmetu suštinski različite od onih koje su vladale u dva ranija predmeta u kojima su Žalbena veća MKSJ i MKSR morala da razmotre ograničavanje mogućnosti da tužilaštvo na ponovnom suđenju izvodi dokaze koji nisu izvedeni na prvobitnom suđenju.¹⁸²⁹ Iako ove razlike nikako ne umanjuju važnost pravnih principa artikulisanih u tim predmetima, treba podsetiti da je kontekst svakog ponovnog suđenja “jedinstven”.¹⁸³⁰ Tužilaštvo se u velikoj meri oslanja na te predmete da bi pokazalo postojanje greške, ali njegovi su argumenti, u konkretnim okolnostima ovog predmeta, neuverljivi.

587. Žalbena veća prelazi na tvrdnju tužilaštva da je Pretresno veće neprimereno ograničilo izbor dokaza tužilaštva na svedoke i dokaze izvedene na prvobitnom suđenju. U prilog toj tvrdnji tužilaštvo navodi pre svega član 14 Statuta, koji tužilaštvu daje odgovornost da vodi istrage i krivično goni lica u nadležnosti Mehanizma.¹⁸³¹ Žalbena veća podseća, međutim, da su stvarna namera i razmere nezavisnosti koje ovaj član daje tužiocu to da se obezbedi da nijedna vlada, institucija ili lice, pa ni sudije Mehanizma, ne mogu da upravljaju tužiočevom odlukom o kom će licu voditi istragu ili koje će lice optužiti; pogrešno je sugerisati da se ta nezavisnost proteže i na način na koji će tužilac iznositi svoju tezu pred pretresnim većem.¹⁸³²

588. Kad je reč o dodatnim argumentima tužilaštva, zasnovanim na članu 16 Statuta (o ovlašćenjima tužioca da vodi istrage i priprema optužnice) i pravilima 70(E)(ii) i (iii) i 102 Pravilnika (koji govore o dostavljanju spiska svedoka i dokaznih predmeta i redosledu izvođenja

¹⁸²⁷ Odluka od 2. februara 2017, par. 19 (oznake za fusnote unutar citata izostavljene).

¹⁸²⁸ Odluka od 2. februara 2017, par. 14, 21.

¹⁸²⁹ V. Odluka od 31. maja 2011. u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 2, 5; Odluka od 24. marta 2009. u predmetu *Muvunyi*, par. 2, 3, 18.

¹⁸³⁰ V. Odluka od 31. maja 2011. u predmetu *Haradinaj i drugi*, par. 26.

¹⁸³¹ V. takođe pravilo 35 Pravilnika (gde se navode funkcije tužioca definisane u članu 14 Statuta).

dokaza), Žalbeno veće smatra da te odredbe tužilaštvu ne daju ekskluzivno ovlašćenje da na suđenju uvrsti u spis bilo koji dokaz koji smatra relevantnim za svoju tezu. Ti članovi i pravila ne idu u prilog tvrdnji tužilaštva da je Pretresno veće počinilo primetnu grešku svojom Odlukom od 2. februara 2017. ili njenom kasnijom primenom. Isto tako, iako tužilaštvo samo bira svoje svedoke, ono nije pokazalo kako sudska praksa na koju se oslanja u vezi s “pitanjima strategije na suđenju“ i njenim definisanjem i sprovođenjem parnične strategije, ili mogućnost koju Pravilnik daje pretresnim većima da ograniče ukupni broj svedoka koje strana na suđenju može da pozove ili vreme koje ima na raspolaganju za prezentaciju svoje teze pokazuju primetnu grešku u Odluci od 2. februara 2017. ili njenoj kasnijoj primeni.¹⁸³³ Žalbeno veće ove tvrdnje odbija.

589. Žalbeno veće takođe smatra neuverljivom i tvrdnju tužilaštva da je Pretresno veće pogrešno zaključilo da bi dopuštanje novih dokaza “neminovno dovelo do produženja postupka“. Konkretno, tužilaštvo nije dovelo u pitanje razumnost stava Pretresnog veća u vezi s odgađanjem vezanim za istragu odbrane o novim dokazima koji nisu izvedeni na prvobitnom suđenju, u svetlu znatne količine novih dokaza (koji, kako i samo tužilaštvo kaže, obuhvataju 24 nova svedoka) koje je ono nameravalo da izvede na ponovnom suđenju, a što se vidi iz pretpretresnih podnesaka tužilaštva.¹⁸³⁴ Iako tužilaštvo pokreće pitanja i strateška razmatranja o tome zašto bi moglo želeti da izvede nove dokaze, umesto da traži da se dokazi s prvobitnog suđenja ponovo uvrste u spis, ono ne tvrdi, a još manje to potkrepljuje argumentima, da su se na ponovnom suđenju bojazni tužilaštva ostvarile ili da su mu pretresne strategije osujećene. Shodno tome, ove tvrdnje se odbacuju.

590. Žalbeno veće prelazi na tvrdnju tužilaštva da je Pretresno veće Odlukom od 2. februara 2017. i njenom kasnijom primenom sprečeno da istinski oceni i utvrdi prihvatljivost dokaza u skladu s Pravilnikom,¹⁸³⁵ i da je Pretresno veće konkretno zbog toga izuzelo dokaze za koje je i samo priznalo da “izgledaju relevantno“. Žalbeno veće podseća na pravilo 105(C) Pravilnika, prema kom pretresno veće može da prihvati bilo koji dokaz za koji smatra da ima dokaznu vrednost, i na pravilo 105(D) Pravilnika, prema kom pretresno veće može da izuzme dokaze čiju dokaznu vrednost u znatnoj meri nadmašuje potreba da se obezbedi pravično suđenje. Kao što je

¹⁸³² V., *mutatis mutandis*, *Tužilac protiv Jadranka Prlića i drugih*, predmet br. IT-04-74-AR73.4, Odluka po žalbi tužilaštva u vezi s Odlukom Pretresnog veća o skraćivanju vremena za izvođenje dokaza tužilaštva, 6. februar 2007, par. 20.

¹⁸³³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 157, gde se upućuje, između ostalog, na Drugostepenu presudu u predmetu *Bikindi*, par. 10, 22, 44, Drugostepenu presudu u predmetu *Nchamihigo*, par. 5, Drugostepenu presudu u predmetu *Rutaganda*, par. 7, 241, 242, *Tužilac protiv Stanislava Galića*, predmet br. IT-98-29-AR73, Odluka po molbi tužilaštva za odobrenje za ulaganje žalbe, 14. decembar 2001, par. 7.

¹⁸³⁴ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 154, fusnota 369.

¹⁸³⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 164, 166.

jasno iz same formulacije ovih pravila, Pretresno veće ne mora da uvrsti u spis svaki potencijalni dokaz za koji je utvrdilo da izgleda relevantno.

591. Žalbeno veće konstatuje da uopšteno pozivanje tužilaštva na odluke koje je Pretresno veće donelo kad je odbilo da prihvati dokaze koji nisu izvedeni na prvobitnom suđenju, iako se složilo da oni “izgledaju relevantno“, ne pokazuje postojanje primetne greške. Iako Odluka od 2. februara 2017. nije sama po sebi odluka o prihvatljivosti dokaza, ona je jasno definisala put koji je Pretresno veće nameravalo da sledi prilikom korišćenja širokih diskrecionih ovlašćenja iz Pravilnika u vezi s prihvatanjem dokaza tužilaštva koji nisu izvedeni na prvobitnom suđenju, imajući u vidu konkretne okolnosti ovog predmeta – to jest Stanišićevo i Simatovićevo pravo, definisano članom 19(4)(c) Statuta, da im se sudi bez nepotrebnog odlaganja i “veliki rizik“ da bi izvođenje novih dokaza tužilaštva moglo dovesti do “nanošenja nedopustive štete optužen[ima]“. ¹⁸³⁶ Tužilaštvo priznaje da je Pretresno veće, mimo ograničenja navedenih u Odluci od 2. februara 2017, prihvatilo nove dokaze, što pokazuje da je Pretresno veće nastavilo da se služi svojim diskrecionim ovlašćenjima i od slučaja do slučaja odlučuje koji će dokaz uvrstiti u spis. ¹⁸³⁷ S obzirom na to, kao i na to da je tužilaštvo samo navelo primere potencijalnih novih dokaza koji nisu prihvaćeni ili su bili ograničeni u svetlu Odluke od 2. februara 2017, tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće prekoračilo diskreciona ovlašćenja definisana Pravilnikom. ¹⁸³⁸ Ove tvrdnje se stoga odbijaju.

592. Uzevši u obzir navedeno, Žalbeno veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo postojanje primetne greške u Odluci od 2. februara 2017. ili u njenoj primeni kad je reč o sprečavanju ili ograničavanju izvođenja dokaza na ponovnom suđenju koji nisu izvedeni na prvobitnom suđenju. Žalbeno veće dalje podseća da je u žalbenom postupku tužilaštvo strana koja ima obavezu da dokaže da je Pretresno veće počinilo primetnu grešku koja je nanela štetu tužilaštvu. ¹⁸³⁹ Međutim, tužilaštvo samo navodi potencijalne dokaze koji nisu bili prihvaćeni ili su bili ograničeni primenom Odluke od 2. februara 2017. ¹⁸⁴⁰ Ono ne navodi konkretno, pozivanjem na te potencijalne dokaze i Prvostepenu presudu, kako je to narušilo njegovu “sposobnost da dokaže svoju tezu” i nanelo mu štetu. ¹⁸⁴¹ Shodno tome, tužilaštvo nije ispunilo svoju obavezu u vezi s podosnovama C osnova 1 i 2 svoje žalbe, pa se zahtev tužilaštva za utvrđenje činjenica odbacuje.

¹⁸³⁶ Odluka od 2. februara 2017, par. 21.

¹⁸³⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, fusnota 366. Up. Prvostepena presuda, par. 10.

¹⁸³⁸ V. takođe pravilo 105(B) Pravilnika (“U slučajevima koji nisu predviđeni u ovom poglavlju, veće primenjuje pravila o dokazima koja najviše idu u prilog pravičnom odlučivanju o stvari koja se nalazi pred većem i koja su u duhu Statuta i opštih pravnih načela“).

¹⁸³⁹ V. gore, par. 581.

¹⁸⁴⁰ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 154, 155, fusnote 369-374.

¹⁸⁴¹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 153-155.

593. Na osnovu napred navedenog, Žalbeno veće odbija podosnove C osnova 1 i 2 žalbe tužilaštva.

D. Navodne greške u vezi s pomaganjem i podržavanjem (Osnova 2)

594. Pretresno veće je konstatovalo da se Stanišić i Simatović ne mogu smatrati odgovornim za krivična dela za koja se u Optužnici terete po osnovu činjenja putem učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu.¹⁸⁴² Pretresno veće je zatim ispitalo da li se oni mogu smatrati odgovornim po nekom od alternativnih vidova odgovornosti za koje se terete u Optužnici.¹⁸⁴³ Pretresno veće je uputilo na navode tužilaštva u Optužnici i završnom pretresnom podnesku da Stanišićev i Simatovićev doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu predstavlja i dela pomaganja i podržavanja.¹⁸⁴⁴ Pretresno veće iznelo je pravo primenjivo na odgovornost za pomaganje i podržavanje¹⁸⁴⁵ i zaključilo da je van razumne sumnje dokazano da su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali krivična dela progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja koja su srpske snage počinile u Bosanskom Šamcu.¹⁸⁴⁶ Međutim, Pretresno veće je konstatovalo da tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da su Stanišić i Simatović odgovorni i za pomaganje i podržavanje bilo kojeg drugog krivičnog dela za koje se terete u Optužnici.¹⁸⁴⁷

595. Tužilaštvo tvrdi da Žalbeno veće, ako ne zaključi da su Stanišić i Simatović krivi kao učesnici udruženog zločinačkog poduhvata u vezi s krivičnim delima iz Osnove 1 njegove žalbe, treba da ih proglasi krivim za pomaganje i podržavanje u onoj meri u kojoj su ta krivična dela obuhvaćena Osnovom 2 njegove žalbe.¹⁸⁴⁸ Žalbeno veće je u vezi s Osnovom 1 žalbe tužilaštva utvrdilo da Stanišić i Simatović snose odgovornost kao učesnici udruženog zločinačkog poduhvata za krivična dela izvršena, između ostalog, u Doboju i Sanskom Mostu. Shodno tome, tvrdnje tužilaštva da Stanišića i Simatovića treba smatrati odgovornim za pomaganje i podržavanje tih krivičnih dela u Doboju i Sanskom Mostu, kao što se to navodi u podosnovi A (delimično), B(iii) (delimično) i B(iv) Osnove 2 žalbe tužilaštva, sada su bespredmetne i neće dalje biti razmatrane.

596. U tom kontekstu, tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće, nakon što je utvrdilo da Stanišić i Simatović nisu odgovorni za činjenje zločina u SAO Krajini i SAO SBZS kao učesnici udruženog

¹⁸⁴² Prvostepena presuda, par. 597, 598.

¹⁸⁴³ Prvostepena presuda, par. 598. V. takođe Prvostepena presuda, par. 604-608.

¹⁸⁴⁴ Prvostepena presuda, par. 599, 600.

¹⁸⁴⁵ V. Prvostepena presuda, par. 601-603.

¹⁸⁴⁶ V. Prvostepena presuda, par. 604-608.

¹⁸⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 608.

¹⁸⁴⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 14, 222; T. 25. januar 2023, str. 3, 22, 23, 25, 26.

zločinačkog poduhvata, pogrešilo što ih nije osudilo za pomaganje i podržavanje tih zločina.¹⁸⁴⁹ Konkretno, ono tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo što: (i) nije presudilo i/ili dalo obrazloženje o tome da li su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali zločine u SAO Krajini i SAO SBZS;¹⁸⁵⁰ i (ii) što ih nije oglasilo odgovornim za pomaganje i podržavanje zločina u SAO Krajini i SAO SBZS.¹⁸⁵¹ Tužilaštvo traži da Žalbena veće Stanišića i Simatovića proglasi krivim po tačkama 1 do 5 Optužnice za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u SAO Krajini i SAO SBZS i da im shodno tome povisi kazne.¹⁸⁵²

1. Navodna greška u tome što nije presuđeno da li su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali zločine u SAO Krajini i SAO SBZS ili što nije izneto obrazloženje o tome (podosnova A)

597. Kao što je već navedeno, Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović odgovorni za pomaganje i podržavanje krivičnih dela progona, ubistva, deportacije i prisilnog premeštanja koja su srpske snage počinile u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu.¹⁸⁵³ Kad je reč o odgovornosti za preostala krivična dela za koja se terete, Pretresno veće je zaključilo da tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da su Stanišić i Simatović “odgovorni za planiranje, naređivanje ili pomaganje i podržavanje ijednog drugog krivičnog dela navedenog u Optužnici”.¹⁸⁵⁴

598. Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što nije presudilo ili što, alternativno, nije iznelo obrazloženje o tome da li su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali zločine u SAO Krajini i SAO SBZS.¹⁸⁵⁵ Ono tvrdi da se Pretresno veće na Stanišićevu i Simatovićevu odgovornost za pomaganje i podržavanje zločina na drugim mestima, osim Bosanskog Šamca, osvrnulo u jednoj jedinoj rečenici, a to je, tvrdi tužilaštvo, nedovoljno da bi se moglo smatrati presuđivanjem ili, alternativno, obrazloženjem.¹⁸⁵⁶ Pored toga, uzevši u obzir da vreme doprinosa nije relevantno za odgovornost za pomaganje i podržavanje, tužilaštvo tvrdi da bi Pretresno veće, da je ispravno analiziralo Stanišićev i Simatovićev doprinos zločinima u SAO Krajini i SAO SBZS, uključujući ponašanje pre stvaranja zajedničkog zločinačkog cilja, konstatovalo da su oni: (i) značajno doprineli krivičnim delima deportacije, prisilnog premeštanja,

¹⁸⁴⁹ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 16-21; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 168-209, 218, 219.

¹⁸⁵⁰ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 18; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 169-176; T. 25. januar str, 22, 23.

¹⁸⁵¹ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 19; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 177-209, 218, 219; T. 25. januar st., 22, 23. Podosnova C Osnove 2 žalbe tužilaštva je odbijena. V. gore, Odeljak VI.C.

¹⁸⁵² V. Najava žalbe tužilaštva, par. 21; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 175, 176, 218-222.

¹⁸⁵³ V. Prvostepena presuda, par. 604-608.

¹⁸⁵⁴ Prvostepena presuda, par. 608.

¹⁸⁵⁵ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 18; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 169-176; T. 25. januar 2023, str. 22, 23.

progona i ubistva na tim lokacijama; i da su (ii) bili svesni verovatnoće da će doći do tih krivičnih dela i da će njihovo ponašanje pomoći njihovom činjenju.¹⁸⁵⁷ Tužilaštvo traži da Žalbeno veće ispravi greške Pretresnog veća tako što će konstatovati da su Stanišić i Simatović značajno doprineli napred navedenim krivičnim delima i da su to uradili s *mens rea* potrebnom za odgovornost za pomaganje i podržavanje.¹⁸⁵⁸

599. Stanišić odgovara, između ostalog, da je pristup Pretresnog veća bio razuman jer njega tužilaštvo u Optužnici nije teretilo za pomaganje i podržavanje, niti ga je unapred obavestilo o konkretnim optužbama za to, nego je tvrdilo da sav navodni doprinos udruženom zločinačkom poduhvatu treba da igra dvostruku ulogu i kao pomaganje onim optužbama za pomaganje i podržavanje koje nisu drugačije definisane.¹⁸⁵⁹ Simatović dodaje i da su argumenti tužilaštva neutemeljeni, da je Pretresno veće pažljivo i temeljno analiziralo njegov mogući doprinos krivičnim delima i da nema nikakvog razloga da Žalbeno veće interveniše.¹⁸⁶⁰

600. Tužilaštvo replicira da je Stanišić još od suđenja pred MKSJ, kao i tokom celog ponovnog suđenja, bio obavešten o tome da se tereti za pomaganje i podržavanje.¹⁸⁶¹ Ono dalje tvrdi da je ispunilo sve uslove za terećenje pomaganjem i podržavanjem.¹⁸⁶² Tužilaštvo replicira i da Simatović nije pokazao da je Pretresno veće pažljivo i temeljno analiziralo da li ga treba proglasiti krivim za pomaganje i podržavanje zločina u SAO Krajini i SAO SBZS.¹⁸⁶³

601. Kao što je već rečeno, Pretresno veće je zaključilo da tužilaštvo nije dokazalo van razumne sumnje da su Stanišić i Simatović “odgovorni za planiranje, naređivanje ili pomaganje i podržavanje ijednog [...] zločina navedenog u Optužnici“ osim onih počinjenih u Bosanskom Šamcu.¹⁸⁶⁴ Shodno tome, neutemeljena je tvrdnja tužilaštva da Pretresno veće nije presudilo da li su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali zločine u SAO Krajini i SAO SBZS. Ova tvrdnja se odbacuje.

602. Razmatrajući alternativni argument tužilaštva da je Pretresno veće pogrešilo jer nije ispunilo svoju obavezu da iznese obrazloženje, Žalbeno veće podseća da se od pretresnih veća traži da pruže

¹⁸⁵⁶ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 169-172. Tužilaštvo takođe tvrdi da nema nikakvih indikacija da je Pretresno veće “ikada razmotrilo” bilo kakve alternativne modalitete odgovornosti za zločine koji nisu počinjeni u Bosanskom Šamcu. V. T. 25. januar 2023, str. 22, 82.

¹⁸⁵⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 173, 174.

¹⁸⁵⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 175. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 218.

¹⁸⁵⁹ V. Stanišićev odgovor, par. 382-413. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 31, 33, 34.

¹⁸⁶⁰ V. Simatovićev odgovor, par. 398-402, 405; T. 25. januar 2023, str. 58.

¹⁸⁶¹ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 78.

¹⁸⁶² V. Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 79, 80.

¹⁸⁶³ Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 76.

¹⁸⁶⁴ Prvostepena presuda, par. 608.

obrazloženje kako bi se obezbedilo da presuđivanje bude pravično, te kako bi se omogućilo smisljeno korišćenje prava na žalbu strana u postupku, a Žalbenom veću omogućilo da razume i preispita konstatacije.¹⁸⁶⁵ No i pored svega toga, pretresno veće ne mora da izloži svaki korak svog rezonovanja.¹⁸⁶⁶ Osim toga, Žalbeno veće ima na umu i princip da prvostepenu presudu treba čitati kao celinu.¹⁸⁶⁷

603. Uzevši sve to u obzir, Žalbeno veće primećuje da je, kad je reč o Stanišićevom i Simatovićevom navodnom doprinosu nakon što je udruženi zločinački poduhvat počeo postojati, Pretresno veće u Prvostepenoj presudi na više mesta izričito konstatovalo da tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da su Stanišić i Simatović doprineli ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja u vezi sa SAO Krajinom i SAO SBZS.¹⁸⁶⁸ Ono je razmotrilo i posledice Stanišićeve i Simatovićeve uloge u osnivanju Jedinice i njihov navodni doprinos zločinima koji su usledili.¹⁸⁶⁹ Budući da je odgovornost koja proizlazi iz udruženog zločinačkog poduhvata zasnovana na “značajnom doprinosu“ krivičnim delima za koje optuženi može da bude osuđen, a to je standard niži od “bitnog doprinosa”, potrebnog za odgovornost za pomaganje i podržavanje,¹⁸⁷⁰ pomenute konstatacije su nužno sprečile Pretresno veće da osudi Stanišića i Simatovića za pomaganje i podržavanje po osnovu istog ponašanja. Ove tvrdnje se odbijaju.

604. Kad je reč o tvrdnji tužilaštva da Pretresno veće nije dalo obrazloženje u vezi s ocenjivanjem Stanišićeve i Simatovićeve odgovornosti za pomaganje i podržavanje na osnovu doprinosa koji su prethodili početku postojanja zajedničkog zločinačkog cilja, Žalbeno veće primećuje da se tužilaštvo u nekim slučajevima¹⁸⁷¹ poziva na navodni doprinos putem raspodele oružja u SAO SBZS koji nisu dokazani van razumne sumnje.¹⁸⁷² Tužilaštvo nije pokazalo kako bi to moglo da bude osnov po kojem bi se Stanišić i Simatović mogli osuditi za bilo koji oblik odgovornosti. Te tvrdnje se odbacuju.

605. Kad je reč o drugim potencijalnim vidovima doprinosa iz vremena pre početka postojanja udruženog zločinačkog poduhvata, Žalbeno veće primećuje da tužilaštvo upućuje na konstatacije

¹⁸⁶⁵ V. član 21(2) Statuta; pravilo 122(C) Pravidnika; Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 437 i tamo navedene reference.

¹⁸⁶⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 339, 423 i tamo navedene reference.

¹⁸⁶⁷ Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 258, 339, 380, 423, 425, 440 i tamo navedene reference.

¹⁸⁶⁸ V. npr. Prvostepena presuda, par. 505, 537, 591.

¹⁸⁶⁹ V. npr. Prvostepena presuda, par. 388, 409, 419, 424, 435, 436, 605.

¹⁸⁷⁰ V. Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*, fusnota 526; Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*, par. 149. V. takođe Drugostepena presuda u predmetu *Kvočka i drugi*, par. 97; Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*, par. 229.

¹⁸⁷¹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 173, fusnota 407, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 536, 537.

¹⁸⁷² V. dole, par. 641, 642.

Pretnosno veća koje se odnose na Stanišićev i Simatovićev doprinos u vezi sa: (i) obukom pripadnika policije SAO Krajine, Teritorijalne odbrane SAO Krajine i drugih dobrovoljaca u centru Golubić do otprilike kraja jula 1991, i to korišćenjem instruktora koji su bili povezani sa Službom državne bezbednosti; i (ii) snabdevanjem policije SAO Krajine oružjem, opremom za vezu i izvesnom ograničenom tehničkom pomoći krajem 1990. i početkom 1991, kao i finansijskom podrškom od kraja 1990. do sredine 1991.¹⁸⁷³ Pretnosno veće je izjavilo da taj doprinos potiče iz vremena pre početka postojanja zajedničkog zločinačkog plana i da shodno tome ne predstavlja doprinos njegovom ostvarenju.¹⁸⁷⁴

606. Iako Pretnosno veće nije diskutovalo o tome kako to ponašanje ne zadovoljava uslov za *actus reus* za pomaganje i podržavanje zločina koje su kasnije počinile grupe ili lica kojima su Stanišić i Simatović pomogli, ono je izričito razmotrilo njihovu *mens rea* u vezi s tim ponašanjem. Pretnosno veće je uzelo u obzir postupke kojima su Stanišić i Simatović pomogli policiji SAO Krajine krajem 1990. i u prvoj polovini 1991, njihov “neometan pristup obaveštajnim informacijama”, kao i to što su nesumnjivo znali da lokalne vođe Srba u SAO Krajini žele da brane ono što smatraju srpskom zemljom.¹⁸⁷⁵ Pretnosno veće je, međutim, smatralo da se tek ultimatumom koji je Milan Martić uputio pre napada na selo Kijevo u avgustu 1991, razaranjem sela i proterivanjem hrvatskog stanovništva nedvosmisleno ispoljila njegova namera da svoje ciljeve postigne činjenjem zločina.¹⁸⁷⁶ Po rečima Pretnosnog veća:

Svaka eventualna vrsta pomoći koju su optuženi do tog trenutka pružali Martiću i Miliciji Krajine mogla se razumno shvatiti kao pomoć pružena u nameri da se krajiškim Srbima pomogne u njihovim pokušajima da uspostave strukture kojima bi osigurali svoju bezbednost u situaciji u kojoj su se strah i opšta neizvesnost rapidno širili, kao i u kontekstu njihove političke težnje za nezavisnost od Hrvatske.¹⁸⁷⁷

Žalbeno veće konstatuje da Pretnosno veće ovom analizom objašnjava zašto Stanišića ili Simatovića na osnovu ovog ponašanja nije osudilo i za pomaganje i podržavanje. Konkretno, za element *mens rea* odgovornosti za pomaganje i podržavanje potrebno je, između ostalog, da pomagač i podržavalac zna da je njegovo činjenje ili nečinjenje pomoglo u počinjenju konkretnog krivičnog dela od strane glavnog izvršioca, kao i da je svestan osnovnih obeležja krivičnog dela koje je na

¹⁸⁷³ V. Prvostepena presuda, par. 495, 504, 505. V. takođe Prvostepena presuda, par. 488 (gde se konstatuje da nema dovoljno dokaza na osnovu kojih bi se moglo zaključiti da je Simatović na bilo koji način uticao na Milana Martića).

¹⁸⁷⁴ V. Prvostepena presuda, par. 403, 409, 435, 505. V. takođe Prvostepena presuda, par. 579.

¹⁸⁷⁵ Prvostepena presuda, par. 578.

¹⁸⁷⁶ Prvostepena presuda, par. 578.

¹⁸⁷⁷ Prvostepena presuda, par. 578.

kraju počinjeno, kao i namere glavnog izvršioca.¹⁸⁷⁸ Navedene konstatacije Pretresnog veća pokazuju da taj element *mens rea* nije dokazan ni za jedan Stanišićev i Simatovićev postupak u SAO Krajini 1990. i u prvoj polovini 1991. godine.

607. Zaključak Pretresnog veća da su Stanišić i Simatović posedovali *mens rea* za pomaganje i podržavanje zločina u Bosanskom Šamcu zasnovan je, između ostalog, na pretpostavci da su Stanišić i Simatović “bili svesni kampanje prisilnog premeštanja čija su meta bili ljudi nesrpske nacionalnosti u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini i svesni namere koju su delili učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu“ koji je postojao najkasnije od avgusta 1991.¹⁸⁷⁹ Međutim, to znanje nije postojalo u vezi s ustanovljenim Stanišićevim i Simatovićevim doprinosom u periodu od kraja 1990. do sredine 1991. Žalbeno veće smatra da ovo rezonovanje nužno onemogućava donošenje zaključka da je bilo Stanišić, bilo Simatović u to vreme posedovao *mens rea* za pomaganje i podržavanje.

608. Na osnovu navedenog, tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešno primenilo pravo time što nije presudilo ili, alternativno, pružilo obrazloženje o tome da li su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali zločine u SAO Krajini i SAO SBZS. Shodno tome, Žalbeno veće odbija podosnovu A Osnove 2 žalbe tužilaštva.

2. Navodna greška u tome što nije konstatovano da su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali zločine u SAO Krajini i SAO SBZS (podosnova B)

609. Kao što je već navedeno, Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali zločine koje su srpske snage počinile u Bosanskom Šamcu.¹⁸⁸⁰ Međutim, Pretresno veće je zaključilo da tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da se Stanišić i Simatović mogu smatrati odgovornim za, između ostalog, pomaganje i podržavanje bilo kojeg drugog krivičnog dela za koja ih Optužnica tereti.¹⁸⁸¹

610. Tužilaštvo tvrdi da na osnovu konstatacija samog Pretresnog veća i dokaza u spisu nijedan razuman presuditelj o činjenicama nije mogao da konstatuje da su Stanišić i Simatović odgovorni samo za pomaganje i podržavanje zločina u Bosanskom Šamcu.¹⁸⁸² Prema rečima tužilaštva, Pretresno veće je pogrešilo time što nije konstatovalo da su Stanišić i Simatović pomagali i

¹⁸⁷⁸ V. Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1732; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1772.

¹⁸⁷⁹ V. Prvostepena presuda, par. 597, 607. V. takođe Prvostepena presuda, par. 594.

¹⁸⁸⁰ Prvostepena presuda, par. 604-608.

¹⁸⁸¹ Prvostepena presuda, par. 608.

¹⁸⁸² V. Najava žalbe tužilaštva, par. 16, 19; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 177-217; T. 25. januar 2023, str. 3, 22, 82.

podržavali zločine počinjene u: (i) SAO Krajini, od strane srpskih snaga, uključujući pripadnike Jedinice i policiju i Teritorijalnu odbranu, od 26. avgusta 1991. do najmanje decembra 1991;¹⁸⁸³ (ii) SAO SBZS, od strane policije SAO SBZS i Teritorijalne odbrane, od maja 1991. do kraja 1991. odnosno početka 1992;¹⁸⁸⁴ i (iii) Bilju početkom septembra 1991. i Zapadnom Sremu početkom oktobra 1991.¹⁸⁸⁵ Žalbeno veće će se redom baviti svakom od tih tvrdnji.

(a) Navodna greška u tome što nije konstatovano da su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali zločine koje su pripadnici Jedinice i policija i Teritorijalna odbrana SAO Krajine počinili u SAO Krajini (podosnova B(i))

611. Pretresno veće je konstatovalo da su srpske snage, uključujući pripadnike JNA, policije i Teritorijalne odbrane SAO Krajine, počevši s napadom na hrvatsko selo Kijevo 26. avgusta 1991. pa do najmanje decembra 1991, izvele niz napada na hrvatska sela na teritoriji SAO Krajine tokom kojih su počinile razne zločine i dela nasilja nad nesrpskim civilima.¹⁸⁸⁶ Veće je dalje konstatovalo da su ti zločini i dela nasilja bili usmereni gotovo isključivo protiv nesrpskih civila i da je njih to prisililo da napuste to područje.¹⁸⁸⁷ Pretresno veće je konstatovalo da zločini počinjeni u SAO Krajini predstavljaju ubistvo, deportaciju, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon.¹⁸⁸⁸

612. Kad je reč o Stanišićevoj i Simatovićevoj ulozi u tom kontekstu, Pretresno veće je konstatovalo da su oni od kraja 1990. do sredine 1991. učestvovali u snabdevanju oružjem i pružanju finansijske podrške policiji SAO Krajine, kao i u obezbeđivanju opreme za vezu i određene ograničene tehničke pomoći.¹⁸⁸⁹ Veće je dalje konstatovalo da su Stanišić i Simatović u periodu od maja do kraja jula 1991. doprineli obuci pripadnika policije i Teritorijalne odbrane SAO Krajine i drugih dobrovoljaca u centru Golubić, delom i putem dovođenja instruktora povezanih sa Službom državne bezbednosti.¹⁸⁹⁰ Ali bez obzira na to, Pretresno veće je, pošto udruženi zločinački poduhvat nije postojao najmanje do avgusta 1991, smatralo da ništa u tom ponašanju ne predstavlja Stanišićev ili Simatovićev doprinos ostvarenju zajedničkog zločinačkog cilja.¹⁸⁹¹

¹⁸⁸³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 178-187.

¹⁸⁸⁴ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 188-200.

¹⁸⁸⁵ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 201-209.

¹⁸⁸⁶ Prvostepena presuda, par. 102.

¹⁸⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 102.

¹⁸⁸⁸ V. Prvostepena presuda, par. 299, 302, 311, 316-318, 322-325.

¹⁸⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 491, 498, 504, 505. V. takođe Prvostepena presuda, par. 494, 495, 499-501.

¹⁸⁹⁰ Prvostepena presuda, par. 396, 397, 403, 409, 435. V. takođe Prvostepena presuda, par. 482.

¹⁸⁹¹ V. Prvostepena presuda, par. 397, 403, 435, 505.

613. Zatim, ocenjujući Stanišićevu i Simatovićevu *mens rea* u vezi s udruženim zločinačkim poduhvatom, Pretresno veće je smatralo da podrška pružena Milanu Martiću¹⁸⁹² i snagama SAO Krajine pre uobličavanja zajedničkog zločinačkog cilja ne vodi konačnom zaključku da su oni delili nameru da se zajednički zločinački cilj udruženog zločinačkog poduhvata ostvari, nakon što je taj cilj nastao.¹⁸⁹³ Iako je to po mišljenju Pretresnog veća moguć zaključak, on nije i jedini koji se razumno može izvesti iz dokaza.¹⁸⁹⁴

614. Pretresno veće je konstatovalo da nije dokazano van razumne sumnje da su Stanišić i Simatović doprineli udruženom zločinačkom poduhvatu ili da su odgovorni za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u SAO Krajini.¹⁸⁹⁵

615. Tužilaštvo tvrdi da nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo da zaključi ništa drugo nego da su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali zločine počinjene u SAO Krajini time što su u centru Golubić omogućili obuku budućih pripadnika Jedinice, kao i pripadnika policije i Teritorijalne odbrane SAO Krajine, i time što su Milana Martića i policiju SAO Krajine snabdevali oružjem i opremom.¹⁸⁹⁶ U vezi s *actus reusom*, tužilaštvo, na osnovu konstatacija Pretresnog veća, tvrdi da su Stanišić i Simatović bitno doprineli zločinima koje su počinili pripadnici Jedinice i policije i Teritorijalne odbrane SAO Krajine time što su Milana Martića i policiju SAO Krajine snabdevali oružjem i opremom za vezu i pružali im tehničku pomoć i finansijsku podršku, i time što su doprineli obuci “nekoliko stotina pripadnika“ policije i Teritorijalne odbrane SAO Krajine i drugih dobrovoljaca.¹⁸⁹⁷ Tužilaštvo dalje kaže da je Pretresno veće prihvatilo postojanje veze između pomoći koju su pružili Stanišić i Simatović i zločina koji su usledili, uključujući i to da su polaznici obuke u Golubiću učestvovali u zločinima u SAO Krajini i da su Stanišić i Simatović obezbedili oružje koje je korišćeno u dejstvima u SAO Krajina u drugoj polovini 1991.¹⁸⁹⁸

616. Tužilaštvo dalje tvrdi da su Stanišić i Simatović posedovali *mens rea* za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u SAO Krajini.¹⁸⁹⁹ Ono tvrdi da su Stanišić i Simatović, prema dokazima i prema konstatacijama Pretresnog veća, napred navedeni doprinos dali svesni da postoji verovatnoća da će snage SAO Krajine počiniti ubistvo, progon i prisilno raseljavanje i da će njihova

¹⁸⁹² Prema Prvostepenoj presudi, Milan Martić je na dužnosti ministra odbrane, a nakon toga i ministra unutrašnjih poslova SAO Krajine bio od 27. juna 1991. do početka 1994, kada je izabran za predsednika Republike Srpske Krajine. V. Prvostepena presuda, par. 478, 481.

¹⁸⁹³ Prvostepena presuda, par. 579.

¹⁸⁹⁴ V. Prvostepena presuda, par. 578, 579.

¹⁸⁹⁵ Prvostepena presuda, par. 397, 403, 505, 597, 598, 608.

¹⁸⁹⁶ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 16, 19; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 178-187.

¹⁸⁹⁷ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 179.

¹⁸⁹⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 181.

¹⁸⁹⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 182-187.

dela pomoći u činjenju tih zločina.¹⁹⁰⁰ Tužilaštvo ukazuje na konstatacije Pretresnog veća da su Stanišić i Simatović, tokom perioda na koji se odnosi Optužnica, počev od aprila 1991. bili svesni kampanje prisilnog raseljavanja usmerene protiv nesrba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, ali i namere Milana Martića da svoje ciljeve postigne činjenjem zločina, a ona se, prema rečima tužilaštva, ispoljila i pre avgusta 1991.¹⁹⁰¹

617. Stanišić odgovara da tužilaštvo nije pokazalo kako je njegovo ponašanje bitno doprinelo bilo kojem zločinu počinjenom u SAO Krajini ili s njim bilo povezano.¹⁹⁰² Kad je reč o *mens rea*, Stanišić tvrdi da su argumenti tužilaštva zasnovani na pogrešnom tumačenju Prvostepene presude, sudske prakse i dokaza.¹⁹⁰³ On, između ostalog, tvrdi da sveukupna pomoć koju su on i Simatović pružili, a na koju se oslanja tužilaštvo, spada u period pre avgusta 1991. i da tužilaštvo ignoriše ključnu konstataciju Pretresnog veća da se zločinačka namera Milana Martića ispoljila tek nakon vremena kad mu je, kako je konstatovano, Stanišić pomagao.¹⁹⁰⁴

618. Simatović, između ostalog, odgovara da su neosnovani svi zaključci o naoružavanju i navodi o njegovoj ulozi u obuci u Golubiću ili finansiranju policije SAO Krajine.¹⁹⁰⁵ Kad je reč o njegovoj *mens rea*, Simatović kaže da su tvrdnje tužilaštva da je on bio svestan toga da će policija SAO Krajine počiniti zločine neosnovane.¹⁹⁰⁶ On dalje kaže da je neodrživa tvrdnja tužilaštva da je on morao biti svestan kampanje prisilnog raseljavanja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, imajući u vidu konstatacije Pretresnog veća da sve do druge polovine 1991. nema primera za prisilno raseljavanje.¹⁹⁰⁷

619. Tužilaštvo replicira, između ostalog, da Stanišić nije pokazao da je tužilaštvo primenilo pogrešan standard za *mens rea* i ponavlja da je on bio svestan verovatnoće da će počinio izvršiti zločine u SAO Krajini.¹⁹⁰⁸ Tužilaštvo dalje navodi i da tvrdnje kojima Simatović osporava naoružavanje i finansiranje policije SAO Krajine, kao i obuku u Golubiću, ne dovode u pitanje tvrdnju tužilaštva da je on bitno doprineo zločinima u SAO Krajini.¹⁹⁰⁹

¹⁹⁰⁰ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 182, 187. V. takođe Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 82; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 81.

¹⁹⁰¹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 183, 184, 186, 187. V. takođe Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 185; Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 83; Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 81.

¹⁹⁰² V. Stanišićev odgovor, par. 416-424; T. 25. januar 2023, str. 36.

¹⁹⁰³ V. Stanišićev odgovor, par. 425-430; T. 25. januar 2023, str. 36.

¹⁹⁰⁴ Stanišićev odgovor, par. 426, 427; T. 25. januar 2023, str. 36. V. takođe Stanišićev odgovor, par. 428.

¹⁹⁰⁵ V. Simatovićev odgovor, par. 409-412. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 58.

¹⁹⁰⁶ Simatovićev odgovor, par. 414.

¹⁹⁰⁷ V. Simatovićev odgovor, par. 415-417.

¹⁹⁰⁸ V. Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 81-83.

¹⁹⁰⁹ V. Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 77-81.

620. Žalbeno veće podseća da se *actus reus* pomaganja i podržavanja sastoji od praktične pomoći, ohrabrivanja ili moralne podrške koji znatno utiču na izvršenje zločina.¹⁹¹⁰ Žalbeno veće primećuje da su tvrdnje tužilaštva o tome da su Stanišić i Simatović bitno doprineli zločinima u SAO Krajini zasnovane pre svega na konstatacijama u Prvostepenoj presudi.¹⁹¹¹ Kao što je već navedeno, Pretresno veće je konstatovalo da su Stanišić i Simatović od kraja 1990. do sredine 1991. učestvovali u snabdevanju oružjem i pružanju finansijske pomoći policiji SAO Krajine, kao i u dostavi opreme za vezu i u ograničenoj tehničkoj pomoći.¹⁹¹² Pretresno veće je dalje konstatovalo da su Stanišić i Simatović doprineli obučavanju snaga SAO Krajine u centru Golubić između maja i kraja jula 1991.¹⁹¹³ Prema konstatacijama Pretresnog veća, počevši s napadom na hrvatsko selo Kijevo 26. avgusta 1991. pa najmanje do decembra 1991, srpske snage, uključujući pripadnike JNA, policije i Teritorijalne odbrane SAO Krajine, izvele su niz napada na hrvatska sela na teritoriji SAO Krajine tokom kojih su počinile razne zločine i dela nasilja nad nesrpskim civilima,¹⁹¹⁴ što je ove prisililo da napuste to područje.¹⁹¹⁵ Pretresno veće je razmotrilo dokaze da su polaznici obuke iz centra Golubić učestvovali u napadima na selo Kijevo 26. avgusta 1991,¹⁹¹⁶ na Škabrnju 18. i 19. novembra 1991.¹⁹¹⁷ i na selo Saborsko, između avgusta i novembra 1991.¹⁹¹⁸ Pretresno veće je takođe, mada s oprezom,¹⁹¹⁹ uzelo u obzir iskaz svedoka RFJ-066 da je Simatović isporučio oružje koje su srpske snage koristile u SAO Krajini tokom borbi u leto i jesen 1991.¹⁹²⁰

621. Žalbeno veće primećuje da Pretresno veće nije izričito razmotrilo pitanje, niti iznelo konstatacije o tome da li je opisano Stanišićevo i Simatovićevo ponašanje u vezi sa SAO Krajinom pre početka postojanja udruženog zločinačkog poduhvata u avgustu 1991. bitno doprinelo kasnijim krivičnim delima koja se navode u Optužnici, kad je konstatovalo da se ni Stanišić ni Simatović ne mogu osuditi za pomaganje i podržavanje tih krivičnih dela.¹⁹²¹ Ali bez obzira na to, i imajući na

¹⁹¹⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, fusnota 594; Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*, par. 3343; Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*, par. 104; Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1758; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1649.

¹⁹¹¹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 179-181, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 31, 32, 58-66, 81-82, 388, 396, 397, 399, 400, 405, 409, 435, 491, 494, 495, 498, 501, 505.

¹⁹¹² Prvostepena presuda, par. 491, 498, 504, 505. V. takođe Prvostepena presuda, par. 494, 495, 499-501.

¹⁹¹³ Prvostepena presuda, par. 396, 397, 403, 409, 435. V. takođe Prvostepena presuda, par. 482.

¹⁹¹⁴ Prvostepena presuda, par. 102.

¹⁹¹⁵ Prvostepena presuda, par. 102. V. takođe Prvostepena presuda, par. 299, 302, 311, 316-318, 322-325.

¹⁹¹⁶ Prvostepena presuda, par. 31.

¹⁹¹⁷ Prvostepena presuda, par. 81.

¹⁹¹⁸ Prvostepena presuda, par. 58.

¹⁹¹⁹ V. Prvostepena presuda, par. 16, 494, 501.

¹⁹²⁰ Prvostepena presuda, par. 499, fusnota 1997. Što se tiče iskaza svedoka RFJ-066, Žalbeno veće primećuje da se Pretresno veće na njega oslonilo "samo u meri u kojoj se iz njega vidi da su Stanišić i Simatović krajem 1990. i početkom 1991. učestvovali u snabdevanju policije SAO Krajine oružjem, ali ne i u vezi s konkretnim detaljima te podrške". V. Prvostepena presuda, par. 501. V. takođe Prvostepena presuda, par. 16, 494.

¹⁹²¹ V. Prvostepena presuda, par. 397, 403, 409, 435, 505, 608.

umu da prvostepenu presudu treba čitati kao celinu,¹⁹²² Pretresno veće je njihovu *mens rea* za udruženi zločinački poduhvat ocenilo izričito razmatrajući Stanišićevo i Simatovićevo učešće u obezbeđivanju oružja, finansijske podrške i opreme za vezu, kao i njihovu pomoć u obučavanju snaga SAO Krajine u centru Golubić.¹⁹²³ S tim u vezi, međutim, Pretresno veće je utvrdilo da se namera Milana Martića da postigne ciljeve činjenjem zločina nedvosmisleno ispoljila tek kad je Martić u avgustu 1991, pre napada na selo Kijevo, izdao ultimatum i kad je to selo potom razoreno, a njegovo hrvatsko stanovništvo proterano.¹⁹²⁴ Shodno tome, Pretresno veće je zaključilo da se svaka eventualna pomoć koju su Stanišić i Simatović dali Milanu Martiću i snagama SAO Krajine pre avgusta 1991. “mogla razumno shvatiti kao pomoć pružena u nameri da se krajiškim Srbima pomogne u njihovim pokušajima da uspostave strukture kojima bi osigurali svoju bezbednost u situaciji u kojoj su se strah i opšta neizvesnost rapidno širili, kao i u kontekstu njihove političke težnje za nezavisnost od Hrvatske“.¹⁹²⁵ Taj zaključak nužno podrazumeva da ni Stanišić ni Simatović nije posedovao potrebnu *mens rea* za pomaganje i podržavanje: ona bi, naime, zahtevala da su Stanišić i Simatović davali pomoć 1990. i sve do sredine 1991, znajući da njihova dela pomažu glavnom izvršiocu u izvršenju nekog konkretnog krivičnog dela, te da su bili svesni i osnovnih elemenata krivičnog dela koje je na kraju počinjeno i namere glavnog izvršioca.¹⁹²⁶

622. Tvrdeći da je ovaj zaključak nerazuman, tužilaštvo navodi da konstatacije Pretresnog veća i dokazi pokazuju da su Stanišić i Simatović doprineli putem obezbeđivanja obuke, kao i putem finansiranja i naoružavanja snaga SAO Krajine, svesni verovatnoće da će glavni izvršiocu počiniti zločine i da će njihova, naime Stanišićeva i Simatovićeve, dela pomoći u izvršenju tih zločina.¹⁹²⁷ Pre svega, i suprotno načinu na koji tužilaštvo tumači Prvostepenu presudu, Žalbena veće primećuje da Pretresno veće nije konstatovalo da su Stanišić i Simatović bili svesni kampanje prisilnog raseljavanja usmerene protiv nesrba u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini “koja je počela u aprilu 1991“. Da bi potkrepilo svoju tvrdnju, tužilaštvo je tekst u paragrafima 589 i 607 Prvostepene presude izvuklo iz konteksta.¹⁹²⁸ Kad se on, međutim, čita zajedno s ostatkom teksta u tim paragrafima i s detaljnim konstatacijama na drugim mestima u Prvostepenoj presudi o zločinima koji su poslužili kao dokazi za to da su Stanišić i Simatović znali za kampanju prisilnog raseljavanja, vidi se da su oni toga, pogotovo u vezi sa zločinima u SAO Krajini, nužno morali biti

¹⁹²² Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*, par. 258, 339, 380, 423, 425, 440 i tamo navedene reference.

¹⁹²³ V. Prvostepena presuda, par. 577-579.

¹⁹²⁴ V. Prvostepena presuda, par. 578.

¹⁹²⁵ Prvostepena presuda, par. 578.

¹⁹²⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*, par. 1732; Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*, par. 1772.

¹⁹²⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 183-187.

¹⁹²⁸ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 183.

svesni od avgusta 1991, kada je formulisan i zajednički zločinački cilj.¹⁹²⁹ Pomenuta tvrdnja tužilaštva se odbija.

623. Kao još jednu indikaciju za to da su Stanišić i Simatović posedovali potrebnu *mens rea* tužilaštvo navodi konstataciju Pretresnog veća u paragrafu 310 Prvostepene presude da su lokalne srpske vlasti u SAO Krajini i SAO SBZS 1990. i 1991, u vreme kad su rasle međunacionalne napetosti u Hrvatskoj, počele da uspostavljaju nove političke i bezbednosne strukture i uvode diskriminatorne mere protiv nesrba koji su živeli na tom području, i da su u to vreme započeli i zločini nad njima.¹⁹³⁰ Međutim, Pretresno veće nije konstatovalo da je van razumne sumnje pokazano da se ti “prvi zločini i dela nasilja“ (uključujući proizvoljna hapšenja i držanje u zatočeništvu, ograničenje kretanja i uznemiravanje, otpuštanje s posla i razaranje ili pljačku imovine) mogu pripisati srpskim snagama u SAO Krajini za koje je Pretresno veće konstatovalo da su im Stanišić i Simatović pomagali 1990. i 1991.¹⁹³¹ U paragrafu 311 Prvostepene presude Pretresno veće je izričito konstatovalo da je napad na selo Kijevo u avgustu 1991. “predstavljao naglu eskalaciju“ u sukobu u SAO Krajini i “početak onoga što je činilo obrazac napada srpskih snaga“, uključujući JNA, policiju i Teritorijalnu odbranu SAO Krajine, na tom području i što je dovelo do “masovnog egzodusa” nesrba s tog područja.¹⁹³² Shodno tome, oslanjanje tužilaštva na prva dela nasilja pre avgusta 1991. da bi se pokazala *mens rea* Stanišića ili Simatovića nije uverljivo.

624. Tužilaštvo dalje ukazuje na dokaze razmotrene u paragrafu 97 Prvostepene presude da je policija SAO Krajine do maja 1991. razoružala hrvatska sela u području Knina, uključujući Potkonje i Vrpolje.¹⁹³³ Tužilaštvo ovde upućuje na dokaze koje je razmotrilo Pretresno veće da se svedok RFJ-153 u junu 1991. sastao s raseljenim Hrvatima iz područja Knina koji su policiju Milana Martića krivili za razaranje kuća i uništavanje njihovih sredstava za život.¹⁹³⁴ Tužilaštvo opet ne pominje činjenicu da Pretresno veće kod tih napada, za razliku od napada koji su započeli u avgustu 1991,¹⁹³⁵ nije iznelo konstatacije van razumne sumnje o takvim navodnim postupcima, već da je konstatovalo da ti dokazi “nisu dovoljni“ za diskriminatornu nameru kad je reč o delima policije SAO Krajine.¹⁹³⁶ U tom kontekstu tužilaštvo nije pokazalo da bi se razumnom presuditelju

¹⁹²⁹ V. Prvostepena presuda, par. 102, 311, 372-379, 589, 597, 607.

¹⁹³⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 184, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 310.

¹⁹³¹ V. Prvostepena presuda, par. 310.

¹⁹³² Prvostepena presuda, par. 311. V. takođe Prvostepena presuda, par. 102.

¹⁹³³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 185, fusnota 433, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 97.

¹⁹³⁴ Uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 185, fusnota 434, s Prvostepenom presudom, par. 97, fusnota 451.

¹⁹³⁵ V. Prvostepena presuda, par. 102, 311.

¹⁹³⁶ V. Prvostepena presuda, par. 97.

o činjenicama nametnuo zaključak da su Stanišić i Simatović posedovali potrebnu *mens rea* za pomaganje i podržavanje po toj osnovi.

625. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Pretresno veće konstatovalo da je Milan Martić igrao ključnu ulogu u provociranju i pojačavanju napetosti putem nasilnih dela usmerenih protiv nesrba u SAO Krajini od oktobra 1990. i da je, u tom kontekstu, svoju nameru da čini zločine najavio pre avgusta 1991.¹⁹³⁷ Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće razmotrilo dokaze o mogućoj ulozi Milana Martića u zločinima, i naročito to da je srpski Savet narodnog otpora, kojim je Milan Martić komandovao, između ostalog “dizao u vazduh trgovine u vlasništvu Hrvata“, ali da izvori na koje upućuje tužilaštvo ne sadrže nijednu takvu konstataciju koju je Pretresno veće donelo van razumne sumnje.¹⁹³⁸ Pomenuta tvrdnja tužilaštva se takođe odbija.

626. I konačno, nakon što je pregledalo dokaze koje tužilaštvo navodi u vezi s Milanom Martićem (zloupotreba policijskih ovlašćenja,¹⁹³⁹ ekstremistički stavovi,¹⁹⁴⁰ navodno javna izjava kojom je odbio da istražuje zločine u aprilu 1991),¹⁹⁴¹ kao i u vezi sa Simatovićevim prisustvom u Kninu pre avgusta 1991,¹⁹⁴² Žalbeno veće smatra da se na osnovu tih dokaza razumnom presuditelju o činjenicama ne bi nametnula konstatacija da su Stanišić i Simatović znali da je pomoć koju su, kako je konstatovano, pružali u 1990. i u prvoj polovini 1991. pružana sa znanjem da će pomoći konkretnim krivičnim delima koja čine glavni izvršiooci.

627. S tim u vezi, Pretresno veće je temeljno razmotrilo dokaze vezane za neprijateljstvo koje je Milan Martić ispoljio prema nesrbima¹⁹⁴³ kao i za sve veće međunacionalne napetosti u SAO Krajini pre avgusta 1991, i potvrdilo da su nesrbi u Hrvatskoj 1990. i 1991. bili suočeni s prvim zločinima i delima nasilja, a da “lokalne srpske vlasti nisu učinile ništa da ih obeštete, već su često bile saučesnici“. ¹⁹⁴⁴ Pretresno veće je takođe navelo da su Stanišić i Simatović imali “neometan pristup obaveštajnim podacima”, sveobuhvatno znanje o događajima na terenu i da su nesumnjivo

¹⁹³⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 186.

¹⁹³⁸ Uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 186, fusnota 437, s Prvostepenom presudom, par. 473, fusnota 1902.

¹⁹³⁹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 186, fusnota 438, gde se upućuje na svedoka RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 33-37, svedoka RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 64.

¹⁹⁴⁰ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 186, fusnota 439, gde se upućuje na svedoka Staničića, T. 18. juli 2019, str. 18.

¹⁹⁴¹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 186, fusnota 440, gde se upućuje na dokazni predmet P00321, svedoka RFJ-107, dokazni predmet P00313, par. 40, svedoka Babića, dokazni predmet P01248, str. 1547, 1548, svedoka RFJ-153, dokazni predmet P00002, par. 113.

¹⁹⁴² V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 187, fusnota 443, gde se upućuje na svedoka Babića, dokazni predmet P01246, str. 13106, 13118, 13119, dokazni predmet P01247, str. 3378, dokazni predmet P01248, str. 1429, svedoka RFJ-066, dokazni predmet P00202, par. 38, 97, 119, T. 10. juli 2017, str. 29, RFJ-137, T. 18. juli 2017, str. 25, 26, dokazni predmet P00245, par. 32, dokazne predmete: P00247, P00211, P00843, svedoka Nielsena, T. 15. novembar 2017, str. 45, 46, Prvostepenu presudu, par. 26, 351.

¹⁹⁴³ V. npr. Prvostepena presuda, par. 28, 30, 32, 369, 373, 578.

¹⁹⁴⁴ V. npr. Prvostepena presuda, par. 97, 310, 472-475.

bili svesni raspoloženja lokalnih vođa u SAO Krajini, uključujući Martića.¹⁹⁴⁵ No bez obzira na to, Pretresno veće je, kao što je već rečeno, utvrdilo da se tek s ultimatumom Milana Martića pred napad na selo Kijevo u avgustu 1991. i potonjim razaranjem tog sela i proterivanjem njegovog hrvatskog stanovništva nedvosmisleno ispoljila Martićeva namera da svoje ciljeve postigne činjenjem zločina.¹⁹⁴⁶ Shodno tome, Pretresno veće je zaključilo da se svaka eventualna Stanišićeva i Simatovićeve pomoć Milanu Martiću i snagama SAO Krajine pre avgusta 1991. “mogla razumno shvatiti kao pomoć pružena u nameri da se krajiškim Srbima pomogne u njihovim pokušajima da uspostave strukturu kojima bi osigurali svoju bezbednost u situaciji u kojoj su se strah i opšta neizvesnost rapidno širili, kao i u kontekstu njihove političke težnje za nezavisnost od Hrvatske“.¹⁹⁴⁷ Tužilaštvo nije pokazalo da je ova analiza, koja dovodi u pitanje tvrdnju tužilaštva da su Stanišić i Simatović posedovali *mens rea* za pomaganje i podržavanje, nerazumna.

628. Na osnovu navedenog, Žalbeno veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešilo kad Stanišića i Simatovića nije osudilo za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u SAO Krajini. Shodno tome, Žalbeno veće odbija podosnovu B(i) Osnove 2 žalbe tužilaštva.

(b) Navodna greška u tome što nije konstatovano da je Stanišić pomagao i podržavao zločine koje su bezbednosne snage SAO SBZS počinile u SAO SBZS (podosnova B(ii))

629. Pretresno veće je ustanovilo da su napadi na sela s većinskim hrvatskim stanovništvom u SAO SBZS započeli u kasno proleće 1991. i da su se intenzivirali od početka avgusta 1991, kad su srpske snage, uključujući JNA, lokalnu Teritorijalnu odbranu i paravojne grupe, preuzele vlast u gradovima i selima u istočnoj Slavoniji, uključujući sela Dalj i Erdut i njihovu okolinu, i u gotovo celoj Baranji.¹⁹⁴⁸ Pretresno veće je konstatovalo da su nakon preuzimanja vlasti srpske snage, uključujući Teritorijalnu odbranu SAO SBZS i lokalnu policiju, počinile zločine zbog kojih je nesrpsko stanovništvo bilo prisiljeno da beži.¹⁹⁴⁹ Pretresno veće je utvrdilo da su Goran Hadžić¹⁹⁵⁰ i Radovan Stojičić (Badža),¹⁹⁵¹ prvi od kraja juna i u julu 1991, a drugi od avgusta 1991. nadalje,

¹⁹⁴⁵ V. Prvostepena presuda, par. 578. V. takođe Prvostepena presuda, par. 587, 588.

¹⁹⁴⁶ V. Prvostepena presuda, par. 578.

¹⁹⁴⁷ Prvostepena presuda, par. 578.

¹⁹⁴⁸ V. Prvostepena presuda, par. 312. V. takođe Prvostepena presuda, par. 111, 112, 115, 142, 143, 150-152, 169, 294.

¹⁹⁴⁹ Prvostepena presuda, par. 169. V. takođe Prvostepena presuda, par. 111, 112, 119, 143, 146, 150, 156, 168, 170, 312, 374. Zbog lakšeg snalaženja, Teritorijalna odbrana SAO SBZS i policija SAO SBZS vodiće se pod zajedničkim nazivom “bezbednosne snage SAO SBZS“.

¹⁹⁵⁰ Goran Hadžić bio je predsednik Srpskog nacionalnog veća od januara 1991, a 25. septembra 1991. je imenovan za predsednika vlade SAO SBZS. V. Prvostepena presuda, par. 510.

¹⁹⁵¹ Radovan Stojičić (Badža) stigao je u SAO SBZS u avgustu 1991. kao predstavnik Službe javne bezbednosti Srbije (dalje u tekstu: Služba javne bezbednosti), a Goran Hadžić ga je u avgustu ili septembru 1991. imenovao za

imali vodeće uloge u formiranju policije SAO SBZS, ali se nije uverilo da je Stanišić tu igrao neku ulogu.¹⁹⁵² Pretresno veće je takođe ustanovilo da su Ilija Kojić, radnik Službe državne bezbednosti od aprila 1993,¹⁹⁵³ i Radoslav Kostić, operativac Službe državne bezbednosti od decembra 1990. do svoje smrti 21. novembra 1994,¹⁹⁵⁴ takođe bili ključna lica u formiranju policije SAO SBZS.¹⁹⁵⁵

630. Razmatrajući Kojićev i Kostićev odnos sa Stanišićem i Simatovićem, Pretresno veće je analiziralo pitanje da li su Stanišić i Simatović možda imali nadležnost nad njima i usmeravali ih u njihovim aktivnostima.¹⁹⁵⁶ Pretresno veće je, međutim, ustanovilo da su pouzdani dokazi o Stanišićevim i Simatovićevim kontaktima s Ilijom Kojićem i Radoslavom Kostićem, koji su se uglavnom sastojali od davanja obaveštajnih izveštaja, kao i zaključci koji se iz tih dokaza mogu izvesti, ipak ograničeni.¹⁹⁵⁷ Imajući na umu da je Služba javne bezbednosti preko Radovana Stojičića (Badže) igrala glavnu ulogu u lokalnim bezbednosnim strukturama SAO SBZS, kao i mogućnost da su Ilija Kojić i Radoslav Kostić operisali pod lokalnim vođama i vojnom komandom, Pretresno veće je izrazilo sumnju u to da su Stanišić i Simatović imali neku ulogu u formiranju policije SAO SBZS, ili da zapošljavanje ovih operativaca i njihova periodična saradnja sa Službom državne bezbednosti Srbije “implicira[ju] [Stanišićevu i Simatovićevu] krivičnu odgovornost”.¹⁹⁵⁸

631. Pretresno veće je takođe uzelo u obzir to što “u dokazima postoje jasne indikacije“ da je Služba državne bezbednosti u prvoj polovini 1991. putem tajnih kanala pružala određenu pomoć u pogledu naoružavanja bezbednosnih snaga SAO SBZS, u šta su bili uključeni Ilija Kojić i Radoslav Kostić, i da je Stanišić “po svoj prilici bio umešan u određenoj meri”.¹⁹⁵⁹ Međutim, podsetivši da zajednički zločinački plan nije postojao pre avgusta 1991, Pretresno veće je konstatovalo da su dokazi nedovoljni da bi se van razumne sumnje pokazalo da je Stanišić “tokom relevantnog perioda“ učestvovao u raspodeli naoružanja.¹⁹⁶⁰

komandanta Teritorijalne odbrane SAO SBZS, što je dužnost na kojoj je Stojičić ostao do kraja 1991, kad se vratio u Beograd na mesto načelnika Službe javne bezbednosti. V. Prvostepena presuda, par. 517.

¹⁹⁵² Prvostepena presuda, par. 525.

¹⁹⁵³ V. Prvostepena presuda, par. 507, 529, 531.

¹⁹⁵⁴ V. Prvostepena presuda, par. 507, 530, 531.

¹⁹⁵⁵ Prvostepena presuda, par. 525.

¹⁹⁵⁶ V. Prvostepena presuda, par. 527-531.

¹⁹⁵⁷ V. Prvostepena presuda, par. 531. V. takođe Prvostepena presuda, par. 528, 530.

¹⁹⁵⁸ V. Prvostepena presuda, par. 525, 531. V. takođe Prvostepena presuda, par. 529, 530, 537.

¹⁹⁵⁹ Prvostepena presuda, par. 536, 537.

¹⁹⁶⁰ V. Prvostepena presuda, par. 536, 537.

632. Pretresno veće je konstatovalo da nije van razumne sumnje dokazano da su Stanišić i Simatović doprineli udruženom zločinačkom poduhvatu ili da su odgovorni za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u SAO SBZS.¹⁹⁶¹

633. Tužilaštvo tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi ništa drugo nego da je Stanišić pomagao i podržavao zločine koje su u SAO SBZS počinile bezbednosne snage SAO SBZS.¹⁹⁶² Po rečima tužilaštva, Stanišić je bitno doprineo tim zločinima time što je Iliji Kojiću i Radoslavu Kostiću dao ovlašćenja da formiraju policiju SAO SBZS.¹⁹⁶³ Tužilaštvo tvrdi da je Pretresno veće, iako je konstatovalo da su Ilija Kojić i Radoslav Kostić bili od ključnog značaja u formiranju policije SAO SBZS i da je Stanišić, pošto su Kojić i Kostić bili zaposleni u Službi državne bezbednosti, možda imao nadležnost nad njima, pogrešilo kad je konstatovalo da to nije jedini razumni zaključak.¹⁹⁶⁴ Tužilaštvo tvrdi da je alternativni zaključak Pretresnog veća (naime, da je Služba javne bezbednosti organizovala i usmeravala policiju SAO SBZS) neodrživ jer Služba javne bezbednosti nije u tome učestvovala sve do kraja jula 1991, a do tada su Radoslav Kostić i Ilija Kojić već bili postigli značajan napredak u osnivanju lokalne policije.¹⁹⁶⁵ Tužilaštvo dalje tvrdi da je Pretresno veće prihvatilo dokaze da je Stanišić na jednom sastanku u junu 1991. predstavnike policije SAO SBZS uputio na Radoslava Kostića i Iliju Kojića “da im ispune zahteve“ u vezi s obezbeđivanjem pomoći za osnivanje lokalne policije, i da Pretresno veće nije idenitikovalo nijedan dokaz za to da je Radoslav Kostić delovao nezavisno ili pod bilo čijom osim Stanišićevom nadležnošću kad je sredinom 1991. organizovao policiju SAO SBZS.¹⁹⁶⁶ S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi da dokazni predmet P00522 pokazuje da je Stanišić potpisao odluku “kojom se [Radoslav] Kostić šalje na zadatak 21. juna 1991”.¹⁹⁶⁷

634. Tužilaštvo takođe tvrdi da je Stanišić doprineo zločinima u SAO SBZS time što je bezbednosne snage SAO SBZS snabdevao oružjem i opremom.¹⁹⁶⁸ Po rečima tužilaštva, Pretresno veće je prihvatilo da su Stanišić i Služba državne bezbednosti tajnim kanalima učestvovali u naoružavanju bezbednosnih snaga SAO SBZS u prvoj polovini 1991, i da dokazi pokazuju da je Stanišić bitno doprineo zločinima.¹⁹⁶⁹ Tužilaštvo konkretno ukazuje na dokaze da je Slobodan Milošević Stanišiću, između ostalih, dao određene ruke u raspodeli oružja, da je Stanišić dao

¹⁹⁶¹ V. Prvostepena presuda, par. 537, 608.

¹⁹⁶² V. Najava žalbe tužilaštva, par. 16, 19; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 188-200.

¹⁹⁶³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 188, 189, 194.

¹⁹⁶⁴ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 190, 192, 193.

¹⁹⁶⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 191.

¹⁹⁶⁶ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 191, 193.

¹⁹⁶⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 192, fusnota 459.

¹⁹⁶⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 188, 195, 198.

¹⁹⁶⁹ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 196-198.

instrukcije policiji SAO SBZS da preuzme materijalnu podršku preko Radoslava Kostića i Ilije Kojića, što je i urađeno, i da je Stanišić u septembru 1991. izjavio da je policiji SAO SBZS obezbeđena sva oprema potrebna za operacije.¹⁹⁷⁰ Tužilaštvo takođe upućuje na dokaze i na konstatacije Pretresnog veća da bi pokazalo da je Stanišić sarađivao s operativcima Službe državne bezbednosti kako bi bezbednosne snage SAO SBZS snabdeo oružjem.¹⁹⁷¹

635. Tužilaštvo dalje tvrdi da je Stanišić, pošto je dao navedeni doprinos zločinima u SAO SBZS, posedovao *mens rea* potrebnu za pomaganje i podržavanje.¹⁹⁷² Ono se oslanja na konstatacije Pretresnog veća o Stanišićevom znanju o događajima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u proleće 1991, uključujući kampanju prisilnog raseljavanja,¹⁹⁷³ to što je pratio razvoj događaja u SAO SBZS od januara 1991. i bio u kontaktu s Goranom Hadžićem,¹⁹⁷⁴ kao i na Stanišićeve izjave policiji SAO SBZS u septembru 1991.¹⁹⁷⁵

636. Stanišić odgovara da tužilaštvo nije pokazalo da je činjenično stanje na bilo koji način pogrešno utvrđeno, već da sada pokušava da “ispriča suprotnu priču“ na osnovu konstatacija koje su Pretresno veće navele na zaključak da on nije igrao nikakvu ulogu u formiranju policije SAO SBZS.¹⁹⁷⁶ Stanišić tvrdi da tužilaštvo iskrivljuje konstatacije i dokaze i da nije pokazalo vezu između “napretka“ Ilije Kojića i Radoslava Kostića u formiranju policije SAO SBZS police i samih zločina.¹⁹⁷⁷ Stanišić još dodaje da su Goran Hadžić i Radovan Stojičić (Badža), nad kojima on nije imao nikakvu nadležnost, u tom smislu imali rukovodeće uloge i da su se njegovi kontakti s operativcima Službe državne bezbednosti u SAO SBZS ticali samo prikupljanja obaveštajnih podataka.¹⁹⁷⁸ Stanišić dalje navodi da tužilaštvo iskrivljuje dokaze, kao i konstatacije Pretresnog veća o dostavi oružja i opreme.¹⁹⁷⁹ On tvrdi da je Pretresno veće razmotrilo dokaze na koje upućuje tužilaštvo i zaključilo da se na osnovu njih ne može izvesti konačan zaključak o Stanišićevom učešću u raspodeli oružja niti o razmerama tog učešća.¹⁹⁸⁰ Kad je reč o njegovoj *mens rea*, Stanišić tvrdi da tužilaštvo primenjuje pogrešan pravni standard, da iskrivljuje konstatacije Pretresnog veća i da nije pokazalo da je činjenično stanje pogrešno utvrđeno.¹⁹⁸¹

¹⁹⁷⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 196.

¹⁹⁷¹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 197.

¹⁹⁷² Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 199, 200.

¹⁹⁷³ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 199.

¹⁹⁷⁴ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 200.

¹⁹⁷⁵ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 200.

¹⁹⁷⁶ V. Stanišićev odgovor, par. 431, 433-439. V. takođe Stanišićev odgovor, par. 448.

¹⁹⁷⁷ V. Stanišićev odgovor, par. 435-437, 439.

¹⁹⁷⁸ V. Stanišićev odgovor, par. 435, 437, 438.

¹⁹⁷⁹ V. Stanišićev odgovor, par. 441-445.

¹⁹⁸⁰ V. Stanišićev odgovor, par. 442-444.

¹⁹⁸¹ V. Stanišićev odgovor, par. 446-448.

637. Tužilaštvo replicira da je primenilo ispravan standard *mens rea* za pomaganje i podržavanje i osporava Stanišićevo tumačenje tog standarda.¹⁹⁸²

638. Žalbeno veće primećuje da se tužilaštvo u prilog svojoj tvrdnji da je Stanišić bitno doprineo zločinima time što je dao ovlašćenja Iliji Kojiću i Radoslavu Kostiću da formiraju policiju SAO SBZS oslanja pre svega na konstatacije Pretresnog veća i sažetke dokaza,¹⁹⁸³ kao i na dva transkripta koji se tiču veze Radoslava Kostića sa Službom državne bezbednosti¹⁹⁸⁴ a koje je Pretresno veće razmotrilo.¹⁹⁸⁵ Kao što je već sažeto rečeno, iako je prihvatilo da su Ilija Kojić i Radoslav Kostić imali ulogu u formiranju policije SAO SBZS, Pretresno veće je utvrdilo da se na osnovu dokaza ne može van razumne sumnje zaključiti da je Stanišić u tome učestvovao.¹⁹⁸⁶ Prilikom donošenja tog zaključka, Pretresno veće je analiziralo odnos Ilije Kojića i Radoslava Kostića sa Službom državne bezbednosti i ustanovilo da je Ilija Kojić bio zaposlen od aprila 1993. nadalje, a da je Radoslav Kostić bio operativac od decembra 1990. do novembra 1994.¹⁹⁸⁷ Kad je reč o Radoslavu Kostiću, Pretresno veće je konstatovalo da nema dovoljno pouzdanih i verodostojnih dokaza koji van razumne sumnje pokazuju da je Stanišić njemu davao uputstva ili uticao na vršenje njegovih funkcija unutar lokalnih bezbednosnih struktura u SAO SBZS.¹⁹⁸⁸ Pretresno veće je dalje konstatovalo da se jedini pouzdani dokazi o Stanišićevim i Simatovićevim kontaktima s tim operativcima odnose na pružanje obaveštajnih izveštaja i da su zaključci koji se mogu izvesti iz tih dokaza ograničeni.¹⁹⁸⁹ U tom smislu, tužilaštvo nije utemeljilo svoju tvrdnju da je Pretresno veće prihvatilo da se Stanišić krajem juna 1991. sastao s predstavnicima policije SAO SBZS u vezi sa “pružanjem pomoći za formiranje lokalne policije” i uputio ih na Radoslava Kostića i Iliju Kojića koji će ispuniti njihove zahteve.¹⁹⁹⁰

639. Žalbeno veće primećuje da tužilaštvo izdvaja iz konteksta konstatacije iz Prvostepene presude i dokaze o umešanosti Ilije Kojića i Radoslava Kostića u formiranje policije SAO SBZS, koje je Pretresno veće razmotrilo, i tvrdi da su oni morali delovati na osnovu Stanišićevih uputstava, ali ne pokazuje da su zaključci Pretresnog veća o nepostojanju verodostojnih i pouzdanih dokaza za to nerazumni. Pošto je pregledalo relevantni deo dokaznog predmeta P00522, Žalbeno

¹⁹⁸² V. Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 81-83.

¹⁹⁸³ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 189-193, gde se upućuje, između ostalog, na Prvostepenu presudu, par. 347, 445, 499, 501, 521, 524, 525, 530, 531, 534, fusnote 1473, 1780, 1994, 2082.

¹⁹⁸⁴ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 192, fusnote 457, 458, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Krsmanovića, T. 1. oktobar 2019, str. 8, 9, svedoka RFJ-113, T. 28. septembar 2017, str. 5.

¹⁹⁸⁵ V. Prvostepena presuda, par. 529, 530, fusnote 2126, 2130, gde se upućuje, između ostalog, na svedoka Krsmanovića, T. 1. oktobar 2019, str. 8, 9, svedoka RFJ-113, T. 28. septembar 2017.

¹⁹⁸⁶ V. Prvostepena presuda, par. 525, 530, 531.

¹⁹⁸⁷ Prvostepena presuda, par. 529, 530. V. takođe Prvostepena presuda, par. 445.

¹⁹⁸⁸ Prvostepena presuda, par. 530.

¹⁹⁸⁹ Prvostepena presuda, par. 531. V. takođe Prvostepena presuda, par. 528-530.

veće nije moglo da zaključi da bi taj dokazni predmet, koji pokazuje da je Radoslav Kostić premešten iz Četvrtre u Prvu upravu Službe državne bezbednosti, naveo razumnog presuditelja o činjenicama na konstataciju da je Stanišić angažovao Radoslava Kostića ili nad njim imao nadležnost kad je reč o Kostićevoj ulozi u formiranju policije SAO SBZS.¹⁹⁹¹ Tužilaštvo se pored toga oslanja na dokaze da su Radoslav Kostić i Stanišić učestvovali u dostavljanju oružja policiji SAO Krajine krajem 1990. i početkom 1991,¹⁹⁹² ali ne pokazuje kakav to efekat ima u pogledu Stanišićeve uloge u formiranju policije SAO SBZS. Žalbena veće s tim u vezi smatra da se tužilaštvo naprosto ne slaže s ocenom dokaza Pretresnog veća, ali da ne uspeva da pokaže da je ta ocena nerazumna.

640. Tužilaštvo isto tako nije pokazalo da je Pretresno veće postupilo nerazumno kad se oslonilo na glavnu ulogu koju je Služba javne bezbednosti, po svemu sudeći, preko Radovana Stojičića (Badže) odigrala, između ostalog, u lokalnim bezbednosnim strukturama da bi izrazilo sumnju u to da zapošljavanje i periodična saradnja Ilije Kojiće i Radoslava Kostića sa Službom državne bezbednosti “implicira[ju] [Stanišićevu] krivičnu odgovornost”.¹⁹⁹³ Tužilaštvo nije iznelo osnove za svoju tvrdnju da dokazi o doprinosu Ilije Kojića i Radoslava Kostića formiranju policije SAO SBZS pre dolaska Radovana Stojičića (Badže) nužno nameću zaključak da je Stanišić u tome učestvovao ili da razmere njegovog učestvovanja impliciraju njegovu krivičnu odgovornost.¹⁹⁹⁴

641. Što se tiče raspodele oružja i municije, Žalbena veće primećuje da se tužilaštvo i ovde pre svega oslanja na dokaze koje je Pretresno veće razmotrilo.¹⁹⁹⁵ Žalbena veće primećuje da Pretresno veće, pošto je ocenjivalo pojedinačne dokaze i s njima povezane konstatacije o raspodeli oružja, nije moglo da zaključi van razumne sumnje da je Stanišić učestvovao u raspodeli oružja bezbednosnim snagama SAO SBZS u prvoj polovini 1991.¹⁹⁹⁶ Žalbena veće konstatuje da tužilaštvo nije pokazalo da bi razuman presuditelj o činjenicama morao da donese takav zaključak van razumne sumnje, s obzirom na nejasnoće u dokazima i njihovu posrednu prirodu, kako je to Pretresno veće ustanovilo u Prvostepenoj presudi.¹⁹⁹⁷

¹⁹⁹⁰ Uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 191, fusnota 454, s Prvostepenom presudom, par. 534.

¹⁹⁹¹ V. dokazni predmet P00522, str. 27.

¹⁹⁹² V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 192, fusnota 457.

¹⁹⁹³ V. Prvostepena presuda, par. 531.

¹⁹⁹⁴ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 191, gde se upućuje na Prvostepenu presudu, par. 521, 534, fusnota 2082.

¹⁹⁹⁵ Žalbena veće primećuje da tužilaštvo navodi dokaze na koje se upućuje u Prvostepenoj presudi, ali da te dokaze ne osporava. Uporedi npr. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 196, fusnote 466-469, s Prvostepenom presudom, par. 522, 533, 534, 536, fusnote 2098, 2139-2146, 2154, 2155.

¹⁹⁹⁶ V. Prvostepena presuda, par. 532-535. V. takođe Prvostepena presuda, par. 534 (gde je Pretresno veće navelo da dokazi koji sugerišu Stanišićevu umešanost u raspodelu oružja “nisu konačni”).

¹⁹⁹⁷ V. Prvostepena presuda, par. 532 (gde se navode iskazi svedoka da je Mihalj Kertes stajao iza naoružavanja Srba u SAO SBZS), par. 533 (gde se navodi da svedoci nisu pružili “konkretne detalje” o tome da je to naoružanje poticalo od

642. Žalbeno veće dalje primećuje da je Pretresno veće prilikom donošenja konstatacija smatralo da “postoje jasne indikacije” da je Služba državne bezbednosti Srbije u prvoj polovini 1991. pružala pomoć u naoružavanju bezbednosnih snaga SAO SBZS.¹⁹⁹⁸ Međutim, formulacije koje Pretresno veće koristi (da je Stanišić “po svoj prilici u to bio umešan u određenoj meri“ ili “moguće je da je bio umešan”) pokazuju da se ono nije uverilo van razumne sumnje u njegovo učešće u raspodeli oružja u prvoj polovini 1991.¹⁹⁹⁹ To se sasvim razlikuje od izričitih formulacija kojima je Pretresno veće konstatovalo da su Stanišić i Simatović učestvovali u raspodeli oružja i opreme za SAO Krajinu u 1990. i u prvoj polovini 1991.²⁰⁰⁰ Jednako značajna za to što Pretresno veće nije konstatovalo van razumne sumnje da je Stanišić doprineo raspodeli oružja bezbednosnim snagama SAO SBZS u prvoj polovini 1991. jeste i činjenica da Pretresno veće nije razmatralo to ponašanje kad je ocenjivalo njegovu *mens rea* za udruženi zločinački poduhvat. Ocenjujući Stanišićevu i Simatovićevu *mens rea* Pretresno veće je izričito razmatralo Stanišićevu i Simatovićevu učešće u raspodeli oružja i opreme snagama SAO Krajine pre uobličavanja zajedničkog zločinačkog cilja.²⁰⁰¹ U tom kontekstu, neosnovano je oslanjanje tužilaštva na navodnu “konstataciju“ Pretresnog veća u paragrafu 536 Prvostepene presude i tvrdnja da ona, navodno, pokazuje je Stanišić bitno doprineo zločinima u SAO SBZS putem učešća u raspodeli oružja u prvoj polovini 1991.

643. Pored toga, Pretresno veće nije se van razumne sumnje uverilo da je Stanišić učestvovao u raspodeli oružja u SAO SBZS nakon prve polovine 1991.²⁰⁰² Prilikom donošenja tog zaključka Pretresno veće je razmotrilo dokaze da je Stanišić u septembru 1991. došao pred zgradu vlade SAO SBZS i vikao na policiju što nije uspela da zauzme Vukovar iako je imala svu potrebnu opremu.²⁰⁰³ Međutim, Pretresno veće je takođe ustanovilo da svi relevantni dokazi u velikoj meri pokazuju da je između jula i avgusta 1991, kad je oružani sukob eskalirao, naoružavanje bilo pod nadzorom JNA.²⁰⁰⁴

644. Žalbeno veće je pregledalo dokaze na koje se tužilaštvo oslanja kad tvrdi da nijedno razumno pretresno veće ne bi moglo da zaključi ništa drugo nego da je Stanišić 1991. godine

Službe državne bezbednosti Srbije i konstatuje da izjava Mihalja Kertesa da su on i Stanišić imali određene ruke u raspodeli oružja sugerise da je Stanišić bio umešan, ali da se iz tih dokaza ne može jasno videti kako ili u kojim razmerama), par. 534 (gde se govori o posrednim dokazima koji, “iako nisu konačni, takođe sugerisu umešanost Stanišića u raspodelu oružja“, i o Stanišićevu umešanosti, u sličnoj ulozi, u obezbeđivanje oružja SAO Krajini u prvoj polovini 1991), par. 535 (gde se govori o neuverljivosti svedoka Savića u svedočenju kojim je inkriminisao Službu državne bezbednosti i Stanišića u pogledu raspodele oružja).

¹⁹⁹⁸ Prvostepena presuda, par. 536.

¹⁹⁹⁹ V. Prvostepena presuda, par. 536, 537.

²⁰⁰⁰ V. Prvostepena presuda, par. 504, 505.

²⁰⁰¹ V. Prvostepena presuda, par. 577-579.

²⁰⁰² Prvostepena presuda, par. 536.

²⁰⁰³ Prvostepena presuda, par. 536.

²⁰⁰⁴ Prvostepena presuda, par. 536, fusnota 2153 i tamo navedene reference.

dostavljao oružje i opremu bezbednosnim snagama SAO SBZS. Kao što je već rečeno, Pretresno veće je razmotrilo mnoge od tih dokaza i odmerilo implikacije koje oni imaju kad je reč o Stanišićevom učešću u raspodeli oružja, ali nije van razumne sumnje zaključilo da je on u tome učestvovao. Zatim, Žalbeno veće konstatuje da tužilaštvo upućuje na dokaze o Stanišićevoj saradnji s Mihaljem Kertesom, Ilijom Kojićem, Radoslavom Kostićem i Lazarom Šarcem,²⁰⁰⁵ koje je Pretresno veće u najvećem delu uzelo u obzir,²⁰⁰⁶ ali da tužilaštvo ne daje nikakve direktnije dokaze o Stanišićevom učešću u raspodeli oružja bezbednosnim snagama SAO SBZS.²⁰⁰⁷ Tužilaštvo nije pokazalo da bi se razumnom presuditelju o činjenicama na osnovu tih dokaza morao van razumne sumnje nametnuti zaključak da je Stanišić učestvovao u raspodeli oružja.

645. Pošto nije pokazalo da je Pretresno veće u tim zaključcima pogrešilo, tužilaštvo nije u potpunosti otklonilo razumnju u to da je Stanišić bitno doprineo krivičnim delima za koja se optuženi terete u SAO SBZS. Tvrdnje u vezi s njegovom *mens rea* su zato bespredmetne. Shodno tome, tužilaštvo nije pokazalo da je Pretresno veće pogrešilo što Stanišića nije osudilo za pomaganje i podržavanje zločina izvršenih u SAO SBZS.

646. Na osnovu navedenog, Žalbeno veće odbija podosnovu B(ii) Osnove 2 žalbe tužilaštva.

(c) Navodna greška u tome što nije konstatovano da su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali zločine koje je Jedinica počinila u SAO SBZS (podosnova B(iii))

647. Prilikom ocenjivanja zločina počinjenih u SAO SBZS Pretresno veće je konstatovalo da su u septembru 1991. pripadnici Teritorijalne odbrane Belog Manastira, jedinice specijalne policije Sekretarijata za unutrašnje poslove Beli Manastir i Knindže napali Bilje, selo u Baranji, dok je čitavu operaciju nadzirala Teritorijalna odbrana, uz podršku JNA, što je većinu stanovnika nesrpske nacionalnosti nagnalo da pobjegne iz sela.²⁰⁰⁸ Pretresno veće nije utvrdilo da je u periodu od avgusta 1991. do sredine aprila 1992. godine Jedinica počinila zločine za koje se optuženi terete u Optužnici.²⁰⁰⁹ Pretresno veće je takođe razmatralo dokaze o tome da su, između septembra 1991. i januara 1992, srpske snage počinile zločine protiv nesrpskog stanovništva u zapadnom Sremu, zbog

²⁰⁰⁵ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 197, fusnote 471-474.

²⁰⁰⁶ Uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, fusnote 471-474, s Prvostepenom presudom, par. 347, 445, 503, 513-515, 521, 523, 524, 527, 529, 530, 532-535, fusnote 1474, 1779, 2010, 2041, 2044, 2050, 2082, 2087, 2102, 2109, 2120, 2126, 2128, 2130, 2132, 2133, 2135, 2136, 2138, 2142-2147, 2152.

²⁰⁰⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 197, fusnote 471-474, gde se upućuje, između ostalog, na dokazne predmete P01718, str. 957, P02445, str. 90, P01801, par. 11, 1D00123, str. 1, P02435, P00059, str. 9, 10, 2D00041, 1D00060, str. 1, 2D00040, P02723.

²⁰⁰⁸ V. Prvostepena presuda, par. 150, 156.

²⁰⁰⁹ V. Prvostepena presuda, par. 156, 169, 388.

kojih je ono bilo prisiljeno da ode,²⁰¹⁰ ali je konstatovalo da ti dokazi nisu dovoljni da bi se van razumne sumnje dokazalo da su pripadnici Jedinice učestvovali u zločinima počinjenim u zapadnom Sremu koji se navode u Optužnici.²⁰¹¹ Pretresno veće je zaključilo da Stanišić i Simatović nisu doprineli udruženom zločinačkom poduhvatu, preko Jedinice ili na neki drugi način, u vezi sa zločinima počinjenim u SAO SBZS.²⁰¹²

648. Imajući u vidu sve relevantne konstatacije, Pretresno veće je zaključilo da Stanišić i Simatović nisu odgovorni za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u SAO SBZS a navedenih u Optužnici.²⁰¹³

649. Tužilaštvo tvrdi da nijedan razuman presuditelj o činjenicama ne bi mogao da zaključi ništa drugo nego da su pripadnici Jedinice činili zločine u Bilju počev od septembra 1991. i u Zapadnom Sremu počev od oktobra 1991, i da su Stanišić i Simatović pomagali i podržavali činjenje tih zločina.²⁰¹⁴ Prema tužilaštvu, zaključci Pretresnog veća i dokazi u spisu potvrđuju da su se određeni pripadnici Jedinice koji su prošli obuku u centrima Golubić i/ili Ležimir pridružili drugim srpskim snagama u operacijama prisilnog raseljavanja i da su činili zločine u Bilju i Zapadnom Sremu.²⁰¹⁵ Tužilaštvo tvrdi da su Stanišić i Simatović doprineli zločinima koje su ti pripadnici Jedinice počinili, i to putem toga što su formirali Jedinicu i imali nadležnost nad njom,²⁰¹⁶ putem doprinosa centru za obuku u Golubiću u periodu od maja do septembra 1991. i kontrole koju su imali nad centrima Ležimir i Pajzoš do aprila 1992,²⁰¹⁷ kao i putem raspoređivanja pripadnika Jedinice u Bilje i zapadni Srem.²⁰¹⁸ Tužilaštvo tvrdi da su Stanišić i Simatović formiranjem Jedinice i obukom i raspoređivanjem njenih pripadnika obezbedili strukturu, spremnost, sredstva i opremu potrebne za njihovo učešće u operacijama u Bilju i zapadnom Sremu, i da su stoga bitno doprineli progonu i prisilnom raseljavanju na tim područjima.²⁰¹⁹ Tužilaštvo dalje tvrdi da su Stanišić i Simatović posedovali potrebnu *mens rea* za pomaganje i podržavanje u vezi sa zločinima koje su počinili

²⁰¹⁰ V. Prvostepena presuda, par. 161-168.

²⁰¹¹ Prvostepena presuda, par. 162, 168. V. takođe Prvostepena presuda, par. 166, 388.

²⁰¹² V. Prvostepena presuda, par. 388, 537. V. takođe Prvostepena presuda, par. 597.

²⁰¹³ V. Prvostepena presuda, par. 608.

²⁰¹⁴ V. Najava žalbe tužilaštva, par. 16, 19; Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 201-210. V. takođe T. 25. januar 2023, str. 25, 26.

²⁰¹⁵ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 201, 205. Prema tužilaštvu, sledeći pripadnici Jedinice su učestvovali u operacijama prisilnog raseljavanja i počinili zločine: (i) Živojin Ivanović u Baranji i zapadnom Sremu; (ii) Radojica Božović u zapadnom Sremu; (iii) Davor Subotić u Bilju i zapadnom Sremu; (iv) Milenko Popović u Bilju i zapadnom Sremu; (v) Nikola Pilipović u Baranji (Bilje); (vi) Borislav Kovačević u "svim akcijama ove jedinice", uključujući i akciju u Bilju; i (vii) Dragan Oluić u zapadnom Sremu. V. takođe Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 85.

²⁰¹⁶ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 202, 204, 208.

²⁰¹⁷ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 202, 204, 206, 208.

²⁰¹⁸ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 207.

²⁰¹⁹ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 208.

pripadnici Jedinice, jer su znali za te događaje, na primer, za kampanju prisilnog raseljavanja koja je vođena protiv lica nesrpske nacionalnosti u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.²⁰²⁰

650. Stanišić odgovara da tvrdnje tužilaštva treba odbaciti bez razmatranja jer nisu potkrepljene i jer zanemaruju relevantne konstatacije Pretresnog veća.²⁰²¹ Prema Stanišiću, argumenti tužilaštva ne pokazuju da je sedam pripadnika Jedinice učestvovalo u operacijama prisilnog raseljavanja u Bilju ili zapadnom Sremu i tokom njih počinilo zločine,²⁰²² ili da je on organizovao obuku ovih ljudi ili ih raspoređivao na pomenute lokacije.²⁰²³ Stanišić takođe tvrdi da ne postoji dovoljna veza između njegovog ponašanja i relevantnih zločina da bi se zadovoljio standard bitnog doprinosa, potreban za dokazivanje odgovornosti za pomaganje i podržavanje.²⁰²⁴ Stanišić dalje tvrdi da je tužilaštvo pogrešno primenilo pravo u vezi s *mens rea* i da se nije bavilo pripremama, planiranjem i radnjama bilo kojeg navodnog počinioca kojima bi se utvrdila Stanišićeva *mens rea* za pomaganje i podržavanje.²⁰²⁵

651. Simatović odgovara da se on, s obzirom na to da se Bilje i zapadni Srem ne navode u Optužnici, ne može proglasiti krivim za pomaganje i podržavanje zločina koji su tamo počinjeni²⁰²⁶ i da, u svakom slučaju, ne postoje dokazi da je on pomagao i podržavao zločine koji su počinjeni na tim lokacijama.²⁰²⁷

652. Tužilaštvo replicira, između ostalog, da Stanišić, tvrdeći da je žalba tužilaštva nedovoljno detaljna, zanemaruje dokaze izložene u ranijim delovima žalbenog podneska tužilaštva.²⁰²⁸ Tužilaštvo dodaje i da je Simatović na vreme obavešten o optužbama koje se odnose na SAO SBZS.²⁰²⁹

653. Razmatrajući prvo argument tužilaštva da su Stanišić i Simatović bitno doprineli zločinima počinjenim u Bilju u septembru 1991, Žalbeno veće primećuje da se tužilaštvo uglavnom oslanja na argumente u podosnovi A(ii) Osnove 1 svoje žalbe²⁰³⁰ i da se poziva na dokaze u vezi s učešćem

²⁰²⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 209.

²⁰²¹ V. Stanišićev odgovor, par. 451-470, 472, 480.

²⁰²² V. Stanišićev odgovor, par. 454, 458-465.

²⁰²³ V. Stanišićev odgovor, par. 466-471; T. 25. januar 2023, str. 51, 52.

²⁰²⁴ V. Stanišićev odgovor, par. 472-477.

²⁰²⁵ V. Stanišićev odgovor, par. 455, 478-480.

²⁰²⁶ Simatovićev odgovor, par. 420; T. 25. januar 2023, str. 58.

²⁰²⁷ Simatovićev odgovor, par. 423; T. 25. januar 2023, str. 59, 60, 62.

²⁰²⁸ Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 86, fusnota 263.

²⁰²⁹ Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor, par. 82.

²⁰³⁰ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 205, fusnota 491; Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 86, fusnota 263.

četvorice pripadnika Jedinice za koje tvrdi da su počinili zločine u Bilju.²⁰³¹ Međutim, Žalbeno veće je odbilo tu podosnovu žalbe, naglasivši da zaključci Pretresnog veća ukazuju na njegove sumnje u vezi s tim da li su Stanišić i Simatović rasporedili pripadnike Jedinice (među kojima i Davora Subotića, Milenka Popovića, Nikolu Pilipovića i Borislava Kovačevića) u Bilje, te da tužilaštvo u žalbenom postupku ne upućuje na konkretne dokaze kojima se u potpunosti otklanja razumna sumnja u to da je bilo Stanišić, bilo Simatović to učinio.²⁰³² Argumenti u ovoj podosnovi žalbe tužilaštva ne pokazuju suprotno.

654. Osim toga, Žalbeno veće primećuje da je Pretresno veće konstatovalo da tužilaštvo nije van razumne sumnje dokazalo da je u periodu od avgusta 1991. do sredine aprila 1992. godine Jedinica učestvovala u zločinima.²⁰³³ Žalbeno veće je pregledalo dokaze na koje tužilaštvo upućuje u vezi sa Živojinom Ivanovićem, Davorom Subotićem, Milenom Popovićem, Nikolom Pilipovićem i Borislavom Kovačevićem.²⁰³⁴ Premda dokazi pokazuju da su ta lica bila prisutna, između ostalog, u centrima za obuku Golubić ili Ležimir i/ili u Baranji, Žalbeno veće konstatuje da to ne pokazuje da je navedeni zaključak nerazuman.²⁰³⁵ Prema tome, tužilaštvo niti je potkrepilo svoju tvrdnju, niti je u potpunosti otklonilo razumnu sumnju u to da su pripadnici Jedinice počinili zločine u Bilju i da su, shodno tome, Stanišić i Simatović bitno doprineli tim zločinima.

655. Što se tiče navodnog Stanišićevog i Simatovićevog bitnog doprinosa zločinima koji su početkom oktobra 1991. počinjeni u zapadnom Sremu, tužilaštvo se takođe oslanja na tvrdnje iznete u podosnovi A(iv) Osnove 1 svoje žalbe.²⁰³⁶ Žalbeno veće podseća da je zaključilo da je Pretresno veće pogrešilo u primeni prava time što je svoje ispitivanje ograničilo na pitanje da li su pripadnici Jedinice fizički počinili zločine i što nije ocenilo da li su Stanišić i Simatović doprineli zajedničkom zločinačkom cilju time što su rasporedili pripadnike Jedinice za operacije u zapadnom Sremu. Međutim, nakon što je pregledalo relevantne dokaze, Žalbeno veće je zaključilo i da nije uvereno da spis pokazuje da je Jedinica doprinela zločinima počinjenim u zapadnom Sremu.²⁰³⁷

²⁰³¹ U vezi s Davorom Subotićem, uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 64, fusnota 131, sa Žalbenim podneskom tužilaštva, par. 205, fusnota 508. U vezi s Milenom Popovićem, uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 64, fusnota 132, sa Žalbenim podneskom tužilaštva, par. 205, fusnota 512. U vezi s Nikolom Pilipovićem, uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 64, fusnota 133, sa Žalbenim podneskom tužilaštva, par. 205, fusnota 515. U vezi s Borislavom Kovačevićem, uporedi Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 65, fusnote 135, 136, sa Žalbenim podneskom tužilaštva, par. 205, fusnote 517, 518.

²⁰³² V. gore, par. 425.

²⁰³³ Prvostepena presuda, par. 388.

²⁰³⁴ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 205.

²⁰³⁵ Dokazni predmeti: P00253, str. 1-3; 2D00385, str. 78, 133, 134; P00271, str. 1; P00245, par. 87, 95, 104; P00260, str. 23, 29; P00246, par. 5; 2D00012, str. 39; P00258, str. 12, 32; P02688, str. 2; T. 28. januar 2019, str. 32; dokazni predmeti: P00267, str. 5, 6, 10, 11; P02366, par. 11, 13; P00500, str. 3, 4, 16; P00264, str. 7, 13, 19, 20.

²⁰³⁶ V. Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 201, 205, fusnote 486, 492; Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor, par. 86, fusnota 263.

²⁰³⁷ V. gore, Odeljak VI.A.4(a).

Shodno tome, tužilaštvo takođe nije u potpunosti otklonilo razumnu sumnju u to da su Stanišić i Simatović bitno doprineli tim zločinima.

656. S obzirom na navedene zaključke, tvrdnje tužilaštva u vezi s navodnom Stanišićevom i Simatovićevom *mens rea* za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u Bilju i zapadnom Sremu za koje se optuženi terete bespredmetni su. Na osnovu navedenog, Žalbeno veće odbija podosnovu B(iii) Osnove 2 žalbe tužilaštva.

E. Efekat zaključaka Žalbenog veća na odmeravanje kazne

657. Žalbeno veće podseća da je delimično prihvatilo podosnove A(i)(a)(iii) i A(iv)(c) Osnove 1 žalbe tužilaštva. Žalbeno veće je dalje zaključilo da je u potpunosti otklonjena razumna sumnja u to da su Stanišić i Simatović posedovali *mens rea* potrebnu za odgovornost za udruženi zločinački poduhvat. Shodno tome, Žalbeno veće zaključuje da Stanišić i Simatović na osnovu učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu (prva kategorija) snose krivičnu odgovornost prema članu 1 Statuta Mehanizma i članovima 3, 5 i 7(1) Statuta MKSJ za počinjenje sledećih krivičnih dela koja su počinjena u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj: (i) deportacija, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon koje su u vezi s preuzimanjem vlasti u Bijeljini počinile Srpska dobrovoljačka garda i druge srpske snage i paravojne snage koje su delovale u saradnji s njom; (ii) ubistvo, deportacija, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon koje su u vezi s preuzimanjem vlasti u Zvorniku počinile Srpska dobrovoljačka garda i JNA, kao i snage koje su delovale u saradnji s njima; (iii) ubistvo, deportacija, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon počinjeni u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu i posle toga; (iv) nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon koje su tokom preuzimanja vlasti u Doboju počinile JNA, snage pod komandom Radojice Božovića, kao i snage pod komandom Milovana Stankovića; (v) deportacija, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon koje su u aprilu i maju 1992. u Sanskom Mostu počinile 6. laka partizanska brigada, VRS i/ili snage koje su im bile potčinjene ili koje su delovale u sadejstvu s njima; (vi) ubistvo i progon koje su počinili Škorpionci u Trnovu u julu 1995. i Srpska dobrovoljačka garda u Sanskom Mostu u septembru 1995; i (vii) ubistvo i progon koje je u vezi s ubistvom Marije Senaši u Daljskoj Planini, u SAO SBZS, u junu 1992. počinila Srpska dobrovoljačka garda u saradnji sa Srpskom nacionalnom bezbednošću.²⁰³⁸ Pošto pune razmere kriminalnog Stanišićevog i Simatovićevog postupanja u vezi s Bosanskim Šamcem najprikladnije odražava odgovornost za udruženi zločinački poduhvat, Žalbeno veće je ukinulo osude koje su

²⁰³⁸ V. gore, Odeljak VI.B.3.

Stanišiću i Simatoviću izrečene na osnovu odgovornosti za pomaganje i podržavanje ubistva, deportacije, nehumanih dela (prisilno premeštanje) i progona zasnovane na tom postupanju.²⁰³⁹

658. Tužilaštvo smatra da Žalbeno veće, ukoliko konstatuje da su Stanišić i Simatović krivično odgovorni kao učesnici udruženog zločinačkog poduhvata, treba da “povisi njihove kazne u skladu s tim”.²⁰⁴⁰ Mada Stanišić i Simatović osporavaju kazne koje im je izreklo Pretresno veće, kao i to da se mogu smatrati odgovornim kao učesnici u udruženom zločinačkom poduhvatu, oni ne iznose konkretne argumente kao odgovor na tvrdnju tužilaštva da njihove kazne u žalbenom postupku treba povećati ukoliko se zaključi da oni snose odgovornost za udruženi zločinački poduhvat.

659. U skladu sa članom 22 Statuta, Žalbeno veće je uzelo u obzir opštu praksu izricanja kazni u bivšoj Jugoslaviji, težinu krivičnog dela i Stanišićeve i Simatovićeve lične prilike, uključujući i njihove zdravstvene probleme.²⁰⁴¹ Međutim, prilikom izricanja kazne, težina krivičnog dela je glavni faktor koji treba uzeti u obzir, a inherentna težina zločina mora se utvrditi u odnosu na konkretne okolnosti predmeta, kao i na oblik i stepen učešća optuženog u zločinu.²⁰⁴²

660. Stanišić i Simatović snose odgovornost, prema članu 1 Statuta Mehanizma i članovima 3, 5 i 7(1) Statuta MKSJ, za počinjenje krivičnih dela za koje se terete u tačkama 1 do 5 Optužnice na osnovu učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu (prva kategorija). Konkretno, utvrđeno je da su Stanišić i Simatović dali značajan doprinos zajedničkom zločinačkom cilju tog udruženog zločinačkog poduhvata u odnosu na zločine počinjene u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu 1992. i ubistvima u Sanskom Mostu 1995. za koja se terete. Prema tome, oblik i stepen individualnog Stanišićevog i Simatovićevog učešća u krivičnim delima za koja su i jedan i drugi osuđeni u žalbenom postupku znatno su se promenili u odnosu na njihove osude u pretresnom postupku za pomaganje i podržavanje zločina kojima se terete u tačkama 1 do 5 Optužnice samo u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu 1992. Žalbeno veće dalje primećuje da su se razmere njihove kriminalne odgovornosti znatno proširile na osnovu njihovog učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu i dodatnih zločina koji im se mogu pripisati za vreme tog učešća.

661. Uprkos tome, nije konstatovano da su Stanišić i Simatović učestvovali u planiranju ili izvršenju bilo kojeg od krivičnih dela za koje su osuđeni, niti je utvrđeno da je bilo Stanišić, bilo Simatović rukovodio bilo kojim od počinilaca ili da je imao nadležnost nad njima u vreme kada su

²⁰³⁹ V. gore, Odeljak VI.B.2(b).

²⁰⁴⁰ Žalbeni podnesak tužilaštva, par. 127, 152.

²⁰⁴¹ V. član 22 Statuta; Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*, par. 179. V., *mutatis mutandis*, Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*, par. 228.

²⁰⁴² V. Drugostepena presuda u predmetu *Martić*, par. 350 i tamo navedene reference.

ti zločini počinjeni. Dalje, Stanišićeva i Simatovićeva odgovornost za zločine počinjene u Bijeljini, Zvorniku, Doboju i Sanskom Mostu 1992, u Trnovu i u Daljskoj Planini, u SAO SBZS, utvrđena je na osnovu njihovog učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu, a ne na osnovu direktnog učešća u tim zločinima. U tom pogledu, Žalbeno veće podseća da o “odstupanjima [...] između učesnika [u udruženom zločinačkom poduhvatu] čiji je doprinos prevlađujući i učesnika [u udruženom zločinačkom poduhvatu] čiji doprinos, iako značajan, nije tako velik” može da se “na odgovarajući način rješava u fazi odmjeravanja kazne”.²⁰⁴³

662. Na kraju, Žalbeno veće podseća da ni Stanišić ni Simatović nisu pokazali grešku u vezi s kaznom zatvora u trajanju od 12 godina koju je izreklo Pretresno veće. Uprkos tome, Žalbeno veće smatra da se, u posebnim okolnostima ovog predmeta i s obzirom na faktore relevantne za odmeravanje kazne, ta kazna nalazi u višem delu raspona koji veću, na osnovu njegovog diskrecionog prava, stoji na raspolaganju. To je za Žalbeno veće veoma važna okolnost u razmatranjima u vezi s odmeravanjem kazne.

663. Imajući u vidu navedeno, i nakon što je uzelo u obzir sve relevantne faktore u vezi s odmeravanjem kazne iznete u članu 22 Statuta, Žalbeno veće izriče kaznu zatvora u trajanju od 15 godina za Stanišića i kaznu zatvora u trajanju od 15 godina za Simatovića.

²⁰⁴³ Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*, par. 432.

VII. DISPOZITIV

664. Iz navedenih razloga, **ŽALBENO VEĆE**,

NA OSNOVU člana 23 Statuta i pravila 144 Pravilnika;

IMAJUĆI U VIDU pismene podneske strana u postupku i njihove usmene argumente iznete u toku žalbenog pretresa 24. i 25. januara 2023;

ZASEDAJUĆI na otvorenoj sednici;

ODBIJA Stanišićevu žalbu i Simatovićevu žalbu u celosti;

DELIMIČNO PRIHVATA Osnovu 1 žalbe tužilaštva i **ZAKLJUČUJE** da su Stanišić i Simatović **KRIVI** po članu 1 Statuta Mehanizma i po članovima 3, 5 i 7(1) Statuta MKSJ, na osnovu učešća u udruženom zločinačkom poduhvatu (prva kategorija), za počinjenje sledećih krivičnih dela navedenih u tačkama 1 do 5 Optužnice: (i) deportacija, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon kao zločini protiv čovečnosti, počinjeni u vezi s preuzimanjem vlasti u Bijeljini; (ii) ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, i ubistvo, deportacija, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon kao zločini protiv čovečnosti, počinjeni u vezi s preuzimanjem vlasti u Zvorniku; (iii) ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, i ubistvo, deportacija, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon kao zločini protiv čovečnosti u vezi s preuzimanjem vlasti u Bosanskom Šamcu i posle toga; (iv) nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon kao zločini protiv čovečnosti, počinjeni tokom preuzimanja vlasti u Doboju; (v) deportacija, nehumana dela (prisilno premeštanje) i progon kao zločini protiv čovečnosti, počinjeni u Sanskom Mostu u aprilu i maju 1992; (vi) ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, i ubistvo i progon kao zločini protiv čovečnosti, počinjeni u Trnovu u julu 1995. i u Sanskom Mostu u septembru 1995; i (vii) ubistvo kao kršenje zakona ili običaja ratovanja, i ubistvo i progon kao zločini protiv čovečnosti za ubistvo Marije Senaši u Daljskoj Planini, u SAO SBZS, u junu 1992;

UKIDA zaključak Pretresnog veća da su Stanišić i Simatović, po članu 1 Statuta Mehanizma i članu 7(1) Statuta MKSJ, odgovorni za pomaganje i podržavanje zločina počinjenih u Bosanskom Šamcu za koje se terete po tačkama 1 do 5 Optužnice;

ODBIJA žalbu tužilaštva u svim ostalim aspektima;

UKIDA Stanišićevu kaznu zatvora u trajanju od 12 godina i **IZRIČE** mu kaznu zatvora u trajanju od 15 godina počev od 31. maja 2023, s tim da mu se, na osnovu pravila 125(C) i 131 Pravilnika, u izdržavanje kazne uračunava period od 2.634 dana koje je proveo u pritvoru;

UKIDA Simatovićevu kaznu zatvora u trajanju od 12 godina i **IZRIČE** mu kaznu zatvora u trajanju od 15 godina počev od 31. maja 2023, s tim da mu se, na osnovu pravila 125(C) i 131 Pravilnika, u izdržavanje kazne uračunava period od 3.048 dana koje je proveo u pritvoru;

ODLUČUJE da će se ova Presuda, na osnovu pravila 145(A) Pravilnika, izvršiti odmah; i

NALAŽE, na osnovu pravila 127(C) i 131 Pravilnika, da Stanišić i Simatović ostanu u pritvoru Mehanizma do okončanja priprema za njihovo prebacivanje u državu u kojoj će izdržavati kaznu.

Sastavljeno na engleskom i francuskom, pri čemu je merodavan tekst na engleskom.

/potpis na originalu/

sudija Graciela Gatti Santana, predsedavajuća

/potpis na originalu/

sudija Lee G. Muthoga

/potpis na originalu/

sudija Aminatta Lois Runeni N'gum

/potpis na originalu/

sudija Yusuf Aksar

/potpis na originalu/

sudija Claudia Hofer

Dana 31. maja 2023, u Hagu, Holandija

[pečat Mehanizma]

VIII. DODATAK A – ISTORIJAT POSTUPKA

665. U nastavku su sažeti glavni aspekti žalbenog postupka.

A. Sastav Žalbenog veća

666. Dana 10. septembra 2021. predsednik Mehanizma je izdao nalog o imenovanju sudskog veća u ovom predmetu u sledećem sastavu: sudija Carmel Agius (predsedavajući), Lee G. Muthoga, Aminatta Lois Runeni N’gum, Yusuf Aksar i Claudia Hoefler.²⁰⁴⁴ Dana 15. septembra 2021. sudija Agius imenovao je sebe za predžalbenog sudiju u ovom predmetu.²⁰⁴⁵ Dana 5. jula 2022, nakon imenovanja za predsednicu Mehanizma, sudija Graciela Gatti Santana imenovala je sebe kao zamenu za sudiju Agiusa.²⁰⁴⁶ Dana 12. jula 2022. sudija Gatti je sebe imenovala za predžalbenog sudiju.²⁰⁴⁷

B. Žalbe

667. Stanišić, Simatović i tužilaštvo podneli su svoje najave žalbe 6. septembra 2021.²⁰⁴⁸ Dana 1. oktobra 2021. Žalbeno veće je odbilo, između ostalog, Stanišićev zahtev za odbacivanje i/ili izmenu najave žalbe tužilaštva.²⁰⁴⁹

668. Dana 29. oktobra 2021. predžalbeni sudija je svim stranama u postupku odobrila produženje roka za četiri nedelje, to jest do 31. januara 2022, za podnošenje podnesaka respondentata.²⁰⁵⁰ Dana 16. novembra 2021. predžalbeni sudija je odbila Stanišićev zahtev za dodatno produženje roka za dve nedelje.²⁰⁵¹

669. Dana 22. novembra 2021. Stanišić, Simatović i tužilaštvo podneli su svoje žalbene podneske.²⁰⁵² Dana 14. decembra 2021. predžalbeni sudija je odobrila Stanišićev zahtev i

²⁰⁴⁴ Nalog kojim se imenuju sudije u predmet pred Žalbenim većem, 10. septembar 2021, str. 1.

²⁰⁴⁵ Nalog kojim se imenuje predžalbeni sudija, 15. septembar 2021, str. 1.

²⁰⁴⁶ Nalog o zameni sudije u predmetu pred Žalbenim većem, 5. jul 2022, str. 1.

²⁰⁴⁷ Nalog kojim se imenuje predžalbeni sudija, 12. jul 2022, str. 1.

²⁰⁴⁸ Najava žalbe Stanišićeve odbrane, 6. septembar 2021; Najava žalbe Simatovićeve odbrane, 6. septembar 2021; Najava žalbe tužilaštva, 6. septembar 2021.

²⁰⁴⁹ Odluka po zahtevu Jovice Stanišića za odbacivanje i/ili izmenu Najave žalbe tužilaštva i po zahtevu za ubrzani postupak, 1. oktobar 2021, str. 1, 3.

²⁰⁵⁰ Odluka po zahtevu tužilaštva za produženje roka za podnošenje podnesaka respondentata, 29. oktobar 2021, str. 1, 3.

²⁰⁵¹ Odluka po zahtevu Jovice Stanišića za produženje roka za podnošenje podnesaka respondentata, 16. novembar 2021, str. 1, 3.

²⁰⁵² Žalbeni podnesak Stanišićeve odbrane, 22. novembar 2021. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 13. oktobra 2022); Žalbeni podnesak Simatovićeve odbrane, 22. novembar 2021. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 21. novembra 2022); Žalbeni podnesak tužilaštva, 22. novembar 2021. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 19. maja 2022).

Simatovićeve zahtev da se maksimalni dozvoljeni broj reči u njihovim podnescima respondenta poveća za 10.000 reči, na 40.000 reči, i odbila njihove zahteve za dalje produženje roka za podnošenje podnesaka respondenta.²⁰⁵³ Sve strane u postupku podnele su svoje podneske respondenta 31. januara 2022,²⁰⁵⁴ a replike 15. februara 2022.²⁰⁵⁵

C. Odluke na osnovu pravila 142 Pravilnika

670. Dana 17. marta 2022. tužilaštvo je podnelo zahtev za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku,²⁰⁵⁶ koji je Žalbeno veće odbilo 20. decembra 2022.²⁰⁵⁷ Dana 8. decembra 2021. Stanišić je podneo zahtev za prihvatanje dodatnih dokaza u žalbenom postupku,²⁰⁵⁸ koji je Žalbeno veće odbilo 21. decembra 2022.²⁰⁵⁹

D. Statusne konferencije

671. U skladu s pravilom 69 Pravilnika, statusne konferencije održane su 16. decembra 2021,²⁰⁶⁰ 1. aprila 2022,²⁰⁶¹ 23. juna 2022,²⁰⁶² 22. septembra 2022,²⁰⁶³ 19. januara 2023.²⁰⁶⁴ i 17. maja 2023.²⁰⁶⁵

E. Žalbeni pretres

672. Žalbeno veće je saslušalo usmene podneske strana u postupku na žalbenom pretresu održanom u Hagu, u Holandiji, 24. i 25. januara 2023.²⁰⁶⁶

²⁰⁵³ Odluka po zahtevima za produženje roka i prekoračenje ograničenja broja reči za podneske respondenta, 14. decembar 2021, str. 1, 4.

²⁰⁵⁴ Odgovor Stanišićeve odbrane na Žalbeni podnesak tužilaštva, 31. januar 2022. (poverljivo); Podnesak Simatovićeve odbrane kao respondenta, 31. januar 2022. (poverljivo); Odgovor tužilaštva na Žalbeni podnesak Stanišićeve odbrane, 31. januar 2022. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 9. novembra 2022); Odgovor tužilaštva na Žalbeni podnesak Simatovićeve odbrane, 31. januar 2022. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 12. decembar 2022).

²⁰⁵⁵ Replika Stanišićeve odbrane na Odgovor tužilaštva na Žalbeni podnesak Stanišićeve odbrane, 15. februar 2022. (poverljivo); Replika Simatovićeve odbrane na Odgovor tužilaštva na Žalbeni podnesak Simatovićeve odbrane, 15. februar 2022. (poverljivo); Replika tužilaštva na Odgovor Stanišićeve odbrane na Žalbeni podnesak tužilaštva, 15. februar 2022. (poverljivo); Replika tužilaštva na Podnesak Simatovićeve odbrane kao respondenta, 15. februar 2022. (poverljivo).

²⁰⁵⁶ Zahtev tužilaštva za prihvatanje dodatnih dokaza, 17. mart 2022. (poverljivo).

²⁰⁵⁷ Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dodatnih dokaza, 20. decembar 2022. (poverljivo), par. 65.

²⁰⁵⁸ Stanišićev zahtev za prihvatanje dodatnih dokaza, 8. decembar 2021.

²⁰⁵⁹ Odluka po zahtevu Jovice Stanišića za prihvatanje dodatnih dokaza, 21. decembar 2022, par. 17.

²⁰⁶⁰ T. 16. decembar 2021, str. 1-7. V. takođe Nalog kojim se zakazuje statusna konferencija, 15. novembar 2021, str. 1.

²⁰⁶¹ T. 1. april 2022, str. 1-6. V. takođe Nalog kojim se zakazuje statusna konferencija, 7. mart 2022, str. 2.

²⁰⁶² T. 23. jun 2022, str. 1-15. V. takođe Nalog kojim se zakazuje statusna konferencija, 12. maj 2022, str. 1.

²⁰⁶³ T. 22. septembar 2022, str. 1-7. V. takođe Nalog kojim se zakazuje statusna konferencija, 9. avgust 2022, str. 2.

²⁰⁶⁴ T. 19. januar 2023, str. 1-5. V. takođe Nalog kojim se zakazuje statusna konferencija, 22. novembar 2022, str. 2.

²⁰⁶⁵ T. 17. maj 2023, str. 1-7. V. takođe Nalog kojim se zakazuje statusna konferencija, 3. mart 2023, str. 2.

²⁰⁶⁶ T. 24. januar 2023, str. 1-117; T. 25. januar 2023, str. 1-83. V. takođe Nalog o rasporedu za žalbeni pretres, 5. decembar 2022, str. 1, 2; Nalog za pripremu žalbenog postupka, 13. januar 2023, str. 1.

IX. DODATAK B – REFERENTNI IZVORI I DEFINISANI POJMOVI

A. Sudska praksa

1. Mehanizam

KARADŽIĆ, Radovan

Tužilac protiv Radovana Karadžića, predmet br. MICT-13-55-A, Presuda, 20. mart 2019. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Karadžić*)

MLADIĆ, Ratko

Tužilac protiv Ratka Mladića, predmet br. MICT-13-56-A, Presuda, 8. jun 2021. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Mladić*)

ŠEŠELJ, Vojislav

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. MICT-16-99-A, Presuda, 11. april 2018. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Šešelj*)

STANIŠIĆ, Jovica i SIMATOVIĆ, Franko

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Nalog za pripremu žalbenog pretresa, 13. januar 2023. (u tekstu: Nalog od 13. januara 2023)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje dodatnih dokaza, 20. decembar 2022. (poverljivo) (u tekstu: Odluka od 20. decembra 2022)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Nalog o rasporedu za žalbeni pretres, 5. decembar 2022.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za odobrenje da uloži žalbu na Odluku u vezi sa svedokom Jovanom Krstićem (OFS-30), 15. septembar 2020.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu da svedok Jovan Krstić (OFS-30) svedoči putem video-konferencijske veze, 20. avgust 2020. (u tekstu: Odluka od 20. avgusta 2020)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Nalog u vezi sa zahtevom tužilaštva za pojašnjenje Odluke u vezi sa činjenicama o kojima je presuđeno, 15. januar 2019, Dodatak Odluci o formalnom primanju na znanje činjenica o kojima je presuđeno – *Ispravljeno* (u tekstu: Činjenice o kojima je presuđeno)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-AR.Misc, Odluka po zahtevu tužilaštva za izvršenje Naloga za ponovno suđenje, 14. decembar 2018. (u tekstu: Odluka od 14. decembra 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu Simatovićeve odbrane za odobrenje da uloži žalbu na Odluku po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-011 i RFJ-055 na osnovu pravila 112, 12. novembar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje radi ulaganja žalbe na Odluku po četvrtom zbirnom zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja na osnovu pravila 111, 5. novembar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje radi ulaganja žalbe na Odluku po prvom, drugom i trećem zbirnom zahtevu tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 111, 2. oktobar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po objedinjenom zahtevu tužilaštva za odobrenje radi ulaganja žalbe na odluke po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-040 i RFJ-104 na osnovu pravila 111, 26. septembar 2018. (u tekstu: Odluka od 26. septembra 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom zahtevu za odobrenje radi ulaganja žalbe na Odluku u vezi s prihvatanjem svedočenja svedoka RFJ-084, 25. septembar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-011 i RFJ-055 na osnovu pravila 112, 24. septembar 2018. (poverljivo) (u tekstu: Odluka od 24. septembra 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po Simatovićevom konsolidovanom zahtevu za odobrenje radi ulaganja žalbe na odluke po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-017, RFJ-174 i RFJ-083 na osnovu pravila 111, 8. jun 2018. (poverljivo)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-084 na osnovu pravila 111, 6. jun 2018. (poverljivo) (u tekstu: Odluka od 6. juna 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po obaveštenju tužilaštva o podnošenju svedočenja svedoka RFJ-088 i RFJ-002 na osnovu pravila 111, 16. maj 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje da uloži žalbu na Odluku po zahtevima tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 112, 16. maj 2018. (u tekstu: Odluka od 16. maja 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za odobrenje za ulaganje žalbe na Odluku po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-037 na osnovu pravila 111, 1. maj 2018. (poverljivo) (u tekstu: Odluka od 1. maja 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-017 na osnovu pravila 111, 20. april 2018. (poverljivo) (u tekstu: Odluka od 20. aprila 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-174 i RFJ-083 na osnovu pravila 111, 19. april 2018. (poverljivo) (u tekstu: Odluka od 19. aprila 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja na osnovu pravila 112, 22. februar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Odluka po zahtevima tužilaštva za prihvatanje svedočenja svedoka RFJ-037 na osnovu pravila 111 i za zaštitne mere, 25. januar 2018. (poverljivo) (u tekstu: Odluka od 25. januara 2018)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po zahtevima tužilaštva za zaštitne mere za svedoke, 15. maj 2017. (poverljivo) (u tekstu: Odluka od 15. maja 2017)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka o modalitetima za suđenje, 13. april 2017.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po zahtevima radi ulaganja žalbe na Odluku po Stanišićevom zahtevu za odgađanje postupka, 1. mart 2017.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odluka po Stanišićevom zahtevu za odgađanje postupka, 2. februar 2017. (u tekstu: Odluka od 2. februara 2017)

2. MKSR

BIKINDI, Simon

Simon Bikindi protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-72-A, Presuda, 18. mart 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Bikindi*)

BISENGIMANA, Paul

Tužilac protiv Paula Bisengimane, predmet br. ICTR-00-60-T, Presuda i kazna, 13. april 2006; *Corrigendum* – Presuda i kazna, 20. april 2006; *Corrigendum* – Presuda i kazna, 9. mart 2007. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Bisengimana*)

BIZIMUNGU, Augustin

Augustin Bizimungu protiv tužioca, predmet br. ICTR-00-56B-A, Presuda, 30. jun 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Bizimungu*)

HATEGEKIMANA, Ildephonse

Ildephonse Hategekimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-00-55B-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Hategekimana*)

KAMUHANDA, Jean de Dieu

Jean de Dieu Kamuhanda protiv tužioca, predmet br. ICTR-99-54A-A, Presuda, 19. septembar 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kamuhanda*)

KANYARUKIGA, Gaspard

Gaspard Kanyarukiga protiv tužioca, predmet br. ICTR-02-78-A, Presuda, 8. maj 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kanyarukiga*)

KAREMERA, Édouard i NGIRUMPATSE, Matthieu

Édouard Karemera i Matthieu Ngirumpatse protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44-A, Presuda, 29. septembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Karemera i Ngirumpatse*)

KAYISHEMA, Clément i RUZINDANA, Obed

Tužilac protiv Clémenta Kayisheme i Obeda Ruzindane, predmet br. ICTR-95-1-A, Presuda (Obrazloženje), potpisana 1. juna 2001, zavedena 19. jula 2001. (prvobitno zavedena na francuskom, prevod na engleski zaveden 4. decembra 2001) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kayishema i Ruzindana*)

MUGENZI, Justin i MUGIRANEZA, Prosper

Justin Mugenzi i Prosper Mugiraneza protiv tužioca, predmet br. ICTR-99-50-A, Presuda, 4. februar 2013. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Mugenzi i Mugiraneza*)

MUVUNYI, Tharcisse

Tužilac protiv Tharcissea Muvunyia, predmet br. ICTR-2000-55A-AR73, Odluka po žalbi tužioca u vezi s obimom dokaza koje treba izvesti na ponovljenom suđenju, 24. mart 2009. (u tekstu: Odluka od 24. marta 2009. u predmetu *Muvunyi*)

NAHIMANA, Ferdinand i drugi

Ferdinand Nahimana, Jean-Bosco Barayagwiza i Hassan Ngeze protiv tužioca predmet br. ICTR-99-52-A, Presuda, 28. novembar 2007. (prvobitno zavedena na francuskom, prevod na engleski zaveden 16. maja 2008) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nahimana i drugi*)

NCHAMIHIGO, Siméon

Siméon Nchamihigo protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-63-A, Presuda, 18. mart 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nchamihigo*)

NDAHIMANA, Grégoire

Grégoire Ndahimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-68-A, Presuda, 16. decembar 2013. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ndahimana*)

NDINDILYIMANA, Augustin i drugi

Augustin Ndindiliyimana, François-Xavier Nzuwonemeye i Innocent Sagahutu protiv tužioca, predmet br. ICTR-00-56-A, Presuda, potpisana 11. februara 2014, zavedena 27. februara 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ndindiliyimana*)

NIZEYIMANA, Ildéphonse

Ildéphonse Nizeyimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-00-55C-A, Presuda, 29. septembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nizeyimana*)

NSHOGOZA, Léonidas

Léonidas Nshogoza protiv tužioca, predmet br. ICTR-07-91-A, Presuda, 15. mart 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nshogoza*)

NTAGERURA, André

Tužilac protiv Andréa Ntagerure, Emmanuela Bagambikija i Samuela Imanishimwea, predmet br. ICTR-99-46-A, Presuda, 7. jul 2006. (prvobitno zavedena na francuskom, prevod na engleski zaveden 29. marta 2007) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Ntagerura i drugi*)

NTAKIRUTIMANA, Elizaphan i Gérard

Tužilac protiv Elizaphana Ntakirutimane i Gérarda Ntakirutimane, predmeti br. ICTR-96-10 i ICTR-96-17-T, Presuda i kazna, 21. februar 2003. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Ntakirutimana i Ntakirutimana*)

NTAWUKULILYAYO, Dominique

Dominique Ntawukulilyayo protiv tužioca, predmet br. ICTR-05-82-T, Presuda i kazna, 6. avgust 2010. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Ntawukulilyayo*)

NYIRAMASUHUKO, Pauline i drugi

Tužilac protiv Pauline Nyiramasuhuko, Arsènea Shaloma Ntahobalija, Sylvaina Nsabimane, Alphonsea Nteziryayoa, Josepha Kanyabashija i Éliea Ndayambajeja, predmet br. ICTR-98-42-A, Presuda, 14. decembar 2015; *Corrigendum* Presude od 14. decembra 2015, 18. decembar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nyiramasuhuko i drugi*)

NZABONIMANA, Callixte

Callixte Nzabonimana protiv tužioca, predmet br. ICTR-98-44D-A, Presuda, 29. septembar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Nzabonimana*)

RENZAHO, Tharcisse

Tharcisse Renzaho protiv tužioca, predmet br. ICTR-97-31-A, Presuda, 1. april 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Renzaho*)

RUKUNDO, Emmanuel

Emmanuel Rukundo protiv tužioca, predmet br. ICTR-2001-70-A, Presuda, 20. oktobar 2010. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Rukundo*)

RUTAGANDA, Georges Anderson Nderubumwe

Georges Anderson Nderubumwe Rutaganda protiv tužioca, predmet br. ICTR-96-3-A, Presuda, 26. maj 2003. (prvobitno zavedena na francuskom, prevod na engleski zaveden 9. februara 2004) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Rutaganda*)

RUTAGANIRA, Vincent

Tužilac protiv Vincenta Rutaganire, predmet br. ICTR-95-1C-T, Presuda i kazna, 15. mart 2005. (original zaveden na francuskom, prevod na engleski zaveden 15. septembra 2006) (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Rutaganira*)

SEMANZA, Laurent

Laurent Semanza protiv tužioca, predmet br. ICTR-97-20-A, Presuda, 20. maj 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Semanza*)

SEROMBA, Athanase

Tužilac protiv Athanasea Serombe, predmet br. ICTR-01-66-A, Presuda, 12. mart 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Seromba*)

SETAKO, Ephrem

Ephrem Setako protiv tužioca, predmet br. ICTR-04-81-A, Presuda, 28. septembar 2011. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Setako*)

SIMBA, Aloys

Aloys Simba protiv tužioca, predmet br. ICTR-01-76-A, Presuda, 27. novembar 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Simba*)

3. MKSJ**ALEKSOVSKI, Zlatko**

Tužilac protiv Zlatka Aleksovskog, predmet br. IT-95-14/1-A, Presuda, 24. mart 2000. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Aleksovski*)

BLAGOJEVIĆ, Vidoje i JOKIĆ, Dragan

Tužilac protiv Vidoja Blagojevića i Dragana Jokića, predmet br. IT-02-60-A, Presuda, 9. maj 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Blagojević i Jokić*)

BLAŠKIĆ, Tihomir

Tužilac protiv Tihomira Blaškića, predmet br. IT-95-14-A, Presuda, 29. jul 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Blaškić*)

BRĐANIN, Radoslav

Tužilac protiv Radoslava Brđanina, predmet br. IT-99-36-A, Presuda, 3. april 2007. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Brđanin*)

ĐORĐEVIĆ, Vlastimir

Tužilac protiv Vlastimira Đorđevića, predmet br. IT-05-87/1-A, Presuda, 27. januar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Đorđević*)

GALIĆ, Stanislav

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-A, Presuda, 30. novembar 2006. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Galić*)

Tužilac protiv Stanislava Galića, predmet br. IT-98-29-AR73, Odluka po molbi tužilaštva za odobrenje za ulaganje žalbe, 14. decembar 2001.

GOTOVINA, Ante i MARKAČ, Mladen

Tužilac protiv Ante Gotovine i Mladena Markača, predmet br. IT-06-90-A, Presuda, 16. novembar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Gotovina i Markač*)

HADŽIHASANOVIĆ, Enver i KUBURA, Amir

Tužilac protiv Envera Hadžihasanovića i Amira Kubure, predmet br. IT-01-47-A, Presuda, 22. april 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Hadžihasanović i Kubura*)

HARADINAJ, Ramush i drugi

Tužilac protiv Ramusha Haradinaja, Idriza Balaja i Lahija Brahimaja, predmet br. IT-04-84-bis-AR73.1, Odluka po žalbi Haradinaja u vezi s obimom delimično ponovljenog postupka, 31. maj 2011. (u tekstu: Odluka od 31. maja 2011. u predmetu *Haradinaj i drugi*)

HARAQIJA, Astrit i BAJRUSH, Morina

Tužilac protiv Astrita Haraqije i Bajrusha Morine, predmet br. IT-04-84-R77.4-A, Presuda, 23. jul 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Haraqija i Morina*)

JOKIĆ, Miodrag

Tužilac protiv Miodraga Jokića, predmet br. IT-01-42/1-S, Presuda o kazni, 18. mart 2004. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Jokić*)

KRAJIŠNIK, Momčilo

Tužilac protiv Momčila Krajišnika, predmet br. IT-00-39-A, Presuda, 17. mart 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krajišnik*)

KRSTIĆ, Radislav

Tužilac protiv Radislava Krstića, predmet br. IT-98-33-A, Presuda, 19. april 2004. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Krstić*)

KUPREŠKIĆ, Zoran i drugi

Tužilac protiv Zorana Kupreškića, Mirjana Kupreškića, Vlatka Kupreškića, Drage Josipovića i Vladimira Šantića, predmet br. IT-95-16-A, Drugostepena presuda, 23. oktobar 2001. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Kupreškić i drugi*)

KVOČKA, Miroslav i drugi

Tužilac protiv Miroslava Kvočke, Mlađe Radića, Zorana Žigića i Dragoljuba Prcaća, predmet br. IT-98-30/1-A, Presuda, 28. februar 2005. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Kvočka i drugi)

LUKIĆ, Milan i Sredoje

Tužilac protiv Milana Lukića i Sredoja Lukića, predmet br. IT-98-32/1-A, Presuda, 4. decembar 2012. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Lukić i Lukić)

MARTIĆ, Milan

Tužilac protiv Milana Martića, predmet br. IT-95-11-A, Presuda, 8. oktobar 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Martić)

MILOŠEVIĆ, Slobodan

Tužilac protiv Slobodana Miloševića, predmeti br. IT-99-37-AR73, IT-01-50-AR73, IT-01-51-AR73, Obrazloženje Odluke po interlokutornoj žalbi tužioca na odbijanje zahteva za spajanje postupka, 18. april 2002.

MILUTINOVIĆ, Milan i drugi

Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića, predmet br. IT-05-87-T, Presuda, 26. februar 2009. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu Milutinović i drugi)

Tužilac protiv Milana Milutinovića, Nikole Šainovića, Dragoljuba Ojdanića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića, predmet br. IT-05-87-AR73.1, Odluka po interlokutornoj žalbi tužilaštva na Drugu odluku kojim se tužilaštvu ne dopušta da doda generala Wesleyja Clarka svom spisku svedoka na osnovu pravila 65ter, 20. april 2007. (u tekstu: Odluka od 20. aprila 2007. u predmetu Milutinović i drugi)

MLADIĆ, Ratko

Tužilac protiv Ratka Mladića, predmet br. IT-09-92-AR73.1, Odluka po žalbi Ratka Mladića na odluke Pretresnog vijeća po zahtjevu tužilaštva za formalno primanje na znanje činjenica o kojima je presuđeno, 12. novembar 2013.

MRKŠIĆ, Mile i ŠLJIVANČANIN, Veselin

Tužilac protiv Mileta Mrkšića i Veselina Šljivančanin, a predmet br. IT-95-13/1-A, Presuda, 5. maj 2009. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Mrkšić i Šljivančanin)

PERIŠIĆ, Momčilo

Tužilac protiv Momčila Perišića, predmet br. IT-04-81-A, Presuda, 28. februar 2013. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu Perišić)

PLAVŠIĆ, Biljana

Tužilac protiv Biljane Plavšić, predmet br. IT-00-39&40/1-S, Presuda o kazni, 27. februar 2003. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu Plavšić)

POPOVIĆ, Vujadin i drugi

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Radivoja Miletića i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-A, Presuda, 30. januar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Popović i drugi*)

Tužilac protiv Vujadina Popovića, Ljubiše Beare, Drage Nikolića, Radivoja Miletića, Milana Gvere i Vinka Pandurevića, predmet br. IT-05-88-T, Odluka po zahtjevu kojim se u ime Drage Nikolića traži prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92^{quater}, 18. decembar 2008. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 19. februara 2009)

PRLIĆ, Jadranko i drugi

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-A, Presuda, 29. novembar 2017. (javno, s poverljivim Dodatkom C) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Prlić i drugi*)

Tužilac protiv Jadranka Prlića, Brune Stojića, Slobodana Praljka, Milivoja Petkovića, Valentina Čorića i Berislava Pušića, predmet br. IT-04-74-AR73.4, Odluka po žalbi tužilaštva u vezi s odlukom Pretresnog vijeća o skraćivanju vremena za izvođenje dokaza tužilaštva, 6. februar 2007.

ŠAINOVIĆ, Nikola i drugi

Tužilac protiv Nikole Šainovića, Nebojše Pavkovića, Vladimira Lazarevića i Sretena Lukića, predmet br. IT-05-87-A, Presuda, 23. januar 2014. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Šainović i drugi*)

ŠEŠELJ, Vojislav

Tužilac protiv Vojislava Šešelja, predmet br. IT-03-67-AR73.7, Odluka po žalbi na usmenu odluku Pretresnog veća od 9. januara 2008, 11. mart 2008.

STANIŠIĆ, Jovica i SIMATOVIĆ, Franko

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-A, Presuda, 9. decembar 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. IT-03-69-T, Presuda, 30. maj 2013. (javno, s poverljivim Dodatkom C) (u tekstu: Prvostepena presuda MKSJ u predmetu *Stanišić i Simatović*)

STANIŠIĆ, Mićo i ŽUPLJANIN, Stojan

Tužilac protiv Miće Stanišića i Stojana Župljanina, predmet br. IT-08-91-A, Presuda, 30. jun 2016. (javno, s poverljivim Dodatkom C) (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Stanišić i Župljanin*)

STRUGAR, Pavle

Tužilac protiv Pavla Strugara, predmet br. IT-01-42-A, Presuda, 17. jul 2008. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Strugar*)

Tužilac protiv Pavla Strugara, predmet br. IT-01-42-T, Presuda, 1. januar 2005. (u tekstu: Prvostepena presuda u predmetu *Strugar*)

TADIĆ, Duško

Tužilac protiv Duška Tadića, predmet br. IT-94-1-A, Presuda, 15. jul 1999. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tadić*)

TODORVIĆ, Stevan

Tužilac protiv Stevana Todorovića, predmet br. IT-95-9/1-S, Presuda o kazni, 31. jul 2001. (u tekstu: Presuda o kazni u predmetu *Todorović*)

TOLIMIR, Zdravko

Tužilac protiv Zdravka Tolimira, predmet br. IT-05-88/2-A, Presuda, 8. april 2015. (u tekstu: Drugostepena presuda u predmetu *Tolimir*)

B. Odabrani podnesci

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Zahtev tužilaštva za izvršavanje Naloga za ponovljeno suđenje, 3. oktobar 2018.

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odgovor tužilaštva na Dodatak B Zahteva Stanišićeve odbrane za odgađanje postupka dok tužilaštvo ne primeni načelo konačnosti i Nalog Žalbenog veća za ponovno suđenje, 2. decembar 2016. (javno, s poverljivim Dodatkom A)

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Odgovor tužilaštva na Zahtev Stanišićeve odbrane za odgađanje postupka dok tužilaštvo ne primeni načelo konačnosti i Nalog Žalbenog veća za ponovno suđenje, 17. novembar 2016. (javno, s poverljivim Dodatkom A)

C. Definisanani pojmovi i skraćenice

Žalbeno veće

Žalbeno veće Mehanizma

Krivični zakon SFRJ

Krivični zakon Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, usvojen 28. septembra 1976, stupio na snagu 1. jula 1977, stavljen van snage usvajanjem Krivičnog zakona Republike Srbije 1. januara 2006.

MKSR

Međunarodni krivični sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji Ruande i građana Ruande odgovornih za genocid i druga takva kršenja počinjena na teritoriji susednih država između 1. januara 1994. godine i 31. decembra 1994. godine

Pravilnik MKSR

Pravilnik o postupku i dokazima MKSR

MKSJ

Međunarodni krivični sud za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine

Pravilnik MKSJ

Pravilnik o postupku i dokazima MKSJ

Optužnica

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Obaveštenje tužilaštva o podnošenju Treće izmenjene optužnice, 10. jul 2008.

JATD

Jedinica za antiteroristička dejstva Službe državne bezbednosti Srbije

JNA

Jugoslovenska narodna armija

Mehanizam

Međunarodni rezidualni mehanizam za krivične sudove

str.

strana (strane)

par.

paragraf (paragrafi)

Uputstvo o dužini podnesaka i zahteva

Uputstvo o dužini podnesaka i zahteva, MICT/11/Rev.1, 20. februar 2019.

Tužilaštvo

Tužilaštvo MKSJ ili Mehanizma

Žalbeni podnesak tužilaštva

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Žalbeni podnesak tužilaštva, 22. novembar 2021. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 19. maja 2022)

Završni pretresni podnesak tužilaštva

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Završni pretresni podnesak tužilaštva, 12. mart 2021. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 29. septembra 2021); *Corrigendum* Završnog pretresnog podneska tužilaštva, 7. april 2021. (poverljivo); *Drugi corrigendum* Završnog pretresnog podneska tužilaštva, 17. septembar 2021. (poverljivo)

Najava žalbe tužilaštva

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Najava žalbe tužilaštva, 6. septembar 2021.

Pretpretresni podnesak tužilaštva

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-PT, Obaveštenje tužilaštva o podnescima na osnovu pravila 70(E) u skladu s Odlukom Pretresnog veća od 2. februara 2017, 9. mart 2017. (javno, s poverljivim dodacima A, B i D i poverljivim i *ex parte* dodacima C i E), Dodatak A, Revidirani pretpretresni podnesak tužilaštva

Replika tužilaštva na Simatovićev odgovor

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Replika tužilaštva na Podnesak Simatovićeve odbrane kao respondenta, 15. februar 2022. (poverljivo)

Replika tužilaštva na Stanišićev odgovor

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Replika tužilaštva na Odgovor Stanišićeve odbrane na Žalbeni podnesak tužilaštva, 15. februar 2022. (poverljivo)

Odgovor tužilaštva na Simatovićevu žalbu

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Odgovor tužilaštva na Žalbeni podnesak Simatovićeve odbrane, 31. januar 2022. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 12. decembra 2022)

Odgovor tužilaštva na Stanišićevu žalbu

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Odgovor tužilaštva na Žalbeni podnesak Stanišićeve odbrane, 31. januar 2022. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 9. novembra 2022)

Služba javne bezbednosti

Služba javne bezbednosti Srbije (do 1992)/“Resor javne bezbednosti Srbije” (od 1992) Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije

Rimski statut

Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, potpisivanje započelo 17. jula 1998, 2187 UNTS 3, stupio na snagu 1. jula 2002.

Pravilnik

Pravilnik o postupku i dokazima Mehanizma

SAO Krajina

Srpska Autonomna Oblast Krajina

SAO SBZS

Srpska Autonomna Oblast Slavonija, Baranja i Zapadni Srem

Rezolucija Saveta bezbednosti 1966 (2010)

Rezolucija Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija, U.N. Doc. S/RES/1966, 22. decembar 2010.

SFRJ

Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija

Simatovićev žalbeni podnesak

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Žalbeni podnesak Simatovićeve odbrane, 22. novembar 2021. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 21. novembra 2022)

Simatovićev završni pretresni podnesak

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Završni pretresni podnesak Simatovićeve odbrane, 12. mart 2021. (poverljivo)

Simatovićeva najava žalbe

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Najava žalbe Simatovićeve odbrane, 6. septembar 2021.

Simatovićeva replika

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Replika Simatovićeve odbrane na Odgovor tužilaštva na Žalbeni podnesak Simatovićeve odbrane, 15. februar 2022. (poverljivo)

Simatovićev odgovor

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Podnesak Simatovićeve odbrane kao respondenta, 31. januar 2022. (poverljivo).

Stanišićev žalbeni podnesak

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Žalbeni podnesak Stanišićeve odbrane, 22. novembar 2021. (poverljivo; javna redigovana verzija zavedena 13. oktobra 2022)

Stanišićev završni pretresni podnesak

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Stanišićev završni pretresni podnesak, 13. mart 2021. (poverljivo)

Stanišićeva najava žalbe

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Najava žalbe Stanišićeve odbrane, 6. septembar 2021.

Stanišićeva replika

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Replika Stanišićeve odbrane na Odgovor tužilaštva na Žalbeni podnesak Stanišićeve odbrane, 15. februar 2022. (poverljivo)

Stanišićev odgovor

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-A, Odgovor Stanišićeve odbrane na Žalbeni podnesak tužilaštva, 31. januar 2022. (poverljivo)

Služba/Resor državne bezbednosti

Služba/Resor državne bezbednosti Ministarstva unutrašnjih poslova Srbije

Statut

Statut Mehanizma

Statut MKSJ

Statut MKSJ

Statut MKSR

Statut MKSR

Prestresno veće

Prestresno veće Mehanizma koje je postupalo u predmetu *Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića*, predmet br. MICT-15-96-T

Prvostepena presuda

Tužilac protiv Jovice Stanišića i Franka Simatovića, predmet br. MICT-15-96-T, Presuda od 30. juna 2021, zavedena u spis 6. avgusta 2021.

UNPROFOR

Zaštitne snage Ujedinjenih nacija

VRS

Vojska Republike Srpske